

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Albertas Milinis

**BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ NUŽUDYMĄ BE
PAVOJINGUMĄ DIDINANČIŲ IR MAŽINANČIŲ APLINKYBIŲ
(BK 129 STR. 1 D.)**

Daktaro disertacija

Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2009

Disertacija rengta 2002 – 2009 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas:

Doc. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai,
teisė – 01 S)

TURINYS

Dažniausiai disertacijoje vartojamų santrumpų ir sąvokų sąrašas.....	6
ĮVADAS.....	8
I. BENDROJI NUŽUDYMO SAMPRATA.....	22
1. Nužudymo sąvoka ir požymiai.....	22
2. Nužudymo vieta nusikalstamų veikų sistemoje.....	61
3. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymus, raida.....	75
3.1 Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymus, raida užsienio valstybėse.....	75
3.2 Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymus, raida Lietuvoje.....	87
II. NUŽUDYMO BE JO PAVOJINGUMĄ DIDINANČIŲ IR MAŽINANČIŲ APLINKYBIŲ ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUŽUDYMŲ RŪŠIŲ.....	104
1. Nužudymo be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių samprata ir rūšys.....	104
2. Kvalifikuoto nužudymo samprata ir atskiri nužudymą kvalifikuojantys požymiai.....	115
2.1 Kvalifikuoto nužudymo samprata.....	115
2.2 Atskiri nužudymą kvalifikuojantys požymiai.....	135
2.2.1 Mažamečio nužudymas.....	135
2.2.2 Bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas.....	140
2.2.3 Savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas.....	148
2.2.4 Nėščios moters nužudymas.....	153
2.2.5 Dviejų ar daugiau žmonių nužudymas.....	156
2.2.6 Nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai.....	163

2.2.7 Nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu.....	170
2.2.8 Nužudymas dėl chuliganiškų paskatų.....	174
2.2.9 Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų.....	181
2.2.10 Nužudymas dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo.....	186
2.2.11 Nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą.....	190
2.2.12 Nužudymas siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles.....	193
3. Privilegiuoto nužudymo samprata ir rūšys.....	197

III. NUŽUDYMO BE PAVOJINGUMĄ DIDINANČIŲ IR MAŽINANČIŲ APLINKYBIŲ SUDĖTIS.....	214
1. Nužudymo objektas.....	218
2. Objektyvioji nužudymo pusė.....	253
2.1 Veika.....	253
2.2 Nusikalstami padariniai.....	265
2.3 Priežastinis ryšys.....	271
2.4. Kiti objektyviosios pusės požymiai.....	288
3. Nužudymo subjektas.....	291
4. Subjektyvioji nužudymo pusė.....	305
4.1 Kaltė.....	305
4.2 Motyvas ir tikslas.....	327

IV. BAUSMĖS UŽ NUŽUDYMĄ SKYRIMO TEISMŲ PRAKTIKOJE YPATUMAI.....	329
1. Nužudymo pavojingumo laipsnio įvertinimas.....	334
2. Nusikalstamos veikos stadijos įtaka bausmės skyrimui.....	339
3. Kaltinamojo asmenybės įtaka bausmės individualizavimui ir skyrimui.....	342
4. Bendrininkavimo įtaka bausmės individualizavimui ir skyrimui.....	350

5. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes.....	353
6. Konkrečių kaltinamojo atsakomybę lengvinančių bei sunkinančių aplinkybių reikšmė skiriant bausmę už nužudymą.....	358
6.1 Kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamojo įstatymo numatytą veiką ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo išaiškinti šią veiką ar joje dalyvavusius asmenis.....	358
6.2 Kaltininkas suteikė nukentėjusiajam asmeniui pagalbą arba kitais aktyviais veiksmais išvengė ar bandė išvengti sunkesnių padarinių.....	364
6.3. Kaltininkas savo noru atlygino arba pašalino padarytą žalą.....	365
6.4. Veikos padarymui įtakos turėjo provokuojantis ar rizikingas nukentėjusiojo elgesys.....	367
6.5. Veiką padarė asmuo, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jeigu šios aplinkybės turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui.....	369
7. Švelnesnės negu įstatymo numatyta bausmės skyrimas nužudymų bylose.....	372
IŠVADOS.....	375
SUMMARY.....	380
NAUDOTŲ TYRIMO ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	399
AUTORIAUS DISERTACIJOS TEMA PASKELBTŲ MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ SĄRAŠAS.....	430
PRIEDAI.....	431

Dažniausiai disertacijoje vartojamų santrumpų ir sąvokų sąrašas

Antrasis Statutas – 1566 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutas

d. – dalis

Deklaracija - Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

EŽTK – 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987)

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

LAT senatas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas

LR BK (arba BK) – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1986 (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741) su pakeitimais ir papildymais

LR BPK (arba BPK) – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785 (Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341) su pakeitimais ir papildymais

LR CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262) su pakeitimais ir papildymais;

LR Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014)

LR Konstitucinis Teismas – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

m. – metai

mėn. – mėnuo

p. – punktas

Pirmasis Statutas – 1529 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutas

proc. – procentai

RF – Rusijos Federacija

Trečiasis Statutas – 1588 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutas

str. – straipsnis

**Deklaracija. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija – 1948 m. Jungtinių Tautų
Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (Valstybės žinios, 1991, Nr. 9-244)**

Į V A D A S

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimas 1990 m. kovo 11 d. *ipso facto* reiškė ir naujos, šį kartą autentiškos Lietuvos teisinės sistemos kūrimo pradžią. Nepriklausomybės atkūrimas tarpukario laikotarpiu savaime nesąlygojo kardinalios teisės sistemos reformos, o tik iki tol Lietuvos teritorijoje galiojusių kitų valstybių įstatymų perėmimą ir pritaikymą, nes Nepriklausomybės atkūrimas anuomet nereiškė visiškai naujų visuomenės ekonominio – socialinio gyvenimo pagrindų sukūrimo.

1990 m. situacija buvo kitokia – perėjimas nuo komandinės prie rinkos ekonomikos, nuo policinės prie demokratinės valstybės, pagrįstos žmogaus teisėmis ir jų gerbimu, reiškė esminius pokyčius tiek valstybės, tiek visuomenės gyvenime. Tai akivaizdžiai atsispindi ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau tekste – LR Konstitucija), kaip vieną iš reikšmingiausių valstybės uždavinių nurodančioje būtinumą sukurti tokią teisinę sistemą, kuri užtikrintų efektyvią žmogaus teisių ir laisvių apsaugą bei jų gynimą.

Teisė į gyvybę – svarbiausia ir absoliuti prigimtinė žmogaus teisė, nuo kurios visiškai priklauso kitų asmeninių teisių įgyvendinimas pilietinėje, politinėje, socialinėje ir ekonominėje srityse. Svarbi reikšmė žmogaus teisei į gyvybę yra teikiama tarptautiniuose dokumentuose. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija¹ (toliau tekste - Deklaracija) šią teisę iškelia į pirmąją vietą tarp kitų teisių ir laisvių. Deklaracijos 3 straipsnyje nurodoma, kad kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto² 6 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, kurią saugo įstatymas. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos³ (toliau tekste - EŽTK) 2 straipsnyje taip pat įtvirtinta įstatyminė teisės į gyvybę apsauga, ir nurodoma, jog negalima tyčia atimti niekieno gyvybės.

---

¹ *Valstybės žinios, 1991, Nr. 9-244.*

² *Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.*

³ *Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.*

Žmogaus gyvybės svarbą aiškiai atskleidžia ir nacionaliniai teisės aktai. Pagrindinio mūsų šalies įstatymo – LR Konstitucijos⁴ 19 straipsnyje teigiama, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Valstybė jau pačioje žmogaus gyvenimo pradžioje privalo užtikrinti galimybę įgyvendinti konstitucinę bei visuotinai pripažintą teisę į gyvybę ir tapti pilnaverčiu visuomenės nariu. Vienas iš tokio užtikrinimo būdų yra baudžiamosios atsakomybės už gyvybės atėmimą nustatymas mūsų šalies baudžiamuosiuose įstatymuose.

Saugodama žmogaus teisę į gyvybę, valstybė imasi įvairių priemonių, tačiau aukščiausią vietą šių priemonių hierarchijoje užima baudžiamieji įstatymai, reglamentuojantys juridinę atsakomybę už teisei prieštaraujanti gyvybės atėmimą kitam asmeniui. Kuriant teisinių priemonių, nukreiptų į žmogaus gyvybės apsaugą sistemą, įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčios institucijos privalo siekti kuo nuoseklesnio asmenų lygybės įstatymui principo įgyvendinimo ir garantuoti teisinį reguliavimą, užtikrinanti vienodą gyvybės apsaugą per visą žmogaus gyvenimą, nepriklausomai nuo amžiaus, sveikatos būklės, lyties, socialinės padėties ir pan.

Saugodamas žmogaus teises į gyvybę, baudžiamasis įstatymas kriminalizuoja atitinkamas veikas ir sudaro sąlygas kito žmogaus gyvybei pavojingą asmens veikimą ar neveikimą laikyti nusikalstama veika (nusikaltimu).

Nusikalstamos veikos – tai viena iš teisės pažeidimų rūšių. Nuo kitų teisės pažeidimų jas skiria tai, jog nusikalstamomis veikomis itin šiurkščiai pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, kitos LR Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės. Valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą, todėl jos funkcijos, nukreiptos į pagrindinį tikslą - visuomenės interesų garantavimą ir apsaugą, suponuoja valstybės pareigą užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių, kitų LR Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių, veiksmingą kiekvieno žmogaus ir visuomenės *in corpore* apsaugą. Tokią funkcinę valstybės paskirtį savo

---

⁴ Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014. (Žin., 1996, Nr. 64-1501; Žin., 1996, Nr.122-2863; Žin., 2002, Nr. 65-2629; Žin., 2003, Nr. 14-540; Žin., 2003, Nr. 32-1315; Žin., 2003, Nr. 32-1316; Žin., 2004, Nr. 111-4123; Žin., 2004, Nr. 111-4124; Žin., 2006, Nr. 48-1701).

jurisprudencijoje akcentuoja Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau tekste – LR Konstitucinis Teismas), kuris pažymi, jog nusikalstamomis veikomis ne tik pažeidžiamos asmens teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės, bet ir daromas neigiamas poveikis gyvenimo sąlygoms, žmonių gyvenimo lygiui, kėsinamasi į valstybės ir visuomenės gyvenimo pagrindus.⁵ Taigi nusikalstamumas, kaip neigiamas socialinis reiškinys, sudaro grėsmę ne tik atskirų asmenų, tačiau ir visos visuomenės bei valstybės interesams.

Daugumos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose esama savarankiškų struktūrinių dalių (skyrių, skirsnių), kuriuose reglamentuojama atsakomybė už nusikalstamas veikas, kurių objektas - pats žmogus, ir nuo žmogaus kaip būtybės neatskiriami betarpiškai su juo susiję gėriai, vertybės. Tai nusikaltimai žmogaus gyvybei, sveikatai, asmens neliečiamumui, laisvei, orumui). Neretai vien pati vieta, kuri nusikaltimams žmogui tenka baudžiamojo įstatymo struktūroje, byloja, jog daugumos šalių baudžiamoji teisė šias žmogaus teises laiko svarbiausiomis ir laiduoja joms prioritetinę apsaugą. Antrasis faktorius, bylojantis apie nusikaltimams žmogui, o labiausiai – žmogaus gyvybei įstatymų leidėjo teikiamą svarbą – tai sankcijų griežtumas: atskiros nužudymų rūšys visų valstybių baudžiamojoje teisėje yra baudžiamos pačiomis griežčiausiomis bausmėmis.

Dažniausiai ypač sunkūs nužudymo atvejai yra pagrindinė priežastis, dėl kurios net ir demokratiškos bei teisinės valstybės, kaip, pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų, kriminalinių bausmių sistemoje nėra atsisakoma daug kritikos suderinamumo su žmogaus teisių absoliutumo, teisės humanizmo principais aspektu susilaukiančios mirties bausmės. Nuostata laikyti nusikaltimus žmogui sunkiausiais ir pavojingiausiais nusikaltimais visiškai suprantama, nes viena pagrindinių baudžiamųjų įstatymų paskirčių yra žmogaus, jo vertybių ir interesų apsauga, o nusikaltimai žmogui ypatingi tuo,

---

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcija), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios, 2005, Nr. 1-7.

kad jais kėsinašasi į žmogų, kaip gamtos kūrinį, jo pagrindines, įgimtas vertybes.

Nužudymas tiek nusikalstamų veikų, tiek ir nusikaltimų žmogui kontekste pagal savo prigimtį ir sukeliamus padarinius yra sunkiausias ir pavojingiausias nusikaltimas, ne tik grubiai pažeidžiantis subjektines kito žmogaus teises, tačiau apskritai paneigiantis galimybę naudotis bet kokiomis kitomis teisėmis ir laisvėmis ateityje. Apie nužudymo sunkumą bei pavojingumo laipsnį byloja objektyvūs ir subjektyvūs nusikaltimo sudėties požymiai. Šia prasme pažymėtina, jog baudžiamosios teisės doktrinoje bei jurisdikcinėje praktikoje kyla nemažai problemų atskleidžiant objektyvius ir subjektyvius nužudymo bei jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių požymius, apibrėžiant jų turinį, atirbojant pagrindinę nužudymo sudėtį nuo kvalifikuotų ir privilegijuotų sudėčių. Tiek teoriniame, tiek praktiniame lygmenyje gana aktyviai diskutuojama apie tai, ar nužudymo bei jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių sudėtis nėra pernelyg „elastinga,“ gebanti apimti pagal sunkumą, pavojingumą, subjektinės pusės turinį, pakankamai nevienodas nusikalstamas veikas.

Išsamus nužudymo sudėties požymių tyrimas, vieningas jų vertinimas bei nusikalstamos veikos kvalifikavimas teismų bei ikiteisminio tyrimo institucijų praktikoje sąlygoja nemaža valstybės bei jos organizuojamos teisėsaugos sistemos uždavinių, tokių kaip vienodas baudžiamųjų įstatymų aiškinimas bei taikymas, teisėtumo ir teisingumo įgyvendinimas, pagaliau ir prigimtinės teisės į gyvybę apsaugos užtikrinimas. Tuo tarpu vengimas nuodugniau ir plačiau pažvelgti į šios nusikalstamos veikos sudėtį ir jos elementus baudžiamosios teisės doktrinos lygmenyje, suponuoja nusikaltimų kvalifikavimo klaidas, neteisingų bausmių už padarytas veikas paskyrimą bei nukrypimą nuo baudžiamosios atsakomybės, atsirandančios pagal įstatymą ir taikomos griežtai laikantis jo prasmės (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), principo. Taigi kiekvienu atveju *in concreto*, norint teisiškai tiksliai nustatyti ir teisingai įvertinti kaltininko veiką, už kurios padarymą kyla baudžiamoji atsakomybė, ir paskirti teisingą bausmę, būtina nustatyti visus nusikalstamos

veikos sudėties požymius, teisingai suvokti baudžiamųjų įstatymų normų, nustatančių atsakomybę už nužudymą, turinį, vienodai interpretuoti bei taikyti šias normas ikiteisminio tyrimo bei teismų praktikoje. Vienas žymiausių senovės romėnų teisininkų Publijus Juvencijus Celsas yra pabrėžęs, jog išmanyti įstatymus toli gražu nereiškia žinoti jų tekstą, tačiau reikia perprasti prasmę, paskirtį bei veikimo ribas: „*Scire leges nos est verba earum tenere sed vim ac potestatem*“ (D. 1,3,17).⁶ Manome, jog ši antikinė sentencija visiškai tinka ir siekiant glaustai apibūdinti šio disertacinio darbo temos aktualumą.

Trumpai tariant, atlikto mokslinio tyrimo aktualumą sudaro būtinumas Lietuvos baudžiamosios teisės moksle plačiau ir išsamiau atskleisti baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių turinį, aiškinimo ir taikymo problematiką.

Tyrimo objektas. Disertacinio darbo temoje atsispindi ir mokslinio tyrimo objektas, kurį sudaro nužudymas be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, bei šios nusikalstamos veikos teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos.

Tyrimo dalykas. Disertacijos tyrimo dalykas – nužudymo be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, numatyto Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau tekste – LR BK) 129 str. 1 d., sudėties analizė bei teorinių ir praktinių problemų, kylančių kvalifikuojant šias nusikalstamas veikas, tyrimas.

Turint tikslą nuosekliai ir visapusiškai išanalizuoti disertacijos dalyką, joje pateikiamas bendrasis nusikaltimų žmogaus gyvybei apibūdinimas, apimantis nusikaltimų žmogaus gyvybei sampratos analizę tiek nacionalinės, tiek atskirų užsienio valstybių bei tarptautinės teisės kontekste. Lyginamasis aspektas reikšmingas tuo požiūriu, jog į klausimą, kokie gyvybės atėmimo atvejai yra laikomi nužudymu, nėra vienintelio ir vienareikšmio atsakymo, žvelgiant tiek iš atskirų valstybių baudžiamųjų įstatymų, tiek ir iš

---

⁶ *Lacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich / pod redakcją Witolda Wołodkiewicza, Jerzego Krzynówka. – Warszawa: Liber, 2001. P. 25.*

baudžiamosios teisės doktrinoje reiškiamų nuomonių pozicijos. Dėl šios priežasties didelis dėmesys disertacijoje skirtas nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių sąvokos sampratai, kurią išsamiai atskleisti nebūtų įmanoma, neišstudijavus baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už šią nusikalstamą veiką, istorinės baudžiamosios atsakomybės už nužudymą raidos bei neaptarus atskirų nužudymo rūšių, už kurių padarymą numatyta atsakomybė baudžiamajame įstatyme.

Atskleidžiant nusikaltimų žmogaus gyvybei ir nužudymo sampratos turinį konkrečiai, didelis dėmesys yra kreipiamas į tokius probleminius aspektus kaip gyvybės sąvoka, žmogaus gyvenimo pradžios ir pabaigos momentų nustatymo problematika bei nusikaltimų žmogaus gyvybei sistema, įtvirtinta šiuo metu galiojančiame BK ir kai kurių užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.

Pasirinkto disertacinio tyrimo negalima būtų atlikti išsamiai neišanalizavus visų neteisėto tyčinio gyvybės atėmimo kitam žmogui (nužudymo) sudėties elementų, todėl darbe atskirai aptariami nagrinėjamo nusikaltimo objektas ir nukentėjusysis, objektyvioji pusė, subjektas ir subjektyvioji pusė, lyginamuoju aspektu apžvelgiami užsienio valstybių baudžiamąjo teisinio reglamentavimo ypatumai, o taip pat pateikiami tam tikri specifiniai pavyzdžiai iš teismų praktikos.

Disertacinio darbo dalykas betarpiškai susijęs su pagrindine nužudymo sudėtimi (nužudymu be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, numatytu LR BK 129 str. 1 d.), todėl disertacijoje mėginama, visas pakankamai savo motyvacija besiskiriančias nusikalstamas veikas, ikiteisminio tyrimo institucijų ir teismų praktikoje kvalifikuojamas pagal minėtą BK straipsnį, sisteminti, skirstyti į rūšis. Kita vertus, nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių nusikaltimo sudėties identifikavimas negalimas neišsiaiškinus, kurie gi nužudymo atvejai yra laikomi sunkesniais arba lengvesniais nei pagrindinė sudėtis. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad nusikaltimą kvalifikuojantys ir privilegijuojantys požymiai skirtingų valstybių

baudžiamojoje teisėje nėra vienodi, o tai apsprendžia ir skirtingą nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sampratą. Tuo tikslu darbe yra išsamiai apžvelgiami ir šią nusikalstamą veiką kvalifikuojantys požymiai, atskleidžiamos šių požymių inkriminavimo kaltininkui sąlygos bei iškeliamos su tuo susijusios teisės taikymo praktikoje pasitaikančios problemos, o taip pat siūlomi jų sprendimo būdai, argumentuojami pozityviais teismų praktikos pavyzdžiais bei baudžiamosios teisės doktrina. Tuo pačiu tikslu disertacijoje analizuojami ir nužudymą privilegijuojantys požymiai.

Be įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymą, analizės disertacinio darbo dalyką sudaro ir teismų praktikos nužudymų bylose problematika. Nužudymų, kaip labai sunkių nusikaltimų, bylas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – LR BPK) nagrinėti pirmąja instancija paskiria apygardos teismams (LR BPK 225 str. 1 d.). Atsižvelgiant į tai, 2002 metais pradėjus rengti daktaro disertaciją, buvo renkama ir analizuojama visų penkių Respublikoje veikiančių apygardų teismų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio) praktika nužudymų bylose.⁷ Didžiausias dėmesys skirtas toms baudžiamosios byloms, kuriose teismo nagrinėjimo stadijoje kilo veikos perkvalifikavimo klausimai, spręstos nužudymo be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių atribojimo nuo kvalifikuotų ir privilegijuotų sudėčių problemos. Teismų praktikos analizės tikslais parengta anketa, kuri išplatinta visiems apygardų teismų teisėjams prašant pateikti informaciją apie jų praktikoje pasitaikiusias nužudymų bylas, kuriose kilo sunkumų kvalifikuojant veiką, nustatant kaltininko veikoje vienus ar kitus nusikaltimo sudėties požymius. Apibendrinus anketos rezultatus, gauta vertinga informacija, kurios pagrindu padarytos išvados apie kaltinamojo, nukentėjusiojo socialines charakteristikas nužudymų bylose, dažniausiai pasitaikančius veikos padarymo būdus, motyvus, tikslus ir pan. Ne mažiau gilintasi ir į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktiką nagrinėjant nužudymų bylas kasacine tvarka, ypač

---

⁷ Iš viso susipažinta su 400 apygardų teismų pirmąja instancija išnagrinėtų baudžiamųjų bylų, kuriose asmenys kaltinti padarę nužudymus, medžiaga.

dėmesys telktas į atvejus, kai kasacine tvarka išnagrinėjus bylą pirmosios ar apeliacinės instancijos teismų nuosprendžiai nužudymų bylose keisti dėl neteisingo veikos kvalifikavimo, netinkamo baudmės paskyrimo ir pan.⁸

Delimituojant disertacinio tyrimo dalyką, būtina pažymėti, jog neteisėtas tyčinis gyvybės kitam žmogui atėmimas gali ne tik sudaryti nužudymo sudėtį, bet ir būti eilės kitų nusikalstamų veikų, patenkančių į nusikaltimų žmoniškumui (genocidas), karo nusikaltimų (tarptautinės teisės draudžiamas elgesys su žmonėmis, tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymas), nusikaltimų valstybei (atentatas), visuomenės saugumui (pvz., teroro aktas) kategorijas, požymis. Pateiktoje disertacijoje nužudymas kaip kitų nusikalstamų veikų sudėties požymis nebus tiriamas, nes minėtos nusikaltimų sudėtys gali sudaryti savarankiško disertacinio tyrimo dalyką.

Tyrimo tikslas. Disertacijos tyrimo tikslas – atskleisti nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, už kurį kyla baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 129 str. 1 dalį, sampratą, išanalizuoti šios nusikalstamos veikos požymius, iškelti nagrinėjamos nusikalstamos veikos teorines ir praktines kvalifikavimo problemas bei pateikti pasiūlymus šioms problemoms spręsti.

Tyrimo uždaviniai. Disertacinio tyrimo tikslų pasiekimui yra keliami šie uždaviniai:

- atskleisti nusikaltimų žmogaus gyvybei sampratą, esmę ir sistemą;
- atskleisti nužudymo sampratą Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose;
- aptarti baudžiamosios atsakomybės už nužudymą istorinio vystimosi aspektus;
- atlikti išsamią nužudymo sudėties analizę. Šiam uždaviniui įgyvendinti atskirai nagrinėjamas nužudymo objektas, dalykas (nukentėjusysis), objektyvioji pusė, subjektas ir subjektyvioji pusė;

---

⁸ *Atsižvelgiant į tai, kad tokiais atvejais tam tikrų teisinių problemų sprendimas yra atskleidžiamas kasacinės instancijos teismo procesiniuose dokumentuose, pateikiant pavyzdžius iš teismų praktikos yra nurodomas LAT, o ne pirmosios instancijos teismo bylos numeris.*

- atriboti nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (pagrindinę nužudymo sudėtį) nuo gretimų nusikalstamų veikų sudėčių;
- išanalizuoti nužudymą kvalifikuojančius požymius, didinančius atsakomybę už šios nusikalstamos veikos padarymą;
- išanalizuoti nužudymą privilegijuojančius požymius, mažinančius atsakomybę už šios nusikalstamos veikos padarymą;
- atlikti atsakomybės už nužudymą reglamentavimo lyginamąjį tyrimą su kitų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose numatytais panašiomis teisės normomis;
- aptarti bausmių už nužudymus skyrimo teismų praktikoje ypatumus.

Ginamieji disertacijos teiginiai:

1. *Nužudymas visada yra tik tyčinis, neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui.*

Neatsargus gyvybės atėmimas nelaikomas nužudymu siekiant pabrėžti mažesnę šios veikos pavojingumą. Be to, nuo BK 129 str. numatyto nusikaltimo ši veika skiriasi ir pagrindiniais savo sudėties požymiais (kaltės forma).

2. *Vienu iš nužudymo sudėties, numatytos LR BK 129 str. 1 d., elementų – objektu turime laikyti žmogaus gyvybę, kuri traktuotina ne tik kaip natūralus, biologinis žmogaus egzistavimo procesas, bet ir kaip tam tikra dalis visuomenėje susiklostančių socialinių santykių.*

3. *Siūlytina laikytis šių pradinio žmogaus gyvenimo momento nustatymo kriterijų: pradinio žmogaus gyvenimo momentu derėtų laikyti visišką kūdikio atsiskyrimą nuo motinos iščių (nepriklausomai nuo to, ar perkirpta virkštelė ir atsiskyrė placenta) ir kai yra pastebėtas kvėpavimas ar kiti gyvybės požymiai – širdies plakimas, virkštelės pulsavimas ar raumenų judesių buvimas. Tokiu būdu, jeigu naujagimio nužudymas yra padaromas autoriaus apibrėžtu pradinio gyvenimo momentu, veikoje yra nužudymo sudėtis. Jeigu kūdikis gimė be gyvybės požymių, tačiau motina ar kiti asmenys*

mano, kad jis gimė gyvas, tai veika, kuria siekiama atimti gyvybę, kvalifikuotina kaip pasikėsinimas nužudyti.

4. *Žmogaus mirties momentu laikytinas visiškas ir negrįžtamas visų galvos smegenų (įskaitant ir kamieną) funkcijų nutrūkimas, kai šio nutrūkimo negrįžtamumas yra konstatuotas teisės aktų nustatyta tvarka. Tik visų smegenų negrįžtama žūtis sudaro pagrindą konstatuoti žmogaus mirtį.*

5. *Teismų praktikos skiriant bausmes už nužudymą analizė rodo, jog skiriant bausmes už nužudymus ne visada teisingai įvertinamas veikos pavojingumas, pasitaiko ir neteisingas BK normų, reguliuojančių bausmių skyrimą, interpretavimas. Netinkamas minėtų konkrečiau nužudymo aplinkybių įvertinimas sudaro prielaidas neteisingai bausmei paskirti.*

Tyrimo šaltiniai. Pagrindiniai tyrimo šaltiniai yra LR Konstitucija, LR BK ir kiti įstatymai bei teisės aktai, tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai, Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamosios teisės ir kriminologijos literatūra. Darbe pasinaudota LR Konstitucinio Teismo nutarimais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimais, susijusiais su analizuojama tema. Rašant darbą naudotasi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, tarpukario, sovietinio laikotarpio teisės aktais ir specialiaja literatūra, užsienio valstybių baudžiamosios teisės doktrinos specialistų darbais bei teismų praktikos pavyzdžiais teoriniams teiginiams pagrįsti.

Tiriant darbo objektą bei siekiant minėtų tikslų daugiausia remtasi A. Abramavičiaus, G. Švedo, J. Prapiesčio, J. Nociaus, A. Pėstininko, K. Jovaišo, A. Klimkos, R. Drakšo, A. Drakšienės, V. Piesliako, R. Aliukonienės, A. Schönkės, H. Schröderio, R. Cardo, J. C. Smitho, B. Hogano, J. Pradelio, S. V. Borodino, M. D. Šargorodskio, V. N. Kudriavcevo, N. I. Zagorodnikovo, E. F. Pobegailo, V. F. Karaulovo, A. Mareko, K. Daškevič ir kitų mokslininkų darbais.

Tyrimo metodai. Iškeltiems disertacinio darbo uždaviniams įgyvendinti naudotasi šiuo mokslinio tyrimo metodų kompleksu: istoriniu, loginiu analitiniu, sisteminės analizės, lyginamuoju, lingvistiniu.

Istorinis metodas taikytas siekiant atskleisti, kaip nužudymas ir jį apibūdinantys požymiai suprantami skirtingose epochose, socialinėse ir valstybinėse formacijose, kaip nusikaltimų žmogaus gyvybei sistema ir nužudymo samprata kito bei evoliucionavo nacionalinėje Lietuvos teisėje.

Loginis analitinis metodas naudotas aiškinantis teisės normų turinį, darant apibendrinimus ir išvadas. Daugelis disertacijos teiginių tikrinami pateikiant papildomus pagrindžiamuosius teiginius.

Sisteminės analizės metodas taikytas nagrinėjant problemas, kurių neįmanoma išspręsti neatsižvelgus į sisteminius baudžiamojo įstatymo ryšius.

Pasitelkus į pagalbą lyginamąjį metodą, atskleista nužudymo sampratos įvairovė, nusikaltimų gyvybei sistemos ypatumai, egzistuojantys skirtingų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Šis metodas naudojamas ir nagrinėjamų dalykų palyginimui Lietuvos ir užsienio baudžiamosios teisės doktrinoje.

Lingvistiniu metodu remtasi analizuojant konkrečiuose BK straipsniuose vartojamų sąvokų reikšmę.

Mokslo darbo naujumas. Lietuvoje įgyvendinus baudžiamosios teisės reformą ir 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus naujam LR BK, buvo galutinai įtvirtinta nauja nužudymo samprata, besiskirianti nuo buvusios iki tol galiojusiųose baudžiamuosiuose įstatymuose. Disertacijoje pirmą kartą po naujojo LR BK įsigaliojimo visapusiškai ir kompleksiškai nagrinėjama nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtis.

Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje šioje disertacijoje analizuojamo nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių reglamentavimo klausimai iki šiol buvo nagrinėti gana apibendrintai, kaip pavyzdžiui, Teisės instituto mokslininko dr. Karolio Jovaišos, arba labiau orientuojantis į didaktinius tikslus, kaip tai daroma

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto lektoriaus Juozo Nociaus darbe „Nusikaltimai žmogui“.

Nusikaltimus žmogaus gyvybei, o taip pat ir nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių pakankamai išsamiai analizavo nemažai kitų valstybių baudžiamosios teisės atstovų: Amerikoje - J. Klotteris, P. H. Robinsonas; Anglijoje - R. Cardas, W. Cairnsas, Mc. Keonas, J. C. Smithas, B. Hoganas, Prancūzijoje - W. Jeondidier, R. Merle, A. Vitu, J. Pradelis, Vokietijoje – A. Schonke, H. Schroderis, J. Wesselsas; Rusijoje – N. I. Zagorodnikovas, M. D. Šargorodskis, S. V. Borodinas, E. F. Pobegaila, V. I. Tkačenka, V. F. Karaulovas, Lenkijoje – K. Daškevič, A. Marekas ir kt. Be to, nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėties požymiai buvo nagrinėjami Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamosios teisės specialiosios dalies vadovėliuose, oficialiuose baudžiamųjų įstatymų komentaruose. Kita vertus, pripažįstant užsienio valstybių autorių indėlį nagrinėjant atsakomybės už nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių klausimus, reikia įvertinti ir tai, jog kiekvienos valstybės baudžiamieji įstatymai be bendrųjų baudžiamosios teisės tikslų, principų bei tendencijų taip pat atspindi ir nacionalinius teisės sistemos ypatumus, nacionalinės teisės doktrinos požiūrius. Autoriaus nuomone, yra būtina į nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtį, šios veikos kvalifikavimo problematiką, baudžiamosios atsakomybės už minėtą veiką ypatumus pažvelgti per Lietuvos baudžiamųjų įstatymų ir teismų praktikos prizmę, kartu remiantis ir lyginant su užsienio valstybių patirtimi. Tai yra tikslinga dar ir dėl tos priežasties, kad didžioji dalis lietuviškos mokslinės literatūros analizuojama tema parengta dar prieš įsigaliojant naujajam LR BK.

Nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, kaip ir kitų nužudymų rūšių kvalifikavimo ypatumai, yra aptarti LAT senato nutarimuose, tačiau mokslinių darbų, skirtų būtent pagrindinės nužudymo sudėties požymių analizei, yra labai nedaug.

Bet kuri teisės reforma, o ypač įgyvendinama tokioje santykinai stabilioje ir nedaug kintančioje teisės šakoje, kokia yra baudžiamoji teisė, sąlygoja tam tikrus sunkumus, susijusius su naujų įstatymų taikymu bei nusikalstamų veikų pagal juos kvalifikavimu. Vieningai teismų bei ikiteisminio tyrimo institucijų praktikai susiformuoti reikia nemažai laiko, todėl, visų pirma, naujų teisės normų aktų aiškinimas atliekamas bei jų taikymo rekomendacijos formuluojamos teisės doktrinoje. Šio mokslo tiriamojo darbo paskirtį ir sudaro vieno iš sunkiausių bei pavojingiausių nusikaltimų, nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių analizė naujajame LR BK.

Praktinė darbo reikšmė. Praktinę disertacijos reikšmę sudaro tai, jog šį tyrimą kaip metodinę priemonę gali naudoti subjektai, savo veikloje taikantys baudžiamosios teisės normas: ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai, teisėjai, taip pat kiti teisininkai praktikai. Manytina, jog tai palengvintų veikų, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę, kvalifikavimo procesą, padarytų paprastesnį gretimų nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėčių atribojimą, įgalintų išvengti klaidų, kurios dažniausiai pasitaiko sprendžiant nužudymų kvalifikavimo klausimus. Atsižvelgiant į atsakomybės už nužudymą reglamentavimo užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose ypatumus ir progresyvias tendencijas, autoriaus prieitis išvadas ir pateiktus siūlymus, nacionalinis įstatymų leidėjas galėtų tobulinti teisėkūros procesą, koreguoti teisės normas, numatančias baudžiamąją atsakomybę už nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių. Dalis disertacijos medžiagos, susijusios su nužudymo sudėties elementų analize bei atskirų nužudymo rūšių atribojimu, gali būti traktuojama kaip galiojančio LR BK XVII skyriaus straipsnių komentaras. Be to, disertacinis darbas taip pat galėtų būti naudojamas dėstant baudžiamosios teisės specialiosios dalies kursą universitetų ir aukštųjų mokyklų studentams, taip pat lyginamosios teisėtyros studijoms baudžiamosios materialinės teisės srityje.

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Disertacijos autorius parengė tris straipsnius, publikuotus Lietuvos periodiniame mokslo leidinyje „Teisė“,

kuriuose pristatė reikšmingiausias disertacinio tyrimo aspektus bei pagrindines išvadas.

Darbo struktūra. Darbo struktūra yra nulemta tyrimo tikslų. Disertaciją sudaro įvadas, keturios dėstymo–tiriamosios dalys, kurios susideda iš tarpusavyje susijusių ir vienas kitą papildančių septyniolikos skyrių, atlikto tyrimo išdavoje suformuluotų išvadų ir pasiūlymų. Darbo pabaigoje pateiktas naudotų tyrimo šaltinių ir autoriaus publikuotų straipsnių disertacijos tema sąrašas.

I. BENDROJI NUŽUDYMO SAMPRATA

1. Nužudymo sąvoka ir požymiai

Konstitucijos 18 straipsnyje yra įtvirtinta, jog žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės⁹. LR Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog prigimtinis žmogaus teisių pobūdis reiškia, kad jos yra neatskiriamos nuo individo, nesusietos nei su teritorija, nei su tauta, todėl šias teises kiekvienas žmogus turi nepriklausomai nuo to, ar jos yra įtvirtintos valstybės teisės aktuose, ar ne¹⁰.

Iš prigimtinių žmogaus teisių ypatingai reikšminga teisė į gyvybę. Žmogaus gyvybė – tai išskirtinė, o taip pat visa apsprendžianti vertybė, kadangi be gyvybės nėra žmogaus, o be žmogaus netenka prasmės visa, kas žmogiška. Be to, žmogaus gyvybė yra ir socialinė vertybė. Visų pirma dėl žmones jungiančių jausminių ryšių, tačiau taip pat ir atsižvelgiant į žmogaus naudingumą visuomenei. Žmogus – socialinė būtybė, visuomenės kapitalas, be kurio ir pačios visuomenės egzistavimas būtų pasmerktas pražūčiai.

Demokratiškosios šalių teisėje žmogaus teisė į gyvybę yra pripažįstama aukščiausia vertybe. Teisės į gyvybę socialinę vertę puikiai atskleidžia jai apibūdinti vartojamos sąvokos, kaip, pavyzdžiui, „viena svarbiausių teisių“, „pagrindinė iš visų teisių“, „visų kitų teisių pagrindas ir kertinis akmuo“, „būtina visų kitų teisių prielaida“, „visų žmogaus teisių pamatinė teisė“¹¹.

Neabejotina, jog teisė į gyvybę yra svarbiausioji prigimtinė žmogaus teisė, kadangi nuo jos visiškai priklauso kitų asmeninių teisių įgyvendinimas pilietinėje, politinėje, socialinėje ir ekonominėje plotmėje: teisės konkrečiam žmogui egzistuoja tol, kol jis yra gyvas. Ji sudaro tą minimumą, atskaitos tašką, nuo kurio plėtojamos ir papildomos visos kitos teisės¹².

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija - Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014;

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998-12-09 nutarimas Nr. „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. – Valstybės žinios, 1998, Nr. 109-3004.

¹¹ *Ibidem*

¹² *Ibidem*

Tarptautinė bendruomenė iš visų prigimtinių žmogaus teisių taip pat išskiria žmogaus gyvybę ir orumą.

Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1948 m. gruodžio 10 d. priimtos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos (toliau - Deklaracija) preambulėje pažymima, jog „visiems žmonių giminės nariams būdingo orumo ir lygių bei neatimamų teisių pripažinimas yra laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindas“. Žmogaus teisė į gyvybę Deklaracijoje iškeliamą į pirmąją vietą kitų teisių ir laisvių tarpe: 3 straipsnyje nurodoma, jog kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę¹³.

Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentuose, pavyzdžiui, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 6 straipsnyje, įtvirtinta nuostata, kad kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, kurią saugo įstatymas¹⁴.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau - EŽTK) 2 straipsnyje įtvirtinta įstatyminė teisės į gyvybę apsauga ir nurodoma, jog negalima tyčia atimti gyvybės, išskyrus vykdant teismo nuosprendį už nusikaltimą, už kurį tokia bausmė įstatymo numatyta¹⁵. Tai yra vienas iš fundamentaliausių Konvencijos straipsnių, nukrypimas nuo kurio yra negalimas net nepaprastosios padėties atveju, išskyrus mirties atvejus dėl teisėtų karo veiksmų (EŽTK 15 str.). Iš EŽTK taikymo praktikos matyti, jog šio straipsnio nuostatos turi būti griežtai aiškinamos¹⁶.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau tekste – EŽTT) savo praktikoje taip pat yra ne kartą akcentavęs teisės į gyvybę reikšmę bei prioritetinę jos vietą žmogaus teisių sistemoje. Pavyzdžiui, byloje *Pretty* prieš Jungtinę Karalystę EŽTT priminė, jog EŽTK 2 str. gina teisę į gyvybę, be kurios bet kurių kitų Konvencijoje numatytų teisių įgyvendinimas ir naudojimas laisvėmis tampa nereikšmingas¹⁷.

¹³ *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija*. - Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497.

¹⁴ *Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas*. – Valstybės žinios, 2002, Nr. 77-3288.

¹⁵ *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija*. - Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.

¹⁶ Žr. *Europos Žmogaus Teisių Teismo byla Mc Cann ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, 1995 m. rugsėjo 27 d. sprendimas, Series A no. 324, pp. 45-46, §§ 146-47.*

¹⁷ Žr. *Europos Žmogaus Teisių Teismo bylą Pretty prieš Jungtinę Karalystę // <http://www.echr.coe.int/eng/Press/2002/apr/Prettyjudepress.htm>, prisijungimo laikas 2008-09-18.*

Teisės į gyvybę, kaip visų kitų žmogaus teisių pagrindo, kertinio akmens, svarbą aiškiai atskleidžia ir nacionaliniai įstatymai. Konstitucijos 19 straipsnyje nustatyta: „Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.“

Konstitucinis Teismas pabrėžia, jog „teisinis reguliavimas kartu su moralės, religijų¹⁸ ir kitomis socialinėmis normomis pirmiausia yra skirtas saugoti žmogaus teisei į gyvybę“¹⁹.

Nužudymas nuo seniausių laikų buvo vadinamas sunkiausiu nusikaltimu prieš žmogų ir smerkiamas tiek moralės, tiek ir teisės normų. Draudimas žudyti – vienas iš pirmųjų tabu žmonijos kultūroje. Nevaržomi ir nebaudžiami nužudymai, visų pirma, grėšė žmonijos išnykimui jos smulkiausiuose dariniuose – giminėse, gentyse ir pan. Vėliau šis tabu įgavo įstatyminę formą, privalomą visiems valstybinių junginių nariams.

Pastaruosius keturis tūkstantmečius nuo pirmųjų įstatymų leidėjų Hamurabio ir Mozės, Drakono ir Solono, Platono ir Aristotelio, Cicerono ir Justiniano laikų, žmonija dalyvavo didžiajame socialiniame eksperimente, kurio tikslas sustabdyti smurtą ar bent sumažinti jo mastą ir intensyvumą. Kad ir kaip bebūtų gaila, nežiūrint visų žmonijos pastangų, smurto ir agresijos naudojimas išaugo tiek, kad, anot žymaus amerikiečių psichiatro Jamesas Galliganas, „ką tik mūsų pergyventas amžius tapo kruviniausiu per visą žmonijos istoriją – žmogžudysčių skaičiumi jis pralenkė visus ankstesnius amžius sudėtus kartu“²⁰. Nužudymų skaičiaus augimo XX a. tendenciją vaizdžiai iliustruoja priede pateikiami statistiniai duomenys apie nužudymų skaičių Lietuvoje 1930 – 2007 metais (Priedas Nr. 1).

Apie tai iškalbingai byloja Europos valstybių kriminogeninė situacija, kuri, tiesa, yra labai nevienoda kalbant apie atskiras valstybes. Štai 2000 m.

---

¹⁸ Pavyzdžiui, Katalikų Bažnyčios Tikėjimo doktrinos kongregacijos instrukcijoje „Donum vitae“ (lot. – Gyvenimo dovana) pažymima: „Žmogaus gyvybė yra šventa, nes nuo pat savo pradžios priklauso nuo kuriamosios Dievo galios ir visą laiką išlieka ypatingai glaudžiai susijusi su Kūrėju, savo vieninteliu tikslu. Gyvenimo Viešpats nuo pradžios iki galo tėra vienas Dievas: niekas ir jokiais aplinkybėmis negali savintis teisės tiesiogiai nužudyti nekaltą žmogų.“ Žr. <http://www.ccf.fr/catho/endit/bioethique/donumvitae.rtf>

¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998-12-09 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. – Valstybės žinios, 1998, Nr. 109-3004.

²⁰ Galligan James. Smurto prevencija.- Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 7

mažiausias nužudymų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, užregistruotas Graikijoje – 0,76. Tuo tarpu lyderėmis pagal šių nusikalstamų veikų skaičių neabejotinai laikytinos Baltijos valstybės. Didžiausias nužudymų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų, minėtais metais užregistruotas kaimyninėje Estijoje – 10,45, nedaug teatsilieka Latvija – 10,03 ir Lietuva – 10,01 (2000 metais Estijoje padaryta - 143, Latvijoje - 238, Lietuvoje – 370 nužudymų). Žemiau esančioje lentelėje pateikiama nužudymų skaičiaus Lietuvoje 1997-2008 metais statistika.

Lentelė Nr. 1. Nužudymų skaičiaus Lietuvoje 1997-2008 metais statistika

Metai	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nužudymai iš viso	391	356	343	398	378	313	372	345	390	294	280	301
Nužudymų skaičius, tenkantis 100 000 gyv.	10,9	10	9,7	11,3	10,8	9	10,7	10	11,4	8,6	8,3	8,9

Kaip matyti, esama kriminogeninė situacija, kiek tai susiję su nusikaltimais žmogaus gyvybei, tiek Lietuvoje, tiek ir kaimyninėse valstybėse verčia susimąstyti, ar valstybės baudžiamosios politikos priemonės yra pakankamai efektyvios kovojant su šiais nusikaltimais. Juolab, kad toks požiūris į žmogaus gyvybės vertingumą mažose valstybėse ir tautose yra išties pavojingas bei vedantis į susinaikinimą. Palyginimui galima pateikti tokią statistinę detalę: tais pačiais 2000 metais, kuriais Lietuvoje, turinčioje per tris milijonus gyventojų, buvo padaryta 370 nužudymų, Ispanijoje, kurios gyventojų skaičius yra beveik dešimt kartų didesnis, buvo padaryta 494 šios rūšies nusikalstamos veikos²¹. Nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei augimą rodo ir toliau didėjantis baudžiamųjų bylų, kuriose asmenys kaltinami šių nusikaltimų padarymu, skaičius. Štai, pavyzdžiui, Kauno apygardos teisme 2002 metais priimti 85 apkaltinamieji nuosprendžiai asmenų, padariusių

²¹ Švedas G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. P. 47.

nužudymus be jų pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, atžvilgiu, atitinkamai 2003 metais – 109, o 2004 – 163. Žemiau pateikiamoje lentelėje pristatoma nužudymų bylų nagrinėjimo Kauno apygardos teisme statistika iliustruoja šių nusikalstamų veikų dinamiką 2002-2008 metais.

Lentelė Nr. 2. Kauno apygardos teisme išnagrinėtų nužudymo bylų (pagal 129 str. 1 d.) statistika ir šių nusikalstamų veikų dinamiką 2002-2008 metais

Eilės Nr.	Metai	Kaltinta fizinių asmenų	Nubausta fizinių asmenų	Iš jų moterų	Iš jų nepilnamečių	Išteisinta			Asmenų, kuriems pritaikytos priverčiamosios medicinos priemonės	Bylų skaičius
						Iš viso	Iš jų moterų	Iš jų nepilnamečių		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	2002	93	85	6	4	6	0	0	1	68
2.	2003	123	109	8	21	7	0	0	5	72
3.	2004	187	163	14	18	15	0	1	8	172
4.	2005	99	81	9	6	1	0	0	2	75
5.	2006	101	75	6	6	2	1	0	5	76
6.	2007	69	53	4	5	0	0	0	2	57
7.	2008	102	84	8	10	3	0	2	1	75
Viso:		774	650	55	70	34	1	3	24	595

Lietuvoje per 2007 m. užregistruota 280 nužudymų.²² Ištirti 256 nužudymai arba 91,4 proc. 2007 m. dėl nužudymų padarymo nustatyti 299 įtariamieji asmenys, iš jų 279 vyrai. 26 įtariamieji – nepilnamečiai (2006 m. buvo 29 nepilnamečiai). Dauguma nužudymų (163) padaryti gyvenamosiose patalpose, 33 - viešose vietose.²³ Per 2007 metus 8 nužudymai buvo padaryti panaudojant šaunamąjį ginklą (2006 m. tokių atvejų buvo 11), panaudojant nešaunamąjį ginklą - 43 nužudymai (2006 m. tokių atvejų buvo 38). Iš visų 2007 m. užregistruotų nužudymų 166 arba 59,29 proc. užregistruoti mieste ir

²² Informacija apie nužudymams tenkančią dalį bendroje ir smurtinių nusikaltimų struktūroje bei jos pokyčius Lietuvoje 1997 – 2007 metais pateikiama Priede Nr. 2.

²³ Diagrama, grafiškai vaizduojanti nužudymų, padarytų Lietuvoje 2007 metais, pasiskirstymą pagal tikslų padarymo vietą, pateikiama Priede Nr. 3.

111 arba 39,64 proc. – kaimo vietovėse.²⁴ Lyginant su 2006 m. nužudymų mieste sumažėjo 4,6 proc., kaime šis skaičius dar ženklėsnis – 7,5 proc.

Iki 2008 m. sausio 1 d. iš viso buvo registruoti 1274 nužudymai be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (BK 129 str. 1 d.), t. y. vidutiniškai 254,8 nužudymai kasmet. Aptariamajame laikotarpyje išsiskiria 2005 m., kai pagal šį straipsnį buvo registruota net 311 nužudymų.

Su BK 129 str. 2 d. numatytais kvalifikuojančiais požymiais 2003 m. buvo registruoti 142 nužudymai, 2004 m. – 140, 2005 m. – 168, 2006 m. – 119, 2007 m. – 98. Kiekvienais iš aptariamo laikotarpio daugiausiai iš jų buvo padaroma nužudymų dėl savanaudiškų paskatų – 27,46 proc. (arba 39 nužudymai). Per aptariamąjį laikotarpį nužudymai iš savanaudiškų paskatų sudarė vidutiniškai 34,39 proc. (arba 668 nužudymai). Šis rodiklis sumažėja tik 2006 m. (11,76 proc.) ir 2007 m. (14,28 proc.).

Nemažą dalį kvalifikuotų nužudymų struktūroje sudarė nužudymai, padaryti kankinant arba kitaip itin žiauriai (BK 129 str. 2 d. 6 p.). 2003 – 2007 m. jų lyginamoji dalis kvalifikuotų nužudymų struktūroje buvo 20,35 proc. (arba 136 nusikaltimai).

Nė karto inkriminuojant nužudymą nebuvo taikyti BK 129 str. 2 d. 4 ir 12 p. Dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo (129 str. 2 d. 10 p.) buvo registruoti 8 nužudymai (kvalifikuotų nužudymų struktūroje tai sudaro 0,29 proc.).

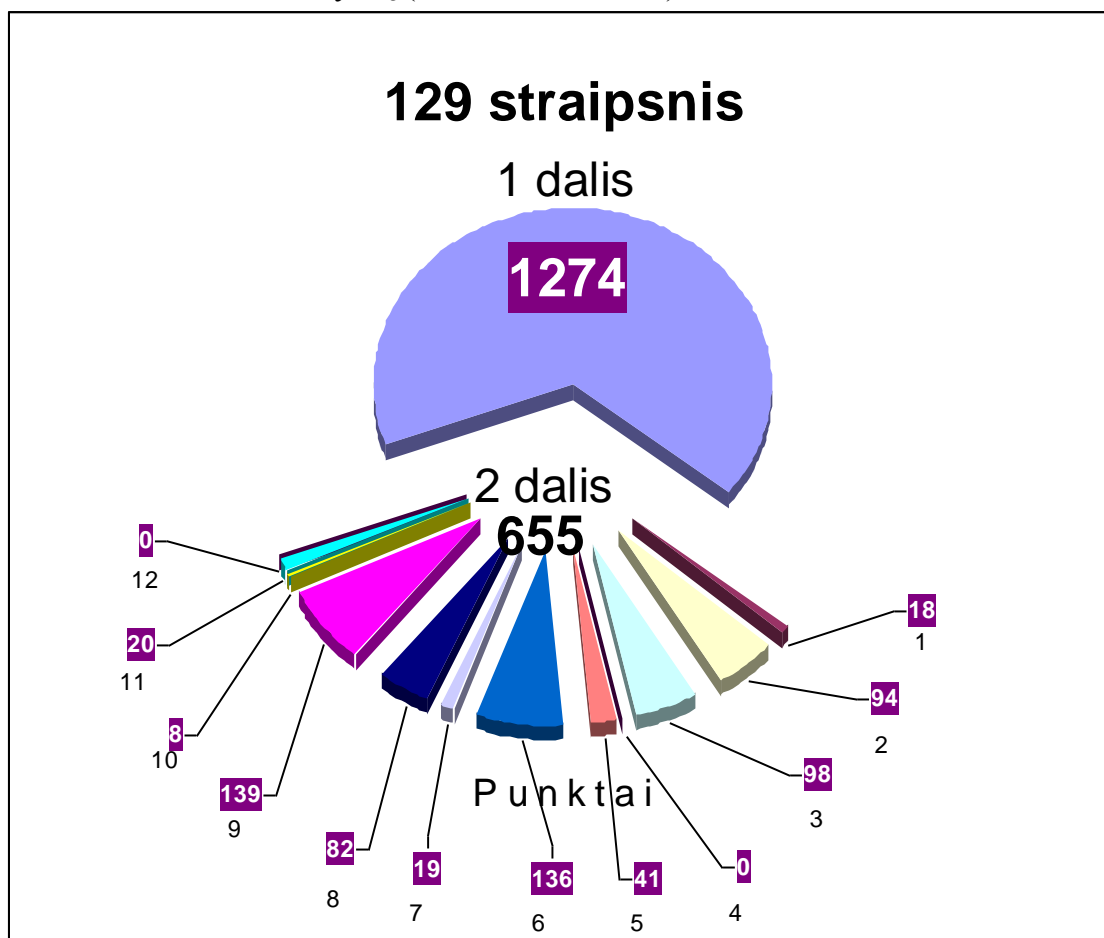
---

²⁴ *Diagrama, grafiškai vaizduojanti nužudymų, padarytų Lietuvoje 2007 metais, pasiskirstymą pagal vietovę, pateikiama Priede Nr. 4.*

Lentelė Nr. 3 Nužudymų (BK 129 str. 1-2 d.) struktūra 2003 m. – 2007 m.

Straipsnis	Dalis	Punktas	2003	2004	2005	2006	2007	Viso
129	1	-	247	235	311	236	245	1274
	2	1	6	4	3	4	1	18
		2	17	17	18	24	18	94
		3	17	21	29	18	13	98
		4	0	0	0	0	0	0
		5	10	11	6	8	6	41
		6	19	30	38	29	20	136
		7	4	4	7	1	3	19
		8	14	19	15	16	18	82
		9	39	29	42	15	14	139
		10	1	0	2	3	2	8
		11	5	5	5	2	3	20
		12	0	0	0	0	0	0
		Viso			379	375	476	356

Schema Nr. 1. Nužudymų (BK 129 str. 1-2 d.) struktūra 2003 -2007 metais

Nužudymų labai susijaudinus 2003 – 2007 m. buvo padaryta tik 3 (po vieną 2004 m., 2005 m., 2006 m.). Jų lyginamoji dalis nužudymų struktūroje - 0,17 proc.

Kita privilegijuota nužudymo sudėtis numatyta BK 131 straipsnyje – naujagimio nužudymas, kai savo naujagimį nužudo jo motina. 2003 m. buvo nužudyti 7 naujagimiai, 2004 m. – 8, 2005 m. – 2, 2006 m. – 7, 2007 m. – 1 (vidutiniškai 6,8 kasmet). Tai sudaro 2,02 proc. nužudymų struktūroje.

Lentelė Nr. 4. Nužudymų struktūra pagal kvalifikaciją

	2003m.		2004m.		2005m.		2006m.		2007m.	
	absoliutus skaičius	proc. nuo visų nužud.	absoliutus skaičius	proc. nuo visų nužud.	absoliutus skaičius	proc. nuo visų nužud.	absoliutus skaičius	proc. nuo visų nužud.	absoliutus skaičius	proc. nuo visų nužud.
be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių	247	63,98	235	60,88	311	63,46	236	64,65	245	71,22
kvalifikuoti	132	34,19	140	36,26	165	33,67	120	32,87	98	28,48
privilegijuoti	7	1,83	11	2,86	14	2,87	9	2,48	1	0,3

Žmonija visais laikais ieškojo naujų būdų ir priemonių, kaip įveikti smurtą. Antai vienas iš dešimties Dievo įsakymų, perduotų per pranašą Mozę ant Sinajaus kalno, įsakmiai skelbia: „Nežudysi“²⁵. Pats Jėzus Kristus penktąjį įsakymą „Nežudyk“ primena garsiajame Kalno pamoksle „Jūs esate girdėję, kad protėviams buvo pasakyta: Nežudyk, o kas nužudo, turės atsakyti teisme“²⁶. Senajame Testamente esantis biblinis pasakojimas apie tai, kaip Kainas nužudė savo brolių Abelį, atskleidžia nuo žmonijos pradžios tūnantį žmoguje pyktį ir gobšumą – gimtosios nuodėmės padarinius. Žmogus tapo priešas savo artimui. Dievas parodo, kokia niekšinga ši brolių žudystė: „Ką tu padarei? Tavo brolio kraujas šaukiasi į mane iš žemės! Todėl būk prakeiktas toli nuo žemės, kuri atvėrė savo burną priimti tavo brolio kraują iš tavo

²⁵ Iš 20;13 Žr., Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1998. P. 89.

²⁶ Mt 5, 21 Žr., Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas. P. 1568.

rankos²⁷. Į Dievo ir žmonijos Sandorą vis įsipina dieviškosios žmogaus gyvybės dovanos ir nusikalstamo žmogaus smurto priminimas: „Iš kiekvieno už artimo kraują reikalausiu atsiskaityti [...]. Kas išlieja žmogaus kraują, to asmens kraują taip pat išlies žmogus, nes pagal savo paveikslą Dievas sukūrė žmogų“²⁸.

Taigi penktasis Dievo įsakymas draudžia, kaip sunkią nuodėmę, tiesioginę ir tyčinę žmogžudystę. Žmogžudys ir noriai jam talkinantys žmonės padaro dangaus keršto šaukiančią nuodėmę²⁹.

Katalikų Bažnyčios katekizme yra išskiriami ir ypatingai smerktini neteisėto tyčinio gyvybės atėmimo atvejai, kurie ir baudžiamosios teisės prasme daugelyje valstybių yra laikomi kvalifikuotomis nužudymo sudėtimis: „Kūdikių žudymas, brolių žudystė ir tėvažudystė, sutuoktinio nužudymas yra ypatingai sunkūs nusikaltimai, nes nutraukia natūralius žmonių ryšius“³⁰.

Ne mažiau nei krikščionybė nužudymą smerktina veika laiko ir kitos religijos, pavyzdžiui, induizmas. Manu įstatymuose 8.345 yra nurodyta: „Tas, kas nužudo, turi būti laikomas didžiausiu nusikaltėliu, blogesnis nei šmeižikas, vagis, nei tas, kuris sužaloja smogdamas vėzdu“³¹.

Įsakmiai gerbti gyvybę ir jos neatimti reikalauja ir Koranas: „Neatimk gyvybės, kurią Dievas padarė šventa, nebent būtų teisėta priešastis. Ir jeigu kas nors yra neteisėtai nužudomas, mes suteikėme jo įpėdiniams galią reikalauti atpildo, tačiau jis tegul neperžengia ribų atimdamas gyvybę, kadangi jam padeda įstatymas“³².

Šiuolaikinė visuomenė suformulavo „gyvenimo vertės“ sąvoką, apimančią ne tik eilinio žmogaus vidutinį pragyvenimo lygį, bet taip pat tam tikrą kiekį būtinų patogumų ir net prabangos, kas sudaro galimybę individui ne tik elementariai egzistuoti bei koegzistuoti su kitais individais, bet ir patirti ir

---

²⁷ Pr 4, 10–11 Žr., Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas. P. 12.

²⁸ Pr 9, 5–6 Žr., Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas. P. 17.

²⁹ Plg. Pr 4, 10.

³⁰ Katalikų bažnyčios katekizmas [Žiūrėta 2007-06-14].

Prieiga per internetą <http://katekizmas.lcn.lt/kbk1996p2003/index.html>

³¹ World Scripture. A Comparative Anthology of Sacred Texts / edited by Andrew Wilson [Žiūrėta 2007-04-15] Prieiga per internetą <http://www.tparents.org/Library/Unification/Books/World-S/WS-09-03.htm>,

³² Ibidem

tam tikrą pasitenkinimą savo gyvenimu. Dar dažniau šiandien sutinkama kita – „gyvybės kainos“ sąvoka. T. Stramilova (Т. Страмилова) tvirtina, jog „jeigu „gyvenimo vertė“ sąvoka turi daugiau materialinį, žmogaus gyvenimo kokybės aspektą, tai sąvoka „gyvybės kaina“ yra susijusi su pačia žmogiškosios būties esme, žmogaus gyvenimu ir mirtimi. Kitaip tariant, „gyvenimo vertė“ – materialinio, o „gyvybės kaina“ – egzistencinio pobūdžio sąvoka“³³.

Sąvoką „gyvybės kaina“ galime rasti vartojant ir aukščiausią moralinį krikščioniškosios visuomenės ir kultūros autoritetą – Šventąjį Raštą: „Kai išdavikas Judas pamatė, jog Jėzus pasmerkta, gailėsčio pagautas nunešė atgal aukštiesiems kunigams ir seniūnams trisdešimt sidabrinių ir tarė: „Nusidėjau išduodamas nekaltą kraują“. Tie atsakė: „Kas mums darbo?! Tu žinokis!“ Nusviedęs šventykloje pinigus, jis išbėgo ir pasikorė. Aukštieji kunigai paėmė sidabrinius ir kalbėjo: „Jų negalima dėti į šventyklos išdą, nes tai užmokestis už kraują“³⁴. Taigi, Biblijoje minima sąvoka „kraujo kaina“ yra tapati sąvokai „gyvybės kaina“, nes kraujas – esminis gyvybės faktorius.

Pastaruoju metu neretai kalbama apie tai, kad gyvybės vertė katastrofiškai mažėja. Vis daugiau žmonių žūsta įvairių karinių konfliktų metu, tampa epidemijų aukomis ir aiškiai pastebima tendencija, kad tokiomis aplinkybėmis mirstančių asmenų skaičius tolydžio auga.

Kita vertus, gyvybės nuvertinimo faktą patvirtina ir tokios aplinkybės kaip augantis serijinių žmogžudysčių ir serijinių žudikų skaičius, vis dažnėjantis naudojimas samdomų žudikų paslaugomis ir mažėjančios tokių „paslaugų“ kainos. Įvertinant tai, galima prieiti prie gana paradoksalios, tačiau pagrįstos išvados, kad kuo demokratiškesnė ir atviresnė tampa visuomenė, kuo labiau joje remiamasi humanizmo ideologija ir žmogaus teisėmis. Gyvybės,

---

³³ Страмилова Т. П. Уголовная ответственность за простое убийство. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – уголовное право и криминология уголовное исполнительное право. Академия налоговой полиции федеральной службы налоговой полиции Российской Федерации. Москва, 2002.

³⁴ Mt 27, 3-7 Žr. Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas. – Vilnius: Katalikų pasaulis, 1998. P. 1601-1602.

kuri yra visų žmogaus teisių ir laisvių, pagaliau ir pačių ideologijų pagrindas, vertė, deja, mažėja.

Antai viduramžių visuomenė, nežinojusi žmogaus teisių sampratos, taip pat ir teisės į gyvybę, visiškai kitaip suprato gyvybės ir mirties santykį. Nors šiuo „*saeculum obscurum*“ (lot. - tamsieji amžiai) daugybė žmonių taip pat mirdavo karų ir epidemijų metu, šiuos praradimus kompensuodavo didesnis gimstamumas, o vaisiaus sunaikinimas, beje, laikytas dar sunkesniu nusikaltimu nei nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Rusijoje XV-XVII a. už tokią veiką buvo baudžiama mirtimi, kai tuo tarpu už nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių tokia bausmės rūšis taikyta ne visuomet. Tokį požiūrį į nusikalstamų veikų sunkumą ir pavojingumą suponavo tai, kad pagal Bažnyčios mokymą, nužudytas suaugęs žmogus, kuris yra pakrikštytas, nepraranda galimybės turėti „amžinąjį gyvenimą“ po mirties, o tuo tarpu negimęs ir dar nekrikštytas kūdikis šios galimybės netenka. Dėl šių priežasčių viduramžiais žudikui paskirtoji bausmė galėdavusi būti ir mažesnė nei skiriama moteriai, sunaikinusiai vaisių ar nužudžiusiai naujagimį. Savaimė suprantama, kad šiandien situacija yra visiškai pasikeitusi. Liberali mąstysena ir pažiūra vis aktyviau deklaruoja reprodukcinę laisvę, todėl daugelyje valstybių nėštumo nutraukimas yra teisėta veika, kai jis atliekamas laikantis įstatymo nustatytų sąlygų ir nustatytu laiku. Nustatytos tvarkos nesilaikymas sudaro prielaidas veiką kvalifikuoti kaip neteisėtą abortą.

Nepaisant amžių tekmeje kitusio požiūrio į atskirų gyvybės atėmimo atvejų sunkumą ir pavojingumą visuomenei, pati gyvybė nuolatos buvo laikoma vienu iš reikšmingiausių teisės saugomų gėrių.

Valstybė jau pačioje žmogaus gyvenimo pradžioje privalo užtikrinti galimybę įgyvendinti konstitucinę bei visuotinai pripažintą teisę į gyvybę ir tapti pilnaverčiu visuomenės nariu. Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pabrėžęs, kad EŽTK 2 str. 1 d. pirmasis sakinytis įpareigoja valstybes ne tik susilaikyti nuo neteisėtų ir tyčinių gyvybės atėmimo veiksmų, kylančių iš valstybės pareigūnų pusės, bet ir imtis atitinkamų priemonių apsaugoti asmenų,

patenkančių į atitinkamos valstybės jurisdikciją, gyvybę³⁵. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje yra išvystyta vadinamoji pozityvių valstybės įsipareigojimų pagal EŽTK 2 str. teorija, kuri reiškia, kad valstybės pareigūnai privalo ne tik susilaikyti nuo veiksmų, priešingų EŽTK 2 str., bet taip pat imtis pozityvių pareigų apsaugoti asmenų, patenkančių į jos jurisdikciją, gyvybę. Pozityvios valstybės pareigos pagal EŽTK 2 str. taip pat apima ir pareigą nustatyti tam tikrus administracinius ir įstatyminius rėmus, kurie leistų užkirsti kelią galimiems teisės į gyvybę pažeidimams³⁶. Ši pareiga turi galioti bet kokios veiklos, nesvarbu, viešos ar privačios atžvilgiu, kai iškyla klausimas dėl gyvybės apsaugos³⁷. Tai taikoma ir vadinamosios industrinės rizikos sferai ar „pavojingai veiklai“, pavyzdžiui, atliekų rinkimo veiksmams³⁸. Ši savo uždavini, t. y. saugoti teisę į gyvybę, valstybė įgyvendina pasitelkdama plačią teisinių priemonių sistemą, įtvirtintą ne tik pačioje Konstitucijoje, bet ir daugelyje kitų įstatymų.

Atskirą tokių priemonių grupę sudaro baudžiamosios teisės numatytos ir baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintos priemonės, pasireiškiančios baudžiamosios atsakomybės nustatymu už neteisėtų veikų, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę, padarymą.

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiame LR BK nusikalstamos veikos, kurių tiesioginis objektas yra žmogaus gyvybė, išskirtos į atskirą skyrių „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“ (XVII skyrius)³⁹. Reikia pažymėti, jog žala baudžiamųjų įstatymų saugomam gėriui – žmogaus gyvybei kyla ir padarant kai kuriuos kitus nusikaltimus žmoniškumui bei karo nusikaltimus,

---

³⁵ Žr. *Europos Žmogaus Teisių Teismo bylą L.C.B. prieš Jungtinę Karalystę, 1998 m. birželio 9 d. sprendimas, Reports of Judgements and Decisions 1998-III, p. 1403, §36*. Reikia pažymėti, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje ne kartą yra pripažinęs valstybes neįvykdžius pareigos įstatyminėmis priemonėmis saugoti jų jurisdikcijon patenkančių asmenų teisę į gyvybę ir taip pažeidus EŽTK 2 str. Tokius EŽTK pažeidimus Europos Žmogaus Teisių Teismas be virš paminėtų bylų yra konstatavęs bylose *Makaratzis prieš Graikiją, Paul ir Audrey Edwards prieš Jungtinę Karalystę, Isajeva, Jusupova ir Bazejeva prieš Rusiją, Nachova ir kiti prieš Bulgariją, 2008 m. balandžio 24 d. sprendimu byloje Juozaitienė ir Bikulčius prieš Lietuvą Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino, kad valstybė pažeidė EŽTK 2 str.*

³⁶ Žr. *Europos Žmogaus teisių teismo bylą Ilhan prieš Turkiją, {DK}, Nr. 22277/93, § 91, ECHR 2000-VII.*

³⁷ Žr. *Öneryıldız prieš Turkiją, [DK], Nr. 48939/99, § 71, ECHR 2004-XII.*

³⁸ Žr. *Öneryıldız prieš Turkiją bylą, §§ 71 ir 90.*

³⁹ *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. – Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.*

pavyzdžiui, LR BK 99 str. numatyta genocidą bei tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymą, baudžiamoji atsakomybė už kurį įtvirtinta BK 101 str.. Kita vertus, atskiro, pavienio žmogaus gyvybė nėra tiesioginis šių nusikaltimų objektas. Pavyzdžiui, nusikaltimai žmonijai – tai veikos, nukreiptos prieš civilius gyventojus, kai jie masiškai, sistemiškai kankinami, žalojami, naikinami, deportuojami, pavergiami, uždaromi į kalėjimus ar kitaip nežmoniškai su jais elgiamasi. Taigi šių nusikaltimų objektas yra visuotinai pripažintų ir tarptautinėje teisėje įtvirtintų bei jos saugomų vertybių, gėrių visuma, užtikrinanti žmonijos, valstybių saugaus egzistavimo ir bendradarbiavimo pagrindus⁴⁰.

Lenkų baudžiamosios teisės mokslininkas M. Cieśliak savo studijoje, skirtoje Lenkijos baudžiamajai teisei ir jos sistemai⁴¹, taip pat pažymi, jog baudžiamosios teisės nuostatos, susijusios su nužudymu, yra išdėstytos ne tik BK skyriuje, skirtame nusikaltimams žmogui, tačiau ir kituose, kaip antai skyriuje, reglamentuojančiame baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus taikai, žmoniškumui bei karo nusikaltimus (*Przestępstwa przeciw pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne*). Pasak M. Cieśliak, šioms veikoms yra būdingas taip vadinamas „dvigubas neteisėtumas.“

Tuo tarpu nusikaltimais žmogui (asmeniui) yra laikoma tik grupė nusikaltimų, kurių rūšinis ir tiesioginis, o taip pat pagrindinis, bet ne papildomas objektas yra būtent žmogus kaip gamtos kūrinys, jo pagrindinės, įgimtos, kūniškos savybės⁴². Taigi iš visų nusikaltimų žmogui sunkiausiai bei pavojingiausiai yra laikomi nusikaltimai žmogaus gyvybei.

Visus nusikaltimus žmogaus gyvybei bendriausia prasme galima būtų suskirstyti į dvi grupes: nužudymus ir kitus nusikaltimus žmogaus gyvybei. Nužudymas – sunkiausias ir pavojingiausias nusikaltimas žmogaus gyvybei. Baudžiamosios teisės teorijoje jis paprastai apibrėžiamas kaip neteisėtas tyčinis gyvybės atėmimas kitam žmogui.

---

⁴⁰ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. T. I. / Sudarytojas Pavilionis V. – Vilnius: Eugrimas, 2000. P. 45-46.

⁴¹ Cieśliak M. *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowe, 1990. P. 382.

⁴² Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. T. I. P. 155.

Kaip minėta, 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiam LR BK visos nusikalstamos veikos, kuriomis kėsiniama į vieną iš svarbiausių teisinių gėrių – žmogaus gyvybę, išskirtos į atskirą skyrių „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“ (XVII skyrius). LR BK numato baudžiamąją atsakomybę už neatsargų ir tyčinį gyvybės atėmimą kitam asmeniui, t.y. nužudymą. Pažymėtina, kad galiojantis baudžiamasis įstatymas nužudymo sąvokos nepateikia, todėl šią spragą tenka užpildyti pasitelkus doktrininį aiškinimą.

Nors iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, jog šio nusikaltimo sąvoka yra pakankamai aiški bei vienareikšmė, reikia pažymėti, jog bendros pozicijos dėl nužudymo sampratos baudžiamosios teisės teorijoje nėra. LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, kuris skirtas suvienodinti teismų praktiką taikant baudžiamuosius įstatymus nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose, nužudymas apibrėžiamas kaip „tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas“⁴³. Nors LR Konstitucinio Teismo jurisprudencija⁴⁴ pastaruoju metu pakeitė poziciją dėl LAT senato nutarimų kaip teisės šaltinio statuso ir reikšmės bei įtakos žemesniųjų teismų praktikai, visiškai šios įtakos paneigti negalima, kadangi LAT senato nutarimuose išdėstytos nuostatos atitinka daugumos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų požiūrį į tam tikras teisinis problemas ir situacijas. Būtent dėl to aptariant nužudymo rūšis bei analizuojant nužudymo sudėtį, dažnu atveju pateiksime nuorodas į aukščiau nurodytą LAT senato nutarimą (atsižvelgiant į tai, kad šiame nutarime išdėstytos nuostatos darbe pateikiamos itin dažnai, kiekvieną kartą jį cituojant detalus nutarimo pavadinimas, numeris bei priėmimo data pakartotinai nebus nurodomi).

---

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.

⁴⁴ LR Konstitucinio Teismo 2006-03-28 nutarime „Dėl Konstitucinio Teismo įstatymo ir Teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292) pažymima, kad „...aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinio pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos ir pan.; tokie nurodymai (nesvarbu, privalomi ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertintini kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas ultra vires. Pagal Konstituciją teismų praktika formuojama tik teismams patiems sprendžiant bylas.“

Panašią nužudymo sąvoką pateikia ir daugelis Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų (J. Nocius⁴⁵, K. Jovaišas⁴⁶, A. Pėstininkas⁴⁷). Anglų mokslininkas R. Card taip pat nurodo, jog Didžiojoje Britanijoje gyvybės atėmimo atvejai yra skirstomi į teisėtus ir neteisėtus (*lawful and unlawful homicides*)⁴⁸.

A. Klimka *nužudymo* sąvokoje vietoj termino „neteisėtas“ vartoja terminą „priešingas teisei“⁴⁹, o A. Abramavičius siūlo *nužudymą* apibrėžti kaip „Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies straipsnyje numatytą tyčinę veiką, kuria yra kėsinama į kito žmogaus gyvybę sukeltant jo mirtį“⁵⁰. Šioje formuluotėje taip pat vengiama termino „neteisėtas“. Tokia pozicija grindžiama tuo, kad vargu, ar apskritai įmanoma kalbėti apie teisėtus gyvybės atėmimo būdus kitam žmogui. Pastarąją nuostatą dažniausiai įtakoja ne teisiniai, o moraliniai aspektai, į kuriuos atsižvelgiama vertinant nužudymą kaip veiką, nulemiančią neatkuriamos žalos atsiradimą ne tik pačiam nukentėjusiajam, bet ir jo artimiesiems bei visuomenei apskritai, pažeidžiančią elementarius dorovės ir moralės principus. Kita vertus, autoriaus nuomone, baudžiamuosiuose įstatymuose tiesiogiai numatyti neteisėtumą kaip nužudymo sudėties požymį būtų netikslinga, nes valstybėje, kur tinkamai ginamos žmogaus teisės, teisėti gyvybės atėmimo atvejai yra arba apskritai negalimi arba išimtiniai ir itin reti. Neteisėtumo požymio įtraukimas į nužudymo sudėtį gali sukelti klaidingą įspūdį, kad greta neteisėto gyvybės atėmimo egzistuoja ir gana dažni teisėto gyvybės atėmimo atvejai (panašiai kaip, pvz., neteisėtas medžiojimas ar žvejojimas - BK 272 str.).

Be to, teisėtiems gyvybės atėmimo atvejams juridškai įvertinti pakanka aplinkybių, šalinančių baudžiamąją atsakomybę, instituto. Pavyzdžiui, BK 28

---

⁴⁵ Nocius J. *Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė*. - Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 8.

⁴⁶ Jovaišas K. *Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui // Teisės problemos*. 1997. Nr.2. P. 18.

⁴⁷ Pėstininkas A. *Nusikaltimai asmeniui*. - Vilnius: Mintis, 1984. P. 8.

⁴⁸ Card Cross and Jones. *Criminal Law*. – London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 1992. P. 190.

⁴⁹ Klimka A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. - Vilnius: Mintis, 1964. P. 5.

⁵⁰ Abramavičius A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: paskaitų medžiaga*. Vilniaus Universiteto Teisės fakultetas, 2003.

straipsnyje numatytos sąlygos, kurioms esant pašalinama baudžiamoji atsakomybė už besikėsinančiojo gyvybės atėmimą. Taigi toks gyvybės atėmimas pripažįstamas teisėtu. Manant kitaip, neteisėtumo požymį reikėtų įtraukti ir į kitas nusikalstamų veikų sudėtis. Juk galima teisėtai sugadinti svetimą turtą (esant būtinajam reikalingumui), teisėtai duoti kyši (veikiant pagal nusikalstamos veikos imitavimo modelį) ir pan.

Neteisėtumo, kaip vieno iš nužudymo požymių, nemini ir 1996 metais įsigaliojęs naujasis Rusijos Federacijos Baudžiamasis kodeksas⁵¹ (toliau ir - RF BK), kurio 105 str. 1 d. nužudymas apibrėžiamas kaip tyčinis mirties sukėlimas kitam žmogui. Autoriaus nuomone, toks nužudymo apibrėžimas yra netikslus, kadangi į jo ribas patenka ir teisėto gyvybės atėmimo kitam žmogui atvejai. Juos dera įvardinti ir atriboti nuo nužudymo. Tai, autoriaus manymu, pasitarnaus įrodinėjant, jog neteisėtumas yra būtinas nužudymo požymis.

Bene ryškiausias teisėto gyvybės atėmimo kitam asmeniui pavyzdys – būtinoji gintis. EŽTK 2 str. 2 d. „a“ p. nustatyta, kad gyvybės atėmimas negali būti laikomas prieštaraujančiu nuostatai, jog kiekvieno žmogaus teisė gyventi turi būti saugoma įstatymo, jeigu tai įvyko neviršijant tokio jėgos panaudojimo, kai tai buvo neišvengiamai būtina ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto.

Teisę į būtinąją gintį asmeniui laiduoja ir nacionaliniai baudžiamieji įstatymai (tokia teisė numatyta LR BK 28 str.). LR BK komentare būtinoji gintis apibrėžiama kaip „situacija, kai baudžiamojo įstatymo ginamiems interesams žala padaroma ginant save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, jei tuo nebuvo peržengtos būtiniosios ginties ribos“⁵².

Išsamesnė bei tikslesnė *būtiniosios ginties* sąvoka formuluojama teisės doktrinoje. V. Pavilionis ir R. Merkevičius, teigia, jog „būtinoji gintis – tai

---

⁵¹ Уголовный кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.hro.org/docs/rlex/uk/>

⁵² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai) / Prapiestis Jonas et al. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 181.

baudžiamajame ar kitų teisės šakų įstatymuose numatyta ir formaliai atitinkanti baudžiamajame įstatyme numatytos veikos požymius, visuomenei naudinga (socialiai vertinga) ir teisėta veika, kuria asmuo, gindamas save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, padaro užpuolikiui žalos ir kuri tokiu būdu šalina tokios veikos pavojingumą ir priešingumą teisei bei suponuoja teisinės atsakomybės už tokią veiką nykimą⁵³. Teisė į būtinąją gintį yra universalus absoliučios daugumos užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintas baudžiamosios teisės institutas⁵⁴.

Antrasis ne mažiau reikšmingas teisėto gyvybės atėmimo pavyzdys yra mirties bausmė. Lietuviškojoje jurisprudencijoje mirties bausmę ir šio instituto taikymo perspektyvas plačiau nagrinėjęs R. Drakšas mirties bausmę apibrėžia kaip tokią bausmės rūšį, kuri pasireiškia prievartiniu gyvybės atėmimu nusikaltėliui ir gali būti paskirta tik teismo nuosprendžiu bei tik baudžiamojo įstatymo numatytais atvejais⁵⁵.

Mirties bausmės vykdymą, kaip savarankišką gyvybės atėmimo kitam asmeniui atvejį, traktuoja ir EŽTK. Konvencijos 2 str. numatyta, kad niekam negalima tyčia atimti gyvybės, išskyrus vykdant teismo nuosprendį už nusikaltimą, už kurį tokia bausmė numatyta įstatymo. Kita vertus, 1983 m. balandžio 28 d. priimtas EŽTK Šeštasis protokolasis⁵⁶ (toliau – Šeštasis protokolasis) nustatė, jog mirties bausmė panaikinama ir niekas negali būti nei nuteistas mirties bausme, nei nubaustas. Vis dėlto, Šeštasis protokolasis numatė vieną išlygą – valstybėms buvo palikta teisė savo įstatymuose numatyti mirties bausmę už veiksmus, padarytus karo ar neišvengiamo pavojaus karui kilti metu, tačiau tokia bausmė gali būti taikoma tik įstatymų numatytais atvejais ir pagal jų nuostatas, be to, toji valstybė privalo pranešti Europos Tarybos

---

⁵³ Paviolis V.; Merkevičius R. *Būtinoji gintis: mokomoji priemonė*. - Vilnius: Justitia, 1999. P. 39-40.

⁵⁴ Pavyzdžiui, RF BK būtinoji gintis reglamentuojama 37 str., Lenkijos Respublikos BK – 25 str., Vokietijos Federacijos BK – 32 str.

⁵⁵ Drakšas R. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos*. - Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 24.

⁵⁶ *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 61 – 1978.

generaliniam sekretoriui minėtų įstatymų dėl mirties bausmės nuostatas⁵⁷. Šią išimtį, kai gali būti numatyta ir taikoma mirties bausmė, panaikino 2002 m. gegužės 3 d. Vilniuje pasirašytas EŽTK Tryliktasis protokolas (toliau – Tryliktasis protokolas). Jo preambulėje nurodoma, jog valstybės, Europos Tarybos narės, Protokolo signatarės, yra pasiryžusios žengti paskutinį žingsnį, kad mirties bausmė būtų panaikinta visais atvejais, o 1 straipsnyje pažymima, jog mirties bausmė panaikinama ir niekas negali būti nubaustas mirties bausme, ir ji niekam nevykdoma⁵⁸. Tryliktąjį protokolą Lietuvos Respublika ratifikavo 2003 m. spalio 16 d.⁵⁹. Taigi valstybės - Europos Tarybos narės yra vienareikšmiškai raginamos mirties bausmę panaikinti.

Lietuvoje mirties bausmės *de iure* buvo atsisakyta 1998 metais, kai Konstitucinis Teismas 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimu „Dėl LR BK 105 str. sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo LR Konstitucijai“⁶⁰ pripažino, kad minėta bausmė prieštarauja Konstitucijai, o Seimas 1998 m. gruodžio 21 d. priėmė atitinkamą įstatymą⁶¹, kuriuo mirties bausmę pašalino iš LR BK nustatyto bausmių sąrašo ir pakeitė ją laisvės atėmimu iki gyvos galvos.

Tokia įstatymų leidėjo praktika yra plačiai paplitusi. Mirties bausmė teisiškai yra panaikinta daugelyje Europos valstybių (Lenkijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Estijoje ir t. t.). Rusijos baudžiamieji įstatymai mirties bausmę pripažįsta aukščiausia bausme, tačiau praktiškai ši bausmės rūšis nėra taikoma (įvestas mirties bausmės moratoriumas). Kita vertus, nedera ignoruoti tos aplinkybės, jog esama ir valstybių, kuriose mirties bausmės atžvilgiu susiklosčiusi visiškai skirtinga situacija. R. Drakšas pažymi, kad galima išskirti keturias valstybių grupes, kuriose mirties bausmės problema yra sprendžiama visiškai skirtingai⁶². Be valstybių, kurių baudžiamuosiuose įstatymuose mirties

---

⁵⁷ Pavilionis V. Lietuvos Respublikos konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras. 19 str. Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas // Teisės problemos. 1999. Nr. 1-2. P. 19.

⁵⁸ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 13 dėl mirties bausmės panaikinimo visais atvejais // Valstybės žinios. 2004. Nr. 77-2663.

⁵⁹ LR 2003-10-16 įstatymas Nr. IX-1782 „Dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 13 dėl mirties bausmės panaikinimo visais atvejais ratifikavimo // Valstybės žinios. 2004. Nr. 77-2654.

⁶⁰ Valstybės žinios, 1998, Nr. 109-3004.

⁶¹ Valstybės žinios, 1998, Nr. 115-3238.

⁶² Drakšas R. Cit. op. P. 77.

bausmė apskritai nenumatyta arba nors ir numatyta, tačiau šios bausmės vykdymas sustabdytas, esama valstybių, kuriose mirties bausmė yra plačiai taikoma ir numatyta už daugelį nusikaltimų (Kinija). Tuo tarpu dalyje valstybių ši bausmė yra laikoma išimtinė baudimo rūšimi, kuri gali būti taikoma tik už ypač sunkius nusikaltimus. Taigi šiandieninė baudžiamosios teisės tikrovė yra ta, kad daugelyje JAV valstijų, beveik visose Afrikos, Azijos ir islamo šalyse mirties bausmė yra nepanaikinta ir tebevykdoma⁶³, todėl gyvybės atėmimas, kai vykdoma teismo nuosprendžiu paskirta mirties bausmė, pasauliniame kontekste ir toliau išlieka aktualus teisėto gyvybės atėmimo kitam žmogui atvejis.

Kaip teisėtas gyvybės atėmimo atvejis paminėtina eutanazija. Tai savanoriškas gyvybės nutraukimas padedant kitam asmeniui, todėl būtinas paciento ar jo atstovo pagal įstatymą prašymas⁶⁴. Įvairių šalių BK skirtingai reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už eutanaziją. Dalyje valstybių eutanazija traktuojama kaip neteisėta veika ir kvalifikuojama kaip tyčinis gyvybės atėmimas (Rusijoje, Latvijoje, Prancūzijoje). Galimi ir kitokie šios veikos kvalifikavimo atvejai. Pavyzdžiui, Vokietijoje šiai situacijai reglamentuoti skirtas atskiras Vokietijos BK Specialiosios dalies 216 str.. Pagal jį baudžiamojon atsakomybėn yra traukiami savanoriškos aktyvios eutanazijos aktą įvykdę asmenys, o nesavanoriška eutanazija kvalifikuojama kaip tyčinis gyvybės atėmimas (Vokietijos BK 212 str.)⁶⁵. Kai kuriose kitose valstybėse eutanazija kvalifikuojama kaip tyčinis gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu ir iš gailėsčio (Lenkijoje, Ispanijoje)⁶⁶. Pagaliau

---

⁶³ Namų advokatas / Prapiestis J. et al. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2002. P. 511.

⁶⁴ *Ibidem* P. 255. Pagal šį straipsnį atsakys tik toks asmuo, kurio buvo „aiškiai ir rimtai paprašyta“ (vok. *das ausdrückliche und ernstliche Verlangen*) atimti nukentėjusiam gyvybę, tuo tarpu atėmęs gyvybę aukos sutikimu, o ne prašymu, kaltininkas bus traukiamas atsakomybėn už nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių arba kvalifikuotą nužudymą. Plačiau žr. Liesis M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviąją eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos Baudžiamuosiuose kodeksuose // *Teisė*. 2005. Nr. 54. P. 28.

⁶⁵ Liesis M. Baudžiamosios atsakomybės už aktyviąją eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos Baudžiamuosiuose kodeksuose // *Teisė*. 2005. Nr. 54

⁶⁶ Lenkijos BK 150 str. taipogi įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už nužudymą nukentėjusiojo prašymu. Šalia nukentėjusiojo prašymo, kuris Lenkijos teoretikų apibūdinamas kaip „aiškus ir ryžtingas“, įvardijamas dar vienas būtinas požymis – gailėstis nukentėjusiajam. Minėto straipsnio 2

vyraujant skirtingoms koncepcijoms bei požiūriams, susijusiems su žmogiškąja egzistencija ir jos kokybe, daugėja ir tokių atvejų, kai eutanazija atskirų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose pripažįstama teisėtu aktu (Olandijoje, Belgijoje). Pavyzdžiui, Olandijoje yra legalizuota gydytojų vykdoma savanoriška aktyvi eutanazija ir padėjimas nusižudyti, jeigu gydytojai laikosi įstatyme įtvirtintų reikiamo atidumo reikalavimų. Kai eutanaziją vykdo kiti asmenys, t. y. ne gydytojai (pavyzdžiui, artimi, draugai ar bet kurie kiti asmenys), o taip pat kai gydytojai, vykdydami eutanaziją, nesilaiko reikiamo atidumo reikalavimų, veika yra kvalifikuojama kaip gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu arba padėjimas nusižudyti⁶⁷. Manytina, kad šie įvairiose užsienio valstybėse galiojančio teisinio reglamentavimo pavyzdžiai yra dar vienas reikšmingas argumentas teiginiui, jog neteisėtumas yra būtinas nužudymo požymis, pagrįsti. Būtent konkrečioje valstybėje galiojantys baudžiamieji įstatymai, o taip pat kitų teisės šakų normų aktai apibrėžia, ar tam tikra veika, net ir susijusi su gyvybės atėmimu, neprieštaruoja galiojantiems įstatymams ir yra teisėta, ar atsiduria už teisėto elgesio ribų ir turi būti kvalifikuojama kaip atitinkamas nusikaltimas žmogaus gyvybei.

LR BK nenumato specialios baudžiamosios atsakomybės už nužudymą nukentėjusiojo prašymu ar iš gailesčio jam, todėl tokia veika turi būti kvalifikuojama kaip nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių arba kvalifikuotas⁶⁸ nužudymas. LR BK 134 straipsnyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už padėjimą nusižudyti. Pagrindinis įstatymo leidėjo tikslas, inkorporuojant šią normą į baudžiamąjį įstatymą, buvo siekis sušvelninti baudžiamąją atsakomybę tais atvejais, kai kaltininko veikoje yra eutanazijos požymių. Tačiau šioje situacijoje galima išvelgti paradoksą: baudžiamoji atsakomybė numatyta tik tuo atveju, kai nusižudyti padedama

---

d. įstatymų leidėjas suteikia teismui teisę išimtiniais atvejais ypač sušvelninti bausmę arba net jos neskirti.

⁶⁷ *Liesis M. Ibidem*

⁶⁸ *Jeį teįsmas pripažintų, kad nukentėjusysis dėl savo ligos buvo bejėgiškos būklės, kaltininko veika būtų traktuojama kaip kvalifikuotas nužudymas.*

beviltiškai⁶⁹ sergančiam ligoniui, vadinasi, jei kaltininkas padeda nusižudyti sveikam žmogui, nesergančiam sunkia, nepagydoma liga, tai už tokią veiką baudžiamojon atsakomybėn jis netraukiamas, nes įstatymas to nenumato⁷⁰.

Darbe apžvelgta tik keletas reikšmingiausių ir dažniausių, tačiau ne visi teisėto gyvybės atėmimo kitam žmogui atvejų. Teisėtai gyvybė kitam žmogui gali būti atimta ir tada, kai tai padaroma karo metu nepažeidžiant karo teisės nustatytų taisyklių. Visa tai leidžia daryti išvadą, jog kai kurių autorių (A. Abramavičiaus, S. V. Borodino, V. N. Kudriavcevo) vengimas apibrėžiant nužudymą vartoti „neteisėtumo“ sąvoką, abejojant tuo, jog gyvybė žmogui apskritai gali būti atimama teisėtu būdu, nėra pagrįstas ir vargu ar galima tokiai nuomonei pritarti.

Toliau dėstant nužudymo požymius reikia nurodyti, jog nužudymas – tai kalta veika. Abejonių ir diskusijų nekelia tai, jog veika kaip nužudymas ar bet kuris kitas nusikaltimas žmogaus gyvybei gali būti kvalifikuojama tik tada, kai atliekant tam tikrus aktyvius veiksmus arba nevykdant pareigos atitinkamai veikti esama subjekto kaltės. Tais atvejais kai gyvybė atimama be kaltės – nėra nei tyčios, nei neatsargumo (asmuo nenumatė savo veikos padarinių ir neprivalėjo arba šioje konkrečioje situacijoje negalėjo jų numatyti), nėra ir nusikaltimo. Tokiais atvejais tai ne nužudymas, o nelaimingas atsitikimas.

Kita vertus, atsakymas į klausimą, kokia kaltės forma yra laikytina privalomuoju nužudymo požymiu, nėra vienareikšmis. Tokią situaciją, visų pirma, suponuoja jau atskirų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose pateikiama nevienoda nužudymo sąvoka. Vieningos nuomonės šiuo klausimu nėra ir baudžiamosios teisės doktrinoje.

---

⁶⁹ *Atkreiptinas dėmesys į tai, jog formuluotė „beviltiškai sergantis“ nėra teisinga tiek moraline, tiek teisine prasme. Tikslesnė formuluotė galėtų būti „sergantis sunkia, nepagydoma liga“, juolab kad ji vartojama kituose LR BK straipsniuose.*

⁷⁰ *Tokią nuomonę išsako A. Abramavičius, kuris teigia, jog kyla abejonių dėl LR BK 134 str. vartojamos formuluotės „beviltiškai sergantis asmuo“, kuri, be kita ko, suponuoja tai, kad pagal šį straipsnį baudžiamas gali būti tik tas, kuris padėjo nusižudyti aukščiau nurodytam asmeniui, tačiau jeigu nusižudyti padedama asmeniui, kuris nėra beviltiškai sergantis, baudžiamoji atsakomybė nekyla nei pagal šį, nei pagal kurį nors kitą BK straipsnį. Pasak šio autoriaus, norėdamas švelninti baudžiamąją atsakomybę už tam tikrus eutanazijos atvejus, įstatymų leidėjas turėtų papildyti BK nauju straipsniu, kuriame būtų numatyta privilegijuoto nužudymo, t. y. nužudymo iš pasigailėjimo sudėtis. Žr. Abramavičius A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos // Teisė. 2005. Nr. 54.*

Dauguma baudžiamosios teisės teoretikų mano, jog nužudymas - tai išimtinai tyčinis gyvybės atėmimas. Tokios nuomonės laikėsi rusų baudžiamosios teisės teoretikas M. D. Šargorodskis (М. Д. Шаргородский), kuris savo darbe rašė: „Šnekamojoje kalboje vartodami terminą „žudikas“ neturime omeny žmogaus, kuris gyvybę kitam atima dėl neatsargumo“⁷¹.

Tokios pats nuomonės yra ir dauguma Lietuvos baudžiamosios teisės specialistų. Pavyzdžiui, J. Nocius, atskirdamas nužudymą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, teigia: „Tyčinio ir neatsargaus gyvybės atėmimo motyvacija ir pavojingumo laipsnis yra labai skirtingi. Be to, ir įstatyme nemažai neatsargių gyvybės atėmimo atvejų įvardijami ne nužudymu, o taisyklių pažeidimu“⁷². K. Jovaišas, atribodamas tyčinį nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, rašo, jog „veika, nors ir sukėlusি tokius pačius padarinius – nukentėjusiojo mirtį, tačiau padaryta dėl neatsargumo, negali būti įvardijama nužudymu, o tik gyvybės atėmimu“⁷³.

Pritarimą šiai pozicijai Lietuvos įstatymų leidėjas akivaizdžiai išreiškė naujame BK, kuriame neatsargus gyvybės atėmimas nėra vadinamas nužudymu. Tuo tarpu nužudymas visada yra tik tyčinė veika. Manytina, kad neatsargus gyvybės atėmimas nelaikomas nužudymu siekiant pabrėžti mažesnę tokios veikos pavojingumą ir tokia pozicija pagrįsta. Be to, nuo BK 129 str. numatyto nusikaltimo ši veika skiriasi pagrindiniais sudėties požymiais (kaltės forma). Tokia koncepcija nekritikuotina, tačiau tenka pastebėti, kad teismų nuosprendžiuose dar kartais vartojamas perteklinis terminas „tyčinis nužudymas“.

Ši pozicija, pagal kurią nužudymu laikomos tik tyčinės veikos, kaip minėta, nėra vienintelė. Puikiausias to pavyzdys gali būti Rusijos baudžiamosios teisės doktrina. Atrodytų, jog 1996 m. įsigaliojęs naujasis RF BK, kurio 105 str. 1 d. nužudymas apibrėžiamas kaip tyčinis mirties sukėlimas

---

⁷¹ Шаргородский, М. Д. Преступления против жизни и здоровья. Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1949. P. 38.

⁷² Nocius J. Nusikaltimai žmogui: mokomoji priemonė. - Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 11.

⁷³ Jovaišas K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. // Teisės problemos. 1997. Nr. 2. P. 20-21

kitam žmogui, turėjo baigti bet kokias diskusijas nužudymo sąvokos klausimu ir teisės doktrinoje⁷⁴. Deja, vieningos nuomonės šiuo klausimu tarp Rusijos baudžiamosios teisės teoretikų nėra. Pavyzdžiui, S. V. Borodinas (Бородин) nurodo, jog „nužudymas - tai Baudžiamojo kodekso Specialiojoje dalyje numatyta kalta veika, kuria kėsiniama į kito žmogaus gyvybę ir sukeliama jo mirtis“⁷⁵. Panašų nužudymo apibrėžimą pateikė ir V. N. Kudriavcevas⁷⁶. Tačiau ne tik mūsų minėtasis M. D. Šargorodskis⁷⁷, bet ir E. F. Pobegailo⁷⁸ teigė, kad nužudymas – tai tik tyčinis neteisėtas gyvybės atėmimas kitam asmeniui. Tik tyčinę veiką, kuria atimama kito žmogaus gyvybė, laikyti nužudymu yra linkę ir V. F. Karaulovas⁷⁹ bei N. G. Kadnikovas⁸⁰, kurie, apibrėždami šį nusikaltimą, iš esmės atkartoją RF BK įtvirtintą nužudymo sąvoką. Kitas rusų autorius V. I. Tkačenko⁸¹ laikosi priešingos pozicijos. Jo pateikiamoje nužudymo sąvokoje nėra sąsajos su kaltės, kuria padaroma ši nusikalstama veika. forma. Nužudymu V. I. laiko priešingą teisei veiką, sukeliančią mirtį kitam žmogui.

Kita vertus, Rusijos baudžiamosios teisės doktrinoje neretai formuluojama ir visiškai priešinga pozicija. Pavyzdžiui, rusų mokslininkas N. I. Zagorodnikovas (Загородников) teigia: „Terminą „nužudymas“ visuomenė dažniausiai sieja su smurtinio pobūdžio veiksmais, skirtais sukelti mirtį, tiek tais atvejais, kai šie veiksmai yra tyčiniai, tiek kai neatsargūs. Taigi neatsargaus gyvybės atėmimo nelaikymas nužudymu baudžiamosios teisės

---

⁷⁴ Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть / Здравомыслов Б. В. et al. - Москва: Юристъ, 1999. Р. 22.

⁷⁵ Бородин, С. В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. - Москва: Юристъ, 1994. Р. 8.

⁷⁶ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Бородин С. В.; et al. - Москва: Юристъ, 1997. Р. 265.

⁷⁷ Шаргородский, М. Д. Преступления против жизни и здоровья. - Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1949. Р. 38.

⁷⁸ Уголовное право России: учебник для вузов в 2-х томах. Том 2. Особенная часть. / Красиков, Ю. А. et al. - Москва: Издательство „НОРМА“, 2000. Р. 12

⁷⁹ Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть. / Здравомыслов Б. В. et al. Р. 22.

⁸⁰ Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный). / Арендаренко А. В. et al. - Москва: Книжный мир, 2004. Р. 251.

⁸¹ Ткаченко, В. И. Квалификация преступлений против жизни и здоровья по советскому уголовному праву. Москва: Юридическая литература, 1977, Р. 5.

požiūriu neatitinka visuomenės teisinės sąmonės⁸². Tokiu būdu, vieningos mokslininkų nuomonė šiuo klausimu, nepaisant naujajame BK įtvirtintos nužudymo kaip tyčinio gyvybės atėmimo sąvokos, Rusijoje ir dabar nėra.

Vakarų Europos valstybių baudžiamosios teisės doktrina vis labiau yra linkusi nužudymu laikyti tik tyčinį neteisėtą kito žmogaus gyvybės atėmimą, neatsargias veikas, kuriomis kėsinama į tą patį objektą – žmogaus gyvybę – įvardindama skirtingais terminais. Pavyzdžiui, lenkų baudžiamosios teisės teoretikas A. Marekas Lenkijos BK komentare nužudymą apibrėžia kaip tyčinį mirties sukėlimą žmogui⁸³. Lenkijos BK komentare skirtumai tarp kito žmogaus mirties sukėlimo dėl neatsargumo ir tyčinio nužudymo yra atskleidžiami taip: „Iš pirmo žvilgsnio, neatsargaus mirties kitam žmogui sukėlimo ir nužudymo nusikaltimo objektyviosios pusės požymiai tarpusavyje iš esmės nesiskiria. Abiejų nusikaltimų skirtumas, viena vertus, glūdi subjektyviojoje pusėje, kuri pirmuoju atveju pasireiškia neatsargumu, o antruoju – tyčia. Kita vertus, žvelgiant atidžiau, galima pastebėti ir skirtumus objektyviosiose nusikaltimų sudėties pusėse, kadangi subjektyvioji nusikaltimo sudėties pusė atsispindi ir kaltininko veikoje. Neatsargumą, esantį kaltininko elgesyje, sudaro tai, kad jis neturi tikslo atimti gyvybę kitam žmogui, tačiau tai padaro dėl to, jog konkrečioje situacijoje nesilaiko atitinkamų atsargumo reikalavimų, nors mirties galimumą numatė arba turėjo numatyti. Nužudymo atveju dažniausiai susiduriame su apgalvotai parinktais būdais bei priemonėmis, potencialiai galinčiais sukelti žalą kito žmogaus sveikatai bei gyvybei“⁸⁴.

Tokią nuostatą, be jokios abejonės, suponuoja valstybėje galiojantys baudžiamieji įstatymai. Lenkijos baudžiamajame kodekse⁸⁵ (toliau - Lenkijos BK) nužudymo sąvoka nėra pateikiama. BK 148 str. šiam nusikaltimui

---

⁸² Загородников А. С. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. - Москва: Госюриздат, 1961. P. 21-22.

⁸³ Marek A. Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005. P. 358.

⁸⁴ Kodeks karny. Komentarz / pod red. O. Górniok. – Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis. P. 254.

⁸⁵ Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://prawo.interia.pl/kodeksy/?aid=7717>

apibūdinti vartojama išraiška „kas nužudo žmogų“ (lenk. *kto zabija człowieka*). Kita vertus, lingvistinės išraiškos, vartojamos aprašant veikų, kuriomis kėsiamasi į žmogaus gyvybę, sudėtis, įgalina aiškiai atriboti tyčinį ir neatsargų gyvybės atėmimą. Lenkijos BK tai ypač akivaizdu. Jo 148 – 154 str. įtvirtinant atskiras nužudymų sudėtis, subjekto nusikalstamai veikai apibūdinti vartojamas veiksmažodis „nužudyti“ (lenk. *zabić*). Tuo tarpu Lenkijos BK 155 straipsnyje, numatančiame atsakomybę už neatsargų gyvybės atėmimą, šiai veikai aprašyti vartojama išraiška „sukelti, sąlygoti mirtį“ (lenk. *powodować śmierć*). Tai leidžia priėti prie išvados, kad tiek Lenkijos baudžiamieji įstatymai, tiek ir baudžiamosios teisės doktrina neatsargaus gyvybės atėmimo nužudymu nelaiko. Be to, priešingai nei reglamentuojant nužudymą, formuluodamas neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtį įstatymų leidėjas papildomai nurodo ir kaltės formą – neatsargumą (lenk. *kto nieumyślnie powoduje śmierć*).

Panašiai nužudymas ir neatsargus gyvybės atėmimas atskiriamas Švedijos Baudžiamajame kodekse (toliau – Švedijos BK). Tiek atskiros nužudymų rūšys, tiek ir neatsargus gyvybės atėmimas numatyti Švedijos BK II dalies 3 skyriuje, tačiau šioms veikoms nusakyti įstatymų leidėjas vartoja skirtingas lingvistines konstrukcijas. Štai paminėto skyriaus 1 straipsnyje, numatančiame atsakomybę už tyčinį nužudymą, teigiama, jog tas, kuris atima gyvybę kitam žmogui yra nuteisiamas už nužudymą (*murder*) laisvės atėmimo bausme dešimčiai metų arba iki gyvos galvos. Neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtis numatyta to paties skyriaus 7 straipsnyje, kuriame nurodoma, jog asmuo, dėl neatsargumo sukėlęs kito žmogaus mirtį, turi būti nuteisiamas už kito asmens gyvybės atėmimą (*causing another's death*) laisvės atėmimu iki dvejų metų arba, jeigu nusikaltimas yra mažiau pavojingas, bauda⁸⁶.

Bene labiausiai pagrįsta ir informatyviausia tiek lingvistinė, tiek ir baudžiamojo įstatymo struktūros prasme laikytina Prancūzijos įstatymų leidėjo metodika, naudojama atskiriems kito žmogaus gyvybės atėmimo atvejams

---

⁸⁶ Milinis A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje // Teisė. 2006. Nr. 59. Taip pat žr. Уголовный кодекс Швеции / под ред. Беляева С. Санкт - Петербург, 2002.

apibrėžti bei juos išdėstyti atskiruose Baudžiamojo kodekso struktūriniuose vienetuose. Nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų žmogui sudėtys yra išdėstytos Prancūzijos baudžiamojo kodekso II knygoje, kuri ir pavadinta „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai prieš asmenis“ (*Des crimes et délits contre les personnes*). Atsakomybė už veikas, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę, yra reglamentuota šios knygos antrajame skyriuje (*Titre II*). Nors tyčiniam gyvybės atėmimui apibrėžti Prancūzijos, kaip ir daugelio kitų valstybių, įstatymai vartoja specialius – nužudymo – terminus (*meurtre, assassinat*), pati skyriaus, numatančio atsakomybę už veikas, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę, struktūra įgalina aiškiai atskirti nužudymą ir neatsargų gyvybės atėmimą. Visos nužudymo sudėtys - tiek kvalifikuotos, tiek ir privilegijuotos dėstomos šio skyriaus pirmajame poskyryje – „Tyčiniai nusikaltimai žmogaus gyvybei“ (*Des atteintes volontaires à la vie*). Tuo tarpu neatsargiam gyvybės atėmimui yra skirtas antrasis poskyris (*Section II*) – „Neatsargūs nusikaltimai žmogaus gyvybei“ (*Des atteintes involontaires à la vie*). Kaip jau minėta, toks reglamentavimas yra pats informatyviausias, kadangi betarpiškai ir aiškiausiai atskleidžia kaltės formas, kuriomis padaromos atskiros nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei. Be to, Prancūzijos įstatymų leidėjo pasirenkama struktūrinė schema kur kas akivaizdžiau atskleidžia skirtingą nužudymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo prigimtį, nevienodą šių veikų pavojingumo visuomenei laipsnį⁸⁷.

Nuomonė, jog neatsargi veika, kuria atimama kito žmogaus gyvybė, nėra nužudymas, reiškia ir baudžiamosios teisės teorijoje. M. D. Šargorodskis teigia, jog „sakydami „žudikas“, šnekamojoje kalboje neturime galvoje žmogaus, kuris gyvybę kitam atima dėl neatsargumo. Baudžiamosios politikos požiūriu netikslinga terminą, naudojamą labai sunkiam nusikaltimui apibrėžti, vartoti ir neatsargaus nusikaltimo atveju“⁸⁸. Tokiai M. D.

---

⁸⁷ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm

⁸⁸ Шаргородский М. Д. Преступления против жизни и здоровья .- Москва., 1948. P. 38

Šargorodskio išsakytai nužudymo sampratai pritarė ir A. N. Traininas (A. H. Трайнин), nors papildomą ją pagrindžiančių argumentų nepateikė⁸⁹.

Būtent tokią nužudymo sampratą matome įtvirtintą daugelio Europos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. A. S. Nikiforovas (A. C. Никифоров) pabrėžia, jog tiek kontinentinėje, tiek anglosaksų baudžiamojoje teisėje (su nedidelėmis išimtimis) nužudymas – tai išimtinai tyčinis nusikaltimas⁹⁰.

Prieš tai pateikti pavyzdžiai, kai baudžiamieji įstatymai nužudymu laiko tik tyčinius gyvybės atėmimo atvejus, susiję su kontinentinėmis jurisdikcijomis. Kalbant apie nužudymo sampratą anglosaksų teisėje, reikia prisiminti klasikinį apibrėžimą, kurį suformulavo Coke: „Žmogžudystė yra, kai sveiko proto, pagal amžių už savo veiksmus atsakingas asmuo neteisėtai bet kurioje šalies vietoje taikos metu nužudo bet kurią iš prigimties protaujančią būtybę, turėdamas nusikalstamų ketinimų, iš anksto apgalvotai, tai išreikšdamas ar leisdamas tai numanyti, kai sužeistasis miršta dėl žaizdos per metus ir vieną dieną po atitinkamų veiksmų“⁹¹. Iš šio apibrėžimo matyti, jog sunkiausiu nusikaltimu, kuriuo atimama gyvybė kitam žmogui – *murder* yra laikoma tik tyčinė veika. Be to, labai aiškiai apibrėžiama ir tyčios, kuria padaromas *murder*, rūšis – tai turi būti ne staigioji, tačiau iš anksto apgalvota tyčia (*malice aforethought*).

Anglosaksų baudžiamojoje teisėje susiklosčiusi nusikaltimų žmogaus gyvybei sistema yra pakankamai sudėtinga. Pateiksime Kanados pavyzdį. Šios anglosaksų teisės tradicijai⁹² priskirtinos valstybės baudžiamoji teisė visiems nusikaltimams, kurių rūšinis ir tiesioginis objektas yra žmogaus gyvybė, apibūdinti vartoja vieningą terminą – *homicide*. Kanados BK 222 str. 1 d. yra nurodoma, kad asmuo padaro *homicide*, kai tiesiogiai ar netiesiogiai,

---

⁸⁹ Трайнин А. Н. Рецензия на кн.: Шаргородский М. Д. Преступления против жизни и здоровья. - Москва., 1948. // Советское государство и право. 1949. Nr. 2. P. 70.

⁹⁰ Никифоров А. С. Квалифицированное убийство в современном европейском континентальном и англо-американском уголовном праве. Журнал российского права. 2001. Nr. 5. P. 125.

⁹¹ Smith J. C., Hogan B. *Criminal Law. London, Dublin and Edinburgh*, 1992. P. 327

⁹² Išskyrus prancūzakalbę Kvebeko provinciją, kurios teisės sistema yra romanų – germanų (kontinentinės) kilmės.

panaudodamas bet kokias priemones sukelia kitos žmogiškos būtybės mirtį⁹³. Nuo teisėtų gyvybės kitam žmogui atėmimo atvejų nusikalstamos veikos yra atskiriamos jas įvardinant *culpable*⁹⁴ *homicides* (BK 222 str. 2 d.). Savo ruožtu *culpable homicides* yra skirstomi į tyčinius nužudymus (*murder*), neatsargius gyvybės atėmimus (*manslaughter*) bei vaikžudystes (*infanticides*) (BK 222 str. 4 d.) Tyčiniu nužudymu (*murder*) yra laikomi tokie neteisėto gyvybės atėmimo kitam žmogui atvejai (*culpable homicides*), kai asmuo, kuris sukelia žmogiškosios būtybės mirtį, siekia ją sukelti arba siekia nukentėjusiajam padaryti kūno pakenkimą suprasdamas, kad toks kūno pakenkimas gali sukelti nukentėjusiojo mirtį ir yra abejingas šių padarinių atsiradimo atžvilgiu⁹⁵. Kaip atskira objekto specifika pasižyminti tyčinio nužudymo rūšis yra išskiriama vaikžudystė (*infanticide*). Mažiau sunkiu nusikaltimu yra laikomas neatsargus gyvybės atėmimas (*manslaughter*)⁹⁶.

Didžiojoje Britanijoje susiformavusi nusikaltimų žmogaus gyvybei sistema, tyčinio nužudymo samprata ir šiai veikai nusakyti baudžiamojoje teisėje bei įstatymuose vartojami terminai šiek tiek skiriasi nuo aukščiau aptartų kanadietiškujų.

R. Card taip pat pažymi, jog Didžiojoje Britanijoje neteisėti gyvybės atėmimo atvejai (*unlawfull homicides*) gali būti tyčiniai nužudymai (*murder*), vaikžudystė (*infanticide*), *manslaughter*⁹⁷ bei mirties sukėlimas dėl

---

⁹³ Kanados baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą http://laws.justice.gc.ca/en/showdoc/cs/C-46/bo-ga:l_VIII/en#anchorbo-ga:l_VIII

⁹⁴ Angl. – kaltas, nusikalstamas, baustinas.

⁹⁵ Tokiu būdu Kanados įstatymų leidėjas išsamiai išdėsto, jog tyčinis nužudymas gali būti padaromas tiesiogine arba netiesiogine tyčia.

⁹⁶ The Canadian Encyclopedia [Žiūrėta 2007-04-01]. Prieiga per internetą: <http://thecanadianencyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=AIARTA0003825>

⁹⁷ Terminas „manslaughter“ į lietuvių kalbą yra mėginamas versti kaip „neatsargus gyvybės atėmimas“ tuo priešpastatant jį terminui „murder“ (tyčinis nužudymas). Toks terminų vartojimas toleruotinas kalbant apie Kanados baudžiamuosius įstatymus. Kanados BK 234 str. yra nurodoma, jog *manslaughter* pripažįstami visi likę neteisėto gyvybės atėmimo kitam žmogui atvejai (*culpable homicide*), išskyrus tyčinius nužudymus (*murder*) ir vaikžudystes (*infanticide*). Kadangi pirmojo ir antrojo laipsnio tyčiniai nužudymai apima tas veikas, kurios Lietuvoje būtų kvalifikuojamos kaip nužudymai be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių bei kvalifikuotieji nužudymai, tai kaip *manslaughter* kvalifikuojami neatsargūs gyvybės atėmimo atvejai. Didžiojoje Britanijoje susiklosčiusi *manslaughter* samprata skiriasi. J. C. Smith nurodo, kad esama dviejų *manslaughter* rūšių: *voluntary* (savanoriškas) ir *involuntary* (nesavanoriškas) *manslaughter*. Pasak jo, bendrojoje teisėje visi neteisėti gyvybės atėmimo atvejai, kurie nėra pripažįstami *murder*, kvalifikuojami kaip *manslaughter*. Dėl šios priežasties *manslaughter* sąvoka apima labai platų neteisėtų gyvybės atėmimo atvejų spektrą. *Voluntary manslaughter* atveju kaltininkas gali veikti tyčia (*malice aforethought*) kaip ir *murder*

nerūpestingo transporto priemonės vairavimo arba tokios priemonės vairavimo esant apsvaigusiam nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų⁹⁸. Minėtas autorius pabrėžia, jog tyčinis nužudymas, neatsargus gyvybės atėmimas ir vaikžudystė sutampa pagal *actus reus*⁹⁹ ir gali būti atskiriami tik remiantis tam tikra kaltininko psichine būseną arba buvimu tam tikrų kitų aplinkybių, sudarančių pagrindą švelninti kaltininko, kuris kitu atveju būtų laikomas kalto padarius tyčinį nužudymą, atsakomybę¹⁰⁰.

Kai kuriose kitose valstybėse skirtumas tarp tyčinio ir neatsargaus kito asmens gyvybės atėmimo reglamentuojamas skirtingai nei tose, kurios aptartos anksčiau. Tai pasakytina apie Italijos, Ispanijos bei Portugalijos baudžiamuosius įstatymus. Pastarųjų valstybių baudžiamieji kodeksai ir tyčiniam, ir neatsargiam gyvybės atėmimui apibūdinti vartoja tą patį nužudymo terminą (*omicidio, homicidio*).

Atsakomybė už tyčinį ir neatsargų nužudymą Italijos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Italijos BK) yra numatyta XII skyriaus (*titolo*) I poskyryje (*capo*). Tenka pažymėti, kad tam, jog teisingai suprastume

---

atveju, tačiau tam tikros aplinkybės lemia, jog baudžiamoji atsakomybė šiuo atveju privalo būti švelnesnė nei esant murder ir veika turi būti kvalifikuota kaip lengvesnis nusikalstamas gyvybės atėmimas. Bendroji teisė numatė tik vieną atvejį, kai asmuo veikia tyčia ir turi tikslą nužudyti, tačiau jo veika nekvalifikuojama kaip murder. Tai atvejis, kai kaltininkas gyvybę kitam asmeniui atima būdamas išprovokuotas. Statutinė (įstatyminė) teisė voluntary manslaughter sąrašą išplėtė numatydama dar du atvejus. Sutinkamai su 1957 m. Gyvybės atėmimo aktu (Homicide Act), veika, nors ir padaroma veikiant tyčia (malice aforethought), yra kvalifikuojama kaip manslaughter, bet ne kaip murder, kai kaltininkas yra ribotai pakaltinamas bei, kai jis veikia vykdydamas susitarimą nusižudyti (suicide pact). Taigi, kaip matome, Didžiojoje Britanijoje manslaughter sąvoka apima ir kai kuriuos tyčinius gyvybės atėmimo atvejus, kurie Lietuvoje būtų kvalifikuojami, pavyzdžiui, kaip privilegijuotas tyčinis nužudymas, t. y. nužudymas labai susijaudinus (BK 130 str.). Plačiau žr. Smith J. C. Hogan B. Criminal Law. – London, Dublin and Edinburgh: Butterworths, 1992. P. 350-351. Involuntary manslaughter labiausiai priartėja prie Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintos neatsargaus gyvybės atėmimo sampratos. Involuntary manslaughter yra laikomi atvejai, kai kaltininko veika negali būti kvalifikuojama kaip murder ir veikdamas jis neturėjo tikslo nužudyti arba sukelti sunkų sveikatos pakenkimą, todėl jo veikoje išvelgtina mažesnio laipsnio kaltė - mens rea. Žmogus yra laikomas kalto padarius involuntary manslaughter, jeigu jis gyvybę kitam žmogui atima dėl neatsargumo ar aplaidumo arba neteisėtu ar pavojingu elgesiu (an act which is unlawful and dangerous) Žr. Card Cross and Jones. Cit. op. P. 215 ir toliau.

⁹⁸ Card Cross and Jones. Cit. op. P. 190.

⁹⁹ Actus reus – lot. kaltas veiksmas. Iš esmės ši sąvoka anglosaksų teisės tradicijoje yra vartojama apibūdinti išorinius tam tikro nusikaltimo požymius, o ypač vieną jų - veiką. Actus reus drauge su tam tikra kaltininko psichine būkle, pasireiškiančia tyčia ar neatsargumu (mens rea), sudaro atitinkamo nusikaltimo sudėtį. Pavyzdžiui, tam, kad asmuo būtų apkaltintas padaręs vagystę, yra reikalingas fizinis veiksmas – tam tikro daikto paėmimas (actus reus) bei valia visam laikui atimti daiktą iš jo savininko (mens rea). Žr. Everybody's Legal Glossary [Žiūrėta 2007-04-01]. Prieiga per internetą: <http://www.nolo.com/glossary.cfm>

¹⁰⁰ Ibidem.

atskiras nusikalstamų veikų, susijusių su gyvybės atėmimu, sudėtis, būtina su jomis susipažinti sistemiškai. Štai Italijos BK 575 straipsnyje, numatančiame atsakomybę už nužudymą (*omicidio*), nurodyta, jog tas, kas sukelia (*cagiona*) kito žmogaus mirtį, baudžiamas laisvės atėmimo bausme, ne mažesne nei dvidešimt vieneri metai. Įstatymų leidėjas nenurodo, kokiai kaltės formai esant padaroma ši veika, todėl tik susipažinus su BK 589 str. įtvirtinta sudėtimi – nužudymu dėl neatsargumo, galime padaryti išvadą, jog šias dvi veikas skiria būtent kaltės forma. Kita vertus, tam tikrą nesusipratimą atskiriant neatsargų ir tyčinį nužudymą gali kelti Italijos baudžiamojoje teisėje kaltės formoms apibrėžti naudojami terminai, paveldėti dar iš romėnų teisės. Pastarojoje terminas *culpa* vartotas plačiąja ir siaurąją prasme. *Culpa* plačiąja prasme buvo suprantama, kaip nesilaikymas tokio elgesio, kurio reikalavo teisė. Justiniano Digestuose sakoma, jog nėra kaltės, jeigu prisilaikyta visko, ko reikalaujama. *Culpa* plačiąja prasme savo ruožtu skirstoma į dvi formas: tyčią (*dolus*) ir neatsargumą (*culpa*).¹⁰¹ Taigi *culpa* siaurąją prasme reiškia neatsargią kaltę. Siaurąją *culpa* prasmę pasitelkia ir Italijos BK, neatsargų nužudymą įvardinantis kaip *omicidio colposo*¹⁰².

Italijos pavyzdys yra tinkamas iliustruoti visiškai priešingą nužudymo sampratą, susiformavusią nemažos dalies valstybių baudžiamosios teisės doktrinoje bei įtvirtintą jų baudžiamuosiuose įstatymuose. Jos esmę sudaro tai, jog nužudymo sąvoka yra vartojama apibrėžti tiek tyčines, tiek ir neatsargias veikas, kuriomis atimama kito žmogaus gyvybė.

Ir tyčinį, ir neatsargų gyvybės atėmimą nužudymu laiko taip pat ir Ispanijos bei Portugalijos baudžiamieji įstatymai. Ispanijos baudžiamasis kodeksas (toliau ir – Ispanijos BK) II knygos 1 skyriuje „Nužudymas ir jo formos“ numato tyčinį (*homicidio*, 138 str.) ir neatsargų (*homicidio imprudente*, 142 str.) nužudymą¹⁰³. Taigi, neatsargų gyvybės atėmimą Ispanijos įstatymų leidėjas laiko viena iš nužudymo rūšių. Kita vertus, reikia

¹⁰¹ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Kaunas: Vija, 1996. P. 255.

¹⁰² Italijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://studiocelentano.it/codici/cp/codicepenale002a.htm>

¹⁰³ Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>

atkreipti dėmesį į tam tikrą Ispanijos įstatymų leidėjo nenuoseklumą. Nors ir vartodamas terminą *homicidio* abiem veikom pavadinti, pirmojoje (tyčinio nužudymo) sudėtyje nusikaltimo subjekto veikai aprašyti vartojamas žodis „nužudyti“ (*matar*), tuo tarpu antrojoje (neatsargaus nužudymo) – sukelti mirtį (*causar muerte*)¹⁰⁴.

Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau ir – Portugalijos BK), reglamentuodamas atsakomybę už tyčinį nužudymą bei neatsargų gyvybės atėmimą, bene mažiausiai atspindi skirtingą šių veikų pobūdį bei pavojingumo visuomenei laipsnį. Neatsargus gyvybės atėmimas čia taip pat įvardinamas kaip nužudymas dėl neatsargumo - *homicidio por negligência* (Portugalijos BK 137 str.). Be to, tiek vienu, tiek kitu atveju nusikaltimo subjekto veikai apibrėžti vartojamas veiksmazodis „nužudyti“ (*matar*)¹⁰⁵.

Kaip matyti, pozicija nužudymu laikyti ir tyčines, ir neatsargias veikas, kuriomis yra atimama kito žmogaus gyvybė, yra aktuali ne tik teoriniame, bet ir praktiniame lygmenyje: ją ir šiandien gyvai atspindi kai kurių valstybių baudžiamieji įstatymai. Dviejų skirtingų požiūrių į nužudymo ribas (t. y. kokias nusikalstamas veikas apima ši sąvoka) privalumai ir skirtumai ypač atidžiai turėtų būti pasverti ir įvertinti ir dėl tos priežasties, kad nacionalinėje baudžiamojoje teisėje (baudžiamosios teisės teorijoje ir baudžiamuosiuose įstatymuose) požiūris į nužudymo sampratą visiškai neseniai kardinaliai pasikeitė. Senajame LR BK, galiojusiam iki 2003 m. gegužės 1 d., neatsargus gyvybės atėmimas buvo vienareikšmiškai laikomas nužudymo rūšimi¹⁰⁶.

Kalbant apie tai, kad daugelio užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai, o taip pat ir galiojantis LR BK tyčinę kaltę pripažįsta būtinuoju požymiu, leidžiančiu gyvybės atėmimą įvardinti kaip nužudymą, reikia pažymėti, jog tam tikros reikšmės nužudymų skirstymui turi ne tik kaltės forma, bet ir jos

---

¹⁰⁴ Toks nusikaltimų sudėčių formulavimas labai panašus į mūsų minėtąjį įtvirtintą Lenkijos Respublikos baudžiamajame kodekse, kur formuluojant visų tyčinių veikų, kuriomis kėsiamasi į žmogaus gyvybę sudėtis, yra vartojamas terminas *zabić*, o neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtyje – *powodować śmierć*.

¹⁰⁵ Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.giea.net/legislacao.net/>.

¹⁰⁶ Senojo BK 109 str. neatsargus gyvybės atėmimas buvo vadinamas „Nužudymu dėl neatsargumo“.

rūšis. Tyčiniai gyvybės atėmimai, kurie padaromi tiesiogine, iš anksto apgalvota tyčia dažniausiai sudaro itin sunkių ir pavojingų nusikaltimų – kvalifikuotų nužudymų sudėtis. Pavyzdžiui, Kanadoje kaip 1 laipsnio tyčinis nužudymas (*1st degree murder*) yra kvalifikuojamas iš anksto apgalvotas ir suplanuotas tyčinis nužudymas¹⁰⁷. Kita vertus, nužudymą kvalifikuojantys požymiai gali būti susiję ne tik su subjektyviaja šio nusikaltimo sudėties puse ir būtent su vienu iš jos požymių – kalte, bet taip pat ir su nusikaltimo subjekto savybėmis, sudėties objektyviosios pusės, ypač nusikaltimo objekto ir dalyko specifika. Nemažos dalies valstybių, pavyzdžiui, Lietuvos, Rusijos, Ukrainos¹⁰⁸ baudžiamieji įstatymai tiek pagrindinei (be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių), tiek kvalifikuoto nužudymo sudėčiai pavadinami vartoja tą patį nužudymo terminą, tačiau universalios praktikos nėra. Lenkų baudžiamosios teisės specialistas V. Švida (W. Świda) pažymi, kad nors Lenkijos BK ir pagrindinės, ir kvalifikuotos nužudymo sudėties atveju vartoja tą patį terminą „*zabójstwo*“, Vakarų Europos įstatymų leidėjai šį terminą pasitelkia tik apibrėždami pagrindinę sudėtį (*totschlag, muertre*). Tuo tarpu kvalifikuotąją sudėtį žymėti vartojami terminai (*mord, murder, assassinat*) atitinka lenkų kalbos žodį „*morderstwo*“¹⁰⁹.

Nurodyti skirtumai yra ypač reikšmingi nagrinėjant nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių arba, kitaip tariant, pagrindinę šio nusikaltimo sudėtį, nes, juos atskelidus, bus galima į klausimą, kokią veiką atskirų valstybių įstatymų leidėjas apibūdina kaip nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių.

Terminijos skirtumai, nusakant pagrindinę ir kvalifikuotą nužudymo sudėtis, egzistuoja Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Vokietijoje.

---

¹⁰⁷ *The Canadian Encyclopedia* [Žiūrėta 2007-04-01]. Prieiga per internetą: <http://thecanadianencyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=A1ARTA0003825>

¹⁰⁸ *Ukrainos baudžiamasis kodeksas*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/upload/legislations/2e/4b/e7cc32551f671cc10183dac480fe.htm>

¹⁰⁹ Žr. Świda W. *Prawo karne*. Warszawa, 1989. P. 17. Žodis „*morderstwo*” bendrinėje lenkų kalboje reiškia itin pavojingą, sunkų nužudymą, gali reikšti žudynes, kai pasikėsinama ne į vieno, bet didesnio žmonių skaičiaus gyvybes, tačiau Lenkijos BK šio termino kvalifikuotam nužudymui žymėti nevartoja, kaip ir nurodo W. Świda.

Pagrindine arba nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtimi Ispanijoje yra laikomas šios valstybės BK 138 str. numatytas „*homicidio*“, tuo tarpu 139 str. numatyta baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą nužudymą – „*asesinato*“¹¹⁰.

Panašūs terminai, atskiroms nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėtims žymėti, vartojami ir Prancūzijoje, tačiau jų reikšmė nėra tapati. Prancūzijos BK taip pat žinomi „*meurtre*“ ir „*assassinat*“, tačiau priešingai nei Ispanijoje, Prancūzijoje „*assassinat*“ – tai ne bet kuris kvalifikuotas nužudymas, o nužudymas, padarytas esant iš anksto apgalvotai tyčiai¹¹¹.

Pagrindinės nužudymo sudėties (nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių) ir kvalifikuotos šio nusikaltimo sudėties atskyrimas yra pakankamai sudėtingas Vokietijos baudžiamosioje teisėje. Šios valstybės BK § 212 numato atsakomybę už tyčinį mirties sukėlimą (*Totschlag*), o § 211 nustatyta atsakomybė už tyčinį nužudymą (*Mord*)¹¹².

Vokietijos BK § 212 (*Totschlag*) nurodoma:

(1) „Kas nužudo kitą žmogų nebūdamas žudikas (*ohne Morder zu sein*)¹¹³ yra baudžiamas laisvės atėmimu ne mažiau kaip penkeriems metams.“

(2) „Ypatingai sunkiais atvejais skiriama laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė.“

Minėto kodekso § 211 numatyta tyčinio nužudymo (*Mord*) sudėtis. Šio paragrafo 1 d. yra nurodyta, jog asmuo, padaręs nužudymą (žudikas) yra baudžiamas laisvės atėmimu iki gyvos galvos, o 2 d. yra pateikiamas sąvokos „žudikas“ išaiškinimas. Žudiku yra laikomas tas, kuris nužudo dėl to, jog jaučia pasitenkinimą sukeldamas mirtį kitam žmogui (*Mordlust*), tenkindamas savo seksualinį potraukį (*Geschlechttrieb*), iš savanaudiškų (*aus Haßgier*) ar kitų žemų paskatų (*aus niedrigen Beweggründen*), klastingai arba žiauriai,

¹¹⁰ Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>

¹¹¹ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm

¹¹² Vokietijos Federacijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>

¹¹³ T. y. kai nėra ypatingai sunkaus tyčinio gyvybės atėmimo (§ 212 2 d.) požymių.

panaudodamas visuotinai pavojingas priemones, o taip pat siekdamas palengvinti kito nusikaltimo darymą ar jį nuslėpti¹¹⁴.

Vokietijos įstatymų leidėjas, BK atskleisdamas „žudiko“ sąvoką, įtvirtina kvalifikuoto nužudymo atvejų sąrašą. Kita vertus, nemažų keblumų sukelia santykio tarp Vokietijos BK § 212 bei § 211 2 d. nustatymas. Tiek už vieną, tiek už kitą veiką yra numatoma ta pati sankcija – laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Vieningos nuomonės šiuo klausimu nėra. A. E. Žalinskis (A. Э. Жалинский) nurodo, jog aptariamam klausimui yra išsiskyrusios Vokietijos teismų praktikos ir teisės doktrinos pozicijos. Vokietijos Federacinės Respublikos Aukščiausiojo Teismo praktikoje BK § 212 numatytas *Mord* yra laikomas visiškai savarankiška sudėtimi, o tuo tarpu baudžiamosios teisės doktrina yra linkusi jį traktuoti kaip kvalifikuotą nusikaltimo sudėtį BK § 211 atžvilgiu¹¹⁵.

Vokiečių mokslinėje baudžiamosios teisės literatūroje nusikaltimų žmogaus gyvybei nagrinėjimas beveik visuomet yra pradedamas nuo BK § 212 analizės, o jame įtvirtinta norma nagrinėjama kaip pagrindinė tyčinio gyvybės atėmimo kitam žmogui sudėtis. Antai, A. Eseris (A. Eser) pažymi, jog „Mirties sukėlimo sudėtis (*Totschlag*) sudaro tarytum „normalų“ tyčinio gyvybės atėmimo atvejį ir yra pagrindinė sudėtis kvalifikuoto nužudymo bei privilegijuoto gyvybės atėmimo nukentėjusiajam prašant (*auf Verlangen*), numatyto Vokietijos BK 216 str., atžvilgiu“¹¹⁶.

A. E. Žalinskis pažymi, jog Vokietijos įstatymų leidėjas iš esmės du kartus nustatė baudžiamąją atsakomybę už tyčinį nužudymą: BK § 211 ir § 212 2 d., o pastaruoju atveju tai padarė labai neapibrėžtai. Minėto autoriaus nuomone, ypatingai sunkūs tyčinio mirties sukėlimo atvejai, atsakomybę už kuriuos nustato Vokietijos BK § 212 2 d., gali būti patys įvairiausi, tačiau skirtingi nei išvardinti § 211 2 d., t. y. įgalinantys kaltininko veiką kvalifikuoti

---

¹¹⁴ Vokietijos Federacijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>

¹¹⁵ Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. - Москва.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. P. 366.

¹¹⁶ Eser A., in Schönke A., Schröder, Strafgesetzbuch – Kommentar, 25 edition, 1997. P. 1707.

kaip tyčinį nužudymą (*Mord*). Pasak jo, Vokietijos baudžiamosios teisės doktrinoje reiškiamą nuomonę, jog tokiu teisiniu reglamentavimu įstatymų leidėjas siekė užtikrinti, kad teisės taikytojai kaltininko veikoje „nepražiūrėtų“ tyčinio nužudymo, numatyto § 211¹¹⁷. Šio darbo autoriaus nuomone, toks Vokietijoje egzistuojantis atsakomybės už tyčinius nusikaltimus, kuriais atimama gyvybė kitam žmogui, reglamentavimas, nors ir sukelia tam tikrų neaiškumų, taip pat turi ir savų pranašumų. BK § 211 numatydamas atsakomybę už pačius sunkiausius, ypatingo visuomenės ir valstybės pasmerkimo nusipelnančius neteisėto tyčinio gyvybės atėmimo kitam asmeniui atvejus, Vokietijos įstatymų leidėjas, priešingai nei Lietuvoje, visus likusius atvejus (išskyrus privilegijuotas sudėtis) apima viena vienintele nusikaltimo sudėtimi. Žvelgiant į Vokietijos BK § 212, galima daryti išvadą, jog baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių yra diferencijuojama. Tai racionalus ir pagrįstas sprendimas, nes veikos, kvalifikuojamos kaip nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, gali labai ženkliai skirtis savo pavojingumu bei sunkumu. Vokietijos BK, spręsdamas šį klausimą, palieka erdves pasireikšti bylą nagrinėjančio teismo diskrecijai. A. E. Žalinskis nurodo, kad nors įstatymų leidėjas BK § 212 2 d. ir įtvirtina galimybę ypatingai sunkiais tyčinio mirties sukėlimo atvejais paskirti laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę, tačiau nepateikia jokių konkrečių „ypatingai sunkių“ atvejų pavyzdžių. Taigi tyčinio mirties sukėlimo kvalifikavimas kaip „ypatingai sunkaus“, yra paliekamas išimtinai teismo nuožiūrai¹¹⁸.

Kai kuriose anglosaksų teisės tradicijos valstybėse, pavyzdžiui, Kanadoje, santykis tarp pagrindinės (be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių) ir kvalifikuotos tyčinių nužudymų sudėčių pasireiškia kaip santykis tarp skirtingų nužudymų laipsnių. Kanados BK 231 str. 1 d. nurodoma, jog tyčiniai nužudymai yra pirmojo arba antrojo laipsnio. Pirmojo laipsnio tyčiniu nužudymu (*First degree murder*) yra laikomas: iš anksto

---

¹¹⁷ Жалинский А. Э. *Cit op. P. 365*

¹¹⁸ *Ibidem*

suplanuotas ir apgalvotas nužudymas (BK 231 str. 2 d.), pastarojo rūšimi pripažįstamas nužudymas už atlyginimą (BK 231 str. 3 d.), tvarkos saugotojų, vadinamųjų *peace – officers*, kuriems priskiriami policijos, įkalinimo įstaigų pareigūnai, nužudymas jiems atliekant tarnybines pareigas, nužudymas darant kitą nusikaltimą (plėšimą, įkaitų grobimą, nusikaltimus seksualinio apsisprendimo laisvei), nužudymas, padarytas asmens, anksčiau teisto už pirmo arba antro laipsnio tyčinius nužudymus ir kt.¹¹⁹.

Antrojo laipsnio tyčiais nužudymais (*Second degree murder*) Kanados BK 231 str. 7 d. yra laikomi visi likę nusikaltimai žmogaus gyvybei, kurie nepatenka į pirmojo laipsnio nužudymų, neatsargaus gyvybės atėmimo bei vaikžudystės kategorijas. Manytina, kad Kanadoje egzistuojantis skirtumas tarp pirmojo ir antrojo laipsnio tyčinių nužudymų yra adekvatus santykiui tarp kvalifikuotos ir pagrindinės (be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių) nužudymo sudėties Lietuvos baudžiamojoje teisėje (atitinkamai LR BK 129 str. 1 d. (nužudymas be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių) ir 2 d. (kvalifikuotas nužudymas))¹²⁰.

Nužudymo sampratos kontekste aptariant santykį tarp pagrindinės (be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių) ir kvalifikuotos tyčinio nužudymo sudėties, reikia pažymėti, jog esama ir tokių valstybių, kurių baudžiamieji įstatymai klausimą dėl veikos kvalifikavimo kaip nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių arba kaip kvalifikuoto nužudymo sprendimą palieka baudžiamąją bylą nagrinėjančio teismo diskrecijai, o baudžiamajame įstatyme apskritai nėra jokių gairių, pagal kurias būtų galima atriboti šias dvi nusikaltimų sudėtis. Tokį teisinį reglamentavimą galima aptikti Danijos baudžiamuosiuose įstatymuose. 1930 m. priimto ir nuo 1933 m. įsigaliojusio šios valstybės BK 237 str. tėra numatyta, jog bet kuris asmuo, kuris nužudo kitą asmenį, yra pripažįstamas kaltu padarius nužudymą. Už šį nusikaltimą galima bausmė svyruoja nuo laisvės atėmimo nuo penkerių

---

¹¹⁹ Plačiau kiti tyčinį nužudymą kvalifikuojantys požymiai, numatyti Kanados baudžiamuosiuose įstatymuose, bus aptarti analizuojant kvalifikuoto nužudymo sampratą.

¹²⁰ Kanados baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą http://laws.justice.gc.ca/en/showdoc/cs/C-46/bo-ga:l_VIII/en#anchorbo-ga:l_VIII

metų iki laisvės atėmimo iki gyvos galvos. Jokių tyčinį nužudymą kvalifikuojančių požymių įstatymų leidėjas BK nevardina. Taigi ypač sunkų ir pavojingą tyčinį nužudymą identifikuoja ir jį nuo nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių atskiria teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą, individualizuojantis kaltininko baudžiamąją atsakomybę ir skiriantis jam bausmę¹²¹.

Be to, kad nužudymas yra neteisėta bei kalta veika (o kai kuriose valstybėse nužudymu laikoma tik tyčinė veika), mokslinėje literatūroje įvardinamas ir trečiasis šio nusikaltimo požymis, t. y., jog padarant nužudymą gyvybė yra atimama kitam žmogui. Taigi gyvybės atėmimas pačiam sau, kitaip tariant - savižudybė, baudžiamosios teisės prasme nėra laikoma nei nužudymu, nei kuriuo nors kitu baudžiamuosiuose įstatymuose numatytu pažeidimu. Be abejo, savižudybė prieštarauja dorovės ir moralės principams bei yra smerkiama krikščioniškosios religijos¹²², tačiau reikia pripažinti, kad tiek tarptautinės, tiek nacionalinės teisės kontekste įtvirtinta žmogaus teisė į gyvybę nereiškia *pareigos* gyventi. Todėl pritariama pozicijai, kad nužudymo objektas yra tik kito žmogaus gyvybė. Tokia traktuotė yra būdinga absoliučios daugumos valstybių baudžiesiems įstatymams bei baudžiamosios teisės doktrinai.

Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikas J. Nocius pažymi, kad „nužudymo objektas yra tik kito žmogaus gyvybė. Gyvybės atėmimas sau nėra nužudymas ir apskritai nėra nusikaltimas. Savižudybė, nors ji ir prieštarauja dorovei, smerkiama krikščioniškos religijos, nėra uždrausta baudžiamajame įstatyme“¹²³. A. Abramavičius nurodo, jog ir „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 str. gina teisę į gyvybę, bet ne žmogaus gyvybę (...). Kiekvienas žmogus yra laisvas apsispręsti dėl savo gyvybės. Įstatymai negali drausti žmogui atimti gyvybę sau pačiam. Niekas

¹²¹ Уголовный кодекс Дании / под ред. Виляева С. П. – Санкт - Петербург, 1999. P. 183.

¹²² Katalikų Bažnyčios katekizme yra nurodoma, kad savižudybė prieštarauja natūraliam žmogaus polinkiui išsaugoti savo gyvybę ir pratęsti gyvenimą bei ypač prieštarauja teisingai savęs meilei. Žr. Katalikų bažnyčios katekizmas [Žiūrėta 2007-06-14]. Prieiga per internetą <http://katekizmas.lcn.lt/kbk1996p2003/index.html>

¹²³ Nocius J. Nusikaltimai žmogui. - Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 8-9.

negali priversti žmogaus gyventi, jeigu jis pats to nenori¹²⁴. Kita vertus, A. Abramavičius labai taikliai pastebi, kad žmogaus teisė disponuoti savo gyvybe yra ribojama kitų žmonių elgesiu¹²⁵. Taigi jeigu savižudybė nėra kriminalizuota, tai veikimas ar neveikimas, kuris įtakoja žmogaus sprendimą, susijusį su disponavimu savo gyvybe (kai kuriais atvejais neapgalvotą ir nepamatuotą), privalo būti teisiškai įvertintas. Dėl šios priežasties LR BK 133 str. yra įtvirtinta sukurstymo nusižudyti ar privedimo prie savižudybės, o BK 134 str. - padėjimo nusižudyti sudėtis.

Anglosaksų teisėje tyčiniu nužudymu, už kurį Didžiojoje Britanijoje privalomai skirtina laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė, yra laikomas tyčinis gyvybės atėmimas asmeniui iš pasigailėjimo, net jeigu ir pats nukentėjęsysis trokšta būti nužudytas¹²⁶.

Vienintelę išimtį sudaro susitarimo nusižudyti vykdymas. „Susitarimas nusižudyti“ reiškia dviejų ar daugiau asmenų susitarimą, kurio objektas yra visų susitariančiųjų mirtis, nepriklausomai nuo to, ar kiekvienas iš susitariančiųjų pats atims sau gyvybę.

Pagal bendrąją teisę, išlikęs gyvas tokio susitarimo dalyvis buvo laikomas kaltas padaręs tyčinį nužudymą, tačiau 1957 m. Gyvybės atėmimų akto 4(1) str. nustatė, kad jeigu asmuo, vykdydamas susitarimą nusižudyti, nužudo kitą susitarimo pusę arba bendrininkauja tai padarant trečiajam asmeniui, jis padaro ne tyčinį nužudymą, bet neatsargų gyvybės atėmimą. Kaltinant tokį asmenį tyčinio nužudymo padarymu įrodinėjimo, kad asmuo veikė vykdydamas susitarimą nusižudyti, našta krenta ant kaltinamojo pečių¹²⁷.

---

¹²⁴ Abramavičius A. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos // Teisė. 2005. Nr. 54. P. 1-12

¹²⁵ Ibidem

¹²⁶ Card, Cross, Jones. *Criminal Law*. Cit. op. P. 201 Kita vertus, nurodyti autoriai pažymi, jog šios kategorijos baudžiamosiose bylose nuosprendžiai, kuriais kaltininko veika yra kvalifikuojama kaip murder, t. y. tyčinis nužudymas, už kurį yra privalomai skirtina laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė, pasitaiko retai, kadangi tiek iš teisinių, tiek iš medicininių pozicijų yra linkstama laikyti egzistuojant tokias kaltininko atsakomybę švelninančias aplinkybes, kurios įgalina veiką kvalifikuoti pagal lengvesnį straipsnį, t. y. kaip voluntary manslaughter. Kaip voluntary manslaughter yra kvalifikuojama taip pat ir veika asmens, kuris veikė vykdydamas bendrą susitarimą nusižudyti (suicide pact), bet pats liko gyvas. Žr. Ibidem. P. 201, 206-207

¹²⁷ Ibidem

Taigi, autoriaus nuomone, nužudymu turi būti laikomas tik tyčinis, neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui.

2. Nužudymo vieta nusikalstamų veikų sistemoje

Nusikalstamos veikos savo pasireiškimo formomis yra labai skirtingos, tačiau jas galima klasifikuoti pagal pasirinktus vieningus kriterijus. Taigi nusikalstamų veikų klasifikavimas – tai jų skirstymas į atskiras grupes pagal bendrus požymius – kriterijus.

Įvairūs žmogaus poelgiai, net ir tie, kurie laikomi nusikaltimais, nėra vienodai pavojingi. Rūšinis nusikalstamos veikos pavojingumas (sunkumas) baudžiamojoje teisėje yra vienas iš svarbiausių nusikalstamų veikų klasifikacijos kriterijų.

Baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamų veikų pavojingumas apibūdinamas dviem terminais: „pavojingumo pobūdis“ ir „pavojingumo laipsnis“. Terminas „pavojingumo pobūdis“ paprastai naudojamas skirtingų rūšių nusikalstamoms veikoms apibūdinti bei palyginti, o „pavojingumo laipsnis“ dažniausiai charakterizuoja kėsinosi objekto vertingumą.

Pažymėtina, kad esminė LR BK naujovė yra tai, kad jame numatytos visos nusikalstamos veikos yra skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. LR BK 11 str. nusikaltimu laikomos tokios pavojingos ir įstatyme uždraustos veikos, už kurias numatyta laisvės atėmimo bausmė. Pagal BK 12 str. kaip baudžiamasis nusižengimas apibrėžiamos pavojingos ir įstatyme uždraustos veikos, už kurias numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą. Tokia Lietuvos įstatymų leidėjo pozicija yra perimta iš kai kurių užsienio valstybių, pavyzdžiui, Vokietijos (vok. *Verbrechen und Vergehen*)¹²⁸, JAV ir kitų bendrosios teisės tradicijos valstybių (angl. *felonie, misdemeanors*)¹²⁹ ir kt., baudžiamųjų įstatymų. Žvelgiant į LR BK XVII skyriaus straipsnių sankcijas matyti, jog įstatymų leidėjas be išimties visas nusikalstamas veikas, kurių objektas yra žmogaus gyvybė, pripažįsta nusikaltimais.

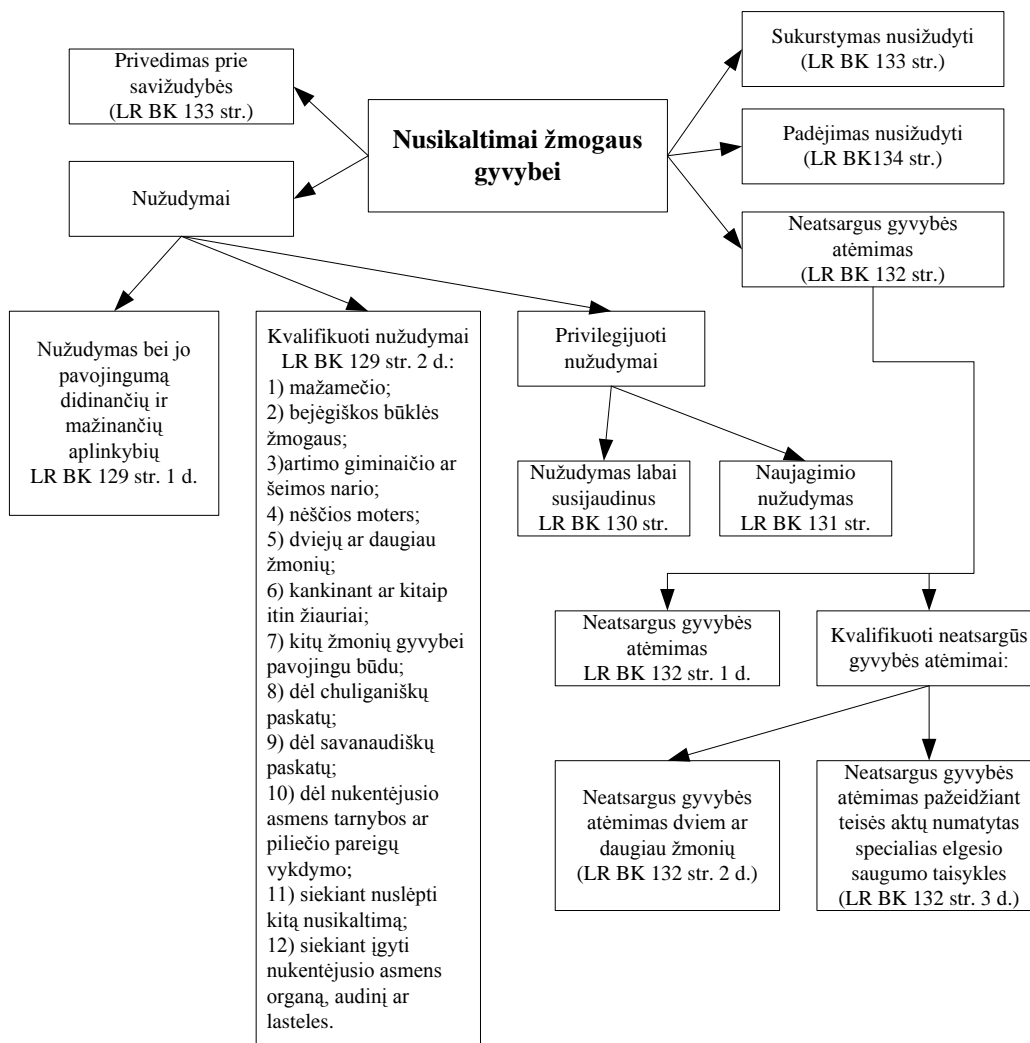
¹²⁸ Jescheck Hans-Heinrich. *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil. 4 Auflage. Berlin, 1988. P. 49-50*

¹²⁹ Klotter J. *Criminal law. Third edition. Cincinnati, 1990. P.15*

Toliau klasifikuojant nusikaltimus, reikia nurodyti, jog BK 11 str. 2 d. pagal kaltės formą jie yra skirstomi į tyčinius ir neatsargius. Aptariant nužudymo sampratą, įtvirtintą LR BK, jau išsiaiškinta, jog nužudymu yra laikomas tik tyčinis gyvybės atėmimas kitam žmogui, o analogiška neatsargi veika – neatsargiu gyvybės atėmimu (LR BK 132 str.). Tyčiniai nusikaltimai pagal pavojingumą LR BK 11 str. 3-6 d. yra klasifikuojami į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius.

Tuo tarpu keli vienasarūšiai nusikaltimai skiriasi pavojingumo laipsniu. Visos nusikalstamos veikos, taip pat ir nužudymai, pagal pavojingumo laipsnį gali būti klasifikuojamos į pagrindines, privilegijuotas ir kvalifikuotas (kartais ir į itin kvalifikuotas arba itin privilegijuotas). Galiojančio LR BK XVIII skyriuje įtvirtintą nusikaltimų žmogaus gyvybei sistemą galima pavaizduoti tokia schema (žr. žemiau):

Shema Nr. 2. Nusikaltimų žmogaus gyvybei sistema Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse

Išanalizavus Lietuvos bei keleto užsienio valstybių BK, galima išskirti tris nužudymų rūšis:

- 1) nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių;
  - 2) privilegijuotą nužudymą;
  - 3) kvalifikuotą nužudymą.
- Nužudymas be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių – tai pagrindinė nusikalstamos veikos – nužudymo – sudėtis. Teisinėje

literatūroje ji dažnai vadinama konstitucine. Pagrindinėje sudėtyje pateikiamas minimalus požymių, apibūdinančių veiką kaip nusikalstamą, kiekis¹³⁰. Ji paprastai įtvirtinama valstybių BK specialiosios dalies straipsnių pirmosiose dalyse (pvz., LR BK 129 str. 1 d., Lenkijos BK 148 str. 1 d. ir RF BK 139 str. 1 d.), tačiau kai kurių šalių įstatymų leidėjas nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių išskiria į atskirą straipsnį (pvz., Vokietijos BK 211 str.). Baudžiamosios teisės teorijoje nužudymas be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių dažnai vadinamas nužudymu be sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių¹³¹. Autoriaus nuomone, toks apibūdinimas nėra visiškai teisingas, nes praktikoje nusikaltimų, kurie neturėtų nei atsakomybę lengvinančių, nei sunkinančių aplinkybių, nėra. Tiksliau būtų šią veiką įvardinti kaip nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių arba nužudymą be kaltininko baudžiamąją atsakomybę kvalifikuojančių ir privilegijuojančių požymių.

- Privilegijuotas nužudymas – tai nužudymo rūšis, kurios sudėtis yra formuluojama įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomus požymius, mažinančius veikos pavojingumą¹³². Pažymėtina, kad kai kurių šalių baudžiamieji kodeksai (pvz., Prancūzijos BK¹³³) tokių nužudymų nenumato. LR BK yra įtvirtintos dvi privilegijuoto nužudymo sudėtys: nužudymas labai susijaudinus (130 str.) bei naujagimio nužudymas (131 str.). Analogiškus nužudymą privilegijuojančius požymius numato ir Lenkijos BK bei RF BK. Tiesa, be minėtų požymių, RF BK 108 str. įtvirtinta privilegijuota nužudymo sudėtis – nužudymas peržengiant būtinosios ginties ribas. Kaip privilegijuota nužudymo sudėtis RF BK yra nurodomas nužudymas pažeidžiant nusikaltėlio sulaikymo sąlygas,

---

¹³⁰ Vytautas Piesliakas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996. P. 187.

¹³¹ Pėstininkas Aristidas. *Cit. op.* P. 12.

¹³² Piesliakas Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. P. 189.

¹³³ Prancūzijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.legifrance.gouv.fr/>

o Lenkijos BK 150 str. – nužudymas nukentėjusiajamj prašant arba iš gailėsčio. Vokietijos BK 213 str. iš esmės yra įtvirtintas nužudymas labai susijaudinus, tačiau papildomai nurodomas ir nužudymas „kitais mažiau pavojingais atvejais“. Taigi Vokietijos BK suteikia prerogatyvą teismui kiekvienu konkrečiu atveju vertinti, kokias situacijas ši formuluo­ tė galėtų apimti. Pažymėtina, kad Vokietijos BK naujagimio nužudymas nėra tiesiogiai įtvirtintas kaip privilegijuota nužudymo sudėtis.

- Kvalifikuotas nužudymas - tai nužudymo rūšis, į kurios sudėtį yra įtraukiami papildomi, palyginus su pagrindine sudėtimi, požymiai, kurie didina nusikalstamos veikos pavojingumą¹³⁴. Pasakytina, kad kai kuriose valstybėse skirtumas tarp nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių ir kvalifikuoto nužudymo yra toks ryškus, jog, pabrėžiant pastarojo pavojingumą, jam įvardinti vartojamas kitas terminas. Pavyzdžiui, Vokietijos BK § 211, apibūdinant kvalifikuotą nužudymą, vartojamas terminas „žmogžudystė“ (vok. *Mord*), o minėto BK 212 straipsnyje įtvirtinant nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių sudėtį – terminas „nužudymas“ (vok. *Totschlag*). Pažymėtina, jog kai kurių šalių baudžiamieji įstatymai (pvz., Latvijos BK¹³⁵) šalia nužudymą kvalifikuojančių požymių numato ir daug itin kvalifikuojančių.

Nagrinėjant nužudymo sampratos problemą aptarta tai, kokią nužudymo koncepciją įtvirtina Lietuvos bei užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai, kokias nusikalstamas veikas apima nužudymo sąvoka. Apibendrintai tariant, galima išskirti dvi šiuo klausimu baudžiamuosiuose įstatymuose bei baudžiamosios teisės doktrinoje aptinkamas pozicijas - plačiąją ir siaurąją nužudymo sampratą. Remiantis pirmąja, nužudymu laikomas tiek tyčinis kito žmogaus gyvybės atėmimas, tiek ir tie atvejai, kai ši nusikalstama veika

---

¹³⁴ *Ibidem*. P. 188.

¹³⁵ *Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.ttc.lv/New/lv/tulko-jurni/E0032.doc>*

padaroma dėl neatsargumo. Pagal siauresniąją nužudymo sampratą, nužudymu laikomas tik tyčinis kito žmogaus gyvybės atėmimas. Autoriaus nuomone, priimtinesnė pastaroji pozicija, nes ji sudaro galimybes aiškiau atriboti pavojingumu bei kaltės forma iš esmės besiskiriančias nusikalstamas veikas.

Šiame disertacijos skyriuje pagrindinis dėmesys koncentruotas į nužudymo kaip nusikalstamos veikos sudėtį, jos lokalizavimą užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, todėl bus bandoma atskleisti tiek Lietuvos, tiek ir užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje egzistuojančią nužudymų sistemą.

Manytina, jog siekiant šio tikslo reikėtų pradėti nuo nužudymų sudėčių lokalizacijos baudžiamojo įstatymo sistemoje, nes tai aiškiausiai atspindi įstatymo leidėjo požiūrį į šios nusikalstamos veikos sunkumą, pavojingumą, o baudžiamojo įstatymo struktūrinės dalies, kurioje sutelktos atsakomybę už nužudymą reglamentuojančios normos, pavadinimas nusako šio nusikaltimo objektą, t. y. teisinį gėrį, į kurį kėsinamasi padarant nusikaltimą.

Kaip minėta, atskleidžiant nužudymo sąvoką daugelio užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai, išreikšdami įstatymų leidėjo, o taip pat ir visuomenės požiūrį į nužudymą kaip vieną iš sunkiausių, o atskirais atvejais net ir patį sunkiausią nusikaltimą, atsakomybę už jį reglamentuojančias normas dėsto pirmuosiuose BK skyriuose arba skirsniuose.

Kai kurių valstybių BK specialiosios dalys būtent ir prasideda teisės normomis, numatančiomis atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei. Vienas tokių pavyzdžių - Portugalijos BK. Jame atskirų nusikalstamų veikų sudėčių katalogas pradedamas būtent nuo nusikaltimų žmogaus gyvybei, kuriems skiriamas pirmasis specialiosios kodekso dalies skyrius (*Titulo I – Dos primas contra as pessoas* (Apie nusikaltimus asmenims))¹³⁶. Šio skyriaus pirmasis skirsnis (*Capitulo I*) yra paskirtas nusikaltimams žmogaus gyvybei (*Dos primas contra a vida – Apie nusikaltimus žmogaus gyvybei*). Aptariamoms kategorijoms nusikaltimai, kurių objektas – žmogaus gyvybė (o ji Portugalijos

---

¹³⁶ Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.giea.net/legislacao.net/>.

įstatymų leidėjo požiūriu, yra aukščiausias teisinis gėris) nuosekliai pradedami dėstyti nuo nužudymo. Pirmiausia, 131 str. įtvirtinęs nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (*homicidio*) sudėtį, įstatymų leidėjas pereina prie kvalifikuoto nužudymo sudėties ir įnumato pakankamai platų nužudymą kvalifikuojančiųjų požymių, kurių Portugalijos BK yra 12, sąrašą (BK 132 str.). Vėliau baudžiamajame įstatyme pereinama prie lengvesnių (privilegiuotų) sudėčių, kurioms priskiriamas nužudymas didžiai susijaudinus (BK 133 str.), nužudymas nukentėjusiajam prašant (BK 134 str.) bei motinos nužudymas savo naujagimio – *infanticidio* (BK 136 str.)¹³⁷.

Analogiška pozicija išreikšta ir Portugalijos kaimynės Ispanijos baudžiamuosiuose įstatymuose. Ispanijos BK specialioji dalis (*Libro II – Antroji knyga, kuri pavadinta Delitos y sus penas – Nusikaltimai ir bausmės už juos*) taip pat pradedama pirmuoju skyriumi (*Titulo primero*), skirtu reglamentuoti baudžiamąją atsakomybę už nužudymą (*Del homicidio y sus formas – Apie nužudymą ir jo formas*). Nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtis yra įtvirtinta 138 str. Toliau seka pakankamai glaustas nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas (jame esama tik trejeto nužudymą kvalifikuojančių požymių, numatytų BK 139 str., kurie bus aptarti nagrinėjant kvalifikuotą nužudymo sudėtį). Aptariant Ispanijos baudžiamajoje teisėje įtvirtintą nužudymo sampratą minėta, jog šioje valstybėje nužudymui be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių ir kvalifikuotam nužudymui identifikuoti vartojami skirtingi juridiniai terminai – *homicidio* ir *asesinato*. Reikia pažymėti, jog tyčinių nužudymų sistema Ispanijoje neapsiriboja nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių ir kvalifikuoto tyčinio nužudymo sudėtimis. BK 140 str. numato pačią sunkiausią nusikaltimo žmogaus gyvybei sudėtį. Pagal šį straipsnį kaltininko veika kvalifikuojama tada, kai joje nustatomas ne vienas, o du ar daugiau nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (*homicidio*) kvalifikuojantys ir jį įvardinti kaip *asesinato* leidžiantys požymiai (*cuando en un asesinato concurrán mas de las circunstancias previstas en el*

---

¹³⁷ *Ibidem*

articulo anterior)¹³⁸. Taigi Ispanijos baudžiamojoje teisėje galima išskirti tyčinio nužudymo sudėtį be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (*homicidio*) ir iš esmės du skirtingus kvalifikuoto nužudymo laipsnius, kuriuos apsprendžia kaltininko veiką kvalifikuojančių požymių, nustatytų kaltininko veikoje, skaičius¹³⁹.

Ispanijos įstatymų leidėjo požiūrį į nužudymą kaip į itin sunkią nusikalstamą veiką, autoriaus nuomone, išreiškia tai, kad atsakomybė už provokavimą, lenkimą ir bendrininkavimą padarant nužudymą yra reglamentuojama atskirame BK specialiosios dalies straipsnyje (141 str.), o ne inkriminuojant kaltininkui BK straipsnį, numatantį atsakomybę už nužudymą bei atitinkamą BK bendrosios dalies straipsnį, skirtą bendrininkavimui padarant nusikalstamą veiką¹⁴⁰.

Tinkamas požiūrio į žmogaus gyvybę kaip į aukščiausią teisinį gerį formavimosi pavyzdys gali būti ir Rusijos Federacijos baudžiamųjų įstatymų reforma. Jeigu tiek RTFSR, tiek ir sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų specialiosiose (ypatingosiose) dalyse nusikalstamas veikas grupuojant pagal objekto, į kurį kėsinamasi, vertingumą, pirmenybė buvo teikiama ne žmogaus gyvybei, o valstybės suverenitetui ir į pirmą vietą iškelti nusikaltimai valstybei¹⁴¹, tai galiojančiojo Rusijos Federacijos BK II-oji (t. y. Specialioji dalis) yra pradedama nuo VII skyriaus „Nusikaltimai žmogui“. Pirmajame šio skyriaus skirsnyje numatytos baudžiamosios teisės normos, reglamentuojančios atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai. Jame nusikaltimų sudėtys yra nuosekliai dėstomos pradedant nuo pagrindinės nužudymo sudėties (be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių - BK

---

¹³⁸ Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>

¹³⁹ Tai atitinkamai atsispindi ir Ispanijos BK 139 ir 140 str. sankcijose. Jeigu kaltininko veikoje nustatomas vienas iš trijų nužudymą kvalifikuojančių požymių, išvardintų BK 139 str., už tokią veiką gresia laisvės atėmimo bausmė nuo 15 iki 20 metų (veika kvalifikuojama pagal BK 139 str.), tačiau jeigu joje esama dviejų ar daugiau požymių, numatytų minėtame BK 139 str., kaltininko veiksmai kvalifikuojami pagal BK 140 str., o kaltininkas gali būti nuteistas laisvės atėmimo bausme nuo 20 iki 25 metų. Žr. *Ibidem*

¹⁴⁰ *Ibidem*

¹⁴¹ Tokia sistema pasižymėjo ir 1961 m. redakcijos Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso Ypatingoji dalis. Žr. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. – Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos, 1997.

105 str. 1 d.), o vėliau pereinant prie nužudymą kvalifikuojančių požymių katalogo (BK 105 str. 2 d.). Vėliau seka privilegijuotų nužudymų sudėtys, o būtent – motinos nužudymas savo naujagimio (BK 106 str.), nužudymas, padarytas laikino nepakaltinamumo būklėje (iš esmės tai sovietinėje baudžiamojoje teisėje egzistavęs nužudymas didžiai susijaudinus, kurį, pagal galiojanti Rusijos BK, kvalifikuoja nukentėjusiųjų skaičius. Tokia veika, padaryta dviejų ar daugiau asmenų atžvilgiu baudžiama laisvės atėmimu iki penkerių metų (BK 107 str. 2 d.), tuo tarpu vieno asmens atžvilgiu – iki trejų metų (BK 107 str. 1 d.). Privilegijuotu taip pat laikomas nužudymas, padarytas peržengiant būtinosios ginties ribas arba priemones, reikalingas asmeniui, padariusiam nusikaltimą, sulaikyti (BK 108 str.)¹⁴².

Nusikaltimų žmogaus gyvybei lokalizacijos baudžiamojo įstatymo struktūroje prasme galima išskirti ir antrąją valstybių grupę. Nors šių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose nusikaltimų pavienių asmenų gyvybei sudėtys yra vardinamos vienuose iš pirmųjų BK Specialiosios dalies skyrių, prioritetas teikiamas nusikaltimams visai žmonių bendrijai (nusikaltimams žmoniškumui), karo nusikaltimams bei nusikaltimams valstybės suverenitetui. Tokios baudžiamųjų įstatymų konstrukcijos pavyzdžiais laikytini Prancūzijos, Lenkijos bei Ukrainos BK, o taip pat nacionaliniai baudžiamieji įstatymai.

Pavyzdžiui, Prancūzijos BK II knyga, nuo kurios ir pradamos dėstyti atskirų nusikalstamų veikų sudėtys, yra skiriama nusikaltimams ir baudžiamiesiems nusižengimams prieš asmenis, tačiau pirmasis šios knygos skyrius numato atsakomybę ne už nusikaltimus pavienio žmogaus kaip individo gyvybei, bet žmonių bendruomenei (žmonijai) - *contre l'espece humaine* bei nusikaltimus žmoniškumui - *contre l'humanite*. Tuo tarpu nužudymų sudėtis randame išdėstyta II skyriuje – Nusikaltimai prieš žmogaus asmenybę - *Des atteintes a la personne humaine*. Šio skyriaus I skirsnis yra skirtas nusikaltimams žmogaus gyvybei¹⁴³.

---

¹⁴² Уголовный кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.hro.org/docs/rlex/uk/>

¹⁴³ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm

Iš esmės panaši struktūra, kiek tai yra susiję su nusikaltimais žmogaus gyvybei, būdinga ir Lenkijos BK, kurio Ypatingojoje dalyje konkrečios nusikaltimų sudėtys yra pradedamos vardinti nuo nusikaltimų taikai, žmoniškumui bei karo nusikaltimų (XVI skyrius – *Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne*). Kitas – XVII skyrius skirtas nusikaltimams valstybei (*Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*). XVIII skyriuje dėstomi nusikaltimai, kuriais yra kėsiamasi į Lenkijos valstybės gynybinę galią (*Przestępstwa przeciwko obronności*).

Nusikaltimai žmogaus gyvybei ir sveikatai yra sujungti į vieną skyrių. Jiems tenka iš eilės ketvirtoji pozicija po jau išvardintų nusikaltimų grupių, t. y. Lenkijos BK XIX skyrius – *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*. Lenkijos BK komentare nusikaltimų žmogaus gyvybei vieta taip pat pateikiama kaip vienas iš argumentų, patvirtinančių, jog įstatymų leidėjas teisę į gyvybę laiko vienu iš reikšmingiausių teisinių gėrių, o veikas, kuriomis į šį gėrį kėsiamasi, priskiria sunkiausių nusikaltimų kategorijai: „XIX skyrius, užimantis aukštą poziciją BK specialiosios dalies struktūroje, saugo pagrindinę žmogaus vertybę, kokia yra jo gyvybė“¹⁴⁴.

Taigi Lenkijos įstatymų leidėjas į pirmąją vietą iškelia tokius teisinius gėrius kaip žmonių bendruomenė ir jos gyvybiniai interesai bei valstybė kaip politinė visuomenės organizacija ir jos suverenumas. Nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtis yra įtvirtinta Lenkijos BK 148 str.1 d.. Šio str. 2 d. skirta nužudymą kvalifikuojančių požymių katalogui. Autoriaus nuomone, Lenkijos BK skirsnis, skirtas nusikaltimams žmogaus gyvybei ir sveikatai, struktūros požiūriu nėra pakankamai logiškas ir nuoseklus. Štai minėtoji BK 148 str. 2 d. įtvirtina keturis nužudymą kvalifikuojančius požymius: ypatingą žiaurumą, įkaito, išžagintosios arba apiplėštojo nužudymą, nužudymą dėl ypač smerktinų paskatų bei nužudymą panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas. Tuo tarpu dar du nužudymą be pavojingumą didinančių ar

---

¹⁴⁴ *Kodeks karny. Komentarz / Bojarski M., Filar M. et al. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexisTM, 2004. P. 447.*

mažinančių aplinkybių kvalifikuojantys požymiai yra numatyti jau kitoje – trečiojoje to paties straipsnio dalyje. Tai dviejų ar daugiau asmenų nužudymas bei nužudymas, padarytas anksčiau už tą patį nusikaltimą teisto asmens). Motyvų, pagrindžiančių tokį nužudymą kvalifikuojančių požymių išdėstymą, sunku surasti, nes, esant bent vienam kuriam nors iš kvalifikuojančiųjų požymių, kaltininkui taikoma ta pati sankcija, numatyta BK 148 str. 2 d. – laisvės atėmimo bausmė netrumpesnė nei 12 metų, laisvės atėmimas 25 metams arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Nuoseklumo Lenkijos BK 148 str. neprideda ir tai, jog nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtį įtvirtinęs šio str. 1 d., o 2 ir 3 d. išvardinęs veika kvalifikuojančius požymius, to paties str. 4 d. įstatymų leidėjas numato ir pagal pavojingumą skirtingą – privilegijuotą šios veikos sudėtį, t. y. nužudymą didžiai susijaudinus. Pažymėtina, jog tai nėra vienintelė Lenkijos BK numatyta privilegijuota nužudymo sudėtis, tačiau likusios yra dėstomos atskiruose BK straipsniuose: motinos nužudymas savo naujagimio (BK 149 str.), nužudymas nukentėjusiajam prašant (BK 150 str.)¹⁴⁵. Manytina, kad toks nusikaltimų, kuriais kėsiamasi į kito žmogaus gyvybę, sudėčių išdėstymas baudžiamajame įstatyme neįneša aiškumo atribojant skirtingo sunkumo ir pavojingumo laipsnio neteisėtus gyvybės atėmimo atvejus.

Panašiai nusikaltimai žmogaus gyvybei reglamentuojami ir Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose. Nors šiai nusikaltimų kategorijai tenka ištis „aukšta“ pozicija BK struktūroje, įstatymų leidėjas pirmumą teikia nusikaltimams, keliantiems grėsmę visai žmonių bendruomenei ir reikšmingiausiems jos interesams, nors konkrečiais atvejais tokie nusikaltimai taip pat gali kelti ir labai dažnai kelia grėsmę atskirų bendruomenės narių teisei į gyvybę (nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai).

Kalbant apie nusikaltimų žmogaus gyvybei vietą baudžiamųjų įstatymų struktūroje, reikia atkreipti dėmesį į vieną skirtumą, egzistuojantį tarp Lietuvos ir Lenkijos baudžiamųjų įstatymų. 2000 m. redakcijos LR BK nusikaltimai

---

¹⁴⁵ *Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://prawo.interia.pl/kodeksy/?aid=7717>*

žmogaus gyvybei yra išdėstyti atskirame Specialiosios dalies skyriuje, o Lenkijos įstatymų leidėjas tame pačiame skyriuje nustato baudžiamąją atsakomybę ne tik už nusikaltimus žmogaus gyvybei, bet ir jo sveikatai. Tokia BK struktūra yra motyvuojama nurodant, jog „be gyvybės labai svarbus asmeninis žmogaus gėris yra sveikata. Tarp gyvybės ir sveikatos egzistuoja neatsiejamas tarpusavio ryšys, nes dažniausiai kėsinimasis į gyvybę pakenkia sveikatai, o kėsinimasis į sveikatą atskirais atvejais sukelia rimtą grėsmę gyvybei, todėl nuostatos, skirtos abiejų teisinių gėrių apsaugai, išdėstytos tame pačiame BK skyriuje“¹⁴⁶.

Ukrainos BK nusikalstamos veikos yra pradedamos vardinti nuo nusikaltimų valstybės saugumui (Nusikaltimai Ukrainos nacionaliniam saugumui), o nusikaltimams žmogaus gyvybei skirtas kitas, t. y. antrasis Specialiosios dalies skyrius (Baudžiamieji nusikaltimai žmogaus gyvybei ir sveikatai)¹⁴⁷.

Taigi aptarėme grupę valstybių, kurių baudžiamieji kodeksai, nors ir laiko nusikaltimus pavienio žmogaus gyvybei labai sunkiomis nusikalstamomis veikomis, tačiau prioritetą teikia nusikaltimams žmoniškumui, kuriais sudaroma grėsmė visos žmonių bendruomenės ar tam tikros santykinai didelės jos dalies, išskiriamos dėl tokių kriterijų kaip rasė, tautybė, religija ir kt., normaliam egzistavimui bei prokreacijai. Autoriaus nuomone, tokia užsienio valstybių įstatymų leidėjų pozicija yra visiškai racionali ir pagrįsta, nes tik garantavus normalų visos žmonių bendruomenės egzistavimą, įstatyme griežtai pasmerkus tokius veiksmus kaip neteisėti karo veiksmai, kurie, be abejonės, kelia betarpišką grėsmę visų ir kiekvieno saugumui, galima efektyviai užtikrinti konkretaus individo teisės į gyvybę juridinę apsaugą.

Nusikaltimų žmogaus gyvybei vietos baudžiamojo įstatymo struktūroje prasme galima išskirti ir trečiąją valstybių grupę. Šiai grupei priskirtinos Italija ir Vokietija. Žvelgiant į šių valstybių baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies

---

¹⁴⁶ *Kodeks karny. Komentarz / Bojarski M., Filar M. et al. P. 447.*

¹⁴⁷ *Ukrainos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/upload/legislations/2e/4b/e7cc32551f671cc10183dac480fe.htm>*

struktūrą nesunku pastebėti, jog nusikaltimai žmogui bei jo gyvybei tikrai nepatenka į pirmąsias gretas. Antai Italijos BK Specialiąją dalį sudaro II ir III kodekso knygos (*libri*). II knyga yra skirta nusikaltimams (*Dei delitti in particolare*), o III – baudžiamiesiems nusižengimams (*Delle contravvenzioni in particolare*). Peržvelgus II knygą, į kurią patenka visi nusikaltimai žmogui (taip pat ir žmogaus gyvybei), nesunku pastebėti, jog minėtos nusikalstamos veikos yra įvardintos beveik pačioje knygos pabaigoje. Italijos BK II knyga yra suskirstyta į trylika skyrių, o nusikaltimams žmogui yra skirtas XII, t. y. priešpaskutinis knygos skyrius (*Dei delitti contra la persona*). Šio skyriaus pirmajame skirsnyje vadinami nusikaltimai žmogaus gyvybei ir asmens neliečiamybei (*Capo I – Dei delitti contra la vita e l'incolumita individuale*). Po nusikaltimų žmogui seka tik nusikaltimai nuosavybei (*Delitti contra il patrimonio*). Negalima teigti, jog tokia baudžiamojo įstatymo struktūra yra visiškai nepagrįsta ir nuvertina nusikaltimų žmogaus gyvybei pavojingumą. Akivaizdu, kad Italijos BK sudarytas remiantis tuo, į kokius teisinius gėrius kėsinamasi nusikalstama veika. Kitaip tariant, galima sakyti, jog Italijos įstatymų leidėjas išskiria „viešuosius“ bei „privačius“ teisinius gėrius. Tik išvardinęs visas veikas, kuriomis kėsinamasi į „viešuosius“ gėrius (valstybės suverenitetą, viešąją valdžią, teisingumo vykdymą, viešąją tvarką, ekonominę valstybės ir visuomenės santvarką, viešąją moralę ir gerus papročius, šeimą, t. y. visa, kas yra ne tik atskirų individų, bet visos visuomenės interesas), įstatymų leidėjas pereina prie „privačiųjų“ gėrių – asmens gyvybės, sveikatos, nuosavybės¹⁴⁸.

Autoriaus nuomone, prioritetas, teikiamas atskiriems teisiniams gėriams, į kuriuos kėsinamasi nusikalstamomis veikomis, kur kas sunkiau išvelgiamas Vokietijos BK. Šios valstybės BK specialioji dalis yra sudaryta iš trisdešimties skyrių. Nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėtys yra patalpintos į Specialiosios kodekso dalies šešioliktąjį skyrių. Nors čia, kaip Lenkijos ir Prancūzijos BK, pirmiausiai įtvirtinti nusikaltimai valstybei, žmoniškumui, bei,

---

¹⁴⁸ *Italijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://studiocelentano.it/codici/cp/codicepenale002a.htm>*

kaip Italijos BK, nemažai nusikaltimų viešajai tvarkai, valstybės finansų sistemai, net ir nusikaltimų žmogui sistemoje nusikaltimai gyvybei nėra iškeliami į pirmąją vietą. Pavyzdžiui, baudžiamojo įstatymo struktūroje prieš nusikaltimus žmogaus gyvybei yra išdėstomi nusikaltimai asmens religijos laisvei (vienuoliktas skyrius), šeimai ir santuokai (dvyliktas skyrius), seksualinio apsisprendimo laisvei (tryliktas skyrius), garbei ir orumui (keturioliktas skyrius), privataus gyvenimo neliečiamumui (penkioliktas skyrius). Nors tokia Vokietijos BK struktūra gerokai skiriasi nuo kitų Europos valstybių baudžiamųjų įstatymų sandaros ir, autoriaus nuomone, mažiau atspindi teisinių gėrių, kurie pažeidžiami padarius atitinkamus nusikaltimus, vertingumą, o tuo pačiu ir konkrečių nusikalstamų veikų sunkumą bei pavojingumą, negalima kategoriškai teigti, jog ji yra mažiau pranaši. Nedera pamiršti to, jog neretai įstatymo struktūrą nulemia ne tik logikos reikalavimai, bet ir tam tikros valstybės teisės tradicijos, turinčios galias istorines šaknis. Neretoje visuomenėje ilgainiui nusistovėjusi įstatymo struktūra drauge asocijuojasi ir su teisės nekintamumu, aiškumu. Dėl šių priežasčių, aptariant nusikaltimų žmogaus gyvybei reglamentavimą Vokietijos BK, derėtų susilaikyti nuo pernelyg kategoriškų išvadų.

3. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymus, raida

3.1. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymus, raida užsienio valstybėse

Atsakomybės už neteisėtą gyvybės atėmimą kitam žmogui nustatymas – vienas iš klausimų, kuriuos valstybė ėmėsi reguliuoti jau senovėje, todėl nužudymo nusikaltimo, sudėtis bei už šią veiką skirtinos bausmės randamos pačiuose seniausiuose žmonijos teisinės kultūros paminkluose: senovės Babilono karaliaus Hamurapio teisyne (XVIII a. pr. Kr.), romėnų teisės šaltiniuose, taip pat ir vėlesniuose teisės aktuose pavyzdžiui, Salijų teisyne (*lex Salica*), pasirodžiusiame V-VI a. sandūroje, Alfredo Didžiojo įstatyme, sudarytame IX a. pabaigoje, Bovea kutiumuose (XIII a. sudarytame Šiaurės Rytų Prancūzijos teisės rinkinyje), Karolinos kodekse (1532 m. Šventosios Romos imperijos baudžiamajame teisyne).

Karaliaus Hamurapio teisyne, kuriam būdingas kazuizmas, buvo aiškiai atskirtas tyčinis ir neatsargus gyvybės atėmimas. Už tyčinį gyvybės atėmimą grėsė griežčiausia – mirties - bausmė. Tačiau Hamurapio teisyne reglamentuota ir atsakomybė už tokias veikas, kai žmogaus gyvybė atimama dėl neatsargumo, nerūpestingumo. Pavyzdžiui, šio teisyne 218 str. buvo numatyta, kad „jei gydytojas žalvariniu peiliu padaro kam sunkią žaizdą ir (dėl to) jis (ligonis) miršta [...], tai gydytojui nupjaunama ranka.“ Reikšminga tai, kad šis vienas iš Senovės Rytų despotijų įstatymas aiškiai atriboja tyčinį nužudymą ir neatsargų gyvybės atėmimą, laiko šias veikas skirtingo sunkumo nusikaltimais ir už pastarąjį numato švelnesnę bausmę¹⁴⁹.

Teisės normų, betarpiškai susijusių su teisine atsakomybe už nužudymą, galima rasti ir pačiuose ankstyviausiuose, vadinamojo ikiklasikinio laikotarpio romėnų teisės šaltiniuose. Šiuo aspektu pirmiausia minėtini baudžiamieji

---

¹⁴⁹ Tamošaitis A., Kairys J. *Hamurapio teisyne*. - Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisų fakulteto leidinys, 1938. P. 66-67.

įstatymai, kurių išleidimas tradiciškai priskiriamas antrojo Romos karaliaus Numos Pompilijaus valdymo laikotarpiui. Juose atibojama atsakomybė už tyčiniį, iš anksto apgalvotą laisvojo žmogaus nužudymą (*cum premeditatio*) bei neatsargų gyvybės atėmimą. Abiem atvejais kaltininkui taikytos religinio pobūdžio sankcijos, tačiau pirmuoju atveju nukentėjusiojo giminė kerštą kaltininkui, kuris buvo pripažįstamas kaltu padarius *parricidium*, galėjo taikyti nedelsdama, o antruoju atveju procesas būdavęs sudėtingesnis. Nusikalstamo kaltininko ketinimo nustatymo klausimas buvo priskirtas specialių pareigūnų – kvestorių, tyrusių nužudymų bylas (*quaestores parricidii*), apie kuriuos užsimenama ir XII lentelių įstatymuose¹⁵⁰, kompetencijai. Kvestoriai posėdžiaudavę tik tautos susirinkimų metu ir dalyvaujant karaliui. Kai kurie autoriai visiškai pagrįstai *quaestores parricidii* veiklą laiko viso romėniškojo baudžiamąjo proceso, vykdausio forume, kur vykdavo tautos susirinkimai, ištakomis¹⁵¹.

Informacijos apie atsakomybę už nužudymą randame ir pirmajame rašytiniame romėnų teisės šaltinyje – 451 m. pr. Kr. išleistuose Dvylikos lentelių įstatymuose (*leges duodecim tabularum*). Dvylikos lentelių įstatymai – tai iš esmės ne kas kita, kaip užrašytieji senųjų romėnų papročiai. Nors nemaža dalis teisės normų, išdėstytų šiame įstatyme, susijusi su private teise (paveldėjimo, šeimos teisės, civilinio proceso klausimais), o įstatymai labai lakoniški, čia kalbama ir apie baudžiamąją teisę bei atsakomybę už nužudymą. Įstatyme laisvo asmens nužudymas yra įvardinamas kaip vienas iš *crimina publica*, t. y. viešųjų nusikaltimų, atibojamų nuo *delicta privata*, už kuriuos atsakoma civiline tvarka. Įdomu pastebėti tai, kad Dvylikos lentelių įstatymuose aptariami ir kai kurie nužudymo padarymo būdai, kurie šiandien atrodo pakankamai „egzotiški“. Pavyzdžiui, įstatyme yra minimas *malum*

---

¹⁵⁰ Žr. Pomponius D. 1, 2, 2, 23: *Quaestores – qui capitalibus rebus praeessent – appellabantur quaestores parricidii, quorum etiam meminit lex XII tab. – Kvestoriai, kurie pirmininkavo bylose dėl mirties bausmės [= bylose asmenų kaltinamų tokiais nusikaltimais, už kuriuos grėsė mirties bausmė], buvo vadinami quaestores parricidii, apie kuriuos taip pat užsimena ir XII lentelių įstatymai. Taigi, bylas dėl sunkiausių nusikaltimų, už kuriuos grėsė mirties bausmė, ankstyvosios Respublikos laikotarpiu nagrinėjo kvestorių kolegijos, kurių nariai buvo vadinami quaestores parricidii. Šie kvestoriai, be kita ko, nagrinėjo nužudymų bylas.*

¹⁵¹ Lesinski B., Rozwadowski W. *Cit. op.*, 1985. P.192-193.

carmen incantare, t. y. tam tikrų apeiginių giesmių, užkeikimų, kuriuos romėnai tikėję sukelti žmogaus mirtį, giedojimas ir kalbėjimas. Pažymėtina, kad tiek už laisvo žmogaus nužudymą, tiek už *malum carmen incantare* Dvylikos lentelių įstatymai numatė griežčiausią – mirties bausmę.

Ilgametėje romėnų teisės raidoje pamažu išsiskyrė privatinės teisės deliktai bei mūsų minėtieji *crimina publica*. Atsakomybės už pastaruosius taikymas buvo laikomas ne tik asmeniniu (privačiu) nukentėjusiojo, tačiau ir visos visuomenės bei valstybės reikalu. Respublikos laikotarpio pabaigoje buvo priimti įstatymai (*leges repetundarum*), kuriuose nustatytos minėtųjų viešosios teisės pažeidimų sudėtys, atsakomybės bei jos taikymo tvarka. Šiai teisės pažeidimų kategorijai priskiriami ir nužudymai. Pavyzdžiui, bylų, kuriose asmenys kaltinti tokių veikų kaip plėšimas, kurį padarant pavartotas smurtas sukėlė nukentėjusiojo mirtį, nunuodijimas, užkeikimų, kuriais siekiama nukentėjusiojo mirties, kalbėjimas padarymu, nagrinėjimui įstatymas numatė specialią nuolat veikiančią komisiją *quaestio de sicariis et veneficiis*.

Taigi nors mūsų dienas pasiekę romėnų baudžiamosios teisės šaltiniai yra negausūs, jie įgalina teigti, kad, atsižvelgiant į tai, jog Roma buvo vergvaldinė valstybė ir teisės normų aktuose kalbant apie žmogaus gyvybę kaip teisinį gėrį, yra minima laisvojo žmogaus gyvybė, pripažintina, jog teisė į gyvybę jau tuomet laikyta aukščiausia vertybe. Tai liudija seniausiam rašytiniame romėnų teisės šaltinyje už nužudymą bei kėsinimąsi nužudyti panaudojant užkeikimus, magiją numatyta aukščiausioji – mirties bausmė. Kita vertus, dideliu romėnų teisės nuopelnu laikytinas veikų, susijusių su kito asmens gyvybės atėmimu, diferencijavimas pagal kaltės formą, pavyzdžiui karaliaus Numos Pompilijaus baudžiamuosiuose įstatymuose, t. y. ankstyvajame romėnų teisės raidos tarpsnyje, atribotas tyčinis nužudymas ir neatsargus gyvybės atėmimas, pasireiškiantis skirtingomis bausmėmis ir kaltės nustatymo procesu. Romėnų teisės istorija galėtų būti ir geras pavyzdys šiuolaikiniam baudžiamajam procesui, atskirų valstybių teismų santvarkai. Juk *quaestores parricidii* bei vėliau įsteigtoji *quaestio de sicariis et veneficiis* yra

specializuotų teismų, skirtų išimtinai sunkių nusikaltimų, o ypač nužudymų bylų tyrimui, rūšis.

Viduramžiais atsakomybės už nusikalstamas veikas, susijusias su neteisėtu kito žmogaus gyvybės atėmimu, reglamentavimas buvo pakankamai painus. Atskiriant tyčinius ir neatsargius gyvybės atėmimo atvejus buvo atsižvelgiama ne į vidinius (subjektyvius), bet veikiau į išorinius (objektyvius) nusikalstamos veikos požymius ir akcentuojama tai, ar gyvybės atėmimas buvęs atviras, ar slaptas¹⁵².

Duomenų apie atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei randame jau pirmuosiuose rašytiniuose Rusijos teisės šaltiniuose. 911 metų *Olego įsakuose* ir 945 metų *Igorio įsakuose* buvo įtvirtintos nuostatos, susijusios su baudžiamosios atsakomybės už nužudymą realizavimu. XI amžiaus pirmojoje pusėje išleistoje „Rusų tiesoje“ reglamentuojama atsakomybė už įvairias kėsintis į žmogaus gyvybę formas¹⁵³.

Analizuojant atsakomybės už neteisėtą gyvybės atėmimą reglamentavimą viduramžių Europos valstybių baudžiamojoje teisėje negalima nepaminėti tos aplinkybės, jog, remiantis iš romėnų teisės atėjusia tradicija, nemaža dalis viešosios teisės pažeidimų, taip pat ir nužudymas, buvo iš esmės priskirti privatinės teisės pažeidimų kategorijai, todėl teismo procesas, kurio tikslas buvęs taikyti kaltininko atžvilgiu teisinės atsakomybės priemonės, prasidėdavo tik esant nukentėjusiojo skundai. Nuo XIV amžiaus didesnis dėmesys, kvalifikuojant nusikalstamas veikas, imtas skirti subjektyviajai nusikaltimo sudėties pusei, o būtent kaltei. Ši baudžiamosios teisės raidos tendencija pirmiausiai pasireiškė atsakomybės už nužudymus teisinio reglamentavimo srityje. Procesas tapo ypač intensyvus XV amžiuje. Pavyzdžiui, Lenkijoje galiojusiuose Kazimiero Didžiojo Statutuose (taip pat 1496 m. Konstitucijoje) vyro nužudymas yra pradedamas skirstyti į tyčinį ir netyčinį – *homicidia voluntaria* ir *homicidia casualia*. *Homicidia casualia* kategorijai priskirti visi neatsargūs gyvybės atėmimo atvejai, iš šios kategorijos

---

¹⁵² Уголовное право. Особенная часть. / Козаченко И. Э. et al. Москва: Инфра – Норма, 1998. P. 29.

¹⁵³ Пионтковский А. А. Преступления против личности. Москва, 1938. P. 14

pašalinant atsitiktinumą arba kazusą. Tarp pastarųjų veiku, t. y. *homicidia casualia* vyravo vadinamieji *ex initio* gyvybės atėmimo atvejai. Kaip „*initium*“ (lot. - „pradžią“) buvo suprantamas žodžiu ar veiksmais pasireiškęs nukentėjusiojo priekabiavimas. Iki XV amžiaus tokie gyvybės atėmimo atvejai, kuriuos, vartodami šiuolaikinės baudžiamosios teisės terminologiją, įvardintume kaip nužudymą afekto būsenoje, baudžiamosios atsakomybės apskritai neužtraukdavo. Tuo tarpu nuo XV amžiaus, bent jau vyro nužudymo atveju, baudžiamoji atsakomybė už afektinį nužudymą kildavo, nors ir būdavo lengvesnė nei už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad afektinis nužudymas tuometinėje baudžiamojoje teisėje jau netapatinamas su būtinąją gintimi, o buvo traktuojamas kaip jos ribų peržengimas¹⁵⁴.

Vėlyvaisiais viduramžiais ir prasidedant naujesiems laikams į baudžiamąją teisę vis labiau ima skverbtis viešumo tendencijos. Nors daugelis teisės pažeidimų, kurie šiandien neabejotinai laikomi kriminaliniais nusikaltimais, ir toliau buvo priskiriami privatinės teisės pažeidimų kategorijai, daugelyje Europos valstybių vis labiau įsivyrąja pozicija, jog kiekvienas nusikaltimas suardo ir visuomeninę santarvę, taiką, todėl turi būti baudžiamas valstybės. Dėl šios priežasties imama reikšti nuomonė, kad baudžiamasis persekiojimas turėtų būti vykdomas ne tik dėl nusikaltimų, kurių objektas yra tam tikri valstybiniai interesai ir kurie jau tada laikyti viešaisiais pažeidimais, tačiau ir dėl tų, kuriais kėsinama į privataus asmens teisinius gėrius. Pasak V. Rozvadovskio (W. Rozwadowski) ir B. Lesinskio (B. Lesiński), Lenkijos žemės teisėje viešojo elemento raiška ypač akivaizdi kalbant apie nužudymus¹⁵⁵. Nuo XVI amžiaus (1588 m.) bylose dėl nužudymų uždrausta taikyti kaltininko ir nukentėjusiojo susitaikinimo institutą. Tais atvejais, kai nebuvo pateikiamas privatus skundas, nužudymo byla iškelti privalėjo atitinkamas seniūnijos valdininkas. XVIII amžiuje (1726 metais) atsiranda vadinamoji *actio popularis* teisė, reiškianti, kad skundą dėl nužudymo galėjo

---

¹⁵⁴ Lesiński B., Rozwadowski W. *Cit. op. P. 332-333.*

¹⁵⁵ *Ibidem*

pateikti ne tik nukentėjusysis, tačiau ir bet kuris trečiasis asmuo. Viešumo elemento plėtrą vėlyvųjų viduramžių Vakarų Europos baudžiamojoje teisėje, pasak minėtų lenkų teisės istorikų, patvirtina ir tai, jog griežtėjo už privačiais laikomus nusikaltimus skiriamos bausmės. Pavyzdžiui, tyčinis nužudymas pagal Lenkijos žemės teisę buvo išimtinai baudžiamas mirties bausme, kuri vykdyta nukertant galvą. Tuo tarpu neatsargaus nužudymo atveju taip pat neapsiribota individualiu žalos atlyginimo išieškojimu – galvapinigiais (*glowszczyzna*), tačiau siekta nubausti kaltininką. Siekiant šio tikslo jam skirta laisvės atėmimo bausmė įkalinant vadinamajame žemutiniame bokšte (tvirtovėje įrengtame požeminiame kalėjime) vieneriems metams¹⁵⁶.

Trumpai aptarus viduramžių arba feodalizmo laikotarpio baudžiamosios teisės raidą, susijusią su nusikaltimais žmogaus gyvybei, galima išskirti tokius pagrindinius viduramžių baudžiamųjų įstatymų, reglamentavusių atsakomybę už nužudymus, bruožus:

Pirma, žmogaus gyvybė (savaime suprantama, atsižvelgiant į asmens luominę priklausomybę, nes viduramžių visuomenė buvo organizuota luominiu principu) buvo laikoma aukščiausia vertybe, ką liudija už nusikaltimus, kuriais kėsinamasi į šį gėrį, skiriamos griežčiausios bausmės – dažniausiai įvairiais būdais vykdoma mirties bausmė.

Antra, šio laikotarpio baudžiamosios teisės norminiuose aktuose nusikalstamos veikos, kuriomis kėsinamasi į žmogaus gyvybę, nėra griežtai atribotos pagal kaltės formą. Baudžiamosios atsakomybės už neatsargų gyvybės atėmimą teisinis reglamentavimas kito nuo visiško atsakomybės nebuvimo iki šios veikos kaip privilegijuotos nužudymo sudėties traktavimo bei galiausiai jos kaip kokybiškai savarankiškos nusikalstamos veikos išskyrimo.

Trečia, nužudymas viduramžiais vis dar tebėra laikomas privatinu deliktu, pažeidžiančiu konkretų privataus asmens teisinį gėrį. Kita vertus, vėlyvaisiais viduramžiais pamažu ima išsivyrėti tendencija, jog šia veika kėsinamasi ne tik į privačius interesus, tačiau ir į visuomeninę santarvę, taiką.

---

¹⁵⁶ *Ibidem*

Dėl šios priežasties nužudymas iš grynai „privataus kaltinimo“ bylų kategorijos pamažu perkeliamas į viešosios teisės pažeidimų sritį. Baudžiamasis persekiojimas už šios veikos padarymą tampa ne tik asmeniniu nukentėjusiojo šeimos narių, tačiau ir visuomenės bei jos įsteigtų valstybinių institucijų prerogatyva.

Istorijos raidoje viduramžius su jiems būdingais feodaliniiais teisiniais santykiais chronologiškai keitė naujieji bei naujausieji laikai, susiję su kapitalistinės visuomenės sandaros formavimusi ir raida. Įvykę ryškūs politiniai – socialiniai pakitimai neaplenkė ir teisės vystymosi. Baudžiamosios teisės srityje tai atsispindi ir reglamentuojant atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei.

Atskirus neteisėto gyvybės atėmimo atvejus imta griežčiau atriboti naujųjų amžių (XV – XX a.) teisėje. Pavyzdžiui, 1533 m. išleistame šv. Romos imperijos baudžiamajame teisyne – *Karolinoje* aiškiai nurodyta, jog turi būti skirtingai baudžiama už tiesiogine bei netiesiogine tyčia padarytą nužudymą, o taip pat už neatsargų gyvybės atėmimą. *Karolinoje* pažymima, kad „gyvybės atėmimo, įvykusio prieš kaltojo valią, netyčia, dėl lengvabūdiškumo ar neapsižiūrėjimo, atvejais reikia būti atlaidesniems nei gyvybę atėmus klastingai ar tyčia“¹⁵⁷.

Galima teigti, jog svarbiausiu naujųjų laikų įvykiu, tapusiu stimulu ir reikšmingiems socialiniams – teisiniams pokyčiams, pripažintina Didžioji Prancūzijos revoliucija. Pirmasis ir bene didžiausias Prancūzijos baudžiamosios teisės sukrėtimas, iš pagrindų reformavęs jos sistemą, taip pat sietinas su 1789 m. revoliucija, kuri, pasak M. Maksimaičio, „būdama nuosekliai antifeodalinė, praktiškai likvidavo feodalinę teisę ir ją pakeitė nauja“¹⁵⁸.

Šio istorinio įvykio pasekoje bei primygtinai reikalaujant visuomenei Prancūzijos Steigiamasis susirinkimas 1791 metais išleido naują Baudžiamąjį kodeksą, kuriame pirmiausiai ir buvo pamėginta įdiegti 1789 metais

¹⁵⁷ Vasiliauskas V. *Užsienio teisės istorijos chrestomatija*. - Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999. P. 60-61.

¹⁵⁸ Maksimaitis M. *Užsienio teisės istorija*. – Vilnius: Justitia, 1998. P. 264.

paskelbtoje Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijoje įrašytus pažangius naujos baudžiamosios teisės principus, pavyzdžiui, visų asmenų lygybės baudžiamajam įstatymui, *nullum crimen, nulla poena sine lege* principus. Nepaisant naujų bendrųjų baudžiamosios teisės principų, 1791 metų Prancūzijos BK buvo labai nelankstus ir sunkiai taikomas, nes nusikalstamų veikų sudėtys jame buvo apibrėžtos kazuistiškai, už jas nustatytos absoliučiai apibrėžtos sankcijos.

Dėl minėtų kodekso netobulumų, 1810 m. sausio mėnesį priimtas naujasis Prancūzijos *Code penal*, įsigaliojęs 1811 metais. Atsakomybei už nusikaltimus žmogaus gyvybei buvo skirtas kodekso III knygos II dalies I skyriaus „Nusikaltimai ir nusižengimai asmeniui“ I poskyrio 1 paragrafas, II poskyrio 312 str. bei III poskyrio 1 paragrafas. Nusikaltimai žmogaus gyvybei buvo ne nuosekliai išdėstyti vienoje struktūrinėje teisės normų akto dalyje, o išsklaidyti po atskirus poskyrius ir jų paragrafus.

Prancūzijos baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios teisės doktrina skyrė tris pagrindines nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšis: tyčinį nužudymą, tyčinį nužudymą lengvinančiomis aplinkybėmis bei neatsargų gyvybės atėmimą¹⁵⁹. Tyčiniai nužudymai savo ruožtu buvo skirstomi į be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (*Code penal* 296 str.), kvalifikuotą ir privilegijuotą. Kvalifikuotu buvo laikomas nužudymas iš anksto apgalvojus arba iš pasalų (296 str.), tėvo ir motinos (tiek biologinio, tiek ir įstatyminio, t. y. įvaikintojo), bet kurio kito tiesioginės aukštutinės eilės gimineičio (ascedento) nužudymas (298 str.), nunuodijimas (301 str.) bei nužudymas, susijęs su kitų nusikaltimų ar nusižengimų padarymu (304 str.)¹⁶⁰. Įstatyme įtvirtintos privilegijuoto nužudymo sudėtys – tai kodekso 300 straipsnyje numatyta vaikžudystė, kuri kaip privilegijuota nužudymo rūšis imta traktuoti tik nuo 1901 metų. Atsakomybę už neatsargų gyvybės atėmimą numatė Prancūzijos BK 319 str., detaliai apibūdinęs ir neatsargios kaltės rūšių įvairovę – tai netikrumas, neprotingumas, neatidumas ir t. t. Į atskirą nusikaltimų

¹⁵⁹ Решетников Ф. Н. *Особенная часть уголовного права зарубежных стран*. Москва, 1976. P. 30.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

žmogaus gyvybei grupę buvo išskirtos vadinamosios afektinės veikos, t. y. tyčiniai nužudymai, išprovokuoti nukentėjusiojo skaudžių smūgių ar smurto (BK 321 str.) bei padaryti atremiant mėginimą dieną įsibrauti į svetimą būstą (BK 322 str.). Kita vertus, afektiniu nužudymu jokiais atvejais nelaikyta tėvažudystė ar sutuoktinio nužudymas, nepaisant to, jei veika ir buvo išprovokuota paties nukentėjusiojo elgesio (sutuoktinio nužudymo atveju įstatymas numatė kai kurių išimčių).

Taigi 1810 m. redakcijos Prancūzijos *Code Penal*, su pakeitimais galiojęs beveik du šimtus metų (panaikintas 1994 metų kovo 1 d. įsigaliojus naujam Prancūzijos BK), numatė pakankamai išsamią nusikaltimų žmogaus gyvybei sistemą, grindžiamą subjekto, padariusio nusikalstamą veiką, kaltės formą.

Vokietijos baudžiamosios teisės raida unikali tuo, kad iki pat XIX amžiaus bendros visai valstybei baudžiamosios teisės ši valstybė neturėjo. XIX amžiaus pradžioje pradedami atskirų į Vokietijos sudėtį įėjusių valstybių partikuliarinės teisės kodifikavimo darbai, kuriuos vykdant nemaža įtakos turėjo ir pavyzdžiu laikytas 1810 metų Prancūzijos *Code Penal*. 1813 m. įsigaliojo Bavarijos, o 1851 m. – Prūsijos baudžiamieji kodeksai, tuo tarpu visai Vokietijai bendri baudžiamieji įstatymai, parengti sekant Prūsijos baudžiamuoju kodeksu, buvo priimti tik 1871 m. gegužės 15 d., susiklosčius palankiai politinei situacijai, kai Šiaurės Vokietijos sąjungos, į kurios sudėtį įėjo dauguma vokiškų valstybių, pagrindu susikūrė Vokietijos imperija.

1871 metų redakcijos Vokietijos BK, įsigaliojęs 1872 m. sausio 1 d., atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei numatė II dalies 16 skyriuje, kuris buvo pavadintas „Nusižengimai ir nusikaltimai prieš gyvybę.“ Ši skyrių sudarė 12 paragrafų (211-222 str.). Tuometinė Vokietijos baudžiamosios teisės doktrina šiame skyriuje numatytas nusikalstamas veikas, kurių objektas – kito asmens gyvybė, skirstė į dvi kategorijas: tas, kuriomis tiesiogiai kėsinama į žmogaus ir vaisiaus gyvybę bei tas, kuriomis žmogaus ar vaisiaus gyvybei yra

sukeliamas pavojus¹⁶¹. Nužudymais buvo laikomi tik pirmajai kategorijai priskirti nusikaltimai, kurie skirstyti į tyčinius ir neatsargius. Tyčinių nužudymų grupei buvo priskirtas įprastinis nužudymas, nužudymas aukai reikalaujant bei vaikžudystė. Kaip ir Prancūzijos BK, įprastinis nužudymas skirstytas į iš anksto apgalvotą (211 §) ir iš anksto neapgalvotą (212 §). Šios dvi nužudymų rūšys iš esmės atitinka kvalifikuoto nužudymo ir nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtis. Remiantis Prancūzijos BK, kvalifikuotomis sudėtimis taip pat laikytas tyčinis nužudymas, susijęs su kitos veikos, už kurią atsakoma baudžiamąja tvarka, padarymu (214 §) bei tyčinis ascedento (tiesioginės aukštutinės eilės giminaičio) nužudymas (215 §). Prancūzijos baudžiamųjų įstatymų įtaka akivaizdi ir privilegijuotose nužudymų sudėtyse. Privilegijuotu buvo laikomas nužudymas, kurį sąlygojo neteisėti paties nukentėjusiojo veiksmai (Vokietijos BK 213 §, atitinkantis Prancūzijos BK 321 str.), vaikžudystė (217 §) bei nužudymas aukai to reikalaujant (216 §).

Pagal subjekto kaltės formą skirtinga nužudymo rūšimi laikytas gyvybės atėmimas dėl neatsargumo. Neatsargaus nužudymo sudėtis įtvirtinta Vokietijos BK 222 §. Šio paragrafo 1 d. nurodyta, kad „kas per neatsargumą yra žmogaus mirties priežastis, tas yra baudžiamas kalėjimu iki trejų metų,“ o 2 d. pažymėta, kad „Jei vykdytojas akylumui, kurį jis iš akių išleido, dėl savo tarnybos, pašaukimo arba verslo buvo ypatingai įpareigotas, tai bausmė gali būti padidinta iki penkerių metų“¹⁶². Ši Vokietijos BK norma – dar vienas pavyzdys, kad nuo XIX amžiaus neteisėto gyvybės atėmimo atvejai jau yra griežtai atribojami į tyčinius ir neatsargius, o pastarieji numatomi kaip savarankiškos nusikaltimo sudėtys.

Dar viena didžiųjų Europos valstybių, šiuolaikinės teisinės sistemos pagrindus padėjusių XIX amžiuje – Ispanija. Šiuo laikotarpiu buvo priimta nemaža atskirų teisės šakų kodeksų, sudarytų remiantis Prancūzijos ir iš dalies kitų Europos valstybių teisės patirtimi. Pirmasis Ispanijos BK buvo priimtas

---

¹⁶¹ Лист Ф. Учебник уголовного права. Особенная часть. Москва, 1905. P. 5-17.

¹⁶² Nezabitauskis L. Vokietijos valstybės baudžiamojo įstatymo knyga: 1871 m. gegužės mėn. 15 d. redakcija. - Kaunas, 1935. P. 57.

1822 metais, tačiau galiojo tik aštuonis mėnesius, nes valdžią užėmusi reakcinga monarchija jį panaikino ir atkūrė ankstesnių baudžiamųjų įstatymų, t. y. XIII a. sudaryto teisės rinkinio „*Las Siete partidas*“ 6 ir 7 dalių, reformuotų 1567 ir 1805 m., galiojimą. Naujas Ispanijos BK buvo priimtas 1848 m., sekant 1810 m. Prancūzijos BK pavyzdžiu, tačiau jam buvo būdingas didelis kazuizmas, todėl 1870 m. patvirtinta nauja kodekso redakcija. Joje baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogaus gyvybei numatyta VIII skyriaus „Nusikaltimai prieš asmenį“ I-V skirsniuose. Ispanijos baudžiamieji įstatymai visus nusikaltimus žmogaus gyvybei, kaip ir kitų to meto Vakarų Europos valstybių BK, skirstė į tyčinius ir neatsargius, tačiau jų sistema ir traktuotė buvo savita. Visi nusikaltimai žmogaus gyvybei buvo vadinami nužudymais ir skirstyti į tris pagrindines grupes. Pirmoji grupė – tai kvalifikuoti nužudymai, įtvirtinti dviejuose atskiruose BK straipsniuose: 417 str. numatytas *parricidio*, apėmęs ne tik savo tėvo ar motinos, bet ir santuokinio vaiko bei pavainikio, sutuoktinio nužudymą bei 418 str. reglamentuotas tyčinis gyvybės atėmimas kitam žmogui (*asesinato*), kuris yra tuomet, kai veikoje nustatytas bent vienas iš minėtame straipsnyje nurodytų veiką kvalifikuojančių požymių (už atlyginimą, nunuodijant, esant iš anksto apgalvotai tyčiai).

Antrajai nusikaltimų žmogaus gyvybei grupei priskirti vadinamieji lengvesni nužudymai. Ispanijos BK 419 str. numatė pagrindinę (konstitucinę) tyčinio nužudymo, padaryto be BK 417 bei 418 str. išvardintų veiką kvalifikuojančių požymių, sudėtį. Lengvesniu laikytas nužudymas, padarytas grupės asmenų, kai nenustatoma, kurio iš bendravykdytojų asmeniniai veiksmai sukėlė nukentėjusiojo mirtį (BK 420 str.). Lengvesniu nužudymu laikytas ir neatsargus gyvybės atėmimas (BK 421 str.). Į trečiąją nužudymų grupę pateko vaikžudystė (*infanticidio*), už kurią bausta ne tik kūdikio motina, tačiau ir jo seneliai, siekę nužudymu paslėpti motinos gėdą (BK 424 str.).

Šiuolaikinės Švedijos teisinės sistemos pamatu yra laikomas 1734 m. teisynas, kurio pagrindą sudarė 1442 metų karaliaus Kristoforo įstatymų sąvadas, suderintas su vėlesniais karalių ordonansais ir pritaikytas laikmečio

poreikiams. Ši teisyne sudarė septyni skirsniai. Septintasis „Skirsnis apie nusikaltimus“ skirtas baudžiamajai teisei. 1864 metais jis reformuotas. Nusikaltimams žmogaus gyvybei minėtame teisyne skirtas didelis dėmesys. Atribotos dvi pagrindinės nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšys: tyčinis nužudymas ir neatsargus gyvybės atėmimas. Tyčiniai nužudymai klasifikuoti į: įprastinius (nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių ir kvalifikuotas nužudymas), vaikžudystę ir nuvuodijimą. Pastarieji tyčiniai nužudymai, nors laikyti savarankiškoms nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšimis, buvo baudžiami kaip ir nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių. Be to, nuvuodijimo atveju kaip už baigtą nusikaltimą buvo baudžiama nuo pat pasikėsimo nuvuodyti momento (kaip ir pagal Prancūzijos BK). Kvalifikuotais nužudymais laikyti tyčinis nužudymas prievarta išibraunant į kito žmogaus būstą, artimo giminaičio nužudymas (*parricide*) ir kt.¹⁶³.

Šios baudžiamosios teisės normos, reglamentuojančios atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei, Švedijoje nepakeistos galiojo iki esminės baudžiamosios teisės reformos 1962 metais, kai buvo priimtas naujas Švedijos BK. Šiame kodekse atsakomybė už nusikaltimus žmogaus gyvybei numatyta II dalies III skyriaus „Apie nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai“ 1-3 bei 7 paragrafuose. Pirmuose trijuose skyriaus paragrafuose numatyta baudžiamoji atsakomybė už tyčinius nusikaltimus žmogaus gyvybei, septintame – už kito žmogaus mirties sukėlimą dėl neatsargumo. Skirtingai nei 1734 m. teisyne, 1962 m. BK nustatant atsakomybę už tyčinį nužudymą nevardinami požymiai, kuriems esant kaltininko veika kvalifikuojama kaip kvalifikuotas ar privilegijuotas nužudymas. Plati dispozicija kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal konkretų BK straipsnį yra paliekama teismui ir kitoms kompetentingoms tyrimo institucijoms. Šiuo požiūriu Švedijos baudžiamosios teisės sistema Europos valstybių kontekste yra unikali. Vienintelė išimtis, kai įstatymų leidėjas tam tikras veikas laiko lengvesnėmis nei nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtis, yra 1962 m. Švedijos BK III

---

¹⁶³ Введение в швейцкое право. Москва, 1986. P. 37.

skyriaus 3 paragrafe numatyta privilegijuota nužudymo sudėtis – motinos nužudymas savo naujagimio.

3.2 Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už nužudymus, raida Lietuvoje

Baudžiamosios teisės normų, numatančių atsakomybę už šią nusikalstamą veiką, analizė istoriniu aspektu leidžia teigti, kad nužudymo samprata ir rūšys skirtingais Lietuvos istorijos laikotarpiais kito iš esmės. Siekiant išsamiai atskleisti nužudymo sampratą, būtina apžvelgti šios nusikalstamos veikos reglamentavimą baudžiamuosiuose įstatymuose skirtingais Lietuvos istorijos laikotarpiais.

Rašytinių teisės šaltinių, reglamentavusių baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas, raida Lietuvoje buvo gana sudėtinga, todėl skiriami tam tikri istoriniai jos etapai, atspindintys skirtingų epochų baudžiamojoje teisėje vyravusias idėjas, šiai teisės šakai keltus tikslus bei uždavinius. Suprantama, kad visi baudžiamosios teisės institutai gali būti nagrinėjami iš laiko perspektyvos ir tai suponuoja galimybę suvokti naujovių susiformavimo prielaidas bei prasmę, susieti jas su visuomenės gyvenimo realijomis ir tendencijomis.

Lietuvos teisės raidos laikotarpis iki XVI amžiaus 3-iojo dešimtmečio vidurio, t. y. iki išleidžiant Lietuvos statutus, yra vadinamas ikistatutinės teisės laikotarpiu. Šioje epochoje pagrindinis LDK teisės šaltinis buvo vietiniai papročiai¹⁶⁴, tačiau jau tuomet siekdama apsaugoti savo gyventojų interesus be vadinamosios nerašytinės teisės (*ius non scriptum*), valstybė leido ir rašytinius teisės aktus, numačiusius baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas. Iki šių dienų išlikę ir teisės istorikų plačiai aptarti tik du rašytiniai teisės aktai: Pamedės ir Kazimiero teisynai¹⁶⁵.

¹⁶⁴ Machovenko J. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai: mokomoji priemonė. - Vilnius: Justitia, 2000. P. 9.

¹⁶⁵ Dar dažnai vadinamas Prūsų Teisynu.

Nusikaltimai žmogui (asmeniui) ankstyvuosiuose rašytiniuose Lietuvos teisės šaltiniuose minimi. Vienas pirmųjų rašytinių teisės dokumentų, galiojusių Lietuvos teritorijoje, buvo Pamedės (Prūsų) Teisynas (toliau - Teisynas), priimtas 1340 m.¹⁶⁶ Tai svarbus teisės istorijos dokumentas, teikiantis žinių ne tik apie prūsų, bet ir jiems giminingų lietuvių papročiais reguliuotus socialinius ir ekonominius santykius¹⁶⁷. Ankstyvoji Teisyno redakcija, susidedanti iš 86 straipsnių, yra datuojama 1340 metais, o vėlyvoji, kurią sudaro 129 straipsniai, - 1433 metais¹⁶⁸. Šis Teisynas iš esmės laikytinas baudžiamosios teisės šaltiniu, nes didžiąją dalį jame sudarė baudžiamosios teisės normos, nustatančios atsakomybę už nusikalstamas veikas. Be kitų nusikaltimų rūšių Teisyne minimi nusikaltimai žmogui, kurie pagal kėsinosi objektą klasifikuojami į kelias grupes: nusikaltimus gyvybei, sveikatai, lytinius nusikaltimus, nusikaltimus žmogaus orumui ir kt.

Nusikaltimai gyvybei Teisyne skirstomi į paprastą, tyčinį ir kvalifikuotą. Paprastu laikytas nužudymas neturint piktos valios dėl neatsargumo, susikivirčijus, susikovus, muštynėse. Teisyne skyriumi vardijami nužudymų atvejai, kuriuos šiandieninė teismų praktika vadina „buitiniais“: „jei moteris užmuša vyrą“, „jei du susipyksta“¹⁶⁹.

Tyčiniu nužudymu laikyti atvejai, kai kaltininko veika turėjo tyčinį pobūdį, pikta valia. Taigi jau Pamedės Teisynas aiškiai skyrė tyčinę veiką nuo padarytos dėl neatsargumo. Nužudymą kvalifikuojančiais požymiais laikytos aplinkybės, susijusios su nusikaltimo padarymo būdu bei priemonėmis, pavyzdžiui, skydo ar ginklų naudojimas, taip pat požymiai, apibūdinantys nukentėjusį: moters, vokiečio nužudymas. Kvalifikuotu laikytas nužudymas, kuriuo paliesti valstybės saugomi interesai. Vertėtų paminėti ir tą aplinkybę, kad „nužudžius nėščią moterį, vaisiaus žuvimas vertinamas puse vyro“¹⁷⁰.

¹⁶⁶ Lietuvos teisės istorija / Andriulis V. et al. - Vilnius: Justitia, 2002, p. 50-51

¹⁶⁷ Lietuvos teisės šaltiniu Pamedės (Prūsų) teisynas laikomas ne tik todėl, kad apskritai atspindi baltų teisinę kultūrą, tačiau taip pat dėl to, jog kurį laiką buvo taikomas Žemaitijoje.

¹⁶⁸ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas / Pavilionis V. et al. - Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 71.

¹⁶⁹ Ibidem P. 71.

¹⁷⁰ Ibidem P. 72.

Pirmuoju mėginimu kodifikuoti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisę laikomas Kazimiero Teisynas (1468 m.), kurį sudarė 25 straipsniai¹⁷¹. Teisynas buvo skirtas žemvaldžiams feodalams, įgijusiems imunitetą, kurie turėjo teisę teisti savo valdinius – bajorus ir valstiečius. Tai nuostatai, susiję su tuo, kokias bausmes jie galėdavę skirti ir kaip jas nustatyti¹⁷². Teisynas apėmė baudžiamąją, civilinę, administracinę teisę, kai kurias teismų santvarką ir teismo procesą reglamentuojančias normas. Šis šaltinis tiesiogiai nenustatė atsakomybės už nužudymą, tačiau 21 straipsnyje buvo įtvirtinta specifinė norma – turto atiminėjimas užpuolant. Tai nebuvo, dabartiniu supratimu, turto užvaldymas plėšiant. Ši norma turėjo kitą paskirtį: sutramdyti feodalų savivalę, užkirsti kelią spręsti turtinius ginčus jėga, apeinant nustatytą tvarką. Užpuolimo turinys buvo platus, todėl apėmė sveikatos sutrikdymą ir net gyvybės atėmimą¹⁷³.

Ypatingą vietą tarp Lietuvos teisės paminklų užima Lietuvos Statutas, kurio trys redakcijos, pasirodžiusios 1529, 1566, 1588 metais, literatūroje įvardinamos Pirmuoju, Antruoju ir Trečiuoju Lietuvos Statutais.

Pirmąjį Lietuvos Statutą (toliau ir - Pirmasis Statutas) sudarė 13 skyrių. Septintame skyriuje buvo nustatyta atsakomybė už bajorų nužudymą, sumušimą, prievartavimą, o vienuoliktame skyriuje - už bajorams priklausančių žmonių nužudymą. Antrasis Lietuvos Statutas (toliau - Antrasis Statutas) bei Trečiasis Lietuvos Statutas (toliau – Trečiasis Statutas) susidėjo iš 14 skyrių. Atsakomybė už bajorų nužudymą buvo nustatyta vienuoliktame skyriuje, už bajorų pavaldinių nužudymą – dvyliktame¹⁷⁴.

Pirmajame Statute nusikaltimu buvo laikoma skriauda nukentėjusiajam (*krivda*), o nusikaltėlis vadintas žalos darytoju (*škodnik*). Nusikaltimas pirmiausiai paliesdavo nukentėjusįjį, todėl pastarasis pats ieškodavo savo skriaudėjo, teikdavo skundą teismui, dalyvaudavo teismo procese. Tik

¹⁷¹ Janulaitis A., Jurginis J. *Kazimiero teisynas (1468 m.)*. - Vilnius: Mintis, 1967. P. 16.

¹⁷² Janulaitis A. *Kazimiero teisynas 1468 metais//Iš Lietuvos teisės ir valstybės istorijos. Straipsnių ir mokslinių darbų ištraukos*. - Vilnius: Lietuvos Teisės Universitetas, 2001. P. 53.

¹⁷³ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas / Pavilonis V. et al.* P. 74.

¹⁷⁴ Machovenko J. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai: mokomoji priemonė*. – Vilnius: Justitia, 2000. P. 55-58.

išimtiniais atvejais šalia termino *krivda* vartojamas terminas *vystupok*, kuriuo daroma žala visuomenės tvarkai ir ramybei¹⁷⁵. Antrajame Statute nusikaltimas perkeliamas į viešosios teisės sritį ir pripažįstamas visuomenei pavojinga veika (pabrėžiama nusikalstamais veiksmais daroma žala valstybei). Nusikaltėlių persekiojimas tampa viešas, o ne privatus nukentėjusiojo reikalas. Trečiajame Statute pabrėžiamas nusikalstamos veikos pavojingumas visuomenei, išauga valstybinių nusikaltimų ir nusikaltimų valdymo tvarkai rūšių skaičius. Taip pat įsakmiai nurodoma, kad nusikaltėlis būtinai turi būti nubaustas¹⁷⁶.

Jau Pirmajame Statute buvo atkreipiamas dėmesys į nusikaltimo subjekto kaltės laipsnį bei formą. Nekaltumas arba nepakaltinamumas dažnai pašalindavo atsakomybę. Minėtame Statute visi nusikaltimai buvo skirstomi į tyčinius ir netyčinius. Tyčia apimdavo sąmoningą norą padaryti nusikaltimą. Vienu atveju tyčine buvo laikoma sąmoninga veika, kitu – norima, o kartais nurodytas ir sąmoningumas, ir norėjimas sukelti nusikalstamus padarinius¹⁷⁷. Labai aiškiai veikas, kurių objektas yra žmogaus gyvybė, pagal kaltės formą diferencijavo Trečiasis Statutas. Jame išskirti tyčinis ir netyčinis nužudymas. Netyčiniu nužudymu laikytas neatsargus ir atsitiktinis gyvybės atėmimas (kazusas)¹⁷⁸.

Baudžiamosios teisės normos, susijusios su atsakomybe už nužudymus, jau Pirmajame Statute buvo išdėstytos septintame skyriuje „Apie smurtą šalyje ir apie sumušimą, ir apie šlėktų nužudymus“.

Nužudymas buvo suprantamas kaip gyvybės atėmimas nepriklausomai nuo to, kokiomis priemonėmis buvo nužudyta¹⁷⁹. Didžiulė reikšmė teikta kaltininko ir nukentėjusiojo luominei priklausomybei (atsakomybė už bajoro ir paprasto žmogaus nužudymą buvo reglamentuojama atskiruose Pirmojo Statuto skyriuose). Bausmės skyrėsi priklausomai nuo to, kas ką nužudė:

---

¹⁷⁵ Vansevičius S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai: pagal 1529, 1566, 1588 m. Lietuvos Statutus*. - Vilnius: Mintis, 1981. P. 79-80.

¹⁷⁶ *Lietuvos teisės istorija*. / Andriulis, V.; Maksimaitis, M.; Pakalniškis V.; et al. - Vilnius: Justitia, 2002. P. 224

¹⁷⁷ Vansevičius S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai (pagal 1529, 1566, 1588 m. Lietuvos Statutus)*. Vilnius: Mintis, 1981. P. 84.

¹⁷⁸ *Ibidem*. P. 95.

¹⁷⁹ *Ibidem*. P. 95.

paprastas žmogus – bajorą, bajoras – bajorą, bajoras – paprastą žmogų, paprastas žmogus – paprastą žmogų. Taigi ir nužudymų pavojingumo laipsnis priklausė nuo nukentėjusiojo bei nusikaltimo subjekto specialiųjų požymių (t. y. kaltininko ir nukentėjusiojo priklausymo vienam ar kitam luomui). Tokių nužudymo sudėties požymių išskyrimą, mūsų nuomone, galima traktuoti kaip kvalifikuotos nužudymo sudėties užuomazgas. Be to, Pirmojo Statuto 7 skyriaus 14 straipsnyje įtvirtinta ir konkreti kvalifikuoto nužudymo sudėtis – savo motinos ar tėvo nužudymas: „Taip pat nustatome, kad jeigu kas nužudytų savo tikrąjį tėvą ar motiną, tas savo galvą ir garbę praranda.“ 15 str. skirtas kitai kvalifikuoto nužudymo sudėčiai – brolio ar sesers nužudymui dėl savanaudiškų paskatų: „O jeigu kas brolių ar seserį nužudytų, tikėdamasis jam atiteksiančio dvaro, toks nušalinamas nuo to dvaro, prigimtine teise jo paveldimo, šis dvaras po tų nužudytųjų, kaip po tėvo ir po motinos arba taip pat po brolio ir po sesers, turi atitekti ir palikti kitiems broliams ir seserims. O jeigu kitų brolių ir seserų nebūtų, tai tas dvaras turi atitekti kitiems giminaičiams, susijusiems su tuo prigimtine giminyste. O pats toksai žudikas turi būti baudžiamas gyvastimi.“ Taigi už šios rūšies kvalifikuotą nužudymą kaltininką ištikdavusi ne tik aukščiausia – mirties bausmė, o taip pat ir civilinės teisės paveldėti turtą atėmimas.

Plačiau nužudymą kvalifikuojantys požymiai reglamentuoti Antrajame Statute. Kvalifikuotu nužudymu laikyta: tėvų; vyro arba žmonos, savo pono nužudymai; nužudymas iš keršto arba pykčio, iš pasalų, klastingai, dvaro užpuolimo atveju, nužudymas vyro, kai jį padaro žmonos pagrobėjas ar suviliotojas. Už kvalifikuotą nužudymą buvo skiriama didesnė bausmė – atimama garbė arba taikoma mirties bausmė¹⁸⁰ (pvz., tarną už pono nužudymą baudė mirties bausme ir ją įvykdydavo ketvirčiavimo būdu¹⁸¹).

Mirties bausmę Statutas numatė ir už nužudymą, padarytą įsiveržus į nukentėjusiojo gyvenamuosius namus: „kas kieno namus sąmoningai užpultų

---

¹⁸⁰ *Ibidem*. P. 96.

¹⁸¹ Vansevičius S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija nuo XVI amžiaus antrosios pusės iki XVIII amžiaus pabaigos*. -Vilnius: Vilniaus V. Kapsuko universiteto Leidybinis skyrius, 1974. P. 88.

norėdamas jį užmušti arba smurtu ir jėga įsibrautų ir tuose namuose ką nors sužeistų ar užmuštų, tas galvos netenka.“

Smurtininko, įsibrovusio į namus, nužudymas baudžiamosios atsakomybės neužtraukdavo, jei būdavo prisiekama, jog užmuštas į būstą besibraunantis asmuo. Apie tai kalba Statuto septintojo skyriaus 4 ir 5 str.: „kas kieno nors namus smurtu užpultų, o tas būdamas teisus savo namuose, gindamas savo namus, ir tajį smurtininką užmuš savo namuose, tuomet neturi galv pinigų apmokėti“ ir vėl: „jeigu kas gintų savo dvarą arba savo valdinius, smurtaujant užmuštų šlėktą, galv pinigų už jį neturi mokėti, tačiau dėl to turi būti pagrįstas įrodymas, kad jį savo žemėje užmušė, ir šitai turi įrodyti asmenine priesaika ir savo aplinkiniais kaimynais“¹⁸².

Antrasis Statutas numatė ir privilegijuotas nužudymų sudėtis: savo vaiko, nesantuokinio vaiko nužudymą, nužudymą dvikovoje, susiginčijus, nužudymą, padarytą psichiškai nesveiko asmens, kankinant vagį, viršijant būtinosios ginties ribas, atsitiktinį nužudymą¹⁸³. Vienais atvejais reikėjo sumokėti galvinę baudą, kitais nereikėjo, tačiau žudikas visada buvo baudžiamas asmenine bausme. Kartais buvo skiriama ir mirties bausmė (pvz. už nužudymą dvikovoje).

Nužudymo samprata bei jį kvalifikuojantys ar privilegijuojantys požymiai, numatyti Trečiajame Statute, iš esmės nesiskiria nuo buvusių abiejose ankstesnėse Statuto redakcijose.

Dviejų Tautų Respublikos padalijimai, ilgiems metams išbraukę Lietuvos ir Lenkijos valstybes iš pasaulio politinio žemėlapių, taip pat nulėmė ir tai, kad šiose teritorijose veikusių įstatymų, tarp jų ir baudžiamųjų, o būtent Trečiojo Statuto galiojimas buvo panaikintas, o jo vietą užėmė okupavusios valstybės, t. y. Rusijos imperijos teisės normų aktai. Visas carinės okupacijos laikotarpis negali būti eliminuotas iš Lietuvos baudžiamosios teisės istorijos. Carinės Rusijos baudžiamieji įstatymai visą šį laiką buvo pagrindinis teisės

---

¹⁸² Valikonytė I., Lazutka S., Gudavičius E. *Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 M.)*. - Vilnius: Vaga, 2001. P. 195-207.

¹⁸³ Vansevičius S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija nuo XVI amžiaus antrosios pusės iki XVIII amžiaus pabaigos*. - Vilnius, 1974. P. 97.

šaltinis, skirtas baudžiamųjų teisinių santykių reguliavimui, todėl jų turinio analizė darbe yra būtina.

Nemažiau svarbi priežastis, skatinanti gilintis į Rusijos baudžiamosios teisės raidą XIX amžiuje bei XX amžiaus pradžioje yra atskirų šios valstybės teisės sistemos normų, principų ir net ištisu teisės norminių aktų recepcija tarpukario laikotarpiu. Nors tarpukario Lietuvoje prioritetą teiktas nacionalinės teisės kūrimui, Rusijos imperijos baudžiamosios teisės recepcija buvo neišvengiama. Pirmiausia tai sąlygojo objektyvios priežastys. Jauna valstybė neturėjo nei pakankamų materialinių, nei žmogiškųjų išteklių, reikalingų per okupacijos metus susiklosčiusiai baudžiamųjų teisinių santykių sistemai pakeisti. Pagaliau saviems nacionaliniams kodeksams parengti reikia ir nemažai laiko. Teisus M. Kavolis, rašęs, jog: „Vienu rankos mostelėjimu ar plunksnos brūkštelėjimu negalime nusikratyti senąja teise dėl to, kad naujai, geresnei teisei sukurti reikia padėti daug darbo ir laiko, o nesudarius naujos rašytos teisės, negalima išsižadėti senosios teisės. Šitaip susidarytų padėtis be teisės, neteisiškumas ir teisinis neaiškumas ar net tamsa. Todėl, kad ir būdami savos lietuviškos teisės šalininkai, negalime numoti į paveldėtąją teisę tik dėl to, kad ji parašyta ne mūsų kalba ir skirta ne mūsų laikotarpio gėriui apsaugoti“¹⁸⁴. Dėl šių priežasčių 1918 metais atkūrus Lietuvos valstybingumą, padarius laikmečio poreikius atitinkančius pakeitimus buvo laikinai palikti galioti Rusijos imperijos baudžiamieji įstatymai, kiek jie neprieštaravo Konstitucijai ir visuomenės interesams. 1919 m. visoje Lietuvoje, išskyrus Klaipėdos kraštą, įsigaliojo Baudžiamasis statutas¹⁸⁵ (toliau - Statutas), kuris buvo parengtas 1903 metais.

Trumpai aptarsime šio istorinio teisės šaltinio, kurį turime laikyti ir Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniu, priėmimo aplinkybes.

Iki XIX amžiaus pradžios Rusijoje nebuvo sudarytas joks naujas kodeksas. XVIII amžiuje ir XIX amžiaus pradžioje vykę teisės kodifikavimo

---

¹⁸⁴ Kavolis M., Bieliackinas, S. *Baudžiamasis Statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytas iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų*. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 15.

¹⁸⁵ *Ibidem*. P. 371.

mėginimai liko bevaisiai. Naujas kodifikacijos darbas pradėtas po 1825 m., t. y. caro Aleksandro I mirties, valdant jo broliui Nikolajui I. Šio darbo rezultatas – Rusijos imperijos įstatymų sąvadas (*Свод законов Российской Империи*), kuris caro buvo patvirtintas ir paskelbtas 1832 m., o įsigaliojo 1835 m. Baudžiamosios materialinės bei procesinės teisės normos buvo išdėstytos XV įstatymų sąvado tome, tačiau jame susisteminta baudžiamoji teisė buvo pasenusi, todėl netrukus imtasi naujų šios teisės šakos kodifikavimo projektų, kuriuos inicijavo Rusijos įstatymų kodifikavimo tėvu vadinamas grafas M. Speranskis, o po jo mirties tęsė Bliudovas.

1845 m. išleistas Pagrindinių ir pataisos bausmių kodeksas, tačiau baudžiamosios teisės srityje jis neįvedė ženklesnių pakeitimų. Rusijos baudžiamoji teisė ir toliau išsaugojo nehumanišką pobūdį, pasireiškusį bausmių barbariškumu, bei feodalinę prigimtį, kadangi bausmės buvo skiriamos nevienodai, o priklausomai nuo asmens visuomeninės padėties. Šis kodeksas atnaujintas 1868 ir 1885 m., tačiau tikrosios pažangos baudžiamojoje teisėje minėtos novelos neatnešė. Kodeksas pasižymėjo ypatingu kazuistiškumu, kuris nusikaltimų žmogaus gyvybei požiūriu yra akivaizdus vardijant nužudymą kvalifikuojančius požymius. Tai daugiausiai nukentėjusiųjų apibūdinantys požymiai. Kaip už kvalifikuotą nužudymą buvo atsakoma už tėvų, giminaičių, nėščios moters, pareigūno, šeimnininko, šeimynos narių, kurie gyveno kartu su kaltininku, asmens, kuris kaltininką išauklėjo ir išlaikė, šventiko, sargų, saugojusių imperatorių, imperatoriaus šeimos narių nužudymą. Pakankamai kazuistiškai įstatyme vardinti ir veiką kvalifikuojantys požymiai, nusakantys itin žiaurų bei visuomenei pavojingą nužudymo padarymo būdą¹⁸⁶.

Tik XX amžiaus pradžioje, t. y. 1903 metais caras patvirtino naują Baudžiamąjį Statutą, kuris dažnai buvo vadinamas N. S. Tagancevo kodeksu, taip pagerbiant vieną žymiausių Rusijos baudžiamosios teisės teoretikų ir pagrindinį kodekso projekto rengėją. Statuto pasirodymas reiškė didelį žingsnį pirmyn baudžiamosios teisės srityje tiek kodifikavimo technikos požiūriu, tiek

---

¹⁸⁶ Пионтковский А. А. *Cit. op.* P. 17

ir turinio prasme. Naujasis kodeksas įkūnijo baudžiamosios atsakomybės pagrindų liberalizavimą ir humanizavimą.

Statutas nusikaltimą apibrėžė kaip kiekvieną žmogaus veiką, kuri ją darant buvo draudžiama baudžiamuoju įstatymu ir už kurią nustatyta bausmė¹⁸⁷. Daug dėmesio šiame įstatyme buvo skirta nusikaltimams žmogui, taip pat ir nusikaltimams gyvybei. Atsakomybė už juos numatyta 1903 metų Baudžiamojo Statuto XXII skyriuje „Gyvybės atėmimas.“ Šį skyrių sudarė 14 straipsnių (453-466 str.), numatančių atsakomybę už įvairias veikas, kuriomis neteisėtai atimama gyvybė kitam žmogui ar vaisiui, prisidedama prie savižudybės. Visos šios veikos, sekant tuometine baudžiamosios teisės doktrina, buvo grupuojamos į keturias pagrindines kategorijas: nužudymą arba gyvybės atėmimą tyčia, neatsargų gyvybės atėmimą (464 str.), prisidėjimą prie nusižudymo (sukurstymą bei padėjimą nusižudyti, atsakomybė už kuriuos numatyta 462-463 str.) ir vaisiaus nužudymą - abortą (465- 466 str.). Baudžiamasis Statutas įtvirtino, o baudžiamosios teisės teorijoje buvo skiriamas tyčinių nužudymų klasifikavimas pagal sunkumo laipsnį. Nužudymai diferencijuoti į be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, kvalifikuotus ir privilegijuotus (453-461 str.)¹⁸⁸.

Statuto 453 str. įtvirtinant nužudymo sudėtį vartojama išraiška „kas nusikalto ką nužudęs“. Nužudymu buvo laikomas tyčinis gyvybės atėmimas kitam žmogui, kai kaltininkas ne tik žinojo, kad dėl jo veiksmų kas mirs arba gali mirti, bet ir norėjo, kad tai įvyktų arba abejingai žiūrėjo į to įvykimą¹⁸⁹. Tuo tarpu neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtis Statuto 464 str. buvo formuluojama pasitelkiant išraišką „kas nusikalto padaręs kam galą dėl neatsargumo“. Taigi Statutas aiškiai skyrė nužudymą kaip tyčinę veiką nuo neatsargaus gyvybės atėmimo.

Minėtasis Statuto 453 str. numatė atsakomybę už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, kuris dar vadintas

¹⁸⁷ Lietuvos teisės istorija / Andriulis V., Maksimaitis M., Pakalniškis V. et al. P. 407.

¹⁸⁸ Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. - Kaunas, 1925. P. 134.

¹⁸⁹ Kavolis M., Bieliackinas, S. Baudžiamasis Statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytas iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. P. 371.

bendruoju. Statuto 454-456 str. buvo nustatyta baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotus nužudymus. Antai, 454 str. numatė atsakomybę už motinos ar tėvo nužudymą. 456 str. kaip kvalifikuotą nužudymo sudėtį įtvirtino atentatą („vyriausios svetimos valstybės galvos“¹⁹⁰ nužudymas), o 455 str. buvo reglamentuotas visas šią veiką kvalifikuojančių požymių sąrašas: brolio ar sesers, aukštutinio ar žemutinio giminaičio, žmonos ar vyro, karinės sargybos sargybinio, laikančio šv. Mišias kunigo, einančio pareigas valdininko nužudymai, nužudymas, padarytas gaujos, daugeliui žmonių pavojingu būdu, nuvuodijimas, nužudymas, padarytas iš pasalu ir taip toliau. Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad motinos ar tėvo bei svetimos vyriausybės vadovo nužudymai buvo laikomi pavojingesniais ir sunkesniais nusikaltimais negu kiti kvalifikuoti nužudymai. Tokia išvada padarytina atsižvelgiant į tai, jog sankcija už kvalifikuotus nužudymus, numatytus 455 str., buvo švelnesnė negu sankcijos, numatytos Statuto 454 ir 456 str.

Statutas taip pat numatė baudžiamąją atsakomybę už privilegijuotus nužudymus: už nužudymą, kuris sumanytas ir įvykdytas didžiai susijaudinus (458 str.), peržengiant būtinosios ginties ribas, jei nužudyta buvo ne tam, kad tik būtų apsiginta nuo kėsinosi nužudyti arba išžaginti (459 str.), nužudymas iš pasigailėjimo dėl paties nužudytojo prašymo (460 str., kuris apėmė ir nužudymus, numatytus 454 - 455 str.) bei nužudymas, kurį padarė motina, gimdydama pavainikį (461 str.).

Atskiras straipsnis (457 str.) Statute buvo skirtas atsakomybei už nebaigtą nužudymą, t. y. už rengimąsi padaryti veikas, numatytas 453-456 str., taip pat už dalyvavimą „sajungoje, kuri susidarė kam nors nužudyti“.

Kalbant apie atsakomybės už veikas, kuriomis neteisėtai atimama gyvybė kitam žmogui, reglamentavimą 1903 metų Baudžiamajame Statute, derėtų prisiminti prof. V. Mikelėno teiginį, jog kodifikavimo procese yra siektina išvengti dviejų kraštutinumų – pernelyg abstrakčių formuluočių ir pernelyg detalios kazuistikos. Baudžiamajame Statute, nepaisant jo tobulumo palyginti su ankstesniaisiais Rusijos imperijos baudžiamaisiais įstatymais,

---

¹⁹⁰ *Ibidem* P. 380.

pastarojo kraštutinumo išvengti nepavyko. Tai iliustruoja atsakomybės už nusikaltimus žmogaus gyvybei reglamentavimo pavyzdžiai. Štai Statuto 455 str. 5 p. buvo numatyta atsakomybė už kvalifikuotą nužudymą: kai nužudomas viršininkas arba ponas, pono šeimos narys, kuris gyvena drauge su ponu, šeimininkas, kuriam kaltininkas tarnauja ir t. t. Tokia detali kazuistika visuomet palieka nemažai pavojingų veikų, atsakomybė už kurias nėra reglamentuota, nes įstatymų leidėjas nepajėgus numatyti visų gyvenimo atvejų ir situacijų, kai reikalingas teisinis reguliavimas ir valstybės įsikišimas.

1919 m. nepriklausomai Lietuvos Respublikai perėmus carinės Rusijos baudžiamuosius įstatymus, kvalifikuotų nužudymų sudėčių arba, kitaip tariant, veiką kvalifikuojančių požymių gausa išliko. Senieji kvalifikuojantys požymiai labiau pritaikyti lietuviškai situacijai bei laikmečio aktualijoms. Pagal Statutą kvalifikuotu buvo laikomas nužudymas motinos ar teisėto tėvo, aukštutinio ar žemutinio giminaičio, vyro ar žmonos, sesers ar brolio, svetimos vyriausybės „vyriausios galvos“, kunigo, laikančio šv. Mišias ar einančio kitas kunigo pareigas, valdininko, einančio tarnybos pareigas, karinės sargybos sargybinio, šeimininko ar šeimininko šeimos žmogaus, kuris gyvena kartu su šeimininku ir kuriam nusikaltėlis tarnauja, meisterio pas kurį nusikaltėlis dirba ar mokosi arba žmogaus, kuris žudytoją auklėjo ar išlaikė prieš nužudymą. Kvalifikuotais pripažinti daugelio žmonių gyvybei pavojingu būdu, gaujos padaryti nužudymai, veikos, kai nukentėjusysis buvo itin kankinamas, nuodijamas, taip pat nužudymai iš pasalų, nužudymai siekiant pasipelnyti ar palengvinti kito nusikaltimo padarymą, recidyvisto padarytas nužudymas tuomet, jei jis žmogų nužudo per penkerius metus nuo to laiko, kai atliko bausmę už nužudymą¹⁹¹.

Pažangiu Statuto bruožu laikytina tai, kad kaip savarankiška nusikaltimų žmogaus gyvybei rūšis atskiriamas neatsargus gyvybės atėmimas. Savarankiška šio nusikaltimo sudėtis buvo numatyta Statuto 464 str. Įstatyme be pagrindinės neatsargaus gyvybės atėmimo sudėties buvo įtvirtinta ir kvalifikuotoji – tai toks gyvybės atėmimas dėl neatsargumo, kai kaltininkas

---

¹⁹¹ Stankevičius V. *Cit. op. P. 136-137.*

nesilaikė įstatymu ar privalomuoju nutarimu jo darbui nustatytą saugumo taisyklių (464 str. 2 d.).

Tarpukario Lietuvoje atskira gyvybės atėmimo rūšimi laikytas nusižudymas. Pasikėsinimas pačiam nusižudyti nebuvo baudžiamas teisine tvarka, nors visuomenės moralės, pagrįstos religiniais įsitikinimais bei kanonų teisės normomis, pakankamai griežtai smerkiamas¹⁹². Tuo tarpu už padėjimą realizuoti sumanymą nusižudyti iškildavo teisinė atsakomybė. Didžioji dalis to meto baudžiamųjų kodeksų padėjimą nusižudyti jau laikė savarankišku nusikaltimu žmogaus gyvybei ir buvo grindžiami pozicija, jog už tokią veiką privalo būti baudžiama švelniau nei už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių. Statutas numatė dvi prisidėjimo prie nusižudymo sudėtis: priemonių nusižudyti parūpinimą (462 str.) bei kalbinimą nusižudyti žmogaus, kuriam nesukako 21 metai amžiaus, arba žmogaus, kuris žinomai negali suprasti savo veiksmų reikšmės bei valdyti savo elgesio, arba padėjimą tokiems žmonėms nusižudyti patariant arba nurodant, parūpinant priemonių arba šalinant kliūtis (463 str.).

Pagrindinėmis pažangiomis 1903 metų Baudžiamojo Statuto idėjomis neabejotinai pripažintina iki tol galiojusio nužudymų klasifikavimo pagal tyčios susiformavimo momentą atsisakymas, suformuluota pažangi ir nuosekli, tikslesnė ir konkretesnė nužudymų sistema, pirmiausiai įtvirtinanti nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėtį, o vėliau vardinanti nužudymą kvalifikuojančius požymius, privilegijuotas nužudymo sudėtis bei galiausiai suformuluojanti neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtį. Tuo metu liberalus ir pažangus sprendimas buvo savižudybės dekriminalizavimas ir pripažinimas nusikalstamais tik kėsinimusi į kito žmogaus gyvybę. Būtent baudžiamojo įstatymo novatoriškumas ir pažangumas nulėmė iš esmės universalų jo perėmimą valstybėse, susikūrusiose buvusiose Rusijos imperijos žemėse. Baudžiamojo statuto recepcija Lietuvoje 1919 m. nėra išskirtinis ar unikalus pavyzdys. Pavyzdžiui, nepriklausomybę tarpukaryje atkūrusioje Lenkijoje 1903 metų Baudžiamasis statutas ir toliau išliko

---

¹⁹² Stankevičius V. *Cit. op. P. 140.*

pagrindiniu teisės šaltiniu, skirtu reguliuoti baudžiamiesiems teisiniams santykiams buvusios Lenkijos karalystės teritorijoje ir toje Lenkijos dalyje, kuri po Abiejų Tautų Respublikos padalijimų buvo atitekusi Rusijai (*zabór rosyjski*). Tokia situacija II-ojoje Lenkijos Respublikoje išsilaikė iki pat baudžiamosios teisės unifikacijos, kuri buvo atlikta 1932 metais¹⁹³.

1940 metais Lietuvai prievarta tapus Tarybų Socialistine Respublika, jos teritorijoje neteko galios visi iki tol galioję teisės norminiai aktai, taip pat ir Baudžiamasis Statutas, o jų vietą užėmė Sovietinės Rusijos įstatymai.

Nuo 1940 m. gruodžio 1 d. Lietuvoje įsigaliojo 1926 m. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau ir – RTFSR BK). Po 1959 m. RTFSR BK pakeitimų ir papildymų jame buvo numatytos šios tyčinį nužudymą sunkinančios aplinkybės¹⁹⁴: savanaudiškos paskatos, kerštas, chuliganizmas, tikslas nusišalinti kitą nusikaltimą, pakartotinumumas arba asmens, bausto už sunkų kūno sužalojimą, įvykdytas keleto asmenų nužudymas vienu metu, kaltininko pareiga specialiai rūpintis nukentėjusiuoju arba pasinaudojimas bejėgiška nukentėjusiojo padėtimi, nužudymas žiauriai kankinant arba daugelio žmonių gyvybei pavojingu būdu.

1958 metais buvo priimti TSRS ir sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindai. 1961 metais šio įstatymo pagrindu buvo priimtas LTSR baudžiamasis kodeksas¹⁹⁵ (toliau ir - 1961 m. BK), tačiau tai nebuvo LR BK *sensu stricto*. Kodekso rengimo darbo grupės iniciatyvą varžė ne tik totalitarinis sovietinės sistemos pobūdis, tačiau ir 1958 m. TSRS ir sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindai. Siekiant visoje Tarybų Sąjungoje užtikrinti vieningą baudžiamųjų įstatymų leidybą buvo priimtas RTFSR BK, kuriuo kaip pavyzdžiu rėmėsi visos sąjunginės respublikos, kurdamos savus baudžiamuosius įstatymus. Nusikaltimais žmogaus gyvybei buvo laikomos tik tokios veikos, už kurias atsakomybė numatyta ir RTFSR BK. Taigi 1961 m. BK iš esmės niekuo nesiskyrė nuo Rusijos ar kurios nors kitos sąjunginės

---

¹⁹³ Lesiński B., Rozwadowski W. *Historia prawa*. - Warszawa – Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985. P. 392-393.

¹⁹⁴ Maksimaitis M., Vansevičius S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. - Vilnius: Justitia, 1997. P. 278.

¹⁹⁵ *Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas*. - Vilnius: Lietuvos TSR AT prezidiumas, 1961.

respublikos baudžiamųjų įstatymų. Šiame kodekse baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei buvo numatyta III kodekso skirsnyje „Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui“, kuriame išdėstytos visos nusikaltimų žmogui sudėtys, jų nebedetalizuojant pagal objektą, kaip tai buvo padaryta Baudžiamajame Statute. Kodekso 104-110 str. buvo numatytos septynios nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėtys, kurias sovietinė baudžiamoji teisė (išskyrus 110 str. įtvirtintą privedimą prie savižudybės) vadino nužudymais. Visi nužudymai pagal kaltės formą buvo diferencijuojami į tyčinius ir neatsargius, o pirmieji pagal sunkumo laipsnį į be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, kvalifikuotus ir privilegijuotus. Kiekvieno iš jų sudėtis buvo išdėstyta atskirame BK straipsnyje.

Nužudymu laikytas neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui tyčia ir dėl neatsargumo¹⁹⁶. 1961 m. BK 104 straipsnyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už tyčinį nužudymą, o 109 straipsnyje – už nužudymą dėl neatsargumo. Tokia nužudymo sąvoka buvo kritikuojama Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų. J. Nocius rašė: „tyčinio ir neatsargaus gyvybės atėmimo motyvacija ir pavojingumo laipsnis yra labai skirtingi. Be to, ir įstatyme nemažai neatsargių gyvybės atėmimo atvejų įvardijami ne nužudymu, o taisyklių pažeidimu“¹⁹⁷.

1961 m. BK 105 straipsnyje pavadinimu „Tyčinis nužudymas sunkinančiomis aplinkybėmis“¹⁹⁸ įstatymų leidėjas įtvirtino nužudymą kvalifikuojančius požymius: 1) dėl savanaudiškų paskatų; 2) dėl chuliganiškų paskatų; 3) ryšium su nukentėjusiojo vykdymu tarnybinių ar visuomeninių pareigų; 4) dviejų ar daugiau asmenų; 5) kaltininkui žinomai nėščios moters; 6) ypatingai žiauriai arba pavojingu daugelio žmonių gyvybei būdu; 7) turint tikslą paslėpti kitą nusikaltimą arba palengvinti jį padaryti, taip pat ryšium su

---

¹⁹⁶ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. / Bieliūnas E. et al. Vilnius: „Mintis“, 1989. P. 191.

¹⁹⁷ Nocius J. Nusikaltimai žmogui. – Vilnius, 1998. P. 11.

¹⁹⁸ Šio straipsnio pavadinimas yra netikslus ir dažnai kritikuotas juridinėje literatūroje, nes jame išvardintų aplinkybių esmė yra ne tai, kad jos sunkina atsakomybę už nužudymą, o tai, jog jos yra nužudymą kvalifikuojantys požymiai. Tuo tarpu atsakomybę sunkinančios aplinkybės buvo nurodytos 1961 m. BK 41 str.

išžaginiu; 8) jeigu tai padarė itin pavojingas recidyvistas arba asmuo, pirmiau nusikaltęs tyčiniu nužudymu.

Palyginti su nusikaltimų žmogaus gyvybei sistema, kuri buvo įtvirtinta iki sovietinės okupacijos galiojančiame Baudžiamajame Statute, sovietiniame kodekse akivaizdžiai mažėja kvalifikuotų nužudymų sudėčių skaičius. Be to, nebelieka nužudymo iš pasigailėjimo dėl nužudytojo prašymo, kuris jau kvalifikuojamas kaip nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių pagal BK 104 str. Visos veikos, kurias įstatymų leidėjas laikė esant sunkesniu, t. y. kvalifikuotu nužudymu, išdėstytos viename BK straipsnyje. Čia išliko daugelis veika kvalifikuojančių požymių, kuriuos numatė ir 1903 metų Baudžiamasis Statutas, kaip kad nužudymas dėl savanaudiškų paskatų, pavojingu daugelio žmonių gyvybei būdu ir kt. Skirtingai nei Baudžiamajame Statute, 1961 metų Baudžiamajame kodekse privilegijuotu nužudymu laikomas ne tik motinos nužudymas pavainikio, bet taip pat ir motinos nužudymas santuokoje pradėto kūdikio ir ne tik gimdymo metu, bet ir tuoj po gimdymo. Privilegijuotu nužudymu 1961 metų BK taip pat laikytas ir tyčinis nužudymas didžiai susijaudinus (BK 107 str.). Skirtingai nei Baudžiamajame Statute, kaltininko veika kaip privilegijuotas nužudymas buvo kvalifikuojamas ne tuomet, kai jis padarytas didelio susijaudinimo būsenoje apskritai, bet tik jei ji kilo dėl nukentėjusiojo pavartoto priešingo įstatymams smurto ar sunkaus įžeidimo.

Lyginant tarpukario ir sovietinius baudžiamuosius įstatymus reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pastarieji nusikaltimu nebelaikė prisidėjimo prie nusižudymo kurstant ar padedant atimti sau gyvybę, išskyrus materialiai ar kitaip priklausomo asmens privedimą prie savižudybės žiauriu elgimusi ar kitokiu panašiu būdu.

Iki pat Lietuvos valstybingumo atkūrimo 1990 metais, 1961 metų redakcijos LR BK trečiojo skirsnio normų, nustatančių atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei, turinys iš esmės nekito. Vieninteliai pakeitimai, susiję su LTSR BK 106, 107, 108 ir 109 str. sankcijomis, buvo

padaryti LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1982 m. gruodžio 29 d. įsaku¹⁹⁹.

1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, objektyvi realybė vertė perimti tarybinę baudžiamąją teisę. Galios nenustojo 1961 metų redakcijos Baudžiamasis kodeksas, kuris, remiantis Laikinajame Pagrindiniame įstatyme, o vėliau ir 1992 metų LR Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos įstatyme įtvirtintomis nuostatomis, galiojo tokios apimties, kiek jo normos neprieštaravo LR Konstitucijai. Dėl šios priežasties buvo būtina neatidėliojant keisti ir pildyti 1961 metų redakcijos BK, pašalinti iš jo teisės normas, nebeatitinkančias Konstitucijoje įtvirtintų teisės vertybių sistemos ir nesuderinamas su šalies ekonominių, politinių bei socialinių gyvenimo sferų pokyčiais. Pertvarkant BK nuo 1990 metų jis buvo keistas apie 90 kartų²⁰⁰. Pakeitimai neaplenkė ir trečiojo BK skirsnio, skirto teisės normoms, reglamentuojančioms atsakomybę už nusikaltimus žmogaus gyvybei. Jau 1991 metų gruodžio 3 d. iš esmės pakeista BK 105 str., numačiusio atsakomybę už kvalifikuotą nužudymą dispozicija, o iš šio straipsnio sankcijos pašalinta nutrėmimo bausmė²⁰¹. 1993 metų birželio 10 d. įstatymu pakoreguota BK 104 str., numatančio atsakomybę už nužudymą be atsakomybę kvalifikuojančių ir privilegijuojančių požymių, sankcija.

1991 m. gruodžio 3 d. 1961 m. BK 105 str. buvo išdėstytas nauja redakcija²⁰², numatančia tokius kvalifikuotus nužudymus: 1) savo motinos arba tėvo; 2) dviejų ar daugiau asmenų; 3) nėščios moters; 4) pavojingu daugelio žmonių gyvybei būdu; 5) itin žiauriai; 6) darant kitą sunkų nusikaltimą; 7) turint tikslą paslėpti kitą sunkų nusikaltimą; 8) dėl savanaudiškų paskatų; 9) dėl chuliganiškų paskatų; 10) ryšium su nukentėjusiojo vykdymu savo valstybinės ar pilietinės pareigos; 11) jeigu tai (išskyrus 106, 107 ir 108 str.) padarė itin pavojingas recidyvistas; 12) jeigu tai padarė asmuo, anksčiau nusikaltęs tyčiniu nužudymu, numatytu šio kodekso 104 arba 105 str.

¹⁹⁹ Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1982, Nr. 36-400.

²⁰⁰ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius, 1998. P. 83.

²⁰¹ Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1991, Nr. 36-975.

²⁰² *Ibidem*

1997 metais į kvalifikuojančių aplinkybių sąrašą papildomai buvo įtrauktas mažamečio ir bejėgiškos būklės asmens nužudymas²⁰³.

1961 m. BK numatė tris privilegijuotų nužudymų sudėtis: motinos tyčinį nužudymą savo naujagimio (106 str.), tyčinį nužudymą didžiai susijaudinus, nužudymą peržengiant būtinosios ginties ribas (108 str.)²⁰⁴.

Taigi apžvelgus teisės aktų, galiojusių Lietuvoje įvairiais istoriniais laikotarpiais, raidą, darytina išvada, jog žmogaus gyvybė buvo saugoma jau pačiuose seniausiuose teisės šaltiniuose. Visi darbe išnagrinėti teisės šaltiniai aiškiai skyrė tyčinį gyvybės atėmimą nuo neatsargaus, numatė nužudymą kvalifikuojančius bei privilegijuojančius požymius, diferencijavo bausmę atsižvelgiant į padaryto nužudymo sunkumo laipsnį.

---

²⁰³ Valstybės žinios, 1997, Nr. 41-993.

²⁰⁴ Pažymėtina, kad teisės normos, reglamentuojančios atsakomybę už nužudymą peržengiant būtinosios ginties ribas, galiojo tik iki 1995 metų, kadangi tais metais 1961 m. BK buvo papildytas 14¹ str. (žiūr. Baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios, 1995, Nr.55-1358), kuris numatė, jog baudžiamosios atsakomybės neužtraukia toks veikimas, kai būtinosios ginties ribos buvo peržengtos dėl didelio sumišimo ar didelio išgąščio, kurį sukėlė kėsinimasis, arba ginantis nuo įsibrovimo į būstą. BK 108 str. numatyta norma tapo niekine, nes prieštaravo kodekso bendrosios dalies nuostatai. Atsižvelgiant į tai, minėtas straipsnis pripažintas netekusiu galios.

II. NUŽUDYMO BE PAVOJINGUMĄ DIDINANČIŲ IR MAŽINANČIŲ APLINKYBIŲ ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUŽUDYMŲ RŪŠIŲ

1. Nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių samprata ir rūšys

Nužudymas be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, numatytas LR BK 129 str. 1 d. – tai pagrindinė šios nusikaltimo rūšies sudėtis, todėl baudžiamosios teisės teorijoje būtent nuo šios sudėties paprastai pradedama nagrinėti nusikaltimų žmogaus gyvybei sistema.

Pagal BK 129 str. 1 d. kvalifikuojamas nužudymas, padarytas nesant kaltininko veiką kvalifikuojančių požymių, išvardintų to paties BK straipsnio 2 d. Kita vertus, tam, kad veika būtų kvalifikuota pagal LR BK 129 str. 1 d., joje privalo nebūti ir nužudymą privilegijuojančių požymių, kurie sudaro pagrindą kaltininko veiką atitinkamai kvalifikuoti pagal LR BK 131 ar 132 str. Galima teigti, jog nužudymu be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių yra laikytinas tyčinis gyvybės atėmimas kitam asmeniui be kaltininko atsakomybę kvalifikuojančių ar privilegijuojančių požymių. Toks požiūris į nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių yra išsakomas ir baudžiamosios teisės doktrinoje. S. V. Borodinas jį įvardina kaip nusikaltimą, kuris padaromas „be sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių“, tačiau tokios terminijos kritikos priežastys jau buvo įvardintos²⁰⁵.

BK 129 str. 1 d. konkretūs nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių sudėties objektyviosios pusės požymiai nėra pateikiami. LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių taip pat nėra atribojamas nuo kitų tyčinių gyvybės atėmimo kitam asmeniui atvejų. Šio nutarimo 2 p. tik nurodoma, jog nužudy-

---

²⁰⁵ *Бородин С.В. Преступления против жизни .- Санкт – Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. Р. 97.*

mas yra tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas, ir tik tokia veika gali būti kvalifikuojama pagal BK 129, 130 ar 131 str.²⁰⁶.

Veikos, kurios teismų praktikoje yra kvalifikuojamos pagal LR BK 129 str. 1 d. kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, neretai yra pakankamai skirtingos, tačiau baudžiamosios teisės teorijoje mėginama jeigu ne detalai jas klasifikuoti, tai bent jau įvardinti dažniausiai pasitaikančius nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių atvejus. Minėtasis rusų autorius V. S. Borodinas teigia, jog praktika rodanti tipiškiausius šios rūšies nužudymus esant nužudymus: dėl keršto, susiformavusio kaltininko ir nukentėjusiojo asmeninių santykių pagrindu, iš pavydo bei muštynių ar kivirčo metu²⁰⁷. Tokiu būdu vienas iš klasifikacijos pagrindų, kuriuo remiantis galima skirstyti nužudymus be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių – tai nusikaltimo padarymo motyvas.

Pažymėtina, kad šia doktrinos pasiūlyta klasifikacija užsienio valstybėse yra sekama ir teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenumo 1999 m. sausio 27 d. nutarimo 4 p. kaip nužudymai, kurie turi būti kvalifikuojami pagal RF BK 105 str. 1 d. (t. y. kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių – aut. past.) nurodyti nužudymai, padaryti muštynių ar kivirčo metu, kai nesama chuliganiškų paskatų, iš pavyduliavimo, pavydo, keršto, neapykantos, susiformavusių asmeninių kaltininko ir nukentėjusiojo santykių pagrindu²⁰⁸.

Kita vertus, vertinant aukščiau išvardintus nužudymo motyvus ir kvalifikuojant veiką būtina nustatyti, ar šie motyvai neturi savarankiškos reikšmės nusikaltimo kvalifikavimui. Pavyzdžiui, pavydo ar pavyduliavimo kaip nužudymo motyvo nustatymas dar nereiškia, jog veikoje nesama požymių, įgalinančių veiką pripažinti kvalifikuotu nužudymu arba privilegijuotu nužudymu staiga labai susijaudinus. Pavyzdžiui, nužudymas, padarytas iš pavydo, tačiau tokiu būdu, kuris sukėlė pavojų kitų žmonių

---

²⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

²⁰⁷ Borодин С.В. Преступления против жизни. Р. 98.

²⁰⁸ *Ibidem*.

gyvybei, laikytinas kvalifikuotu, o ne be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių.

Dažniausiai pasitaikantis – tai nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, padaromas muštynių arba kivirčo metu. Sprendžiant nužudymo, padaryto muštynių arba kivirčo metu, kvalifikavimo klausimą būtina atsižvelgti į tai, kokie yra nusikaltimo motyvai, nes pats muštynių ar kivirčo faktas nepašalina požymių, pagal kuriuos nužudymą galima pripažinti kvalifikuotu, egzistavimo galimybės. Neretai muštynės ar kivirčiai yra sukelti tik tam, kad paaštrinti santykius su nukentėjusiuoju, o paskui jį nužudyti. Tokiu būdu tiek muštynės, tiek kivirčas gali būti tik nužudymo aplinkybės, kai tuo tarpu veikos subjektas veikia vedinas kitų apibrėžtų tikslų, pavyzdžiui, savanaudiškumo, keršto, pavyduliavimo, pavydo, siekimo atsikratyti vyro – girtuoklio, pašalinti nepageidaujamą sutuoktinį tam, kad vėliau su kitu asmeniu būtų galima sudaryti santuoką ir pan. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2008 m. kovo 13 d. nuosprendžiu K. V., R. B. ir E. R. nuteisti pagal BK 129 str. 2d. 8 p.už tai, kad veikdami bendrininkų grupėje nužudė kitą žmogų dėl chuliganiškų paskatų. Vykstant futbolo varžyboms, viešoje vietoje, visi trys kaltinamieji, veikdami bendrininkų grupėje dėl chuliganiškų paskatų užpuolė iš konflikto vietos prie automobilių stovėjimo aikštelės bėgantį nukentėjusįjį A. J., šiam pargriuvus visi bendrai sudavė smūgius rankomis ir kojomis į galvą, sprandą, kaklą, krūtinę ir kitas kūno vietas tuo padarydami jam daugybinius kūno sužalojimus įvairiose kūno vietose - galvoje, sprande, kakle, ko pasekoje nuo stipraus galvos sumušimo, lydimo kraujosrūvų galvos – sprando minkštuose audiniuose, raumenyse, kraujo išsiliejimų po minkštais galvos smegenų dangalais, į skilvelius, apie tiltą, smegenėles, galvos smegenų sumušimų A. J. mirė.

Nuosprendyje nurodoma, kad kaltinamųjų padarytų veiksmų pobūdis ir bendrumas, intensyvumas (smurtiniai veiksmai buvo nutraukti kai nukentėjusysis visiškai nustojo gintis) smurto pobūdis (spardymas kojomis), padarytų sužalojimų daugetas ir vietos (gyvybei svarbūs organai) rodo jų tiesioginės neapibrėžtos tyčios turinį. Duomenų, kad kaltinamieji būtų siekę

atimti nukentėjusiajam gyvybę, nėra, tačiau paminėtos aplinkybės rodo, kad jie buvo visiškai abejingi dėl galimų jų pavojingos veikos padarinių ir tokius galimus padarinius (pasekmes) suvokė.

Iš bylos aplinkybių matyti, kad visi trys kaltinamieji iki nusikaltimo padarymo žodžiu susitarimo užpulti, nužudyti nukentėjusįjį neišreiškė. Bet tokių jų susitarimą veikti prieš nukentėjusįjį bendrai kartu grupėje rodo jų veiksmai - vieningas bėgimas į nusikaltimo vietą, nukentėjusiojo persekiojimas, vijimasis ir toliau sekęs bendras smurto panaudojimas, šių atliktų veiksmų bendrumo suvokimas.

Visų trijų kaltinamųjų padarytų veiksmų pobūdis, tai yra veikimas panaudojant kaip pretekstą savo veiksams mažareikšmę dingstį - norą padėti muštis kitiems asmenims, įžeidimą dėl A. J. pasakytų žodžių, tokių veiksmų atlikimas demonstratyviai masinio renginio sportinių varžybų metu, nepaisant elementarių moralės bei elgesio normų ir jas niekinant, brutaliais smurtiniais veiksmais demonstruojant niekinantį požiūrį į nukentėjusįjį rodo, kad kaltinamieji smurtinius veiksmus prieš A. J. padarė ne dėl asmeninių santykių, kilusių ginčų ar nesutarimų, bet dėl chuliganiškų paskatų.

Tad paminėtieji kaltinamųjų padaryti nusikalstami veiksmai visiškai atitinka ir tyrimo organų teisingai kvalifikuoti, kaip tyčinis kito žmogaus nužudymas dėl chuliganiškų paskatų, padarytas veikiant bendrininkų grupėje, t.y. pagal BK 129 str. 2d. 8 p.²⁰⁹.

Kivirčo ar muštynių metu padarytas nužudymas gali turėti ir požymių, leidžiančių jį kvalifikuoti kaip privilegijuotą (pavyzdžiui, padarytą labai susijaudinus) arba net ir kaip neatsargų gyvybės atėmimą²¹⁰. Be to, jeigu kivirčo ar muštynių metu gyvybė priešininkui buvo atimta ginantis ir neperžengiant būtiniosios ginties ribų, tokioje veikoje apskritai nesama jokio nusikaltimo sudėties.

Muštynėmis yra laikytinas fizinis žmonių susidūrimas, kai abi pusės tylomis arba žodiškai išreiškia savo sprendimą taip išspręsti kilusį tarpusavio

---

²⁰⁹ *Kauno apygardos teismo 2008-03-13 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. NI-45-397/08.*

²¹⁰ *Таганцев Н. С. О преступлениях против жизни по русскому праву. - Санкт-Петербург, 1870. Т.1. Р. 133.*

ginčą arba konfliktą. Fizinis susidūrimas laikomas muštynėmis ir tada, jeigu jis yra inicijuotas ir pradėtas vienos iš konfliktuojančių šalių, tačiau antroji priėmė iššūkį ir į įsijungė į šį procesą siekdama taip suvesti asmenines sąskaitas.

Muštynių tikslas – sumušimų padarymas, tačiau ne „skriaudėjo“ mirties sukėlimas (toks tikslas paprastai esti dvikovoje). Todėl, jeigu muštynės evoliucionuoja į nužudymą, tokį atvejį tinkamiausia būtų įvardinti „nužudymu muštynių metu.“ Nors šiais atvejais besigrumiančiųjų veiksmai atrodo apskritai nemotyvuoti, iš tikrųjų, jų elgesį sąlygojantys faktoriai yra įtūžis, bailumas, neapykanta, pyktis, neviltis, baimė.

Nagrinėjant nužudymų, padarytų muštynių ar tarpusavio konflikto metu, kvalifikavimo problematiką, neretai iškyla jų atirbojimo nuo nužudymo iš chuliganiškų paskatų problema (tokios situacijos pavyzdys iš Kauno apygardos teismo praktikos buvo pateiktas). Šio atirbojimo pagrindu dažniausiai laikoma tai, kas yra muštynių (kivirčo) iniciatorius. Pavyzdžiui, V. I. Tkačenka teigė, jog jeigu nukentėjęs yra muštynių iniciatorius, tai veika turi būti traktuojama kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, padarytas muštynių metu. Tuo tarpu, jeigu nužudymą padaro muštynių iniciatorius, veikoje esama kvalifikuoto nužudymo iš chuliganiškų paskatų požymių (LR BK 129 str. 2 d. 8 p.).²¹¹.

Taigi chuliganiškų paskatų padarant nužudymą nesama tada, kai dėl konflikto yra kaltos abi šalys, jeigu nukentėjęs pats išprovokavo susidūrimą neteisėtu ar amoraliu savo elgesiu. Tokiais atvejais visiškai nepriklausomai nuo nusikaltimo padarymo vietos ir tos aplinkybės, jog nusikaltimu buvo pažeista viešoji tvarka, nužudymas neturi būti kvalifikuojamas pagal LR BK 129 str. 2 d. 8 p. kaip padarytas iš chuliganiškų paskatų.

Nagrinėjant nužudymų, padarytų kivirčo ar muštynių metu, bylas, svarbu ne mechaniškai konstatuoti muštynių (kivirčo) faktą, bet išaiškinti motyvus ir tikrąsias padaryto nusikaltimo aplinkybes. Pačios muštynės ar

---

²¹¹ Ткаченко В. И. *Квалификация преступления против жизни и здоровья по уголовному праву.* Москва, 1977. Р. 44.

kivirčas, neįvertinus konkrečių bylos aplinkybių, nėra sprendžiamos reikšmės nužudymo kvalifikavimui turintys požymiai. Dėl šios priežasties nei muštynės, nei buitinis konfliktas nėra įstatymų leidėjo numatyti kaip nužudymą kvalifikuojantys požymiai ir, kaltininko veikoje nenustačius požymių, išvardintų LR BK 129 str. 2 d., minėtomis aplinkybėmis padarytas nusikaltimas kvalifikuojamas kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, kuris dažniausiai vadinamas „buitiniu“.

Antroji nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių rūšis - tai nužudymas iš keršto. LAT Teisėjų senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ 14 p. buvo pažymėta, kad nužudymas iš pavydo, keršto ar kitokių paskatų, kilusių dėl kaltininko ir nukentėjusiojo asmeninių santykių, kvalifikuojamas pagal BK 104 str.²¹². Apie šią nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių rūšį kalbėti galima tik tuomet, kai nėra nusikaltimo, numatyto LR BK 129 str. 2 d. 10 p., požymių, t. y. kai kaltininkas kerštauja dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo, jo priimtų kaltininkui nepalankių sprendimų ir pan.

Kerštas (kerštavimas) – tai atsilyginimas blogu už blogą, skriauda už skriaudą. Reikia pažymėti, jog šiuo atveju tam tikrus nukentėjusiojo veiksmus, sprendimus kaip blogį ar skriaudą privalo vertinti pats kerštaujantis subjektas, nors vertinant objektyviai nukentėjusiojo, kuriam siekiama atkeršyti, veiksmai gali būti visiškai neutralūs, jais gali būti nelinkima jokio blogio ar nesukeliama jokia skriauda. S. V. Kudriavcevas pažymi, kad noras atkeršyti kyla tarpusavio konflikto pasekoje, kai asmuo atmeta galimybę išspręsti konfliktą derybų keliu, užuot susitaikęs su esama situacija griebiasi smurtinio nusikaltimo²¹³.

Lietuvos teismų praktikoje kerštas yra laikomas negatyviu nusikaltimo padarymo motyvu ir įvardinamas kaip „žema paskata“. LAT Teisėjų senato 1999 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ 20 p. nurodoma, jog „nusikaltimo

²¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 1999-06-18 nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“. *Teismų praktika*. 1999. Nr. 11.

²¹³ *Кудрявцев С. В. Конфликт и насильственное преступление. Москва, 1991. P. 58-83.*

padarymas dėl kitų žemų paskatų yra atsakomybę sunkinanti aplinkybė, kai nustatyta šių paskatų įtaka nusikaltimo padarymui (pavydas, savanaudiškumas, kerštas ir pan.)²¹⁴. Teismų praktika patvirtina tai, jog priežastimis kerštauti tampa įvairiausi nukentėjusiojo poelgiai. Dažniausiai tai atsitinka įžeidus, ginčo metu arba sudavus smūgius. Keršto priežastis gali būti ir teisėti nukentėjusiojo veiksmai, kuriais šis stengiasi apsiginti nuo kaltininko. Kerštaujama ir dėl to nužudoma gali būti ir tada, kai vienas iš šeimos narių netinkamai elgiasi, piktnaudžiauja alkoholiu, sukuria nepakeliamas gyvenimo sąlygas likusiems šeimos nariams arba, kai pats nukentėjęs prieš tai padaro kokį nors nusikaltimą. Keršto troškimas gali kilti ir dėl tokių nukentėjusiojo veiksmų, kurie, remiantis visuotinai priimtino elgesio taisyklėmis, negalėjo sukelti kaltininkui jokios žalos. Tokiais atvejais, teisės normų taikytojas privalo atsakyti į klausimą, ar kaltininkas nesiekia nuslėpti chuliganiškų nužudymo paskatų, sudaryti išpūdį, jog turėjo rimtą pagrindą kerštauti bei išvengti savo veikos kvalifikavimo pagal sunkesnę straipsnį, t. y. LR BK 129 str. 2 d. 8 p. Kita vertus, teismų praktikoje pasitaiko ir priešingų situacijų, kai nužudymas dėl keršto yra neteisingai kvalifikuojamas kaip nužudymas iš chuliganiškų paskatų.

Nukentėjusiojo poelgiai, paskatinę keršto kaip nužudymo motyvo susiformavimą, gali būti tiek nesenos, tiek ir tolimos praeities dalykas. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo 2007 m. balandžio 4 d. nuosprendžiu V. G. nuteistas pagal LR BK 129 str. 1 d. už tai, kad bute, siekdamas atkeršyti už sumušimą, su kitu asmeniu atėjo į butą, kuriame buvo K. N., du kartus lazda smogė K. N. į galvą. Nuo stipraus galvos sumušimo lūžus kaukolės skliautui bei pamato kaulams, išsiliejus kraujui K. N. mirė. Teismas apkaltinamajame nuosprendyje nurodė, kad kerštaudamas V. G. specialiai tam pasiimta lazda sudavė K. N. stiprius smūgius į vieną svarbiausių gyvybei kūno vietą – galvą,

---

²¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 1999-12-23 nutarimas Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“. Teismų praktika. 2000. Nr. 12.

todėl padarė išvadą, kad V. G. norėjo K. N. mirties ir jį nužudė veikdamas tiesiogine tyčia²¹⁵.

Jeigu atitinkami veiksmai buvo atlikti netrukus iki nusikaltimo padarymo, ypač aktualus tampa atsakymas į klausimą, ar nužudymas nebuvo padarytas afekto būsenoje. Tokias atvejais visiškai įmanoma ir būtinosios ginties ribų peržengimo situacija. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai veika yra kvalifikuojama kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, nors pagal bylos aplinkybes matyti, jog veika yra tiesioginė reakcija į teisei priešingus nukentėjusiojo veiksmus, todėl esama pagrindo kvalifikuoti nužudymą kaip padarytą labai susijaudinus. Tam būtina ne tik atidžiai įvertinti nukentėjusiojo veiksmus, bet ir jo asmenybę, atsižvelgti į byloje surinktas jo charakteristikas, ankstesnę teistumą, santykius su nukentėjusiuoju iki nusikaltimo padarymo ir kaltininko veiką vertinti atsižvelgiant į minėtų aplinkybių visumą.

Baudžiamosios teisės literatūroje galima rasti išsakytą nuomonę, jog kerštas kaip motyvas apima kai kuriuos kitus nužudymo motyvus, pavyzdžiui, pavydą (I. G. Filanovskis (Филановский))²¹⁶. Tačiau nemaža dalis kitų autorių (pavyzdžiui, D. A. Šestakovas (Шестаков)) su tokia pozicija nesutinka²¹⁷, nors kai kuriais atvejais pavydas gali tapti kerštavimo priežastimi²¹⁸. Tokiais atvejais kyla pavydo ir keršto motyvų konkurencija. Nors tai nesąlygoja skirtingo nusikaltimo kvalifikavimo, formuluojant kaltinimą turėtų atsispindėti dominuojantis motyvas, kurio skatinamas kaltininkas padarė nusikaltimą.

Taigi dar viena nužudymo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių rūšis, kurią galime išskirti, nužudymas iš pavydo. Pavydas kaip nužudymo motyvas vertinamas įvairiai. Šiuo metu laikomasi nuomonės, jog tai gali būti labai įvairialypis reiškinytis vidinės žmogaus būklės sistemoje, apibrėžiamas kaip baiminimasis prarasti meilę, draugystę, padėtį ar kitas

²¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-42/2008.

²¹⁶ Филановский И. Г. Ревность как мотив преступления. // Соц. законность. 1973. Nr. 2. P. 39.

²¹⁷ Шестаков Д. А. Супружеское убийство как общественная проблема. Санкт – Петербург, 1992. P. 45.

²¹⁸ Загородников Н. И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. Москва, 1961. P. 41 Аниязц Н. К. Ответственность за преступления против жизни по действующему законодательству союзных республик. Москва, 1964. P. 123.

vertybes, susijęs su siekimu išsaugoti disponavimą tokiomis vertybėmis. Egzistuoja ir kitas požiūris, jog pavydas – tai kankinančios abejonės kieno nors ištikimybė ar meilė. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2008 m. sausio 4 d. nuosprendžiu A. V., be kitų nusikaltimų, nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad būdamas neblaivus, aptikęs savo žmoną T. V. J. N. namuose, esančiuose kaime, įtaręs ją neištikimybė su kartu girtavusiais J. N. ir S. V. dėl to supykęs, su pertraukomis tyčia sudavė J. N. rankomis ir kojomis 22 smūgius į galvą, po 5 smūgius į krūtinę ir nugarą, metaliniu strypu sudavė 2 smūgius į pakaušį, 1 smūgį į krūtinę, 2 smūgius į juosmenį, 2 kartus užšoko ant gulinčio J. N., tuo padarydamas pastarajam sužalojimus, nuo kurių visumos nukentėjusysis nusikaltimo padarymo vietoje mirė.

Ne mažiau įvairus ir etinis pavydo kaip nusikaltimo motyvo vertinimas. Didžioji dauguma teisės mokslininkų (M. K. Anijancas (Аниянц), V. A. Naumovas (Наумов), B. S. Volkovas (Волков), S. V. Borodinas pavydą priskiria žemų paskatų kategorijai. Pavyzdžiui, M. K. Anijancas rašė, jog visiškai nepriklausomai nuo priežasties, sukėlusios pavydą, už dėl šio motyvo padarytus nužudymus privalo būti griežtai baudžiama²¹⁹.

Atskiri autoriai, pavyzdžiui, E. F. Pobegailo (Побегайло), pavydą laiko socialiai neutraliu motyvu ir teigia, jog pats pavydas tai nėra žema paskata²²⁰. A. Korobejevas (А. Коробеев) manė, kad pavydas kaip nužudymo motyvas apskritai negali būti vertinamas nei kaip teigiamas, nei kaip neigiamas: pavydas kaip toks yra neutralus motyvas, normali psichiškai sveiko žmogaus reakcija į susiklosčiusią situaciją²²¹.

Kita vertus, tai nepašalina galimybės diferencijuoti požiūrį į pavydą kaip nužudymo motyvą. Nužudymo iš pavydo, kaip ir bet kurio kito nužudymo pavojingumo laipsnis privalo būti nustatomas atsižvelgiant į konkrečias nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, todėl negalima nevertinti pavydo atsiradimo priežasčių, nukentėjusiojo elgesio iki nusikaltimo padarymo.

---

²¹⁹ Аниянц Н. К. *Cit. op. P. 122.*

²²⁰ Побегайло Э. Ф. *Умышленные убийства и борьба с ними. Воронеж, 1965. P. 127.*

²²¹ Коробеев А. *Простое убийство и сложности его квалификации // Уголовное право. 2001. № 2. P. 17.*

Pavydo atsiradimo priežastys gali turėti įtakos ne tik skiriant bausmę, tačiau ir kvalifikuojant nužudymą. Dažniausiai nužudymai, susiję su santykiais tarp moters ir vyro, yra padaromi iš erotinio pavydo, kurį sudaro sudėtinga psichologine struktūra pasižymintis išgyvenimų dėl tikros ar tariamos partnerio neištikimybės kompleksas, emocinės reakcijos ir būsenos (pavyduliavimas, neapykanta, rūpestis, pyktis, neviltis, keršto troškimas, aistra ir kt.), kankinančios abejonės, sudėtingi intelektinės ir valinės sferos reiškiniai, elgesio, kuris dažniausiai yra socialiai pavojingas, būdų įvairovė²²². Pasitaiko ir tokių faktų, kai nužudymas pripažįstamas padarytu iš pavydo, sukkelto nukentėjusios atsisakymo tekėti arba nukentėjusiojo atsisakymo vesti. Kita nužudymo iš pavydo priežastis gali būti atsisakymas toliau bendrai gyventi, nors kai kada teismų praktikoje tokie nužudymai yra pripažįstami įvykdytais iš keršto. Šio klausimo sudėtingumas yra tas, kad nužudymo atveju pavyde visuomet slypi ir tam tikras pykčio elementas, gimdantis kerštą. Dėl šios priežasties nužudymas iš pavydo labai dažnai drauge esti ir nužudymas kerštaujant, kai pavydo priežastis yra išdavystė arba meilė be atsako.

Atskirais atvejais nužudymas iš pavydo gali būti padaromas esanti didelio emocinio susijaudinimo būsenoje, kurią sukelia ciniškas nukentėjusiojo elgesys, kaip, tarkim, neištikimybės aktas kaltininko akivaizdoje.

Klaidų kvalifikuojant veiką gali pasitaikyti ir tokiais atvejais, kai pavydima materialių dalykių – geros turbinės padėties, netikėto jos pagerėjimo ir pan. LAT Teisėjų senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ 13 p. buvo nurodyta, kad, pavyzdžiui, nužudymas iš pavydo dėl praturtėjimo negali būti vertinamas kaip kvalifikuota veika, padaryta iš savanaudiškų paskatų, nes darydamas tokią nusikalstamą veiką jokios turbinės naudos kaltininkas negauna. Šiuo atveju esama nužudymo be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, kurio motyvas – pavydas²²³.

---

²²² Терентьев Е. И. Бред ревности. - Москва, 1991. P. 7.

²²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999m. birželio 18d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ Nr. 18. Teismų praktika. 1999. Nr. 11.

S. V. Borodinas nusikaltimu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių laiko ir tokią veiką, kuriuoje apskritai sunku arba neįmanoma išvelgti kokios nors aiškesnės motyvacijos²²⁴. Kiti autoriai, pavyzdžiui, A. I. Korobejevas, su tokia nuomone nesutinka ir mano, jog, kai pagal ikiteisminio tyrimo metu surinktą medžiagą negalima nustatyti gyvybės atėmimo motyvo, byla visais atvejais privalanti būti gražinta tyrimui papildyti²²⁵. Kita vertus, šis autorius nepateikia atsakymo į klausimą, kaip turėtų būti kvalifikuojama veika, jei net ir gražinus būtų tyrimui papildyti, nusikalstamos veikos motyvas nepaaiškėja. Autoriaus nuomone, reiktų sutikti su S. V. Borodino išsakyta pozicija, nes bylos gražinimas tyrimui papildyti – tai ne galutinis, o tik tarpinis sprendimas, kuris kai kada gali tik vilkinti procesą. Taigi, nesant aiškios nužudymo motyvacijos ir neturint papildomų galimybių ją išaiškinti, o taip pat nenustačius kaltininko veikoje atsakomybę privilegijuojančių ar kvalifikuojančių požymių, siūlytina tokią veiką kvalifikuoti pagal LR BK 129 str. 1 d. kaip nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių.

---

²²⁴ *Бородин С. В. Преступления против жизни. - Санкт - Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. Р. 109-110.*

²²⁵ *Российское уголовное право. Курс лекций. Преступления против личности Т. 3. Владивосток, 2000. Р. 78-79.*

2. Kvalifikuoto nužudymo samprata ir atskiri nužudymą kvalifikuojantys požymiai

2.1 Kvalifikuoto nužudymo samprata

Tiek užsienio, tiek Lietuvos baudžiamosios teisės istorija liudija, jog įvairūs nužudymo atvejai atskirais baudžiamosios teisės raidos laikotarpiais laikyti ypatingai sunkiais. Pavyzdžiui, kaip jau minėta, vienas iš ankstyviausių Lietuvos baudžiamosios teisės šaltinių – Pamedės teisyne sunkesniu (kvalifikuotu) laikė moters, vokiečio nužudymą, taip pat tokį nužudymą, kuriuo paliesti valstybės saugomi interesai²²⁶. Išsamus nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas buvo įvirtintas Antrajame Statute. Kvalifikuotu nužudymu buvo laikomi: 1) tėvų; 2) vyro arba žmonos; 3) savo pono nužudymas; 4) nužudymas iš keršto arba pykčio; 5) iš pasalų, klastingai; 6) dvaro užpuolimo atveju; 7) nužudymas vyro, kai tai padaro žmonos pagrobėjas ar suviliotojas²²⁷. S. V. Borodinas, peržvelgdamas istorinius Rusijos baudžiamosios teisės šaltinius, taip pat pažymi, jog Rusų tiesoje sunkesniu laikytas nužudymas plėšimo metu, Aleksejaus Michailovičiaus sąvade – nunuodijimas, 1832 m. Baudžiamųjų įstatymų sąvade – giminaičio, ypač tėvo arba motinos nužudymas, 1845 m. Bausmių sąvade – nužudymas iš anksto apgalvota tyčia²²⁸.

Pažymėtina, kad nužudymą kvalifikuojantys požymiai – tai papildomi požymiai (palyginus su pagrindine sudėtimi), kurie didina nusikalstamos veikos pavojingumą. Nužudymas, turintis nors vieną jį kvalifikuojantį požymį, laikomas kvalifikuotu ir pavojingumo visuomenei skalėje, palyginti su kitomis veikomis, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę, užima aukščiausią vietą²²⁹.

²²⁶ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas / Pavilionis V. et al. - Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 72.*

²²⁷ *Vansevičius S. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai (pagal 1529, 1566, 1588 m. Lietuvos Statutus). Vilnius: Mintis, 1981. P. 96*

²²⁸ *Бородин С. В. Преступления против жизни. Санкт - Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. P. 114.*

²²⁹ *Milinis A.. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje // Teisė. 2006. Nr. 59. P. 57-71.*

Iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojusiame BK kvalifikuoti nužudymai buvo klaidingai įvardijami tyčiniais nužudymais sunkinančiomis aplinkybėmis. Sunkinančios aplinkybės buvo įtvirtintos minėto BK 41 str., o kodekso 105 str. išvardintos ne nužudymą sunkinančios aplinkybės, bet jų kvalifikuojantys požymiai. Galiojančiame LR BK šis netikslumas pašalintas. Baigtinis nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas įtvirtintas ne atskirame straipsnyje, o to paties BK 129 str., numatančio pagrindinę nužudymo sudėtį, antroje dalyje. Kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose vartojamoje terminijoje šis netikslumas išlieka. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijoje kvalifikuotas nužudymas iki šiol yra vadinamas nužudymu sunkinančiomis aplinkybėmis. S. V. Borodinas teigia, jog aplinkybės, sunkinančios nužudymą turi labai svarbią reikšmę baudžiamajai atsakomybei už šį nusikaltimą kilti, o Rusijos baudžiamoji teisė žinanti dvi tokių aplinkybių rūšis. Vienos iš jų yra svarbios asmeniui, padariusiam nužudymą, skiriant bausmę (RF BK 63 str.), tuo tarpu kitos – tai konkrečios nusikaltimo sudėties požymiai, turintys įtakos veikos kvalifikavimui²³⁰.

Nužudymą kvalifikuojančių požymių grupei pagal LR BK 129 str. 2 d. priskiriami: 1) mažamečio nužudymas; 2) bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas; 3) savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas 4) nėščios moters nužudymas; 5) dviejų ar daugiau žmonių nužudymas; 6) nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai; 7) nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu; 8) nužudymas dėl chuliganiškų paskatų; 9) nužudymas dėl savanaudiškų paskatų; 10) nužudymas dėl nukentėjusiojo tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo; 11) nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą; 12) nužudymas siekiant įgyti nukentėjusiojo organą, audinį ar ląsteles.

2008 m. gegužės 8 d. įstatymu Nr. X-1527 bei 2008 m. birželio 12 d. įstatymu Nr. X-1597 buvo pakeisti kai kurie LR BK 129 str. 2 d. numatyti nužudymą kvalifikuojantys požymiai. BK 129 str. 2 d. 12 p. numatyta atsakomybė už nužudymą siekiant įgyti asmens organą, audinį ar ląsteles, o

---

²³⁰ *Бородин С. В. Преступления против жизни. Р. 114.*

BK 129 str. 2 d. 3 p. - atsakomybė už artimo giminaičio arba šeimos nario nužudymą.

Kitų valstybių BK numato nemaža nužudymą kvalifikuojančių požymių.

RF BK 105 str. 2 d. pateiktas baigtinis kvalifikuotų nužudymų sąrašas. Iš esmės visi jame numatyti nužudymą kvalifikuojantys požymiai sutampa su įtvirtintais LR BK 129 str. 2 d. Be to, Rusijos įstatymų leidėjas kvalifikuotu laiko nužudymą dėl nacionalinės, rasinės, religinės neapykantos ar priešiško arba kraujo keršto motyvais²³¹.

Lenkijos įstatymų leidėjas kvalifikuoto nužudymo sudėtį į baudžiamąjį įstatymą įtraukė tik 1997 metais²³². Šiuo metu Lenkijos BK nužudymą kvalifikuojantys požymiai yra numatyti 148 str. 2 ir 3 d. Minėjome, kad toks veiką kvalifikuojančių požymių išdėstymas nepagrįstas, nes abiejų straipsnio dalių sankcijos yra analogiškos. Taigi pagal Lenkijos BK kvalifikuotu nužudymu laikomas: 1) nužudymas itin žiauriai; 2) nužudymas ryšium su įkaito paėmimu, išžaginiu ar plėšimu; 3) nužudymas dėl motyvų, nusipelnančių ypatingo pasmerkimo; 4) nužudymas panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas; 5) daugiau nei vieno asmens nužudymas vienu veiksmu; 6) nužudymas, padarytas anksčiau už tokią veiką teisto asmens. Palyginti su LR BK ir RF BK, Lenkijos BK įtvirtintas kvalifikuojančių požymių sąrašas nėra baigtinis. Tai suponuoja 148 str. 2 d. 3 p. nuostata, jog kvalifikuotu laikomas nužudymas padarytas dėl ypatingo pasmerkimo nusipelnančių motyvų. Šia nuostatata teismui paliekama teisė savo nuožiūra, atsižvelgus į faktines bylos aplinkybes spręsti, ar nusikalstamos veikos motyvai yra ypač smerktini ir, ar tokia veika pripažintina kvalifikuotu nužudymu.

Vokietijoje galiojantis 1871 m. BK skiria dvi pagrindines nužudymų rūšis, sunkų nužudymą (vok. - *Mord*) ir nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių – gyvybės atėmimą (vok. *Totschlag*). Ilgą laiką

---

²³¹ Уголовный кодекс Российской Федерации [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.hro.org/docs/rlex/uk/>

²³² Kasprzycki J. Baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai pasikeitimai Lenkijos baudžiamojoje teisėje. // Teisė. 2001. Nr. 41. P. 83-84.

Vokietijos baudžiamosios teisės doktrinoje pagrindinis sunkaus nužudymo ir nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių atskyrimo kriterijus buvo tai, ar nužudymui buvo ruošiamasi iš anksto, ar jis padarytas iš anksto nepasiruošus. Tačiau 1941 m. įstatymu minėtas atskyrimo kriterijus buvo pakeistas ir įvestas „įvykdytos veikos svarstymo kriterijus“ (vok.- *Überlegung ausgeführten Tötung*). Vokietijos baudžiamosios teisės specialistas J. Veselsas (J. Wessels) tokio pakeitimo priežastį aiškina taip: „ši koncepcija yra pranašesnė už senąją, nes ji pašalina neaiškumus, kurie buvo susiję su psichologiniais „samprotavimo“ požymiais. Tarp dabar dominuojančio „samprotavimo“ kriterijaus ir anksčiau buvusio „pasiruošimo“ kriterijaus negalima dėti lygybės ženklo. Samprotavimas yra nuo rengimosi nepriklausanti asmens psichikos savybė, dėl kurios sąmoningi nusikalstama veiką padaryti skatinantys motyvai laimi prieš veikos padarymą stabdančius motyvus.“ Remiantis tuo išskiriamos trys ypatingai sunkaus nužudymo požymių grupės: nusikalstamos veikos padarymo priežastys, būdas, tikslas²³³.

Įvardintos kvalifikuoto nužudymo požymių grupės būdingos ir Lietuvos BK 129 str., tačiau priešingai nei Vokietijoje, Lietuvos įstatymų leidėjas nevartoja skirtingų sąvokų apibūdinamas nužudymų rūšis. Manytina, kad tai labiausiai priklauso nuo kiekvienoje valstybėje susiklosčiusių teisės tradicijų. Lietuvos baudžiamojoje teisėje nužudymas ir nužudymas, turintis kvalifikuojančių požymių, yra perimti iš sovietinės baudžiamosios teisės. Svarstant galimybę panašią patirtį panaudoti Lietuvoje, būtina įvertinti tai, kad praktiniu požiūriu tai iš esmės neturės jokios reikšmės. Vokietijos BK nužudymą be kvalifikuojančių požymių žymi kiek „švelnesnis“ terminas nei kvalifikuotą nužudymą. Galbūt tai svarbu tokios veikos smerktinumo požiūriu. Tačiau, manytina, kad tyčinis gyvybės atėmimas nepriklausomai nuo to, ar tokia veika turi kvalifikuojančių požymių, ar ne, nužudymu laikomas pagrįstai. Be to, mėginant surasti motyvų tam, kodėl Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose apibūdinant ir tyčinį gyvybės atėmimą be jo pavojingumą

---

²³³ Wessels J. *Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte.* - Heidelber:C.F. Müller juristischer Verlag, 1994. P.19.

didinančių ir mažinančių aplinkybių, ir kvalifikuotą tyčinį gyvybės atėmimą, yra vartojamas tas pats „nužudymo“ terminas, atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK 129 str. 1 ir 2 d. numatytos veikos skiriasi tik fakultatyviaisiais sudėties požymiais.

Pagal Vokietijos BK 211 str. 2 d. nužudymą kvalifikuoja kaltininko troškimas žudyti, siekis patenkinti seksualinius poreikius, godumas ar kitokie niekingi motyvai. Kvalifikuotu taip pat laikomas klastingas nužudymas, nužudymas žiauriu ar visuomenei pavojingu būdu arba siekiant paslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo įvykdymą. Vokietijos BK įtvirtintas kvalifikuojančių aplinkybių sąrašas yra žymiai trumpesnis lyginant su LR BK bei RF BK ir gana abstraktus. Vokietijos BK § 211 skelbia: „(1) Žudikas nuteisiamas laisvės atėmimu iki gyvos galvos. (2) Žudikas yra tas, kuris nužudo žmogų dėl pasitenkinimo mirtimi (*Mordlust*), siekdamas patenkinti savo lytinius poreikius (*Geschlechtstrieb*), dėl savanaudiškų paskatų (*aus Habgier*) arba dėl kitų žemų paskatų (*aus niedrigen Beweggrunden*), klastingai arba žiauriai, panaudodamas visuotinai pavojingas priemones, siekdamas padaryti kitą nusikaltimą arba nuslėpti jo padarymą.“

Mord – tai tyčinis sunkus nusikaltimas. Baudžiama taip pat už pasikėsinimą padaryti šią nusikalstamą veiką.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Vokietijos BK 212 str., reglamentuojančio baudžiamąją atsakomybę už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, 2 d. numatyta atsakomybė už ypatingai sunkų nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, kuris nėra tapatus kvalifikuotam, nors jų sankcijos ir yra analogiškos. Ypatingai sunkus nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių apibūdinamas terminu „itin rimti nužudymo atvejai“ (vok. *besonders schwerer Fall des Totschlags*). Sąvokos „itin rimti atvejai“ įstatymų leidėjas nekonkretizuoja, todėl kiekvienu konkrečiu atveju prerogatyva tai nuspręsti paliekama teismui. Vertėtų pastebėti, kad kaltininkui ypatingai sunkus nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių gali būti inkriminuojamas, jei jo veikoje nėra nei vieno kvalifikuojančio požymio, bet

kartu dėl vienokios ar kitokios aplinkybės veika yra pavojingesnė už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių²³⁴.

Mord - tai pavojingiausias kėsinimasis į žmogaus gyvybę.

A. E. Žalinskis šios veikos sudėtį apibūdina naudodamasis šią schema:

1. Objektinio sudėtis:
  - 1) objektas – kito žmogaus gyvybė;
  - 2) veika – nužudymo padarymas, mirties sukėlimas;
  - 3) nužudymo požymiai, susiję su veika.
2. Subjektyvioji sudėtis:
  - 1) tyčia;
  - 2) nužudymo požymiai, susiję su subjektyviaja puse;
  - 3) priešingumas teisei;
  - 4) kaltė.

Pasak minėto autoriaus, nužudymo sudėties schemoje galima išskirti dvi požymių grupes: a) mirties sukėlimo požymius, kurie yra bendri ir § 211 numatytam kvalifikuotam nužudymui – *mord*, ir § 212 1 d. įtvirtintam nužudymui be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių - *totshlag*; b) ypatinguosius nužudymo požymius (*Mordmerkmale*)²³⁵.

Aptariant ypatinguosius *mord* požymius, reikia prisiminti A. Ezerio (A. Eser) pastabą, kad mirties sukėlimas tampa nužudymu, jeigu jame yra tam tikri nužudymo požymiai, numatyti BK § 211 2 d. Šie požymiai charakterizuoja ypatingą socialinį – etinį veikos smerktinumą²³⁶. Jų sąrašas yra baigtinis. Atsižvelgiant į vyraujančią nuomonę, išskiriamos trys požymių grupės:

- a) požymiai, susiję su veika, o būtent su žmogaus numarinimu pasinaudojant nukentėjusiojo bejėgiška ar liguista padėtimi,

---

²³⁴ Серебренникова А. В. Преступные деяния против жизни по УК ФРГ. // Вестник Московского Университета. Серия 11. Право. 1997. Nr. 3. P. 57-63, P. 58.

²³⁵ Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. - Москва.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. P. 366

²³⁶ Eser A., in Schönke A., Schröder, Strafgesetzbuch – Kommentar, 25 edition, 1997. P. 1673.

- kankinant, pavartojant visuotinai pavojingas priemones (t. y. esama trijų alternatyvų);
- b) požymiai, susiję su veikos subjektu, apibūdinantys tokius nusikaltimo motyvus kaip numarinant patiriamas pasitenkinimas, seksualinių potraukių patenkinimas, siekis bet kokia kaina gauti turtinės naudos, kitos žemos paskatos (t. y. esama keturių alternatyvų);
- c) požymiai, susiję su nusikaltimo tikslu, kai nusikaltimas padaromas siekiant palengvinti kito nusikaltimo padarymą arba paslėpti kitą nusikaltimą (t. y. esama dviejų alternatyvų).

Paskutiniuoju atveju yra reikalaujama tiesioginės tyčios paslėpti kitą nusikaltimą (*Verdeckungsabsicht*). Be to, pagal Vokietijos Aukščiausiojo Teismo praktiką, nužudymas ir jo pasekoje sukelta nukentėjusiojo mirtis privalo būti paslėpimo (priedengimo), o ne nusikaltimo padarymo priemonė. Šio požymio nėra tuomet, kai gyvybė atimama žmogui, nieko nežinojusiam apie anksčiau padarytą nusikalstamą veiką²³⁷.

Lietuvos bei kitų šalių baudžiamieji įstatymai numato daug nužudymą kvalifikuojančių požymių, jų gausa savaime lemia poreikį sisteminti, klasifikuoti. A. S. Nikiforovas teigia, jog pagrindo nužudymą kvalifikuojančių požymių klasifikacijai suteikia pačios baudžiamosios teisės normos, numatančios atsakomybę už tyčinį nužudymą. Šis autorius nusikaltimą kvalifikuojančius požymius skiria į penkias grupes: apibūdinančius objektyviają, subjektyviają, objektyviają ir subjektyviają nusikaltimo sudėties puses bei charakterizuojančius nukentėjusį ir kaltininką²³⁸. Baudžiamosios teisės teorijoje šių požymių klasifikavimo pagrindu taip pat laikomi

---

²³⁷ Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. Р. 366-367

²³⁸ Никифоров А. С. Квалифицированное убийство в современном европейском континентальном и англо-американском уголовном праве. // Журнал российского права. 2001. Nr. 5. Р. 125.

nusikalstamos veikos sudėties elementai: objektas ir nukentėjusysis, objektyvioji pusė, subjektas bei subjektyvioji pusė²³⁹. Taigi galima išskirti:

1. požymius, apibūdinančius nukentėjusį, kurie numatyti LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3, 4 ir 5 p.;
2. požymius, apibūdinančius nužudymo objektyviają pusę, kurie numatyti LR BK 129 str. 2 d. 6 ir 7 p.;
3. požymius, apibūdinančius nužudymo subjektyviają pusę, kurie numatyti LR BK 129 str. 2 d. 8, 9, 10, 11 ir 12 p.
4. požymius, apibūdinančius nužudymo subjektą, kurių LR BK nenumato²⁴⁰.

Pradžioje reikėtų aptarti, kokius kiekvienai iš paminėtų grupių priskirtus nužudymą kvalifikuojančius požymius numato užsienio valstybių baudžiamoji teisė, o vėliau nuosekliai pereiti prie LR BK įtvirtintų kvalifikuotų nužudymų sudėčių analizės.

Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, kad objektyviają nusikaltimo pusę *inter alia* nusako veikos padarymo būdas, vieta, laikas, priemonės ir įrankiai. Kalbant apie nusikaltimo padarymo būdą, iš esmės visuotinai nusikaltimą kvalifikuojančiu požymiu pripažįstamas ypatingas žiaurumas, sukėles nukentėjusiajam dideles kančias. Štai Ispanijos BK, kuris, palyginti su kitų valstybių baudžiamaisiais įstatymais, įtvirtina gana nedidelį nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašą (tokių Ispanijos BK 139 str. numatyti tik trys), kvalifikuotu laiko nužudymą, padarytą esant iš anksto apgalvotai tyčiai, už atlyginimą, be gailėsčio (*con ensanamiento*) ir sąmoningai siekiant sukelti nukentėjusiajam nežmonišką skausmą²⁴¹.

---

²³⁹ Teisinėje literatūroje sutinkama ir kitokių klasifikacijų. Pavyzdžiui, S. V. Borodinas siūlo kvalifikuojančius požymius skirstyti į dvi grupes: 1) aplinkybes, apibūdinančias subjektyvias nužudymo savybes ir kaltininko asmenybę; 2) aplinkybes, apibūdinančias objektyvias nužudymo savybes. (Žr. Borodin C. B. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Москва: Юристъ, 1994. P. 57.

²⁴⁰ Nužudymą kvalifikuojantį požymį, susijusį su subjektu numato Lenkijos BK (nužudymas, padarytas anksčiau už tokią veiką teisto asmens) bei RF BK (nužudymas, įvykdytas grupės asmenų, grupės iš anksto susitarusių asmenų arba organizuotos grupės).

²⁴¹ Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm>

Gana išsamiai nužudymo padarymo būdą kaip šį nusikaltimą kvalifikuojantį požymį aptaria Portugalijos BK 132 str. c ir d p.. 132 str. c p. kvalifikuotu nužudymu (*homicidio qualificado*) laiko nužudymą, padarytą kankinant, itin žiauriai, siekiant sukelti didesnes nukentėjusiojo kančias (*augmentar o sufrimento da vitima*). Tuo tarpu nužudymą kvalifikuojantį požymį, numatytą Portugalijos BK 132 str. d p., remiantis A. S. Nikiforovo klasifikacija, derėtų priskirti požymiams, kurie apibūdina ir objektyviają, ir subjektyviają nusikaltimo sudėties puses. Minėta norma kvalifikuotu nužudymu laiko tokią veiką, kai žmogus nužudomas sąmoningai jį kankinant ir taip siekiant patenkinti seksualinį instinktą ar dėl kurių kitų žemų paskatų. Taigi šiuo atveju Portugalijos įstatymų leidėjas įtvirtina nužudymą kvalifikuojantį požymį, kuris apibūdina ir objektyviosios (padarymo būdas – žiauriai kankinant), ir subjektyviosios (motyvas – seksualinių instinktų tenkinimas) pusės elementus²⁴².

Daugelio užsienio valstybių BK sutinkamas ir kitas nužudymą kvalifikuojantis požymis, susijęs su nusikaltimo padarymo būdu, kai siekiant nužudyti konkretų asmenį, pasirenkamas nusikalstamo kėsینimosi įgyvendinimo būdas, keliantis pavojų daugeliui žmonių. Kai kurių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintos formuluotės leidžia teigti, jog šis kvalifikuojantis požymis apibūdina nusikaltimo padarymo būdą (pvz., LR BK 129 str. 2 d. 7 p.). Kitose valstybėse šis požymis yra konkretinamas ir siejamas su nusikaltimo padarymo priemonėmis. Štai Lenkijos BK 148 str. 2 paragrafo 4 p. kvalifikuotu nužudymu laikoma tokia veika, kai nužudoma panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas. Reikėtų pažymėti, jog šiuo atveju Lenkijos įstatymų leidėjo pozicija kritikuotina kaip neapimanti visų atvejų, kai nužudymu sukeliamas pavojus ne tik nukentėjusiajam, bet ir aplinkiniams. Veika pavojinga daugeliui žmonių ne tik tuomet, kai naudojamas šaunamasis ginklas, sprogstamosios medžiagos, bet ir naudojant nuodingas dujas ar kitas cheminės medžiagas. Pavojus daugeliui žmonių, be jokios

---

²⁴² Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.giea.net/legislacao.net/>.

abejonės, kyla ir tada, kai konkretų žmogų nužudyti kėsিনamasi padegant gyvenamąjį namą ir pan. Taigi tenka pažymėti, jog kaimyninės Lenkijos BK numatytas nužudymą kvalifikuojantis požymis, apibūdinantis konkrečias nusikalstamos veikos padarymo priemones, mūsų nuomone, yra pernelyg „kazuistinis“, t. y. susietas tik su keliomis konkrečiomis grėsme daugelio asmenų gyvybei keliančiomis priemonėmis, pasitelkiamomis nusikalstamam kėsინimuisi realizuoti, todėl negali apimti visų praktiškai galimų situacijų. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lenkijos Respublikos BK 148 str. 2 paragrafe įtvirtintų nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas yra gana trumpas (čia numatyti tik 4 tokie požymiai, dar du kvalifikuojančius požymius – daugiau nei vieno asmens nužudymą bei nužudymą, padarytą anksčiau už tokią veiką teisto asmens, numato BK 148 str. 3 paragrafas), todėl kai kuriais atvejais itin pavojingas veikas tenka kvalifikuoti kaip nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių²⁴³.

Kalbant apie nužudymą kvalifikuojančius požymius, apibūdinančius šio nusikaltimo padarymo būdą, būtina paminėti nužudymą, padaromą nuvuodijant, kurį numato Prancūzijos BK 221-5 str. Pastebėtina tai, jog Prancūzijos įstatymų leidėjas nuvuodijimo nevardina BK 221-4 str., kuriame įtvirtinti kiti nužudymą kvalifikuojantys požymiai, tačiau išskiria į atskirą straipsnį, kaip savarankišką sudėtį. Kokios priežastys sąlygoja tokį reglamentavimą? Atidžiau įvertinus Prancūzijos BK 221-4 bei 221-5 str. numatytas sankcijas, matome, jog nužudymą padaromą nuvuodijant, įstatymas laiko mažiau pavojinga veika nei, tarkim, mažamečio ar artimo giminaičio nužudymą. Už nužudymus, padaromus esant BK 221-4 str. išvardintoms aplinkybėms, numatoma sankcija - laisvės atėmimas iki gyvos galvos, tuo tarpu už nuvuodijimą baudžiama laisvės atėmimu iki trisdešimties metų. Taigi vertinant pagal įstatymo numatytos sankcijos dydį, nužudymą, padaromą nuvuodijant, Prancūzijos BK iš esmės traktuoja kaip nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, o ne kaip kvalifikuotą, nes

---

²⁴³ *Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://prawo.interia.pl/kodeksy/?aid=7717>*

už jį numatyta sankcija adekvati sankcijai už nužudymą be kvalifikuojančių požymių, t. y. laisvės atėmimas iki trisdešimties metų. Reikia pažymėti, jog toks reglamentavimas, vargu, ar yra pagrįstas. Tokia nuomonė grįstina patvirtina tuo, kad BK 221-5 str. 3 d. numato kvalifikuotą nuvuodijimo sudėtį. Čia nurodoma, jog už nuvuodijimą baudžiama laisvės atėmimu iki gyvos galvos, kai ši veika padaroma esant aplinkybėms, numatytoms BK 221-2, 221-3, 221-4 str. Taigi nuvuodijimą kvalifikuoja tie patys požymiai, kurie įgalina kvalifikuotu laikyti bet kurį nužudymą, padarytą kitais būdais. Autoriaus nuomone, vienintelis motyvas, galintis argumentuoti nuvuodijimo išskyrimą į atskirą sudėtį – tai būtent ypatingas nusikaltimo padarymo būdas, kuris, priešingai nei įprastinio nužudymo atveju, nėra susijęs su smurtu²⁴⁴.

Nuvuodijimą, kaip nužudymą kvalifikuojantį požymį, apibūdinantį nusikaltimo padarymo būdą, numato Portugalijos BK. 132 str. 2 d. h p. nustatyta, jog laisvės atėmimo bausme nuo 12 iki 25 metų baudžiamas asmuo, kuris nužudo panaudodamas nuodus ar kitokią klastą.

Portugalijos įstatymų leidėjas nuvuodijimą laiko vienu iš atvejų, kai asmuo nužudomas panaudojant klastą. Klasta – tai nužudymą kvalifikuojantis požymis, apibūdinantis nusikaltimo padarymo būdą. Aptartasis Portugalijos BK nužudymą kvalifikuojančiu požymiu iš esmės laiko nusikaltimo padarymo būdą – klastą, tačiau nusikaltimo sudėtį formuluoja apibūdindamas nusikaltimo padarymo priemones: „tas, kas nužudo, panaudodamas nuodus (*veneno*) ar kitas „klastingas“ priemones (*meio insidioso*).“ Šį nužudymą kvalifikuojantį požymį numato ir Italijos BK 577 str. 2 p.: „panaudojant nuodingas medžiagas ar kitas „klastingas“ priemones (*mezzo insidioso*)“²⁴⁵. Kitų Europos Sąjungos valstybių – narių baudžiamieji įstatymai tiesiogiai numato tokį nužudymą kvalifikuojantį padarymo būdą kaip klasta. Pavyzdžiui, Ispanijos BK 139 str. 1 a p. baudžiamoji atsakomybė už nužudymą, padarytą klasta (*con alevosia*).

---

²⁴⁴ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm

²⁴⁵ Italijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://studiocelentano.it/codici/cp/codicepenale002a.htm>

Užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra ir kitų nužudymą kvalifikuojančių požymių, kurie apibūdina objektyviają šio nusikaltimo sudėties pusę. Tai dviejų ar daugiau asmenų, įkaitu paimto asmens nužudymas. Būtina pažymėti, kad kai kurių valstybių baudžiamoji teisė kvalifikuotu nužudymu pripažįsta kelių nusikaltimų sutaptį. Pavyzdžiui, Lenkijos BK 148 str. 2 paragrafo 2 p. kvalifikuotu laikomas nužudymas, padarytas ryšium su įkaito paėmimu, išžaginiu arba plėšimu. Taigi, nužudymą kvalifikuojatis požymis gali būti tiek realioji (pavyzdžiui, kai nužudoma išžaginimo pasekoje, negavus reikalaujamos išpirkos, nužudomas prieš tai įkaitu paimtas asmuo), tiek idealioji sutaptis (pavyzdžiui, plėšimo metu vartojamas smurtas nukreiptas ne tik į neteisėtą nukentėjusiajam priklausančio turto atėmimą, bet kartu siekiama ir nužudyti).

Kitą pavyzdį, kai kvalifikuotu nužudymu laikoma kelių nusikaltimų sutaptis, pateikia Prancūzijos BK. Kitaip nei Lenkijos BK, kuriame išvardinamos konkrečių nusikaltimų – neteisėto laisvės atėmimo, išžaginimo, plėšimo ir nužudymo sutaptys, laikomos nužudymą kvalifikuojančiais požymiais, Prancūzijos BK 221-2 str. įtvirtinta kvalifikuota sudėtis – nužudymas, kuris lydi kitą nusikaltimą, seka prieš arba po jo (*meurtre qui precede, accompagne ou suit un autre crime*). Už tokią veiką įstatymas numato griežtesnę bausmę – laisvės atėmimą iki gyvos galvos.

Nužudymo objektas – tai žmogaus gyvybė, o dalykas – pats žmogus, nukentėjusysis. Užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje požymiai, apibūdinantys nukentėjusiojo ypatybes, sudaro bene gausiausią grupę. Paminėsime dažniausiai pasitaikančius.

Plačiausią nužudymą kvalifikuojančių požymių, apibūdinančių nukentėjusįjį, sąrašą įtvirtina Prancūzijos BK 221-4 str. Kai kurie iš šių požymių susiję ne tik su ypatingomis nukentėjusiojo savybėmis, fizine būkle ar socialine padėtimi, bet ir su subjektyviaja ar objektyviaja nužudymo sudėties pusėmis.

Prie išimtinai nukentėjusįjį apibūdinančių požymių galime priskirtini nukentėjusiojo nepilnametystė, nukentėjusiosios nėštumas, bejėgiška būklė,

giminystės ryšys, siejantis nukentėjusį ir kaltininką. Pavyzdžiui, Prancūzijos BK 221-4 str. 1 p. kvalifikuotu laiko nepilnamečio, jaunesnio nei 15 metų, nužudymą. Portugalijos Respublikos BK nepilnamečio nužudymo kaip savarankiško nužudymą kvalifikuojančio požymio neišskiria, nes 132 str. 2 d. b p. kvalifikuotu laiko bejėgiškos būklės, kurią sąlygoja amžius, neįgalumas, liga, nėštumas, asmens nužudymą. Kaip bejėgiškos būklės asmens nužudymas turi būti kvalifikuojamas tiek nepilnamečio, tiek ir nusenusių asmens nužudymas, nes abiem atvejais nukentėjusiojo bejėgiškumo priežastis yra jo amžius.

Italijos BK įtvirtintų nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašė nėra nei nepilnamečio, nei bejėgiškos būklės asmens nužudymo. Tokios veikos kvalifikuojamos pagal BK 575 str. kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (*omicidio*). Tai patvirtina ir štai kokia aplinkybė. Italijos BK 579 str. numato privilegijuotą nužudymo sudėtį – nužudymą nukentėjusiojo sutikimu (*omicidio del consenziente*), tačiau šio straipsnio 3 d. nurodoma, jog veikai kvalifikuoti taikomos atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių reglamentuojančios normos, jeigu sutikimą davė nepilnametis, nesulaukęs 18 metų amžiaus, psichikos liga sergantis, bejėgiškos būklės dėl kitokios ligos esantis arba nuo alkoholio ar psichotropinių medžiagų apsvaigęs asmuo. Taigi nepilnamečio ar bejėgiškos būklės asmens nužudymas Italijoje kvalifikuotu laikomas tik tuomet, jei jis padaromas esant aplinkybėms, numatytoms BK 576-576 str. Pavyzdžiui, nužudomas artimas nepilnametis giminaitis ir pan.

Kitas nužudymą kvalifikuojantis požymis, kuris apibūdina nukentėjusį – tai giminystės ryšys, siejantis kaltininką ir nukentėjusį. Iš aptariamų valstybių šį požymį numato Italijos, Portugalijos, Prancūzijos baudžiamieji įstatymai. Tuo tarpu Ispanijoje ir Lenkijoje artimas nukentėjusiojo ir kaltininko giminystės ryšys reikšmės kvalifikuojant nužudymą neturi. Kita vertus, ir tose valstybėse, kur toks požymis numatytas, reikšmės nusikaltimo kvalifikavimui turi skirtingų eilių ir laipsnių giminystė. Štai Portugalijos Respublikos BK kvalifikuotu laiko nužudymą, kurį padarė nukentėjusiojo descendentas arba

ascedentas, taip pat įvaikis ar įtėvis. Descedentas ir ascedentas – tai terminai, kuriuos Portugalijos baudžiamoji teisė yra perėmusi iš romėnų šeimos teisės. Descedentas – tai asmuo, kurį su nukentėjusiuoju sieja tiesioginės žemutinės eilės giminystė (pagal galiojantį LR CK - tai tiesioji žemutinė giminystės linija). Tokia giminystė sieja protėvį ir palikuonis, pavyzdžiui, tėvą ir sūnų, senelį ir vaikaitį. Tuo tarpu ascedentas – tai asmuo, kurį su nukentėjusiuoju sieja tiesioginės aukštesnės eilės giminystė (tiesioji aukštesnė giminystės linija). Tai giminystė, esanti tarp palikuonių ir protėvių. Giminystės laipsnis reikšmės nužudymo kvalifikavimui neturi. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad giminystė šia prasme suprantama ne tik kaip kraujo, bet ir kaip teisinis ryšys, kuris egzistuoja esant įvaikinimo teisiniams santykiams.

Italijoje kvalifikuotu nužudymu taip pat laikomas tiek ascedento, tiek descedento nužudymas (Italijos BK 576 str. 2 p.). Prancūzijoje reikšmės nužudymo kvalifikavimui turi tik tiesiosios aukštesnės eilės giminystė, siejanti kaltininką ir nukentėjusįjį. Tai reiškia, jog tėvo, motinos, senelio nužudymą Prancūzijos baudžiamoji teisė traktuoja kaip kvalifikuotą, tuo tarpu vaiko, vaikaitio nužudymą – kaip nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių. Autoriaus nuomone, toks reglamentavimas nėra pagrįstas ir veikas, kurios atspindi ypatingą kaltininko šaltakraujiškumą, pavojingumą visuomenei, leidžia kvalifikuoti kaip skirtingo sunkumo nusikaltimus. Dėl šios priežasties Italijos, Portugalijos, o taip pat LR BK yra kur kas nuoseklesni formuojant vienodą baudžiamąją politiką.

Aptariant artimo giminaičio nužudymą Prancūzijos baudžiamojoje teisėje, pabrėžtina tai, kad įstatymas čia vartoja ypatingą, natūralaus arba teisinio ascedento sąvoką (*ascendant legitime ou naturel*). Tai reiškia, jog kvalifikuotas nužudymas bus inkriminuojamas ir kaltininkui, kuris yra nesantuokinis nukentėjusiojo vaikas, jeigu nusikalsdamas asmuo žinojo apie jį ir nukentėjusįjį siejantį kraujo ryšį.

Dalis nužudymą kvalifikuojančių požymių sietini su subjektyviaja nusikaltimo sudėties puse – tikslu. Toks pavyzdys gali būti Prancūzijos BK 221-4 str. 4-2, 4-3, 5, 6 ir 7 p.. 4 p. kvalifikuotu laiko teisėjo, prokuroro,

prisiekusiojo, asmens einančio kitas teises ar valstybės tarnautojo pareigas, žandarmerijos pareigūno, nacionalinės policijos civilinio tarnautojo, muitinės, bausmės atlikimo vietos pareigūno ar bet kurio kito asmens, atliekančio viešojo administravimo funkcijas, nužudymą ryšium su jo tarnybinių pareigų vykdymu. 4-2 p. kvalifikuotu įvardinamas ir aukščiau nurodytų asmenų sutuoktinių, ascedentų ar tiesioginių descendentų bei asmenų, kurie nuolat gyvena jų namuose, nužudymas, kurį nulėmė pareigūno tarnybinių funkcijų įgyvendinimas. Nustatant šių nusikaltimų sudėčių požymius kaltininko veikoje, nepakanka konstatuoti aplinkybę, jog nukentėjusysis ėjo kurias nors įstatyme išvardintas pareigas, susijusias su viešojo administravimo sritimi. Būtina įrodyti vieno iš subjektyviosios nusikaltimo sudėties pusės elementų – tikslo bei nukentėjusiojo einamų pareigų sąsajas. Pavyzdžiui, kad nukentėjusysis, būdamas teisėjas, atliko tam tikrus procesinius veiksmus kaltininko atžvilgiu (taikė kardomasias priemones, iš esmės nagrinėjo baudžiamąją bylą), o kaltininkas, suprasdamas jam kilsiančius neigiamus teisinio pobūdžio padarinius, tyčia nužudė nukentėjusįjį, turėdamas tikslą taip nutraukti tarnybinių pareigų vykdymą. Tokiu būdu minėtas nužudymą kvalifikuojantis požymis apibūdina ne tik išskirtines nukentėjusiojo savybes (tarnybines padėtį, pareigas), bet taip pat ir vieną iš subjektyviosios pusės požymių – nusikaltimo tikslą. Šią aplinkybę tik dar labiau pagrindžia jau minėto BK 221-4 str. 4-2 p. Nusikaltimo sunkumą didesne dalimi lemia ne paties nukentėjusiojo (asmens, einančio viešąsias pareigas, giminaičio) savybės, o nusikalstamas tikslas – siekiama įbauginti pareigūną, sulaikyti jį nuo tolimesnio tarnybinių pareigų vykdymo arba atkeršyti už tai, kas jau atlikta, pavyzdžiui, už konkrečius prokuroro, teisėjo atliktus procesinius veiksmus.

Nusikalstamo tikslo apibūdinimas ryškus ir kituose Prancūzijos BK 221-4 str. įtvirtintuose nužudymą kvalifikuojančiuose požymiuose. Štai minėto straipsnio 5 p. kvalifikuotų nužudymų grupei priskiria liudytojo, ieškovo civilinėje byloje nužudymą, padaromą turint tikslą sulaikyti asmenį nuo ieškinio pareiškimo, parodymų davimo teisme ir pan.

Kai kurie kiti nužudymą kvalifikuojantys požymiai apibūdina ir nukentėjusį, ir kitus subjektyviosios pusės elementus, pavyzdžiui, motyvą. Prancūzijos BK 221-4 str. 6, 7 p. numato kvalifikuotas nužudymo sudėtis – asmens nužudymą dėl jo tikro ar tariamo priklausymo ar nepriklausymo tam tikrai etninei ar religinei grupei, asmens nužudymą dėl jo seksualinės orientacijos. Šie nužudymą kvalifikuojantys požymiai apibūdina nukentėjusį bei nusikaltimo motyvą – priešišką nusiteikimą tam tikros asmenų grupės atžvilgiu, religinę, tautinę neapykantą.

Panašius nužudymą kvalifikuojančius požymius, apibūdinančius nukentėjusį ir atskirus subjektyviosios nusikaltimo sudėties pusės elementus, numato Portugalijos BK. Šie požymiai įtvirtinti BK 132 str. 2 d. j p. Atskiri kvalifikuojantys požymiai yra susiję su skirtingais subjektyviosios nusikaltimo sudėties pusės elementais. Štai, pavyzdžiui, dėstytojo ar egzaminuotojo nužudymas gali būti susijęs ir su tikslu (siekimu išvengti, kad egzaminuotų konkretus asmuo), ir su motyvu (kerštaujant už blogą įvertinimą). Ten pat numatyta kvalifikuota nužudymo sudėtis – kulto tarnautojo nužudymas greičiau apibūdina nusikaltimo motyvą - religinę neapykantą.

Požymių, kurie charakterizuoja kaltininką, užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose esama kur kas mažiau. Pavyzdžiui, Lenkijos BK 148 str. 3 paragrafas numato nužudymą kvalifikuojantį požymį, kurio naujajame LR BK yra atsisakyta. Tai nužudymas, padarytas asmens, anksčiau teisto už nužudymą. Pakartotinumą kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio nenumato nei vienos kitos mūsų aptariamų valstybių BK.

Įdomų kaltininką apibūdinantį požymį numato Portugalijos BK, kuris kvalifikuotu pripažįsta nužudymą, padarytą pareigūno, grubiai pažeidžiančio tarnybinius įgaliojimus. Tokio kvalifikuojančio požymio įtvirtinimą BK galėjo sąlygoti konkreti valstybėje susiklosčiusi situacija, nemažas panašaus pobūdžio nusikalstamų veikų skaičius, tačiau autoriaus nuomone, tai yra dvi nusikalstamos veikos kuriomis kėsinama į skirtingus objektus. Nužudymo objektas – žmogaus gyvybė, o piktnaudžiaujant tarnybinais įgaliojimais pažeidžiama normali, teisinės valstybės sieki atitinkanti, efektyvi,

autoritetinga, Konstitucijai, įstatymams ir kitiems teisės aktams neprieštaraujanti valstybės ir savivaldybių įstaigų bei institucijų veikla²⁴⁶. Užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose esama atveju, kai nužudymą kvalifikuojančiu požymiu laikoma nužudymo ir kitos nusikalstamos veikos sutaptis (pavyzdžiui Lenkijos BK 148 str. 2 paragrafo 2 p.) Kita vertus, aptariamam atveju esama ne nusikaltimų, kuriais kėsiniama į vienas kitam artimus objektus (gyvybę, sveikatą, seksualinio apsisprendimo laisvę) sutapties, nes nužudymas ir pareiginiai nusikaltimai nukreipti į visiškai skirtingus teisinius gėrius. Atsižvelgiant į tai, būtų tikslingiau kvalifikuoti veiką kaip idealiąją nusikaltimų sutaptį.

Baigiant aptarti nužudymą kvalifikuojančius požymius, įtvirtintus ES valstybių – narių baudžiamuosiuose įstatymuose, reikia paminėti gana gausią ir reikšmingą požymių grupę, kurie apibūdina subjektyviąją nužudymo sudėties pusę.

Iš LR BK 129 str. 2 d. įtvirtintų nužudymą kvalifikuojančių požymių šiai grupei priskirtini požymiai, išvardinti 8, 9, 11 bei 12 p. Požymis, numatytas LR BK 129 str. 10 p., t. y. nužudymas dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo, yra kompleksinės prigimties, nes apibūdina tiek nukentėjusįjį, tiek atskirus subjektyviosios nusikaltimo sudėties pusės elementus (tikslą, motyvą).

Daugelį minėtų požymių numato ir kitų valstybių BK, tačiau esama teisinio reguliavimo ypatumų, kuriuos aptarsime išsamiau.

Kaltė pagal baudžiamosios teisės teoriją apibrėžiama kaip asmens santykis su daroma pavojinga veika bei padariniais ir yra bene svarbiausias nusikaltimo sudėties subjektyviosios pusės elementas²⁴⁷. Kaltės forma (tyčia bei neatsargumas) turi didžiausios reikšmės atibojant nužudymą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, o kitose valstybėse – atskiriant tyčinį ir neatsargų nužudymą. Baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje tyčinė kaltės yra skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę, pagal apibrėžtumą – į

²⁴⁶ *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. II knyga. Vilnius: Eugrimas, 2000. P. 277.*

²⁴⁷ *Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, P. 103*

neapibrėžta (nekonkretizuota) ir apibrėžta (konkretizuota), pagal susiformavimo momentą – į iš anksto apgalvotą ir staiga atsiradusią (staigiają)²⁴⁸.

Ši klasifikacija kai kurių valstybių baudžiamojoje teisėje itin svarbi atribojant nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių nuo kvalifikuotųjų sudėčių. Pavyzdžiui, Prancūzijos BK skyriuje, skirtame atsakomybei už tyčinius nusikaltimus žmogaus gyvybei, numatytos dvi skirtingos veikos – *meurtre ir assassinat*. Abi veikos yra tyčinės, tačiau jas skiria tyčios susiformavimo momentas. BK 221-3 str. *assassinat* yra apibrėžiamas kaip iš anksto apgalvotas nužudymas (*meurtre*). Taigi iš esmės *assassinat* - tai kvalifikuota nužudymo sudėtis, už kurią įstatymas numato griežtesnę bausmę. Italijos BK 577 str. 36 p. iš anksto apgalvotą tyčią nedviprasmiškai laiko nužudymą kvalifikuojančiu požymiu (*omicidio con premeditazione*).

Iš anksto apgalvotoji tyčia – nužudymą kvalifikuojantis požymis, kurį numato Portugalijos BK 132 str. i p., kuriame nurodyta, jog nužudymas laikomas kvalifikuotu, jei kaltininko ketinimas nužudyti trunka ilgiau nei 24 valandas (*ter persistido na intencao de matar*).

Kalbant apie kitus subjektyviają nusikaltimo pusę apibūdinančius požymius reikia pastebėti, jog jų įvairovė gana didelė. Skirtingų valstybių įstatymų leidėjas renkasi nevienodus metodus, kuriais išreiškia ypatingai neigiamos kaltininko motyvacijos įtaką veikos kvalifikavimui. Šie metodai gali būti abstraktus ir konkretus pobūdžio. Pavyzdžiui, Lenkijos BK nužudymą kvalifikuojančių požymių, apibūdinančių nusikaltimo padarymo tikslą ar motyvus, ratas nėra platus. BK 148 str. 2 paragrafo 3 p. nustatyta, jog kvalifikuotu laikomas bet koks nužudymas, padarytas ypatingo pasmerkimo nusipelnančios motyvacijos išdavoje. Tokiu būdu, baudžiamajame įstatyme įtvirtinama pakankamai plati teismo diskrecijos teisė spręsti apie kaltininko motyvacijos įtaką nusikaltimo kvalifikavimui. Be minėtos nuostatos, nužudymą kvalifikuojantiems požymiams, apibūdinantiems subjektyviają

---

²⁴⁸ *Ibidem* P. 108.

nusikaltimo sudėties pusę, galima priskirti požymį, numatytą Lenkijos BK 148 str. 2 paragrafo 2 d., t. y. kai nužudymas padaromas dėl įkaito paėmimo, išžaginimo ar plėšimo. Nors šis požymis labiau apibūdina objektyviają nusikaltimo sudėties pusę, iš dalies jame atsispindi ir subjektyviosios pusės elementų charakteristikos. Pavyzdžiui, nužudymo, padaryto dėl įkaito paėmimo, plėšimo, motyvas yra savanaudiškumas ir pan.

Ypatingą nužudymo pavojingumą išreiškia ir nusikalstamo pobūdžio tikslai, kurių šia veika siekiama. Pavyzdžiui, nužudymas siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą, audinį ar ląsteles transplantavimui. Šis kvalifikuojantis požymis numatytas LR BK 129 str. 2 d. 12 p., RF BK 105 str. 2 d. m p., tačiau analizuojamų Europos Sąjungos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose jo nėra. Šio požymio įtvirtinimas naujajame LR BK yra apspręstas šiuolaikinėje medicinoje ypač paplitusios audinių bei organų transplantacijos bei veikų, kai šioms medicininėms operacijoms reikalingus organus siekiama įgyti nusikalstamu būdu, dažnėjimu. Kitų Europos Sąjungos valstybių baudžiamieji įstatymai, priimti anksčiau nei LR BK, todėl taip tiksliai neatspindi šiandieninės kriminogeninės situacijos nusikaltimų žmogaus gyvybei srityje. Kita vertus, šis ypatingą nužudymo pavojingumą liudijantis tikslas gali būti tinkamai įvertintas pasitelkiant kitus kvalifikuojančius požymius, pavyzdžiui, nusikaltimo motyvus, nusipelnančius ypatingo pasmerkimo (Lenkija, Portugalija) ir kt.

Dar vienas nužudymą kvalifikuojantis tikslas – tai siekimas nuslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo darymą (Prancūzijos BK 221-2 str. 2 d., Portugalijos BK 132 str. 2 d. f p.).

Aptarus pagrindines nužudymą kvalifikuojančių požymių, numatytų užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, grupes, reikėtų pažymėti, jog kelių nužudymą kvalifikuojančių požymių buvimas kaltininko veikoje daugelyje valstybių, kaip ir Lietuvoje, turi reikšmės skiriant bausmę. Kita vertus, kai kuriose valstybėse ši aplinkybė turi įtakos veikos kvalifikavimui. Pavyzdžiui, Ispanijos BK už „*asesinato*“, padarytą esant kuriai nors vienai iš BK 139 str. išvardintų aplinkybių, numato laisvės atėmimo bausmę nuo 15 iki

20 metų. BK 140 str. įtvirtinta atskira nusikaltimo sudėtis – „*assessinato*,“ padarytas esant kelioms iš 139 str. numatytų kvalifikuojančių aplinkybių. Tai pati pavojingiausia veika, kuria kėsiniama į žmogaus gyvybę. Už jos padarymą įstatymas numato sunkiausia bausmę – laisvės atėmimą nuo 20 iki 25 metų. Beje, keleto skirtingų kvalifikuotų nužudymų sudėčių iš esmės būta ir Italijos BK. Kitaip nei Ispanijoje reikšmės nusikaltimo kvalifikavimui Italijoje turėjo ne veiką kvalifikuojančių požymių kiekis, bet konkretus kvalifikuojantis požymis. BK 576 str. įtvirtino sąrašą nužudymą kvalifikuojančių požymių, kuriems esant kaltininkas baudžiamas mirties bausme, o 577 str. – laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Taigi, galima sakyti, jog baudžiamasis įstatymas iš esmės numatė „dviejų laipsnių“ kvalifikuotų nužudymų sudėtis, tačiau šis skirtumas neteko reikšmės suspendavus mirties bausmės vykdymą ir ją pakeitus laisvės atėmimu iki gyvos galvos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog, kaip ir Lietuvoje, daugumoje Europos Sąjungos valstybių nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas yra baigtinis. Tokiu būdu, kaltininko veika bus laikoma kvalifikuotu nužudymu tik tuomet, jei joje yra požymių, numatytų atitinkamame BK straipsnyje. Šiuo požiūriu iš visų Europos Sąjungos valstybių išsiskiria Portugalija, kurios BK taip pat įtvirtina gana platų ir išsamų nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašą, tačiau jis nėra baigtinis. Portugalijos BK 132 str. 1 d. pateikiama bendroji kvalifikuoto nužudymo samprata: „Jeigu nužudymas padarytas tokiomis aplinkybėmis, kurios vertos ypatingo pasmerkimo arba liudija ypatingą priešingumą teisei, kaltininkas baudžiamas laisvės atėmimu nuo 12 iki 25 metų.“ Šio straipsnio 2 d. nurodyta, jog ypatingą pasmerkimą ar priešingumą teisei, be kita ko, liudija ir šioje dalyje išvardintų aplinkybių buvimas. Nurodymas „be kita ko“ reiškia, jog veika kvalifikuotu nužudymu gali būti pripažįstama ne tik, kai yra aplinkybių, numatytų BK 132 str. 2 d., bet visais atvejais, kai teismas laiko ją esant vertą ypatingo pasmerkimo.

LR BK 129 str. 2 d. yra įtvirtintas išsamus nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašas. Aptarėmė šių požymių klasifikacijas baudžiamosios teisės

teorijoje. Toliau bus nagrinėjama Lietuvos įstatymo leidėjo numatytos kvalifikuoto nužudymo sudėtys.

2.2. Atskiri nužudymą kvalifikuojantys požymiai

2.2.1. Mažamečio nužudymas

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 24 str. 1 d. skelbia: „Kiekvienas vaikas be jokios diskriminacijos dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, tautinės ar socialinės kilmės, turinės padėties ar jo gimimo turi teisę į tokias apsaugo priemones, kurių reikia jam, kaip nepilnamečiui, ir kurias turi teikti šeima, visuomenė, valstybė“. Ypatingos vaiko apsaugos būtinybę pripažįsta ir kiti tarptautiniai teisės aktai (Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas²⁴⁹ ir kt.). Bene svarbiausias tarptautinis dokumentas šiuo požiūriu yra Jungtinių Tautų 1989 m. Vaiko teisių konvencija²⁵⁰, kurios 6 str. įtvirtinama kiekvieno vaiko neatimama teisė gyventi bei išsipareigojama užtikrinti didžiausią galimybę vaikui gyventi ir sveikai vystytis. Taigi nukentėjusiojo mažametystė kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis į LR BK įtrauktas remiantis tuo, kad mažamečiai, dėl savo fizinių, psichinių, psichologinių savybių bei socialinės patirties stokos nesugebantys apsiginti nuo neteisėtų veiksmų, ypač fizinio smurto, priskiriami itin pažeidžiamai visuomenės grupei. Tokiems asmenims reikalinga ypatinga teisinė apsauga visose teisės šakose.

Pagal galiojantį BK mažamečiu yra laikomas asmuo, jaunesnis nei keturiolikos metų amžiaus. Taigi nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 1 p., kuomet nužudomas asmuo, nesulaukęs keturiolikos metų.

Pirmą kartą į BK šis požymis buvo įtrauktas 1997 metais. Jis numatytas drauge su bejėgiškos būklės asmens nužudymu ir nebuvo išskirtas į atskirą

---

²⁴⁹ *Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-12]. Prieiga per internetą http://www.hrmi.lt/downloads/structure/Tarptautinis_ekonominiu_socialiniu_%20ir_kulturiniu_tesiu_paktas.pdf.*

²⁵⁰ *Valstybės žinios. 1995. Nr. 60-1501.*

punktą (1961 m. BK 105 str. 13 p.). Mažametystės kaip atskiro požymio išskyrimas neturėjo prasmės, nes pagal galiojusio įstatymo formuluotę kiekvienas asmuo, jaunesnis nei 14 metų (mažametis), buvo laikomas esantis bejėgiškos būklės²⁵¹. Galiojančiame BK mažametystė nėra tapatinama su bejėgiška būkle. Kiekvienu atveju teismas, įvertindamas konkrečias nukentėjusiojo fizinę ar psichinę būklę apibūdinančias aplinkybes sprendžia, ar mažametis buvo bejėgiškos būklės. Kitaip tariant, teismas nustato, ar nukentėjusysis dėl fizinių ar psichinių savybių galėjo suprasti kaltininko veikos pobūdį, gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai pasipriešinti. Teismų praktikoje kaltininkui inkriminavus mažamečio asmens nužudymą iš esmės visais atvejais inkriminuojamas ir bejėgiškos būklės asmens nužudymas. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo nuosprendžiu L. V. buvo nuteista pagal BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p. už tai, kad daržinėje pagimdžiusi vyriškos lyties naujagimį, iš karto po gimdymo, tyčia jį nužudė. Mažametį savo vaiką, kuris dėl kūdikystės buvo bejėgiškos būklės, panardino į vandenį ir dėl ko kūdikis mirė²⁵². Kita vertus, galimos išimtys iš tokios praktikos. Pavyzdžiui, teismas trylikos metų sulaukusio mažamečio gali netraktuoti kaip bejėgiškos būklės asmens. Tuomet kaltininkui būtų inkriminuojamas tik mažamečio nužudymas.

Mažamečio nužudymas kaltininkui inkriminuojamas tik tuo atveju, jei nustatyta, kad jis žinojo arba pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjusysis yra mažametis²⁵³. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismo 2007 metų balandžio 17 d. nuosprendžiu M. M. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 1 p. už tai, kad 2006 m. rugsėjo 10 d., apie 21 valandą, Kėdainių rajone, L. kaime, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, iš pykčio, delnu užspausdamas mažametei K. B., gimusiai 1998 m. birželio 23 d., kvėpavimo angas: nosį ir burną, sukėlė asfiksiją, nuo kurios nukentėjusioji mirė, t. y. tyčia nužudė mažametę K. B. Nuosprendyje teismas pažymėjo, jog nukentėjusioji yra kaltinamojo

---

²⁵¹ *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: vadovėlis. 2-asis papild. leid. / Pavilionis, V. et al. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 167.*

²⁵² *Šiaulių apygardos teismo 2005-09-29 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-42-210/2005*

²⁵³ *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004-06-18 nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika.*

sugyventinės I. B. duktė, kurios amžių jis žinojo ir suvokė, kad ji yra mažametė, todėl kaltinamojo padaryta nusikalstama veika atitinka BK 129 str. 2 d. 1 p.²⁵⁴.

Kitas pavyzdys galėtų būti Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1–149/2006, kurioje 2006 m. rugsėjo 6 d. priimtu nuosprendžiu V. G. be kitų nusikaltimų nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 1 p. už tai, kad tyčia nužudė mažametį J. S., gimusį 1990 m. balandžio 17 d. V. G. 2002 m. rugpjūčio mėnesio pabaigoje, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto metu, tyčia sudavė vieną smūgį kumščiu į veidą mažamečiui J. S., dėl to pastarasis nukrito ant žemės. Tęsdamas savo nusikalstamą veiką, ant žemės gulinčiam J. S. jis tyčia sudavė lazda ne mažiau kaip 10 smūgių į įvairias kūno vietas. Po to A. S. pasodinęs mažametį J. S. ant žemės, ta pačia lazda, sudavė nukentėjusiajam vieną smūgį į viršutinę galvos dalį, padarydamas kairio momenkaulio lūžimą. Dėl V. G. suduotų smūgių J. S. nuo gautos masyvios galvos traumos su kaukolės skliauto įspaustiniu lūžimu mirė.

Teismo nuosprendyje dėl nukentėjusiojo mažametystės pasisakyta taip: J. S., gimęs 1990 m. balandžio 17 d., nužudymo metu turėjo tik 12 metų, dėl fizinio išsivystimo, sudėjimo jo amžius abejonių nekėlė, todėl teismas atmeta kaltinamojo aiškinimą, kad jo manymu nukentėjusysis jau turėjo 14 metų amžiaus. Tokį kaltinamojo aiškinimą teismas vertina tik kaip gynybos poziciją ir jį atmeta. Kaltinamasis ilgą laiką bendravo su nukentėjusiuoju, susitiko ne pirmą kartą, aiškiai matėsi vaikiška išvaizda bei elgesys, todėl nebuvo jokio pagrindo klysti dėl jo amžiaus²⁵⁵.

Hipotetiškai įmanoma situacija, kai kaltininkas klysta dėl nukentėjusiojo amžiaus ir, manydamas, kad atima gyvybę mažamečiui, nužudo vyresnį negu 14 metų asmenį. Tokiu atveju veika būtų kvalifikuota kaip pasikėsinimas nužudyti mažametį, bet ne kaip baigtas nužudymas be pavojingumą didinančių

---

²⁵⁴ Panevėžio apygardos teismo 2007-04-17 nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-38-185/2007.

²⁵⁵ Vilniaus apygardos teismo 2006-09-06 nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1–149/2006.

ar mažinančių aplinkybių. Dėl tokios teismų praktikos tarp baudžiamosios teisės mokslo atstovų kyla diskusijų.

Jei kaltininkas apie nukentėjusiojo mažametystę nežinojo, jo veika traktuojama kaip nužudymas be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių. Lietuvos teismų informacinės sistemos (Liteko) duomenų bazėje rasta 11 nuosprendžių, kuriais asmenys nuteisti pagal BK 129 str. 2 d. 1 p., tačiau didžiojoje jų dalyje didesnių problemų nustatant aplinkybę, ar kaltininkas suvokė nukentėjusiojo mažametystę, nekilo.

Išanalizavus teismų praktiką galima išskirti du kriterijus, kuriais remiantis teismas konstatuoja, kad kaltininkas žinojo apie nukentėjusiojo mažametystę. Pirmasis kriterijus – tai kaltininko turimos žinios apie nukentėjusį (pavyzdžiui, jis yra kaltininko vaikas, giminaitis), kurios leidžia konstatuoti, jog nukentėjusiojo amžių kaltininkas neabejotinai žinojo. Tokių duomenų byloje nesant, taikomas antrasis kriterijus: vertinamos tokios aplinkybės kaip nukentėjusiojo išvaizda, elgesys, kiti duomenys, atspindintys jo amžių bei žinomi kaltininkui (pvz., kurioje klasėje mokėsi).

Atkreiptinas dėmesys, kad šio kvalifikuojančio požymio inkriminavimui būtina nustatyti ne tik, ar kaltininkas žinojo apie nukentėjusiojo mažametystę, bet ir tai, kad pagal aplinkybes turėjo ir galėjo tai žinoti. LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 12 p. nurodoma, jog nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 1 p. (mažamečio nužudymas), kai nužudomas asmuo, nesulaukęs 14 metų amžiaus, ir kai nustatyta, kad kaltininkas žinojo ar pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjusysis dar neturi 14 metų. Toks suvokimo traktavimas siejamas su neatsargia kalte šios aplinkybės atžvilgiu ir palengvina kvalifikuojančio požymio inkriminavimą teismų praktikoje. Atkreiptinas dėmesys, jog ši LAT senato pozicija baudžiamosios teisės mokslininkų yra vertinama kritiškai. A. Abramavičius ir G. Švedas, analizuodami šią problemą atsakomybės už nusikaltimus vaikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui kontekste, pažymi, jog „pagal visuotinai pripažintas nusikalstamų veikų

kvalifikavimo taisykles kaltininko tyčia turi apimti ne tik pagrindinius, bet ir kvalifikuojančius požymius. Be to, vadovaujantis BK bendrosios dalies nuostatose įtvirtinta kaltės ir jos formų samprata, vargu ar būtų galima pripažinti, kad esant tyčiniam nusikaltimui kaltininko psichinis santykis su kai kuriais tokio tyčinio nusikaltimo požymiais gali pasireikšti neatsargia kalte. Esant tokiam psichiniam santykiui veika turėtų būti pripažįstama ne tyčine, o neatsargia²⁵⁶.

Vertėtų pažymėti, kad praktikoje atskirais atvejais iškyla sunkumų atribojant mažamečio nužudymą nuo naujagimio nužudymo (BK 131 str.). Minėtoje Šiaulių apygardos teismo byloje motinos, nužudžiusios savo naujagimį, veika buvo kvalifikuota pagal 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p., t. y. kaip kvalifikuotas nužudymas, nes kaltinamoji atėmė gyvybę aiškiai suvokdama savo veiksmų padarinius, o ne dėl gimdymo nulemtos psichinės būsenos. Kiekvienu konkrečiu atveju moters psichinės būsenos, kurią sukėlė gimdymas, ypatybės nustatomos remiantis specialisto išvada, o prireikus gali būti skiriama teismo psichologinė, psichologinė–psichiatrinė ar kitokia ekspertizė.

Rusijos Federacijos BK (toliau – RF BK) mažamečio nužudymo kaip savarankiško nužudymą kvalifikuojančio požymio nenumato. Tyčinis gyvybės atėmimas asmeniui, nesulaukusiam keturiolikos metų, bus kvalifikuojamas kaip bejėgiškos būklės asmens nužudymas pagal 105 str. 2 d. „B“ p., nes kiekvienas mažametis yra pripažįstamas bejėgiškos būklės asmeniu²⁵⁷. Lenkijos BK bei Vokietijos BK mažametystė nelaikoma nužudymą kvalifikuojančiu požymiu. Kita vertus, remiantis Vokietijos BK 176 str., kuriame mažamečiu (vaiku) laikomas asmuo iki keturiolikos metų amžiaus, mažamečio nužudymą teismas gali pripažinti ypatingai sunkiu nužudymu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (Vokietijos BK 212 str. 2 d.).

---

²⁵⁶ Abramavičius A., Švedas G. *Kai kurios baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus vaikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui reglamentavimo problemos // Teisė. 2008. Nr. 66(1). P. 8-18.*

²⁵⁷ *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. / Бородин С. В. et al. - Москва: Юристъ, 1997. P. 273.*

2.2.2. Bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas

Bejėgiškos būklės asmens nužudymas yra pripažįstamas kvalifikuotu, nes atspindi ypatingą kaltininko žiaurumą, cinizmą bei šaltakraujiškumą nukentėjusiojo atžvilgiu²⁵⁸. Šis požymis į 1961 m. BK įtrauktas tik 1997 metais, reaguojant į išaugusį tokių nužudymų skaičių. Bejėgiškos būklės buvo pripažįstamas žmogus, dėl savo amžiaus, fiziologinių ar kitų priežasčių negalintis veiksmingai pasipriešinti žudikui²⁵⁹. Pagal galiojusią įstatymo formuluotę kiekvienas keturiolikos metų nesulaukęs asmuo buvo pripažįstamas bejėgiškos būklės.

Galiojančio BK 129 str. 2 d. 2 p. bejėgiškos būklės žmogaus sąvoka nėra pateikta, todėl šią spragą tenka užpildyti pasitelkus doktrininį aiškinimą bei teismų praktiką. LAT senatas bejėgiškos būklės žmogumi pripažįsta asmenį, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai ir veiksmingai pasipriešinti kaltininko naudojamam smurtui. Asmens bejėgišką būklę gali lemti liga, neįgalumas ar senatvė. Bejėgiška būklę nulemia apalpinimas, sąmonės praradimas²⁶⁰, miegas arba stiprus apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų²⁶¹ ir pan. Taip šios aplinkybės vertinamos ir teismų praktikoje.

---

²⁵⁸ Доронина Е. Б., *Беспомощное состояние потерпевшего в структуре состава убийства: теория, закон, практика*. Екатеринбург: Издательство Уральского государственного университета 2004. P. 19.

²⁵⁹ Nocius J. *Cit. op.* P. 17.

²⁶⁰ Kauno apygardos teismas 2008-02-29 nuosprendyje, priimtame baudžiamojoje byloje Nr. 1-37-238/2008 nurodė, jog nustatyta, kad N. B. nužudytas bejėgiškos būklės, nes prieš nužudymą jis buvo kaltinamųjų sumuštas, sužalotas. Ta aplinkybė, kad M. S. iš ūkinio pastato jį tempė, nešė, rodo, kad N. B. buvo sunkios, bejėgiškos būklės, kirviu jam suduota tuomet, kai jis gulėjo ant žemės. Taigi, jis negalėjo gintis, aktyviai pasipriešinti dviems asmenims, kurie jo atžvilgiu smurtavo. Kaltinamieji patvirtino, kad sumanymas nužudyti nukentėjusį kilo tuomet, kai jis buvo nukritęs prie garažų, kas rodo, kad tuomet jis jau buvo bejėgiškos būklės. Nukentėjusiojo bejėgišką ir sunkią būklę rodo ir ta aplinkybė, kad po sumušimo ūkiniame pastate N. B. nukrito ant grindų, nesikėlė, nevalyvai pasituštino, jį kaltinamasis nešė iki garažų, ten N. B. bandė keltis, susmuko ir liko gulėti. Tuomet kaltinamieji sumanė nukentėjusį nužudyti, ką ir padarė bendrais veiksmais. Kaltinamieji suvokė nukentėjusiojo bejėgišką būklę ir tuo pasinaudojo jį nužudydami.

²⁶¹ Baudžiamojoje teisėje kyla diskusijų, ar gali tokios aplinkybės, kaip miegas, apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių bei panašių medžiagų, lemti bejėgišką žmogaus būklę. Kai kurie mokslininkai teigia, kad asmuo gali būti pripažintas bejėgiškos būklės tik tuomet, kai ta būseną yra ilgalaikė ir asmuo negali valingai ar sąmoningai jos pašalinti per trumpą laiką.

Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. vasario 22 d. nuosprendžiu A. R. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 2 ir 6 p. už tai, kad itin žiauriai nužudė bejėgiškos būklės A. B., t. y. apsvaigęs nuo alkoholio, dėl asmeninių paskatų – kerštaudamas nukentėjusiajam dėl praeityje kilusių konfliktų, daugiabučio namo kieme, išgertuvių su A. Š. ir nukentėjusiuoju A. B. metu, tyčia sudavė 4 smūgius ranka bei spyrė 1 kartą batu apauta koja į veidą gulinčiam ant žemės 2 grupės invalidui A. B. Tęsdamas savo nusikalstamą veiką, smogė sėdinčiam ant lovos A. B. ne mažiau kaip 3 smūgius kumščiu į veidą, dėl to A. B. atsitrenkė pakaušiu į kambario sieną. Po to A. R., sugriebęs rankomis už apykaklės A. B. ir ištempė jį iš lovos, pargriaudamas ant grindų, spyrė batu apauta koja ne mažiau kaip 10 kartų į įvairias kūno vietas gulinčiam ant nugaros nukentėjusiajam. Paėmęs nukentėjusį rankomis už rūbų ir ištempęs jį į namo kiemą, smogė ne mažiau kaip 6 smūgius kumščiu į veidą ir į kitas galvos vietas ant žemės sėdinčiam A. B., kuris griūdamas atsitrenkė pakaušiu į cementinį priebučio laiptelį, užlipęs keliais ant gulinio A. B. krūtinės sudavė jam ne mažiau kaip 10 smūgių keliais į krūtinės laštą, atsistojęs spyrė batais apautomis kojomis ant žemės gulinčiam A. B. ne mažiau kaip 10 kartų į įvairias kūno vietas. Dėl daugybės A. R. suduotų smūgių bei daugybės padarytų kūno sužalojimų, patirdamas didelį fizinį skausmą ir kančias, nukraujavęs iš muštinių žaizdų, A. B. mirė.

Nuosprendyje teismas pažymėjo, jog nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 2 p. (bejėgiškos būklės) tada, kai nužudomas asmuo, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, negali gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai pasipriešinti kaltininkui. Pats kaltinamasis A. R. bei liudytojai patvirtino, kad A. B. sunkiai vaikščiojo ir tai darė remdamasis lazda. Be to, įvykio metu jis buvo apsvaigęs nuo alkoholio ir tai neabejotinai apsunkino jo galimybę judėti bei galėjimą apsiginti nuo žalojusio asmens. Kaltinamasis A. R. žinojo, kad A. B. yra invalidas ir suvokė, kad nukentėjusysis dėl savo neįgalumo negalės pasipriešinti, todėl, pasinaudodamas bejėgiška A. B. būkle, atėmė jam gyvybę. Kad nukentėjusysis

žalojamas nepasipriešino kaltinamajam patvirtina ir pats A. R. Tai patvirtina ir lavono tyrimą atlikęs specialistas, išvadoje konstatavęs tik pasyvios savigynos metu patirtus sužalojimus. Visuma šių duomenų leidžia daryti išvadą, kad kaltinamasis A. R., suvokdamas nukentėjusiojo bejėgišką būklę ir pasinaudodamas ja, tyčia nužudė A. B.^{262, 263}.

Nors LAT senato pozicija yra tokia, kad stiprus nukentėjusiojo apsvaigimas nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų bei miegas pripažintini aplinkybėmis, nulemiančiomis bejėgišką būklę, baudžiamosios teisės teorijoje dėl nukentėjusiojo apsvaigimo ir miego yra įvairių nuomonių. Kai kurie autoriai tokiai pozicijai nepitaria, tačiau vis dėlto daugumos mokslininkų nuomone, šios aplinkybės gali nulemti bejėgišką būklę. Tokiai nuomonei pritartina, tačiau kalbant apie nukentėjusiojo apsvaigimą reikia pastebėti, kad ne bet koks apsvaigimas lemia nukentėjusiojo bejėgišką būklę. Tokiu laikytinas tik labai stiprus apsvaigimas, dėl kurio nukentėjusysis praranda galimybę orientuotis aplinkoje. Manytina, kad nukentėjusiojo miegas ar apsvaigimas nuo alkoholio nužudymo prasme turi tokią pat reikšmę kaip ir jo fizinis ar psichinis neįgalumas, todėl pripažintini aplinkybėmis, nulemiančiomis bejėgišką būklę. Dėl miego ar būdamas stipriai apsvaigęs asmuo lygiai taip pat negali aktyviai pasipriešinti kaltininkui arba vengti pavojaus. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2008 m. kovo 7 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-80-245/2008 pažymėjo, jog įvykio metu nukentėjusysis R. Ž. buvo labai girtas, jo organizmas visiškai nualintas alkoholio. Neturėdamas fizinių jėgų R. Ž. miegojo ant grindų. Jis negalėjo suprasti kaltinamojo veikos pobūdžio, negalėjo gintis ir kitaip vengti pavojaus bei aktyviai pasipriešinti. Tai teisme patvirtino ir kaltinamasis A. V., kuris parodė, kad mušamas nukentėjusysis į smūgius nereagavo. Liudytojas E. C. teisme parodė, jog nukentėjusysis gulėjo

---

²⁶² *Klaipėdos apygardos teismo 2008-02-22 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-113/2008.*

²⁶³ *Vilniaus apygardos teismo 2005-10-07 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-192-303/2005 gali būti pavyzdys, kai bejėgiška nukentėjusiojo būklė yra apspręsta senyvo amžiaus: S. V. nuteistas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 2, 9 p. už tai, kad turėdamas tikslą pagrobti svetimą turtą įsibrovė į nukentėjusiosios J. L. namą ir plyta, tyčia sudavė miegančiai 84 metų J. L. ne mažiau dvylika smūgių į galvos sritį, dėl ko pastaroji mirė. Teisėjų kolegija pripažino, jog nukentėjusioji dėl savo senyvo amžiaus bei tos aplinkybės, kad užpuolimo metu miegojo, buvo bejėgiškos būklės.*

ir knarkė kaip miegodamas. Atsižvelgdamas į nukentėjusiojo fizinę būklę apibūdinančią aplinkybę, teismas padarė išvadą, kad dėl stipraus apsvaigimo alkoholiu R. Ž. buvo bejėgiškoje būsenoje. Teismo nuomone, kaltinamasis A. V. suvokė nukentėjusiojo bejėgišką būklę ir ja pasinaudodamas atėmė kito žmogaus gyvybę, todėl laikytina, jog tyčia nužudė bejėgiškos būklės žmogų²⁶⁴.

Atkreiptinas dėmesys, kad kvalifikuojant nužudymą pagal BK 129 str. 2 d. 2 p. svarbus pats faktas, kad nukentėjusysis buvo bejėgiškose būklės ir, kad kaltininkas tuo pasinaudojo jį nužudydamas. Tuo tarpu priežastys, nulėmusios nukentėjusiojo bejėgišką būklę, kvalifikavimui reikšmės neturi. Į jas gali būti atsižvelgiama tik individualizuojant bausmę.

LAT senato nuomone, nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 2 p. (bejėgiškos būklės), jeigu yra dvi sąlygos: 1) nužudomas asmuo, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai pasipriešinti kaltininkui; 2) kaltininkas suvokia nukentėjusiojo bejėgišką būklę ir ja pasinaudodamas atima gyvybę.

Šie požymiai susiaurina galimybę inkriminuoti kaltininkui bejėgiškos būklės asmens nužudymą, tačiau tai racionalu, nes taip patikslinamos šio požymio inkriminavimo ribos. Bejėgiškumo būklė turi būti siejama su ypatingomis asmens fizinėmis ar psichinėmis savybėmis (fiziniai trūkumai, psichinė negalia, senatvė ir pan.), kurios sumažintų galimybę efektyviai priešintis kaltininko smurtavimui. Ji negali būti nustatoma pagal jėgų santykį tarp kaltininko ir nukentėjusiojo. Vien tai, kad nukentėjusysis nėra pakankamai fiziškai stiprus, kad pasipriešintų kaltininkui, neįrodo bejėgiškos jo būklės.

Teismų praktikos atvejai patvirtina, jog, pavyzdžiui, vien tik aplinkybė, kad asmuo yra senyvo amžiaus ar serga kokia nors liga, nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį esant bejėgiškos būklės. Tokia būklė turi būti objektyvi. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendžiu R. V. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 6 ir 9 p. už tai, kad apsvaigęs nuo alkoholio, turėdamas tikslą pagrobti A. V. turtą, išdaužė A. V. namo lango

---

²⁶⁴ *Kauno apygardos teismo 2008-03-07 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-80-245/2008.*

stiklą ir įsibrovė į vidų. Name R. V. A. V. ne mažiau kaip 7 kartus sudavė kumščiu į galvą, ne mažiau kaip 36 kartus į galvą ir įvairias kūno vietas spyrė, smaugė ir taip ją sužalojo. Nuo patirto sunkaus, gyvybei pavojingo sveikatos sutrikdymo bei viso kūno sumušimo A. V. tą pačią naktį mirė įvykio vietoje.

Kolegija laikė esant įrodyta, kad kaltinamasis R. V. A. V. tyčia itin žiauriai nužudė dėl savanaudiškų paskatų, tačiau kaltinimo dalis, kad R. V. nužudė bejėgiškos būklės žmogų pripažinta nepagrįsta. Nužudytoji nebuvo bejėgiškos būklės. Ir pavojaus akivaizdoje, ir mušama, nors ir išsigandusi, ji pajėgė šaukti. Žuvusioji turėjo nemažai dirbamos žemės, augino karvę, kiaules, kasdienius ūkio darbus dirbo pati, pati pristatydavo pieną į pieno surinkimo punktą, nuedavo į pašto skyrių pasiimti pensiją, todėl, nors gimusi 1923 m., buvo fiziškai ir protišcai pajėgi²⁶⁵.

Taip pat ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendyje dėl V. S. veikos kvalifikavimo kaltinimas dėl bejėgiškos būklės asmens nužudymo laikytas nepasitvirtinusi. Kaltinime nukentėjusiojo (79 metų amžiaus) bejėgiška būklė buvo siejama tik su jo senyvu amžiumi, tačiau bylos duomenys tokios būklės nepatvirtino. Nustatyta, kad nukentėjusysis dar turėjo pakankamai fizinių jėgų, jo gyvenimo būdas buvo gana aktyvus, jis pats tvarkė namų ūkį, augino gyvulius. Nebuvo nustatyta, kad nukentėjusysis sirgo tokiais ligomis, kurios rodytų aiškia fizinę negalią²⁶⁶,²⁶⁷.

²⁶⁵ Klaipėdos apygardos teismo 2008-02-29 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-107/2008.

²⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-733/2003.

²⁶⁷ Dar vienas analogiškos praktikos pavyzdys iš teismų praktikos: A. K. buvo kaltinamas pagal BK 129 str. 2 d. 2 p. ir 3 p. už tai, kad savo namuose, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio konflikto su savo motina O. K. metu tyčia suduodamas jai kėde mažiausiai 7 smūgius į galvą ir kitas kūno vietas, tuo padarydamas poodines kraujosrūvas dešiniajame dilbyje ir abiejose plaštakose, krūtinės dešinės pusės V-ojo šonkaulio lūžį, galvos sumušimą, pasireiškusių poodinėmis kraujosrūvomis veide, abiejų akių vokuose bei smakre su danties išmušimu, kraujo išsiliejimu po kietuoju galvos smegenų dangalu ties abiejų galvos smegenų pusrutuliais, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu, galvos smegenų pabrinkimu ir plaučių židiniu uždegimu, nuo ko ji mirė, tai yra ją, savo motiną O. K. nužudė.

Ikiteisminio tyrimo metu A. K. padarytas nužudymas buvo kvalifikuotas pagal BK 129 str. 2 d. 2 ir 3 p. kaip nužudymas bejėgiškoje būklėje esančios savo motinos.

Teisiamajame posėdyje ištirti bylos duomenys nepatvirtino, kad nužudytoji O. K. dėl ligos, senatvės ar stipraus apsvaigimo nuo alkoholio būtų buvusi bejėgiškos būklės. Ji, nors ir turėdama daugiau kaip 70 metų, pagal savo amžių buvo fiziškai aktyvi, dirbdavo ūkio darbus, pati apsitvarkydavo, todėl veikos kvalifikavimas pagal šį, tai yra 2 p. iš kaltinimo šalinamas (Kauno apygardos teismo 2006-02-28 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-96-290/2006).

Laikantis kitokios pozicijos šio kvalifikuojančio požymio inkriminavimas būtų nepagrįstai išplėstas. Pavyzdžiui, tokiu atveju, kai nukentėjusysis nėra fiziškai išsivystęs dėl patologijos ir kaltininkui apie tai žinoma, tuomet šio požymio inkriminavimas nėra ribojamas.

Taigi bejėgiška būklė yra vertinamasis kriterijus, dėl kurio teismas turi nuspręsti kiekvienu konkrečiu atveju, pagal byloje nustatytas nukentėjusiojo fizinę ar psichinę būklę apibūdinančias savybes.

LAT senato nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ pažymima, kad veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 2 p. ir tada, kai nužudomas nukentėjęs asmuo, tapęs bejėgiškos būklės dėl kaltininko ar jo bendrininkų panaudoto fizinio smurto ar kitokių veiksmų, jei sumanymas nužudyti kilo po to, kai nukentėjusysis tapo bejėgiškos būklės po tokio smurto ar kitokių veiksmų panaudojimo. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu S. T. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 2, 6, ir 8 p., nes jis kartu su kitais asmenimis tyčia suduodamas 37 smūgius sumušė ir sužalojo nukentėjusįjį E. P., dėl ko šis tapo bejėgiškos būklės, po to, liepęs bendrininkams pasišalinti ir šiems pasišalinus, smogė jam 38 smūgius peiliu į įvairias kūno vietas ir taip dėl chuliganiškų paskatų itin žiauriai nužudė bejėgiškos būklės E. P.²⁶⁸. Tais atvejais, kai nukentėjusysis tapo bejėgiškos būklės dėl kaltininko panaudoto smurto (buvo sužeistas, surištas ir pan.) jau turint sumanymą atimti jam gyvybę, šis požymis negali būti inkriminuojamas ir tokia veika vertinama kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių arba kvalifikuotas nužudymas, jei veikoje yra kitų 129 str. 2 d. numatytų požymių.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog bejėgiškos būklės žmogaus nužudymo atveju svarbu nustatyti, kad kaltininkas suvokė ar turėjo ir galėjo suvokti, jog nukentėjusysis yra bejėgiškos būklės bei pasinaudojo tuo bejėgiškumu atimdamas gyvybę. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2008 m. sausio 30 d. nuosprendžiu S. O. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 2 p., 6 p., 9 p. už tai, kad atimdamas galimybę nukentėjusiajai I. J. priešintis, įsibrovęs į patalpą ją

---

²⁶⁸ Vilniaus apygardos teismo 2003-09-22 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-693/2004.

apiplėšė, iš savanaudiškų paskatų, itin žiauriai tyčia nužudė bejėgiškos būklės žmogų, po to pagrobė svetimą turtą įsibraudamas į patalpą, o būtent: turėdamas tikslą pagrobti svetimą turtą ir tyčia nužudyti žmogų, įsibrovė į gyvenamąjį namą (vienkiemį), priklausantį I. J., gimusiai 1930 m., dėl I. J. amžiaus ir fizinių ypatybių atėmęs galimybę jai priešintis, pareikalavo iš jos pinigų, jai atnešus pinigus, ją apiplėšė, užvaldydamas I. J. priklausantį turtą – 150 litų. Užvaldęs pinigus iš savanaudiškų paskatų, pasinaudodamas I. J. bejėgiška būkle, virve surišęs rankas už nugaros, viela surišęs kojas per kelius, išnešęs ją į kiemą gyvą, galva žemyn įmetė į kieme esantį šulinį, tuo jai sukeldamas mechaninę asfiksiją, prigeriant vandenyje, tyčia itin žiauriai nužudė(...). I. J. buvo senyvo amžiaus, sunkiai vaikščiojo pasiremdama lazda, o lauke eidavo pasiremdama dviračiu. Jos fizinę būklę matė kaltinamasis, pats apie tai pasakė ikiteisminio tyrimo metu. Ji dėl to negalėjo gintis arba aktyviai pasipriešinti kaltininkui, todėl kaltinamojo S. O. veika kvalifikuota pagal BK 129 str. 2 d. 2 p.²⁶⁹.

Nužudymas pasinaudojant nukentėjusiojo bejėgiška būsena įtvirtinamas RF BK 105 str. 2 d. „B“ p. Pagrindinis įstatyminio reglamentavimo skirtumas lyginant LR BK ir RF BK yra tai, jog: 1) bejėgiškos būklės samprata pagal RF BK apima ir mažametystės požymį, t. y. kiekvienas keturiolikos metų nesulaukęs nukentėjusysis pripažįstamas esančiu bejėgiškos būklės; 2) 1999 m. RF Aukščiausio Teismo plenumo nutarime Nr. 1 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“²⁷⁰ (toliau RF AT plenumo nutarimas Nr. 1), kuris skirtas suvienodinti teismų praktiką nužudymų bylose, nėra nurodomos tokios aplinkybės, nulemiančios nukentėjusiojo bejėgišką būklę, kaip miegas, apsvaigimas nuo alkoholio ir pan. Tokia RF AT plenumo pozicija aiškinama tuo, jog jis nesutiko nei su nuomone, kad minėtos aplinkybės lemia aukos bejėgišką būklę, nei su priešinga pozicija. RF AT plenumo teigimu, šios

²⁶⁹ *Vilniaus apygardos teismo 2008-01-30 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. I – 69/2008.*

²⁷⁰ *Сборник постановлений пленумов верховного суда Российской Федерации (СССР, РСФСР) по уголовным делам. Издание второе, переработанное и дополненное. Авторы-издатели Ласточкина С.Г., Хохлова Н. М. -Москва: Издательство „Проспект“, 2000. P. 156.*

aplinkybės turi būti atskirai teismų vertinamos kiekvienu konkrečiu atveju²⁷¹. 3) šalia nukentėjusiojo bejėgiškos būklės, RF BK 105 str. 2 d. „B“ p. yra įtvirtinamas alternatyvus kvalifikuojantis požymis – nužudymas, susijęs su žmogaus pagrobimu ar įkaito paėmimu. Šiuo atveju kaltininkui inkriminuojamas ne tik kvalifikuotas nužudymas, bet ir atitinkamai RF BK 126 arba 206 str. kaip nusikaltimų sutaptis²⁷². Pažymėtina, kad veika bus traktuojama kaip kvalifikuotas nužudymas ir tais atvejais, kai gyvybė atimama ryšium su žmogaus pagrobimu ar įkaito paėmimu, tačiau ne pagrobtajam ar įkaitui, o kitam asmeniui.

Lenkijos BK bejėgiška nukentėjusiojo būklė apskritai nėra laikoma nužudymą kvalifikuojančiu požymiu, tačiau kodekso 148 str. 2 d. 2 p., kaip ir RF BK, numatytas nužudymą kvalifikuojantis požymis „ryšium su įkaito paėmimu.“ Lenkijos baudžiamosios teisės literatūroje nurodoma, kad kvalifikuotu bus laikomas ne tik paties įkaito, bet ir kito asmens, kuris bandė sutrukdyti įkaito paėmimui, nužudymas²⁷³.

Vokietijos BK pasinaudojimo bejėgiška nukentėjusiojo būkle nepripažįsta nužudymą kvalifikuojančiu požymiu, bet kai kuriuose kituose specialiosios dalies straipsniuose požymiai, apibūdinantys bejėgišką asmens būklę, lemia griežtesnes bausmes nei tos, kurios numatytos už nusikaltimus, padaromus nesant komentuojamos aplinkybės. Pavyzdžiui, pasinaudojimas nukentėjusiojo psichiniais ar emociniais sutrikimais arba neįgalumu, įskaitant ir nukentėjusiojo priklausomybę nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių medžiagų ir pan. (Vokietijos BK 147c str.). Taigi sisitemiškai analizuojant Vokietijos BK padarytina išvada, kad bejėgiška nukentėjusiojo būklė turi didelę reikšmę individualizuojant bausmes už nužudymą. Be to, atsižvelgęs į faktines bylos aplinkybes, teismas gali kaltininko veiką kvalifikuoti pagal 212

---

²⁷¹ Плаксина Т. А. Основания повышения ответственности за убийство лица, заведомо для виновного находящегося в беспомощном состоянии. // Правоведение, 2005, Nr. 1(258). P. 151-159, 154.

²⁷² Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть./ Здравомыслов Б. В. et al. - Москва: Юрист, 1999. P. 30.

²⁷³ Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II / Marek A. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005. P. 385

str. 2 d. kaip ypatingai sunkų nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių.

2.2.3. Savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas.

LR Konstitucijos 38 str. skelbia: „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę.(...) Tėvų teisė ir pareiga - auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti. Vaikų pareiga - gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir tausoti jų palikimą.“ Taigi įstatymų leidėjas pripažįsta šeimos kaip pagrindinės visuomenės ląstelės teisę į ypatingą valstybės apsaugą visose srityse.

Aptariamo nužudymą kvalifikuojančio požymio formulavimas baudžiamuosiuose įstatymuose kito. Iki 1991 metų komentuojamas požymis į 1961 m. BK įtrauktas nebuvo. Nuo minėtų 1991 metų kvalifikuotu buvo laikomas tik savo motinos ar tėvo nužudymas. Įsigaliojus naujam LR BK, t. y. 2003 m. gegužės 1 d. kaip kvalifikuota nužudymo sudėtis numatyta savo motinos, tėvo ar vaiko nužudymas. Lietuvos Respublikos 2008-06-12 įstatymu Nr. X-1597 šis nužudymą kvalifikuojantis požymis pakeistas ir šiuo metu kvalifikuotu laikomas savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas. Atsižvelgiant į tai, kad naujoji įstatymo redakcija galioja pakankamai neilgai ir dar nėra susiformavusi teismų praktika, manome, jog tikslinga aptarti ir iki 2008-06-18 galiojusį nužudymą kvalifikuojantį požymį, t. y. savo motinos, tėvo ar vaiko nužudymą bei pateikti teismų praktikos pavyzdžius.

BK 129 str. 2 d. 3 p. buvęs numatyta savo motinos, tėvo ar vaiko nužudymas traktuotas kaip itin pavojinga veika, kuri „drastiškiausiai pažeidžia krikščioniškąją ir apskritai žmoniškąją moralę“²⁷⁴. Ji ne tik parodo asmens nepagarbą įstatymo saugomiems gėriams, bet ir liudija apie visišką jo degradaciją, kadangi gyvybė yra atimama žmogui, kaltininkui ją suteikusiam (motinai, tėvui) arba žmogui, kuriam jis pats ją suteikė (vaikui).

---

²⁷⁴ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. / Pavilionis V. et al. P. 165.

Kita vertus, į šią nusikalstamą veiką galima pažvelgti ir kitu aspektu. Juk galimos situacijos, kai tėvas ar motina savo vaiku visiškai nesirūpina ar netgi vartoja jo atžvilgiu smurtą, taip pat ir tokie atvejai, kai tėvų valdžia atitinkamu teismo sprendimu yra apribota. Manytina, išvardintoms aplinkybėms neturėtų būti teikiama reikšmė kvalifikuojant veiką, bet į tai turėtų būti atsižvelgiama skiriant bausmę. Teismų praktikoje skiriant bausmes už tėvo ar motinos nužudymą minėta aplinkybė paprastai įvertinama ir tai nulemia gana švelnios bausmės paskyrimą.

Gali pasirodyti, kad BK įtvirtinta formuluotė „tas, kas nužudo savo motiną, tėvą ar vaiką“ yra pakankamai aiški ir nereikalauja išsamesnės analizės, vis dėlto praktikoje kyla nemažai diskusijų sprendžiant klausimą, kokiais kriterijais turi būti vadovaujama nustatant, ar nužudytas asmuo yra kaltininko motina, tėvas ar vaikas. LAT senatas išreiškė nuomonę, kad nužudymas laikomas kvalifikuotu, kai kaltininkas nužudo savo motiną, tėvą ar vaiką, kurie tokie jam yra pagal kilmę, patvirtintą įstatymų nustatyta tvarka arba pagal teismo sprendimą, ir šią aplinkybę kaltininkas žinojo. BK 129 str. 2 d. 3 p. inkriminuotas kaltininkui ir tais atvejais, kai nužudomi motina ar tėvas, kuriems kaltininko atžvilgiu yra apribota tėvų valdžia arba jų teisės yra panaikintos vaiką įvaikinus, bet kaltininkas žinojo, kad nukentėjusysis yra jo motina ar tėvas pagal kilmę. Aptariamasis požymis kaltininko veikoje būdavo konstatuojamas taip pat ir tais atvejais, kai kaltininkas nužudo kitų asmenų įvaikintą nukentėjusį žinodamas, kad jis yra jo vaikas pagal kilmę²⁷⁵. LAT senatas suteikė išimtinį prioritetą kraujo ryšiui. Jo manymu, tėviai ar įvaikiai šiuo atveju negali būti pripažįstami nukentėjusiais. Taigi, kai asmuo, nežinodamas esantis įvaikis, siekia nužudyti savo motiną ar tėvą, o atima gyvybę savo įmotei arba tėviui, baudžiamoji atsakomybė iškildavo ne už baigtą kvalifikuotą nužudymą, bet už pasikėsinimą.

Autoriaus manymu, toks analizuojamo požymio turinio aiškinimas nėra teisingas dėl dviejų pagrindinių priežasčių: 1) jis prieštarauja įvaikinimo

---

²⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.

santykių reglamentavimui civilinės teisės normomis, nes Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.227 str. 1 d. nurodyta, jog įvaikinimu panaikinamos tėvų ir vaikų, o sukuriamos tėvių ir vaikų asmeninės ir turtinės teisės. Šio straipsnio 2 d. pažymima, jog tėviai laikomi vaiko tėvais pagal įstatymą nuo teismo sprendimo įvaikinti įsiteisėjimo dienos; 2) išimtinai akcentuojant kraujo ryšį nepelnytai pamirštas ne mažiau svarbus vaikų ir tėvų moralinis-socialinis ryšys, kuris pasireiškia tarpusavio meile, prisirišimu, pagarba, rūpinimusi ir pan. Reikia pripažinti, kad kraujo ryšys nesuponuoja stipraus moralinio-socialinio ryšio tarp vaiko ir tėvų, ypač, kai pastarasis nuo kūdikystės augo su tėviais ir biologinių tėvų nepažinojo. Neapdairu būtų teigti, kad analizuojamos veikos pavojingumą didina vien kaltininko abejingumas jį siejančiam kraujo ryšiui su nukentėjusiuoju.

BK 129 str. 2 d. 3 p. formuluotė „tas, kas nužudė savo motiną, tėvą ar vaiką“, autoriaus manymu, turėjo būti suprantama ne tik kaip kurio nors iš biologinių tėvų ar biologinio vaiko, bet ir įvaikintojo ar įvaikio nužudymą. Tokia praktika egzistuoja kitose šalyse. Pavyzdžiui, Prancūzijos BK 221-4 str. 2 p. numato nužudymą kvalifikuojantį požymį – savo tėvo, motinos, senelio, senelės, tėvio ar įmotės nužudymą.

Teismų praktikoje kaltininkams inkriminuojant šį požymį kildavo problemų dėl sąvokos „vaikas“ aiškinimo. Būta atvejų, kai išreikšta nuomonė, jog ši sąvoka sietina su nukentėjusiojo amžiumi (ne jaunesnis nei 18 metų). LAT senatas yra išaiškinęs, jog motinai ar tėvui nužudžius savo vaiką, veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 3 p. nepriklausomai nuo nukentėjusiojo amžiaus. Tuo atveju, jei vaikas nėra sulaukęs keturiolikos metų, kaltininkui papildomai inkriminuojamas mažamečio nužudymas. Be to, teismas sprendžia ir apie nukentėjusiojo bejėgišką būklę²⁷⁶.

---

²⁷⁶ *Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr.1-65-81/06: A. K. Kauno apygardos teismo 2006-01-04 nuosprendžiu nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 3 p. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio konflikto su sūnumi S. K. metu, stovėdamas savo sodybos kieme iš neteisėtai laikomo šaunamojo ginklo pro gyvenamojo namo virtuvės langą tyčia vieną kartą šovė į virtuvėje buvusį savo sūnų S. K., gimusį 1984-11-12, padarydamas jam šautinį kiauryminį krūtinės ląstos kairės pusės kaklo sužalojimą, nuo ko S. K. įvykio vietoje mirė. Taip A. K. tyčia nužudė savo vaiką.*

Kaip turėtų būti vertinama situacija, kai motina nužudo savo vaiką – naujagimį? Pagal 1961 m. BK lemiamos reikšmės turėjo veikos padarymo laikas. Jei naujagimį motina nužudydavo gimdymo metu ar iškart po jo, veika kvalifikuota kaip privilegijuotas nužudymas. Laikyta, kad kaltininkė buvo ypatingoje psichofizinėje būsenoje, vertintinoje kaip ribotą pakaltinamumą²⁷⁷. Šiuo metu galiojančio BK 131 str. veikos padarymo laiko kaip būtinojo požymio atsisakyta. Veikos kvalifikacija išimtinai siejama su motinos psichofizine būseną, nulemta gimdymo proceso. Motinos nužudymas savo naujagimio gali būti kvalifikuotas kaip privilegijuotas pagal BK 131 str., jei sumanymas atimti gyvybę kūdikiui kilo prasidėjus gimdymui ir išimtinai dėl gimdymo proceso nulemtos moters psichofizinės būsenos. Kai ketinimas nužudyti vaiką kilo dar iki gimdymo arba veika padaryta ne dėl gimdymo proceso nulemtos būsenos, kaltininkai turėtų būti inkriminuojamas kvalifikuotas savo mažamečio, bejėgiškos būklės vaiko nužudymas (129 str. 2 d. 1, 2 ir 3 p.).

Analizuojamą kvalifikuotą nužudymą gali padaryti tik specialusis subjektas – nukentėjusiojo motina, tėvas ar vaikas. Jei vykdytojo veiksmus nužudant bendrininko motiną, tėvą ar vaiką tai suvokdami atliko kiti asmenys, jie trauktini baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 24 str. 6 d. ir 129 str. 2 d. 3 p. kaip padėjėjai padarant kvalifikuotą nužudymą²⁷⁸.

Kalbant apie naująjį teisinį reglamentavimą reikia pasakyti, jog įstatymų leidėjas baudžiamosios atsakomybės ribas išplėtė. Artimojo giminaičio bei šeimos nario sąvokos yra išaiškintos BK 248 str. 1-2 d. d. Artimaisiais giminaičiais yra laikomi tiesiosios aukštutinės ir žemutinės giminystės linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio (tėvai (įtėviai)²⁷⁹, vaikai (įvaikiai), seneliai ir vaikaičiai) bei šoninės giminystės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai,

---

²⁷⁷ *Nocius J. Cit. op. P. 27.*

²⁷⁸ *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.*

²⁷⁹ *Vilniaus apygardos teismo 2008-12-22 nuosprendžiu baudžiamojame byloje Nr. 1-300/2008 A. M. nuteistas už tai, kad asmeninio konflikto su savo tėvu I. M. metu tyčia sudavė pastarajam kumščiu po vieną smūgį į šoną ir į veidą, po ko nukentėjusiajam atsisėdus ant kėdės, dešinės kojos keliu sudavė dešimt smūgių į galvą, padarydamas galvos sumušimą, dėl ko, nepaisant intensyvaus gydymo, I. M. ligoninėje mirė, ir tuo būdu tyčia nužudė savo tėvą I. M.*

seserys). Nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai yra kartu su juo gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai.

Peržiūrėjus Lietuvos teismų informacinėje sistemoje (LITEKO), buvo rasta viena baudžiamoji byla, kurioje asmuo pagal naują LR BK 129 str. 2 d. 3 p. redakciją nuteistas už savo sugyventinės nužudymą (Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nuosprendžiu S. L. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 3 p. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto su savo sugyventine J. B. metu ne mažiau kaip du kartus kumščiu sudavė J. B. į galvą, sučiupęs J. B. už plaukų, ne mažiau kaip tris kartus trenkė jos galvą į klozetą. Šiuo smurtu nukentėjusiajai buvo padaryti sužalojimai, nuo kurių ji ligoninėje mirė. Nuosprendyje nurodoma, kad nužudymas padarytas netiesiogine tyčia, nes S. L., suprasdamas, kad savo veika kėsina į J. B. gyvybę, numatydamas, kad gali gyvybę atimti, ir, nors gyvybės atimti nenorėjo, sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti. Tai, kad kaltinamasis neturėjo tiesioginės tyčios atimti gyvybę, patvirtina aplinkybė, jog, supratęs savo smurto pasekmes, kaltinamasis ėmėsi priemonių išskviesti medicininę pagalbą. Kaltinamojo, nukentėjusiųjų parodymai, iš dalies ir P. savivaldybės administracijos S. seniūnijos pažymos turinys patvirtina, jog kaltinamasis S. L. ir nužudytoji J. B. gyveno bendrai kaip sugyventiniai apie ketverius metus, santuokos įregistravę nebuvo, vedė bendrą ūkį, todėl laikytini šeimos nariais (BK 248 str. 2 d.). Esant tokioms aplinkybėms, kaltinamojo S. L. veika dėl tyčinio sugyventinės J. B. nužudymo kvalifikuojama pagal Lietuvos Respublikos BK 129 str. 2 d. 3 p.)²⁸⁰.

---

²⁸⁰ *Klaipėdos apygardos teismo 2008-12-23 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-148-107/2008.*

2.2.4. Nėščios moters nužudymas

Ši nusikalstama veika laikoma pavojingesne už nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių todėl, kad kaltininkas kėsiasi į nėščios moters, kurios padėtis išskirtinė psichologiniu, fiziologiniu, moraliniu ir socialiniu požiūriu, gyvybę. Be to, nužudant nėščią moterį, kartu sunaikinama ir pradėjusi formuotis gyvybė – būsimas žmogus.

Ypatingos nėščios moters bei negimusio kūdikio teisinės apsaugos būtinybė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo pripažįstama jau XIV amžiuje. Pavyzdžiui, Pamedės Teisynas numatė, kad „nužudžius nėščią moterį, vaisiaus žuvimas vertinamas puse vyro“²⁸¹. 1961 m. BK besilaukiančios moters nužudymas taip pat laikytas kvalifikuotu ir užtraukė kaltininkui griežtesnę bausmę.

Pasak LAT senato, morint inkriminuoti kaltininkui BK 129 str. 2 d. 4 p., privalo būti įrodytos dvi aplinkybės: 1) tai, kad nukentėjusioji nužudymo momentu buvo nėščia (šiuo atveju reikšmės neturi nei nėštumo trukmė, nei vaisiaus gyvybingumas); 2) tai, kad kaltininkas žinojo arba pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, jog nukentėjusioji laukiasi (koku būdu kaltininkas apie tai sužinojo kvalifikavimui reikšmės neturi). Jei nepavyksta įrodyti vienos iš minėtų aplinkybių, veika negali būti pripažįstama nėščios moters nužudymu. Pavyzdžiui, jei kaltininko tyčia nukreipta į nėščios moters nužudymą, tačiau jis klysta dėl nukentėjusiosios nėštumo, veika bus kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti nėščią moterį. Jei kaltininkas atima gyvybę besilaukiančiai moteriai, nežinodamas apie jos nėštumą, jis bus traukiamos baudžiamojon atsakomybėn už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (BK 129 str. 1 d.). Sprendžiant šios veikos kvalifikavimo klausimą, pasitaiko skirtingų aplinkybės, ar kaltininkui buvo žinoma apie nukentėjusiosios nėštumą, vertinimą. Tai iliustruoja žemiau pateikiamas pavyzdys iš Panevėžio

---

²⁸¹ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. / Pavilionis V. et al., P. 72.*

apygardos teismo baudžiamosios bylos, kurioje klausimus, susijusius su veikos kvalifikavimu, sprendė ir apeliacinės bei kasacinės instancijos teismai.

Panevėžio apygardos teismo 2006 m. sausio 18 d. nuosprendžiu D. M. nuteistas pagal BK 129 str.2 d. 4 p. už tai, kad supykęs dėl asmeninių nesutarimų, tyčia nuo laiptų nustumė savo nėščią žmoną R. M., kuri nuo patirtų sunkių kūno sužalojimų mirė.

Teismo nuosprendyje nurodyta, kad nors D. M. neigia žinojęs žmoną įvykio metu buvus nėščią, iš jo paties parodymų, kuriuos patvirtino liudytojas G. P., matyti, jog D. M. tai suprato. Aplinkybė, kad nukentėjusioji R. M. tiesiogiai D. M. šio nėštumo fakto nepatvirtino, nepasakė esanti nėščia, reikšmės neturi²⁸².

Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 29 d. nuosprendžiu D. M. veika perkvalifikuota į BK 129 str. 1 d. remiantis tuo, kad nėra įrodymų, patirtinančių, jog įvykio metu D. M. žinojo apie savo žmonos nėštumą²⁸³.

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija savo nutartyje nurodė, kad pagal BK 129 str. 2 d. 4 p. nėščios moters nužudymas yra tada, kai kaltininkas žinojo ar pagal bylos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo žinoti, kad moteris yra nėščia. Pirmosios instancijos teismo išvada, kad pagal įvykio aplinkybes D. M. įvykio metu suprato, jog R. M. yra nėščia, pagrįsta išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu. Todėl ji yra teisinga. Be to, prokuroras teisingai nurodė, kad D. M. turėjo ir galėjo žinoti apie žmonos būseną ir dėl gyvenimo patirties, nes jo šeimoje augo penki vaikai.

Iš byloje esančių įrodymų matyti, kad viena iš D. M. ir R. M. konflikto priežasčių buvo ta, kad R. M. slėpė savo nėštumą ir todėl jos vyras D. M. ėmė įtarinėti, kad tai bus ne jo vaikas. Pats nuteistasis pripažino, kad įtarė, jog žmona laukiasi, tačiau abejojo, kad tai jo vaikas. Šiuos D. M. parodymus patvirtina kiti apkaltinamajame nuosprendyje ištirti įrodymai. Šių įrodymų tarpusavio ryšį tinkamai įvertino pirmosios instancijos teismas, padaręs

---

²⁸² *Panevėžio apygardos teismo 2006-01-18 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-10-350/2006.*

²⁸³ *Lietuvos apeliacinio teismo 2006-03-29 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-200/2006.*

pagrįstą išvadą, kad pagal įvykio aplinkybes D. M. įvykio metu suprato, kad R. M. yra nėščia.

Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad D. M. tik įtarė, kad jo žmona yra nėščia. Šią išvadą apeliacinės instancijos teismas padarė įvertinęs tik atskirus įrodymus, o ne jų visumą, neįvertinęs svarbių bylos aplinkybių, neatsižvelgęs į tai, kad nėščios moters nužudymas yra ne tik tuo atveju, kai kaltininkas žinojo, bet ir tada, kai jis pagal įvykio aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo žinoti, kad moteris yra nėščia.

Atsižvelgiant į tai, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija padarė išvadą, jog pirmosios instancijos teismas teisingai kvalifikavo D. M. veiką pagal BK 129 str. 2 d. 4 p., o apeliacinės instancijos teismo nuosprendis, kuriuo D. M. veika perkvalifikuota į BK 129 str. 1 d., yra nepagrįstas ir naikintinas²⁸⁴.

Pažymėtina, kad veikos kvalifikavimui jokios reikšmės neturi nužudymo motyvai. Kita vertus, jei kaltininkas atima gyvybę dėl motyvų, numatytų 129 str. 2 d., pavyzdžiui, dėl savanaudiškų ar chuliganiškų paskatų, jo veika papildomai kvalifikuojama pagal šiuos požymius²⁸⁵. Kvalifikavimo neįtakoja ir aplinkybė, kad miršta tik motina, o vaikui gyvybę pavyksta išsaugoti.

RF BK komentuojamas požymis yra numatytas 105 str. 2 d. „r“ p. Rusijos įstatymų leidėjas jį nusako kaip „kaltininkui žinomai nėščios moters nužudymą“. Norėtusi atkreipti dėmesį, jog formuluotės „kaltininkui žinomai nėščios“ nereikėtų traktuoti kaip objektyviais ir neginčytiniais įrodymais pagrįsto kaltininko įsitikinimo apie tam tikrų aplinkybių buvimą ar nebuvimą. Pakanka, kad kaltininkas bet koku būdu būtų informuotas apie galimą (tikėtiną) atitinkamų aplinkybių egzistavimą. Jo abejonės dėl informacijos pagrįstumo veikos kvalifikavimui reikšmės neturi²⁸⁶.

²⁸⁴ LAT 2006-11-14 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-538/2006.

²⁸⁵ Jovaišas K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui // Teisės problemos. 1997. Nr. 2. P. 24.

²⁸⁶ Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть./ Здравомыслов Б. В. et al. P. 30.

Nepaisant akivaizdžiai didesnio nėščios moters nužudymo pavojingumo, nei Lenkijos BK, nei Vokietijos BK šis kvalifikuojantis požymis nėra numatytas, tačiau ši aplinkybė turi didelę reikšmę skiriant kaltininkui bausmę. Be to, Vokietijoje šio požymio nustatymas kaltininko veikoje gali lemti teismo sprendimą pripažinti nužudymą ypatingai sunkiu bei kvalifikuoti veiką pagal BK 212 str. 2 d.

2.2.5. Dviejų ar daugiau žmonių nužudymas

Šis kvalifikuojantis požymis inkriminuojamas, kai kaltininko veiksmus atimant gyvybę ne vienam, o dviem ar daugiau asmenų sąlygoja vieningas nusikalstamas sumanymas. Tai ne du atskiri, o vienas visuomenei pavojingesnis nusikaltimas, nes jo padariniai – tai dviejų ar daugiau žmonių mirtis²⁸⁷. 2004 m. birželio 18 d. LAT Senato nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ nurodyta, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 5 p. (dviejų ar daugiau žmonių), kai kaltininkas nužudo bent du asmenis vienu metu, veikdamas tiesiogine ar netiesiogine tyčia atskirų nukentėjusiųjų atžvilgiu, arba skirtingu laiku, veikdamas tiesiogine tyčia pagal bendrą nusikalstamą sumanymą nužudyti bent du asmenis. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendžiu A. B. (J.) nuteista už tai, kad ji dėl asmeninių paskatų tyčia nužudė du savo mažamečius vaikus. Nuosprendžiu nustatytos tokios šio nusikaltimo padarymo aplinkybės: 2007 m. kovo 20 d., apie 14 val., savo namuose, esančiuose Kelmės rajone, (duomenys neskelbtini), lydėdama į koridorių išeinantį savo mažametį vaiką T. J., gim. 1999-02-13, būdama už jo nugaros, jį užmetė ant T. J. kaklo smaugvirvę, ją užveržė bei laikė tol, kol jis mirė pasmaugtas. Tą pačią dieną, apie 14.30 val., tęsdama savo nusikalstamą sumanymą, namo koridoriuje, lydėdama į treniruotę išeinantį mažametį savo vaiką M. J., gim.

---

²⁸⁷ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras / Bieliūnas E. et al. P. 195.

1994-08-05, būdama už jo nugaros, A. B. (J.) užmetė ant M. J. kaklo smaugvirvę, ją užveržė ir laikė tol, kol šis mirė dėl pasmaugtas^{288, 289}.

Vertėtų pabrėžti, kad dviejų ar daugiau žmonių mirtis – tai būtini padariniai, be kurių šis kvalifikuotas nužudymas negali būti traktuojamas kaip baigtas. LAT senatas pažymi, kad jei kaltininkas siekia atimti gyvybę dviems asmenims, bet to padaryti nepavyksta, jis traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už pasikėsinimą padaryti dviejų ar daugiau žmonių nužudymą. Jei kaltininkui sumanius nužudyti du asmenis, sumanymą įvykdyti pavyksta tik vieno asmens atžvilgiu, veika pripažįstama pasikėsiniu padaryti analizuojamą kvalifikuotą nužudymą ir papildomai nužudymu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (BK 129 str. 1 d.) arba, priklausomai nuo bylos aplinkybių, baigtu kvalifikuotu nužudymu (pagal kitus BK 129 str. 2 d. p.). Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu I. D. buvo nuteista pagal BK 129 str. 1 d. ir 22 str. 1 d., 129 str. 1 d. 5 p. už tai, kad keršydama už negražintą skolą ir naudodamasi tuo, kad nukentėjusieji R. U. ir R. K. miegojo ir negalėjo veiksmingai pasipriešinti, įmetė degantį laikraštį į jų gyvenamąjį namą. Gaisre R. U. žuvo apsinuo-dijęs dūmais, o R. K. buvo padaryti lengvi kūno sužalojimai²⁹⁰. Norėusi atkreipti dėmesį į tai, kad tokia kvalifikavimo nuostata prieštarauja LAT senato pozicijai, jog pasikėsinimas padaryti kvalifikuotą nusikaltimą apima baigtą nusikaltimą, neturintį kvalifikuojančiųjų požymių, todėl pastarasis papildomai kaltininkui nėra inkriminuojamas. Taigi neaišku, kodėl atvejis, kai kaltininkas nužudo asmenį, klaidingai manydamas, kad pastarasis neturi keturiolikos metų,

---

²⁸⁸ Šiaulių apygardos teismo 2008-02-29 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-34-152/2008.

²⁸⁹ Kauno apygardos teismo 2008-05-08 nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-63-383/2008 V. V. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 5 ir 9 p. už tai, kad veikiant kartu su A. K. iš anksto susitarusių bendrininkų grupėje, dėl savanaudiškų paskatų, t.y. turėdami tikslą užvaldyti svetimą – L. ir J. K. priklausantį turtą, V. V. nukentėjusių gyvenamojo namo kieme susitarimo pagrindu tyčia sudavė ne mažiau kaip dešimt smūgių tyrimo metu nenustatytu įrankiu L. K. į plaštakas, kairę šlaunį ir galvą, tuo jam padarė sužalojimus, nuo kurių L. K. netrukus įvykio vietoje mirė. Jie įtempė L. K. į namo vidų, tuo pat metu, susitarimo pagrindu įsibrovė į nukentėjusių gyvenamąjį namą, kur A. K. tyrimo metu nenustatytu įrankiu tyčia sudavė ne mažiau kaip devynis smūgius į galvą bei kairę alkūnę J. K., tuo padarė nukentėjusiai sužalojimus, nuo kurių J. K. netrukus įvykio vietoje mirė. Taip pat jie pagrobė nukentėjusiesiems L. ir J. K. priklausantį turtą - ikiteisminio tyrimo metu nenustatyta sumą pinigų. Taip V. V. ir A. K. bendrininkų grupėje dėl savanaudiškų paskatų nužudė L. K. ir J. K.

²⁹⁰ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-125/2003.

vertinamas kaip pasikėsinimas nužudyti mažametį²⁹¹, o vieno asmens gyvybės atėmimas (be jį kvalifikuojančių požymių) turint sumanymą nužudyti du ar daugiau asmenų – kaip pasikėsinimas padaryti kvalifikuotą nužudymą ir papildomai kaip baigtas nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, nors abiem atvejais padariniai yra vienodi.

Dviejų ar daugiau žmonių nužudymas laikomas baigtu, kai kaltininkas nužudo bent du asmenis vienu metu, veikdamas tiesiogine ar netiesiogine tyčia atskirų nukentėjusiųjų atžvilgiu, arba skirtingu laiku, veikdamas tiesiogine tyčia pagal bendrą nusikalstamą sumanymą nužudyti bent du asmenis²⁹². Pirmuoju atveju bendras nusikalstamas sumanymas nėra būtinas, o antruoju tai yra *conditio sine qua non* norint kvalifikuoti veiką pagal LR BK 129 str. 2 d. 5 p. Jeigu tokio vieningo sumanymo nėra, veika kvalifikuojama pagal LR BK 129 str. 1d. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2007 m. vasario 15 d. nuosprendžiu A. S. buvo nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. (dėl I. K. nužudymo) ir pagal BK 129 str. 1 d. (dėl J. Ž. nužudymo).

Byloje nustatyta, kad laikotarpyje nuo 2006 m. birželio 13 d. iki 2006 m. birželio 14 d., 20.00 val., A. S., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, bute, esančiame adresu Vilniuje, N g., asmeninio konflikto metu tyčia nužudė I. K.

Taip pat nuo 2006 m. birželio 14 d., 20.00 val. iki 2006 m. birželio 15 d., 16.30 val. laikotarpiu jis, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, bute, esančiame adresu Vilniuje, M g. asmeninio konflikto su J. Ž. metu, tyčia sudavė ne mažiau kaip devynis smūgius pastarajam į galvą tuo padarydamas sužalojimus, kurie sukėlė nukentėjusiojo mirtį vietoje ir taip tyčia nužudė J. Ž.

Teismo nuosprendyje nėra duomenų, kad būtų svarstomas vieningos tyčios klausimas, įrodymai buvo vertinami ir kvalifikavimas pagrindžiamas skyriumi kiekvieno nusikaltimo atžvilgiu²⁹³.

Lygiai taip ir Kauno apygardos teismo 2005 m. gruodžio 29 d. nuosprendžiu E. M. nuteistas pagal LR BK 129 str. 1 d. ir pagal LR BK 129

---

²⁹¹ *Analogiškai yra vertinama klaida dėl moters nėštumo, asmens bejėgiškos būklės ir t.t.*

²⁹² *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.*

²⁹³ *Vilniaus apygardos teismo 2007-02-15 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-67-2007.*

str. 2 d. 8 p. (šiuos nusikaltimus padarė veikdamas su skirtingais bendrininkais).

E. M. ir M. K. nuteisti už tai, kad kartu su N. Ž. 2004 m. spalio 25 d., apsvaigę nuo alkoholio, iš chuliganiškų paskatų, N. Ž. tyčia ne mažiau, kaip 2 kartus įspyrus V. Ž. į nugarą ir šonus, M. K. užšokus V. Ž. ant krūtinės, taip spardant ir šokinėjant ant krūtinės nesunkiai sutrikdė nukentėjusio V. Ž. sveikatą. Po to, E. M. ir M. K. sugrižę prie sumušto nukentėjusio ir matydami, jog šis mėgina atsikelti, dėl chuliganiškų paskatų, kelis kartus tyčia sudavę V. Ž. daugybinius smūgius rankomis ir kojomis į galvos, veido, kaklo sritis, padarė pastarajam sužalojimus nuo kurių jis mirė.

Be to, E. M. ir E. R. nuteisti už tai, kad 2004 m. lapkričio 15 d. nuo 18 iki 22 val., veikdami bendrininkų grupėje, bute, ne mažiau, kaip 7 kartus įspyrė nukentėjusiam L. B. į galvą ir padarė sužalojimus, nuo kurių jis mirė²⁹⁴.

Kaltininkas gali veikti tiesiogine tyčia visų nukentėjusiųjų atžvilgiu arba gali nužudyti vieną žmogų numatydamas, kad dėl jo veikos gali žūti ir daugiau žmonių, tačiau sąmoningai ignoruodamas šią aplinkybę. Tuomet dėl vieno žmogaus gyvybės atėmimo veikiama tiesiogine, o dėl kitų – netiesiogine tyčia. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jei kaltininkas, siekdamas nužudyti du ar daugiau žmonių, suvokia, kad dėl jo veikos neišvengiamai kils pavojus bent vieno pašalinio žmogaus gyvybei, jam turi būti inkriminuojamas nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu. Be to, teoriškai įmanoma situacija, kai vienu metu toje pačioje vietoje ir tais pačiais veiksmais atimama gyvybė dviem žmonėms, tačiau vienam tyčia, o kitam – dėl neatsargumo. Tokiu atveju yra du savarankiški nusikaltimai – nužudymas ir neatsargus gyvybės atėmimas²⁹⁵.

Analizuojama veika gali būti padaroma ir skirtingu metu²⁹⁶. Kelių žmonių nužudymą skiriant tam tikram laiko tarpui aptariamo kvalifikuojamo požymio inkriminavimas yra susijęs su vieningo nusikalstamo sumanymo

---

²⁹⁴ *Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-199/2006.*

²⁹⁵ *Nocius J. Cit. op. P.16.*

²⁹⁶ *Pažymėtina, kad kai kurie mokslininkai laikosi nuomonės, jog nužudymas dviejų ar daugiau žmonių gali būti inkriminuojamas tik tuo atveju, jei veikos padaromos vienu metu (Žr. Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный) / Арендаренко А. В. et al. - Москва: Книжный мир, 2004. P. 253).*

įrodinėjimu. Apie vieningą sumanymą liudija kaltininko tyčios kryptingumas (tyčia šiuo atveju gali būti tik tiesioginė). Motyvas neturėtų būti traktuojamas kaip būtinas nusikalstamo sumanymo vieningumo požymis. Galimos ir tokios situacijos, kai vienas po kito skirtingais motyvais nužudomi keli žmonės. Pavyzdžiui, vienas nukentėjusysis nužudomas dėl chuliganiškų paskatų, o kitas – dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo²⁹⁷.

LAT senatas tvirtina, kad tuo atveju, kai kaltininko sumanymas buvo nužudyti tris ir daugiau asmenų, bet pavyko nužudyti du asmenis, o į kitus tik pasikėsinta, veika kvalifikuojama kaip baigtas nusikaltimas pagal BK 129 str. 2 d. 5 p. Būtent taip Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu kvalifikuota V. G., S. N. ir R. B. veika, nes jie, susitarę nužudyti R. P., V. Č. ir J. V., nužudė tik du – R. P. ir V. Č., o J. V. nužudyti nepavyko dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jų valios (nukentėjusysis paspruko)²⁹⁸.

Pagal RF BK 105 str. 2 d. „a“ p. baudžiamoji atsakomybė už dviejų ar daugiau asmenų nužudymą reglamentuojama kaip ir LR BK, išskyrus tai, kad į minėto punkto turinį yra įtrauktas pakartotinumai, kuris iki 2003 m. laikytas savarankišku nužudymą kvalifikuojančiu požymiu, numatytu RF BK 105 str. 2 d. „h“ p. Taigi, kaltininko veika pagal RF BK 105 str. „a“ p. kvalifikuojama ir kai nesant nužudymą privilegijuojančių požymių nužudomi du ar daugiau žmonių, o kiekvienas nužudymas turi savarankišką motyvą ir tarp veikų yra tam tikras laiko tarpas, su sąlyga, kad kaltininkas nebuvo nuteistas nė už vieną iš mažiausiai dviejų nužudymų ir nėra suėję patraukimo baudžiamojon atsakomybėn už padarytas veikas senaties terminai²⁹⁹. Šiuo atveju veikos kvalifikuojamos pagal sutapties taisyklės. Pirmasis nužudymas kvalifikuojamas pagal RF BK 105 str. 1 d. (jei nėra nužudymą kvalifikuojančių aplinkybių), o antrasis – pagal RF BK 105 str. 2 d. „a“ p.

---

²⁹⁷ Бородин С. В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Р. 110.

²⁹⁸ Kauno apygardos teismo 2003-05-30 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-166/2003.

²⁹⁹ Уголовное право. Особенная часть: учебник / Гаухман Л. Д. et al. - Москва: Эксмо, 2004. Р. 42.

Lenkijos BK 148 str. 3 d. numatyti du nužudymą kvalifikuojantys požymiai: 1) daugiau nei vieno asmens nužudymas vienu veiksmu; 2) nužudymas, padarytas anksčiau už tokią veiką teisto asmens. Pirmasis požymis gali būti inkriminuojamas kaltininkui tik tuo atveju, jei gyvybė dviem ar daugiau žmonių buvo atimta vienu veiksmu, neatsižvelgiant į tai, kada atsirado veikos padariniai (nukentėjusieji gali mirti ir skirtingu metu, bet mirties priežastimi turi būti vienas veiksmas)³⁰⁰. Šio požymio turinys yra siauresnis, lyginant su LR BK įtvirtintu dviejų ar daugiau žmonių nužudymu, kadangi neapima nužudymo, padaryto keliais kaltininko veiksmais, esant vieningai tyčiai ir laiko tarpui tarp atskirų veikų. Antrasis požymis apibūdina nusikaltimo subjektą ir, autoriaus manymu, apskritai neturėtų būti traktuojamas kaip aplinkybė, lemianti didesnę veikos pavojingumą ir jos kvalifikavimą. Minėtą požymį skeptiškai vertina ir Lenkijos baudžiamosios teisės teoretikai. K. Daškevič (Daszkiewicz) kelia klausimą, ar teisinga, kad pagal šį punktą baudžiamojon atsakomybėn turi būti traukiamas asmuo, kuris anksčiau buvo teistas už neatsargų gyvybės atėmimą, taip pat asmuo, kuris atėmė gyvybę iš gailėsčio ir, remiantis 150 str. 2 d., atsižvelgus į ypatingas bylos aplinkybes, teismo sprendimu atleistas nuo bausmės³⁰¹.

Nepaisant didesnio pavojingumo, Vokietijos BK dviejų ar daugiau žmonių nužudymo į kvalifikuotų veikų sąrašą neįtraukia.

Kai kaltininkas ne vienu metu nužudo kelis asmenis ir neįrodoma vieninga tyčia, kiekvienas nužudymas kvalifikuojamas atskirai pagal LR BK 129 str. 1 d. Tokiu atveju galima svarstyti problemą, ar nereikėtų šio nužudymą kvalifikuojančio požymio interpretuoti plačiau ir pripažinti veiką kvalifikuotu nužudymu, kai vieningo nusikalstamo sumanymo nėra. Praktikoje kyla problemų, kai nužudomi keli ar net keliolika žmonių, tačiau, nesant vieningo sumanymo, kaltininko veika kvalifikuojama kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių pagal LR BK 129 str. 1 d. Svarstyтина, ar nebūtų racionalu ir tikslinga į nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašą

³⁰⁰ Marek A. *Kodeks karny. Komentarz*. P. 386.

³⁰¹ Daszkiewicz K. *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz*. -Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2000. P. 85.

grąžinti pakartotinumą arba formuoti platesnį LR BK 129 str. 2 d. 5 p. normos aiškinimą teismų praktikoje.

Autoriaus nuomone, pakartotinumo grąžinimas į nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašą būtų nepagrįstas. Šio požymionaujame BK buvo atsisakyta dėl jo neatitikimo šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijoms ir motyvuojant tuo, kad tai ne pačią nusikalstamą veiką, o kaltininką charakterizuojantis požymis. Į nusikalstamų veikų kartojimą turi būti atsižvelgiama individualizuojant baudžiamąją atsakomybę, o ne kvalifikuojant veiką. Jeigu pakartotinumo kaip kvalifikuojančio požymio grąžinimo į baudžiamuosius įstatymus klausimas būtų svarstomas, jį tektų spręsti iš esmės. Kitaip tariant, ne tik nužudymo sudėties atžvilgiu.

Abejotina, ar visais atvejais dviejų ir daugiau žmonių nužudymas pripažintinas kvalifikuotu nepriklausomai nuo to, ar nustatomas vieningas sumanymas. Esant vieningam sumanymui veika paprastai pripažįstama paviene, tęstine, todėl ir kvalifikuojama pagal vieną BK straipsnį. Tokia situacija susiklosto ne tik nužudžius kelis asmenis. Pavyzdžiui, vagystės atveju, jeigu kaltininkas per kelis kartus pagrobia turto, kurio bendra suma atitinka didelę vertę ir nustatoma vieninga tyčia, veika kvalifikuojama kaip didelės vertės turto pagrobimas (kvalifikuota vagystės sudėtis). Jeigu vieninga tyčia nenustatoma, kiekvienas epizodas kvalifikuojamas atskirai kaip vagystė be atsakomybę kvalifikuojančių ir privilegijuojančių požymių, nesvarbu kokia bendra pagrobto turto vertė. Tokia situacija yra įprasta Lietuvos baudžiamojoje teisėje, todėl kelių asmenų nužudymo teisinio vertinimo problema neturėtų būti nepagrįstai išskiriama kitų nusikalstamų veikų kontekste.

Jeigu problemą mėgintume išžvelgti ten, kad kaltininko, nužudžiusio kelis ar net keliolika asmenų, veiką kvalifikavus pagal BK 129 str. 1 d. kaip kelių nusikaltimų sutaptį, jis susilauktų švelnesnės bausmės negu tada, jei jo veika būtų kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 5 p., racionaliau būtų svarstyti bausmių bendrinimo taisyklių griežtinimą, o ne pakartotinumo grąžinimą į kvalifikuojančių požymių katalogą. Nužudymo atveju unikalų tik tai, kad subendrinus bausmes, paskirtas pagal BK 129 str. 1 d., nėra galimybės

paskirti laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės, tačiau tokiais atvejais įstatymas numato galimybę paskirti maksimalią terminuoto laisvės atėmimo bausmę, kuri yra ne mažesnė nei būtų paskirta pagal BK 129 str. 2 d. 5 p.

Platesnis BK 129 str. 2 d. 5 p. esančio kvalifikuojančio požymio interpretavimas taip pat netikslingas. Tokiu atveju reikėtų atsisakyti vieningo sumanymo reikalavimo, o tai iš esmės būtų tik kitaip pavadintas to paties pakartotinumą įteisinimas. Atkreiptinas dėmesys, kad būtent taip šiuo metu pasielgė Rusijos Aukščiausiasis Teismas. Pagal jo išaiškinimus, kvalifikuojant veiką kaip dviejų ar daugiau asmenų nužudymą, nebūtina nustatyti vieningos kaltininko tyčios nužudyti kelis asmenis. Rusijos baudžiamosios teisės literatūroje tokia pozicija kritikuojama ir nurodoma, kad šitaip nepagrįstai sukurta nauja, baudžiamajai teisei nežinoma daugeto rūšis.

2.2.6. Nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai

Bet koks nužudymas yra žiaurus nusikaltimas, tačiau nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai pasižymi ypatingu žiaurumu ir atskleidžia pačius neigiamiausius kaltininko asmenybės bruožus – beširdiškumą, negailestingumą, sadizmą, visišką abejingumą kito žmogaus kančioms. Tokie nusikaltimai kelia ypatingą pavojų visuomenei savo padarymo būdu kitomis veikos aplinkybėmis.

Ypatingas žiaurumas kaip kvalifikuojantis požymis buvo numatytas 1961 m Galiojančiame BK pasikeitė požymio formuluotė, nes papildomai įtraukta kankinimo aplinkybė, tačiau iš esmės požymio turinys nepakito.

Nei senajame, nei galiojančiame BK sąvokos „kankinant“ ir „itin žiauriai“ neatskleistos, todėl šią spragą tenka užpildyti pasitelkus baudžiamosios teisės doktriną bei teismų praktiką. Kita vertus, tiek teorijoje, tiek praktikoje gana sudėtinga nustatyti vieningus kriterijus „žiaurumui“ atriboti nuo „ypatingo žiaurumo“, nes konkrečios veikos pripažinimas padaryta panaudojant paprastą arba ypatingai žiaurų padarymo būdą priklauso ne tik nuo paties subjekto vertinimo, moralinių principų, socialinės padėties, bet ir nuo

visuomenėje vyraujančios moralinės – psichologinės atmosferos, gėrio ir blogio sampratos socialinėje aplinkoje, kuriai priklauso veikos teisinio įvertinimo (kvalifikavimo) klausimus sprendžiantis pareigūnas³⁰². Svarbi reikšmė tenka medicinos eksperto išvadai, kurioje nustatoma mirties priežastis, sužalojimų pobūdis bei jų sunkumo laipsnis, tačiau sąvoka „kankinant ar kitaip itin žiauriai“ yra ne medicininė, o juridinė. Atsižvelgęs į visas faktines bylos aplinkybes apie ypatingą veikos žiaurumą sprendžia teismas.

LAT senatas kankinimą apibūdina kaip tam tikrą laiką trunkančius veiksmus, sukeliančius dideles fizines, dvasines kančias nukentėjusiajam tiesiogiai veikiant kūną, arba sudarančius sąlygas tokioms kančioms kilti (dėl skausmo, alkio, troškulio, šalčio, karščio, verčiant atlikti nukentėjusį žeminančius veiksmus ir pan.). Nužudymas itin žiauriai taip pat suprantamas ir kaip veika, kai gyvybė atimama itin skausmingu būdu (nuodijant skausmingai veikiančiais nuodais, deginant, užkasant, numetant iš didelio aukščio ir pan.) arba padarant nukentėjusiajam daug kūno sužalojimų.

Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. vasario 22 d. nuosprendžiu A. R. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 2 ir 6 p. už tai, kad itin žiauriai nužudė bejėgiškos būklės A. B. Apsvaigęs nuo alkoholio, dėl asmeninių paskatų – kerštaudamas nukentėjusiajam dėl praeityje kilusių konfliktų, daugiabučio namo kieme, išgertuvių su A. Š. ir nukentėjusiuoju A. B. metu, tyčia sudavė 4 smūgius ranka bei spyrė 1 kartą batu apauta koja į veidą gulinčiam ant žemės 2 grupės invalidui A. B. Tęsdamas savo nusikalstamą veiką, smogė sėdinčiam ant lovos A. B. ne mažiau kaip 3 smūgius kumščiu į veidą, dėl to A. B. atsitrenkė pakaušiu į kambario sieną. Po to A. R. sugriebdamas rankomis už apykaklės A. B. ir ištempdamas jį iš lovos bei pargriaudamas ant grindų spyrė batu apauta koja ne mažiau kaip 10 kartų į įvairias kūno vietas gulinčiam ant nugaros nukentėjusiajam. Po to, paėmęs nukentėjusį rankomis už rūbų ir ištempęs jį į namo kiemą, smogė ne mažiau kaip 6 smūgius kumščiu į veidą ir į kitas galvos vietas sėdinčiam ant žemės

---

³⁰² Aliukonienė R. *Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą.* // *Teisė.* 2005. Nr. 54. P. 21.

A. B., kuris griūdamas atsitrenkė pakaušiu į cementinį priebučio laiptelį, užlipo keliais ant gulinčio A. B. krūtinės ir sudavė jam ne mažiau kaip 10 smūgių keliais į krūtinės ląstą, atsistojęs spyrė batais apautomis kojomis gulinčiam ant žemės A. B. ne mažiau kaip 10 kartų į įvairias kūno vietas. Dėl daugybės A. R. suduotų smūgių bei daugybės padarytų kūno sužalojimų, patirdamas didelį fizinį skausmą ir kančias, dėl nukraujavimo iš muštinių žaizdų A. B. mirė.

Iš ikiteisminio tyrimo metu duotų kaltinamojo parodymų, specialisto išvados matyti, kad A. B. buvo mušamas ilgą laiką, jam padaryti daugybiniai sužalojimai galvoje ir visame kūne. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 17 p. išaiškinta, kad nužudymas itin žiauriai yra tada, kai gyvybė atimama itin skausmingu būdu arba padarant nukentėjusiajam daug kūno sužalojimų. Kaltinamasis A. R. mušė nukentėjusįjį ir sėdintį, ir gulintį, sužalotą, negalintį pasipriešinti ar apsiginti. Atsižvelgdama į ikiteisminio tyrimo metu duotus A. R. parodymus, kad smogdama smūgius rankomis ir kojomis į įvairias kūno vietas nukentėjusiajam jis net pavargo bemušdamas, kad girdėjo nukentėjusiojo dejones, tačiau ir toliau ji žalojo, ištempė į lauką palikdama jį su vilkimo metu nusismaukusiais rūbais, bei atsižvelgdama į suduotų smūgių nukentėjusiajam skaičių, padarytų kūno sužalojimų pobūdį, smurto intensyvumą, jo vartojimo laiką, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog A. R. suvokė, kad mušdamas rankomis ir spardydama bei padarydamas sužalojimus nukentėjusiajam elgėsi itin žiauriai. Nors kaltinamasis veikė netiesiogine tyčia, tačiau jo veika kvalifikuota kaip nužudymas, padarytas itin žiauriai. Nužudymas itin žiauriai gali būti padaromas ir netiesiogine tyčia, nes ši nusikaltimą kvalifikuojanti aplinkybė rodo gyvybės atėmimo būdą, o netiesiogine tyčia atimti gyvybę reiškia kaltininko psichinį santykį su padariniais³⁰³,³⁰⁴.

³⁰³ *Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-17-113/2008.*

³⁰⁴ *Dar vienas nužudymo itin žiauriai pavyzdys gali būti Vilniaus apygardos teismo 2006-09-06 nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1-149/2006: V. G. (be kitų nusikaltimų) buvo nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 6 ir 11 p. už tai, kad tyčia, itin žiauriai, siekdamas paslėpti kitą nusikaltimą, nužudė P. S., o būtent: žinodamas, kad P. S. jį įtaria savo mažamečio sūnaus J. S. nužudymu ir turėdamas tikslą paslėpti šį anksčiau padarytą nusikaltimą, P. S. pradėjęs vėl jį kaltinti nužudžius J. S. lovoje gulinčiam P. S. tyčia sudavė ranka ne mažiau kaip vieną smūgį į veidą, nuo kurio, bandantis atsistoti P. S., nugriuvo ant lovos. Iš karto po to išėjęs į lauką jis atnešė į lauko virtuvę malkų, kurias sukrovė viduje*

Vilniaus apygardos teismas 2008 m. sausio 30 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-69/2008 pabrėžė, kad surišdamas bejėgiškos būklės moteriai rankas ir kojas, nunešdamas ją į kiemą ir gyvą galva žemyn įmesdamas į šulinį ir tokiu būdu nuskandindamas, kaltinamasis S. O. pasirinko ypatingai žiaurų nužudymo būdą ir todėl jo veika kvalifikuojama pagal LR BK 129 str. 2 d. 6 p.³⁰⁵.

Nužudymas padarytu itin žiauriai gali būti pripažintas ir tada, kai prieš atimant gyvybę ar jos atėmimo metu iš nukentėjusiojo buvo tyčiojamosi (jis verčiamas pats save žaloti ir pan.) arba, kai kaltininkas tyčia trukdo suteikti pagalbą jo sužalotam nukentėjusiajam, nužudoma suardant žmogaus kūno anatomicinį vientisumą (pvz., nukertama galva ir pan.). Pavyzdžiu, atspindinčiu ypatingą nužudymo žiaurumą, galėtų būti Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla, kurioje A. M. ir A. B. nuteisti pagal BK 129 str. 2 d. 6 p. už tai, kad, susitarę nužudyti R. Š., išsivežė jį į sodo namelį, kur, uždėję jam antrankius ir pririšę prie namelio atraminio stulpo, ilgai mušė akmeniu, rankomis, kastuvu (kiekvienas iš kaltininkų sudavė ne mažiau kaip po 20 smūgių). Vėliau A. M. ir A. B., nutarę užkasti nukentėjusįjį R. Š. gyvą, iškasė sode duobę ir tyčiodamiesi bei sukeldami nukentėjusiajam dideles dvasines ir fizines kančias, nurengė jį nuogai, diržu užrišo rankas, apvynioję lipnia juosta

---

ir panaudodamas laikraščius padegė. Tęsdamas savo nusikalstamą veiką, jis dar ne mažiau kaip tris kartus tyčia sudavė smūgius ranka, kojomis bandančiam atsikelti P. S. į veidą, krūtinę, taip vėl pargriaudamas jį ant lovos ir neleisdamas išeiti iš pradedančio degti pastato. Pradėjus degti pastato sienoms, o P. S. vėl atsistojus nuo lovos ir bandant išeiti pro duris į lauką, jis rankomis užsikabino už durų staktos ir abiem kojom tyčia sudavė stiprų smūgį P. S. į krūtinę, nuo kurio šis nukrito ant grindų ir pradėjo degti jo drabužiai. Iš karto po to, jis uždarė laikinos lauko virtuvės duris ir iš lauko pusės užrėmė jas, kad P. S. negalėtų išeiti iš degančio pastato. Tęsdamas savo nusikalstamą veiką ir norėdamas įsitikinti, kad P. S. tikrai nepavyks išeiti iš degančio pastato ir jis sudegs, V. G. stovėjo prie minėto pastato ir laukė kol pastatas įsidegs. Tokių V. G. tyčinių veiksmų pasekoje P. S. nuo aukštos temperatūros ilgalaikio poveikio mirė.

Motyvuojant veikos kvalifikavimą nuosprendyje nurodyta, kad LAT Senato 2004-06-18 nutarimo Nr.46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 17 p. išaiškinta, jog nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 6 p. (kankinant ar kitaip itin žiauriai), kai kaltininko veika dėl gyvybės atėmimo būdo ar kitų aplinkybių pasireiškia ypatingu žiaurumu. Nužudymas kitaip itin žiauriai yra tada, kai gyvybė atimama itin skausmingu būdu (pvz. nuodijant, deginant, užkasant ir t.t.). Šiuo atveju neturi reikšmės, kiek laiko nukentėjusysis po panaudoto smurto iki mirties jautė skausmą. Kaltinamasis V. G. pasirinko itin žiaurų gyvybės atėmimo būdą – sudegino gyvą žmogų, jo veika kvalifikuota pagal BK 129 str. 2 d. 6 p.

³⁰⁵ Vilniaus apygardos teismo 2008-01-30 nuosprendis baudžiamojoje 1-69/2008.

užveržė burną ir kaklą bei paklupdė prie iškastos duobės. Sudavę dar pora smūgių į galvą, kaltinamieji pargriovė R. Š. į duobę ir užkasė dar gyvą³⁰⁶.

Pažymėtina, kad nužudymu kankinant ar kitaip itin žiauriai veika gali būti pripažįstama ir, kai nukentėjusysis nužudomas jo artimųjų akivaizdoje, taip sukeltas jiems dideles dvasines kančias. Nukentėjusiojo artimaisiais reikėtų laikyti ne tik jo artimus giminaičius, šeimos narius, bet ir kitus žmones, su kuriais nukentėjusįjį sieja artimas bendravimas ar draugystė. Tačiau artimųjų buvimas nusikalstamos veikos padarymo metu neturėtų būti pripažįstamas veika kvalifikuojančiu požymiu, jeigu nustatoma, kad jie negali suprasti nukentėjusiojo atžvilgiu daromos veikos esmės (dėl psichinės ligos, pernelyg jauno amžiaus ir pan.). Pastaroji aplinkybė eliminuoja didesnių dvasinių kančių sukėlimą tiek nukentėjusiajam, tiek jo artimiesiems. Kai kurie mokslininkai ypatingą dėmesį skiria nukentėjusiojo sukeltoms dvasinėms kančioms. Pavyzdžiui, A. Schönke ir H. Schröderis mano, kad „itin žiauriai gali būti pripažintas nužudymas vienu šūviu į galvą, jei pasiruošimas vyko nukentėjusiojo akivaizdoje ir jis suvokė artėjančią mirtį“³⁰⁷.

Sąvoka „kankinant ar kitaip itin žiauriai“ yra juridinė, o ne medicininė, todėl daugybės žaizdų padarymas nukentėjusiajam pats savaime nėra pagrindas pripažinti nužudymą itin žiauriai. Didžioji dalis sužalojimų gali būti padaryti ne dėl ypatingo kaltininko žiaurumo, nulemti psichologinės būsenos (pykčio, pagiežos), siekio iki galo užbaigti pradėtą nusikaltimą, aktyvaus nukentėjusiojo pasipriešinimo. Pripažįstant nužudymą padarytu kankinant ar kitaip itin žiauriai reikia įrodyti, kad kaltininkas suvokė savo veikos pobūdį, norėjo ar sąmoningai leido atsirasti veikos rezultatui, kurį sukelia ypatingas žiaurumas³⁰⁸. Vertėtų paminėti Vilniaus apygardos teismo nuosprendį baudžiamojoje byloje Nr. 1-98/2004, kuriuo teisėjų kolegija nustatė, kad F. M., būdamas girtas, kilus konfliktui su nukentėjusiuoju I. G., suduodamas rankomis ir kojomis ne mažiau kaip 52 smūgius į įvairias kūno vietas, tarp jų ir į

³⁰⁶ *Klaipėdos apygardos teismo 2002-10-02 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-084/2002.*

³⁰⁷ *Schönke Adolf, Schröder Horst. Strafgesetzbuch. Kommentar. P. 1696.*

³⁰⁸ *Бородин С. В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. P. 121.*

galvą, krūtinę, pilvą, padarė sužalojimus, nuo kurių nukentėjusysis mirė. Tačiau kolegija nutarė, kad nėra nustatyta F. M. tyčia ir tikslas nužudyti I. G. kanikinant ar kitaip itin žiauriai. Remdamasi teismo medicinos specialisto išvada, kolegija sprendė, kad nukentėjusiojo mirtį lėmė tik 13 sužalojimų, padarytų dėl 13 trauminių poveikių, taigi gyvybės atėmimo būdas nebuvo itin žiaurus, ne visi sužalojimai sunkūs ir pavojingi gyvybei. Buvo atsižvelgta taip pat ir į teismo psichiatrinės - psichologinės ekspertizės išvadą, jog F. M. nėra būdingas polinkis į žiaurumą ar prievartavimą, nes būdamas blaivus elgiasi nepriekaištingai, o konfliktą išprovokavo abiejų tarpusavio ginčas³⁰⁹.

Kita vertus, galima pateikti pavyzdžių, kai teismai nepagrįstai padaro išvadą, jog nukentėjusiajam padarytų sužalojimų kiekis ir pobūdis, įvykio situacija nėra pakankamas pagrindas kvalifikuoti kaltininko veiką kaip nužudymą, padarytą itin žiauriai. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo 2003 m. birželio 26 d. nuosprendžiu K. K. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio konflikto metu tyčia sudavė E. B. ne mažiau kaip keturis smūgius kumščiu į galvą ir, pargriovęs ant grindų, ne mažiau kaip 15 kartų spyrė E. B., šokinėjo ant galvos, tuo padarydamas daugybinius kūno sužalojimus sumušimų vietose bei ne mažiau kaip septynis kartus kirviu smogė ant grindų gulinčiam E. B. į veidą, padarydamas septynias kirstines veido žaizdas su daugybiniais atvirais skeveldriniais veido kaulų lūžiais, dešinės akies obuolio kiauryminiu pažeidimu, poliežuvio kaulų lūžiu, daugybiniais kaukolės pamato lūžiais, galvos smegenų abiejų kaktinių ir smilkininių skilčių sumušimu bei difuzinėmis ir židininėmis kraujosrūvomis smegenų minkštuose dangaluose, tuo padarydamas sunkų, pavojingą gyvybei kūno sužalojimą, nuo kurio, išsivysčius aspiracijai krauju, galvos smegenų bei plaučių pabrinkimui, E. B. netrukus po sužalojimų mirė, t.y. tyčia nužudė E. B.

Ikiteisminio tyrimo metu K. K. buvo įtariamasis padaręs nusikalstamą veiką, numatytą BK 129 str. 2 d. 6 p. Pagal šį kaltinimą byla buvo perduota nagrinėti teisiamajame posėdyje. Apygardos teismas K. K. veiką

---

³⁰⁹ *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-98/2004.*

perkvalifikavo į BK 129 str. 1 d. motyvuodamas tuo, kad E. B. gyvybės atėmimo būdas, nusikaltimo įrankiai, sužalojimų kiekis ir pobūdis, įvykio situacija neduoda pakankamo pagrindo vertinti K. K. padarytą tyčinį nužudymą kaip itin žiaurų.

LAT teisėjų kolegija K. K. veiką dar kartą perkvalifikavo į BK 129 str. 2 d. 6 p. ir tai motyvavo tuo, kad nukentėjusiojo atžvilgiu atlikti nusikalstami veiksmai ir jų skaičius bei intensyvumas, lokalizavimo vieta, įrankio kūnui žaloti panaudojimas, smūgiai kumščiais į veidą, spardymas ir šokinėjimas ant galvos, daugkartinis smūgiavimas kirviu į veidą, patvirtina, kad K. K. turėjo tikslą nužudyti E. B. Tos aplinkybės, kad didžioji dauguma smūgių buvo nukreipta bei kirviu smogta į gyvybei svarbią gyvybei vietą – galvą, sulaužant kaukolės ir veido kaulus, pažeidžiant akies obuolį, patvirtina tai, kad K. K. siekė sukelti nukentėjusiajam dideles fizinės kančias ir suvokė, kad jo veiksmai yra itin žiaurūs.

Baudžiamosios teisės teoretikai skirtingai vertina kaltininko veiksmus, kai žalojamas žmogaus lavonas. Vieni autoriai mano, kad „itin žiauriai turėtų būti pripažįstami ir tie nužudymai, kai kaltininko veiksmai po nusikaltimo rodo ypatingą jo žiaurumą: tyčiojamasi iš lavono, jis pjaustomas, badomas ir pan.“³¹⁰. Kiti autoriai pritaria šiai nuomonei su išlyga, kad itin žiauriu nužudymu neturi būti pripažįstamos veikos, kai lavonas susmulkinamas į dalis ar sunaikinamas turint tikslą paslėpti nusikaltimą³¹¹. LAT senatas nurodo, jog veiksmai su lavonu, kai kaltininkas suvokia, jog nukentėjusysis yra miręs, negali būti vertinami kaip nužudymo tąsa ir jų pobūdis nužudymo būdo vertinimui reikšmės neturi. Lavono sunaikinimas ar susmulkinimas į dalis po nužudymo, turint tikslą paslėpti padarytą veiką, negali būti kvalifikuojamas kaip nužudymas itin žiauriai³¹². Taigi veika, kai po nužudymo lavonas sunaikinamas, susmulkinamas į dalis ar kitaip išniekinamas, nepriklausomai nuo kaltininko

---

³¹⁰ *Nocius Juozas. Cit. op. P. 18.*

³¹¹ *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras / Bieliūnas E. et al. P. 195*

³¹² *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.*

veiksmų tikslų ir motyvų turi būti kvalifikuojama kaip nusikaltimų sutaptis – nužudymas (BK 129 str. 1 arba 2 d. priklausomai nuo veikos aplinkybių) ir mirusiojo palaikų išniekinimas (BK 311 str. 1 d.).

Įmanoma situacija, kai nukentėjusysis po vieno ar kelių smūgių praranda sąmonę ir jam nebejaučiant skausmo padaromi kiti daugybiniai sužalojimai. Šiuo atveju veikos kvalifikavimas priklauso nuo kaltininko tyčios kryptingumo. Jei kaltininkas sudavė dar keliasdešimt smūgių į įvairias nukentėjusiojo kūno vietas suvokdamas, kad pastarasis yra be sąmonės, jo veika neturėtų būti traktuojama kaip padaryta ypatingai žiauriai.

Ypatingas žiaurumas kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis analogiškai reglamentuojamas Vokietijos BK 211 str. 2 d. (taip pat išskiriant nužudymą kankinant) bei Lenkijos BK 148 str. 2 d. 1 p.

2.2.7. Nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu

Šio nužudymą kvalifikuojančio požymio įtvirtinimą BK sąlygoja didesnis veikos pavojingumas teisės saugomiems gėriams. Kaltininkas, realizuodamas savo sumanymą tyčia atimti gyvybę konkrečiam asmeniui, suvokia, kad naudoja ne vieno asmens gyvybei pavojingą nusikaltimo padarymo būdą.

1961 m. BK šis požymis buvo formuluojamas kaip „nužudymas daugelio žmonių gyvybei pavojingu būdu“. Tokia formuluotė neatitiko požymio esmės. Pagal Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne pateiktus paaiškinimus sąvoka „daugelis“ reiškia „didelis kiekis, daugybė, aibė“³¹³, o 1999 m. LAT senato nutarime Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ buvo nurodoma, kad veika kvalifikuojama kaip nužudymas daugelio žmonių gyvybei pavojingu būdu tuo, kai siekiant nužudyti asmenį kaltininkas suvokia, jog jis panaudoja ne tik siekiamo nužudyti žmogaus, bet ir bent vieno kito ar kelių žmonių gyvybei pavojingą nusikaltimo padarymo būdą arba, kai

---

³¹³*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-17]. Prieiga per internetą <<http://www.autoinfa.lt/webdic/>> .*

realizuodamas tyčią nužudyti bet kokį žmogų, kaltininkas suvokia naudojantis būdą, keliantį grėsmę mažiausiai dviem žmonių gyvybei³¹⁴. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2008 m. lapkričio 28 d. nuosprendžiu D. A. nuteistas pagal BK 22 str. 1d., 129 str. 2 d. 7 p., 8 p. už tai, kad kavinėje „G“, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, iš chuliganiškų paskatų - tarpusavio ginčo su V. J. metu, apsižodžiačius nereikšmingomis frazėmis, turėdamas šią menkavertę dingstį, tyčia šovė fabrikinės gamybos 9 mm kalibro Makarovo konstrukcijos pistoletu Nr. GB 520 M ne mažiau kaip aštuonis kartus V. J. į įvairias kūno sritis. Šiuo kitų kavinėje buvusių žmonių gyvybei pavojingu būdu D. A. pasikėsino nužudyti V. J., tačiau nusikaltimo nebaigė dėl priežasčių nepriklausančių nuo jo valios, kadangi V. J. buvo laiku suteikta medicininė pagalba. Kvalifikuodamas veiką, kaip padarytą kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu, teismas pabrėžė, jog šaudydamas koviniu pistoletu eilę kartų į nukentėjusį, dienos metu, kavinėje, kur buvo daug lankytojų ir aptarnaujantis personalas, grasindamas kitiems („jei kas nors matė, tai ir jiems tas pats bus“) D. A. sukėlė realią grėsmę ir pavojų kitų žmonių gyvybei³¹⁵.

Galiojantis LR BK sąvokos „kitų žmonių pavojingu būdu“ turinio neatskleidžia. LAT senatas aiškina, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str.2 d. 7 p. (kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu), jei kaltininkas panaudoja tokį būdą, kuris yra pavojingas ne tik siekiamo nužudyti žmogaus, bet ir bent vieno kito žmogaus gyvybei. Grėsmė kitų žmonių gyvybei turi būti reali. Nužudymo padarymo būdas yra pagrindinė aplinkybė, kurią būtina išsiaiškinti inkriminuojant kaltininkui šį kvalifikuojantį požymį. Visų pirma, reikia įvertinti kaltininko pasirinktus įrankius ir priemones, skirtus nusikaltimui padaryti, bei pačią aplinką, kurioje jis buvo padarytas (laikas, vieta, situacija, kitos aplinkybės). Tokiais įrankiais ar priemonėmis baudžiamosios teisės teorija ir teismų praktika laiko: sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas, šaunamuosius ginklus, nuodingas, chemines, radioaktyvias medžiagas, ugnį, dujas, elektrą, nepagydomas ligas sukeliančias bakterijas ir pan. Ši pozicija

³¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999m. birželio 18d. nutarimas Dėl teismų praktikos nužudymų bylose, Nr. 18. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.

³¹⁵ Kauno apygardos teismo 2008-11-28 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-207-348/2008.

grindžiama tuo, jog „nusikaltimo padarymo įrankiams ir priemonėms būdinga tai, kad jie turi didelę nukaunamąją, griaunamąją ar naikinamąją galią, galinčią paveikti daugelį objektų, (...) be to, kaltininkas, panaudojęs sprogimą, padegimą, transporto priemonės katastrofą ar kitas panašias priemones, paprastai pats negali kontroliuoti ar sustabdyti šių procesų vyksmo, todėl nusikaltimo padarymo būdas praktiškai tampa nebevaldomas“³¹⁶. Aptariamo požymio nustatymą kaltininko veikoje lemia ne tik jos padarymo būdas, bet ir kitos padarymo aplinkybės, kurios teismo turi būti nustatomos ir įvertinamos kiekvienu atveju. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartimi pakeistas Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis ir S. M. veika perkvalifikuota iš nužudymo kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu į nužudymą be veiką kvalifikuojančių požymių. Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija, įvertinusi faktines bylos aplinkybes, padarė išvadą, kad S. M., siekdamas nužudyti A. M., nešaudė į nukentėjusį, kai šalia jo buvo žmonių, pirmą šūvį iššovė laiptinėje, kur buvo tik jie abu, bėgdamas kavinės - baro koridorimi turėjo pistoletą, tačiau taip pat nešaudė, o kiti šūviai buvo paleisti gatvėje, 3.30 val. nakties, kur tuo metu taip pat jokių žmonių nebuvo, todėl kitų žmonių gyvybei dėl šio šaudymo reali grėsmė nekilo³¹⁷.

Veika kvalifikuojama kaip nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu nepriklausomai nuo to, ar panaudojus tokį būdą faktiškai nukentėjo bent vienas pašalinis žmogus. Svarbiausia, kad kiltų reali grėsmė bent dar vieno žmogaus gyvybei. Jeigu taip veikdamas kaltininkas atima gyvybę dviem ir daugiau žmonių, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 5 ir 7 p. (dviejų ar daugiau žmonių nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu). Jei kaltininkas minėtu būdu siekė nužudyti du ar daugiau asmenų, bet nužudytas tik vienas, veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 7 p. bei 22 str. ir 129 str. 2 d. 5 ir 7 p. Tuo atveju, kai kaltininkas siekė nužudyti ir nužudė tik vieną žmogų, panaudodamas kitų žmonių gyvybei pavojingą būdą, o

³¹⁶ Aliukonienė R., Milinis A. *Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrukdymo kvalifikuojamasis požymis // Teisė, 2006, Nr. 59, P. 18-27.*

³¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-417/2001.

kitiems padarė sveikatos sutrikdymą, veika kvalifikuojama pagal nusikaltimų sutaptį kaip nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu (BK 129 str. 2 d. 7 p.) ir sveikatos sutrikdymas pagal atitinkamą BK straipsnį, priklausomai nuo sveikatos sutrikdymo laipsnio.

Nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu gali būti padaromas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Traukiant kaltininką baudžiamojon atsakomybėn pagal LR BK 129 str. 2 d. 7 p. būtina nustatyti, jog jis suprato pasirinkto kėsینimosi būdo keliamą grėsmę ne tik nukentėjusiojo, bet ir nors dar vieno ar kelių kitų žmonių gyvybei, numatė nusikalstamų padarinių atsiradimą ne tik nukentėjusiajam, bet ir kitiems žmonėms ir tokių padarinių norėjo arba sąmoningai leido kilti. Kai kurių autorių nuomone, kaltininko veika pasireiškia tiesiogine tyčia nužudant konkretų žmogų ir netiesiogine tyčia – nužudant daugelį žmonių. Esama ir nuomonių, jog nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu pasireiškia tiesiogine ar netiesiogine tyčia nukentėjusiojo atžvilgiu ir netiesiogine tyčia ar neatsargumu kitų asmenų, kuriems grėsė pavojus, atžvilgiu³¹⁸.

RF BK 105 str. 2 d. „e“ p. numatytas kvalifikuojantis požymis formuluojamas kaip „nužudymas, padarytas visuotinai pavojingu būdu“. Nepaisant sąvokų skirtumo, RF AT plenumo pozicija tapati LAT senato pozicijai. Pripažįstant nužudymą esant padarytą visuotinai pavojingu būdu, pakanka nustatyti, kad pavojus kilo bent dar vieno žmogaus gyvybei (t.y. mažiausiai dviejų žmonių gyvybei, įskaitant nukentėjusįjį).

Vokietijos BK 211 str. 2 d. įtvirtintas požymis formuluojamas kaip „nužudymas visuotinai pavojingomis priemonėmis“ (vok. *mit gemeingefährlichen Mitteln*). Veikos pripažinimas kvalifikuotu nužudymu siejamas ne su padarymo būdu, o su panaudotomis priemonėmis.

Lenkijos BK daugelio žmonių gyvybei pavojingo būdo kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio nenumato. Šios valstybės baudžiamieji įstatymuose esama kito kvalifikuojančio požymio: 148 str. 2 d. 4 p. reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už nužudymą „panaudojant šaunamąjį ginklą ar

---

³¹⁸ Aliukonienė R., Milinis A. *Cit. op. P. 26.*

sprogstamąsias medžiagas“. Reikėtų paminėti, kad šio požymio įtraukimas į BK yra kritikuojamas Lenkijos baudžiamosios teisės mokslininkų. A. Marekas nurodo, kad žmogaus nužudymas kitomis priemonėmis (pvz. kirviu, peiliu ir pan.) dažnai yra daug žiauresnis ir pavojingesnis nei nužudymas nušaukiant, o už pastarąją veiką kaltininkas nepagrįstai baudžiamas griežčiau³¹⁹. K. Daškevič atkreipia dėmesį, jog į pateiktą priemonių sąrašą nėra įtraukti ne mažiau pavojingi kitų rūšių ginklai, pavyzdžiui, pneumatiniai³²⁰.

Autoriaus nuomone, tokia komentuojamo požymio formuluotė kritikuotina dėl dviejų priežasčių: 1) ji neapima visų atvejų, kai nužudant sukeliamas pavojus ne tik nukentėjusiajam, bet ir aplinkiniams; 2) visai nėra akcentuojamas pavojus, kuris dėl tokio nužudymo būdo gali kilti pašalinių žmonių gyvybei. Lenkijos BK nepagrįstai nustatomi baudžiamosios teisinės apsaugos prioritetai: nužudymo pavojingumą didina ne kelių žmonių gyvybei kylantis pavojus, bet konkrečių priemonių panaudojimas. Nors šios priemonės yra padidinto pavojingumo (preziumuojama, kad jos kelia pavojų ir kitų žmonių gyvybei), tačiau atskirais atvejais jų panaudojimas gali grėsmės aplinkiniams nekelti.

2.2.8. Nužudymas dėl chuliganiškų paskatų

Sovietinės baudžiamosios teisės ypatybė - chuliganizmo pripažinimas savarankišku nusikaltimu bei chuliganiškos paskatų laikymas savarankišku nusikaltimo motyvu³²¹. Tokios pozicijos buvo laikomasi ir 1961 m. BK, kurio 105 str. 9 p. reglamentavo baudžiamąją atsakomybę už nužudymą dėl chuliganiškų paskatų. BK 225 str. buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už chuliganizmą kaip savarankišką nusikaltimą. Galiojančiame BK tokio reglamentavimo atsisakyta. Chuliganiškas paskatos liko požymiu, kvalifikuojančiu nužudymą, o BK 284 str. numatyta atsakomybė už viešosios tvarkos pažeidimą.

³¹⁹ Marek A. *Kodeks karny. Komentarz*. P. 386.

³²⁰ Daszkiewicz K. *Cit. op.* P. 74.

³²¹ *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis / Pavilionis V. et al.* P. 169.

Nužudymas dėl chuliganiškų paskatų – tai nužudymas, padarytas negerbiant bei demonstratyviai ignoruojant elementarias elgesio taisykles ir visuotinai priimtas moralės normas, kai kaltininko elgesys yra atviras iššūkis visuomeninei tvarkai, siekiama priešpastatyti save aplinkiniams, pademonstruoti niekinantį požiūrį į juos, nusikalstama be jokios dingsties arba kaip pretekstą savo veiksams panaudojant mažareikšmę dingstį³²². Kaltininko elgesį teismų praktika kartais nepagrįstai laiko chuliganišku, o tai nulemia netinkamą veikos kvalifikavimą.

Pavyzdžiui, A. A., buvo kaltinamas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. dėl to, kad prie gyvenamojo namo tarpusavio konflikto metu, veikdamas netiesiogine tyčia, sudavė vieną kartą metaline beisbolo lazda nukentėjusiajam R. A. į

---

³²² Panevėžio apygardos teismo 2008-02-14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. INS-00022-185-2008-59: A. J. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. ir BK 284 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, viešoje vietoje - I. V. sodybos, esančios X. kaime., Y. sen., Z. rajone, kieme, išūliais veiksmais demonstruodamas nepagarbą aplinkiniams, sutrikdydamas visuomenės rimtį, suduodamas kumščiu du smūgius N. K. į veido sritį, jam griuvus, spirdamas nenustatytą smūgių skaičių į įvairias kūno vietas ir domkratu suduodamas N. K. ne mažiau nei vieną kartą į pilvo sritį bei ne mažiau kaip du kartus šokdamas ant nukentėjusiojo pilvo ir šiais veiksmais padarydamas N. K. sužalojimus nuo kurių ligoninėje nukentėjusysis mirė. Taigi, A. J. dėl chuliganiškų paskatų nužudė nukentėjusįjį N. K. bei pažeidė viešąją tvarką.

A. J. su nukentėjusiuoju N. K. iki nusikaltimo momento neturėjo jokių asmeninių ar dalykinių santykių, jie vienas kito nepažinojo. Smurtavo viešoje vietoje - I. V. sodyboje, dėl menkavertės dingsties – nukentėjusysis papriekaištavo, kad važinėja jo kiemu. Įvykį stebėjo ir buvo šokiruota I. V., labai išsigando jos mažamečiai vaikai. Taigi, neginčytinai įrodyta, kad A. J. viešoje vietoje - I. V. sodybos kieme, išūliais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams, sutrikdė visuomenės rimtį, Kaltinime nurodyta, kad kaltinamasis sutrikdė ne tik visuomenės rimtį, bet ir tvarką. Tačiau kaltinamojo veiksmais nebuvo padaryta žymi materialinė žala, sutrikdyta normali įmonių, įstaigų veikla, žmonių darbas, todėl aplinkybė, kad A. J. sutrikdė visuomenės tvarką iš kaltinimo šalintina.

Kauno apygardos teismo 2008-03-31 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-95-508/2008: K. K. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. už tai, kad Marijampolės pataisos namuose, baudos izoliatoriuje, kameros Nr. N tualetu patalpoje, veikdamas tyčia iš chuliganiškų paskatų, rodydamas aiškų žmogaus negerbimą, pažeisdamas elementarias moralės normas, dėl mažareikšmės dingsties, siekdamas būti perkeltas į kitus pataisos namus, traukdamas kabantį virvės kilpoje K. D. už kojų ir šonų žemyn užveržė virvę kaklą, po to tęsdamas nusikalstamą veiką nupjovė virvę ir K. D. gulint ant grindų, paėmęs nupjautos virvės galą, apsuko jį K. D. apie kaklą ir traukdamas virvės galus į šalis jį smaugė, dėl ko įvykus mechaninei asfiksijai nukentėjusysis mirė. Tokiomis aplinkybėmis K. K. tyčia iš chuliganiškų paskatų nužudė K. D.

Kaltinamasis suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui ir norėjo ją atimti, jis veikė tiesiogine apibrėžta tyčia, siekė būtent atimti gyvybę. Nužudymas įvykdytas iš chuliganiškų paskatų, rodant aiškų žmogaus negerbimą, pažeidžiant elementarias moralės normas, dėl mažareikšmės dingsties – siekiant perkėlimo į kitus pataisos namus. Būtent chuliganiškos paskatos įtakojo nusikaltimo padarymą. Kaltinamasis itin ciniškai asmenines problemas, t.y. galimas savo skolas ir mažareikšmį siekį - pakeisti bausmės atlikimo vietą, priešpastatė didžiausiai vertybei - kito žmogaus gyvybei, savo ankstesnių neteisėtų poelgių pasekoje pademonstravo niekinantį požiūrį į kitą nuteistąjį, įviliojęs į kilpą šį nužudė. (Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-95-508/08).

galvą tuo padarydamas jam sužalojimus, nuo kurių nukentėjusysis ligoninėje mirė.

Teismas nustatė, kad ginčas tarp nuteistojo A. A. ir R. A. kilo buitinėje situacijoje, kai vienam elektrikui pakeitus elektros skaitiklį, dirbant ir ieškant dingusios elektros srovės priežasties, o kitam elektros tinklų darbuotojui R. A. atsikalbinėjant, jog tokio darbo atlikti šiems elektrikams nepriklauso, nuteistajam gi manant, kad dingusios elektros srovės atstatymas vis tik yra šių elektrikų pareiga, tarp A. A. ir R. A. kilo žodinis konfliktas. Jis peraugo į savo teisių įrodinėjimą smurtinių veiksų pagalba, t. y. grumtynes. Pirmas smurtinius veiksmus atliko A. A. Po nukentėjusiojo suduotų smūgių A. A. išitraukė į tolimesnį ginčą ir smurtinį konfliktą, tam tikslui pasiėmė ir atitinkamą įrankį – beisbolo lazda, kurią besitęsiančių grumtynių metu ir panaudojo. Konfliktui prasidėjus gyvenamojo namo viduje, toliau ginčas ir grumtynės tarp jų tęsėsi gyvenamojo namo kieme ir už jo ribų (už tvoros). Kauno apygardos teismas savo nuosprendyje nurodė, kad A. A. nusikalstamos veikos kvalifikacija pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. nepasitvirtino, nes kaltinamasis savo veiksmais nesiekė save priešpastatyti aplinkiniams, nesiekė pažeminti ar paniekinti nukentėjusįjį, jo smurtiniai veiksmai buvo sąlygoti tarpusavyje susidariusių priešišku santykių, kilusio konflikto priežasties³²³.

Komentuojama veika gali būti padaroma tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Pažymėtina, kad norint inkriminuoti kaltininkui nužudymą dėl chuliganiškų paskatų, reikia nustatyti nužudymo motyvą – chuliganiškas paskatas, tai yra būtinas šio nusikaltimo sudėties požymis. Chuliganiškos paskatos yra nužudymą kvalifikuojanti aplinkybė, apibūdinanti nusikaltimo subjektyvųjį požymį, – nusikaltimo padarymo motyvą. Nusikaltimo padarymo motyvas – tai suvoktos vidinės paskatos, kurios nulemia asmens pasiryžimą padaryti nusikaltimą. Taigi norint inkriminuoti šį veiką kvalifikuojantį požymį, būtina nustatyti, ar kaltininkas suvokė chuliganišką savo veiksų pobūdį. Pavyzdžiui, A. K. buvo kaltinamas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. dėl to,

---

³²³ *Kauno apygardos teismo 2006-02-13 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-397/2006.*

kad prie upelio nužudė V. M.: tyčia mėtė akmenis į ant žemės gulėjusį nukentėjusįjį, pataikė jam į galvą, dėl ko lūžus kaktikaulio išorinei plokštei, įvykus galvos smegenų kaktinės skilties sumušimui ir kraujui išsiliejus į smegenų skilvelius V. M. ligoninėje mirė.

Panevėžio apygardos teismas padarė išvadą, jog A. K., būdamas ribotai pakaltinamas, dėl savo amžiaus (14 metų), nebrandumo bei žemo socialinio supratingumo nesuvokė padarytos veikos visoje jos apimtyje, t. y. nesuprato nužudymą kvalifikuojančios aplinkybės, numatytos BK 129 str. 2 d. 8 p. (chuliganiškų paskatų), esmės ir turinio. Kaltinamojo veika iš BK 129 str. 2 d. 8 p. perkvalifikuota į BK 129 str. 1 d.³²⁴

Apie motyvą galima spręsti tik visapusiškai išanalizavus kaltininko veiksmų pobūdį nusikaltimo darymo metu, jo elgesį prieš nužudant nukentėjusįjį ir po nužudymo. Dažnai nužudymas dėl chuliganiškų paskatų yra prieš tai kaltininko atliktų chuliganiško pobūdžio veiksmų tąsa, tačiau pasitaiko, kad prieš nužudymą kaltininkas viešosios tvarkos nepažeidinėjo. Taip pat galimos situacijos, kai nukentėjusysis nužudomas dėl mažareikšmės priežasties ar preteksto, kaltininkui neadekvačiai sureagavus į įžeidimą, pastabą dėl amoralaus elgesio, atsisakymą duoti užsirūkyti ir pan. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. nuteisti V. O., N. J., T. G. ir A. A. už tai, kad gatvėje sutikę girtą nukentėjusįjį A. N., kuris prasilenkdamas vieną iš jų kliudė petimi, pasivijo, spyriais pargriovė ant žemės, visi mušdami, spardydami bei šokinėdami jam ant krūtinės, padarė daugybinius kūno sužalojimus, nuo kurių nukentėjusysis A. N. mirė³²⁵.

Tais atvejais, kai kaltininko viešoje vietoje padarytą smurtinę veiką pirmiausia nulėmė pavydas, kerštas, pyktis ar kitokios paskatos, kilusios dėl kaltininko ir nukentėjusiojo asmeninių ir panašaus pobūdžio santykių, kvalifikuojantis požymis – chuliganiškos paskatos neinkriminuojamas.

---

³²⁴ Panevėžio apygardos teismo 2006-06-15 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-59-511/2006.

³²⁵ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-71/2003.

Pavyzdžiui, A. J. Panevėžio apygardos teismo 2008 m. vasario 14 d. nuosprendžiu nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. ir 284 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, viešoje vietoje (sodybos kieme), dėl menkavertės dingsties (nukentėjusiajam papriekaištavus, jog kaltininkas važinėja jo kiemu), įvykį matant I. V. bei jos mažamečiams vaikams, įžūliais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams, sutrikdė visuomenės rimtį, kumščiais suduodamas N. K. du smūgius į veidą, pargriovė nukentėjusįjį, spirdamas nenustatytą smūgių skaičių į įvairias kūno vietas, suduodamas ne mažiau kaip vieną kartą mašininu keltuvu į pilvo sritį bei ne mažiau kaip du kartus šokdamas ant nukentėjusiojo pilvo, padarė N. K. mirtį sąlygojusius sužalojimus, t. y. dėl chuliganiškų paskatų nužudė N. K. ir pažeidė viešąją tvarką.

Lietuvos apeliacinis teismas nuteistojo veiką perkvalifikavo į BK 129 str. 1 d. ir nuosprendyje nurodė, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p., kai jis padaromas dėl aiškaus žmogaus ar visuomenės negerbimo, elementarių moralės bei elgesio normų niekinimo, o kaltininko elgesys yra atviras iššūkis visuomeninei tvarkai, juo siekiama priešpastatyti save aplinkiniams, pademonstruoti niekinantį požiūrį į juos arba taip elgiamasi visai be dingsties ar kaip veikslių pretekstą panaudojant mažareikšmę dingstį. Chuliganiškos paskatos pasireiškia neišprovokuota agresija, nukentėjusiojo užpuolimu ir jo nužudymu nesant asmeninių tarpusavio santykių tarp kaltininko ir nukentėjusiojo arba panaudojant menkavertę dingstį. Šioms paskatoms būdingas veikos bepriekastingumas, akivaizdus neadekvatumas. Sprendžiant, ar nužudymas padarytas dėl chuliganiškų paskatų, labai svarbu nustatyti, kas buvo konflikto iniciatorius.

Mūsų aptartoje byloje surinktų įrodymų visetas leido teismui daryti išvadą, kad A. J. nebuvo konflikto iniciatorius. Iš nukentėjusiojo N. K. bei jo žmonos J. K. parodymų tapo aišku, kad nukentėjusysis N. K., pats būdamas neblaivus ir, pamatęs per kiemą link sodybos važiuojantį automobilį, supyko ir nutarė sudrausminti automobiliu važiuojančius asmenis. Dviračiu N. K. nuvažiavo į sodybą ir, kaip matyti iš liudytojų parodymų, priėjo prie

automobilyje sėdėjusio A. J. bei pradėjo priekaištauti. A. J. išlipimo iš automobilio ir po to sekusių jo veiksmų priežastis buvo konfliktas ir pyktis dėl, nuteistojo nuomone, įžeidžiančių nukentėjusiojo žodžių. Nuteistojo A. J. veiksmai buvo sąlygoti pykčio dėl neva netinkamo nukentėjusiojo elgesio. Jo supratimu tai buvo atsakas į netinkamus nukentėjusiojo žodžius. Vidinė paskata, lėmusi A. J. nusikalsti, buvo pyktis. Įvertinus nuteistojo A. J. elgesio motyvus, nulėmusius jo pasiryžimą padaryti nusikaltimą, teismas pripažino, jog N. K. kaltinamasis nužudė ne iš chuliganiškų, bet iš asmeninių paskatų³²⁶.

LAT senatas pažymi, kad tuo atveju, jei kaltininkas nužudė nukentėjusią jį po to, kai šis pasipriešino kaltininko daromiems BK 284 str. numatytiems veiksams, veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. Jei kaltininkas nužudo žmogų dėl to, kad šis, atlikdamas tarnybos ar pilietinę pareigą, mėgina nutraukti kaltininko daromą viešosios tvarkos pažeidimą, veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. 2 d. 10 p. (nužudymas dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo) ir 284 str. (viešosios tvarkos pažeidimas)³²⁷.

Kalbant apie LR BK 129 str. 2 d. 8 p. ir 284 str. numatytų nusikalstamų veikų sutaptį, reikia pastebėti, jog LAT praktikoje šiuo klausimu nėra nusistovėjusi vieninga pozicija. Iš esmės laikomasi nuomonės, kad kvalifikuojantis požymis (chuliganiškos paskatos) žymi nusikaltimo padarymo motyvą ir neapima padarinių – viešosios tvarkos pažeidimo. Kai nužudoma iš chuliganiškų paskatų ir sutrikdoma viešoji tvarka, veika turi būti kvalifikuojama kaip BK 129 str. 2 d. 8 p. ir 284 str. sutaptis. Šiuo klausimu LAT yra pasisakęs ne nužudymų, bet sveikatos sutrikdymų bylose, kuriose pripažinta, kad kasatorių veikos teisingai kvalifikuotos pagal BK 132 str. 2 d. 8 p. bei 284 str. Kita vertus, esama pavyzdžių, kai asmenims, kurie nuteisti tiek už sveikatos sutrikdymą, tiek už nužudymą iš chuliganiškų paskatų, viešosios tvarkos pažeidimas papildomai nebuvo inkriminuotas. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2003 m. rugsėjo 22 d. nuosprendžiu K. T. nuteistas pagal BK 284 str. 1 d., o A. B. - pagal BK 129 str. 2 d. 8 p.

³²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2008-07-02 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-198/2008.

³²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999m. birželio 18d. nutarimas Dėl teismų praktikos nužudymų bylose. Teismų praktika. 1999. Nr. 11.

Baudžiamojon atsakomybėn minėti asmenys patraukti už tai, kad būdami neblaivūs, prie kiosko – parduotuvės nukentėjusiajam R. G. padarius pastabą dėl jų elgesio su J. F., šiurkščiai pažeisdami viešąją tvarką ir rodydami aiškų visuomenės negerbimą, elgdamiesi įžūliai, K. T. kelis kartus spirdamas R. G. į kaktą, dešiniojo žasto sritį padarė viešosios tvarkos pažeidimą, o A. B. kelis kartus spirdamas R. G. į dešiniojo žasto sritį ir tyčia vieną kartą durdamas peiliu nukentėjusiajam į dešinę šoną, padarydamas durtinę – pjautinę žaizdą dešiniajame šone su krūtinplėvės, diafragmos, kepenų pažeidimu, tyčia dėl chuliganiškų paskatų nužudė R. G. LAT, nagrinėdamas šią bylą kasacine tvarka, pripažino, kad tokia nuteistųjų veikos kvalifikacija teisinga³²⁸.

Tai, kad nužudymas buvo padarytas viešoje vietoje (gatvėje, kavinėje, parduotuvėje ir t. t.), *ipso facto* negali lemti aptariamo kvalifikuojančio požymio inkriminavimo. Lygiai taip pat kvalifikavimo negali apspręsti ir aplinkybė, kad nužudymas buvo įvykdytas muštynių metu. Vienintelis požymis, lemiantis veikos kvalifikavimą pagal BK 129 str. 2 d. 8 p., yra nužudymo motyvas – chuliganiškos paskatos, kurių esmę bandoma nusakyti subjektyviniu aspektu: „subjektui malonumas yra pats nusikaltimo procesas“³²⁹.

RF BK 105 str. 2 d. i p. baudžiamąją atsakomybę už nužudymą dėl chuliganiškų paskatų reglamentuoja kaip ir LR BK. Tačiau RF BK 213 str. chuliganizmas numatytas kaip savarankiška nusikalstama veika. RF AT yra suformavęs poziciją, jog kvalifikuojant veiką pagal RF BK 105 str. 2 d. i p. būtina nustatyti, kaip kaltininkas elgėsi prieš nužudymą ir po jo. Kai gyvybės nukentėjusiajam atėmimas nuosekliai kyla iš prieš tai atliktų chuliganiškų kaltininko veiksmų ir yra tokio elgesio tęsinys arba nužudęs kaltininkas padaro kitus grubiai viešąją tvarką pažeidžiančius ir aiškų visuomenės negerbimą rodančius tyčinius veiksmus, veika kvalifikuojama pagal sutapties taisyklės, papildomai inkriminuojant ir chuliganizmą.

---

³²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005-05-17 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-324/2005.

³²⁹ Nocius J. Cit. op. P. 22.

Lenkijos BK chuliganiškos paskatos nėra laikomos savarankišku nužudymą kvalifikuojančiu požymiu. Kita vertus, BK įtvirtinta formuluotė „nužudymas dėl motyvų, nusipelnančių ypatingo pasmerkimo“ turėtų būti traktuojama kaip apimanti chuliganiškas paskatas.

Vokietijos BK 211 str. 2 d. formuluojama kaip „nužudymas dėl godumo ar kitokių niekingų motyvų“. Vienas iš tokių „niekingų motyvų“ (greta įtūžio, pykčio, pavyduliavimo, keršto, rasistinio nepakantumo ir pan.) yra chuliganiškos paskatos³³⁰. Be to, Vokietijos BK numato baudžiamąją atsakomybę už nužudymą, kai žudant kaltininkas jaučia malonumą (vok. *Mordlust*). Nužudymas pripažįstamas padarytu dėl troškimo (potraukio) žudyti, kai nukentėjusysis yra persekiojamas, o kaltininkas gyvybę atima dėl „sportinio intereso“ arba malonumą jam teikia pats nužudymo faktas ar procesas³³¹.

Tiek Lenkijos, tiek Vokietijos baudžiamuosiuose įstatymuose teismams paliekama prerogatyva pagal faktines aplinkybes įvertinti, ar kaltininko veika traktuotina kaip kvalifikuotas nužudymas.

2.2.9. Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų

Savanaudiškumas, kurį galima pavadinti ir materialiniu suinteresuotumu, būdingas daugeliui žmonių. Svarbu tai, kaip jis pasireiškia. Savanaudiškumą, skatinantį žmogų daug dirbti, siekti materialinės gerovės sau ir savo artimiesiems, vargu ar galima laikyti žema paskata, tačiau savanaudiškumas, paskatinęs nusikalsti, yra žema paskata, didinanti veikos pavojingumą bei atskleidžianti neigiamiausias kaltininko savybes.

Baudžiamosios teisės teorijoje nėra vieningos nuomonės, koks nužudymas laikytinas savanaudišku. A. V. Naumovas³³² savanaudiškumą sieja

---

³³⁰ Schönke Adolf, Schröder Horst. *Strafgesetzbuch. Kommentar*. P. 1693.

³³¹ *Ibidem* P. 1692.

³³² Наумов А. В. *Мотивы убийств*. - Волгоград: Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел, 1969, P. 35.

su neteisėtu bet kokios materialinės naudos gavimu³³³, o dauguma kitų autorių³³⁴ išskiria ne tik siekimą gauti materialinės naudos (pvz., užvaldyti turtą, įgyti turtines teises, išlaikyti turimas, faktiškai valdomas ir naudojamas turtines vertybes), bet ir siekimą išvengti materialinių išlaidų (pvz., išvengti skolos, turto gražinimo, alimentų išieškojimo ar mokėjimo, kito asmens išlaidų). Savanaudiškos paskatos kaltininkui inkriminuojamos užsakyto, už atlygį padaryto nužudymo atveju. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu A. D., R. B., M. S. nuteisti pagal BK 24 str. atitinkamas dalis bei 129 str. 2 d. 9 p. už bendrininkavimą nužudant iš savanaudiškų paskatų. Byloje nustatyta, kad A. D., nutarusi nužudyti savo buvusį vyrą G. D., parinko nusikaltimo vietą ir laiką, už 1000 litų pasamdė nusikaltimo vykdytojus M. S. ir R. B., kurie nužudymą įvykdė. Teisėjų kolegija nutarė, kad nepaisant to, jog organizatorė A. D. veikė ne dėl savanaudiškų paskatų, net turėjo materialinių išlaidų, ji suorganizavo nužudymą už atlyginimą, pasamdydama nusikaltimo vykdytojus, t. y. suvokdama, kad vykdytojus skatins veikti materialinės naudos siekimas. Vykdytojai nužudė G. D. dėl savanaudiškų paskatų, taip padarydami kvalifikuotą nužudymą. Visi nusikaltimo bendrininkai padarė vieną nusikaltimą, todėl jų veiksmai kvalifikuojami pagal tą patį BK specialiosios dalies straipsnį ir jo punktą³³⁵. Savanaudišku laikomas nužudymas, susijęs su plėšimu ar turto

³³³ Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2008-05-29 nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-34-397/2008 R. I. nuteistas pagal BK 129 str. 2d. 9 p. už nužudymą dėl savanaudiškų paskatų. Jis prie Kauno futbolo mokyklos, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, siekdamas užvaldyti 40 litų vertės mobilaus ryšio telefoną "Alcatel", kurį su savimi turėjo nukentėjusioji D. D., tyčia ranka užspaudė jai kaklą, nuo ko įvyko asfiksija ir nukentėjusioji mirė. Nužudžius D. D. R. I. pagrobė jos turėtą mobilaus ryšio telefoną "Alcatel".

Bylos duomenimis nustatyta, kad R. I. su nukentėjusiaja nuėjo prie Neries upės krantinės, kur nukentėjusiąją rankomis pasmaugė, kaip sugalvojo nuslėpti nužudytosios tapatybę ir tuo tikslu su turėtu peiliu nupjovė jos galvą, kūną paslėpė krūmuose, o galvą nunešė toliau ir tiesiog išmetė neįsidėmėdamas tikslios vietos, kaip sekančią dieną per televiziją sužinojęs apie paieškomą merginą, nutarė paslėpti nužudytosios kūną ir jį užkasė prie Neries upės, nurodė, kad iš karto po nukentėjusios nužudymo užvaldė jos turėtą mobilaus ryšio telefoną "Alcatel". Teismas nuosprendyje pažymėjo, jog tai, kad šį nužudymą kaltinamasis padarė dėl savanaudiškų paskatų, rodo visa jo atliktų veiksmų seka, iš anksto turėtas tikslas pagrobti svetimą turtą bei ir po nužudymo sekę veiksmai- tai to turto užvaldymas.

³³⁴ Žiūrėti pvz.: Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis / Pavilionis V. et al. P. 169; Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный) / Арендаренко А. В. et al. P. 257.

³³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-322/2004.

prievartavimu³³⁶. LAT senatas pažymi, kad kaltininko veika turėtų būti kvalifikuojama kaip nusikaltimų sutaptis (BK 129 str. 2 d. 9 p. ir atitinkamas BK 180 ar 181 str. dalis priklausomai nuo kvalifikuojančių požymių arba pagal BK 254 str. 2 d., 256 str. ar 263 str. 2 d., jei plėšimo ar turto prievartavimo dalykas yra šiose teisės normose numatyti objektai). Atsižvelgiant į tokį LAT senato išaiškinimą, abejonių kelia kai kurie teismų priimti nuosprendžiai. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu R. D. ir V. K. nuteisti pagal BK 129 str. 2 d. 9 p.³³⁷. Autoriaus nuomone, teisėjų kolegija, nagrinėjusi bylą, visiškai nepagrįstai ignoruodama plėšimo aplinkybę, kvalifikavo kaltininkų veiką pagal BK 129 str. 2 d. 9 p., o ne kaip minėto punkto ir BK 180 str., reglamentuojančio plėšimą, sutaptį. Tokia teismų praktiką gali būti sąlygota priežastis, kad ankstesniojo LAT senato nutarimo (1999 m. birželio 18 d. LAT Teisėjų senato nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“) 13 p. buvo reiškiamas priešinga nuostata, jog, kai tyčia nužudoma plėšiant pavartojus smurtą, veika kvalifikuojama kaip tyčinis nužudymas dėl savanaudiškų paskatų, o papildomai kvalifikuoti ją kaip plėšimą nereikia³³⁸.

Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų gali būti padarytas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Būtinasis subjektyviosios pusės požymis yra savanaudiškos paskatos, kurios turi būti susiformavusios iki nužudymo pradžios arba gali kilti kėsinimosi į kito žmogaus gyvybę metu. Jei sumanymas kaltininkui kilo ir realizuotas po to, kai įvykdytas nužudymas, veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 129 str. 1 d. (nesant kitų BK 129 str. 2 d. numatytų kvalifikuojančių požymių) ir pagal atitinkamus BK straipsnius,

---

³³⁶ *Vilniaus apygardos teismas 2008-01-30 nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-69/2008 nurodė: S. O. padarė plėšimą ir nužudymą iš savanaudiškų paskatų. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 2004-06-18 nutarimo „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 20 p. išaiškinta, kad nužudymas, padarytas plėšimo metu, kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 9 p. ir atitinkamas BK 180 straipsnio dalis priklausomai nuo kvalifikuojančių požymių. Kadangi S. O. sumanė apiplėšti I. J. ir ją nužudyti, tai padarė išibraudamas į gyvenamąjį namą prieš šeimininkės valią, jo veika kvalifikuojama pagal BK 180 str. 2 d. ir 129 str. 2 d. 9 p.*

³³⁷ *Vilniaus apygardos teismo 2003-11-11 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-246/2003.*

³³⁸ *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“: http://www.lat.lt/4_tpbuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26146, prisijungimo laikas 2008-09-02.*

reglamentuojančius baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus nuosavybei (pvz., vagystę, plėšimą ir pan.).

Teismai, kvalifikuodami veiką kaip nužudymą dėl savanaudiškų paskatų, kartais į šiuos reikalavimus neatsižvelgia ir nepagrįstai veiką kvalifikuoja kaip nužudymą dėl savanaudiškų paskatų.

Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2003 m. lapkričio 7 d. nuosprendžiu R. L., A. M. ir G. P. nuteisti pagal BK 129 str. 2 d. 6, 9, 11 p. už tai, kad kartu su S. R., G. P. padedant, dėl savanaudiškų paskatų, itin žiauriai, siekdami nuslėpti kitą nusikaltimą, tyčia nužudė D. S. S. R., žinodamas, kad jo pažįstamas D. S. savo garaže saugo avarijoje apgadintą R. G. automobilį „Ford Escort,” pasiūlė R. L. ir A. M. apgaulės būdu jį užvaldžius parduoti, po to pinigus pasidalinti. G. P. davus automobilį, atvažiavo pas D. S. ir apgaulės būdu išvilioję jį iš namų, atvežė į S. R. butą, kur visi reikalavo, kad nukentėjusysis jiems atiduotų svetimą automobilį. D. S. nesutikęs, R. L., S. R. ir A. M. ėmė nukentėjusįjį mušti rankomis, spardyti. D. S. tvirtinant, kad jis neturi automobilio raktelių, nuprausė nukentėjusįjį ir perrenge S. R. drabužiais, tokiu būdu paslėpė smurto žymes, nuvedė jį į automobilį ir G. P. vairuojant, nuvežė prie upės. Čia S. R., R. L. ir A. M., reikalaudami atiduoti jiems automobilį, mušė nukentėjusįjį kumščiais į galvą, krūtinę, spardė. Sumuštą ir nebegalintį pasipriešinti D. S., patalpino G. P. automobilio bagažinėje. G. P. automobilį vairuojant, bijodami, kad sumuštas D. S. dėl jam padaryto nusikaltimo nesikreiptų į policiją, A. M., R. L. ir S. R. susitarė D. S. nužudyti. Veždamas nukentėjusįjį bagažinėje į kitą vietą prie upės, G. P. padavė peilį ir juo R. L. su S. R., elgdamiesi itin žiauriai, pakaitomis ėmė badyti D. S. į įvairias kūno vietas. Atvežę prie upės, ištraukė nukentėjusįjį iš bagažinės. S. R. su R. L. pakaitomis tuo pačiu peiliu vėl badė nukentėjusįjį į įvairias kūno vietas, tokiu būdu atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis, A. M. skatinant, R. L. su S. R. smogus D. S. 74 kartus, padarė 75 durtines žaizdas, nuo kurių nukentėjusysis mirė³³⁹.

---

³³⁹ Vilniaus apygardos teismo 2003-11-07 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-202/2003.

LAT pripažino, kad apygardos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, nepagrįstai pripažindamas, kad nuteistųjų nusikalstamoje veikoje yra veiką kvalifikuojantis požymis – savanaudiškos paskatos, todėl pašalino jį visiems kasatoriams.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 9 p. (dėl savanaudiškų paskatų), kai nužudoma siekiant turėti iš to kokią nors turtinę naudą sau ar kitiems asmenims. Pagal šį punktą veika kvalifikuojama tik tada, kai tokias paskatas susiformavo iki nužudymo pradžios arba kėsینimosi į gyvybę metu. Savanaudiškumas baudžiamojoje teisėje suprantamas kaip nusikaltimo motyvas – skatinamoji priežastis, pagrindas nusikalstamam veiksmui (nužudymui). Byloje esantys duomenys neginčytinai patvirtina, kad nuteistųjų tikslas buvo neteisėtu būdu, prievartaujant užvaldyti svetimą turtą ir tik nepavykus naudojant fizinį smurtą pasiekti, kad nukentėjusysis D. S. perduotų jo žinioje esantį automobilį, nuteistieji, bijodami, kad jis nepraneštų policijai apie jų neteisėtus veiksmus, nusprendė nukentėjusįjį nužudyti. Nenustatyta, kad nuteistieji prieš turto prievartavimą buvo susitarę nužudyti D. S., o ir nužudžius nukentėjusįjį, automobilio užvaldymas būtų buvęs neįmanomas, todėl nepagrįstai visiems nuteistiesiems inkriminuotas nužudymą kvalifikuojantis požymis - dėl savanaudiškų paskatų, nes D. S. buvo nužudytas turint tikslą nuslėpti kitą sunkų nusikaltimą³⁴⁰.

Pažymėtina, jog negali būti pripažįstami padarytais dėl savanaudiškų paskatų nužudymai dėl motyvų, kurių susiformavimą nulėmė turtiniai interesai (pavyzdžiui, kerštas skolininkui dėl negražintos skolos, pyktis dėl prarasto turto, pavydas dėl praturtėjimo ar nukentėjusiojo atsisakymas įvykdyti kitokias turtines prievoles, atsiradusias teisėtu pagrindu ir pan.), bet dėl šios veikos kaltininkas nesiekia gauti turtinės naudos sau ar kitiems asmenims³⁴¹.

---

³⁴⁰ LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004-10-19 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-534/2004.

³⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.

RF BK 105 str. 2 d. z p. reglamentuoja baudžiamąją atsakomybę už nužudymą dėl savanaudiškų paskatų, o taip pat esant ginkluotam plėšimui, turto prievartavimui arba banditizmui. Atsižvelgiant į tokią formuluotę, darytina išvada, kad jei kaltininkas nužudo nukentėjusįjį ginkluoto plėšimo, turto prievartavimo ar banditizmo metu dėl savanaudiškų paskatų, veika pakaktų kvalifikuoti pagal pastarąjį punktą, kadangi jis apima minėtus nusikaltimus. Tačiau tiek RF AT plenumas, tiek mokslinė literatūra³⁴² pateikia išaiškinimą, jog šiuo atveju veika turi būti kvalifikuojama kaip nusikaltimų sutaptis. Būtina papildomai inkriminuoti kaltininkui straipsnius, reglamentuojančius baudžiamąją atsakomybę už ginkluotą plėšimą, turto prievartavimą ar banditizmą.

Lenkijos BK tiesiogiai neįtvirtina savanaudiškų paskatų kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio. Vis dėlto jį turėtų apimti BK 148 str. 2 d. 3 p., numatantis nužudymą dėl motyvų, nusipelnančių ypatingo pasmerkimo. Lenkijos baudžiamosios teisės teorijoje „motyvais, nusipelnančiais ypatingo pasmerkimo“ laikomi: pyktis, neapykanta, kerštas, materialinės naudos siekimas (kai nužudoma už atlygį, pagal užsakymą, siekiant pašalinti konkurentą darbe ar versle ir pan.)³⁴³.

Vokietijos BK 211 str. 2 d. įtvirtintas kvalifikuojantis požymis „nužudymas iš godumo“ turėtų būti traktuojamas kaip nužudymo dėl savanaudiškų paskatų atitikmuo, nes šių nusikalstamų veikų turinys yra tapatus.

2.2.10. Nužudymas dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo

Ši nusikalstama veika laikoma pavojingesne už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, nes kaltininko sumanymą

---

³⁴² Žr. pvz.: *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)* / Арендаренко А. В. et al. P. 258; *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Бородин С. В. et al. P. 279.

³⁴³ Marek A. *Kodeks karny. Komentarz*. P. 386.

nužudyti sukėlia nukentėjusiojo, kuriuo gali būti valstybės tarnautojas, pareigūnas, visuomenės atstovas, taip pat bet kuris kitas žmogus, vykdamas tarnybinę ar pilietinę pareigą visuomenei³⁴⁴ ir valstybei.

Pagal LR valstybės tarnybos įstatymo³⁴⁵ 2 str. 2 p. valstybės tarnautoju laikomas fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantis šio įstatymo 2 str. 1 d. nurodytą viešojo administravimo veiklą. Pagal LAT senato pateiktą išaiškinimą „tarnybinės pareigos vykdymo“ sąvoka turėtų būti suprantama plačiau: ne tik kaip valstybės tarnautojų, bet ir kaip kiekvieno asmens, vykdančio tarnybos pareigas, išplaukiančias iš įstatymų, kitų teisės aktų, tarnybinių nuostatų, pareiginių instrukcijų, darbo sutarties ir pan., valstybinėje, visuomeninėje ar privačioje įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje, veikla. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2008 m. kovo 17 d. nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-48/08 kaltinamieji R. M. ir E. A. nuteisti pagal BK 129 str. 2d. 9 ir 10 p. už tai, kad veikdami bendrai, dėl savanaudiškų paskatų ir dėl tarnybos pareigų vykdymo nužudė J. A., o būtent: šalia N vidurinės mokyklos, tikslu užvaldyti svetimą turtą, R. M. nukentėjusiojo J. A. atžvilgiu panaudojo fizinį smurtą - vieną kartą tyčia koja spyrė jam į nugarą, pargriaudamas nukentėjusį, tuo atėmė jam galimybę pasipriešinti ir iš J. A. striukės kišenės pagrobė N vidurinės mokyklos raktus. Toliau tęsdamas savo nusikalstamą veiką, kartu su kaltinamuoju E. A. dėl savanaudiškų paskatų, iš J. A. pagrobtais N. vidurinės mokyklos raktais atrakino mokyklos duris, įsibrovė į vidų, įsivedė nukentėjusį J. A., paguldė jį prie durų ant grindų. R. M. ir E. A. tyčia spyrė gulinčiam J. A. ne mažiau kaip tris kartus į veido sritį, o nuo

---

³⁴⁴ Panevėžio apygardos teismo 2008-05-23 nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-40-193/2008 Č. M. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 10 p. už tai, kad prie parduotuvės „N“ esančiame kieme, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, konflikto metu, įremdamas D. D. peilį į kaklą grasino jį nužudyti. Suduodamas tris smūgius peiliu bandžiusiam iš jo peilį atimti ir taip siekiam nutraukti šią nusikalstamą veiką T. J. į kairę krūtinės sritį, tuo padarydamas dvi durties-pjautines kiaurymines krūtinės kairės pusės žaizdas nuo kurių nukentėjusysis ligoninėje mirė tyčia nužudė vykdamas pilietinę pareigą T. J.

Tiek iš nukentėjusiojo D. D., tiek iš liudytojų A. G. bei D. P. parodymų akivaizdu, kad Č. M. nebuvo T. J. užpultas - T. J. veiksmai buvo nukreipti ne į Č. M. asmenį, o į jo - Č. M. - rankoje laikyto nusikaltimo darymo įrankio-peilio - atėmimą. Tokie T. J. veiksmai laikytini užpulto asmens gynimu - jis ėmėsi priemonių nutraukti Č. M. daromą pavojingą visuomenei veiką. Č. M. veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 129 str. 2 d. 10 p. kaip tyčinis asmens nužudymas dėl jo kaip piliečio pareigų vykdymo.

³⁴⁵ Valstybės žinios, 1999, Nr. 66-2130.

pavartoto smurto, nukentėjusiajam netekus sąmonės, bendrai veikdami pagrobė svetimą, N. mokyklai priklausantį turtą, kurio vertė - 1800 litų. Panaudoję nurodytą fizinį smurtą, nukentėjusiajam J. A. padarė sužalojimus, nuo kurių J. A. mirė. Iš kaltinamųjų R. M. ir E. A. parodymų bei jų elgesio J. A. atžvilgiu matyti, kad jie suprato, jog J. A. yra mokyklos sargas ir vykdo tarnybines, t.y. mokyklos naktinio sargo pareigas. Visa tai įvertinus, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad kaltinamieji R. M. ir E. A., veikdami bendrininkų grupėje, turėdami tikslą užvaldyti svetimą – N vidurinei mokyklai priklausantį turtą (dėl savanaudiškų paskatų), suprasdami, kad J. A. vykdo tarnybines pareigas, netiesiogine tyčia nužudė J. A., o jų veika teisingai kvalifikuota pagal LR BK 129 str. 2 d. 9 ir 10 p.³⁴⁶.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad gyvybės atėmimas Lietuvos Respublikos Prezidentui, taip pat kitos valstybės ar tarptautinės viešosios organizacijos atstovui sudaro savarankiškas nusikaltimų sudėtis, įtvirtintas atitinkamai BK 115 ir 116 str., todėl papildomai pagal BK 129 str. 2 d. 10 p. nekvalifikuojamas. Pilietinės pareigos vykdymas, kaip nurodo LAT senatas, tai asmens, kaip valstybės piliečio ar visuomenės nario vykdymas bet kokios visuomenei naudingos veiklos, kurią vykdyti tiesiogiai įpareigoja ar įgalioja LR Konstitucija, kiti teisės aktai, taip pat ir kitos visuomenei naudingos veiklos vykdymas. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu R. K. buvo nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 10 p. už tai, kad veikdamas bendrai su R. D., K. M., ir L. M., miške nužudė A. N. dėl pilietinių pareigų vykdymo, tai yra dėl to, kad jis pranešė apie J. R. padarytą nusikaltimą ir davė parodymus ikiteisminio tyrimo metu bei teisme³⁴⁷.

Pažymėtina, kad nužudymas gali būti pripažintas padarytu dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo tik, jei nukentėjusiojo veikla buvo teisėta. Kai gyvybė atimama dėl aiškiai neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų (pvz., piktnaudžiavimo tarnyba, tarnybos pareigų

---

³⁴⁶ *Kauno apygardos teismo 2008-03-17 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-48/2008.*

³⁴⁷ *Panevėžio apygardos teismo 2004-03-12 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-14/2004.*

neatlikimo, melagingo liudijimo, šmeižimo) veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 129 str. 1 d., jei nėra kitų BK 129 str. 2 d. numatytų veiką kvalifikuojančių požymių.

Aptariama nusikalstama veika padaroma kerštauojant dėl nukentėjusiojo tarnybos ar pilietinės pareigos vykdymo praeityje, siekiant sukliudyti, nutraukti nukentėjusiojo vykdomą teisėtą veiklą, taip pat siekiant užkirsti kelią tokiai veiklai ateityje. Nusikaltimas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 10 p. neatsižvelgiant, ar nužudymo metu nukentėjusysis ėjo tarnybines pareigas, dėl kurių jam buvo atimta gyvybė, ar jau ne. Būtinai nusikaltimo požymis yra motyvas – nukentėjusiojo vykdoma tarnybinė ar pilietinė pareiga.

Senajame RF BK, galiojusiam iki 1997 metų, 102 str. v p. formulotė buvo tapati galiojančio LR BK 129 str. 2 d. 10 p. Ji kėlė daug diskusijų baudžiamosios teisės doktrinoje bei kvalifikavimo problemų teismų praktikoje, nes nebuvo vieningos nuomonės, kaip traktuoti asmens nužudymą, padarytą ne dėl jo paties, o dėl jo artimųjų vykdomos tarnybinės ar pilietinės pareigos³⁴⁸. Galiojančio RF BK 105 str. 2 d. b p. aptariamo kvalifikuojančio požymio turinys yra išplėstas ir apima ne tik paties asmens, vykdžiusio tarnybinę ar pilietinę pareigą, bet ir jo artimųjų gyvybės atėmimą. Artimaisiais šiuo atveju yra pripažįstami asmens artimieji giminaičiai ir kiti asmenys, kuriuos su pastaruoju sieja artimas bendravimas, draugystė ir pan.³⁴⁹.

Lenkijos BK ir Vokietijos BK analizuojamo požymio tiesiogiai neįtvirtina. Vis dėlto, manytina, kad toks nužudymas gali būti teismo pripažintas padarytu „dėl motyvų, nusipelnančių ypatingo pasmerkimo“ pagal Lenkijos BK 148 str. 2 d. 3 p. Vokietijoje asmens nužudymas dėl jo vykdomos tarnybinės ar pilietinės pareigos teismo gali būti pripažintas padarytu „dėl kitų niekingų motyvų“ (Vokietijos BK 211 str. 2 d.) arba laikomas ypatingai sunkiu nužudymu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (Vokietijos BK 212 str. 2 d.).

---

³⁴⁸ Бородин С. В. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Р. 73.

³⁴⁹ *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)* / Арендаренко А. В. Р. 254.

2.2.11. Nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą

Pagal 1961 m. redakcijos BK 105 str. 2 d. 6 bei 7 p. kvalifikuotu buvo laikomas nužudymas darant kitą sunkų nusikaltimą bei nužudymas turint tikslą paslėpti kitą sunkų nusikaltimą. Galiojantis BK pirmojo kvalifikuojančio požymio nenumato, o antrojo turinį išplečia. Kvalifikuotu yra laikomas nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą (baigtą ir pasikėsintą padaryti - bet kokią, o rengiamą – tik sunkų ar labai sunkų³⁵⁰).

Šis kvalifikuojantis kaltininkui inkriminuojamas, jei pavyksta įrodyti veikos tikslą, kuris yra būtinas šios nužudymo sudėties požymis. Tai siekis nuslėpti kitą nusikaltimą, apie kurį iki nužudymo teisėsaugos institucijoms nežinoma arba, kaltininko įsitikinimu, dar nėra žinoma. Kvalifikavimui reikšmės neturi, kas yra nusikaltimo, kurį siekiama nuslėpti, subjektas - pats kaltininkas, kaltininkas su bendrininkais, kitas asmuo ar asmenys. Tačiau jei norimą nuslėpti nusikaltimą padarė, rengėsi ar pasikėsino padaryti pats kaltininkas, jo veika kvalifikuojama kaip BK 129 str. 2 d. 11 p. bei atitinkamo BK Specialiosios dalies straipsnio sutaptis.

Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendžiu A. B. ir M. S. nuteisti už tai, kad veikdami bendrininkų grupėje, panaudodami fizinį smurtą bei daiktą, specialiai pritaikytą žmogui žaloti, t.y. kirvį, suduodami daugybinius smūgius, bendrais veiksmais pagrobė svetimą, nukentėjusiajam N. B. priklausančią turtą. Toliau tęsdami nusikalstamus veiksmus, tuo pačiu metu ir toje pačioje vietoje, pabaigus plėšimą ir užvaldžius N. B. turtą, veikdami bendrininkų grupėje, siekdami nuslėpti ką tik įvykdytą plėšimą, nužudė bejėgiškos būklės N. B. M. S. nurengtą N. B. ištempė į kiemą bei numetė jį prie gretimai buvusių garažų, A. B. suduodant ne mažiau kaip du smūgius kirvio pentimi gulinčiam ir negalinčiam apsiginti nuo prieš tai A. B. ir M. S. pavartoto smurto N. B. į galvos sritį, po to kirvį perėmus M. S., bei juo sudavus smūgius N. B. į galvą, bendrais veiksmais N. B. padaryti sužalojimai,

---

³⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.

nuo kurių jis įvykio vietoje mirė. Tuo padaryta nusikalstama veika, numatyta LR BK 129 str. 2 d. 2 ir 11 p. Teismas padarė išvadą, kad N. B nužudytas siekiant paslėpti kitą nusikaltimą (plėšimą), kurį prieš tai buvo padarę kaltinamieji^{351, 352}.

Nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą bei slepiamas nusikaltimas gali būti padaromi tiek tuo pačiu, tiek skirtingu metu. Analizuojamas nužudymas laikomas baigtu nepriklausomai nuo to, ar kitą nusikaltimą nuslėpti pavyko.

RF BK 105 str. 2 d. m p. nustatyta baudžiamoji atsakomybė už nužudymą siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą arba palengvinti jo padarymą, o taip pat ryšium su išžaginiu ar seksualinio pobūdžio prievartiniais veiksmais. Tokia šio požymio formuluotė suponuoja, kad kaltininkui, kai nužudymas susijęs su išžaginiu ar seksualinio pobūdžio prievartiniais veiksmais, turėtų būti inkriminuojamas tik kvalifikuotas nužudymas, bet ne kiti RF BK straipsniai, kuriuose nustatoma baudžiamoji atsakomybė už šias veikas. RF AT plenumo pozicija yra kitokia. Kaltininkui turi būti inkriminuojamas ne tik kvalifikuotas nužudymas (t. y. ryšium su išžaginiu ar seksualinio pobūdžio prievartiniais veiksmais), bet ir RF BK straipsnis, reglamentuojantis baudžiamąją atsakomybę už atitinkamą nusikalstamą veiką. Tokia nuostata argumentuojant tuo, kad kaltininkas faktiškai padaro du nusikaltimus (pvz., išžagina ir nužudo)³⁵³. Atsižvelgus į tokį RF AT plenumo išaiškinimą, darytina išvada, kad išžaginimo ir seksualinio pobūdžio prievartinių veiksmų išskyrimas RF BK 105 str. 2 d. m p. yra nepagrįstas ir beprasmiškas.

Kaip ir RF BK, Vokietijos BK 211 str. 2 d. kaip nužudymą kvalifikuojantys požymiai numatyti kaltininko siekis patenkinti savo seksualinius poreikius, tikslas paslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo padarymą.

³⁵¹ *Kauno apygardos teismo 2008-02-29 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-37-238/2008.*

³⁵² *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-130/2003: G. R. buvo nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 11 p. bei 149 str. 1 d. už tai, kad užpuolė nukentėjusiąją I. L., panaudojęs smurtą, nuvežė į mišką bei ten nukentėjusiąją išžagino, o po to, siekdamas nuslėpti padarytą išžaginimą, I. L. nužudė.*

³⁵³ *Сборник постановлений пленумов верховного суда Российской Федерации (СССР, РСФСР) по уголовным делам. Издание второе, переработанное и дополненное. Р. 160.*

Lenkijos BK siekio nuslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo padarymą nelaiko nužudymą kvalifikuojančiu požymiu. Teismas turi teisę šias aplinkybes pripažinti „motyvu, nusipelnančiu ypatingo pasmerkimo“. Lenkijos BK 148 str. 2 d. 2 p. numatyta griežtesnė baudžiamoji atsakomybė už nužudymą, susijusį su išžaginiu.

Aptariant šį nužudymą kvalifikuojantį požymį, dera paanalizuoti teisinį kvalifikavimą veikos, kai nužudoma siekiant nuslėpti baudžiamąjį nusižengimą. Šiuo atveju reikšminga aplinkybė, ar kaltininkas privalo suvokti, kad savo veika jis siekia nuslėpti būtent nusikaltimą, o ne baudžiamąjį nusižengimą.

Baudžiamojoje teisėje plečiamasis baudžiamojo įstatymo aiškinimas iš esmės netoleruojamas, ypač kai kalbama apie kaltininko teisinės padėties sunkinimą. Todėl galima daryti išvadą, kad jeigu įstatymo leidėjas BK 129 str. 2 d. 11 p. įtvirtino nusikaltimo sąvoką, tai pagal šį punktą atsako toks asmuo, kuris nužudo siekdamas nuslėpti būtent nusikaltimą.

Kita vertus, LAT praktikoje esama pavyzdžių, kai siekiant išsiaiškinti tikrąjį normos turinį, baudžiamasis įstatymas buvo aiškinamas lyginamuoju aspektu santykyje su 1961 m. redakcijos BK. Pavyzdys gali būti LR BK 192 str., numatančio baudžiamąją atsakomybę už literatūros, mokslo, meno ar kitokio kūrinio neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą, aiškinimas. Kasacinėje nutartyje Nr. 2K-P-218/2004 teismas pažymėjo, jog sistemiškai įsigilinus į visas bylai reikšmingas teisės normas, padarytina išvada, kad pereinant nuo senojo prie naujojo baudžiamojo įstatymo iš BK 192 str.³⁵⁴ nėra sąmoningai eliminuota apsauga tam tikrų vertybių, kurios senajame BK, taip pat ir kituose galiojančio BK straipsniuose ar kituose teisės aktuose buvo ir tebėra saugomos ir ginamos.

Remiantis tokiu baudžiamojo įstatymo aiškinimu, manytina, kad kvalifikuojant kaltinamojo veiką pagal LR BK 129 str. 2 d. 11 p. nebūtina tiksliai nustatyti, kad kaltininkas suvokė, jog nužudydamas, jis siekia nuslėpti

---

³⁵⁴ Šiame straipsnyje nurodyti tik autorių teisių pažeidimai, o apie gretutinių teisių pažeidimus neužsimenama.

būtent nusikaltimą, o ne baudžiamąjį nusižengimą. Grindžiant asmens kalbę, nereikalaujama padarytos veikos ar tam tikro jos požymio neteisėtumo (t. y. tikslios veikos kvalifikacijos) suvokimo. Pakanka veikos socialinio žalingumo, pavojingumo supratimo. Taigi manytina, kad inkriminuojant BK 129 str. 2 d. 11 p. pakanka, jog asmuo suvokė, kad žudydamas siekia paslėpti nusikalstamą veiką apskritai. Kita vertus, kadangi veikos neteisėtumo suvokimo problema baudžiamojoje teisėje neišspręsta, šiuo klausimu reiškiamos įvairios nuomonės ir galima kitokia pozicija šiuo klausimu.

2.2.12. Nužudymas siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles

Iki įsigaliojant LR 2008 m. gegužės 8 d. įstatymui Nr. X-1527 šis nužudymą kvalifikuojantis požymis formuluotas kaip nužudymas siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą ar audinį transplantacijai. Autoriaus nuomone, neseniai pakitus teisiniam reglamentavimui, tikslinga aptarti iki tol galiojusįjį teisinį reglamentavimą bei jo pagrindus susiformavusią teismų praktiką.

Pasaulyje sparčiai vystosi tokios medicinos sritys kaip klonavimas, transplantavimas, plastinė chirurgija ir pan. Padidėjusios galimybės transplantuoti vieno žmogaus organus ar audinius kitam, nuolat augantis ligonių, laukiančių tinkamo donoro, skaičius³⁵⁵ didina tikimybę, kad reikiamus organus ar audinius transplantavimui bus siekiama gauti neteisėtais būdais, taip pat ir atimant gyvybę. Įvertindamas tai įstatymų leidėjas į nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašą buvo įjungęs nužudymą siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą ar audinį transplantavimui. Pažymėtina, kad analizuojamas požymis yra naujas ir numatytas tik naujajame BK.

---

³⁵⁵ 2006 m. pabaigoje Lietuvoje 307 pacientai laukė inkstų 347 - ragenos, 21 - širdies, 18 – kepenų, 3 - plaučių, ir 8 – širdies ir plaučių komplekso transplantacijos (žiūr. Praninskas, A. Ar reikia legalizuoti prekybą inkstais? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-12]. Prieiga per internetą <http://www.balsas.lt/nuomones/komentaraiirana-lize/>

Siekiant pateikti išsamią analizuojamo požymio analizę, būtina išsiaiškinti su juo susijusias sąvokas. Pagal Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymo³⁵⁶ 2 str.:

transplantacija – tai audinių, ląstelių ir/ar organų paėmimas ir persodinimas į kito žmogaus kūną gydymo tikslais;

audiniai – tai gyvo ar mirusio žmogaus kūno dalys, reikalingos recipiento (žmogaus, kuriam gydymo tikslais persodinami audiniai, ląstelės ir/ar organai) organizmo funkcijoms atkurti;

organai – tai atskiros žmogaus kūno dalys, sudarytos iš įvairių audinių, kurie išlaiko savo struktūrą, vaskuliariškumą ir galimybę atlikti fiziologines funkcijas;

ląstelės – tai kraujodaros kamieninės ląstelės (kaulų čiulpai), išgaunamos iš suaugusio žmogaus arba placentos ar placentinio kraujo po vaiko gimimo.

Pagal minėtą įstatymą, žmogui gali būti transplantuojami ne tik organai ar audiniai, bet ir ląstelės, tuo tarpu nužudymas siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens ląsteles transplantavimui nebuvo įtrauktas į BK 129 str. 2 d. 12 p. turinį. Taigi, kai asmuo nužudomas siekiant įgyti jo ląsteles transplantavimui, veika turėjo būti kvalifikuojama kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, o ne kvalifikuotas nužudymas. Toks teisinis reglamentavimas buvo įstatymo spraga. 2008 m. gegužės 24 d., papildžius BK 129 str. 2 d. 12 p., spragos nebeliko.

LAT senatas teigia, kad kaltininko veika kvalifikuojama pagal aptariamą punktą, kai nustatoma, kad nužudymo tikslas – siekis įgyti nukentėjusio asmens organą ar audinį transplantavimui. Toks tikslas turi būti susiformavęs dar iki nusikaltimo padarymo arba jo darymo metu. Jeigu minėtas siekis susiformuoja po nukentėjusiojo mirties, kaltininko veika traktuojama ne kaip nužudymas siekiant įgyti nukentėjusiojo audinį ar organą transplantavimui, o kaip nužudymas be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, jei nėra kitų veiką kvalifikuojančių požymių.

---

³⁵⁶ Valstybės žinios, 2004, Nr.55-1886. (Žin., 2000, Nr.1-2; Žin., 2000, Nr.89-2749; Žin., 2004, Nr. 55-1886; Žin., 2006, Nr. 119-4545);

Veika kvalifikuojama pagal šį punktą nepriklausomai nuo to, ar kaltininkui pavyko įgyti audinį arba organą. Reikšmės neturi nusikaltimo padarymo būdas, vieta, laikas bei kitos aplinkybės, apibūdinančios objektyviąją veikos pusę.

Kai kurių autorių nuomone, komentuojamas kvalifikuotas nužudymas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia³⁵⁷. Nesinorėtų sutikti su tokia pozicija, nes tyčia nusikalstamų padarinių atžvilgiu gali būti ir netiesioginė (pvz., organas ar audinys transplantavimui paimamas neturint tikslo nužudyti žmogų, tačiau kaltininkui suvokiant, kad dėl tokių jo veiksmų nukentėjusysis gali mirti ir sąmoningai leidžiant tokiems padariniams atsirasti).

Aptariamas kvalifikuotas nužudymas yra padaromas tiesiogine tyčia, kai žmogus nužudomas siekiant paimti jo organą, audinį ar ląsteles transplantavimo, kanibalizmo, seksualinio fetišizmo ir panašiais tikslais. BK pakeitus šio požymio formulavimą, įstatymų leidėjas kur kas plačiau įvertino nužudymo tikslą ir gerokai padidino galimybes kvalifikuoti veikas pagal šį punktą. Kaip minėta, tyčia nukentėjusiojo mirties atžvilgiu, autoriaus nuomone, gali būti ir netiesioginė, kai darant operaciją nesiekiami nužudyti, tačiau nukentėjusysis miršta. Tais atvejais, kai nužudoma siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą, audinį ar ląsteles dėl savanaudiškų paskatų, t. y. turint tikslą žmogaus organą, audinį ar ląsteles parduoti ar perduoti už kitoki atlygį, kaltininko veika kvalifikuotina pagal BK 129 str. 2 d. 9 ir 12 p.

RF BK 105 str. 2 d. „m“ p. reglamentuoja baudžiamąją atsakomybę už nužudymą siekiant panaudoti nukentėjusiojo organą ar audinį. Tokia šio požymio formuluotė išplečia jo turinį, kadangi „įstatymų leidėjas turi omenyje organų ar audinių panaudojimą ne tik transplantacijai, bet ir kitiems tikslams – pramonėje, kanibalizmui ir pan.“³⁵⁸.

Vokietijos BK ir Lenkijos BK aptariamo nužudymą kvalifikuojančio požymio nenumato. Šiuo atveju teismams paliekama prerogatyva spręsti, ar nužudymą siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą ar audinį

³⁵⁷ *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Бородин С. В. et al P. 283.*

³⁵⁸ *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный) / Арендаренко А. В. et al. P. 260.*

transplantavimui (ar kitais tikslais) apima tokios įstatymo formuluotės kaip nužudymas „dėl kitų niekingų motyvų“ (Vokietijos BK 211 str. 2 d.) ir nužudymas „dėl motyvų, vertų griežtesnio nuosprendžio“ (Lenkijos BK 148 str. 2 d. 3 p.).

Baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, kad nors kiekvienas nužudymą kvalifikuojantis požymis yra savarankiškas ir turi atitinkamą reikšmę kvalifikuojant veiką, praktikoje įmanoma situacija, kai nužudymas turi net kelis tokius požymius (pavyzdžiui, mažametis, bejėgiškos būklės asmuo nužudomas dėl savanaudiškų paskatų). Tuomet veika turi būti kvalifikuojama pagal kiekvieną punktą, įtvirtinantį atitinkamą požymį, nes tik taip įmanoma objektyviai įvertinti nusikaltimo pavojingumo laipsnį bei paskirti teisingą bausmę.

3. Privilegiuoto nužudymo samprata ir rūšys

Greta nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių ir kvalifikuotųjų nužudymų sudėčių, numatytų LR BK 129 str. 1 ir 2 d., Lietuvos įstatymų leidėjas įtvirtina ir dvi privilegijuotų nužudymų sudėtis. Tai LR BK 130 str. numatytas nužudymas labai susijaudinus ir naujagimio nužudymas, kurio sudėtis įtvirtinta LR BK 131 str. Šias dvi privilegijuotų nužudymų rūšis numato ir daugelio užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai³⁵⁹.

1961 m. redakcijos LR BK numatė dar vieną privilegijuoto nužudymo sudėtį – tai 108 str. reglamentuotas nužudymas peržengiant būtinąsias ginties ribas, tačiau, kaip jau buvo minėta aptariant nusikaltimų žmogaus gyvybei sistemą, 1994 m. liepos 19 d. ši BK norma panaikinta kaip prieštaraujanti BK bendrosios dalies nuostatom.

Nužudymas labai susijaudinus baudžiamosios teisės teorijoje dar yra vadinamas nužudymu afekto būsenoje³⁶⁰.

Afektas – tai aštriai pasireiškianti ir intesyviai besivystanti emocija, kuriai būdingas išgyvenimų stiprumas ir gilumas, difuzinis poveikis psichikai, audringa išorinė išraiška bei trumpalaikiškumas³⁶¹.

Pasak S. V. Borodino, nužudymo esant afekto būsenoje esmės išaiškinimui didelės reikšmės turi viktimologinė nukentėjusiojo, kuris savo veiksmais išprovokuoja nusikaltimą, charakteristika³⁶². Todėl į atskirą sudėtį yra išskiriamas nužudymas afekto būsenoje, kuris padaromas dėl ūmaus emocinio susijaudinimo.

LAT senatas pažymi, kad „nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 str. (staiga labai susijaudinus), kai nukentėjusiojo gyvybė atimama kaltininkui esant fiziologinio afekto būsenos, sukeltos neteisėto ar itin kaltinamąjį, jam artimus asmenis įžeidžiančio nukentėjusiojo poelgio. Ši būseną nustatoma pagal

³⁵⁹ *Nocius J. Cit. op. P. 27.*

³⁶⁰ *Бородин С. В. Преступления против жизни. P. 222*

³⁶¹ *Якобсон П. М. Психология чувств. Москва, 1958. P. 25.*

³⁶² *Бородин С. В. Преступления против жизни. P. 222.*

faktines bylos aplinkybes, prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė, psichologinė - psichiatrinė ar kitokia ekspertizė³⁶³.

Nužudymas pripažįstamas padarytu labai susijaudinus, kai veika padaroma esant fiziologinio afekto būsenoje. Fiziologinį afektą reikia atskirti nuo pataloginio. Pirmasis yra kraštutinai aštriai išreikšta, tačiau trumpalaikė būseną, susiformuojanti kaip atsakas į išskirtinį suerzinimą³⁶⁴. Antrasis – vienas iš laikino psichikos sutrikimo atvejų, kuris sąlygoja asmens nepakaltinamumą. Fiziologinis afektas, priešingai nei pataloginis, nepašalina asmens pakaltinamumo. Pavyzdžiui, Kelmės rajono apylinkės teismo 2006 m. sausio 27 d. nuosprendžiu A. M. nuteista pagal BK 130 str. už tai, kad savo gyvenamojo namo lauko virtuvėje, tarpusavio konflikto metu, impulsyviai, būdama stipriai susijaudinusi, tą patį vakarą patyrusi ir tikėdamasi naujos vyro agresijos, būdama fiziologinio afekto būsenoje, nesvarstydama apie galimus padarinius, ištraukusi iš nukentėjusiojo J. M. rankų kirvį ir tuo metu jam nugriuvus sudavė kirviu 7 smūgius į pakaušio vidurinę dalį ir kairę pusę, padarydama kirstines žaizdas pakaušio vidurinėje dalyje ir kairėje pusėje su kaukolės skliauto kaulų ir galvos smegenų sužalojimu, kraujosrūvas pakaušyje ir kairiame momenyje ir taip jį nužudė.

Teismo nuosprendyje nurodyta, jog iš visų byloje surinktų įrodymų matyti, kad A. M. ilgą laiką patyrė nuolatinę baimę dėl J. M. elgesio ir šiam sudavus jai pagaliu į veidą ir turint rankose kirvį, ji staiga labai susijaudino dėl patirto smurto ir dėl grėsmės patirti dar didesnę. Atėmusi kirvį iš J. M., ji tyčia sudavė jam septynis smūgius į galvą, taip jį nužudydama, todėl A. M. veika atitinka BK 130 str. dispoziciją. A. M. veika kvalifikuojama pagal BK 130 str., nes ji staiga labai susijaudino (buvo fiziologinio afekto būsenoje) patyrusi vieną iš daugelio panašaus pobūdžio J. M. poelgių³⁶⁵.

---

³⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

³⁶⁴ *Практикум по психологии*. Москва, 1972. P. 208.

³⁶⁵ *Kelmės rajono apylinkės teismo 2006-01-27 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-14-496-2006*.

Taigi tyčinį gyvybės atėmimą kitam žmogui privilegijuojančiu požymiu šiuo atveju yra laikoma nužudymo padarymo metu buvusi ypatinga kaltininko būseną - staigus didelis susijaudinimas. Fiziologinio afekto būseną yra tyčinį gyvybės atėmimą kitam žmogui privilegijuojantis požymis tik tuomet, kai kaltininko veikoje yra visi būtini baudžiamajame įstatyme numatyti objektyviosios bei subjektyviosios pusės požymiai.

Kad kaltininko padarytą nužudymą būtų galima pripažinti padarytu esant afekto būsenoje, būtina nustatyti, jog šis veikė staiga labai susijaudinęs ir, kad didelį susijaudinimą sukėlė būtent nukentėjusiojo veiksmai. Nusikaltimas turi būti paties nukentėjusiojo išprovokuotas, padarytas atsakant į neteisėtus jo veiksmus. Nukentėjusiojo veiksmai, sukėlę didelį kaltininko susijaudinimą, turi būti priešingi įstatymams, neteisėti. Jei kaltininkui didelį susijaudinimą sukelia teisėti nukentėjusiojo veiksmai (pvz., teisėtas prievartos panaudojimas sulaikant nusikaltėlių), jo padaryta veika kvalifikuojama bendrais pagrindais. Šie veiksmai gali pasireikšti priešingu įstatymams smurtu ar sunkiu įžeidimu. Nukentėjusiojo pavartotas smurtas gali būti fizinis (pvz., smūgių sudavimas, laisvės atėmimas ir pan) ir psichinis (pvz., grasinimai pavartoti fizinį smurtą, sunaikinti, sužaloti turtą ir pan.). Įžeidimas gali pasireikšti veiksmais ar žodžiais (pvz., tyčiojimas, šturkštus garbės ar orumo žeminimas ir pan.), tačiau įstatymas pabrėžia, kad jis turi būti sunkus. Pavyzdžiui, Skuodo rajono apylinkės teismo 2007 m. vasario 12 d. nuosprendžiu V. I. nuteistas pagal BK 130 str. už tai, kad staiga labai susijaudinęs nužudė žmogų. Po to, kai tarpusavio konflikto metu Z. G. lazda sudavė jam į dešinę ranką, padarydamas nežymų sveikatos sutrikdymą, tuoj pat staiga, labai susijaudinęs dėl neteisėto Z. G. poelgio ranka V. I. sudavė jam į veidą. Z. G. nuo šio smūgio nugriuvus ant žemės, V. I. ne mažiau kaip 6 kartus spyrė jam koja į įvairias kūno vietas ir padarė jam sunkų sveikatos sutrikdymą. Nuo patirtų sužalojimų Z. G. mirė, t.y. V. I. jį nužudė staiga labai susijaudinęs.

Kaltinamojo parodymais nustatyta, kad jis kieme sugalvojo išmaudyti šunį, kurį daugiausia prižiūrėjo Z. G. Įkišo šuns kojas į vandenį ir tuo metu pajautė kelis smūgius (3-4 kartus į dešinę ranką). Atsisukęs pamatė, kad

smūgius lazda jam iš nugaros sudavė Z. G. Todėl jis labai susijaudino, supyko ir ranka sudavė Z. G. į veidą. Nuo smūgio Z. G. nugriuvo ant žemės. Būdamas supykęs ir labai susijaudinęs priėjo prie nugriuvusio Z. G. ir koja spyrė jam kelis kartus į įvairias kūno vietas. Jo nužudyti nenorėjo ir nemanė, kad nuo jo suduotų smūgių Z. G. gali numirti.

Pagrindžiant kaltinamojo veikos kvalifikavimą nuosprendyje nurodyta, kad bylos nagrinėjimo metu surinkti įrodymai, jog V. I. nuo nukentėjusio asmens neteisėto poelgio staiga labai susijaudino ir ši aplinkybė nulėmė nusikaltimo padarymą. Ši aplinkybė patvirtinta ir teismo psichiatrijos ekspertizės akte bei teismo posėdyje dalyvavusių ekspertų paaiškinimais dėl ekspertizės išvadoje nurodytų teiginių³⁶⁶.

Įžaidimas pripažįstamas sunkiu atsižvelgiant į tai, kiek jis iš esmės prieštarauja dorovės ir moralės principams, pažeidžia žmogaus garbę ir orumą ir kaip skaudžiai paveikia kaltininką. Nustatant įžaidimo sunkumo laipsnį yra vadovaujamasi subjektyviuoju kriterijumi, nes žmonių individualiosios savybės, jų jautrumas labai skiriasi, todėl jie nevienodai reaguoja į įvairias gyvenimo situacijas.

Subjektyviajai šio nusikaltimo pusei yra būdinga staiga susiformavusi (kilusi) tyčia (tiek tiesioginė, tiek netiesioginė). Nužudymas afekto būsenoje kaltininkui inkriminuojamas, kai tyčia nužudyti kitą žmogų kilo staiga dėl nukentėjusiojo pavartoto priešingo įstatymams smurto ar sunkaus įžaidimo ir buvo realizuota tuoj pat, esant labai susijaudinus. Jeigu kito žmogaus nužudymas buvo iš anksto apgalvotas (jam buvo pasiruošta), tačiau įvykdytas labai susijaudinus, kaltininko veika kvalifikuojama bendrais pagrindais. Taip pat kaltininko veika kvalifikuojama, kai staiga kilusi tyčia nebuvo realizuota tuoj pat, bet po ilgesnio laiko, kai fiziologinio afekto būsenai kaltininkui jau buvo praėjusi.

Teismų praktikoje galima rasti pavyzdžių, kai teismas, konstatavęs kaltininko susijaudinimą, veiką kvalifikavo kaip nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, nes kaltininkas neprarado gebėjimo

---

³⁶⁶ *Skuodo rajono apylinkės teismo 2007-02-12 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-19-41/2007.*

suprasti savo veiksmų reikšmę ir juos valdyti. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2006 m. balandžio 28 d. nuosprendžiu K. B. nuteista pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad apsvaigusi nuo alkoholio, savo motinos gyvenamajame name, kilusio konflikto su broliu I. D. metu vieną kartą dūrė peiliu jam į gyvybiškai svarbią vietą – pilvo sritį, padarydama nukentėjusiajam kiauryminę durtinę – pjautinę pilvo žaizdą sužalodama kepenis, o tai sukėlė ūmų vidinį nukraujavimą ir dėl to I. D. mirė.

Teisėjų kolegija nustatė, kad K. B. nusikalstamą veiką nulėmė neteisėti brolio I. D. veiksmai. Nukentėjusysis, būdamas girtas, namuose elgėsi agresyviai, keikėsi necenzūriniais žodžiais, daužė K. B. šeimos kambario duris, o galiausiai spirdamas į jas koja, išlaužė iš durų rėmo fanerą. K. B. tai suprato kaip iš I. D. pusės gresiantį pavojų ir, būdama dėl tokio agresyvaus brolio elgesio labai susinervinusi, iš karto pagriebė peilį ir juo vieną kartą dūrė nukentėjusiajam į pilvo sritį. Teismas laikė, jog dėl neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų K. B. buvo didelio susijaudinimo, t. y. ypatingoje emocinėje būsenoje, kai iš dalies aptemo sąmonė ir susilpnėjo savitvarda, tačiau ji neprarado gebėjimo suprasti savo veiksmų esmės ir juos valdyti. Didelio susijaudinimo būseną sukėlė ne vienkartiniai teisei priešingi I. D. veiksmai, tačiau elgesys iki nusikalstamos veikos padarymo, o nusikaltimas padarytas iškart po paskutinio tokio pobūdžio nukentėjusiojo veiksmo. Kolegija K. B. atsakomybę lengvinančia aplinkybe pripažino tai, kad nusikalstamą veiką ji padarė dėl didelio susijaudinimo, kurį nulėmė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai, tačiau kvalifikavo kaip nužudymą be pavojingumą mažinančių aplinkybių³⁶⁷.

Aptariamo privilegijuoto nužudymo subjektu gali būti pakaltinamas asmuo, kuriam darant nusikaltimą yra suėję 16 metų. Manytina, kad jeigu nužudymą padaro asmuo nuo 14 iki 16 metų ir nustatoma, jog nusikalsdamas jis buvo afekto būsenoje, baudžiamojon atsakomybėn neturėtų būti traukiamas, nes BK 130 str. numatyto nusikaltimo subjektas gali būti tik asmuo, sulaukęs 16 metų. Pagal bendrąją normą tokių atvejų kvalifikuoti negalima, nes būtų nepagrįstai sunkinama asmens padėtis.

---

³⁶⁷ *Vilniaus apygardos teismo 2006-04-28 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-117-86/2006.*

Baudžiamosios teisės literatūroje išreikšta nuomonė, jog pagal bendrąją normą asmuo gali atsakyti tik tada, kai nėra specialiosios normos. Bendroji norma negali būti taikoma, kai įstatymo leidėjas specialioje normoje sąmoningai nenumato atsakomybės už tam tikrą veiką.

Pažymėtina, jog atsakomybės už šį nusikaltimą reglamentavime galiojantis BK, lyginant su iki tol galiojusiais baudžiamaisiais įstatymais, padarė tam tikrus pakeitimus. Jame nurodomi asmenys, kurių atžvilgiu turi būti pavartoti neteisėti nukentėjusio veiksmai (kaltininkas ar jo artimi asmenys). Įžeidžiančiu yra laikomas ne tik žodis, bet ir veiksmas (poelgis). Šiais pakeitimais sankcionuotas teismų praktikoje susiformavęs aptarto straipsnio interpretavimas.

Nagrinėjant nužudymų baudžiamąsias bylas, kyla sunkumų nustatant kaltininko didelį susijaudinimą, lemiantį afekto būklę. Teismų praktikoje tokia kaltininko būseną nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes, prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė, teismo psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė.

LAT praktikoje dažni atvejai, kai nuteistieji gana dažnai prašo jų veiką perkvalifikuoti į privilegijuotą nužudymą, tačiau visais atvejais, su kuriais teko susipažinti, tokie prašymai buvo atmesti, nes nenustatoma nuteistuosius veikos padarymo metu buvus afekto būklėje.

Pavyzdžiui, LAT kasacinėje nutartyje Nr. 2K-288/2006 kolegija manė, kad byloje nustatytais aplinkybėmis nukentėjusiosios veiksmai (grasinimas išeiti gyventi pas kitą vyrą) negalėjo būti laikomi itin įžeidžiantys kasatorių, tai buvo konstatavę ir žemesnių instancijų teismai. Sprędžiant, ar nukentėjusiojo poelgis yra itin įžeidžiantis ir gali sukelti kaltininkui fiziologinį afektą, teismas privalo įvertinti, kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai esmingai prieštarauja moralės ir dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę ir orumą ir kaip tai paveikia kaltininką, atsižvelgiant į jo individualias asmenines savybes ir ypač santykius su nukentėjusiuoju. Iš bylos medžiagos matyti, jog nuteistasis D. I. anksčiau žinojo, kad žmona piktnaudžiauja alkoholiu ir apie liudytojo V. Š. skambučius. Dėl to tarp kaltininko ir nukentėjusiosios laikas nuo laiko kildavo

konfliktai. LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija pažymėjo, jog nužudymo kvalifikavimui pagal BK 130 str. neturi reikšmės, ar kaltininkas staiga labai susijaudino dėl netikėto, nelaukto nukentėjusiojo poelgio, ar tas poelgis buvo paskutinis ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių. Kasacinis teismas laikė, kad pirmosios instancijos teismas savo nuosprendyje pagrįstai konstatavo, kad nei įprastas žmonos girtavimas, nei pasikalbėjimai su liudytoju V. Š kaltinamajam D. I. negalėjo sukelti didelio susijaudinimo.

Nužudymas laikomas padarytas staiga labai susijaudinus, kai nusikalstama tuoj po nukentėjusiojo neteisėto ar itin kaltininką ar jo artimus asmenis įžeidžiančio poelgio. Kitaip tariant, kai tai yra greitas atsakas į tokį poelgį. Jei po nukentėjusio poelgio iki nužudymo praėjo ilgesnis laiko tarpas ar kaltininkas atliko kokius nors pasirengimo nusikaltimo padarymui veiksmus, nužudymas negali būti kvalifikuojamas kaip padarytas staiga labai susijaudinus, nes minėtos aplinkybės rodo, jog staigaus didelio susijaudinimo būseną jau buvo praėjusi. Aptariamoje byloje pats nuteistasis tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo bylos nagrinėjimo metu prisipažino kaltas ir nurodė, kad nukentėjusiąją mušė du kartus, esant 30 minučių intervalui. Pirmą kartą nukentėjusiąją mušė šiai pagrasinus išeiti pas kitą, antrą kartą - praėjus 30 minučių, kai ši pasakė, kad „išeina ir jis prie jos nelįstų.“ Be to, ant grindų gulinti žmona kaltinamajam trukdė tvarkyti kambarį, todėl jis ją daužė šepetio kotu. Nuteistojo D. I. veiksmai nebuvo greitas atsakas į nukentėjusiosios veiksmus, nes antrą kartą jis nukentėjusiąją mušė praėjus 30 minučių, nors ji neatliko jokių neteisėtų ar itin įžeidžiančių veiksmų.

Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, teismas pagrįstai padarė išvadą, kad nuteistasis D. I. nebuvo fiziologinio afekto būsenoje. Kadangi dalis nusikalstamų veiksmų buvo padaryti sąlygomis, kurios neatitinka staigaus susijaudinimo būsenos teismo aiškinimo, teismas neturėjo pagrindo skirti ekspertizę staigaus didelio susijaudinimo būsenai nustatyti.

Teismų praktikoje svarbu tinkamai įvertinti nukentėjusiojo elgesį tam, kad pripažinti jį neteisėtu ar itin įžeidžiančiu. LAT senatas nurodo, kad

neteisėti veiksmai - „tai bet koks prieš kaltininką ar jo artimą asmenį nukreiptas priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris gali reikštis kėsiniūsi į asmens gyvybę, sveikatą, turtą (tyčia ar dėl neatsargumo), smūgiu sudavimu, kankinimu, laisvės atėmimu ir pan., taip pat psichiniu poveikiu – grasinimu panaudoti smurtą, tyčiojimusi, šantažu ir kitaip.“ Pripažįstant, kad asmens poelgis buvo įžeidžiantis, LAT senatas ragina įvertinti tokias aplinkybes kaip tyčinis nukentėjusiojo veiksmų pobūdis, prieštaravimas moralei ir dorovei, tai, jog nukentėjusiojo veiksmai pažeidžia kaltininko orumą ir garbę, kad kaltinamasis labai susijaudina ir to pasekoje padaro nusikalstamą veiką. Iš teismų praktikos matyti, kad tokių išaiškinimų laikomasi ir būtent šiais kriterijais vadovaujantis vertinamas nukentėjusiojo elgesio pobūdis.

Teisinėje literatūroje afektas suprantamas ne tik kaip vienkartinė apraiška. Jis gali pasireikšti ir kaip ilgai besitęsiančių neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų, susidūrimo su nuolat vykstančiu, pasikartojančiu itin žiauriu nukentėjusiojo elgesiu kaltininko atžvilgiu padarinys. Šiuo atveju kaltininko emocijos pasiekia tokį lygį, kad afekto būklė jį ištinka net jei nukentėjusysis atlieka „nekaltą“ veiksmą. Toks afektas vadinamas „kaupiamuoju.“ Baudžiamajame įstatyme „kaupiamasis“ afektas nėra įtvirtintas. LAT senatas nurodo, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 str. nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas staiga labai susijaudino (buvo fiziologinio afekto būklėje) dėl netikėto, nelaukto nukentėjusiojo poelgio, ar tas poelgis buvo paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių. Autoriaus nuomone, ne būtinai tik dar vienas neteisėtas nukentėjusiojo veiksmas ar itin įžeidžiantis poelgis kaltininkui gali sukelti afekto būseną. Manytina, kad tokiais atvejais kaltininką afektas ištinka palaipsniui, jis po truputį formuojasi asmens sąmonėje, o išsiveržimui pakanka paprasčiausio, net su kaltinamuoju visiškai nesusijusio nukentėjusiojo poelgio. Šią poziciją palaiko kai kurie rusų baudžiamosios teisės specialistai. Anot V. N. Kudriavcevo, „afektas gali būti ilgai besitęsianti ir kaltininką psichologiškai traumuojanti situacija, kuri yra nukentėjusiojo nuolat atliekamų veiksmų

rezultatas, o tam tikras nukentėjusiojo poelgis perpildo kaltininko „kantrybės taure“³⁶⁸.

Galima diskutuoti, ar Lietuvos teismų praktikoje suformuotos teisės aiškinimo taisyklės nereikėtų plėsti. „Kaupiamojo“ afekto situacija turėtų būti konstatuojama ne tik, kai kaltininkas nužudo nukentėjusį po šio padaryto paskutinio neteisėto veiksmo ar itin įžeidžiančio poelgio, tačiau ir, kai nukentėjusiajam nuolat taip elgiantis, jis nužudomas dėl kitokio poelgio. Autoriaus nuomone, teismas turėtų objektyviai įvertinti, ar nukentėjusiojo veiksmai tikrai galėjo išprovokuoti tokią kaltininko reakciją, nes kitaip šia taisykle gali būti piktnaudžiaujama.

Gana sudėtinga problema kyla tais atvejais, kai dėl nukentėjusiojo prieš kaltininką naudojamo smurto, pastarasis patenka į būtinios ginties situaciją. Pagal LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 24 p., „jei dėl nukentėjusiojo panaudoto smurto kaltininkas veikė esant būtinajai ginčiai, veikai taikomos BK 28 str. numatytos taisyklės. Jei būtinios ginties ribos peržengtos esant staigaus didelio susijaudinimo būsenai, veika kvalifikuojama pagal BK 130 str.“ Analizuojant BK 28 str. 3 d. pastebime, kad „būtinios ginties ribų peržengimu nelaikoma dėl didelio sumišimo ar išgąščio, kurį sukėlė pavojingas kėsinimasis, [...] padaryta veika“. Kyla klausimas, ar nužudymas, padarytas esant fiziologiniam afektui, ginantis nuo neteisėto užpuolimo, kai gynyba aiškiai neatitinka kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo, gali būti kvalifikuojamas pagal BK 130 str. bei, ar tokiu atveju netaikytina BK 28 str. 3 d. ir veika nelaikytina būtinios ginties ribų peržengimu. Autoriaus nuomone, nustačius fiziologinio afekto būklę, kilusią dėl neteisėto užpuolimo, neišmanoma paneigti, kad asmuo buvo sumišęs ir išgandęs. Esant būtinios ginties situacijai, besiginantis asmuo, patekęs į fiziologinio afekto būklę, negali peržengti būtinios ginties ribų. Jo veika laikytina teisėta, nes asmuo veikė būdamas sumišęs arba išsigandęs.

---

³⁶⁸ Кудрявцев В.Н. Уголовное право России. Особенная часть. Москва: Юрист, 2000. P. 49.

Kalbant apie panašių veikų kvalifikavimą užsienio valstybių baudžiamojoje teisėje, reikia pažymėti, kad Vokietijoje šio nusikaltimo sudėtis apibrėžiama labai savitai ir apima ne tik nužudymą esant fiziologinio afekto būsenoje, kurią neteisėtais veiksmais išprovokavo nukentėjusysis, bet ir nužudymą kitomis lengvinančiomis aplinkybėmis, kurių Vokietijos įstatymų leidėjas nedetalizuoja. Teismų praktika švelninančia aplinkybe laiko, pavyzdžiui, nužudymą susijaudinus (susidirginus) dėl akivaizdžios santuokinės neištikimybės.

Švedijoje šiurkščiai įžeidžiantis kito asmens elgesys, išprovokavęs nusikaltimą, taip pat emocinis susijaudinimas, sumažinęs kaltininko gebėjimą kontroliuoti savo veiksmus, yra laikomi atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis. Pagal Ispanijos BK 22 str., asmens veikimas proto aptemimo ar kitokioje afekto, sukulto rimtų priežasčių, būsenoje taip pat laikomas atsakomybę lengvinančia aplinkybe.

Vokietijos ir Ispanijos baudžiamieji įstatymai numato ir kitas privilegijuotojo nužudymo rūšis. Tuo tarpu Švedijos BK III sk. § 2 privilegijuoto nužudymo sudėtis formuluojama gana abstrakčiai. Jame nurodoma, kad jei dėl aplinkybių, paskatinusių padaryti veiką ar dėl kitų priežasčių, nužudymas laikytinas ne tokiu sunkiu, tai kaltininko veika kvalifikuojama kaip *manslaughter* (lengvesnis nužudymas). Klausimą, ar padarytas nužudymas yra privilegijuotas, kiekvienu konkrečiu atveju Švedijoje sprendžia teismas.

Ispanijos BK 143 str. 4 d. numato tokią privilegijuoto nužudymo sudėtį: „Tas, kas atėmė gyvybę kitam žmogui dėl jo primygtinio, rimto ir aiškaus prašymo, jeigu jis sirgo sunkia liga, dėl kurios būtų neabejotinai miręs arba pastoviai sunkiai kentėjo.“ Šis nusikaltimas kartu su to paties str. 3 d. numatytu padėjimu nusižudyti, sukėlusiu kito žmogaus mirtį (apima tuos atvejus, kai padėjimas nusižudyti perauga į siekiančiojo nusižudyti gyvybės atėmimą) sudaro tarsi atskirą nusikaltimų bloką. Tai - nusikaltimai, kuriais ne paties kaltininko sumanymu tyčia nužudoma, bet įgyvendinamas nukentėjusiojo

noras mirti atimant jam gyvybę, todėl prie privilegijuotųjų nužudymų jie čia priskirti tik sąlyginai.

Vokietijos baudžiamosios teisės teorija ir praktika nužudymą nukentėjusiojo prašymu labiau laiko savarankiška nusikaltimo sudėtimi nei privilegijuotu tyčiniu nužudymu³⁶⁹. Kitose lyginamose valstybėse nužudymas nužudytojo prašymu yra kvalifikuojamas bendrais pagrindais, tačiau stiprus žmogiškasis gailestis Švedijoje yra laikomas atsakomybę už nužudymą lengvinančia aplinkybe.

Visos lyginamosios valstybės už privilegijuotą nužudymą numato gerokai švelnesnes bausmes nei už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių ar, juo labiau, kvalifikuotąjį. Vokietijos BK numatyta laisvės atėmimo nuo šešerių mėnesių iki penkerių metų bausmė. Švedijoje kaltininkas už privilegijuotą nužudymą yra baudžiamas laisvės atėmimu nuo šešerių iki dešimties (už kūdikio nužudymą - iki šešerių metų laisvės atėmimo bausme). Ispanijoje - laisvės atėmimu nuo penkerių iki devynerių metų už nužudymą nukentėjusiojo prašymu ir laisvės atėmimu nuo šešerių iki dešimties metų už padėjimą nusižudyti, sukėlusį kito žmogaus mirtį.

Antroji privilegijuoto nužudymo sudėtis, numatyta LR BK – tai naujagimio nužudymas. Šio privilegijuoto nužudymo objektas - naujagimio gyvybė.

Galiojančiame BK naujagimio nužudymas reglamentuojamas kitaip nei 1961 m. redakcijos BK. Pastarajame esminės reikšmės veikos kvalifikavimui turėjo padarymo laikas (gyvybė atimama gimstančiam arba ką tik gimusiam naujagimui), o naujajame įstatyme ši privilegijuoto nužudymo sudėtis susieta su psichofiziologine motinos būseną. Literatūroje nurodoma, kad pagrindinis gimdymo nulemtos būklės požymis yra stipriai sumažėjęs gimdyvės (naujagimio motinos) gebėjimas valdyti savo veiksmus, tačiau šiam gebėjimui

---

³⁶⁹ Решетников Ф. Н. Особенная часть уголовного права зарубежных стран. – Москва, 1976. Р. 47.

sumažėjus ji netampa nepakaltinama³⁷⁰. Gimdymo nulemta būklė yra riboto pakaltinamumo rūšis.

Gramatiškai aiškinant BK įtvirtintos „gimdymo nulemtos būklės“ sampratą, žodžių junginys „gimdymo nulemta“ reiškia, kad ši būklė gali atsirasti tik gimdymo metu ar po jo. Remiantis BK, gimdymo nulemta būklė yra esminis naujagimio nužudymo požymis, kurio nesant šio nusikaltimo nebūtų galima laikyti privilegijuotu.

Kai kurie rusų baudžiamosios teisės specialistai šios būklės susidarymo priežasčių ieško dar nėštumo metu. Manoma, kad pats nėštumas yra tam tikras fiziologinis procesas, kuris gali neigiamai įtakoti besilaukiančios moters psichiką. P. Krivošen (Кривошен) nurodo, kad „motina nužudo savo naujagimį įtakojama įvairių nėštumo metu kylančių asmens psichiką traumuojančių situacijų“³⁷¹. Šios situacijos siejamos su nėštumo procesu, o ne su gimdymu: „tai gali įtakoti tokios priežastys kaip motinos ligos, artimųjų asmenų spaudimas, tėvo nepripažinimas gimsiančio vaiko, sunki materialinė padėtis ir kt. Rusijos BK 106 str. išskiriamos trys atskiros situacijos: naujagimio nužudymas gimdymo metu ar iškart po jo, nužudymas dėl psichiką traumuojančios situacijos, kuri atsiranda nėštumo metu, ir situacija, kai naujagimis nužudomas dėl motinos psichikos sutrikimo, kurį nulemia gimdymas.

Problemų gali kilti atribojant privilegijuotą nužudymą (BK 131 str.) nuo kvalifikuoto nužudymo. Kitaip tariant, nustatant, kad motina veikos padarymo metu buvo gimdymo nulemtos būsenos.

Galima diskutuoti, ar teismų praktikoje nereikėtų gimdymo nulemtos būklės traktuoti plačiau. Aukščiau išvardintos priežastys vis dėlto negali tam tikrose situacijose visiškai neveikti moters psichikos, todėl negalima nuo jų atsiriboti ir teigti, kad ypatingą moters būklę gali sukelti tik gimdymas. Minėtas aplinkybes galima įvardinti kaip pradinę gimdymo sukeltos būklės

---

³⁷⁰ Уголовное право. Особенная часть Учебник для вузов. - Москва: Норма, 1998. P. 42; Кривошен П. Убийство матерью новорожденного ребенка // Уголовное право. 2005. Но.2. С.39; Носиус J. Nusikaltimai žmogui. - Vilnius: VU, 1998. P.27.

³⁷¹ Уголовное право России. Особенная часть. Том 2. - Москва: Норма, 1999. P. 47; Кривошен П. Убийство матерью новорожденного ребенка // Уголовное право. 005. Но.2. P.39.

stadiją, kuri vystosi ir aukščiausią pakopą pasiekia, kai moteris gimdo ar pagimdė. Būtent šios priežastys gali įtakoti tai, kad gimdymas sukelia motinai tam tikrus psichikos sutrikimus.

Situacija teismų praktikoje yra kitokia. Motinos išgyvenimai iki gimdymo (pvz., tėvas nepripažįsta vaiko, sunki materialinė padėtis ir pan.) traktuojami kaip aplinkybės, įrodančios, jog motina vaiką nužudė ne dėl gimdymo nulemtos būsenos, bet turėdama išankstinę tyčią. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo 2005 m. rugsėjo 29 d. nuosprendžiu L. V. nuteista pagal BK 129 str. 2 d. 1, 2 ir 3 p. už tai, kad daržinėje pagimdžiusi vyriškos lyties naujagimį, iš karto po gimdymo mažametį savo vaiką, dėl kūdikystės esantį bejėgiškos būklės, panardino į vandenį, kuriame kūdikis užduso ir mirė, t. y. L. V. tyčia jį nužudė.

Kaltinamosios veikos kvalifikavimą teisėjų kolegija pagrindė įvertinusi faktinių bylos duomenų ir juos patvirtinančių įrodymų visumą, taip pat ir kaltinamosios elgesį nėštumo metu, prieš gimdymą, gimdymo metu ir po gimdymo (ilgą laiką kaltinamoji ne tik slėpė savo nėštumą, bet net ir akivaizdžiai jam pasimačius tai neigė, vėliau melavo ir slėpė galimo pastojimo laiką, vengė lankytis, o tiksliau visiškai nesilankė pas gydytojus, nurodinėjo visai kitą, daug vėlesnį galimo gimdymo laiką, prieš pat gimdymą išėjo iš namų, o parėjusi nepasakė tiesos apie įvykusį gimdymą, sakydama, kad įvyko persileidimas), taip pat kaltinamosios kaip motinos patirtį (anksčiau yra pagimdžiusi kūdikį). Dviejų psichiatrinių – psichologinių ekspertizių išvadose aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyta, kad nusikalstamos veikos padarymo metu kaltinamoji nesirgo lėtine psichikos liga, suprato savo veiksmus ir galėjo juos valdyti, taip pat nebuvo laikinoje psichikos veiklos sutrikimo (gimdymo nulemtoje) būsenoje, suprato savo veiksmus ir galėjo juos valdyti.

Kolegija įvertino ir tai, kad kaltinamoji viena augina kūdikį, kurio tėvas – sugyventinis J. L. atlikinėjo laisvės atėmimo bausmę ir iš įkalinimo vietos grįžo tik L. V. jau esant nėščiai nuo kito asmens. J. L. parodymų analizė leido daryti išvadą, kad jis negyvens su L. V., jei būsime kūdikis ne jo. Iš čia akivaizdu, kodėl L. V. taip stropiai slėpė savo nėštumą o vėliau ir tikrąją jo

trukmę, gimdymo faktą, sakydama, kad įvyko persileidimas. Šios psichologinės priežastys, t. y. baimė, tam tikra gėda ir jau pradėtas melas dėl pastojimo laiko, nėštumo trukmės, nulėmė kaltininkės vidinį apsisprendimą tokiu būdu kūdikio „atsikratyti.“ Tokios aplinkybės, kurias iš dalies nulėmė nepageidautas nėštumas, baimė, gėda bei paslėptas gimdymas ir su kuriomis kaltininkė (būdama našlaitė, neauginta tėvų ir jų nemylima, motinos nelaukta) pati nesusidorojo, nepašalina jos atsakomybės, tačiau ją švelnina, nes liudija mažesnę kaltininkės pavojingumą visuomenei bei teisės saugomoms vertybėms³⁷².

Kitu Šiaulių apygardos teismo nuosprendžiu J. G. nuteista pagal BK 129 str. 2 d. 2, 3 p. už tai, kad kieme esančiame lauko tualete pagimdžiusi bejėgiškos būklės naujagimį tyčia aštriu daiktu nupjovė virkštelę ir įmetė naujagimį į tualetą fekalių duobę, kur kūdikis dėl mechaninės asfiksijos (patekus į kvėpavimo takus tualetu turiniui) mirė.

Teismo išvadą, kad kaltinamoji J. G. tyčia nužudė savo vaiką patvirtino byloje surinkti ir ištirti įrodymai. Pačios J. G., jos motinos parodymais nustatyta, kad J. G. savo nėštumą slėpė nuo aplinkinių žmonių, net savo motinos, su kuria kartu gyveno. Liudytojos S. G. parodymais nustatyta, kad per nėštumo laiką J. G. nesikreipė į gydytojus, tai padarė tik pačioje nėštumo pabaigoje sutrikus sveikatai. Ji nenuvyko į ligoninę, nors po gydytojos apžiūros žinojo, kad nustatyti priešgimdyviniai požymiai. Šios aplinkybės leidžia padaryti pagrįstą išvadą, kad J. G. naujagimio nenorėjo, seikė jį atsikratyti, o gimusį nužudė aštriu daiktu perpjovusi virkštelę ir kūdikį įmetusi į fekalių duobę. Kaltinamosios J. G. kaltė savo vaiko nužudyme yra tiesioginė tyčia – darydama vaiko nužudymą ji suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti, numatė savo pavojingo veikimo padarinius ir jų siekė.

Teismo psichiatrinės ir psichologinės ekspertizės akto išvadoje nurodyta, kad J. G. nusikaltimo padarymo, o taip pat bylos nagrinėjimo teisme metu nesirgo ir neserga lėtiniu psichikos sutrikimu, nebuvo laikinai sutrikusios

---

³⁷² Šiaulių apygardos teismo 2005-09-29 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-42-210/2005.

psichinės būsenos ir galėjo bei gali visiškai teisingai suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti³⁷³.

Objektyvioji naujagimio nužudymo pusė pasireiškia motinos veika, dėl kurios kūdikis miršta. Šis nusikaltimas gali būti padaromas tiek veikimu, t. y. aktyviais veiksmais (pvz., pasmaugiant, suleidžiant mirtiną vaistų dozę ir pan.), tiek neveikimu, kai motina neatlieka tų veiksmų, kuriuos galėjo ir privalėjo atlikti (pvz., kūdikio nemaitindama, nerengdama, kad šis mirtinai sušaltų ir pan.).

Subjektyvioji nužudymo pusė pasireiškia tik tyčia. Tyčia gali būti tiesioginė, kai motina savo veika siekia kūdikio mirties (pvz., jį pasmaugia), ir netiesioginė, kai numatydama veikos padarinius ir, nors nenorėdama, sąmoningai leidžia jiems kilti (pvz., suduoda kūdikiui per galvą koku nors sunkiu daiktu). Literatūroje laikomasi nuomonės, kad motinos tyčia nužudyti kūdikį gali būti tiek staiga kilusi, tiek iš anksto apgalvota. LAT laikosi nuomonės, kad motinos veika kaip privilegijuotas nužudymas gali būti kvalifikuota, kai tyčia nužudyti kūdikį kilo staiga. Autoriaus nuomone, ši pozicija labiau pagrįsta, nes gimdymo sukelta būseną, kuri šį nusikaltimą leidžia laikyti privilegijuotu, reiškia, kad gimdyvės veiksmai (sumanymas) buvo šios būsenos inspiruoti, o ne sąmoningai ir kruopščiai apgalvoti iš anksto.

Naujagimio nužudymo subjektas yra specialusis - tai pakaltinama, 16 m. sulaukusi kūdikio motina, esanti gimdymo nulemtos būsenos. Kitų šio nusikaltimo bendrininkų veiksmai kvalifikuojami kaip tyčinis nužudymas pagal BK 129 str. 1 d. ir pagal atitinkamas BK bendrosios dalies normas, reglamentuojančias bendrininkų baudžiamąją atsakomybę.

Pagal objektyviosios šio nusikaltimo sudėties pusės požymius, naujagimio nužudymas yra atibojamas nuo aborto, už kurį moteris neatsako. Jeigu kūdikio gyvybė tyčia atimta prasidėjus fiziologiniam gimdymo procesui (nesvarbu ar natūraliam, ar dirbtinai sukeltam), veika bus kvalifikuojama kaip nužudymas. Tačiau poveikis vaisiui iki gimdymo pradžios yra laikomas abortu.

---

³⁷³ Šiaulių apygardos teismo 2007-12-07 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-99-332-2007.

Pagal subjektyviosios pusės požymius naujagimio nužudymas yra atribojamas nuo palikimo pavojingoje gyvybei padėtyje. Jeigu naujagimis paliekamas gyvybei pavojingoje padėtyje siekiant jo mirties (pvz., žiemą miške), veika kvalifikuojama kaip baigtas nužudymas ar pasikėsinimas jį padaryti (priklausomai nuo padarinių). Tačiau kūdikio palikimas pavojingoje gyvybei padėtyje tikintis, kad jį kas nors suras ir išgelbės (pvz., prie laiptinės durų), kvalifikuojamas kaip palikimas pavojingoje gyvybei padėtyje nepriklausomai nuo to, ar kūdikis liko gyvas, ar mirė.

Analizuojamo privilegijuotojo nužudymo reglamentavimą lyginamose ES valstybėse galima skirsti į du variantus. Pirmąjį yra pasirinkusios valstybės, kurios atsisakė naujagimio nužudymo kaip privilegijuotos nužudymo sudėties, antrąjį - valstybės, kurių baudžiamuosiuose įstatymuose naujagimio nužudymas laiko privilegijuotu gyvybės atėmimu kitam žmogui.

Pirmajai grupei priskirtinos Prancūzija ir Ispanija, kurios į naujuosius BK savarankiškos naujagimio nužudymo sudėties neperkėlė, nors anksčiau galiojusiuose baudžiamuosiuose įstatymuose ši tyčinių nužudymų rūšis buvo numatyta ir laikyta privilegijuotu nužudymu. Dabar naujagimio nužudymas (*infanticide*) Prancūzijoje laikomas kvalifikuotu dėl nukentėjusiojo amžiaus, o Ispanijoje – nužudymu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių. 1998 m. sausio 26 d. tokį reglamentavimą įtvirtino Vokietija, kur atsisakyta vaikžudystės (*Kindstotung*) kaip privilegijuoto nužudymo sudėties. Kitaip nei Lietuvoje, kur analizuojamo nusikaltimo objektas yra bet kurio naujagimio gyvybė, čia, kaip ir 1903 m. Baudžiamajame Statute ar senajame Ispanijos BK, privilegijuotu buvo laikomas tik nesantuokinio kūdikio nužudymas gimdymo metu ar tuojau po gimdymo. Pagal galiojantį Vokietijos BK tyčinis naujagimio nužudymas gali būti kvalifikuotas kaip nužudymas pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių arba kaip kvalifikuotas nužudymas, jei veikoje konstatuojami kvalifikuojantys požymiai.

Antrajai grupei priklausytų Švedija, kuri savo BK III sk. § 3 tyčinį gyvybės atėmimą naujagimiui yra įtvirtinusi kaip itin privilegijuotą nužudymo rūšį. Šis nusikaltimas žmogaus gyvybei apibrėžiamas panašiai kaip

galiojančiame LR BK, tačiau papildomai pateikiama nuoroda į gimdymo nulemtą ypatingą gimdyvės būseną. Taigi, privilegijuotu nužudymu laikomas motinos nužudymas savo kūdikio (*infanticide*) gimdymo metu ar kitu laiku, kai dėl gimdymo ji yra sutrikdytos psichinės būsenos (*disturbed mental state*) ar sunkiai kenčianti (*in grave distress*).

III. NUŽUDYMO BE PAVOJINGUMĄ DIDINANČIŲ IR MAŽINANČIŲ APLINKYBIŲ SUDĖTIS

Tam tikrą žmogaus poelgį vertinant iš baudžiamosios teisės pozicijų ir nustatant, ar jis teisėtas, ar pažeidžia šios teisės šakos normų saugomus teisinius gėrius ir laikytinas baudžiamosios teisės pažeidimu, naudojamas nusikaltimo sudėties modelis. Remiantis juo, nustatoma, ar kaltininko veikoje yra visi baudžiamajame įstatyme numatytos ir uždraustos veikos požymiai. Nusikaltimo sudėtis gali būti apibrėžiama kaip pavojingos veikos priešingumo baudžiamajai teisei juridinė išraiška³⁷⁴.

Corpus delicti arba nusikaltimo sudėties sąvoka anksčiau susiformavo ne baudžiamajoje materialinėje, bet procesinėje teisėje ir reiškė pėdsakus, kuriuos išoriniame pasaulyje palieka nusikalstama veika. Tik XVIII amžiuje *corpus delicti* sąvoka pradėta sieti su materialine teise.

Nusikaltimo sudėtis – vienas svarbiausių Lietuvos ir daugelio užsienio šalių baudžiamosios teisės institutų. Baudžiamasis įstatymas nepateikia nusikaltimo sudėties sąvokos. Tai atlieka baudžiamosios teisės mokslas, o nusikaltimo sudėties reikšmė baudžiamajoje teisėje yra labai didelė.

Ir Lietuvos, ir užsienio šalių baudžiamosios teisės literatūroje esama skirtingų nuomonių dėl nusikaltimo sudėčiai priskirtinų požymių. Dalis Lietuvos baudžiamosios teisės mokslininkų, pavyzdžiui, V. Pavilonis, G. Švedas, pagrindiniams nusikaltimo sudėties požymiams, kurie būdingi kiekvienai nusikalstamai veikai, priskiria veiką, veikos objektą ir laiko juos privalomais objektyviaisiais požymiais. Kaltę, subjekto amžių ir pakaltinamumą minėti autoriai pripažįsta esant privalomaisiais subjektyviaisiais požymiais. Papildomiems požymiams, kurie būdingi ne visoms, o tik kai kurioms nusikalstamų veikų sudėtims, priskiriami veikos padariniai, priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių, veikos padarymo vieta,

---

³⁷⁴ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.* - Vilnius: Justitia, 2006. P. 175.

laikas, įrankiai, priemonės, kitos aplinkybės bei veikos motyvas ir tikslai³⁷⁵. Panašiai nusikaltimo sudėties samprata ir jos požymiai aiškinami Vokietijos, Rusijos bei kitų valstybių baudžiamosios teisės doktrinoje³⁷⁶.

Egzistuoja ir kita nuomonė, kurią Lietuvos baudžiamosios teisės moksle atstovauja V. Piesliakas³⁷⁷. Remiantis ja, subjekto amžius bei kiti specialieji jo požymiai priskiriami ne subjektyviesiems, bet objektyviesiems nusikaltimo sudėties požymiams. Minėto mokslininko teigimu, objektyviuosius nusikaltimo sudėties požymius galima sąlyginai skirstyti į dvi grupes: 1) objektyvius, apibūdinančius nusikalstamą veiką ir 2) objektyvius, apibūdinančius asmenį, padariusį nusikalstamą veiką. Pastarajai grupei priskiriami asmens, trauktino baudžiamojon atsakomybėn, amžių bei specialaus nusikaltimo subjekto požymiai.

Kai kurių šalių baudžiamojoje teisėje nusikaltimo sudėties sąvoka nevertinama. Pavyzdžiui, bendrosios teisės (*common law*) sistemos šalių (Anglijos, buvusių jos kolonijų, JAV) baudžiamoji teisė nužudymo sudėties sąvokos apskritai nevertina, o Prancūzijos baudžiamojoje teisėje ši sąvoka vartojama labai ribotai. Kita vertus, praktiškai visų valstybių baudžiamosios teisės teorija ir praktika yra sukūrusi atitinkamas bendras taisykles apie tam tikrų elementų ar požymių, be kurių negali būti nusikaltimo ir neiškyla baudžiamoji atsakomybė, būtinumą. Neretai šios taisyklės vienaip ar kitaip įtvirtintos baudžiamuosiuose įstatymuose.

Anglijos baudžiamojoje teisėje nusikaltimo sudėties sąvoka nevertinama, tačiau vadovaudamiesi pagrindiniu Anglijos baudžiamosios teisės principu, kuris yra apibrėžiamas lotyniška maksima *actus non facit reum, nisi mens sit rea* (veika nėra nusikaltimas, jei subjekto sąmonėje nėra kaltės), anglų teisininkai sukūrė bendrą taisyklę apie dviejų elementų, be kurių negali būti

---

³⁷⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). / Abramavičius A. et al. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 26 - 28

³⁷⁶ Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 56 – 60; Jescheck H. H. Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil. 4 Auflage. Berlin, 1988. P. 228 – 236; Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. / Козаченко И. Я. et al. Москва: Норма, 2001. P. 118 – 120; Марцев А. И. Общие вопросы учения о преступлении. Омск, 2000. P. 26 – 29.

³⁷⁷ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006. P. 180

baudžiamosios atsakomybės, būtinumą. Tam, kad būtų galima patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, būtina nustatyti: 1) atitinkamą išorinį kaltininko elgesį (doktrinoje įvardinamą lotynišku terminu *actus reus*) ir 2) atitinkamą kaltininko nusikalstamą sumanymą (lot. *mens rea*) *actus reus* padarymo metu³⁷⁸. Lyginant su nusikaltimo sudėties samprata Lietuvos baudžiamajoje teisėje, šie du elementai praktiškai atitinka objektyviusius ir subjektyviusius nusikaltimo sudėties požymius, kurie apima ir subjekto pakaltinamumo požymį.

Teisingam nusikaltimų kvalifikavimui nusikaltimo sudėties institutas turi didelę reikšmę. Nusikaltimo kvalifikavimas – tai tapatumo tarp veikos požymių ir BK Specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje numatytos nusikaltimo ar baudžiamajo nusizengimo sudėties nustatymas ir šio tapatumo įtvirtinimas procesiniuose dokumentuose. Baudžiamajame įstatyme numatytos veikos viena nuo kitos skiriasi pagal jų požymius sudarančias sudėtis. Taigi konkretūs nusikaltimo sudėties požymiai yra pagrindinė priemonė vieną BK numatytą nusikaltimą atriboti nuo kitų. Pagal kelis nusikaltimo sudėties požymius nusikaltimai gali sutapti (pavyzdžiui, tame pačiame BK skyriuje įtvirtinti nusikaltimai sutampa pagal savo objektą, t. y. teisinius gėrius, į kuriuos yra kėsinamasi nusikalstamomis veikomis), tačiau visuomet yra toks nusikaltimo sudėties požymis, kuris leidžia nusikaltimą atriboti nuo kitų, ypač nuo giminingų nusikaltimų sudėčių.

Siekiant išsiaiškinti, su kokiomis problemomis kvalifikuojant nužudymus susiduriama teismų praktikoje, kokios priežastys nulemia būtinybę perkvalifikuoti kaltinamojo veiką nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme, rengiant disertaciją atliktas sociologinis tyrimas, kuriame dalyvavo penkių Respublikoje veikiančių apygardų teismų teisėjai, nagrinėjantys baudžiamąsias bylas. Respondentai buvo paprašyti pateikti informaciją apie tokias jų nagrinėtas nužudymų bylas, kuriose veiką teko perkvalifikuoti, teismo priimti procesiniai sprendimai skūsti apeliacine bei kasacine tvarka skunduose išdėstant motyvus, susijusius su veikos kvalifikavimu.

---

³⁷⁸ Robinson P. H. *Fundamentals of Criminal Law*. Boston, Toronto, 1998. P. 98 – 102.

Susipažinus su tyrimo rezultatais nustatyta, jog veikos perkvalifikavimas nužudymų bylose nėra retas atvejis. Bylos, kuriose teismas veiką perkvalifikavo, sudaro kiek mažiau nei ketvirtadalį (24 procentus) bylų, informaciją apie kurias pateikė tyrimo dalyviai. Iš šio skaičiaus santykinai didžiausia dalis tenka byloms, kuriose kaltinamojo veika buvo perkvalifikuota į lengvesnę. Tokį būtinumą dažniausiai (pusė visų perkvalifikavimo į lengvesnę veiką atvejų) sąlygojo tai, jog nepasitvirtino veiką kvalifikuojančios aplinkybės. Dažniausiai nagrinėjant bylą teisme neįrodyti likdavo tokie nužudymą kvalifikuojantys požymiai kaip bejėgiška nukentėjusiojo būklė, chuliganiškos ir savanaudiškos paskatos, kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas.

Iš respondentų pateiktų pavyzdžių galima teigti, kad praktiškai kvalifikuojant nusikalstamas veikas, susijusias su neteisėtu kito asmens gyvybės atėmimu, neretai klystama ir atskiriant tyčinį nužudymą nuo neatsargaus gyvybės atėmimo. Pagal apklausos duomenis matyti, kad 38 procentus visų analizuotų bylų sudaro tokios, kuriose teismas kaltininko veiką perkvalifikavo į lengvesnę. Veikos perkvalifikavimą nulėmė tai, jog neįrodyta, kad kaltininkas siekė nužudyti tyčia.

Atvejų skaičius, kai nužudymų bylose kaltinamųjų veikos buvo perkvalifikuotos į sunkesnes sudaro palyginus nedidelę dalį – 8 procentus.

Toliau darbe bus nagrinėjami nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių sudėties požymiai, nes teisingas jų suvokimas leidžia atriboti šią nužudymo rūšį nuo gretimų nusikaltimų, kuriais kėsiamasi į kito žmogaus gyvybę, sudėčių. Ikiteisminio tyrimo institucijų ir teismų praktikoje tai yra esminė teisingo nusikaltimų kvalifikavimo prielaida.

1. Nužudymo objektas

Baudžiamosios teisės doktrina nusikaltimo objektu pripažįsta tokius baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius, į kuriuos kėsiamasi nusikalstama veika ir jiems padaroma žala ar sukeliama žalos atsiradimo grėsmė. Nusikaltimo objektas būdingas kiekvienai nusikalstamai veikai, todėl teisingas jo nustatymas padeda ne tik suvokti teisinę nusikalstamos veikos prigimtį, turinį, formą, bet ir atskirti veikas nuo panašių nusikaltimų bei kitų teisės pažeidimų. Būtent nusikaltimo objektas atspindi kiekvienos nusikalstamos veikos kryptingumą. Nuo objekto priklauso nusikaltimo pavojingumas, jo priskyrimas atitinkamoms nusikaltimų rūšims.

Bet kuris nužudymas – tiek be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, tiek kvalifikuotas yra priskiriamas nusikaltimų žmogaus gyvybei kategorijai. Neretai pažymima, jog Baudžiamojo kodekso Specialioji dalis yra struktūrizuojama į atskirus skyrius priklausomai nuo to, į kokį objektą yra kėsiamasi nusikalstamomis veikomis, tačiau vienareikšmišką atsakymą į klausimą, kas yra nužudymo objektas, baudžiamosios teisės teorijoje surasti sunku.

Bendriausia prasme objektas yra tai, į ką kėsiamasi nusikalstama veika. Vieni autoriai mano, kad nusikaltimu yra kėsiamasi į subjektyvias asmens teises (pavyzdžiui, teisę gyventi), sunaikinama ar pažeidžiama kieno nors teisė, trukdoma tokia teise pasinaudoti ar nevykdomi kieno nors teisėti reikalavimai. Štai A. N. Krasikovas teigia, jog nužudant yra pažeidžiama asmens teisė į gyvybę, o ne visuomeniniai santykiai. Tiesioginiu nužudymo objektu A. N. Krasikovas laiko kiekvienam žmogui priklausančią teisę į gyvybę³⁷⁹.

Kiti autoriai nusikalstamos veikos objektu laiko visuomeninius santykius. Pavyzdžiui, V. E. Melnikova (Мельникова) teigia: „Nusikaltimo objektas yra visuomeniniai santykiai. Tačiau pažymėtina, kad jie objektu

---

³⁷⁹ Красиков А. Н. Уголовно правовая охрана прав человека в России. - Саратов :Полиграфист, 1996. P. 2-3.

tampa tik tuomet, kai atliekama konkreti veika, kuri jiems visuomeniniams santykiams sukelia žalą ar kelia žalos atsiradimo grėsmę³⁸⁰. N. G. Kadnikovas (Кадников) nusikaltimo objektu laiko baudžiamojo įstatymo saugomus santykius, pasireiškiančius visuomeniškai reikšmingomis materialinėmis ir nematerialinėmis vertybėmis, interesais, kuriems nusikaltimu padaroma žala arba kyla tokios žalos atsiradimo grėsmė³⁸¹. Kai kurie autoriai nužudymo objektu įvardina visuomeninius santykius, susijusius su žmogaus gyvybės ir jo sveikatos apsauga. G. A. Krygeris (Кригер) ir V. K. Glitinas (Глигин) teisę į gyvybę laiko objektyvia kiekvieno žmogaus teise, kurią atitinka likusių visuomenės narių pareiga susilaikyti nuo kėsinių į gyvybę³⁸². Visuomeninis santykis, kurio turinį sudaro teisė į gyvybę bei pareiga šios teisės nepažeisti yra objektas, į kurį kėsinamasi padarant nužudymą.

N. F. Kuznecova³⁸³ nusikaltimo objektu be visuomeninių santykių laiko ir socialinius interesus. Esama autorių, kurie teigia, kad nusikaltimu yra pažeidžiamos ne subjektyvios teisės ar visuomeniniai santykiai, o objektyvūs gėriai, kuriuos žmonės turi iš prigimties arba visuomenė įtvirtina juos teisės normose. Autoriaus nuomone, nusikalstama veika yra kėsinamasi į tam tikras vertybes, todėl nusikalstamos veikos sudėties objektu reikėtų laikyti teisinius gėrius, kurie yra saugomi baudžiamojo įstatymo.

Dalis autorių, kurių tarpe N. S. Tagancevas, nusikaltimo objektu laikė moralinio pobūdžio draudimą (įsakymą)³⁸⁴ bei teisės normą³⁸⁵. Tačiau tokį požiūrį į nusikaltimo objektą paneigia šiuolaikinė baudžiamosios teisės teorija: „teisinėje normoje yra išreiškiami, nurodomi tie teisiniai gėriai, kurie yra saugomi baudžiamojo įstatymo. Teisės norma tam tikra prasme yra teisinių

³⁸⁰ Уголовное право Российской Федерации. Общая часть. Издание второе переработанное и дополненное. / Здравомыслов Б. Д. et al. Москва: Юристъ, 1999. P. 106.

³⁸¹ Кадников Н. Г. Объект преступления по уголовному праву России. Москва, 2000. P. 39.

³⁸² Кригер Г. А. К вопросу о понятии объекта преступления в советском уголовном праве // Вестник МГУ. 1955. Nr. 1. P. 122. Глигин В. К. Проблема правовой охраны общественных отношений. Ленинград, 1979. P. 31

³⁸³ Уголовное право. Общая часть / Борзенков, Г. Н. et al. Москва: издательство Московского университета, 1991. P. 98.

³⁸⁴ Draudimą atimti kito asmens gyvybę ir požiūrį į nužudymą kaip antvisuomeninę veiką randame aiškiai išreikštą Senajame Testamente, pasakojančiame Kaino, nužudžiusio brolių Abelį, istorijoje. Išėjimo knygoje 21, 12-14 pasakyta: „Tas, kas suduos žmogui taip, jog šis mirs, pats tebūnie atiduotas mirčiai.“

³⁸⁵ Таганцев Н. С. Лекции по русскому уголовному праву Санкт-Петербург, 1895. P. 178.

gėrių išraiškos, jų aprašymo baudžiamajame įstatyme forma. Nusikaltimu žala yra padaroma ne teisė normai, o jos saugomiems teisiniams gėriams³⁸⁶.

Kai kurių baudžiamosios teisės mokslininkų darbuose yra mėginama apjungti dvi pirmąsias pozicijas nužudymo objekto klausimu. Pasak N. I. Zagorodnikovo, kalbant apie gyvybę, yra turima omenyje ne tik fiziologinė šios sąvokos reikšmė, bet ir visuma socialinių santykių, susijusių su asmenybės apsauga³⁸⁷.

Tai, jog teisė į gyvybę ir su jos apsauga susiję visuomeniniai santykiai sudaro dvi reikšmines sąvokos „nužudymo objektas“ puses, teigia ir nemažai kitų autorių³⁸⁸. Tokią nuomonę išsamiausiai motyvuoja J. A. Demidovas (Демидов), pabrėžęs jog: „Gyvybės ar sveikatos vertė yra nepalyginamai didesnė nei visuomeninių santykių, į kuriuos yra kėsinamasi nusikaltimu. Įvertindamas vertybinę proporciją tarp visuomeninių santykių, kuriems nusikaltimu padaroma žala, ir žmogaus sveikatos bei gyvybės, įstatymas pastaruosius nurodė kaip objektus, kuriuos saugo baudžiamosios teisės normos, nustatančios atsakomybę už nužudymą ir sveikatos sutrikdymą. Priešingas teorinis klausimo sprendimas, t. y. pripažinimas nusikaltimo objektu tik visuomeninių santykių, neatitinka nei etinių nuostatų dėl asmenybės vertingumo, nei tiesioginių įstatymo nuorodų“³⁸⁹.

Manytina, kad sprendžiant nužudymo objekto klausimą, racionaliausia ir išsamiausia reikėtų laikyti paskutiniąją nuomonę, kuri žmogaus gyvybę traktuoja kompleksiskai, t. y. ne tik kaip teisės normomis saugomą subjektinę teisę, tačiau kaip savarankišką biologinę, dvasinę bei socialinę vertybę.

Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje nusikaltimo objektu apskritai yra siūloma laikyti teisinį gėrį. Šis gėris gali priklausyti konkrečiam asmeniui. Tada kėsinimasis į jį tampa asmens subjektyviosios teisės pažeidimu.

³⁸⁶ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 162*

³⁸⁷ *Загородников Н. И. Понятие объекта преступления в советском уголовном праве // Труды Военно – юридической академии. 1951. Т. XIII. P. 42*

³⁸⁸ *Пионтковский А. А. Объект преступления // Советское уголовное право: Часть общая. Москва, 1959. P. 119. Кудрявцев В. Н. О соотношении объекта и предмета преступления // Советское государство и право. 1951. Nr. 8. P. 59*

³⁸⁹ *Демидов И. А. Человек – объект уголовно правовой охраны // Советское государство и право. 1972. Nr. 2*

Kiekvieno žmogaus teisė į gyvybę *a priori* yra subjektyvi teisė, teisinis gėris, kuris priklauso kiekvienam asmeniui. Kita vertus, teisinis gėris teisės normų taip pat gali būti saugomas ir kaip visuomeniškai reikšmingas, nesvarbu, kam jis priklauso. Kai kuriais atvejais nusikaltimu kėsinantį į visuomenišką gėrį gali būti pažeidžiamas ir subjektyvios asmens teisės. Pavyzdžiui, kėsinantį į Respublikos Prezidento, Seimo ar Vyriausybės nario gyvybę yra pažeidžiamas ne tik visuomeniškas gėris – politiniai valstybės pagrindai, tačiau taip pat ir subjektyvi teisė į gyvybę³⁹⁰.

Pagrindinis ir tiesioginis nužudymo objektas yra kito žmogaus *gyvybė*. J. Nocius nužudymo objektu laiko kito žmogaus gyvybę. Pasak jo, tai individo – *homo sapiens* būklė nepriklausomai nuo individualių jo savybių. Veikos kaip nužudymo kvalifikavimui neturi reikšmės, ar žmogus jaunas, sveikas, protingas ir stiprus ar tik gimęs, senas, ligotas, bejėgis, mirštantis. Kaip ir šios fizinės žmogaus savybės, reikšmės neturi žmogaus intelektas, o tuo labiau tokios socialinės kvalifikacijos kaip pilietybė, tautybė, socialinė padėtis. J. Nocius pažymi, kad esminė aplinkybė čia yra tai, kad žmogus gyvas, o asmenybe, socialine būtybe jis gali dar nebūti ar jau nebebūti.³⁹¹ Lenkijos Baudžiamojo kodekso komentare yra pažymima, kad „saugodama žmogaus gyvybę baudžiamoji teisė iš esmės neskirsto žmonių. Kiekviena moters pagimdyta būtybė yra žmogus ir naudojasi tokia pačia teisine apsauga. Tačiau tam tikri žmogaus, kaip nusikaltimo aukos (nukentėjusiojo) požymiai, gali turėti įtakos bausmės dydžiui, pavyzdžiui, jeigu nukentėjusysis yra bejėgis kūdikis ar nusėjęs žmogus³⁹²“.

Kai kurie Lietuvos bei užsienio valstybių baudžiamosios teisės mokslininkai (K. Jovaišas³⁹³, S. V. Borodinas³⁹⁴) laikosi nuomonės, kad šalia žmogaus gyvybės kaip tiesioginį nužudymo objektą reikia išskirti ir

---

³⁹⁰ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 160.

³⁹¹ Nocius Juozas. Nusikaltimai žmogui. Vilnius, 1998. P. 8-9.

³⁹² Kodeks karny. Komentarz. / Bojarski M., Filar M. P. 448-449. Atkreiptinas dėmesys, kad Lenkijos BK nenumato tokių nužudymų kvalifikuojančių požymių, kaip, pavyzdžiui, mažamečio nužudymas, todėl į šias nukentėjusiojo savybes yra atsižvelgiama individualizuojant ir skiriant bausmę.

³⁹³ Jovaišas K. Cit. op. P. 18.

³⁹⁴ Borодин С. В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Москва, 1994. P. 18.

visuomeninius santykius, saugančius žmogaus gyvybę kaip jo egzistencijos pagrindą. Tokia nuomonė grindžiama visuomenine žmogaus gyvybės prigimtimi – teigiama, jog būtų neteisinga žmogaus gyvybę sieti tik su biologiniais procesais, nes žmogus visų pirma yra visuomeninių santykių dalyvis ir apskritai visuomenės dalis. Aptariamoms pozicijoms šalininkai gyvybę laiko neatsiejama nuo visuomeninių santykių ir pastaruosius traktuoja kaip nusikalstamo kėsینimosi į žmogaus gyvybę objektą. Autoriaus nuomone, visuomeninių santykių priskyrimas tiesioginiam nužudymo objektui yra nepakankamai pagrįstas. Vargu ar galima teigti, kad egzistuoja bent viena nusikalstama veika, kuri nedarytų vienokios ar kitokios įtakos visuomeniniams santykiams ar viešiesiems interesams. Kitaip tariant, bet kurioje veikoje, pripažintoje nusikalstama, yra „užprogramuota“ grėsmė visuomeniniams santykiams, normaliam jų egzistavimui, kuri įgyja objektyvią išraišką padarius teisei priešingą, t. y. nusikalstamą veiką.

Įvertinant tai, kas pasakyta, vienu iš nužudymo sudėties, numatytos LR BK 129 str. 1 d., elementų – objektu mes turime laikyti žmogaus gyvybę, kuri traktuotina ne tik kaip natūralus, biologinis žmogaus egzistavimo procesas, bet ir kaip tam tikra dalis visuomenėje susiklostančių socialinių santykių.

Šiuo atveju reikšminga atskirti sąvokas „žmogus“ ir „asmenybė.“ Jos nėra tapačios, nes asmenybę apsprendžia žmogaus socializacijos procese įgytos ir suformuotos savybės. Asmenybė yra platesnė sąvoka negu žmogus. Savo esme asmenybė yra žmogus, sąlygotas visuomenės ir jo santykių su visuomene, kuris pajėgus suvokti save, sąmoningai veikti bei skirti save nuo likusio pasaulio³⁹⁵.

Taigi asmenybė – tai socialinė kategorija. Dar senovės romėnų teisininkai, apibrėždami teisės subjektą, jį vadino *persona*. Bendrinėje lotynų kalboje žodis *persona* reiškė teatro vaidinimuose naudojamą kaukę, tuo tarpu juridine prasme *persona* – tai asmuo, kuris gyvendamas visuomenėje tampa tam tikrų visuomeninių – teisinių santykių subjektu, atlieka tam tikrą socialinį

---

³⁹⁵ *Psichologija studentui. Vadovėlis. - Kaunas: Technologija, 2000.*

vaidmeni³⁹⁶. Tokiu būdu, žmogaus kaip socialinės būtybės egzistavimas yra susijęs ne vien su fiziologinių reikmių užtikrinimu, bet taip pat ir su siekiu užmegzti socialinius ryšius, todėl neteisėtas gyvybės atėmimas yra nusikaltimas, kuriuo kėsiniama į žmogų ne tik kaip į biologinę, tačiau ir į socialinę būtybę. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne pateikiamos dvi sąvokos „asmenybė“ reikšmės. Asmenybė – tai atskiras žmogus, individas. Taip pat kaip asmenybė yra įvardinamas žmogus su ryškiais (paprastai teigiamais) vidiniais bruožais³⁹⁷.

Baudžiamosios teisės teorijoje yra įvairių pozicijų dėl nusikaltimo dalyko. Kai kurie autoriai teigia, kad nusikaltimo dalykas yra materialus daiktas, kurį veikiant pažeidžiamos įstatymo saugomos vertybės³⁹⁸. Kiti dalyką apibrėžia kaip materialią teisinio gėrio išraišką realiame pasaulyje³⁹⁹. Pastaraisiais metais doktrinoje reiškiamą poziciją, kad nusikaltimo dalykas - tai „tenkinančios žmonių poreikius įvairių rūšių materialinės ir nematerialinės vertybės, kurių atžvilgiu naudojamas nusikalstamas poveikis (arba neteisėtas elgesys) sukelia žalą arba kelia jos atsiradimo grėsmę“⁴⁰⁰.

Ar nusikaltimo dalykas yra būtinas kiekvienai nusikalstamai veikai, priklauso nuo to, kaip traktuosime patį dalyką. Jeigu jis siejamas su materialia teisinio gėrio išraiška, akivaizdu, kad ne, nes sunku įsivaizduoti nusikaltimo dalyką tokiam nusikaltime kaip trukdymas atlikti religines apeigas ar religines iškilmes (BK 171 str.). Tuo tarpu pritariant paskutinei nuomonei, tampa problemiška atriboti dalyką nuo objekto.

Nužudymo sudėties specifika yra ta, kad nukentėjusio asmens, kuriam buvo sunkiai sutrikdyta sveikata ar atimta gyvybė, negalima tapatinti su „daiktu“. Tokią nuomonę palaiko ir baudžiamosios teisės teoretikai, teisinėje literatūroje pripažįstantys, kad kai kuriose nusikaltimų sudėtyse dalyko nurodyti neįmanoma, nes nusikaltimo dalykas – tai materialūs, apčiuopiami

---

³⁹⁶ Дождев Д. В. Римское частное право. Москва: Норма, 2004. P. 279-283.

³⁹⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (prieiga internete): <http://www.autoinfa.lt/webdic/>, prisijungimo laikas 2008-12-11

³⁹⁸ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius. Justitia. - 2006.

³⁹⁹ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. - Vilnius: Eugrimas. 2001. P. 166.

⁴⁰⁰ Новоселов Г. П. Учение об объекте преступления. – Москва, 2001. P. 53.

daiktai, kurie gali būti fiksuojami ir matuojami. Tuo tarpu nužudymo atveju nusikalstama veika yra nukreipta į žmogų, t. y. žala padaroma jo gyvybei. Nužudant yra tiesiogiai kėsinamasi į žmogų, kuris tiek teisės teorijoje, tiek praktikoje yra vadinamas ne dalyku, o nukentėjusiuoju.

Nužudymo dalykas yra žmogus, todėl paprastai šiuo atveju vartojama ne dalyko, o nukentėjusiojo sąvoka. Kaip minėta, žmogaus gyvybės teisinei apsaugai neturi reikšmės jo fizinė, psichinė būklė, amžius bei kitos individualios savybės. Tačiau kiekvienu konkrečiu atveju, siekiant teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką, tinkamai įvertinti jos pavojingumo laipsnį bei paskirti teisingą bausmę, būtina nustatyti kiek įmanoma išsamesnius duomenis apie nukentėjusįjį, ypač tuomet, kai su nukentėjusiuoju susiję požymiai baudžiamajame įstatyme numatyti kaip nužudymą kvalifikuojančios aplinkybės (pavyzdžiui, mažamečio, bejėgiškos būklės asmens ar nėščios moters nužudymas ir pan.).

Nužudymo atveju problema kyla dėl to, kad šio nusikaltimo dalykas persipina su nukentėjusiuoju, todėl paprastai vartojama nukentėjusiojo, o ne dalyko sąvoka ir tai aiškintina, be kita ko ir etiniais sumetimais – žmogaus pripažinimas nusikaltimo dalyku, tam tikra prasme būtų jo nuvertinimas.

Žudomas žmogus turi būti gyvas, fiziologiškai funkcionuojantis, jau gimęs ir dar nemiręs⁴⁰¹.

Anglosaksų teisėje kalbant apie nužudymo objektą ir apibūdinant nukentėjusįjį teigiama, kad prieš keliant bet kokį klausimą apie asmens atsakomybę už neteisėtą gyvybės atėmimą (*homicide*) privalo būti nustatyta, kad jis nužudė „mažančią, protaujančią“, t. y. žmogišką būtybę. Kai kuriais retais atvejais, žmogiškų būtybių atžala gali būti taip deformuota, jog joje sunkiai tegalima atpažinti žmogišką būtybę arba to padaryti apskritai neįmanoma. Tokio naujagimio gimimas gali būti sąlygotas gamtos anomalijos (apsigimimas) arba radiacijos poveikio ar būti narkotinių medžiagų vartojimo padarinys. Tokie naujagimiai gali būti anencefaliniai, t. y. neturintys galvos ir smegenų (nors gali turėti smegenų kamieną) arba ektokardiniai

---

⁴⁰¹ *Ibidem*

(nesusiformavusi širdis). Kai kada jie gali būti panašūs į žuvį ir turėti žiaunas, rankas ir kojas su plėvėmis, neregiai. Šios „pabaisos“ dažniausiai gimsta negyvos, tačiau kai kurios išgyvena tam tikrą laiko tarpą, kuris gali svyruoti nuo keleto minučių iki kelių dienų ar net keleto savaitių. Jeigu asmuo užmuša tokią būtybę, gali kilti klausimas, ar padarytas nusikaltimas žmogaus gyvybei. Pirmiau buvo reikšta nuomonė, jog „pabaisa“ nėra ginama įstatymo⁴⁰², tačiau visiškai įmanoma, kad teismas žmogišką būtybę gali laikyti bet kurią moters pagimdytą būtybę. Pavyzdžiui, byloje *Rance v. Mid-Downs Health Authority* teisėjas *Brook* išreiškė atskirąją nuomonę, jog anecefalinis naujagimis yra ginamas Nužudymų įstatymo⁴⁰³.

Manytina, kad anksčiau anglosaksų baudžiamosios teisės doktrinoje vyravusi pozicija neatitinka žmogaus gyvybės kaip didžiausios vertybės apsaugos poreikių. Tą patvirtina faktas, jog vėliau toje pačioje anglosaksų baudžiamosios teisės doktrinoje nuomonė šiuo klausimu pakito. Vystantis šiuolaikinei medicinai atsiranda vis daugiau galimybių gyventi neišnešiotiems ar turintiems didelių apsigimimų kūdikiams.

Žmogaus gyvybės pradžios momentas, nors pastaruoju metu ir sukelia daug diskusijų, siejamas su tam tikrais gyvybingumo kriterijais ir nepriklauso nuo to, ar vaisius apsigimęs. Teisinėje literatūroje⁴⁰⁴ kol kas yra išskiriamos trys pagrindinės žmogaus gyvybės pradžios teorijos, t. y. gyvybę asmuo turi nuo vaisiaus pradėjimo momento, nuo tam tikro vaisiaus vystimosi momento arba nuo gimimo momento. Kiekviena iš šių teorijų turi savo privalumų ir trūkumų, jos yra viena kitą papildančios, tačiau vienos, kuri būtų universali ir tinkama nustatant gyvybės pradžios momentą, nėra.

Baudžiamasis įstatymas nepaaiškina, nuo kurio momento žmogus yra laikomas gyvas. Lietuvoje vaiko gimimo momentas yra reglamentuotas Vaiko

---

⁴⁰² Williams G. *The Sanctity of Life and the Criminal Law.* - London: Faber & Faber, 1958. P.31-35.

⁴⁰³ Card Cross and Jones. *Cit. op.* P. 190-191.

⁴⁰⁴ Kavoliūnaitė E. *Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos// Teisės problemos, 2005. Nr. 2(48). Шапов P. Начало уголовный - правовой охраны жизни человека: опыт юридического анализа//Уголовное право. 2005. Но.1*

gimimo momento nustatymo įstatyme⁴⁰⁵. Šio įstatymo 4 str. 2 d. yra nurodoma, kad „vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo“. Remiantis to paties įstatymo 2 str. 2 d., „vaiko gyvybingumo požymiai yra savarankiškas kvėpavimas ir širdies plakimas“. Vadovaujantis šiais kriterijais sprendžiama, ar naujagimis gimė gyvas, o jo būklė bei išvaizda nužudymo kvalifikavimui reikšmės neturi. Tokios pozicijos laikymąsi patvirtina ir teismų praktikos pavyzdžiai. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo nuosprendžiu⁴⁰⁶ J. G. nuteista pagal BK 129 str. 2 d. 2, 3 p. už tai, kad kieme esančiame lauko tualete pagimdžiusi bejėgiškos būklės naujagimį tyčia aštriu daiktu nupjovė virkštelę ir įmetė naujagimį į tualetą fekalių duobę, kur kūdikis dėl mechaninės asfiksijos, patekęs į kvėpavimo takus tualetu turiniui, mirė. Skųsdama pirmosios instancijos nuosprendį apeliacine tvarka, nuteistoji apeliaciniame skunde nurodė, kad pirmosios instancijos teismas visiškai neatsižvelgė į tai, kad kūdikis gimė nesveikas – jam buvo nustatytas galvos smegenų didžiųjų pusrutulių neišsivystymas. Lietuvos apeliacinis teismas pasisakė, kad BK įtvirtintos teisės normos gina žmogaus teises bei laisves, tarp jų ir teisę į gyvybę nuo nusikalstamų veikų nepriklausomai nuo nukentėjusiojo sveikatos būklės, todėl padarytos nusikalstamos veikos kvalifikavimui neturi įtakos tai, ar jos padarymo metu nukentėjusysis asmuo buvo ligotas, ar sveikas. Specialisto išvadoje nurodyta, kad naujagimiui nustatyta įgimta yda – galvos smegenų didžiųjų pusrutulių neišsivystymas, tačiau šioje išvadoje taip pat nurodyta, kad naujagimis gimė išnešiotas ir gyvybingas. Todėl aplinkybė, jog naujagimiui nustatyta įgimta yda, neturi reikšmės padarytos nusikalstamos veikos kvalifikavimui. Ši apeliančios nurodyta aplinkybė nemažina padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo ir nešvelnina atsakomybės už šios veikos padarymą⁴⁰⁷.

---

⁴⁰⁵ Lietuvos Respublikos 2002-04-04 Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas Nr. IX-837 // Valstybės Žinios, 2002. Nr. 43-1602.

⁴⁰⁶ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-221/2008.

⁴⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2008-05-14 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-221/2008.

Žmogaus gyvybė biologiniu požiūriu - nuolatinis, nenutrūkstamas medžiagų apykaitos procesas, kuriam pasibaigus, baigiasi ir žmogaus gyvybė. Nužudymo sąvoka neatsiejama nuo žmogaus gyvenimo ir mirties. Visais atvejais svarbu teisingai nustatyti žmogaus gimimo ir mirties momentus. Tai ypač aktualu norint teisingai kvalifikuoti nužudymą ir atskirti jį nuo kitų nusikalstamų veikų (pavyzdžiui neteisėto aborto). Šie du klausimai, ypač gimimo momento nustatymas, sukelia tam tikrų keblumų, o medicinos ir teisės literatūroje tebėra ginčo dalykas.

Egzistuoja nemažai teorijų⁴⁰⁸, kurios skirtingai sprendžia klausimą, koks momentas laikytinas žmogaus gyvybės pradžia. „Gimdymo pradžios“ teorijos šalininkai (J. Nocius⁴⁰⁹, A. Pėstininkas⁴¹⁰, A. Klimka⁴¹¹, E. F. Pobegailo⁴¹², A. Schönkė ir H. Schröderis⁴¹³) žmogaus gyvybės pradžios momentu laiko gimdymo pradžią. Jų teigimu, prasidėjus fiziologiniam gimdymo procesui, nors naujagimis dar nėra išėjęs iš iščių, jis jau yra žmogus.

V. N. Kudriavcevas ir S. V. Borodinas⁴¹⁴ žmogaus gimimo pradžia pripažįsta momentą, kuomet visas gyvybingas kūdikio kūnelis atsiskiria nuo motinos kūno („Pasirodymo iš motinos iščių“ teorija).

Kitas Rusijos baudžiamosios teisės teoretikas S. Bojarovas⁴¹⁵ mano, kad svarbiausias požymis nustatant gyvybės pradžios momentą yra vaiko išstūmimas per gimdos kaklelį po to, kai vaisius jau yra gyvybingas. Gyvybingumo savybę vaisius įgyja po 28 nėštumo savaičių, tačiau visiškai subręsta tik nėštumo pabaigoje (keturiasdešimtąją savaitę). S. Bojarovas daro

---

⁴⁰⁸ *Esama nuomonių, jog gyvybės pradžią reikėtų sieti su žmogaus smegenų funkcionavimo pradžia, apvaisinimu, embrioninė gemalo būkle, pirmuoju įkvėpimu ar judėsiu motinos iščiose ir pan. (žiūr. Docka P. Nuo aborto iki žmogžudystės // Justitia. 1999. Nr. 3. P. 16-19.)*

⁴⁰⁹ Nocius J. Cit. op. P. 9.

⁴¹⁰ Pėstininkas A. Nusikaltimai asmeniui. - Vilnius: Mintis, 1984. P. 6.

⁴¹¹ Klimka A. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai. - Vilnius: Leidykla „Mintis“, 1964. P. 5.

⁴¹² *Уголовное право России: учебник для вузов в 2-х томах. . Особенная часть. / Красиков Ю. А. et al Москва: Издательство „НОРМА“, 2000. Том 2. P. 13.*

⁴¹³ Schönke A.; Schröder H. *Strafgesetzbuch. Kommentar. 26 Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2001. P. 1672.*

⁴¹⁴ *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. / Бородин С. В. et al. Москва: Юристъ, 1997. P. 265.*

⁴¹⁵ Бояров С. *Проблемы определения начала жизни человека в уголовном праве. Уголовное право, 2004, Nr. 4. P. 13-14*

išvadą, kad pirmasis žmogaus gyvenimo momentas yra kūdikio, kurio širdies plakimas nustatytas, nors vienos kūno dalies pasirodymas iš motinos organizmo.

Tuo tarpu „Pirmojo savarankiško įkvėpimo“ arba „Kvėpavimo pradžios“ teorijos šalininkai (K. Jovaišas⁴¹⁶, V. F. Karaulovas⁴¹⁷, N. G. Kadnikovas⁴¹⁸, A. Marekas⁴¹⁹) mano, kad žmogaus gimimo momentas – tai pirmo savarankiško oro įkvėpimo momentas. Žmogus laikomas gyvu nuo to momento, kai naujagimis savarankiškai įkvepia savo plaučiais⁴²⁰.

Būtina paminėti, jog egzistuoja daugybė gyvybės pradžios teorijų: „apvaisinimo“, „pirmojo širdies dūžio“, „virkštelės nukirpimo“, „kvėpavimo pradžios“ ir kt. Pvz., R. Šarapovas (Шарапов) gyvybės pradžia siūlo sieti su žmogaus smegenų funkcionavimo pradžia. Pasak jo, „žmogaus gyvybės pradžia siejama su smegenų ląstelių masės (galvos smegenų), kuri lemia vaisiaus gyvybingumą, susiformavimu. Tai įvyksta motinos iščiose dar gerokai iki kūdikio gimimo (apie penktąjį nėštumo mėnesį)“⁴²¹. Todėl šis autorius žmogaus gyvybės pradžia teisiniu aspektu siūlo laikyti žmogaus smegenų susiformavimo momentą, o tiksliau – 22 nėštumo savaitę.

Kai kurie Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikai taip pat išskiria „pirmojo judesio“ ir „virkštelės nukirpimo teorijas“. „Pirmojo judesio“ teorija teigia, kad vienas iš svarbiausių išorinių mirties požymių yra judesių nebuvimas, o jeigu žmogus juda, jis jau yra gyvas. Žmogaus gyvybės pradžia siūloma laikyti pirmąjį vaisiaus judesį, kuris pastebimas keturioliktąją nėštumo savaitę. Pagal „virkštelės nukirpimo“ teoriją gyvybės pradžia yra laikomas momentas, kai nukerpama kūdikio virkštelė, tačiau kaip teigia P. Docka, gyvybės pradžia siejantis su gimdymo pradžia, „kūdikis nenukirpta virkštele nuo kūdikio nukirpta virkštele skiriasi tuo, kad kai kurias fiziologines funkcijas

---

⁴¹⁶ Jovaišas K. *Cit. op. P. 18.*

⁴¹⁷ *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть./ Здравомыслов Б. В. et al. Москва: Юристъ, 1999. P. 22.*

⁴¹⁸ Шаргородский М. Д. *Преступления против жизни и здоровья. Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1949. P. 251.*

⁴¹⁹ Marek A. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005. P. 382.*

⁴²⁰ *Kodeks karny z komentarzem. / Wolter W. et al. Warszawa, 1973, P. 437*

⁴²¹ Шарпов Р. *Начало уголовно правовой охраны жизни человека: опыт юридического анализа // Уголовное право. 2005. Nr. 1. P. 75-77.*

atlieka per motinos organizmą, tačiau potencialiai jis jau gali egzistuoti savarankiškai⁴²².

Kiti autoriai, pvz., K. Jovaišas⁴²³, V. Stankevičius⁴²⁴, žmogaus gyvybės pradžia siūlo laikyti pirmą savarankišką iš motinos organizmo pasirodžiusio naujagimio įkvėpimą ar kūdikio atskyrimo nuo motinos kūno momentą.

J. Nocius mano, kad gyvybės pradžia reikėtų laikyti fiziologinio gimdymo pradžia. Prasidėjus fiziologiniam gimdymo procesui naujagimis dar nėra išėjęs iš iščių, tačiau jis jau yra žmogus. Vaisiaus nužudymas motinos iščiose iki gimdymo pradžios nėra traktuojamas kaip nusikalstama veika žmogaus gyvybei, o vertinamas kaip nėštumo nutraukimas⁴²⁵. Tokia nuomonė buvo sąlygota ir tos aplinkybės, kad 1961 m. redakcijos LR BK žmogaus gimimo momentu laikė fiziologinio gimdymo pradžia. Tokia išvada išplaukia iš 1961 m. redakcijos LR BK 106 str., numaćiusio motinos baudžiamąją atsakomybę už tyčinį savo kūdikio nužudymą gimdymo metu ar tuoj po gimdymo. Dėl šios priežasties, nors naujagimis dar ir neišėjęs iš iščių, prasidėjus fiziologiniam gimdymui, jis jau laikomas žmogumi.

Vieningos nuomonės dėl gyvybės pradžios nėra ir užsienio valstybių baudžiamosios teisės moksle. Pavyzdžiui vieni lenkų autoriai nurodo, kad teisiniu aspektu gyvybės pradžia turi būti laikoma „gimdymo sąrėmių pradžia, o Cezario pjūvio atveju – gimdos atvėrimas“⁴²⁶. Kiti autoriai, pvz., Francišekas Longšamps de Berjė (Francisze Longchamps de Bérier⁴²⁷) teigia, kad gyvybės pradžia galima laikyti du momentus: pradėjimą arba gimimą. Tačiau Lenkijos teisės doktrinoje labiausiai paplitusi koncepcija, pagal kurią gyvybės pradžios momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas⁴²⁸. Yra autorių, kurių nuomone, žmogus yra gyvas dar gerokai iki gimdymo pradžios. Prieštaraudami aukščiau nurodytoms nuomonėms jie teigia, kad „toks vertinimas, kuris

⁴²² Docka P. Nuo aborto iki žmogžudystės. *Justicija*, 1999, Nr. 3, P. 16-19.

⁴²³ Jovaišas K. *Baudžiamųjų įstatymų komentaras. Verslo ir komercinė teisė*, 1999, Nr. 4 – 5. P. 21.

⁴²⁴ Stankevičius V. *Baudžiamosios teisės paskaitos*. - Kaunas, 1925. P. 134.

⁴²⁵ Nocius J. *Cit. op.* 1998. P. 9

⁴²⁶ *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117 – 277 Kodeksu karnego.* / Zoll A. et al. Krakow: Kantor Wydawniczy Zakamycze, 1999. P. 217

⁴²⁷ ROME TV NEWS AGENCY REPORTS.[Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-16]. Prieiga per internetą. <<http://www.ostatniaszuflada.pl/content/view/205/63/>>

⁴²⁸ *Kodeks karny. Komentarz / Górniok O. et al. Dom wydawniczy ABC*, 2005. P. 382

nesutampa nei su biologiniu, nei su juridiniu žmogaus gyvybės pradžios momentu, lemia nepagrįstą žmogaus gyvybės apsaugos pradžios nukėlimą⁴²⁹. Pastarosios pozicijos šalininkų nuomone, žmogaus gyvybės apsauga turi prasidėti tada, kai vaikas yra pasirengęs ir gali egzistuoti atskirai nuo motinos organizmo (tai įvyksta praėjus daugiau kaip 22 nėštumo savaitėms)⁴³⁰.

Anglijos baudžiamosios teisės literatūroje nurodoma, jog pagal įstatymą gimusiu gyvu yra laikomas kūdikis, atitinkantis dvi sąlygas: visas kūdikio kūnas privalo pasirodyti iš motinos iščių, o po to kūdikis privalo nors kurį laiką egzistuoti nepriklausomai nuo motinos⁴³¹.

Nėra būtina, kad bambagyslė būtų nukirpta. Šiuolaikinėje anglosaksų teisėje negalima išskirti vienareikšmiškų kriterijų, kurie liudytų apie savarankišką kūdikio egzistenciją. Iš precedentų teisės matyti, jog kai kurie teisėjai tokiu kriterijumi laikė savarankišką kūdikio kvėpavimą, tačiau kiti be savarankiško kvėpavimo svariausiu savarankiško egzistavimo įrodymu laikė savarankišką kraujotaką. Šis nuomonių skirtumas išlieka. Pastaruoju metu sąvoka „kūdikis, galintis gimti gyvas“ teismų praktikoje nagrinėjant kūdikių nužudymo bylas yra aiškinama šitaip. Tam, kad kūdikis gimtų gyvas, yra reikalingas savarankiškas kvėpavimas. Todėl manytina, jog ateityje būtent savarankiško kvėpavimo kriterijus bus pripažintas lemiamu⁴³². Papildomo savarankiškos kraujotakos kriterijaus nustatymas nėra reikšmingas, kadangi dabar jau žinoma, jog praėjus dviems mėnesiams nuo pradėjimo, embriono širdis turi embrioninę kraujotaką, tiesiogiai nesąveikaujančią su motinos krauju. Teisei nereikšminga, ar kūdikis gimė gyvas, jeigu jis yra negyvybingas, t. y. negebantis išgyventi kad ir trumpą laiko tarpą.

Sąvokos „gimti gyvam“ reikšmė kelia kontroversijų net tarp medikų, kurie yra linkę kalbėti apie gyvybingumą, tačiau reiškia bendrą nuomonę, jog jeigu gimęs kūdikis negeba kvėpuoti, tai jis nelaikomas gimęs gyvas.

---

⁴²⁹ Шаповов Р. Начало уголовно правовой охраны жизни человека: опыт юридического анализа // Уголовное право. 2005. Nr. 1. P. 75-77.

⁴³⁰ Попов А. Н. О начале уголовно правовой охраны жизни в новом тысячелетии. // Уголовное право в XXI веке. Москва, 2002. P. 202 – 203.

⁴³¹ Card Cross and Jones. *Cit.op.* P. 191.

⁴³² *Ibidem.* P. 191

Negimusio vaisiaus sunaikinimas pagal sunkumą negali būti prilyginamas nužudymui (kaip ir bet kuriam kitam nusikaltimui prieš asmenį, kadangi toks vaisius nelaikomas asmeniu teisės prasme). Tyčinis persileidimo sukėlimas sudaro aborto nusikaltimo sudėtį. Jeigu kūdikis gimsta gyvas ir miršta dėl sužalojimų, patirtų prieš gimstant, asmuo, padaręs tokius sužeidimus, yra atsakingas už tyčinį nužudymą arba neatsargų gyvybės atėmimą, priklausomai nuo kaltės formos, kuria jis veikė.

Įvertinus įvairių autorių nuomones dėl žmogaus gyvybės pradžios, galima teigti, kad atsižvelgiant į biologinio žmogaus egzistavimo ciklo išskyrimą į gyvenimą motinos iščiose ir savarankišką egzistavimą, reikėtų atskirai kalbėti apie vaisių, kuris yra pirmajame minėto ciklo etape, ir kūdiki, apie kurį galima kalbėti tik prasidėjus gimdymui. Pritariant tam, kad vaisius gali judėti, jo smegenys funkcionuoja ir jis pats turi gyvybinį potencialą, nes embrionas būdingi visi žmogaus požymiai, reikėtų nepamiršti, kad visi šie požymiai nereiškia, jog vaikas gims gyvas, todėl reikėtų vadovautis juridiniu žmogaus gyvybės pradžios vertinimu, įtvirtintu įstatymo nuostatose. Įsigaliojus Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui (toliau tekste – LR CK)⁴³³, fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas (LR CK 2.3 str. 1 d.). Ši norma nustato bendrąjį gimimo momento konstatavimo principą, konkretizuojamą specialiais įstatymais. Tačiau pagal 2002 m. balandžio 4 d. LR vaiko gimimo momento nustatymo įstatymo⁴³⁴ 2 str., vaiko gimimu laikomas gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo. Įstatyme nurodoma, kad vaiko gyvybingumo požymiai yra savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas, o pagal šio įstatymo 4 str. vaiko gimimo momentu pripažįstamas viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo.

Taigi, pagal LR CK žmogaus gyvybės pradžia laikomas savarankiškas naujagimio įkvėpimas, o LR vaiko gimimo momento nustatymo įstatyme

---

⁴³³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262

⁴³⁴ Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 43-1602

žmogaus gyvybės pradžia pripažįstamas viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Nenagrinėjant minėtų įstatymų nesuderinamumo problemos, verta atkreipti dėmesį tik į vieną aspektą: galima ar negalima tapatinti žmogaus gimimo momentą su žmogaus gyvybės pradžia? Manytina, kad teisingiausią atsakymą į šį klausimą pateikė A. Abramavičius, nurodydamas, jog sąvokos „žmogaus gimimas“ ir „žmogaus gyvybė“ nėra sinonimai, todėl „vargu ar sprendžiant klausimą, nuo kada yra ginama žmogaus teisė į gyvybę, besąlygiškai galima remtis žmogaus gimimo momento nustatymo kriterijais“⁴³⁵. Šio autoriaus nuomone, žmogaus teisė į gyvybę turi būti saugoma nuo fiziologinio gimdymo pradžios.

Gimimas ir mirtis nėra momentiniai aktai, o procesai, kuriuos sudarančius laiko tarpsnius galima vertinti kaip įrodymus apie asmens gyvenimo pradžią arba pabaigą. Ši aplinkybė labai apsunkina žmogaus gyvenimo pradžios ir pabaigos momentų kriterijų apibrėžimą.

Skirtingais istoriniais laikotarpiais baudžiamosios teisės mokslininkai ir kriminalistai šį klausimą sprendė skirtingai. Diskutuotinas jis išlieka ir baudžiamosios teisės moksle. Visų pirma būtina atsakyti į klausimą, koks momentas laikytinas žmogaus gyvenimo pradžia. Absoliuti dauguma kriminalistų žmogaus gyvenimo pradžios momentu pripažįsta fiziologinio gimdymo pradžią arba gimdymo proceso pradžią.

Pavyzdžiui, N. I. Zagorodnikovas laikė, kad „sąlygine žmogaus gyvenimo pradžia reikėtų pripažinti fiziologinio gimdymo pradžią“⁴³⁶.

Pagrįsdamas šią savo poziciją jis rašė: „Šis momentas liudija tai, kad vaisius yra pakankamai subrendęs ir įgijęs savarankiškam egzistavimui būtinas savybes, ką patvirtina objektyvus duomenys (gimdymo pradžia). Nors šiuo momentu vaikas dar gali būti ir nematomas, tačiau motinos būklė, vaisių supančių medžiagų išsiskyrimas ir kiti požymiai neabejotinai kalba apie tai, kad naujas žmogus ateina į pasaulį ir pradeda savarankišką gyvenimą.“

---

⁴³⁵ Abramavičius A. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies europeizacijos problemos. *Teisė*, 2005, Nr. 54. P. 11.

⁴³⁶ Загородников Н. И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. Москва, 1961. P. 35

Didesniam savo koncepcijos pagrindimui N. I Zagorodnikovas pažymi, kad asmens, darančio poveikį gimstančiam kūdikiui, sąmonėje yra susidaręs supratimas ne apie vaisių, ne apie nėštumo nutraukimą (nėštumą jau nutraukę prasidėjęs gimdymas), tačiau apima tokius veiksmus kaip gyvo kūdikio sunaikinimas – nužudymas⁴³⁷.

Toki požiūrį visiškai pagrįstai kritikavo B. Saryjevas (Сарыев), pažymėdamas, kad pačioje gimdymo pradžioje kūdikis dar nėra matomas, o apie tai, kad gimdymas prasidėjo liudija tik vaisių supančių medžiagų išsiskyrimas⁴³⁸. Jeigu nusikaltėlis dėl nurodytų priežasčių tuo momentu negali matyti net gimstančio kūdikio galvos, tai jis negali suvokti kūdikio kaip gyvos būtybės ir supranta jį tik kaip vaisių, kuris dar slepiasi moters organizme. Kol vaisius dar nėra pradėjęs rodytis iš motinos iščių, veiksmai, nukreipti į jo sunaikinimą gimdymo proceso metu, negali būti vertinami kaip nužudymas. Su šia nuomone galima sutikti, tačiau, autoriaus nuomone, ji yra reikalinga gilesnės argumentacijos. Medicininėje praktikoje pirmuoju veiksniu, pranešančiu apie gimdymo pradžią, daugeliu atveju yra laikomi reguliarūs raumenų susitraukimai, vadinami gimdymo sąrėmiais. Tačiau tai nėra vienintelis požymis. Pasirodžius nurodytiems simptomams (vieno iš jų ar simptomų sistemos) prasideda gimdymo procesas, kuris, kaip jau minėjome, tęsiasi pakankamai ilgą laiką. Dėl šios priežasties gyvybės pradžia laikyti tam tikrus išankstinius požymius, pranešančius apie sudėtingo ir pakankamai ilgai trunkančio proceso pradžią, autoriaus nuomone, yra nepagrįsta. Fiziologinio gimdymo pradžią sieti su vaisiaus vandenių nutekėjimu yra ne visiškai teisinga, kadangi medicinos mokslas nustatė, jog vaisiaus vandenių nutekėjimas yra nepakankamai patikimas požymis, patvirtinantis pirmojo gimdymo periodo pradžią.

Reikia sutikti su tvirtinimu, kad gimdymo pradžioje kūdikis nėra matomas, jis yra motinos organizme, todėl tiek aplinkinių, tiek pačios motinos negali būti suprantamas kaip gyva būtybė, t. y. kaip žmogus. Negalima atmesti

---

⁴³⁷ *Ibidem*

⁴³⁸ Сарыев Б. С. Преступления против жизни и здоровья. Ашхабад, 1973. Р. 17-18

ir kitų faktorių, kurie atima motinai galimybę objektyviai suvokti naujo žmogaus gimimo procesą. Prie tokių priskirtinas aukštas emocinės įtampos laipsnis, kurį sąlygoja netikrumas dėl sėkmingos gimdymo pabaigos, baimė ir fizinis skausmas. Be to, esama moterų, kurios nepageidauja gyvo kūdikio gimimo, todėl taiko įvairius metodus, kuriais siekiama sunaikinti moters iščiose esantį kūdikį. Būdamos įsitikinusios, kad kūdikis gims negyvas, jos vargiai suvokia jį kaip gyvą būtybę. L. I. Timina (Тимина), nagrinėjusi atsakomybės už naujagimio nužudymą klausimus, pažymi, kad praktikoje didžioji dalis nuteistųjų moterų, ypačingai tų, kurios gimdė pirmą kartą, pareiškė, kad iki prasidedant gimdymui ir jo metu jos buvo tikros, kad kūdikis gims negyvas, nes ėmėsi įvairių priemonių, kad sunaikintų dar iščiose esantį vaisių. Tuomet, kai pamatė gyvą būtybę, ėmė suvokti kūdikį kaip gyvą žmogų, dėl to ir padarė nužudymą⁴³⁹.

Būtina pažymėti, kad, remiantis medicinos mokslo duomenimis, jeigu kūdikis negimė, t. y. visiškai neišsilaisvino iš motinos iščių ir neįgijo gyvybės požymių, jis yra vaisius. Nuo gimdymo požymių atsiradimo iki kūdikio gimimo motinos organizmas ir vaisius yra vieninga visuma. Šiuo metu vaisius kaip savarankiška ir anatomiškai nepriklausoma būtybė neegzistuoja. Tokiu būdu, negimęs žmogus negali būti nužudymo objektas.

Apibendrinant galima teigti, kad paminėtų autorių pasiūlyti žmogaus gyvenimo pradžios nustatymo kriterijai, o būtent fiziologinio gimdymo pradžia arba gimdymo proceso pradžia nėra priimtini kaip nepakankamai apibrėžti, o argumentai, kurie pateikiami jiems apginti – mažai įtikinami. Dėl nurodytų priežasčių šie kriterijai negali būti taikomi pradiniam žmogaus gyvenimo momentui apibrėžti.

Kiti autoriai laikosi nuomonės, kad pradiniu žmogaus gyvenimo momentu reikėtų laikyti vaisiaus pasirodymą gimdymo metu. Todėl ir jo gyvybės atėmimas šiuo momentu, o tuo labiau vėliau, turi būti pripažįstamas nužudymu. V. Saryjevas (Сарыев) pradinio žmogaus gyvenimo momentu

---

⁴³⁹ Тимина Л. И. Ответственность за детоубийство по советскому уголовному праву. - Москва., 1980. Р. 71.

laiko momentą, kai vaisiaus galva pasirodo iš motinos iščių. Jo nuomone, būtent nuo šio momento bet koks kėsintis atimti vaisiui gyvybę laikytinas nužudymu⁴⁴⁰. Analogišką nuomonę išsako ir S. V. Borodinas⁴⁴¹.

Kai kurių teisės mokslininkų nuomonės šios problemos atžvilgiu nepasižymi nuoseklumu. Ankstyvuosiuose darbuose A. A. Pionkovskis, analizuodamas ribą tarp nužudymo ir aborto, rašė: „Skiriamoji riba yra momentas, kai vaisius atsiskiria nuo motinos iščių. Šis momentas yra tarytum „dialektinis šuolis“ vaisiaus vystymesi, kokybinis pakitimas, jo virtimas žmogumi.“ Vėliau šis autorius išsakė kitokį požiūrį, kuris iš esmės sutampa su pozicija mokslininkų, žmogaus gyvenimo pradžia laikysiu kurios nors vaisiaus kūno dalies pasirodymą iš motinos iščių. Dėl to A. A. Pionkovskis rašė: „Naujagimio nužudymu reikia laikyti ne tik atvejus, kai naujagimis yra atsiskyręs nuo motinos iščių, bet ir tuos, kai nužudymas padaromas gimdymo proceso metu, t. y. kai gimstantis kūdikis dar nėra pradėjęs savarankiško gyvenimo ne motinos iščiose, pavyzdžiui, mirtiną kūdikio sužalojimą į galvą iki jam pradėdant savarankiškai kvėpuoti“⁴⁴².

Šiuo klausimu dvejopa ir M. D. Šargorodskio pozicija. Viena vertus, žmogaus gyvenimo pradžią jis sieja su kvėpavimo pradžia, tačiau, kita vertus, neatmeta galimybės kvalifikuoti veiką kaip nužudymą, jeigu tyčinis kūdikio gyvybės atėmimas buvo padarytas gimdymo metu, kai dalis jo dar buvo motinos iščiose⁴⁴³.

Nurodytą baudžiamosios teisės teoretikų poziciją vargiai galima laikyti teisinga, nes ji nėra pakankamai argumentuota. Pagrindinė ir ko gero vienintelė prielaida, kuria remiasi šios koncepcijos šalininkai, yra subjektyvus faktoriaus, ar motina suvokė naujo žmogaus gimimo faktą, buvimas. Atsižvelgiant į tai, S. V. Borodinas rašė: „Akivaizdu, kad motina, sukėlusi

---

⁴⁴⁰ Сарыев Б. С. Преступления против жизни и здоровья. Р. 17-18.

⁴⁴¹ Бородин С. В. Преступления против жизни. Р. 51

⁴⁴² Понковский А. А. Уголовное право. Особенная часть. Москва, 1939. Р. 154.

⁴⁴³ Шаргородский М. Д. Ответственность за преступления против личности. – Ленинград, 1953. Р. 15.

gimstančio kūdikio mirtį, suvokia, kad jos veiksmai yra nukreipti į žmogaus gyvybės atėmimą, o ne nėštumo nutraukimą⁴⁴⁴.

Manytina, kad toks tvirtinimas yra ginčytinas, nes minėjome kad gimdymo procesą charakterizuoja aukščiausias emocinės įtampos laipsnis, kurį sukelia fizinis skausmas ir emocinis susijaudinimas. Gimdymo metu motina ir kūdikis tampa skausmo, sukeliama vienas kitam, šaltiniu, tarp jų išsivysto biologinis antagonizmas ir konfliktas. Skausmo intensyvumas pasiekia tokį laipsnį, kuris, atrodo, viršija visa, ką gali iškęsti žmogus. Individas patiria didelės energijos kondensacijos ir ūmaus šios energijos išlaisvinimo rezultatus, visame kūne juntamos stiprios energijos srovės. Visiškai akivaizdu, kad gimdanti motina savo dėmesį tuo metu sutelkia į fizinį skausmą, draskantį jos kūną, o ne į kūdikio kūno atsiskyrimo nuo jos organizmo padarinius. Vargu ar ji gali aiškiai suvokti, kokia kūdikio kūno dalis yra išlaisvinama: galva, ranka ar koja. Todėl daugeliu atveju motina, kuri yra tokios būklės, gimstančiam naujagimiui įvairias traumas, dėl kurių kūdikį ištinka mirtis, sukelia ne tyčia. Reikia pridurti, kad gimdymo procesas dar labiau komplikuojasi patologijos atveju. Tokiu būdu, remiantis išdėstytais svarstymais, negalima sutikti su autorių, savo dėmesį akcentuojančių į subjektyvų faktorių, pozicija.

Dėmesio verta aplinkybė, kad daugelis koncepcijos, kuri pradiniu žmogaus gyvenimo momentu laiko kurios nors kūdikio kūno dalies išlaisvinimo iš motinos organizmo momentą, šalininkų, kalbėdami apie kūdikio kūno dalį, omenyje turi būtent kūdikio galvą. Tuo tarpu medicininėje literatūroje yra pažymima, kad tai nėra vienintelis vaisiaus išlaisvinimo iš motinos iščių būdas. Kūdikio galva gali pasirodyti ne pirmiausia, o paskiausia. Nereti atvejai, kai esant netaisyklingai vaisiaus padėčiai, gimdymo pradžioje pasirodo kūdikio koja ar ranka, kas savaime apsunkina gimdymą. Sekant paminėtų autorių svarstymo logika, žmogaus gyvenimo pradiniu momentu reikėtų laikyti ir tokius atvejus, kai „atsitiktinai“ pirmiausiai iš motinos iščių yra išlaisvinama, pavyzdžiui, kūdikio ranka arba koja. Dėl nurodytų priežasčių,

---

⁴⁴⁴ Бородин С. В. Преступления против жизни. - СПб. : Юридический центр "Пресс", 2003. Р. 51.

šio darbo autoriui nepriimtina žmogaus gyvenimo pradžią apibrėžiančiu faktoriumi laikyti reiškinių, kuriam būdingas atsitiktinumas.

Prieštaraujant autoriams, kurie pradiniu žmogaus gyvenimo momentu laiko kurios nors naujagimio kūno dalies pasirodymą iš motinos iščių, reikia pabrėžti, kad nuo motinos kūno išsilaisvinantis vaisius, visai nepriklausomai nuo to, kuri jo kūno dalis pasirodytų iš iščių, neturi savarankiško egzistavimo požymių, kurie būdingi žmogui. Iki vaisiui pilnai atsiskiriant nuo iščių, jis su motinos organizmu sudaro nedalomą visumą ir negali būti vadinamas žmogumi. Kadangi baudžiamosios teisės literatūroje visuotinai priimta laikyti, jog nužudymo objektas yra kito žmogaus gyvybė, vaisiaus sunaikinimas tuo momentu, kai kuri nors jo dalis pasirodo iš motinos iščių, nekvalifikuotinas kaip naujagimio nužudymas. Tokiu būdu išsakyti svarstymai leidžia pagrįstai nesutikti su autoriais, kurie kriterijumi, apibrėžiančiu žmogaus gyvenimo pradžią, laiko kurios nors vaisiaus dalies išsilaisvinimą iš motinos iščių.

Baudžiamosios teisės teorijoje yra ir kitokių pozicijų šiuo klausimu. Pavyzdžiui, M. M. Grodainskis (Гродаинский) teigė, kad žmogaus gyvenimo pradžia derėtų laikyti kvėpavimo atsiradimą arba visišką kūdikio atsiskyrimą nuo motinos iščių. Savo laiku šios pozicijos laikėsi ir A. A. Piontkovskis, tačiau vėliau ėmė reikšti kitokią nuomonę. M. M. Grodainskio požiūris, kiek jis susijęs su antruoju požymiu, t. y. visišku kūdikio atsiskyrimu nuo motinos iščių, teisinėje literatūroje nesusilaukė palaikymo, o buvo, manytume pagrįstai kritikuojamas. N. I. Zagorodnikovas, nesutikdamas su minėta pozicija, pažymėjo, kad „visiško kūdikio atsiskyrimo nuo motinos iščių“ požymis yra nepakankamai aiškus, autoriai jo neišaiškina, o sprenddami šį klausimą remiasi grynai mechanine kūdikio padėtimi⁴⁴⁵.

Baudžiamosios teisės mokslininkų tarpe nestinga koncepcijos, kuri pradiniu žmogaus gyvenimo momentu laiko kūdikio kvėpavimą, šalininkų. Toks pradinio žmogaus gyvenimo momento traktavimas visiškai atitiko medicinos mokslo išvadas. Tačiau būta ir pagrįstų abejonių, ar kvėpavimas yra

---

⁴⁴⁵ Загородников Н. И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. Москва, 1961. P. 35

vienintelis gyvenimo pradžia patvirtinantis požymis. Savo laiku N. S. Tagancevas atkreipė kriminalistų dėmesį į tą aplinkybę, kad kūdikis, kuris nekvėpavo, galėjo būti gyvas, jo širdis galėjo plakti, funkcionuoti kraujotaka, kūdikis galėjo judėti, net skleisti silpnus garsus⁴⁴⁶.

Analogiškos nuomonės laikėsis S. V. Pozniševas (Познышев) rašė: „Labiausiai įtikinantis naujagimio gyvybės požymis yra kvėpavimas. Tačiau galimi atvejai, kai kūdikis dar nekvėpavo, tačiau jau buvo gyvas, tęsė egzistavimą panašų į tą, kuris buvo motinos iščiose, t. y. kraujotakos pagalba. Nors gyvenimo įrodinėjimas tokiais atvejais yra nepalyginamai sunkesnis, tačiau įmanomas. Dėl šios priežasties nederėtų tapatinti kvėpavimo nebuvimo su gyvybės nebuvimu“⁴⁴⁷. Paminėti autoriai, laikydami kvėpavimą dominuojančiu gyvybės požymiu, atkreipė dėmesį ir į kitas jos apraiškas (širdies plakimą, judėjimą, kraujotaką). Tačiau ilgus metus medicinos moksle ir praktikoje pagrindiniu ir vieninteliu gyvybės požymiu buvo laikomas kvėpavimas. Jeigu gimęs kūdikis turėjo tokių gyvybinių požymių kaip širdies ritmas, kraujotaka ir kt., tačiau nekvėpavo, jis buvo laikomas gimęs negyvas. Savaiame suprantama, kad tokia Rusijos medicinoje egzistavusi pradinių žmogaus gyvybės požymių samprata negalėjo neveikti ir teisės mokslininkų. Daugelis jų pradiniu gyvenimo momentu laikė kvėpavimą. Ir jie buvo visiškai teisūs, kadangi rėmėsi išvadomis, padarytomis medicinos mokslo pasiekimų dėka. Žmogaus gyvenimo ir mirties sąvokos yra medicininės ir jų negalima apibūdinti teisiniais terminais. Dėl to N. G. Ivanovas (Иванов) teisingai pažymi, kad teisės normos turi būti grindžiamos realiais faktais. Jeigu teisės normas analizuosime atsietai nuo tikrųjų jų priėmimo priežasčių ir darysime išvadas, tai teisingas ir mokslinis teisinių klausimų sprendimas taps problematiškas.

---

⁴⁴⁶ Таганцев Н. С. Преступления против жизни по русскому праву. Санкт – Петербург, 1873. Р. 297.

⁴⁴⁷ Познышев С. В. Очерк основных начал науки уголовного права. Особенная часть. – Москва, 1925. Р. 221. Познышев С. В. Особенная часть русского уголовного права. - Москва, 1909. Р. 18.

Tai aktualu ir sprendžiant analizuojamą problemą, nes pradinio žmogaus gyvenimo nustatymas turi būti grindžiamas šiuolaikinio medicinos mokslo pasiekimais. Tik tokia pozicija bus moksliskai pagrįsta.

Jau minėta, kad teisės mokslininkai abejojo dėl įrodomosios kvėpavimo kaip gyvybinio požymio reikšmės. Kitaip tariant, jie tvirtino, kad kvėpavimas nėra vienintelis gyvybės buvimą įrodantis požymis. Pirmosiomis gyvenimo minutėmis kūdikis gali nekvėpuoti ir būti menamos mirties būsenoje. Kita vertus, nesant kvėpavimo jis gali turėti kitų gyvybinių požymių. Tuo tarpu Rusijos medicinoje egzistavo gana paradoksali praktika, kai naujagimiui nekvėpuojant, jis buvo pripažįstamas gimęs negyvas, nepaisant to, kad pastebėti kiti gyvybiniai požymiai (širdies ritmas, kraujotaka ir t. t.). Tokiai praktikai priešinosi ir patys medikai. Dėl šių priežasčių, nelaukdami iki šis klausimas bus reglamentuotas įstatymu, Rusijos pediatrai ir akušeriai – ginekologai savo pirmajame suvažiavime, kuris įvyko 1992 m. rugsėjo 11 d. Čeliabinske, priėmė sprendimą pereiti prie pasaulinių kriterijų ir laikyti gyvu gimusį kūdikį, kuris nekvėpuoja, bet jo širdis plaka.

Šiandien gyvu laikomas gimęs kūdikis, kuris visiškai atsiskyrė nuo motinos iščių, ir įvykus tokiam atsiskyrimui kvėpuoja arba rodo kitus gyvybinius požymius, tokius kaip širdies plakimas, raumenų judėjimas, nepriklausomai nuo to, ar nukirpta virkštelė ir, ar atsiskyrė placenta. Tokiu būdu kūdikis pripažįstamas gimęs gyvas, jeigu yra nors vienas iš išvardintų gyvybinių požymių.

Daugelį metų prioritetą teikiant kvėpavimui kaip gyvybės požymiui, pagaliau pripažintas ir kitų kriterijų, kurių pagrindu galima daryti išvadą, kad kūdikis gimė gyvas, buvimas. Kuo skiriasi, kūdikis, kuris gimė gyvas, tačiau mirė dėl to, kad į jo plaučius negalėjo patekti oras, nuo kūdikio, kuris gimdamas klykė, o paskui mirė? Atsakymas į šį klausimą vienareikšmiškas – skirtumo nėra, kadangi baudžiamosios teisės prasme visi gyvybės požymiai yra vienodai vertingi.

Atsižvelgiant į išdėstytą, siūlytina laikytis tokių pradinio žmogaus gyvenimo momento nustatymo kriterijų: pradinio žmogaus gyvenimo

momentu derėtų laikyti visišką kūdikio atsiskyrimą nuo motinos iščių, nepriklausomai nuo to, ar perkirpta virkštelė ir atsiskyrė placenta, ir kai yra pastebėtas kvėpavimas ar kiti gyvybės požymiai – širdies plakimas, virkštelės pulsavimas ar raumenų judėjimas. Autoriaus įsitikinimu, toks požiūris į šią problemą atitinka šiuolaikinės medicinos pasiekimų lygį. Jeigu naujagimio nužudymas yra padaromas autoriaus apibrėžtu pradinio gyvenimo momentu, veikoje yra nužudymo sudėtis. Jeigu kūdikis gimė be gyvybės požymių, tačiau motina ar kiti asmenys mano, kad jis gimė gyvas, veika, kuria siekiama atimti gyvybę, kvalifikuotina kaip pasikėsinimas nužudyti.

Skirtingi požiūriai į pradinį žmogaus gyvybės momentą parodė, kad kartais diskusijos šiuo klausimu yra abstraktaus pobūdžio, nes besiginčijančių argumentai nėra grindžiami konkrečiais medicinos mokslo duomenimis. Tai pasakytina apie autorius, siūlančius tokius žmogaus gyvenimo pradžios momento nustatymo kriterijus kaip, pavyzdžiui, fiziologinio gimdymo pradžia arba kurios nors vaisiaus kūno dalies pasirodymas iš motinos iščių. Tokių teorinių svarstymų pasekoje mokomojoje literatūroje pasirodė gana neapibrėžtos pradinio žmogaus gyvenimo momento sampratos, neigiamai veikiančios teisingos pozicijos šiuo klausimu formavimąsi.

Teismų praktiką ir baudžiamosios teisės teoriją domina ne tik klausimas, nuo kada reikėtų laikyti prasidėjus žmogaus gyvenimą, bet ir tai, iki kokio momento šis gyvenimas tęsiasi, nes miręs žmogus, lygiai kaip ir negimęs, negali būti nužudymo objektas.

Atsižvelgiant į tai, kad nužudymas gali būti padaromas arba kėsinamasi nužudyti nuo žmogaus gyvybės pradžios iki mirties, labai svarbu apibrėžti žmogaus gyvybės pabaigą. Žmogaus gyvybės pabaigos momento nustatymas nėra toks problematiškas kaip gyvybės pradžios momento. Žmogaus gyvybės pabaiga ilgą laiką buvo laikoma klinikinė mirtis, kai nustoja funkcionuoti širdis ir kvėpavimas. Esant dabartiniam mokslo lygiui, klinikinės mirties ištiktas žmogus gali būti atgaivintas, gyvybė jam gali būti palaikoma dirbtinai⁴⁴⁸.

---

⁴⁴⁸ Pavilonis V. Lietuvos Respublikos konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras. 19 str. Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas // *Teisės problemos*, 1999, Nr. 1-2, P. 30.

Lietuvoje žmogaus gyvybės pabaigos momentas reglamentuojamas LR CK bei LR žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatyme.

Pagal CK 2.3 str. 2 d. žmogaus gyvybės pabaiga arba mirties momentas siejamas su dviem savarankiškais alternatyviais mediciniais kriterijais⁴⁴⁹: negrįžtamam žmogaus kraujotakos ir kvėpavimo sistemų funkcionavimo nutrūkimu bei visiškam ir negrįžtamam visų smegenų funkcijų nutrūkimu (smegenų mirtimi).

LR žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymas⁴⁵⁰, kurio 2 str. 5 d. yra atkartojamos CK 2.3 str. 2 d. nuostatos, t. y. nurodoma, jog mirties faktas nustatomas negrįžtamai nutrūkus žmogaus kraujotakai ir kvėpavimui arba nustačius žmogaus smegenų mirtį. Gyvybė pasibaigia, kai žmogų ištinka biologinė mirtis. Panašią nuomonę išsakė S. V. Borodinas, teigdamas, jog „asmens mirtimi laikoma biologinė mirtis, pasireiškianti negrįžtama organizmo kaip visumos žūtimi, pulso didžiosiose arterijose išnykimu, kvėpavimo sustojimu, centrinės nervų sistemos funkcijų pasibaigimu“⁴⁵¹.

Kadangi teisės aktai nustato du alternatyvius ir savarankiškus medicininius žmogaus mirties momento nustatymo kriterijus, jie yra lygiaverčiai. Mirties faktas ir momentas gali būti konstatuoti vadovaujantis tiek vienu, tiek kitu kriterijumi⁴⁵².

Žmogaus gyvybės pabaigos riba yra aiškiai įtvirtinta Lietuvos įstatymuose, o galutinis žmogaus gyvybės apsaugos momentas baudžiamosios teisės priemonėmis pagal galiojančius įstatymus sutampa su žmogaus gyvybės pabaiga. Apžvelgus žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos sampratas baudžiamosios teisės doktrinoje bei galiojančiuose įstatymuose, manytina, kad baudžiamosios teisės reguliavimo sferai priskiriama somatinė ir psichinė žmogaus sveikatos apsauga nuo jo gyvenimo pradžios iki mirties.

⁴⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74 – 2262.

⁴⁵⁰ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 43-1602.

⁴⁵¹ Бородин С. В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. - Москва: Юристъ, 1994. P. 7.

⁴⁵² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. / Mikelėnas V. et al. - Vilnius: Justitia, 2002. P. 20-21.

Didžiosios Britanijos baudžiamosios teisės doktrinoje taip pat reiškiamą nuomonę, jog gyvenimo, kai jis nesibaigia dėl neteisėtos veikos, pabaigos momentas nėra galutinai aiškus⁴⁵³. Baudžiamosios teisės peržiūrėjimo komisija savo 14 ataskaitoje „Nusikaltimai žmogui“ rekomendavo neįvesti įstatyminio mirties apibrėžimo, nes augant medicinos mokslo žinioms jis gali pasenti ir kliudyti medikų veiklai tokiais atvejais kaip, pavyzdžiui, organų transplantacija⁴⁵⁴. Esama tvirtinimų, kad tokia rekomendacija nepakankama. Teisė privalanti būti apibrėžta, o įstatymą bet kada galima pataisyti arba papildyti. Teisinis mirties apibrėžimas kur kas labiau priklauso Parlamento nei teismų kompetencijai, tačiau nesant įstatyminio mirties apibrėžimo, ilgainiui tokį suformuluoja teismų praktika, negalinti visą laiką vengti šio klausimo sprendimo.

Medicinos mokslas pripažįsta, kad mirtis yra ne momentinis, tačiau tęstinis procesas, nes skirtingi kūno organai miršta ne tuo pačiu metu. Vienu metu medicinos moksle buvo susiformavusi pozicija, kad mirtis ištinca, kai sustoja širdies ritmas ir žmogus liaunasi kvėpavęs. Ši nuostata netenkino, nes minėti simptomai gali pasireikšti ir tuomet, kai žmogus yra perdozavęs barbitūratų arba jį ištikusi hipotermija, nors abiem atvejais išgyjimas yra įmanomas.

„Širdies mirties“ koncepcija susiformavo iki sukuriant technologijas, kurių dėka širdies ritmas ir kvėpavimas gali būti palaikomas respiratoriumi ventiliuojant organizmą. Dėl medicininės dilemos, kuomet respiratorius gali būti išjungtas, kai pacientas yra komoje arba nereaguoja į aplinką, Jungtinės Karalystės Karališkųjų medicinos kolegijų ir jų fakultetų konferencija 1976 metais kriterijumi, pagal kurį galima spręsti apie mirtį, nutarė laikyti smegenų mirtį. Ji ištinca, kai naudojant testus yra konstatuojamas neišgydomas struktūrinis smegenų pakenkimas ir nustatoma, jog nei vienas iš gyvybinių smegenų kamieno centrų nėra funkcionalus⁴⁵⁵.

---

⁴⁵³ Card Cross and Jones. *Cit. op. P. 102-103.*

⁴⁵⁴ *Ibidem.*

⁴⁵⁵ *Ibidem.*

„Smegenų mirties“ koncepcija yra aktuali širdies ir kepenų persodinimui, nes didžiausia operacijos sėkmingumo tikimybė yra, kai organai paimami iš donoro, kurio širdies veikla nėra sustojusi. Anglų teoretikai Cardas, Crossas ir Džonsas (Card Cross and Jones) nurodo, kad nesant autoritetingos nuomonės ir jokių pakitimų medicinos moksle, „smegenų mirtis“ laikytina ir teisiniu mirties apibrėžimu⁴⁵⁶. Tokiu būdu chirurgas, išimantis organą iš asmens, patyrusio negrįžtamus smegenų pakenkimus, bet ventiliuojamo respiratoriumi, organizmo, nepadaro nusikaltimo žmogaus gyvybei (nei jokio kito nusikaltimo) atjungdamas respiratorių, nes toks žmogus teisine prasme jau yra miręs. Teisinė situacija, kai gydytojas atjungia respiratorių pacientui, kurio nėra ištikusi smegenų mirtis, tačiau jis yra komos būklės, išlieka diskutuotina.

Kita vertus, reikia pažymėti, kad mirties momento sąvoka medicinos moksle pakankamai paslanki, todėl medicinos istorijoje gyvenimo pabaigos (mirties) momentas buvo suprantami įvairiai.

Profesorius N. I. Zagorodnikovas 6-ajame dešimtmetyje parengtoje monografijoje pažymėjo, kad „apibrėžiant sąlyginį mirties momentą medicinos mokslas ir teismo medicinos ekspertai yra vieningi. Tokiu momentu pripažįstamas galutinio širdies sustojimo momentas“⁴⁵⁷. Vėlesniais metais teisinėje literatūroje atspindima priešinga nuomonė. Pavyzdžiui, žmogaus mirties momentas apibrėžiamas ne kaip „širdies veiklos sustojimas“, o kaip „negrįžtamas širdies veiklos ir smegenų nervinio – elektrinio aktyvumo nutrūkimas.“ Pateikto apibrėžimo autoriai nurodo du kriterijus: negrįžtamą širdies veiklos ir nervinio - elektrinio smegenų aktyvumo nutrūkimą⁴⁵⁸. Leningrado universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros parengtame „Baudžiamosios teisės kurse“ pabrėžiama, kad gyvenimo pabaigos momentas sutampa „su visiška smegenų veiklos pabaiga, kurią apsprendžia lygi encefalogramos linija net ir tais atvejais, kai širdies veikla dar tęsiasi.“

---

⁴⁵⁶ *Ibidem*.

⁴⁵⁷ Загородников Н. И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. Москва, 1961. P. 31.

⁴⁵⁸ *Ibidem*

Vėlesniais metais teisinėje literatūroje teigta, kad gyvenimo pabaigos momentu (mirtimi) reikia laikyti organizmo audinių aprūpinimo deguonimi nutrūkimą, sukeltą negrįžtamą centrinės nervų sistemos ląstelių suirimo procesą. Visi nurodyti apibrėžimai, nepaisant jų skirtumų, įtvirtina medicinos mokslo suformuluotus vertinamuosius požymius žmogaus mirties momentui nustatyti. Manytina, kad bet kokie bandymai nusakyti mirtį teisinėmis kategorijomis vargu ar gali atspindėti objektyvią tiesą. Dėl to kritiškai vertintinas profesoriaus M. I. Kovaliovo (Коволёв) požiūris. Jo nuomone, galutinį mirties apibrėžimą drauge turintys suformuluoti medikai ir teisininkai⁴⁵⁹. Norėtųsi dar kartą pabrėžti, kad žmogaus mirtis – tai grynai medicininė sąvoka ir jos momento nustatymas yra medicinos, o ne teisės mokslo kompetencija. Teisė, taip pat ir baudžiamoji, privalo akumuliuoti šiuolaikinės medicinos mokslo pasiekimus tam, kad iki minimumo sumažintų klaidų galimybę, tačiau neturi kištis į jai svetimą žmogiškųjų žinių sritį.

Baudžiamosios teisės prasme smurtinė mirtis visada yra įvykis, su kuriuo susiję tam tikri teisiniai padariniai. Objektyviam jų įvertinimui yra svarbus mirties momento ir jos priežasčių nustatymas. Priklausomai nuo to, nuo kurio momento mes teisiškai pripažįstame, kad žmogus yra miręs, skirsis teisiniai padariniai. Kadangi mirtis – tai nuosekliai vykstantis biologinis žmogaus organizmo pakitimų procesas, mirties ištikimo momento nustatymas sukelia sunkumų. Tam tikrame šio proceso etape nukentėjusiajam suteikus efektyvią medicininę pagalbą, jį galima gražinti į gyvenimą. Medicinoje išskiriami du mirties etapai: klinikinis ir biologinis. Klinikinė mirtis – tai grįžtamasis mirimo etapas, kuris vyksta 8 minutes po kraujotakos ir kvėpavimo nutrūkimo. Šiam laikui praėjus, įvyksta nepašalinamas smegenų nukraujavimas, o per sekančias minutes – biologinė smegenų mirtis (negrįžtamasis mirties etapas). Medicinos darbuotojams, taip pat ir teismo medicinos ekspertams, nekyla abejonių konstatuojant mirtį, kai nustatomi kūno sužalojimai, kurie nėra suderinami su žmogaus gyvybe. Tuo atveju, jeigu kyla

---

⁴⁵⁹ Ковалёв М. И. Правовые проблемы защиты жизни, здоровья и генетического достоинства человека. – Москва, 1998. Р. 5-6.

abejonių dėl mirties fakto, gydytojai privalo imtis kardinalių priemonių reanimuojant žmogų. Galimų teisinių padarinių, kurie kyla gražinus žmogų į gyvenimą arba konstatavus priešlaikinę mirtį, variantai yra pakankamai išsamiai apibrėžti teisinėje literatūroje. Mes aptarsime tik keletą, už kuriuos gydytojams kyla baudžiamoji teisinė atsakomybė (pavyzdžiui, priešlaikinę mirties nustatymą (tyčinį arba neatsargų), elementariųjų priemonių širdies veiklai atnaujinti nesiėmimą, jeigu akivaizdu, kad tokių priemonių taikymas būtų buvęs sėkmingas). Asmenį gražinus į gyvenimą iš klinikinės mirties būsenos, kai mirtis buvo sukelta neteisėtais smurtiniais veiksmais, veika baudžiamosios teisės požiūriu yra vertinama kaip pasikėsinimas nužudyti. Sužalojimų žmogui, esančiam klinikinės mirties būsenoje, padarymas gali būti vertinamas kaip nužudymas. Pasikėsinimas atimti gyvybę jau mirusiam žmogui, kuris klystant yra laikomas gyvu, turėtų būti laikomas pasikėsiniu į netinkamą objektą. Esminės reikšmės baudžiamajai teisinei kvalifikacijai šiose situacijose turi mirties momento nustatymas. Žmogaus mirties momento nustatymas dar labiau pasunkėja dėl transplantologijos raidos tiek mūsų šalyje, tiek ir užsienyje. Šiuolaikinės medicinos pasiekimai sudarė galimybes organų ir audinių persodinimą naudoti kaip ypatingą gydymo metodą tais atvejais, kai kiti medicininės pagalbos metodai yra neefektyvūs. Šio uždavinio sprendimas pareikalavo esminių teisinio reguliavimo pakeitimų visame pasaulyje. Ilgą laiką mirties diagnostika buvo siejama su kvėpavimo ir širdies ritmo nutrūkimu. Šiuolaikinė transplantologijos praktika remiasi tuo, kad sąmoningo žmogaus gyvenimo esmę sudaro psichika, kurią įkūnija smegenų veikla, todėl smegenų mirtis imta laikyti žmogaus mirties kriterijumi.

Toks žmogaus mirties momento klausimo sprendimas nebuvo vieningai sutiktas visų medicinos bei teisės mokslininkų. B. V. Petrovskis (Петровский) tvirtina, kad tikraja arba biologine mirtimi gali būti pavadinta tik tokia būsena, kai visų gyvybinių organų: širdies, smegenų, plaučių, smegenų, inkstų funkcijos yra negrįžtamai nutrūkę. Kai kurie iš šių organų jau yra patyrę tariamosios arba klinikinės mirties stadiją, kurioje jų funkcionavimo atkūrimas dar galimas. Kiti organai dar yra šioje stadijoje. B. V. Petrovskis su

apgailėstaviu konstatuoja tai, kad „smegenų mirtis“ atitraukė mokslininkų, visų pirma, reanimatologų, kurie privalo gilintis į širdies bei smegenų veiklos atnaujinimo problemas, dėmesį nuo aktyvių tyrimų šioje srityje. Kita vertus, didžioji dalis medicinos mokslo atstovų tiek mūsų šalyje, tiek ir užsienyje laikosi visiškai priešingos nuomonės.

Pavyzdžiui, N. Amosovas (Амосов) pabrėžia, kad smegenų mirtis reiškia žmogaus mirtį, nors kitų organų gyvybingumas dirbtinai gali būti palaikomas dar keletą mėnesių. Todėl leistina žmogaus, kurio smegenų žievė yra mirusi, širdį paimti eksperimentinės chirurgijos tikslams. Įvertindamas teorinės ir praktinės reanimatologijos pasiekimus, V. A. Negovskis (Неговский) siūlė galvos smegenų mirties momentą laikyti biologinės mirties ekvivalentu. Jis pažymėjo, kad visų galvos smegenų, įskaitant ir jų dalių, funkcijų nutrūkimo (smegenų mirties) diagnozavimas pakankamai patikimas tiek mokslinė, tiek praktinė prasme. Autoriaus įsitikiimu, labai apibrėžta šiuo klausimu A. M. Gurvičiaus (Гурвичь) išsakyta pozicija. Jis pabrėžia: „Juk net ir aukštos kvalifikacijos specialistai – gydytojai, kalbėdami apie smegenų mirtį, omenyje turi galvos smegenų žievės mirtį. Tai didelė klaida. Žmogus gali būti netekęs smegenų žievės, negrįžtamai netekęs sąmonės, tačiau, sutinkamai su visų pasaulio valstybių teisės normomis, jis ir toliau lieka žmogumi. Smegenų mirtis – tai negrįžtamas visų galvos smegenų žuvimas. Tokiu būdu, ir ligonis su pažeistomis smegenimis, jeigu jam nėra diagnozuota smegenų mirtis ir nenustatytas tokios būklės negrįžtamumas, negali būti laikomas lavonu. Tai būtina sąlyga.“ Be to, A. M. Gurvičius pažymi, jog turime remtis visų galvos smegenų pažeidimo ir žmogaus kaip biologinės būtybės mirties lygybės pozicija. Tai yra nustatyta eilės valstybių (Švedijos, Prancūzijos ir kitų) juridinių ir medicininių institucijų.

Dauguma medikų (teoretikų ir praktikų) yra vieningi mirties momento apibrėžimo klausimu. Jų nuomone, mirties momentą apsprendžia visiškas ir negrįžtamas visų galvos smegenų funkcijų nutrūkimas.

Konstruktivių mirties momento apibrėžimų galima rasti Rusijos Federacijos Sveikatos apsaugos ministerijos žinybiniuose aktuose. Viename jų

nurodoma, jog „mirtis – tai pilnas ir negrįžtamas visų galvos smegenų funkcijų nutrūkimas, kuris yra užregistruojamas dar nenutrūkus širdies veiklai bei atliekant dirbtinę plaučių ventilaciją. Smegenų mirtis yra ekvivalentiška žmogaus mirčiai.“

Toks požiūris į žmogaus mirties momentą buvo priimtas ne visų teisės mokslininkų. Daugelis jų reiškė nuogąstavimus dėl galimų piktnaudžiavimų šioje medicinos sferoje. I. I. Gorelik (Горелик) rašė: „Priešlaikinis donoro, kuris dėl patirtų pakenkimų yra negyvybingas, mirties konstatavimas – tai nužudymas. Žmogaus gyvybė yra šventa, nepriklausomai nuo to, kokia – ilga ar trumpa – likusio gyvenimo trukmė. Gydytojai, konstatuojantys mirtį, kuri dar neįvyko, nors ir yra neišvengiama bei įvyks netrukus, daro nusikaltimą.“ Analogiškos nuomonės laikosi ir M. D. Šargorodskis, kuris nurodo, kad nevalia vieno žmogaus gyvybės gelbėti kito gyvybės sąskaita. Visų žmonių gyvybė yra lygiavertė, todėl ir to žmogaus, kuris netrukus turi mirti, gyvybę teisė saugo lygiai kaip ir bet kurio kito.

Nevalia nesutikti su M. D. Šargorodskio ir I. I. Gorelik nuomone, kad vienareikšmiškai neleistina paimti mirštančiojo žmogaus organus, jeigu smegenų mirtis dar neįvyko ar nebuvo konstatuota nustatyta tvarka. Tokie veiksmai besąlygiškai sudaro nužudymo sudėtį. Probleminis šiuo atveju yra kitas klausimas. Tai žmogaus, kurį ištiko smegenų mirtis, tačiau širdies veikla yra nenutrūkusį, teisinio statuso nustatymas. Medicinos praktikoje užfiksuota nemažai atvejų, kai nepaisant reanimacinių priemonių panaudojimo, galvos smegenų funkcijų atsinaujinimas neįvyksta ir tai sukelia negrįžtamą komos būseną. Dirbtinės kraujotakos bei kvėpavimo dėka kiti organai – širdis, plaučiai toliau tęsia veiklą, tačiau smegenys praranda bet kokius gyvybės požymius. Tokios būklės ligonis gali išlikti ne tik mėnesius, bet išties metus. Šiandien medicina minėtą klausimą sprendžia vienareikšmiškai. Konstatavus negrįžtamą visų galvos smegenų žūtį ir remiantis įrodymais apie šio proceso negrįžtamumą, žmogus pripažįstamas mirusiu. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos įstatyme „Dėl žmogaus organų ir/ar audinių transplantacijos“ nustatytas leidimas išimti iš žmogaus, kurio širdies darbas nenutrūkęs, organus bei

audinius, jeigu konstatuota smegenų mirtis. Daugelis Rusijos teisės mokslininkų dar gerokai prieš išleidžiant minėtą įstatymą pripažino teisėtu organų ir audinių išėmimą iš žmogaus, kuriam konstatuota smegenų mirtis, tačiau širdies ir kitų organų veikla nenutrūko, kūno. Autoriaus nuomone, jie yra visiškai teisūs, nes individo gyvybė yra pagrįstai tapatinama su smegenų gyvybe, sąmone. Remiantis tuo, žmogus, kurio smegenų veikla yra negrįžtamai nutrūkusi, negali būti laikomas asmenybe. Teisus profesorius M. I. Kovaliovas, pažymėjęs, kad jeigu žmogus yra tokios būsenos, kai sąmonė visiškai ir negrįžtamai užgesusi, o šiuolaikinė medicina neturi priemonių ją atstatyti, tai kad ir kiek laiko būtų dirbtinai palaikomas kvėpavimas ir širdies darbas, subjektas jau lavonas, o ne asmenybė. Visiškas ir negrįžtamas žmogaus sąmoningos veiklos nutrūkimas juridine prasme turi būti laikomas visiška ir galutine asmenybės mirtimi.

Šiuo atveju organų transplantacijos problema pereina į etinę žmogiškųjų santykių sritį. Pavyzdžiui spėjama giminaičių, globėjų sutikimo problema. Manytina, kad giminaičių sutikimas paimti mirusiojo organus yra būtinas visuomet, o ypač tais atvejais, kai asmuo yra negrįžtamos komos būsenoje, nors širdies darbas nenutrūkęs. Ar tokiu atveju gali būti išjungiami visi medicininiai aparatai, kurių pagalba dirbtinai palaikomas širdies ir kitų organų gyvybingumas? Autoriaus nuomone, gali, jeigu gaunamas giminaičių sutikimas. Bet kuriuo atveju būtina vadovautis giminaičių interesų prioriteto principu. Žmogaus organų ir audinių transplantavimo teisėtumo problema yra ypač sudėtinga, todėl nušviesti visus jos aspektus šio darbo rėmuose yra neįmanoma. Dėl šios priežasties jame nagrinėjamas tik vienas, t. y. baudžiamasis – teisinis aspektas, susijęs su žmogaus mirties momento nustatymu.

Autoriaus nuomone, galima pasiūlyti tokį žmogaus mirties momento apibrėžimą. Žmogaus mirties momentu derėtų laikyti visišką ir negrįžtamą visų galvos smegenų (įskaitant ir kamieną) funkcijų nutrūkimą, kai šio nutrūkimo negrįžtamumas yra konstatuotas teisės aktų nustatyta tvarka. Pabrėžtina, kad tik negrįžtama visų smegenų žūtis sudaro pagrindą konstatuoti žmogaus mirtį.

Žūties negrižtamumas konstatuojamas esant eilei sąlygų, kurias nustatė medicinos mokslas. Nuo apibrėžto mirties momento atsiranda visi, taip pat ir baudžiamieji teisiniai, padariniai. Baudžiamoji teisinė žmogaus gyvybės apsauga pilna apimtimi yra įgyvendinama iki nurodyto mirties momento.

Jeigu nukentėjusiajam yra padaromi kūno sužalojimai, kurių pasėkoje konstatuojamas visiškas ir negrižtamas galvos smegenų funkcijų nutrūkimas, tačiau širdis ir kiti organai yra gyvybingi, nustačius kaltę, veiką, autoriaus nuomone, reikia kvalifikuoti kaip baigtą nužudymą.

Baigus apžvelgti žmogaus gyvenimo pradžios ir pabaigos momento klausimą, reikėtų atkreipti dėmesį į šiuos dalykus. Šių sąvokų apibrėžimas ypač reikšmingas baudžiamajai teisei teorine ir praktine prasme. Dėl šios priežasties visiškai įmanoma, kad šiuolaikinės medicinos mokslo, kurio progresas neišvengiamas, pasiekimai įneš savus kriterijus į gyvybės ir mirties apibrėžimus. Aptariamąs problemas analizė mums leido išryškinti kai kurių autorių pateiktų koncepcijų argumentacijos trūkumus bei pareikšti savo nuomonę šiuo klausimu.

Taigi neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui yra laikomas nužudymu, o jo objektas – žmogaus gyvybė kaip fiziologinė ir socialinė vertybė. Aptariant nužudymo objektą, yra būtina atskirai išnagrinėti asmens, pasikėsinusio atimti gyvybę jau mirusiam žmogui, veiksmų kvalifikavimo klausimą.

Baudžiamosios teisės istorijoje pozicija dėl pasikėsinimo į netinkamą objektą bei šios veikos baudžiamumą kito. Štai XIX amžiaus Vokietijos baudžiamojoje teisėje šią problemą analizavo keletas autorių: Berneris, Baras, Mitermajeris. Reikia pažymėti, jog minėtų autorių pažiūros didžia dalimi pagrįstos nužudymo objekto, kaip subjektinės teisės į gyvybę ir tam tikrų teisės ginamų visuomeninių santykių, samprata. Antai Mitermajeris teigė, kad už kiekvieną nusikaltimą yra baudžiama, nes juo pažeidžiami visuomenės interesai ir viešoji tvarka, tačiau didžioji dalis nusikalstamų veikų nukreiptos į atskiriems individams priklausančias subjektines teises. Jeigu subjektinė teisė, kurią pažeisti siekiama nusikalstama veika, neegzistuoja, nėra sąlygų teisės

pažeidimui padaryti. Taip atsitinka, kai kėsিনamasi nužudyti tą, kuris jau miręs⁴⁶⁰.

Baras, dar nuosekliau laikydamasis nuomonės, jog nužudymo esmę sudaro ne tiek konkretaus fizinio asmens teisės, bet bendros teisinės tvarkos pažeidimas, teigė, jog „tas, kuris nesukelia grėsmės atskiro individo gyvybei, negali būti baudžiamas už pasikėsinimą nužudyti“⁴⁶¹.

Berneris netinkamus nužudymo objektus skirstė į absoliučiai ir santykinai netinkamus. Pasikėsinimams į absoliučiai netinkamą objektą Berneris priskyre atvejus, kai, pavyzdžiui, kėsინamasi į žmogaus šešėlį, medį ar lavoną. Pasak jo, tokia veika yra nebaudžiama, nes neegzistuoja nusikaltimo objektas. Bernerio pateikiamas kėsინimosi į santykinai netinkamą objektą pavyzdys – šūvis, siekiant tyčia nužudyti žmogų, apsirengusi metaliniais šarvais⁴⁶².

Ikirevoliucinės Rusijos baudžiamosios teisės moksle baudžiamumo už pasikėsinimą į netinkamą objektą idėją palaikė M. Rudinskis, rekomendavęs šią veiką vertinti ne iš subjektyvaus teisėjo, bet subjektyvaus kaltinamojo požiūrio taško⁴⁶³.

Priešingos pozicijos laikėsi N. S. Tagancevas, gynęs kėsინimosi į netinkamą objektą nebaudžiamumą. Pasak jo, nužudymą baudžiamasis įstatymas supranta, kaip kito žmogaus gyvybės atėmimą, todėl vienas iš objektyviosios šio nusikaltimo sudėties pusės požymių privalo būti žmogiškoji būtybė, kuri pasikėsिनimo metu yra gyva. Tagancevo nuomone, baudžiant už pasikėsिनimą į lavoną, šešėlį ar kelmą, įvyktų bendriesiems baudžiamosios atsakomybės principams prieštaraujantis nubaudimas už *nuda cogitatio*, t. y. sumanymą, mintį, kuri liko nerealizuota⁴⁶⁴.

Vėlesnio laikotarpio teisininkai bemaž vieningai palaikė pasikėsिनimo į netinkamą objektą nebaudžiamumo poziciją. Tokios nuomonės laikėsi A. A.

---

⁴⁶⁰ Рудинский М. О. Покушение с негодными средствами и над негодным объектом по взглядом теории и по русскому праву. Москва, 1877. P. 51.

⁴⁶¹ Ibidem. P. 49.

⁴⁶² Ibidem. P. 22-25.

⁴⁶³ Ibidem. P. 99.

⁴⁶⁴ Таганцев Н. С. О преступлениях против жизни по русскому праву. Санкт Петербург, 1877. P. 342-343.

Piontkovskis, M. D. Šargorodskis, N. I. Zagorodnikovas. Autoriaus nuomone, tokia pozicija pagrįsta, nes šiuo atveju nėra vieno iš nusikaltimo sudėties elementų – objekto. Nusikaltimas kaltininkui gali būti inkriminuojamas, kai jo veiksmuose yra vieną ar kitą nusikaltimo sudėtį sudarančių elementų visuma.

Kai kurie autoriai, pavyzdžiui S. V. Borodinas, teigė, kad pasikėsینimo į netinkamą objektą atveju negalima kalbėti apie nužudymą, nes su žmogaus mirtimi pasibaigia ir visuomeniniai santykiai, susiję su jo asmenybės apsauga, taip pat ir baudžiamaisiais įstatymais nustatyta gyvybės apsauga. Kita vertus, V. Borodino nuomone, nors negalima kalbėti apie nužudymą, subjekto veika yra visuomenei pavojinga, nes nusikalstami padariniai neatsiranda dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo subjekto valios. Taigi, subjektas turėtų baudžiamąja tvarka atsakyti už pasikėsینimą į netinkamą objektą⁴⁶⁵.

A. N. Traininas pasikėsینimą į netinkamą objektą laikė specialiu baudžiamosios atsakomybės atveju. Jo nuomone, jeigu pasikėsینant padaryti nusikaltimą kaltininko veiksmuose egzistuoja visi nusikaltimo sudėties požymiai, išskyrus nusikalstamus padarinius, tai šiuo specialiuoju atveju stinga dar ir nusikaltimo objekto⁴⁶⁶. Panašią poziciją išsakė V. F. Kiričenko (Кириченко), teigęs, jog šaunant į lavoną kėsینimasis į nusikaltimo objektą, t. y. visuomeninius santykius, faktiškai neįvyksta, tačiau žala visuomeniniams santykiams neatsirada tik dėl vadinamosios *error in objecto vel persona* – klaidos dėl objekto arba asmens. Pasak V. F. Kiričenko, atsakomybės už pasikėsینimą į lavoną nustatymas yra motyvuotinas tuo, kad „jei lavono vietoje būtų buvęs gyvas žmogus, jį būtų ištikusi mirtis“⁴⁶⁷.

Šiuolaikinis baudžiamosios teisės mokslas visuotinai pripažįsta, jog už pasikėsینimą į netinkamą objektą turi būti traukiama baudžiamojon atsakomybėn⁴⁶⁸. Štai J. Veselsas nurodo, kad asmens, suklydusio dėl veikos sudėties požymių, padėtį lengvinanti taisyklė turi ir atvirkštinį (sunkinantį) poveikį, kai kaltininkas klysta savo nenaudai, nes mano, jog esama iš tiesų

---

⁴⁶⁵ Бородин С. В. Преступления против жизни. Москва, 1999. P. 49.

⁴⁶⁶ Трайнин А. Н. Состав преступления по советскому уголовному праву, 1951. P. 309.

⁴⁶⁷ Кириченко В. Ф. Значение ошибки по советскому уголовному праву. Москва: 1952. P. 46.

⁴⁶⁸ Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius, 2003. P. 197.

neegzistuojančio veikos sudėties požymio. Pavyzdžiui, jei A, norėdamas nužudyti lovoje gulintį B, šauna į jį nežinodamas, kad pastarasis ką tik mirė nuo širdies infarkto, tai tokia klaida dėl veikos sudėties lemia nubaudimą už netinkamą pasikėsinimą⁴⁶⁹.

Apie tai, kad faktinė klaida neturi įtakos kaltininko patraukimui baudžiamojon atsakomybėn, buvo nurodyta ir LAT Teisėjų senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ 1 p. 5 d.: „Kvalifikuojant nužudymą, neturi reikšmės kaltininko faktinė klaida dėl nukentėjusiojo, t. y. kai apsirikus nužudomas ne tas žmogus, kurį kaltininkas norėjo nužudyti, bet kitas. Tokia veika kvalifikuojama pagal kilusius padarinius.“

Teisinėje literatūroje faktinės klaidos apibūdinamos kaip klaidos dėl faktinių padarytos veikos aplinkybių, o ne dėl jos teisinio vertinimo. Yra išskiriamos kelių rūšių faktinės klaidos: dėl nusikalstamos veikos dalyko, nukentėjusiojo savybių (pvz., amžiaus), nusikalstamos veikos padarymo įrankių bei priemonių ir pan. Situaciją, kai asmuo kėsiasi į jau negyvą žmogų, V. Piesliakas laiko faktine klaida dėl nusikaltimo dalyko („kai kėsinamasi į baudžiamojo įstatymo nesaugomą vertybę“)⁴⁷⁰.

Be abejo, galimos ir kitokios faktinių klaidų klasifikacijos pagal įvairius kriterijus, tačiau manytina, kad bet kuriuo atveju pasikėsinimas į netinkamą objektą (dalyką) yra viena iš faktinių klaidų atmainų. Todėl pasikėsinimas į lavoną gali būti traktuojamas ir kaip pasikėsinimas į netinkamą objektą (dalyką), ir kaip faktinė klaida. Tokia situacija, atsižvelgiant į tyčios kryptingumą, turėtų būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti.

---

⁴⁶⁹ *Ibidem.* P. 92.

⁴⁷⁰ Piesliakas. V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.* Vilnius: Justitia, 2006. P. 404-405.

2. Objektyvioji nužudymo pusė

Objektyvioji nusikaltimo pusė – tai išorinis pavojingo kėsimosi, kuriuo pažeidžiami įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimas⁴⁷¹. Būtinieji nužudymo objektyviosios pusės požymiai yra kaltininko veika, nusikalstami padariniai bei priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių.

2.1. Veika

Baudžiamoji teisė žmogaus elgesį nagrinėja kaip išorinę jo valios išraišką. Baudžiamoji atsakomybė kyla tik už tokį nusikalstamą elgesį, kuris pasireiškia konkrečia žmogaus veika, o ne antvisuomeninėmis žmogaus savybėmis, mintimis, įsitikinimais ar ketinimais, kurie, kad ir kokie pavojingi būtų, nebaudžiami tol, kol nerealizuojami išorinėje žmogaus veikloje.

Priešingai nei moralė, o taip pat religijos normos, pagal kurias neretai smerkiamos ir su jomis nesuderinamos mintys ar ketinimai, baudžiamoji teisė nekelia tikslo drausti ir užgniaužti nusikalstamų idėjų, minčių ar ketinimų, lygiai kaip ir tam tikro vidinio apsisprendimo daryti nusikaltimus, kol jie netrikdo viešosios tvarkos⁴⁷².

Anglijos baudžiamosios teisės mokslininkas R. Cardas nurodo, kad „pavojingi ketinimai tik tuomet tampa pavojingi visuomenei ir nusipelno bausmės, kai asmuo pakankamai toli „pasistūmėja“ juos vykdydamas“. Pasak šio autoriaus, net patys didžiausi bausmės šalininkai pripažįsta, kad teisės sistema, kuri vertintų ketinimus lygiai taip pat kaip ir veiksmus, būtų prastesnė net už sistemą, kur vyrauja objektyvaus pakaltinamumo principas, t. y. baudžiama už veiksmus, neatsižvelgiant į nusikaltimą padariusio asmens psichinę būklę. Jei būtų kitaip, visus žmones būtų galima laikyti nusikaltėliais ir didžioji dalis jų gyvenimo praeitų vieniems kitus teisiant ir baudžiant už

---

⁴⁷¹ *Cit. op. 72, p. 170.*

⁴⁷² *Gaston S., Georges L., Bernard B. Droit penal general. Paris, 1992. P. 171.*

nusikaltimus, kurių nebūtų galima įrodyti⁴⁷³. Todėl baudžiamasis įstatymas gina įvairius teisinius gėrius ne nuo bet kokios, o tik nuo pavojingos veikos, kurią padarant sukeliama nepageidaujami padariniai.

Išoriškai nusikaltimas pasireiškia kaip konkretus neteisėtas žmogaus elgesys, poelgis, todėl baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstama veika apibrėžiama kaip priešingas teisei, pavojingas, sąmoningas ir valingas žmogaus elgesys išoriniame pasaulyje. Rusų autorius V. N. Kudriavcevas, apibūdinamas visuomenei pavojingą nusikalstamą veiką, pažymi, jog tai yra toks visuomenei pavojingas išorinis asmens elgesys, kuris pasireiškia tam tikrais žmogaus kūno judesiais ir yra kontroliuojamas žmogaus sąmonės⁴⁷⁴.

Veikos pavojingumas – būtinas kiekvieno nusikaltimo požymis, objektyvi nusikaltimo savybė. Pažymėtina, kad pavojinga veika yra toks nusikalstamos veikos sudėties požymis, kuris paprastai įstatymo leidėjo aprašomas BK Specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje. Tokiu būdu yra pripažįstama, kad konkreti žmogaus veika yra priešinga teisei. Materialiosiose nusikaltimų sudėtyse žmogaus elgesys laikomas pavojingu dar ir dėl to, kad sukelia pavojingus padarinius, todėl žala, kuri atsiranda nusikalstama veika kėsintis į baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius, vadinama nusikalstamais padariniais. Nusikalstamų padarinių kilimo galimybė, anot V. N. Kudriavcevo, yra svarbiausias veikos pavojingumo rodiklis. Veikos pavojingumas šiuo atveju pasireiškia tuo, kad ji gali sukelti nusikalstamus padarinius. Tačiau šie padariniai atsiranda ne visais atvejais, todėl veikos pavojingumas bus tuo didesnis, kuo didesnė minėtų padarinių atsiradimo galimybė⁴⁷⁵. Neabejotina, kad žmogus tik tada turi atsakyti už atsiradusią žalą, kai tarp jo padarytos veikos ir atsiradusių padarinių nustatomas priežastinis ryšys. Baudžiamosios teisės teorijoje jis apibūdinamas kaip santykis, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamus padarinius⁴⁷⁶. Skirtingai nuo daugelio užsienio valstybių (Vokietijos, Rusijos, Lenkijos, Prancūzijos ir kt.)

⁴⁷³ Card Cross and Jones. Cit. op. P. 51.

⁴⁷⁴ Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления. Москва: Госюриздат, 1960. P. 71.

⁴⁷⁵ Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления. P.103.

⁴⁷⁶ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis / Abramavičius Armanas et al. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 172-181.

baudžiamosios teisės doktrinų, Anglijos bei JAV baudžiamosios teisės teorija objektyviųjų nusikaltimo požymių ratą supranta siauriau.

Apibūdindami *actus reus*, Anglijos ir JAV baudžiamosios teisės teoretikai nurodo, kad jį sudaro kaltininko elgesys (*conduct of the actor*), aplinkybės (*circumstances*), kurioms esant veikia kaltininkas, ir dėl elgesio kylantys padariniai (*result*), o priežastinis ryšys (*causation*) nėra laikomas savarankiška *actus reus* dalimi ir nagrinėjamas kartu su padariniais⁴⁷⁷.

Veika, kaip būtinasis objektyvusis nužudymo požymis, realiame gyvenime kiekvienu konkrečiu atveju pasireiškia skirtingai. Iš BK 129 str. 1 ir 2 d. dispozicijų seka, kad bet kokia žmogaus veika, dėl kurios atsiranda šiame straipsnyje nurodyti padariniai (kito žmogaus (nukentėjusiojo) mirtis), pripažįstama pavojinga, o ją padaręs kaltininkas traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal minėtą BK straipsnį.

Taigi, bet kuri nusikalstama veika apima dvi žmogaus elgesio pasireiškimo formas: aktyviają (veikimą) ir pasyviają (neveikimą). Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymo leidėjas nepateikia nei veikimo, nei neveikimo, kaip skirtingų nusikalstamo žmogaus elgesio formų, sąvokų išaiškinimo, nenurodo neveikimo baudžiamumo pagrindų. Visi šie, kaip ir daugelis kitų su veikos sąvoka susijusių klausimų, paliekami nagrinėti baudžiamosios teisės teorijai ir teisės taikymo praktikai.

Nors įstatymo leidėjas dvi išorines žmogaus elgesio pasireiškimo formas (veikimą ir neveikimą) apjungia viena „nusikalstamos veikos“ sąvoka, tai nereiškia, kad jos yra tapačios. Veikimas ir neveikimas skiriasi tiek socialiniu, tiek fiziniu aspektu⁴⁷⁸. Neatsižvelgiant į tai, kad veikimas ir neveikimas, kaip priešingos žmogaus elgesio pasireiškimo formos (vienu atveju žmogus padaro tam tikrus kūno judesius, kitu atveju jo kūnas išlieka ramybės būsenoje, kai subjektas turi pareigą atlikti tam tikrus kūno judesius) labai skiriasi, jos turi gana daug bendrų bruožų. Viena vertus, veikimas ir neveikimas gali būti pripažinti nusikaltimomis veikomis tik, jei jie yra

---

⁴⁷⁷ Robinson Paul H. *Fundamentals of Criminal Law*. Boston, Toronto, 1998. P. 97.

⁴⁷⁸ Кудрявцев В. Н. *Объективная сторона преступления*. P. 80.

pavojingi ir priešingi teisei. Kita vertus, veikimas ir neveikimas gali būti pripažinti nusikalstamomis veikomis tik tada, jei jie buvo valingi ir sąmoningi.

Pavojinga veika (kaip smurtinis fizinis poveikis) gali pasireikšti dviem formom: pavojingu veikimu (kai yra atliekami tam tikri veiksmai) ir pavojingu neveikimu (kai nėra atliekami veiksmai, kuriuos tuo metu būtina atlikti). Nužudymas gali būti padaromas tiek veikimu, tiek neveikimu. Veikimas baudžiamosios teisės literatūroje apibūdinamas kaip sąmoningas ir valingas žmogaus kūno judesys, tuo tarpu neveikimas – kaip pasyvus žmogaus elgesys, sukeliantis ar galintis sukelti išoriniame pasaulyje tam tikrus pakitimus⁴⁷⁹.

Kalbant apie nužudymą reikia pažymėti, jog absoliučios daugumos šios rūšies nusikaltimų objektyviają pusę apibūdina būtent aktyvus pavojingas subjekto elgesys, kurio tikslas yra sutrikdyti gyvybiškai svarbių kito žmogaus kūno organų funkcijas arba anatominių integralumą.

Nusikalstamas veikimas (*delictum commissionis*) – dažniausiai pasitaikanti nusikalstamos veikos išorinio pasireiškimo forma. Bet kuris nusikalstamas veikimas yra sąmoningas ir valingas, išoriškai pasireiškiantis pavojingas ir priešingas teisei kaltininko elgesys, todėl veikimas prasideda nuo pirmo valingo ir sąmoningo asmens kūno judesio padarymo momento. Išoriškai veikimas pasireiškia kaip judesys. Nusikalstamas veikimas daromas atskirais kūno judesiais pagal natūralius mechanikos dėsnius, sukeliant pokyčius išorinėje aplinkoje.

Nužudoma gali būti tiesiogiai veikiant nukentėjusįjį arba pasitelkiant šiam tikslui kitus asmenis. Jei pasinaudojama asmeniu, kuris nesuvokia, kad dalyvauja nužudyme, pastarasis vertinamas kaip nužudymo įrankis, o juo pasinaudojęs asmuo atsako kaip nužudymo vykdytojas (nužudymas per „tarpininką“)⁴⁸⁰. Analogiška situacija susiklosto ir tuomet, kai esant tiesioginei tyčiai padarinių atžvilgiu kaltininkas sukursto nusižudyti, priveda prie savižudybės arba padeda nusižudyti neveiksniam asmeniui (mažamečiui ar psichikos ligoniui), kuris dėl savo amžiaus ar psichinių trūkumų nesugeba

---

⁴⁷⁹ *Ibidem.* P. 173-174.

⁴⁸⁰ Tokio praktinio pavyzdžio Lietuvos teismų praktikoje aptikti nepavyko.

suvokti savo veiksmų esmės ar jų kontroliuoti. Nors nukentėjusysis pats atima sau gyvybę, veika kvalifikuojama pagal LR BK 129 str. kaip nužudymas nukentėjusiojo rankomis.

Nusikalstamas veikimas, kuriuo siekiama nužudyti, gali pasireikšti įvairiomis formomis (tipais). Aktyvius nusikaltimo subjekto veiksmus, kuriais siekiama atimti kito asmens gyvybę, galima suskirstyti į tris grupes. Pirma, nusikaltimo subjektas gali veikti nepasitelkdamas į pagalbą jokių įrankių ar priemonių, o naudodamasis tik savo kūno raumenų jėga. Be to, nužudymo atveju, smurtą, padaromą vartojant žmogaus kūno raumenų jėgą, neretai gali papildyti ir tam tikrų priemonių, sustiprinančių raumenų jėgos poveikį, pasitelkimas. Atveju, kai smurtautojas nuosavos raumenų jėgos poveikio intensyvumą sustiprina pasinaudodamas tam tikromis papildomomis priemonėmis ir įrankiais, yra daugiausia. Pavyzdžiui, LAT kasacinėje byloje Nr. 2K-516/2001 matome būtent tokį nusikalstamo veikimo tipą: kaltinamasis buvo nuteistas pagal 1961 m. redakcijos LR BK 104 str. už tai, kad tarpusavio konflikto metu nukentėjusiajam sudavė 11 smūgių į įvairias kūno vietas: iš jų ne mažiau kaip 2 smūgius koja į veidą, po vieną į dešinę smilkinį, pilvą, krūtinę, dešinę klubą, o šiam nuo smūgių išvirtus iš patalpos, kur vyko konfliktas, į lauką, prie durų – dar 5 smūgius metaliniu laužtuvėliu⁴⁸¹.

Antrasis nusikalstamo veikimo tipas – tai tokie atvejai, kai panaudojama kaltininko kūno raumenų jėga yra iš esmės niekinė, tačiau ji paskatina kitos ardomąją – griaujamąją galią turinčios jėgos, sukeliančios nukentėjusiojo mirtį, veikimą. Tokį nusikalstamo veikimo tipą sutinkame visose bylose, kuriose nagrinėjami nužudymo nušauant, susprogdinant atvejai. Jį galima iliustruoti faktine LAT kasacinės bylos Nr. 2K-162/2005 sudėtimi: „Nuteistasis A. T. M., pokalbio apie E. S. nužudymą metu G. B. pareiškus, jog nužudymo būdas nušauant jam nepriimtinas, šiam tiesioginiam nusikaltimo vykdytojui nurodė E. S. susprogdinti nepriklausomai, ar šiuo momentu su juo bus pašalinių žmonių⁴⁸².

---

⁴⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-516/2001.

⁴⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-162/2005.

Trečia, nusikalstamas veikimas nužudymo atveju gali pasireikšti ir kaip nebūtinai fizinė, bet įvairias formas įgaunanti psichinė prievarta. Tai toks psichinis poveikis nukentėjusiajam, kuris gali sukelti sveikatos sutrikimus ir mirtį. Dažniausiai nukentėjusiaisiais tokiose bylose tampa asmenys, sergantys širdies, kraujotakos ligomis. Širdies veiklos nutrūkimą ir mirtį gali sukelti ir smarkus išgąstis. Tokiais atvejais, nusikalstamas veikimas nepasireiškia nei kaip paties kaltinamojo, nei kitų asmenų kūno raumenų jėgos, nei kitų nusikaltimo įrankių panaudojimas. Psichinė prievarta, kaip vienas iš objektyvių nusikaltimo požymių, yra pripažįstama ir teismų praktikoje. Štai LAT savo 2005 m. gegužės 3 d. nutartyje kasacinėje byloje Nr. 2K-183/2005 pažymėjo: „nuteistojo grasinimų turinį sudarė fizinio smurto panaudojimas ateityje prieš nukentėjusįjį ir jo šeimą. Toks grasinimas yra psichinė prievarta (...) – vienas iš nusikaltimo sudėties objektyviųjų požymių⁴⁸³“.

Veikimas, susidedantis iš psichinio poveikio, nebūtinai gali pasireikšti psichine prievarta. Kai kurie autoriai, kaip antai T. P. Stramilova, I. G. Ter-Avanesovas, nužudymu laiko ir tokias veikas, kai kaltininkas, darydamas psichologinį poveikį, įkalba nusižudyti nepilnametį arba psichikos liga sergantį asmenį. Pasak šių autorių, nors tokiais atvejais nepilnametis arba psichinis ligonis pats sukelia savo mirtį, tai padaroma kaltininko daromo psichologinio poveikio pasekoje. Šie autoriai rekomenduoja kaltinamojo veiksmus kvalifikuoti kaip nužudymą ir, kai nepilnametis asmuo arba asmuo, negebantis suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti, skatinamas, įkalbinėjamas nužudyti. Tai netiesioginio mirties sukėlimo atvejai, kuriais baudžiamojon atsakomybėn už nužudymą turėtų būti traukiami asmenys, savo nusikalstamą sumanymą įgyvendinę tokiu netiesioginiu būdu⁴⁸⁴.

Antroji nusikalstamos veikos padarymo forma – neveikimas. Teismų praktikoje atvejai, kai nužudymas yra padaromas neveikimu itin reti, todėl apie probleminius klausimus galima kalbėti daugiau iš teorinių pozicijų.

---

⁴⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-183/2005.

⁴⁸⁴ Страмиллова Т. П. *Cit. op. P. 73*

Nusikalstamu neveikimu laikytina tokia pavojinga veika, kai asmuo, turėdamas pareigą ir galimybę atlikti tam tikrus veiksmus, sąmoningai nuo jų susilaiko. Tokio neveikimo pavyzdžiu laikomas naujagimio nužudymas, nes tam tikrais veiksmais, pavyzdžiui, gimusio kūdikio virkštelės neužrišimu, nemaitinimu, yra daromas fizinis poveikis jo organizmui. Organizmo fizinė būklė blogėja (jis silpsta) ir tokio poveikio padarinys gali būti naujagimio mirtis. Literatūroje ši situacija yra vadinama „neveikimo priežastingumu, kuris pasireiškia kaip įvykusios nusikalstamos veikos padariniai, už kuriuos ir turi atsakyti kaltininkas“⁴⁸⁵. Šios formos esmė – ne patys neatlikti veiksmai, o jų neatliekant sukelti pavojingi padariniai (kito žmogaus mirtis).

Kaltininko pareigos veikti atsiradimo pagrindai gali būti įvairūs. Tai įstatymo ar kito teisės normų akto nuostatos, tarnybinė ar profesinė subjekto veikla, asmeniniai kaltininko ir nukentėjusiojo santykiai, tarpusavio sutartis arba ankstesnė kaltininko veikla (konkliudentiniai veiksmai). Kaltininkui inkriminuojant neveikimu padarytą nužudymą būtina nustatyti aplinkybes, įpareigojusias asmenį imtis aktyvių veiksmų ir galimybę realiai tokius veiksmus atlikti. Kaltininko pareiga aktyviai veikti gali būti ne tik „normatyvinė“, kylanti iš įstatymo ar kito teisės norminio akto, tačiau taip pat prigimtinė, sąlygota natūraliai tarp žmonių susiklostančių santykių. Dera prisiminti rusų baudžiamosios teisės specialisto N. I. Zagorodnikovo mintį, jog; „Nesama jokio specialaus įstatymo, įpareigojančio motiną maitinti savo kūdikį, tačiau, kai motina, atitinkamai neveikdama, sukelia kūdikio mirtį, nekyla abejonų, ar ji trauktina atsakomybėn už tokį neveikimą“⁴⁸⁶.

Kitas rusų baudžiamosios teisės specialistas E. F. Pobegailo pateikia pavyzdžius, kai kaltininko pareiga imtis aktyvių veiksmų kyla iš sutarties arba vadinamųjų konkliudentinių faktų, t. y. ankstesnio kaltininko elgesio. Pavyzdžiui, jei kaltininkas, žinodamas, jog nukentėjusysis yra prastas plaukikas, įkalba jį plaukti ilgą distanciją ir žada esant reikalui padėti, tačiau,

---

⁴⁸⁵ Флечер Дж., Наумов А.В. Основные концепции современного уголовного права. - Москва: Юрист, 1998. P. 145.

⁴⁸⁶ Загородников Н. И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву., 1960. P. 35.

siekdamas nukentėjusiojo mirties, reikiamu momentu žadėtos pagalbos nesuteikia, jam inkriminuotinas tyčinis nužudymas, padarytas neveikimu⁴⁸⁷. Kita vertus, pripažinti kaltininką kaltu padarius tyčinį nužudymą galima tik tuo atveju, jei įrodoma, jog skatindamas nukentėjusį taip elgtis, kaltininkas siekė jo mirties. Šios aplinkybės įrodinėjimas nepaprastai sunkus, jeigu apskritai įmanomas. To neįrodžius, kaltininko veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip palikimas be pagalbos, kai gresia pavojus žmogaus gyvybei (LR BK 144 str.).

Anglų autorius R. Cardas pažymi, kad kaip už nužudymą gali būti baudžiama, jeigu nukentėjusiojo mirtis yra neveikimo, o ne kokių nors pozityvių veiksmų išdava su sąlyga, kad neveikimas sudaro tam tikros pareigos atitinkamai elgtis, pripažįstamos baudžiamosios teisės, nevykdymą. Pareiga veikti gali būti kilusi iš bendrosios teisės (*common law*) arba įstatymo. Pavyzdžiui, jeigu asmuo, turintis teisinę pareigą veikti (pavyzdžiui, tėvas ar motina, kurių pareiga yra aprūpinti kūdikį maistu), šios pareigos nevykdo turėdami tikslą sukelti mirtį ir šį nusikalstamą tikslą pavyksta realizuoti, asmuo gali būti pripažintas kaltu padaręs nužudymą. Tokiose bylose yra būtina įrodyti tikslą, nors tai padaryti nėra lengva. Vaikžudystės padarymas neveikimu, t. y. nevykdant pareigos, yra aiškiai numatytas ir 1938 m. Vaikžudystės akte (*Infanticide Act*)⁴⁸⁸.

Teisės teorijoje teisinė pareiga apibrėžiama kaip teisės normoje numatytas teisinių santykių dalyvio privalomo elgesio matas⁴⁸⁹. Prievolė atlikti tam tikrus veiksmus dažniausiai apibrėžiama kaip: 1) įstatymo ar kito norminio akto reikalavimai; 2) prisiimti įsipareigojimai pagal darbo ar kitą sutartį; 3) ankstesni kaltininko veiksmai, dėl kurių kiti asmenys pateko į pavojingą padėtį ir todėl būtina užkirsti kelią galimiems padariniams atsirasti⁴⁹⁰ ir t. t. Akivaizdu, kad pareiga veikti kyla iš tam tikrų reikalavimų, kurie visada turi būti aiškūs ir tiksliai nustatyti, nes būtų neteisinga iš žmogaus reikalauti daugiau nei jis buvo įpareigotas atlikti.

---

⁴⁸⁷ Побегайло Е. Ф. Умышленное убийство и борьба с ним. Воронеж, 1969. P. 18

⁴⁸⁸ Card Cross and Jones. Cit. op. 193.

⁴⁸⁹ Vansevičius S. Valstybės ir teisės teorija. - Vilnius: Justitia, 2000. P. 215-216.

⁴⁹⁰ Paviolis V.. Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus (teorija ir praktika) // Justicija. 1997. Nr. 1. P. 6.

Teisi T. P. Stramilova, pažymėdama, jog teismui vertinant kaltinamojo galimybę veikti, turi būti vadovaujama subjektyviu kriterijumi. Privalu nustatyti, ar konkretus asmuo, įvertinant jo žinias, kvalifikaciją, patirtį, sveikatos būklę ir konkrečią situaciją (aplinkybes), būtų galėjęs atlikti tuos veiksmus, kurių iš jo reikalaujama, jei tik būtų pademonstravęs maksimalų galimą aktyvumą⁴⁹¹.

Ypatinga asmens pareiga apsaugoti tam tikras vertybes kyla, kai jis turi ar naudoja didesnio pavojaus šaltinius. Antroji neveikimo sąlyga (galimybė veikti) turėtų būti suprantama kaip kaltininko galėjimas esant konkrečioms aplinkybėms atlikti tam tikrus veiksmus, dėl kurių būtų išvengta žalos padarymo.

Veika, pasireiškusi neveikimu ir sukėlus mirtį, kvalifikuojama kaip nužudymas nustačius, kad kaltininkas turėjo teisinę pareigą rūpintis nukentėjusiuoju ir galėjo atlikti veiksmus, kuriais būtų išvengta pastarojo mirties, tačiau sąmoningai pareigos neatliko, nuo tokių veiksmų susilaikė. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-107/2003 N. D. pripažinta kalta pagal 1961m. BK 105 str. 1 ir 13 p. tyčia nužudžiusi bejėgiškos būklės savo motiną G. S. Kolegija nustatė, kad nuteistoji, žinodama, kad jos motina G. S. serga psichine liga ir dėl to yra bejėgiškos būklės, neatsižvelgdama į gydytojų rekomendacijas pasiėmė ją iš ligoninės ir parsivežė į savo butą, kur, turėdama pareigą ir galimybes tinkamai prižiūrėti ir maitinti savo motiną ir taip išvengti jos mirties, 18 dienų nedavė jai maisto, neprižiūrėjo. Dėl tokio ilgalaikio badavimo išseko nukentėjusiosios organizmas ir ji mirė⁴⁹².

Vilniaus rajono apylinkės teismas pripažino G. K. kalta dėl savo naujagimio nužudymo pagal 1961 BK 106 str. G. K. pagimdė kūdikį būdama viena namuose. Gimęs kūdikis buvo gyvas ir apie valandą garsiai rėkė, tačiau G. K. nereagavo. Ji nesirūpino kūdikiu, neužrišo jam virkštelės. Dėl šio

---

⁴⁹¹ *Страмиллова Т. П. Cit. оп. P. 75*

⁴⁹² *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-107/2003.*

neveikimo kūdikis mirė. Mirusį kūdikį G. K. susuko į paklodę ir užkasė darže⁴⁹³.

Teismų praktikoje būta atvejo, kai už nužudymą nuteisti du kaltinamieji, kurių vienas aktyviais smurtiniais veiksmais atėmė nukentėjusiojo gyvybę, o kita kaltinamoji, pradžioje dalyvavusi smurtavime prieš nukentėjusįjį, vėliau taip pat nevykdė ir savo pareigos rūpintis nukentėjusiuoju.

Vilniaus apygardos teismas P. A. nuteisė pagal BK 129 str. 2 d. 1 p., 6 p., 24 str. 6 d. ir 129 str. 2 d. 3 p., o D. A. - pagal BK 129 str. 2 d. 1 p., 3 p., 6 p.

D. A. nuteista už tai, kad itin žiauriai nužudė savo mažametį vaiką, o būtent: gyvenamajame name, bendrininkaudama kartu su P. A., šiam, tyčia mažamečiui D.A. sūnui V. A. keturis kartus ranka sudavus į veidą, du kartus trenkus galvą į durų staktą, vieną kartą ranka sudavus į kairiąją ranką, vieną kartą trenkus galvą į kambaryje buvusio fotelio atlošą, vieną kartą pagaliu sudavus į nugarą, du kartus pagaliu sudavus į sėdmenis, keturis kartus sudavus ranka į šoną, keturis kartus kumščiu sudavus į krūtinę, ji savo sūnui mažamečiui V. A. sudavė tris kartus kumščiu į nugarą, penkis kartus ranka sudavė į veidą, bei rankomis suėmusi už kaklo jį purtė. Viso bendrais veiksmais su P. A. sudavė 27 smūgius, tuo padarydami nukentėjusiajam V. A. kraujosrūvas kaklo minkštuosiuose audiniuose, kairiame rieše, dešinės mentės srityje, juosmenyje, blauzdose, muštines žaizdas kaktoje, pasmakrėje, pakaušyje, dešinės akies viršutiniame voke su dešinės akies obuolio sužalojimu, dešiniųjų I-VIII šonkaulių lūžimus; P. A. neleidžiant naktį nukentėjusiajam keletą valandų užmigti, ir tuo, dėl anksčiau nurodytų veiksmų, jam sukeltos didelės fizinės kančios, ko pasekoje nuo visų sužalojimų nukentėjusiajam išsivystė trauminis šokas ir jis mirė.

Nuosprendyje nurodyta, kad D. A. nusikalstama veika kvalifikuojama pagal LR BK 129 str. 2 d. 6 p. todėl, kad ji tyčia trukdė suteikti pagalbą jos sužalotam mažamečiui vaikui. Visą dieną mačiusi vaiko mušimo faktą, pati

---

⁴⁹³ *Vilniaus rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 57-2-035/98.*

mušusi sūnų ir naktį pabudusi nuo triukšmo virtuvėje bei išvydusi ant grindų sėdintį, į sieną atremtą, sumuštą ir apalpusį vaiką, ji neabejotinai suvokė itin žiaurų gyvybės atėmimo ypatumą. Nepaisant to, nekvieta greitosios pagalbos bei nesišaukė pašalinių žmonių pagalbos, abejingai dalyvavo paslepiant lavoną kieme po medžiu.

D. A. turėjo teisinę pareigą rūpintis savo mažamečiu sūnumi ir galėjo atlikti tam tikrus veiksmus, kuriais būtų išvengta pastarojo mirties. Jos aiškinimas, kad pati bijojo P. A. ir baiminosi dėl savo gyvybės, neeliminuoja jos pareigos užtikrinti prigimtine mažamečio sūnaus teisę į gyvybę⁴⁹⁴.

Taigi apibendrintai tariant, baudžiamajai atsakomybei kilti už nusikalstamą neveikimą, būtinos šios sąlygos: a) pareiga veikti ir b) galimybė veikti (galimybė esamoje situacijoje atlikti savo pareigą ir išvengti baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių). Norint patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už neveikimu padarytą nužudymą reikia nustatyti, kad asmuo turėjo teisinę pareigą rūpintis nukentėjusiuoju ar suteikti jam pagalbą (pvz., LR CK yra įtvirtintos tėvų pareigos vaikams bei vaikų pareigos tėvams, teisės aktuose nustatytos medikų pareigos pacientams ir pan.) bei konkrečioje situacijoje turėjo galimybę tai padaryti.

Praktikoje kvalifikuojant nužudymus, padarytus neveikimu, labai aktualus tampa kaltės nustatymo klausimas. Nužudymas yra tyčinis nusikaltimas, todėl norint patraukti baudžiamojon atsakomybėn, būtina nustatyti, kad neveikdamas (neatlikdamas savo pareigos) kaltininkas supranta, jog dėl tokio neveikimo nukentėjusysis mirs ir tokių padarinių siekia (tiesioginė tyčia) arba nors ir nesiekia, bet sąmoningai leidžia jiems kilti (netiesioginė tyčia).

Problematiškas yra nusikalstamo pasitikėjimo ir netiesioginės tyčios atribojimas. Esant nusikalstamam pasitikėjimui veika kvalifikuojama pagal BK 132 str. Konstatavus netiesioginės tyčios buvimą, veika bus kvalifikuojama pagal BK 129 str. kaip tyčinis nužudymas. Pavyzdžiui, motina, nenorinti auginti savo naujagimio, palieka jį parke. Naujagimiui mirus, būtų sunku

---

⁴⁹⁴ *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr.1–189/2005.*

nustatyti ar tai nužudymas, ar neatsargus gyvybės atėmimas. Kaip pagrindinį nusikalstamo pasitikėjimo ir netiesioginės tyčios atribojimo kriterijų LAT senatas išskyrė valinį kaltės momentą: „Tikėjimas konkrečiomis aplinkybėmis, kurios, kaltininko manymu, objektyviai gali padėti išvengti kito žmogaus mirties, yra pagrindinis požymis, pagal kurį veika atribojama nuo nužudymo netiesiogine tyčia (BK 15 str. 3 d.), kai kaltininkas abejingas galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui dėl savo veikos, sąmoningai leisdamas kilti numatomiems padariniams. [...] Tikėjimas abstrakčiomis aplinkybėmis - sėkme, pranašystėmis ar pan., kurios neturi objektyvaus pagrindo ir iš esmės negali užkirsti kelio žalingiems padariniams atsirasti, nelaikomas tikėjimu kaip nusikalstamo pasitikėjimo kaltės elementu.“ Todėl tokiais atvejais laikoma, kad kaltininkas veikė netiesiogine tyčia, o veika kvalifikuojama pagal BK 129 str. atitinkamą dalį.

Teismų praktikoje pasitaikė atvejų, kai nukentėjusieji miršta ne dėl kaltininko padarytų sužalojimų, o dėl to, kad sužaloti paliekami be pagalbos. Tokiais atvejais dažniausiai keliamas neatsargaus gyvybės atėmimo klausimas, o tyčinio nužudymo inkriminavimo galimybė nesvarstoma. Pavyzdžiui, Šiaulių rajono apylinkės teisme nagrinėtoje baudžiamojoje byloje V. M. buvo kaltinamas pagal BK 132 str. 1d. tuo, kad dėl neatsargumo atėmė gyvybę žmogui, t. y. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, sodybos kieme, sudavęs B. M. rankomis ir kojomis smūgius į galvą ir įvairias kūno vietas, paliko lauke B. M. be viršutinių rūbų, dėl ko nukentėjusioji B. M. mirė⁴⁹⁵. Be to, V. M. buvo kaltinamas pagal BK 144 str. tuo, kad turėdamas pareigą rūpintis nukentėjusiaja B. M. ir galimybę suteikti pirmąją pagalbą, jai nepagelbėjo, kai grėsė pavojus gyvybei, nes paliko nukentėjusiąją lauke be viršutinių rūbų, dėl ko ji mirė. Ištyręs ir įvertinęs byloje surinktus įrodymus, teismas nusprendė, jog V. M. veikoje yra tik nusikaltimo, numatyto BK 140 str. 1d., požymių. Tuo tarpu byloje nėra nustatyta, kad V. M. atliko veiką, kurios metu būtų neatsargiai atimta žmogaus gyvybė, taip pat aplinkybių, patvirtinančių neatsargios V. M. kaltės santykį su B. M. mirtimi. Konstatuota, kad pagal

---

⁴⁹⁵ Šiaulių rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-23-776/2008.

nustatytas bylos aplinkybes, V. M. savo veika realaus pavojaus B. M. gyvybei nesukėlė, privalomos pareigos rūpintis asmeniu, kuris nesaikingai vartojo alkoholi ir pats sau sukėlė sunkaus girtumo būseną, V. M. neturi. Be to, kaip nustatyta byloje, B. M. stipraus girtumo būklė dėl daugkartinio jos pasikartojimo, V. M. nebuvo suvokta kaip gresianti pavojumi B. M. gyvybei.

Tuo tarpu Trakų rajono apylinkės teismas K. V. nuteisė pagal BK 138 str. 1 d., 132 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio gyvenamojo namo kambaryje, o vėliau prieangyje sudavęs V. P. ne mažiau 13 smūgių į galvą, nugarą, kairįjį petį, dešinę plaštaką, juosmenį bei dešiniąjį sėdmenį ir taip nesunkiai sutrikdęs V. P. sveikatą, jis išvedė pastarąjį iš gyvenamojo namo laukan, kur oro temperatūra buvo apie – 8 C° ir gausiai snigo ir kur paliktas V. P. mirė. Tokiais savo veiksmais K. V., matydamas, kad V. P. yra sužalotas ir neblaivus, nors ir nenumatė, kad išvestas laukan V. P. gali mirti, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.

Iš specialisto išvados matyti, jog V. P. padaryti sužalojimai negalėjo būti V. P. mirties priežastimi⁴⁹⁶.

2.2 Nusikalstami padariniai

Nusikalstami padariniai – tai žala, kuri atsiranda kėsinantis į baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius⁴⁹⁷. Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, kad nusikalstami padariniai – tai asmens veika (veikimu arba neveikimu) sukelti baudžiamajame įstatyme numatyti pokyčiai išoriniame pasaulyje, priklausantys nusikaltimo sudėties objektyviesiems požymiams, sukeltiantys žalą arba žalos atsiradimo grėsmę baudžiamuoju įstatymu saugomiems objektams⁴⁹⁸.

Nusikalstami padariniai dažniausiai būna susiję su tam tikros žalos padarymu baudžiamojo įstatymo saugomoms teisinėms vertybėms.

⁴⁹⁶ *Trakų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-93-735/2006*

⁴⁹⁷ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas. / Pavilionis V. et al. - Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 177.*

⁴⁹⁸ *Пионтковский А. А. Учение о преступлении. Москва: Госюриздат 1961. P. 174-175.*

Atsižvelgiant į padarytos žalos pobūdį, baudžiamosios teisės teorijoje padariniai yra skirstomi į materialius ir nematerialius⁴⁹⁹.

Materialiais padariniais yra vadinami tokie, kurie susiję su turtinės ir fizinės žalos padarymu. Nusikalstamų veikų skirstymas atsižvelgiant į nusikalstamų padarinių buvimą ar nebuvimą į formalias ir materialias yra žinomas daugelio užsienio šalių baudžiamosios teisės doktrinos. Pvz., Prancūzijos baudžiamosios teisės teorijoje⁵⁰⁰ materialiais nusikaltimais (*infraction materielle*) yra pripažįstami tokie, kurių būtinas elementas, be veikos, yra nusikalstami padariniai (*resultat*). Materialus nusikaltimas nebus pripažįstamas padarytu, kol neatsirado žala (*dommage*). Materialiais nusikaltimais, kaip ir Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje, yra laikomi nužudymai, sveikatos sutrikdymai ir kt.

Taigi nužudymo sudėtis yra materialinė. Šis nusikaltimas laikomas baigtu nuo padarinių atsiradimo momento.

Tačiau nusikalstamų padarinių apibūdinimas vien tik kaip kilusių dėl nusikalstamos veikos išsamiai neatskleidžia jų turinio. Nusikalstamus padarinius būtina nagrinėti ne tik atsižvelgiant į juos sukėlusias veikas (t. y. atsakyti į klausimą, kokios tai veikos padarinys), bet taip pat ir įvertinant kėsinimosi objektą (t. y. atsakyti į klausimą, kokiai vertybei padaryta žala)⁵⁰¹.

E. F. Pobegailo nusikalstamais arba visuomenei pavojingais padariniais siūlo laikyti bet kokią žalą, kuri nusikalstama veikia ar poveikiu yra padaroma kėsinimosi objektui – baudžiamųjų įstatymų saugomiems visuomeniniams santykiams ir jų dalyviams⁵⁰².

Kiekvienas nusikaltimas paprastai sukelia nemažą negatyvių padarinių. Štai padarant tyčinį nužudymą, be to, jog šiuo nusikaltimu sukeliama kito žmogaus mirtis, yra padaroma moralinė, o neretai ir materialinė žala nužudytojo šeimai, bei artimiesiems. Vienok tik asmens mirtis yra vienintelis negatyvus padarinys, reikšmingas nužudymo objektui, todėl tik ji laikytina

---

⁴⁹⁹ Бойко А. И. Преступное бездействие. Санкт - Петербург.: Юридический центр Пресс, 2003, Р. 53.

⁵⁰⁰ Gaston S., Georges L., Bernard B. Droit penal general. Paris, 1992. P. 181.

⁵⁰¹ Кузнецова Н. Ф. Значение преступных последствий. Москва: Изд-во МГУ, 1958. Р. 18

⁵⁰² Побегайло Е. Ф. Умышленное убийство и борьба с ним. Р. 137.

nužudymo sudėties požymiu. Kiti negatyvūs padariniai atsiduria už šio nusikaltimo sudėties ribų. Taigi tik žmogaus mirties sukėlimas reiškia, jog nužudymas yra baigtas.

Tokią poziciją savo darbuose išreiškia dauguma baudžiamosios teisės specialistų. Pavyzdžiui, T. P. Stramilova nurodo, jog nužudymo sudėtyje visuomeniškai pavojingu padariniu yra laikoma kito žmogaus mirtis, nepriklausomai nuo to, ar mirtis ištinka iš karto, ar praėjus tam tikram laiko tarpui⁵⁰³. LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 4 p. analogiškai pažymėta, kad „jei nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, tai atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui“⁵⁰⁴.

Tokia nuostata nėra absoliučiai tinkama kalbant apie anglosaksų teisės sistemą. Aptariant objektyviają nužudymo pusę (*actus reus*) anglosaksų teisėje, būtina paminėti joje galiojusią metų ir vienos dienos taisyklę (*a year and a day rule*)⁵⁰⁵. Mirtis, kurią sukėlus siekiama apkaltinti asmenį, turėdavusi įvykti ne vėliau kaip per metus ir vieną dieną po sužalojimo, kuris, kaip manyta, sukėlė mirtį. Šią taisyklę nustatė bendroji teisė, nes įrodyti, jog sužalojimas sukėlė mirtį, įvykusią vėliau nei po metų ir vienos dienos, yra sudėtinga. Šiuo metu yra įmanoma nustatyti mirties priežastį net ir tuomet, kai mirtis ištiko praėjus gana daug laiko, todėl *a year and a day rule* leistų asmeniui išvengti atsakomybės už nužudymą, nors ir būtų įrodyta, kad jis sukėlė mirtį. Šios taisyklės taikymas kritikuotinas, nes baudžiamosios atsakomybės išvengtų ir asmuo, kuris sužaloja kitą žmogų, dėl ko šis atsidurė komos būklėje, išbuvo joje ilgiau nei vienerius metus bei vieną dieną ir mirė.

R. Cardas pažymi, kad Baudžiamosios teisės peržiūrėjimo komisija 1981 m. 14-oje ataskaitoje „Nusikaltimai asmeniui“ rekomendavo vienerių

⁵⁰³ Страмилова Т. П. Cit. op. P. 75.

⁵⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.

⁵⁰⁵ Donald E. Walther. *Taming a Phoenix: The Year-and-a-Day Rule in Federal Prosecutions for Murder* // The University of Chicago Law Review, 1992, Vol. 59, No. 3. P. 1337-1361

metų ir dienos taisyklę palikti galioti⁵⁰⁶. Tokia rekomendacija motyvuota tuo, kad panaikinus *a year and a day rule* susidarytų negatyvi situacija, kai neribotą laiką išlieka galimybė patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už nužudymą. Komisija rekomendavo tuomet, kai sužalojimai yra padaromi iki kūdikiui gimstant, metų ir vienos dienos terminą pradėti skaičiuoti nuo kūdikio gimimo dienos.

Pirmajai priežasčiai, kuria komisija motyvavo rekomendaciją palikti vienerių metų ir dienos taisyklę galioti, galima paprieštarauti tuo, jog tai neužkerta kelio asmeniui būti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn ir nuteistam už nužudymą praėjus daugeliui metų, jeigu nukentėjusijį mirtis ištiko ne vėliau kaip praėjus vieneriems metams ir dienai po sužalojimo. Dėl antrosios komisijos įvardintos priežasties, pasakytina, kad kitose valstybėse įstatymai, reglamentuojantys atsakomybę už nužudymą, sėkmingai galiojo, nors vienerių metų ir dienos taisyklės tų valstybių teisė niekada nenumatė arba ją panaikino.

Vienerių metų ir dienos taisyklės taikymą puikiai iliustruoja *Dyson* bylos faktinė fabula. Nukentėjusysis mirė 1908 m. kovą nuo sužeidimų, kuriuos D. jam padarė 1906 m. lapkritį ir vėliau 1907 m. gruodį. Baudžiamasis apeliacinis teismas panaikino nuosprendį, kuriuo kaltinamasis nuteistas už neatsargų gyvybės atėmimą, motyvuodamas, kad prisiekusiesiems buvo klaidingai nurodyta, jog jie galintys nuteisti, jeigu vienintele mirties priežastimi laiko sužalojimus, padarytus 1906 m. Prisiekusiųjų turėjo būti paklausta, ar sužalojimai, padaryti 1907 m., pagreitino nukentėjusiojo mirtį. Tokiu atveju, D. būtų buvęs nuteistas tinkamai (...) ⁵⁰⁷.

1996 m. Teisinės sistemos reformos aktu (*Law reform Act*) metų ir vienos dienos taisyklė Didžiojoje Britanijoje buvo panaikinta⁵⁰⁸. Jungtinėse Valstijose šios taisyklės statusas yra labiau komplikotas. Daugelyje valstijų ji panaikinta, o JAV Aukščiausiasis Teismas 2001 metais byloje *Rogers v.*

---

⁵⁰⁶ *Card Cross and Jones. Cit. op. P. 193.*

⁵⁰⁷ *Ibidem. P. 194.*

⁵⁰⁸ *Law Reform (Year and a Day Rule) Act 1996 [Žiūrėta 2007-04-12] Prieiga per internetą <<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1996/1996019.htm>>*

Tennessee pripažino, kad Tenesio valstijos teismo atliktas retrospektyvinis nuostata, panaikinančių *a year and a day rule*, taikymas neprieštarauja Konstitucijai⁵⁰⁹. Kita vertus, vienerių metų ir dienos taisyklė išlieka aktualus bendrosios teisės (*common law*) institutas, kuriuo pasinaudojant nuo pareikštų kaltinimų nužudymu buvo sėkmingai ginamasi dar 2003 metais.

Tais atvejais, kai nukentėjusysis nemirė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios, arba mirė, bet dėl kitų priežasčių (pvz., gydant buvo užkrėstas kraujas), veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo 2006 m. lapkričio 17 d. nuosprendžiu S. J. nuteistas pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 1 d. už tai, kad savo bute, būdamas girtas, metaliniu arbatinuku, metaliniu dulkių siurblio kotu ir plaktuku tyčia sudavė nukentėjusiajai J. R. į galvą, veidą, abi rankas ir kojas ne mažiau kaip 44 kartus ir padarė jai daugybinius kūno sužalojimus. Tokiu būdu jis pasikėsino nužudyti J. R., bet nusikaltimo nepabaigė dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, nes benaudojant smurtą prieš nukentėjusiąją į kambarį įsiveržė kaimynų iškviesti policijos pareigūnai ir jį sulaikė⁵¹⁰.

Pasikėsinimas įmanomas tik veikiant tiesiogine tyčia, siekiant konkretaus nusikalstamo rezultato - žmogaus mirties. Nusikalstamos veikos padariniai turi itin didelę reikšmę veikos kvalifikavimui, kai kaltininkas veikia neapibrėžta (nekonkretizuota) tyčia padarinių atžvilgiu. Jei kaltininkas, smurtaudamas įvairių savo veikos padarinių galimybę (fizinio skausmo sukėlimą, įvairaus laipsnio kūno sužalojimus ir net nukentėjusiojo mirtį) numato bendrai, tų padarinių nedetalizuoja ir vienodai nori bet kurio iš jų atsiradimo, veikos negalima kvalifikuoti kaip pasikėsinimo nužudyti. Baudžiamoji atsakomybė kaltininkui kyla už faktiškai padarytą žalą, t. y. veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius. Taigi ir pagal atitinkamus LR BK straipsnius. Pavyzdžiui, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija atmetė nuteistojo Z. B. kasacinį skundą, kuriuo jis prašė pakeisti pirmosios ir

---

⁵⁰⁹ *Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo byla Rogers v. Tennessee [Žiūrėta 2007-04-12] <<http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=US&navby=case&vol=000&invol=99-6218>>*

⁵¹⁰ *Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-63-64/2006.*

apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius ir jo nusikalstamą veiką iš BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 1 d. perkvalifikuoti į BK 138 str. 1 d. pagal realiai kilusius padarinius. Z. B. pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 1 d. nuteistas už tai, kad konflikto su žmona F. B. metu pasikėsino ją nužudyti – sudavė virtuviniu kirvuku nukentėjusiajai ne mažiau kaip tris smūgius į dešinę ranką, o nukentėjusiajai bandant pabėgti, sudavė ne mažiau kaip devynis smūgius į nugarą, juosmenį, kairįjį žastą, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, nes nukentėjusioji pabėgo iš buto. Kasacinės instancijos teismas savo nutartyje konstatavo, kad savo veikai nuteistasis pasirinko pavojingą, sunkiai žalojantį įrankį – virtuvinį kirvuką, juo sudavė ne mažiau kaip tris smūgius nukentėjusiajai į gyvybiškai svarbią kūno dalį – galvą. Kasatoriaus veika nutrūko tik dėl to, kad nukentėjusioji sugebėjo pabėgti iš buto. Šios aplinkybės akivaizdžiai parodo, kad kasatorius, smurtaudamas prieš F. B., siekė konkretaus rezultato – atimti gyvybę. Minėtos aplinkybės paneigia kasatoriaus teiginius, kad jis norėjo žmoną tik pagąsdinti, ir patvirtina teismų išvadą, jog kasatorius įvykio metu siekė nužudyti F. B., tačiau nusikaltimo nebaigė, nes nukentėjusioji pabėgo iš buto. Kvalifikuoti Z. B. veiką pagal padarinius, t. y. pagal BK 138 str. 1 d., nebuvo pagrindo. Veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius, kai yra netiesioginė ar tiesioginė neapibrėžta tyčia. Tuo tarpu veika, kuria siekiama konkretaus rezultato, laikoma padaryta tiesiogine apibrėžta tyčia. Tiesioginės apibrėžtos tyčios požymiai Z. B. veikoje yra įrodyti. Tyčinis sveikatos sutrikdymas, padarytas esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai atimti gyvybę, kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas nužudyti pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str.⁵¹¹.

Vertėtų aptarti klaidos dėl nukentėjusiojo atvejį, t. y. situaciją, kai kaltininkas neteisingai suvokia teisinio gėrio, į kurį kėsina, materialinę išraišką. Ši klaida gali pasireikšti keliais būdais. Pirma, kaltininkas norėjo atimti gyvybę vienam, specialiųjų požymių (mažametystė, nėštumas ir pan.) neturinčiam asmeniui, o atėmė kitam, kuris taip pat neturėjo specialiųjų požymių. Šiuo atveju klaida atsakomybei įtakos nedaro. Antra, kaltininkas

---

⁵¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-134/2007

norėjo atimti gyvybę vienam, specialiųjų požymių neturinčiam asmeniui, o atėmė kitam, kuris minėtus požymius turėjo. Šiuo atveju asmuo bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, nebent apie specialiuosius nukentėjusiojo požymius žinojo ar pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo juos suvokti. Trečia, kaltininkas norėjo atimti gyvybę vienam, specialiuosius požymius turinčiam asmeniui, o atėmė kitam, kuris tų požymių neturėjo. Šiuo atveju kaltininko veika traktuojama kaip pasikėsinimas padaryti kvalifikuotą nužudymą. Ši pozicija grindžiama tuo, kad darant ar kėsiantis padaryti kvalifikuotą nusikalstamą veiką pažeidžiamas teisinis gėris yra vertingesnis už tą, kuris pažeidžiamas darant veiką, neturinčią kvalifikuojančių požymių. Kai kurie baudžiamosios teisės mokslo atstovai⁵¹² nesutinka su tokia pozicija. Jų manymu, veika kvalifikuojama ignoruojant faktiškai atsiradusius nusikalstamus padarinius ir akcentuojant tik tyčios kryptingumą, todėl teigia, kad tokią veiką reikėtų kvalifikuoti kaip idealią nusikaltimų sutaptį, t. y. pasikėsinimą padaryti kvalifikuotą nusikaltimą ir baigtą nusikaltimą pagal atsiradusius padarinius.

2.3 Priežastinis ryšys

Vienas ar kitas žmogaus elgesys laikomas pavojingu todėl, kad sukelia pavojingus padarinius. Priežastingumo problemos sprendimas apskritai yra bendras visoms teisės šakoms. Jį diktuoja filosofijos mokslas.

Priežastinis ryšys – tai toks santykis tarp reiškinių, kuriam esant vienas ar keli sąveikaujantys reiškiniai sukelia kito reiškinio atsiradimą⁵¹³.

Būtinoji baudžiamosios atsakomybės sąlyga – būtiną priežastinį ryšį tarp kaltininko veikos (veikimo ar neveikimo) ir kilusių padarinių.

Siekiant nustatyti, ar vienas reiškinys yra kito priežastis, būtina jį analizuoti atsietai nuo ryšių su visais kitais reiškiniais ar įvykiais ir tik

---

⁵¹² Abramavičius A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: paskaitų medžiaga*. Vilniaus Universitetas Teisės fakultetas, 2003.

⁵¹³ *Категории материалистической диалектики*. Москва, 1957. P. 93.

santykije su reiškiniu, kurį mes laikome pirmojo padariniu. Baudžiamosios teisės teorijoje⁵¹⁴ nurodoma, kad žmogaus veika negali būti laikoma kilusių nusikalstamų padarinių priežastimi, jei ji nebuvo jų kilimo būtinoji. Priežastinis ryšys apibrėžiamas kaip santykis tarp veikos ir nusikalstamų padarinių, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamus padarinius⁵¹⁵.

LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 4 p. vienareikšmiškai pažymėta: „Atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą kyla tada, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir atsiradusių padarinių (mirties) yra priežastinis ryšys“⁵¹⁶. Konstatuoti priežastinio ryšio buvimą galima tik tuomet, kai kaltinamojo veiksmai neišvengiamai sukėlė nukentėjusiojo mirtį, buvo pagrindinė mirties priežastis. LAT 2005-06-28 nutartyje kasacinėje byloje Nr. 2K-431/2005 yra pažymėjęs: „Konstatuojant priežastinį ryšį tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių, būtina nustatyti, jog kaltininko veika buvo atsiradusių padarinių sąlyga ir priežastis“⁵¹⁷.

Būtinasis priežastinis ryšys – tai dėsningas vidinis reiškinių ryšys, kuriam esant veikimas ar neveikimas yra priežastis, o atsiradę padariniai – pasekmė. Viena iš būtinųjų priežastinio ryšio savybių yra tai, kad jis numatomas iš anksto⁵¹⁸.

Kvalifikuojant kaltininko veiką kaip nužudymą, tarp veikos ir nusikalstamų padarinių reikia nustatyti būtinąjį, juridiskai reikšmingą priežastinį ryšį, kuris egzistuoja nepriklausomai nuo mūsų suvokimo ir dėl kurio veikimas (neveikimas) sukelia ir nulemia atitinkamus padarinius.

---

⁵¹⁴ Piesliakas V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996. P. 95-97; Цератели Т. В. *Причинная связь в уголовном праве*. Москва: Госюриздат, 1963. P. 119; Малинин В. Б. *Причинная связь в уголовном праве*. СПб.: Юридический центр Пресс, 2000. P. 18.

⁵¹⁵ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas.* / Pavilionis V. et al. Vilnius: Eugrimas, 2003, P. 181.

⁵¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

⁵¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008-06-28 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2005.

⁵¹⁸ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, P. 291.

Nustatant priežastinio ryšio pobūdį, būtina įvertinti pagrindines ir papildomas priežastis, tiesioginį ir atsitiktinį priežastinį ryšį, nes viena priežastis gali sukelti daugybės įvairių padarinių atsiradimą. Kita vertus, vienas padarinys gali būti sukeltas skirtingų priežasčių arba jų visumos.

Nukentėjusiojo mirtis turi būti dėsningas, o ne atsitiktinis kaltininko veikos padarinys. Kaltininko veika privalo būti *conditio sine qua non* (būtinoji sąlyga) padariniams atsirasti. Sprendžiant priežastinio ryšio buvimo ar nebuvimo klausimą, turi būti nustatyta, kad tik kaltininko padaryta veika sukėlė ir sąlygojo padarinių atsiradimą. Paprastai ši aplinkybė nustatoma remiantis teismo medicinos specialisto ar eksperto išvadamis dėl nukentėjusiojo mirties priežasties. Jei nustatoma, kad nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, atsakomybė už padarinius atsiranda nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui. Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą taip pat atsiranda nepriklausomai nuo to, kad nukentėjusysis buvo netinkamai gydomas ar netinkamai diagnozuoti jo sužalojimai. Nužudymo sudėties buvimui kaltinamojo veikoje dėl neturi reikšmės tai, kuriam laikui praėjus po nusikalstamos veikos padarymo įvyko nukentėjusiojo mirtis. Tokią poziciją savo praktikoje formuoja ir LAT: „Tai, kad nukentėjusysis mirė praėjus kelioms dienoms po sužalojimų, nėra pakankamas pagrindas perkvalifikuoti kasatoriaus veiksmus į kitą lengvesnį BK straipsnį. Veikos kvalifikavimui pagal BK 129 str. svarbu ne mirties laikas, o mirties priežastis“⁵¹⁹. Minėtoje nutartyje LAT taip pat pabrėžia: „Jei nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui, taip pat nepriklausomai nuo to, ar jis buvo netinkamai gydomas, ar netinkamai diagnozuoti jo sužalojimai, ir kad nesant šių aplinkybių, mirties galbūt buvo galima išvengti.“ Tokia linkme teismų praktiką

---

⁵¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005-09-13 nutartis baudžiamoji byla Nr. 2K-472/2005.

kreipia ir LAT senato 2004-06-18 nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 4 p.⁵²⁰.

R. Cardas analogiškai pažymi, jog: „Negalima pasiteisinti tuo, kad nukentėjusysis ir taip buvo mirštantis nuo neišgydomos ligos, jeigu kaltinamojo elgesys mirtį pagreitino“⁵²¹. Šis autorius nurodo, kad aglosaksų teisėje kvalifikuojant (*legal attribution*) veiką kaip nužudymą, kaltinimas baudžiamojoje byloje privalo įrodyti, jog nukentėjusiojo mirtį sukėlė kaltinamojo elgesys. Pasak jo, priežastingumo klausimas yra susijęs su dviem dalykais, nes kaltinamasis gali būti nuteistas tik tuomet jeigu jo veika buvo ir faktinė, ir teisinė nukentėjusiojo mirties priežastis. Kaltinamojo elgesys nėra faktinė mirties priežastis, jeigu mirtis tuo metu ir tokiu būdu nebūtų įvykusi, bet taip įvyko būtent dėl atitinkamo kaltinamojo elgesio. Anglosaksų teisėje tai dažnai apibūdinama kaip „bet dėl“ patikrinimas⁵²². „Bet dėl“ patikrinimas parodo, ar kaltinamojo veiksmai gali būti laikomi nukentėjusiojo mirties priežastimi, ar ne. Jeigu taip, tai atsakymas į klausimą, ar už mirties sukėlimą jis gali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn, priklauso nuo to, ar kaltinamojo elgesys buvo teisinė nukentėjusiojo mirties priežastis. Tai galima pailustruoti tokiu pavyzdžiu:

- a) D dūrė P Paskui X nukirto P galvą.
- b) D duoda P lėtai veikiančių nuodų, tačiau iki šiems sukeliant laukiamą efektą, P miršta nuo širdies priepuolio, kurį sukėlė natūralios priežastys.

Nei vienu iš šių atvejų D elgesys nėra faktinė mirties priežastis. Mirties laikas ir būdas nepriklausė nuo kaltinamojo D elgesio.

Priešinga situacija:

- c) D duria P, kuris vėliau yra nuduriamas X. Mirtis P. ištinka nuo žaizdų, kurios buvo padarytos abiejų asmenų dūrių.
- d) D duria P, kuris yra ligoninės reanimacijoje, ir šis dėl to miršta.

---

⁵²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. *Teismų praktika.2004. Nr. 21.*

⁵²¹ Card Cross and Jones. *Cit. op. P. 194-195.*

⁵²² *Ibidem.*

Abiem atvejais mirtis nebūtų ištikusi tada ir tokiu būdu, kai ji įvyko, jei ne D elgesys, kuris šiuo atveju yra faktinė mirties priežastis. Kita vertus, abiem atvejais D patraukimas baudžiamojon atsakomybèn už P mirtį (t. y. jei D elgesys yra teisinė P mirties priežastis) priklauso nuo principų, kuriuos aptarsime žemiau.

Analizuojant priežasčių, sukėlusių pavojingą, nusikalstamą rezultatą, visumą, būtina konstatuoti, jog šių priežasčių reikšmė yra nevienoda. Vienos jų yra sprendžiamosios, pagrindinės, kitos – pagalbinės, antraeilės. Be to, priežastingumo sąvoka sujungia ne tik reiškinių priežastis siaurąja prasme, t. y. pagrindines varomąsias jėgas, tačiau ir kitas aplinkybes, įtakojančias rezultato atsiradimą, t. y. sąlygas. Sąlyga, kurią būtina skirti nuo priežasties, tai aplinkybė, turinti įtakos rezultato atsiradimui, tačiau ši įtaka nėra sprendžiamoji. Viena ar kita sąlyga gali tik paspartinti ar pristabdyti padarinių, kuriuos nulemia priežastys, atsiradimą. Sąlyginį ryšį su nusikalstamais padariniais gali turėti tik tokie veiksmai, kurie laiko atžvilgiu yra ankstesni už padarinius. Taigi priežastis visuomet yra ankstesnė nei padarinys⁵²³.

Kvalifikuojant nužudymą ir nusikaltimo subjekto veiksmus pripažįstant mirties priežastimi būtina konstatuoti, kad šie veiksmai buvo privalomoji nukentėjusiojo gyvybės atėmimo sąlyga (*conditio sine qua non*). Tai sąlyga, kurios nesant mirtis nebūtų ištikusi.

Nustatant ar nusikaltimo subjekto veiksmai buvo privalomoji nukentėjusiojo gyvybės atėmimo sąlyga, sunkumų iškyla, kai smurtą prieš nukentėjusį naudoja keletas asmenų (pvz., kai nukentėjusiojo gyvybė atimama grupinių muštynių metu).

Štai Kauno apygardos teismo 2004 m. gruodžio 23 d. nuosprendžiu K. L. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad sodelyje, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, bendrininkaudamas su E. Č., konflikto su S. L. metu, tyčia smogė S. L. kumštimi ne mažiau 2 kartus į veidą, po ko E. Č. tyčia smogė ne mažiau 10 kartų rankos kumštimi nukentėjusiajam į veidą, o šiam nuo smūgių nukritus ant žemės, tyčia spyrė S. L. ne mažiau kaip 10 kartų į galvą ir kitas kūno vietas.

---

⁵²³ *Ibidem*

Tokiu būdu bendrais veiksmais buvo padaryti sužalojimai, nuo kurių S. L. mirė.

Lietuvos apeliacinis teismas 2005 m. gegužės 12 d. nutartimi nuteistojo K. L. apeliacinį skundą atmetė nurodydamas, jog S. L. mirė nuo galvos sužalojimų, padarytų ne mažiau 4 smūgiais, visumos, o šiuos smūgius į galvą sudavė tiek E. Č., tiek K. L., todėl abiejų kaltinamųjų nusikalstama veika yra priežastiniame ryšyje su padariniais – S. L. mirtimi.

LAT 2006 m. gegužės 23 d. nutartimi panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nutarties dalį, kuria atmetas nuteistojo K. L. apeliacinis skundas, ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasacinės instancijos teismas nurodė, jog sprendžiant iš byloje esančių įrodymų, kategoriška išvada apie priežastinio ryšio buvimą tarp K. L. suduotų smūgių ir S. L. mirties negalima. Priežastinį ryšį tarp šių smūgių ir S. L. mirties galėtų patvirtinti ar paneigti teismo medicininių tyrimų išvados, tačiau to paties teismo medicinos eksperto išvados ir paaiškinimai visiškai prieštaringi, todėl eksperto išvados nei patvirtina, nei paneigia K. L. suduotų smūgių priežastinio ryšio su S. L. mirtimi.

Lietuvos apeliacinis teismas, pakartotinai nagrinėdamas šią bylą apeliacine tvarka, 2006 m. spalio 5 d. nuosprendžiu K. L. nusikalstamą veiką iš BK 129 str. 1 d. perkvalifikavo į BK 140 str. 1 d. Nuosprendyje nurodyta, jog bylos duomenų ekspertinio tyrimo metu nustatyta, kad nuo K. L. suduotų ne mažiau kaip dviejų smūgių kumščiu į veidą S. L. negalėjo lūžti kairysis momenkaulis ar išsiliesti kraujas po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo galvos smegenų pusrutulio. Iš specialisto išvados matyti, jog S. L. mirties priežastis buvo sunki galvos smegenų trauma: kairio momenkaulio lūžis, kraujo išsiliejimas po kietuoju dangalu virš kairio galvos smegenų pusrutulio, komplikuotas smegenų suspaudimu, smegenų pabrinkimu, abipuse židinine pneumonija, sepsiu.

Nustačiusi, kad nuteistasis K. L. sudavė tik du nestiprius smūgius į veidą bei nedalyvavo jokiuose vėlesniuose E. Č. atliekamuose veiksmuose prieš nukentėjusįjį, t. y. jį mušant stovintį bei spardant gulintį, kolegija

nusprendė esant neįrodyta, kad abiejų nuteistųjų veiką apėmė bendra tyčia (iš byloje esančių įrodymų negalima konstatuoti, jog nuteistasis K. L. veikė išvien kartu su nuteistuoju E. Č. ar bent pritarė jo veiksams), todėl laikytina, kad kiekvieno iš nuteistųjų veikas su galinčiais kilti padariniais siejo skirtinga tyčia. Atitinkamai LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 8 p. nurodyta, jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą naudojo turėdami tyčią nužudyti, tai už nužudymą atsako tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, jog K. L. nusikalstama veika nėra susijusi priežastiniu ryšiu su padariniais – S. L. mirtimi⁵²⁴.

Priešinga situacija matyti kitoje LAT byloje. Šioje byloje teismas padarė išvadą, jog visi kaltinamieji, kurie naudojo smurtą prieš nukentėjusįjį, dalyvavo gyvybės atėmimo procese ir yra atsakingi už nukentėjusiojo mirtį. Autoriaus nuomone, tikslinga pateikti trumpą faktinių bylos aplinkybių santrauką.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gegužės 25 d. nuosprendžiu A. J., D. N. ir M. B. pagal 1961 m. BK 104 str. nuteisti už tai, kad būdami apsvaigę nuo alkoholio, bendrais veiksmais – D. N., suduodamas ne mažiau kaip tris smūgius į veidą bei spirdamas ne mažiau kaip du kartus į galvą, M. B., suduodamas ne mažiau kaip du smūgius į veidą bei spirdamas ne mažiau kaip du kartus į galvą, po to A. J., spirdamas vieną smūgį į galvą bei parkritusiam kumščiu suduodamas ne mažiau kaip penkis smūgius į veidą, padarė V. Ž. sužalojimus galvoje. Nuo suduotų smūgių į galvos momens – smilkinių, kaktos ir dešiniojo skruosto sritis visumos, išsivysčius trauminiam kraujo išsiliejimui po kietaisiais ir minkštaisiais galvos smegenų dangalais, V. Ž. mirė.

Lietuvos apeliacinis teismas 2004 m. lapkričio 12 d. nuosprendžiu pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė – A. J., D. N. ir M. B. nusikalstamą veiką iš 1961 m. BK 104 str. perkvalifikavo į 1961 m. BK 111

---

⁵²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-340/2006.

str. 1 d. Šį procesinį sprendimą teismas motyvavo tuo, kad V. Ž. mirties priežastis buvo sužalojimai, padaryti vienu smūgiu. Nustatyti, kuris iš nuteistųjų sudavė tokius padarinius sukėlusį smūgį, negalima, todėl nei D. N., nei M. B., nei A. J., veikęs savarankiškai, negali būti baudžiami už V. Ž. gyvybės atėmimą, t. y. jų veika negali būti kvalifikuojama pagal 1961 m. BK 104 str. Kadangi nuo smūgių į galvą įvykęs kraujo išsiliejimas po galvos smegenų dangalais kvalifikuojamas kaip sunkus sveikatos sutrikdymas, visų nuteistųjų nusikalstamą veiką teismas perkvalifikavo į 1961 m. BK 111 str. 1 d..

LAT teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, neteisingai įvertinęs svarbias bylos aplinkybes, A. J., D. N. ir M. B. atžvilgiu baudžiamąjį įstatymą (1961 m. BK 111 str. 1 d.) pritaikė netinkamai.

Nusikalstama veika gali būti kvalifikuojama pagal 1961 m. BK 111 str. 1 d., kai tyčiniai sunkūs kūno sužalojimai nesukelia mirtinų padarinių. Jei nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, tai atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda. Veika kvalifikuojama kaip nužudymas nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui, taip pat nepriklausomai nuo to, ar, tarkime tinkamai gydant mirties galbūt buvo galima išvengti. Veika gali būti (atsižvelgiant į tyčios rūšį) kvalifikuojama kaip tyčinis sunkus kūno sužalojimas, jeigu dėl kaltininko veikos sunkiai sutrikdyta nukentėjusiojo sveikata, tačiau mirtį sukėlė kita aplinkybė (pvz., nukentėjusysis mirė dėl gydymo metu užkrėsto kraujo, per klaidą pavartotų ne tų vaistų ir pan).

Byloje nustatyta, kad V. Ž. mirė nuo trauminio kraujo išsiliejimo po galvos smegenų kietuoju ir minkštaisiais dangalais abiejų smegenų pusrutulių sferiniuose paviršiuose, atsiradusio sumušus galvą ir padarius sužalojimus smilkinių, kaktos kairės pusės ir dešinės akies vokų –skruosto minkštuosiuose audiniuose bei nosies kaulų lūžius. Mirtį sukėlęs kraujo išsiliejimas po galvos smegenų dangalais kartu su galvos minkštųjų audinių sužalojimais, t. y. visi keturiais smūgiais į galvą padaryti sužalojimai kvalifikuojami kaip sunkus sveikatos sutrikdymas. Padarant bet kurią iš jų galėjo įvykti galvos smegenų

poslinkis – rotacija kaukolės viduje ir išsiliėti kraujas po smegenų dangalais. V. Ž. mirčiai įtakos neturėjo kiti jo kūne nustatyti sužalojimai.

V. Ž. sužalojimus galvoje padarė M. B., D. N. ir, netrukus po jų, individualiai veikęs A. J. Suduodami smūgius rankomis ir kojomis į gyvybei pavojingą vietą (galvą) visi suvokė nusikalstamos veikos pavojingumą, suprato, kad veikia kelia pavojų ne tik V. Ž. sveikatai, bet ir gyvybei, numatė, kad tokie padariniai gali atsirasti ir, jų nedetalizuodami, vienodai norėjo bet kurio iš jų (sveikatos sužalojimo ar mirties) atsiradimo. Pirmosios instancijos teismo išvada, kad suduodami stiprius smūgius į galvą visi trys kaltinamieji dalyvavo V. Ž. gyvybės atėmimo procese ir yra atsakingi už jo mirtį, pagrįsta. Kvalifikuodamas nuteistųjų veiką pagal 1961 m. BK 104 str., pirmosios instancijos teismas klaidos nepadarė⁵²⁵.

Tai, kad nėra priežastinio ryšio tarp vieno ar kelių muštynėse dalyvavusių asmenų veikos ir nukentėjusiojo mirties, savaime neužkerta kelio jų veiką kvalifikuoti kaip nužudymą.

Kvalifikuojant nužudymus, padarytus grupinių muštynių metu, daugiausia problemų kyla nustatant kaltę. Štai LAT nutartyje Nr. 2K - 770/2003 pasisakė, kad „[...] esant susitarimui nužudyti ir mušant žmogų kelių asmenų bendrais veiksmais, vykdytojas yra kiekvienas dalyvavęs suduodant smūgius nukentėjusiajam ar palaužiant jo pasipriešinimą. Nenustatymas asmens, kurio smūgis buvo mirtinas, nėra kliūtis traukti baudžiamojo atsakomybės asmenis, bendrais veiksmais sukėlusius mirtinus padarinius. Bylose dėl kelių asmenų bendrų veiksmų nustatyti asmenį, kuris sudavė mirtiną smūgį, praktikoje neretai būna tiesiog neįmanoma. Toks besąlyginis reikalavimas užkirstų kelią patraukti baudžiamajon atsakomybės kaltininkus, susitarusius ir dalyvavusius nužudant žmogų.“

Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. liepos 13 d. nuosprendžiu E. A. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 5 p.

---

⁵²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-276/2005.

E. A. nuteistas už tai, kad nužudė du žmones. Smogdamas M. Z. peiliu į kaklo kairę pusę padarė sužalojimus, nuo ko M. Z. mirė; taip pat tuo pačiu laiku, tame pačiame bute, smogė vieną kartą M. P. galimai nulaužto peilio geležte į kaklo dešinę pusę, padarydamas kirstinį -durtinį -dešinės pusės kaklo - krūtinės ąstos sužalojimą, nuo ko M. P. mirė.

LAT teisėjų kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai kasatorių pripažino kaltu dėl dviejų žmonių nužudymo (pagal BK 129 str. 2 d. 5 p.), o Lietuvos apeliacinis teismas pagrįstai atmetė nuteistojo apeliacinį skundą. Tačiau pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas E. A. bylą, padarė išvadą, kad E. A. du žmones nužudė vienas. Savo išvadą teismas grindė tuo, kad vieno trauminio poveikio pasekoje atsiradusį sužalojimą gali padaryti tik vienas asmuo, todėl įtarime suformuluotas teiginys, jog M. P. ir M. Z. buvo nužudyti bendrais E. A. ir M. A. veiksmais esantis nepagrįstas.

Baudžiamosios bylos duomenimis nustatyta, kad ir vienam, ir kitam nukentėjusiajam iš viso buvo suduotas ne vienas, o keletas smūgių peiliu. Be to, pagal E. A. parodymus ir specialisto išvadą, suduoti smūgiai rankomis, kojomis ir kitais nenustatytais įrankiais. Pagal įstatymo reikalavimus ir susiformavusią teismų praktiką bylose, kuriose kaltinamas ne vienas asmuo, būtina nustatyti kiekvieno iš jų dalyvavimo darant nusikaltimą laipsnį ir pobūdį, nulemiančius bendrininkavimo formą ir bendrininkų rūšis. Dalyvavimo darant nusikaltimą pobūdį parodo asmens funkcinis vaidmuo vykdant nusikalstamą veiką (vykdytojas, kurstytojas, organizatorius ar padėjėjas), o dalyvavimo laipsnį bendrininko aktyvumo lygis atimant gyvybę. Teismas šioje byloje nedetalizavo, kiek ir kokių smūgių sudavė kiekvienas kaltinamasis, tačiau padarė išvadą, kad tik E. A. nužudė du žmones. Be to, pirmosios instancijos teismas nemotyvuodamas pašalino iš kaltinimo kitus suduotus smūgius ir, skirtingai nuo kaltinamojo akto, E. A. inkriminavo ir nuteisė tik už vieną smūgį, kurį pavadino mirtinu. Kiti smūgiai liko teisiškai neįvertinti. Šiuo atveju teismas nemotyvuotai susiaurino kaltinimo apimtį.

Tais atvejais, kai byloje dėl nužudymo kaltinami keli asmenys, teismas, priimdamas nuosprendį, gali remtis mirtino smūgio arba mirties dėl sužalojimų

visumos doktrina. Remiantis mirtino smūgio doktrina, jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą naudojo turėdami tyčią nužudyti, už nužudymą atsako tik tie, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis. Remiantis mirties dėl sužalojimų visumos doktrina, jei smurtą prieš nukentėjusį naudojo keli asmenys ir šis mirė nuo padarytų sužalojimų visumos, už nužudymą atsako visi padariusieji kūno sužalojimus, jei apibrėžta ar neapibrėžta tyčia numatė mirties galimybę. Kaip matyti iš nuosprendžio, teismas rėmėsi mirtino smūgio doktrina už mirtiną smūgį nuteisė tik kaltinamąjį, kuris, teismo manymu, jį sudavė. Kartu teismas, remdamasis šia teorija, padarė išvadą, kad kitas kaltinamasis, kaip nesudavęs mirtino smūgio, negali atsakyti už nužudymą.

Teismai neatsižvelgė į tai, kad tokia išvada galėjo būti padaryta tik, jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą naudojo turėdami tyčią nužudyti (šioje byloje tik vienas). Tokią išvadą teismas galėjo padaryti tik nustatęs vykdytojo ekscesą. Juo laikomas vieno bendrininko išėjimas už susitarimo ribų. Esant vykdytojo ekscesui, už nužudymą atsako tik asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis. Remiantis E. A. parodymais, susitarta buvo sumušti nukentėjusiuosius. Teismas, nedetalizavęs, kas, kokiais įrankiais ir kiek smūgių sudavė, neapklausęs kito kaltinamojo, negalėjo padaryti išvados dėl E. A. išėjimo už susitarimo ribų ir jo vieno atsakomybės už dviejų žmonių nužudymą. Kai smurtą nukentėjusiojo atžvilgiu naudojo keli asmenys, būtina nustatyti bendrininkų susitarimo turinį ir ribas ir tai, ar kiekvienas iš bendrininkų turėjo apibrėžtą (ar neapibrėžtą) tyčią nužudyti, ar susitarimas nusikaltimo darymo metu nebuvo išplėstas ar pakoreguotas.

Teismui labai svarbu išsiaiškinti, kas sukėlė nukentėjusiojo mirtį: padarytų sužalojimų visuma, vienas ar keli sužalojimai ir nustatyti juos padariusį asmenį. Ši objektyvi aplinkybė nenulemia teismo procesinio sprendimo byloje. Kai nukentėjusiųjų mirties priežastis yra ne suduotų smūgių visuma, bet konkretūs vieno asmens suduoti smūgiai ir juos suduodant padaryti sužalojimai. Esant keliems smūgiams ir sužalojimams, padarytiems kelių

asmenų bendrais veiksmais, teismas, darydamas išvadą dėl vieno asmens kaltės, privalo atsižvelgti ne į tai, kas sudavė mirtiną smūgį, bet įvertinti susitarimo tarp bendrininkų buvimą, jo turinį bei tai, kad darydami nusikaltimą bendrininkai gali koreguoti susitarimo ribas. Nužudymas, padaromas bendrininkaujant, kai darant šį nusikaltimą tyčia bendrai dalyvauja du ar daugiau susitarusių ir nusikaltimo subjektais galinčių būti asmenų. Susitarimas nužudyti kitą žmogų gali būti išreikštas bet kokia forma: žodžiu, raštu ar konkludentiniais veiksmais ir įvykti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, t. y. iki bus pasiektas norimas rezultatas. Esant susitarimui, visi bendrininkai, nepriklausomai nuo to, kokius veiksmus jie padarė, atsako pagal vieną BK specialiosios dalies straipsnį.

Spręsdamas susitarimo ribų ir bendrininkų atsakomybės klausimą, teismas privalo atsižvelgti ne tik į asmenų, dalyvavusių nužudymo procese, skaičių, kiekvieno suduotus smūgius ir jų stiprumą, panaudotus įrankius ir padarytus sužalojimus. Darant išvadą dėl bendrininkų atsakomybės būtina įvertinti, ar asmuo, suduodamas smūgius kitam žmogui į gyvybiškai svarbias kūno vietas ar matydamas, kad kitas bendrininkas atlieka panašius veiksmus, turi ir naudoja įrankį, kuriuo galima padaryti pavojingus gyvybei sužalojimus, suvokia, kad bendrais veiksmais dalyvauja atimant gyvybę.

Pavyzdžiui, aukščiau minėtoje byloje, E. A. kartu su nuo ikiteisminio tyrimo ir teismo pasislėpusiu M. A. bendrai naudojo smurtą, todėl teismas turėjo įvertinti ne tik objektyvius M. A. veiksmus, bet ir subjektyvius jo veikos požymius. Nesant kaltinamojo, teismas to padaryti negalėjo.

Teismų praktika formuojama taip, kad jei smurtą prieš nukentėjusį naudojo keli asmenys ir šis mirė nuo padarytų sužalojimų visumos, tai pagal BK 129 str. atsako visi kūno sužalojimus padarę asmenys. Jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą naudojo turėdami tyčia nužudyti, už nužudymą atsako tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis. Jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas sužalojimas, bet nustatyta, jog smurtą naudojo keli asmenys, o smurto pobūdis ir intensyvumas liudija apie

tyčią nužudyti arba apie neapibrėžtą tyčią, kuri apima ir gyvybės atėmimą, už nužudymą atsako ne tik asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis, bet visi, tiesiogiai dalyvavę atimant gyvybę. Kai smurtą nukentėjusiojo atžvilgiu naudojo keli asmenys, būtina nustatyti ne tik faktą, kas sukėlė nukentėjusiojo mirtį, bet kiekvieno bendrininko tyčios turinį (kas iš bendrininkų turėjo apibrėžtą tyčią nužudyti, ar bendrininkų tyčia buvo neapibrėžta ir kokios šiuo atveju buvo jos ribos). Kai keli asmenys veikia kartu, turėdami tyčią nužudyti ir patys tiesiogiai dalyvauja atimant gyvybę nukentėjusiajam, jie visi yra nužudymo vykdytojai (bendravykdytojai). Nebūtina, kad kiekvienas iš tokių vykdytojų padarytų mirtinus sužalojimus. Pakanka, kad tai padarytų bent vienas iš jų. Kitų vykdytojų dalyvavimas gali pasireikšti ne tik sutrikdant sveikatą, bet ir atimant nukentėjusiajam galimybę priešintis (surišant jį, laikant už rankų ir pan.) kėsintis į gyvybę metu.

Vadovaudamasi šiais argumentais, kasacinės instancijos teismo kolegija aptartoje byloje laikė nepagrįsta nuosprendyje padarytą išvadą, kad E. A. du žmones nužudė vienas⁵²⁶.

Tokios pozicijos laikymosi pavyzdys gali būti ir Klaipėdos apygardos teismo 2006 m. gruodžio 12 d. nuosprendis, kuriuo M. G. nuteistas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p., o G. G. pagal BK 138 str. 2 d. 8 p.

M. G. ir G. G. nuteisti už tai, kad prie baro, būdami girti ir veikdami grupė, keršydami už tai, kad nukentėjusysis D. L. baro patalpose liepė M. G. išeiti, nukentėjusiajam išėjus į lauką ir pastūmus nuteistuosius, ėmė jį mušti: M. G. trenkė dešinėje rankoje laikomu stikliniu alaus buteliu D. L. į veido kairiąją pusę ir padarė nukentėjusiajam gilią žaizdą kairiajame smilkinyje. Po to G. G. dešinėje rankoje laikomu stikliniu alaus buteliu trenkė vieną kartą D. L. į galvos užpakalinę dalį. M. G. dešine koja, kuri buvo apauta batu, spyrus D. L. į veidą ir šiam susmukus ant asfalto, G. G. vieną kartą sudavė kumščiu gulinčiam D. L. į nosį, antrą kartą - į smakro sritį. Po to, G. G. kartu su M. G. ne mažiau kaip 10 kartų batais apautomis kojomis spardė ant žemės gulinčiam nukentėjusiajam į kairės pusės klubo šoną bei kitas kūno vietas. Dėl suduoto

---

⁵²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-423/2006.

ne mažiau kaip vieno smūgio į galvos veido dalies kairę pusę buvo sulaužyti veido kaulai. Dėl nuteistųjų suduotų ne mažiau kaip 10 smūgių į galvą ir kitas kūno vietas, D. L. padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas. Dėl M. G. suduoto vieno smūgio stikliniu alaus buteliu D. L. į galvos - veido kairę pusę, buvo padarytas sunkus kūno sužalojimas - smilkinio – kaktos muštinė - plėštinė žaizda veido kairėje pusėje, dėl kurios komplikacijos D. L. netrukus nukraujavo ir mirė.

Teisėjų kolegija nusprendė, kad G. G., veikdamas grupėje su M. G., dėl chuliganiškų paskatų padarė D. L. nesunkų bei nežymų sveikatos sutrikdymus, o M.G. dėl chuliganiškų paskatų D. L. nužudė, nes nėra jokių duomenų, kad kaltinamieji būtų susitarę nukentėjusįjį nužudyti ir tiesiogiai jo mirties nesiekė.

Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėdamas šią bylą apeliacine tvarka 2007 m. balandžio 20 d. nuosprendyje padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai G. G. nusikalstamus veiksmus kvalifikavo pagal BK 138 str. 2 d. 8 p., nes jo, kaip ir M. G., veiksmai kvalifikuotini pagal BK 129 str. 2 d. 8 p.. Smūgius rankomis ir kojomis D. L. į galvą bei kitas kūno vietas sudavė ir G. G., ir M. G. Nors dėl objektyvių priežasčių (įvykio liudytojų bei pačių nuteistųjų parodymai nevysiškai nuoseklūs ir vienodi) nepavyko nustatyti, kokius konkrečius smurto veiksmus nukentėjusiojo D. L. atžvilgiu atliko kiekvienas iš nuteistųjų ir kuris iš jų sudavė buteliu mirtiną smūgį, byloje surinktų įrodymų visetas leidžia daryti neabejotiną išvadą, jog visus D. L. konstatuotus sužalojimus M. G. ir G. G. padarė bendrais nusikalstamais veiksmais, veikdami vieninga tiesiogine neapibrėžta tyčia. Jie suvokė pavojingą savo nusikalstamos veikos pobūdį ir nors savo veikos padarinių nekonkretizavo, tačiau abstrakčiai numatė, kad tokia veika gali sukelti bet kokius padarinius, taip pat ir nukentėjusiojo mirtį, ir jų norėjo. Susitarimas nužudyti D. L. pasireiškė konkludentiniais veiksmais – abiemis nuteistiesiems smurtaujant prieš nukentėjusįjį. Nuteistieji M. G. ir G. G. ne tik patys atliko nusikalstamus veiksmus, bet kiekvienas iš jų matė kito bendrininko smurtinius veiksmus nukentėjusiojo atžvilgiu – stiprių smūgių sudavimą buteliu (smilkinio-kaktos muštinė-plėštinė žaizda veido kairėje pusėje, po kurios

nukentėjusysis neteko sąmonės ir mirtinai nukraujavo, taip pat jam išsiliejo kraujas po galvos smegenų minkštaisiais dangalais) rankomis ir kojomis (sulaužyti veido kaulai: kairysis skruostikaulis, viršutinės kairės pusės žandikaulis, nosies kaulų lūžis su kraujosrūva nosies nugarėlėje ir paviršine žaizdele, taip pat padarytos poodinės kraujosrūvos įvairiose galvos vietose) į galvos sritį, t. y. į gyvybiškai svarbią žmogaus kūno dalį ir į kitas vietas. Abiejų nuteistųjų tyčios vieningą kryptingumą patvirtina tai, kad matydami, jog po gautų sužalojimų D. L. neteko sąmonės, bei suprasdami, kad nukentėjusiojo gyvybei dėl jų atliktų nusikalstamų veiksmų iškilo realus pavojus, savo nusikalstamų veiksmų nenutraukė. G. G. sudavė be sąmonės gulnčiam ir nebegalinčiam apsiginti D. L. kumščiu į veidą, o M. G. smūgiavo koja be sąmonės į automobilį keliamam nukentėjusiajam, taip trukdydamas jam kuo skubiau suteikti medicininę pagalbą. Be to, M. G. sudavė smūgius ir kitiems asmenims, bandžiusiems padėti nukentėjusiajam. Normalaus protinio išsivystimo žmogus, kokiais pripažinti M. G. ir G. G., privalėjo suvokti ir suvokė, kad tokie veiksmai yra pavojingi D. L. gyvybei. Juos darydami bei matydami vienas kito nusikalstamus veiksmus, tiek M. G., tiek G. G. suvokė dalyvaujantys gyvybės atėmimo procese ir tai, kuris iš nuteistųjų sudavė nukentėjusiajam mirtiną smūgį ir kokius kitus konkrečius smūgius, jų nusikalstamų veiksmų kvalifikavimui esminės įtakos neturi.

Taigi Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija nusprendė, jog tarp nuteistųjų buvo susitarimas, išreikštas konkludentiniais veiksmais, kuris apėmė ir nukentėjusiojo D. L. gyvybės atėmimą. Pagal susiformavusią teismų praktiką, esant neapibrėžtai tyčiai, visi bendrininkai, nepriklausomai nuo to, kokius veiksmus jie atliko, už kilusius padarinius atsako pagal vieną BK specialiosios dalies straipsnį, šiuo atveju pagal BK 129 str. 2 d. 8 p.⁵²⁷.

LAT senatas teigia, kad kai keli asmenys veikia kartu turėdami tyčią nužudyti [...] nėra būtina, kad kiekvienas iš tokių vykdytojų padarytų mirtinus sužalojimus, pakanka, kad tai padarytų bent vienas iš jų. Kitų vykdytojų

---

⁵²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2007-04-20 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-159/2007.

dalyvavimas gali pasireikšti ne tik sutrikdant sveikatą, bet ir atimant nukentėjusiajam galimybę priešintis (surišant jį, laikant už rankų ir pan.) kėsintis į jo gyvybę metu. [...] Jei tokiu atveju nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą naudojo turėdami tyčią nužudyti, tai už nužudymą atsako tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis. Taigi, senato nutarime nėra tiesiogiai pasisakyta, kad nužudymu pripažįstama ir veika asmenų, kurių padaryti sužalojimai nebuvo mirties priežastis, tačiau jie veikė netiesiogine tyčia (be abejo, senato nutarime vartojamas terminas tyčia nužudyti gali apimti tiek tiesioginę, tiek netiesioginę tyčią).

Teismų praktika šiuo klausimu nėra vieninga, todėl pateiktinas pavyzdys, kuriame laikomasi kitokios pozicijos.

K. V., R. M. ir V. A. buvo kaltinami pagal BK 129 str. 1 d., tačiau Šiaulių apygardos teismo 2006 m. balandžio 6 d. nuosprendžiu nuteisti: V. A. pagal BK 140 str. 1 d. už tai, kad tyčia nežymiai sužalojo A. B., o R. M. ir K. V. pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad tyčia nužudė A. B. Nuosprendyje nurodyta, kad jie, būdami apsvaigę nuo alkoholio, bendrai veikdami, tyčia, dėl asmeninių paskatų ir konflikto, išgertuvių metu sumušė, suduodami smūgius rankomis, kojomis ir gitara į galvą, veidą ir kitas kūno vietas nukentėjusįjį A. B., kuris nuo patirtų sužalojimų į veidą ir krūtinę patyrė nežymų sveikatos sutrikdymą, o nuo sužalojimų, kuriuos padarė K.V. ir R. M. į galvą, mirė.

Kaltinamieji, sumušdami A. B., atliko tokius veiksmus: kilus K.V. ir R. S. konfliktui ir A. B. užstojus mušamą išgertuvių dalyvį R. S., kaltinamasis V. A. ranka smogė A. B. vieną smūgį į veidą ir vieną smūgį į krūtinę; kaltinamasis R. M. gitaros korpusu, o jam sulūžus – kotu (grifu) - smogė A. B. smūgius į galvą bei spyrė koja į galvą ir kitas kūno vietas; kaltinamasis K. V. spyrė A. B. į galvą, smūgiavo rankomis į krūtinę ir galvą.

Teismo nuosprendyje nurodyta, kad kaltinamieji, mušdami nukentėjusįjį, veikė tyčia, jų kaltė nužudant A. B. pasireiškė netiesioginės tyčios forma, nes duomenų, pakankamų daryti išvadai, jog kaltinamieji siekė tik nukentėjusiojo mirties, bet ne kitokių padarinių, nėra. Bylos įrodymų teisinė

analizė leidžianti daryti išvadą, kad kaltinamieji buvo abejingi galimiems padariniams, todėl turi atsakyti savo veiksmų ribose, t.y už tai, ką kiekvienas padarė.

Šiuo aspektu kaltinamieji R. M. ir K. V., smogdami nukentėjusiajam į galvą – pavojingą gyvybei organą ir kaktą, suprato, jog tuo kelia pavojų ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, kad gali ją atimti ir nors tokių padarinių nenorėjo, sąmoningai leido jiems kilti. Šių įrodymų pagrindu teisėjų kolegija konstatavo, kad tarp kaltininkų R. M. ir K. V. veiksmų (smūgių sudavimo) ir kilusių žalingų padarinių (A. B. mirties) yra tiesioginis priežastinis ryšys⁵²⁸.

Kaltinamojo V. A. veiką teismas perkvalifikavo į BK 140 str. 1 d., kadangi jis smūgiavo nukentėjusiajam į veidą ir krūtinę, o byloje esanti teismo medicinos ekspertizės išvada patvirtina, kad šie smūgiai negalėjo būti nukentėjusiojo A. B. mirties priežastis. Kaltinamojo V. A. veiksmai įvertinti kaip nežymus sveikatos sutrikdymas⁵²⁹.

Minėjome, jog išvada, kad vieno ar kelių muštynėse dalyvavusių asmenų veikos nesieja priežastinis ryšys su nukentėjusiojo mirtimi, savaiame neužkerta kelio kvalifikuoti jų veiką kaip nužudymą. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai kaltinamųjų veikos kvalifikacija remiasi priežastinio ryšio tarp suduotų smūgių ir nukentėjusiojo mirties nustatymu, o kaltės klausimas iš esmės nesprenžiamas. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2006 m. balandžio 11 d. nuosprendžiu A. S., D. S., D. P. ir G. P. buvo nuteisti už tai, kad: A. S. tyčia vieną kartą sudavė grandine gulinčiam ant žemės B. S. į kojas; D. S. tyčia vieną kartą įspyrė gulinčiam B.S. į petį; D. P. ne mažiau kaip vieną kartą koja įspyrė B.S. į pilvą, ne mažiau kaip du kartus koja įspyrė į kairį petį, ne mažiau kaip keturis kartus koja įspyrė į šoną ir ne mažiau kaip du kartus - į sėdmenis; G. P. ne mažiau kaip du kartus sudavė ranka B. S. į veidą, ne mažiau kaip du kartus sudavė ranka į krūtinę, ne mažiau kai tris kartus koja įspyrė į petį ir ne mažiau kaip tris kartus koja įspyrė į šlaunį; G. K. tyčia įspyrė koja ne

---

⁵²⁸ Nuosprendyje painiojama kaltė ir priežastinis ryšys.

⁵²⁹ Šiaulių apygardos teismo 2006-04-06 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-15-210/2006.

mažiau kaip: tris kartus į veidą, ne mažiau kaip dešimt kartų į krūtinę, trylika kartų į pilvą, penkis kartus į šoną, vieną kartą pagaliu sudavė į pilvą ir apie penkiolika kartų - į blauzdas, šešis kartus kojų keliais ir ne mažiau kaip dešimt kartų kojomis užšoko ant pilvo, dėl ko B. S. buvo padaryti sužalojimai, nuo kurių jis mirė.

Iš nuosprendžio matyti, kad kaltinamųjų veikų kvalifikacija buvo pagrįsta išvada, jog tik G. K. padaryti sužalojimai sukėlė nukentėjusiojo mirtį, o tarp kitų asmenų sužalojimų ir mirties nėra priežastinio ryšio. G. K. nusikalstama veika kvalifikuota pagal BK 129 str. 1 d., nes jis, suduodamas B.S. daugybinius smūgius kojomis į gyvybiškai svarbius kūno organus - veidą, krūtinę, pilvą, šokinėdamas visu svoriu ant pilvo, suprato, kad jo nusikalstami veiksmai gali sukelti B. S. mirtį ir, sprendžiant iš veiksmų intensyvumo, to siekė. Kitų kaltinamųjų veikos buvo kvalifikuotos pagal BK 140 str. 1 d. Vieningos kaltinamųjų tyčios nužudyti klausimas nebuvo svarstomas⁵³⁰.

2.4. Kiti objektyviosios pusės požymiai

Objektyviesiems nužudymo sudėties požymiams priskiriami: nužudymo padarymo vieta, laikas, priemonės bei įrankiai. Kartais šie požymiai gali kvalifikuoti ar privilegijuoti nužudymą. Pavyzdžiui, LR BK kvalifikuotu laiko nužudymą, padarytą kankinat ar kitaip itin žiauriai, RF BK – nužudymą visuotinai pavojingu būdu, Vokietijos BK – klastingą nužudymą, o Lenkijos BK – nužudymą panaudojant šaunamąjį ginklą ar sprogstamąsias medžiagas⁵³¹. Nužudymo padarymo laikas gali būti privilegijuojantis požymis. Pavyzdžiui, motinos nužudymas savo naujagimio laikomas privilegijuotu, jei veika padaroma gimdymo metu (pagal Lenkijos BK) arba gimdymo metu ar iškart po jo (pagal RF BK).

Didžiausiąją nužudymų dalį sudaro veikos, padaromos tarpusavio, buitinių konfliktų metu. Tai patvirtina autoriaus atlikto tyrimo metu surinkti

---

⁵³⁰ *Vilniaus apygardos teismo 2006-04-11 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-113/2006.*

⁵³¹ *Darbe pateiktas sąrašas yra pavyzdinis ir anaipol nėra baigtinis (aut. pastaba).*

duomenys, kokioje visuomeninių santykių sferoje buvo padaryti nusikaltimai. 40 proc. nužudymų padaryta šeimoje, 26 proc. – tarp kaimynų, 14 proc. – tarp giminaičių, 6 proc. - tarp pažįstamų ir pan. Veikos, padarytos konfliktuojant ne asmeninių, bet viešųjų santykių sferoje, sudaro santykinai nedidelę dalį (6 proc. – konfliktuojant viešojoje vietoje su pašaliniais asmenimis, 3 proc. – su asmenimis, pažeidžiančiais viešąją tvarką). Kvalifikuojant tokias veikas būtina labai atidžiai išanalizuoti visus subjektyviosios ir objektyviosios nusikaltimo sudėties pusės požymius. Pavyzdžiui, 10 proc. tyrime analizuotų bylų susidurta su motinos, tėvo ar vaiko nužudymu. Dažniausiai nesutarimai tarp minėtų šeimos narių, buitinis konfliktavimas vyksta namų aplinkoje, pyktis ar nuomonių išsiskyrimas neretai kyla dėl mažai reikšmingų buitinio gyvenimo aktualijų, todėl nusikalstamos veikos padarymo motyvai jos kvalifikavimui gali neturėti jokios įtakos. Veiką kvalifikuojanti institucija ar pareigūnas privalo atsakingai įvertinti nukentėjusiojo ypatumus, o ypač jį ir kaltininką siejantį artimą giminystės ryšį. Tas pats pasakytina ir apie kai kurios kitus nužudymą kvalifikuojančius požymius, kaip antai dviejų ar daugiau asmenų nužudymas. Tokios veikos padidintą pavojingumą visuomenei bei sunkumą sąlygoja būtent objektyvioji nusikaltimo sudėties pusė, t. y. objektas, į kurį kėsinamasi (ne vieno, bet dviejų ar net keleto asmenų gyvybė), nors veikos padarymo motyvacija, tikslai gali nepasižymėti ypatingu kaltininku žiaurumu, ciniškumu ir pan. Tokia veika gali būti padaroma neblaiviam asmeniui viešojoje vietoje (kavinėje, bare) neatsakingai elgiantis su šaunamuoju ginklu ir pan. Kaltininko girtumas tebūtų jo atsakomybę sunkinanti aplinkybė, turinti reikšmės skiriant bausmę, tačiau veikos kvalifikavimui esminės svarbos turėtų būtent nusikaltimo objektas, jeigu jos pasekoje gyvybė atimama keletui žmonių.

Vieno iš nužudymo sudėties objektyviosios pusės fakultatyviųjų požymių - nusikaltimo padarymo įrankių analizė (autorius atlikto tyrimo pagrindu) leido padaryti išvadą, jog didžiausią dalį nusikalstamų veikų, kurių metu neteisėtai atimama gyvybė kitam žmogui, sudaro taip vadinami „buitiniai nužudymai“. Šios veikos padarytos panaudojant specialius įrankius,

pavyzdžiui, šaunamąjį ginklą, tesudaro vos 4 proc. visų autoriaus išanalizuotų baudžiamųjų bylų. Tuo tarpu 68 proc. veikų buvo padaryti panaudojant įrankius, vartojamus įprastinėje namų ar darbo aplinkoje ir neturinčius kokios nors specialiosios naikinamosios ar griauamosios paskirties, būdingos šaunamiesiems ginklams ar sprogmenims. Kalbant apie tokius nusikaltimo padarymo įrankius, reikia pažymėti, kad didesnę dalis nužudymų buvo padaryti panaudojant peilį (53 proc.). Kitais atvejais panaudoti buityje įprastai vartojami daiktai (antklodė, pagalvė, medinis pagalys, šluotkotis, stiklinis butelis, virvė, bidonėlis, hantelis ir pan.). Naudojant minėtus įrankius buvo padaryti atitinkamai po 3 proc. nužudymų. Dažnesni nužudymai, kurie yra padaromi kaltininkui betarpiškai vartojant vien fizinį smurtą prieš nukentėjusįjį (smūgiuojant kumščiais, mušant rankomis, spardant kojomis). Peržiūrėtose bylose nustatyti 6 proc. nužudymų, padarytų mušant rankomis, ir 9 proc. - spardant kojomis.

3. Nužudymo subjektas

Vienas būtinųjų nusikalstamos veikos sudėties elementų yra subjektas, nes veika negalima be ją padarančio asmens. Teisinėje literatūroje nusikalstamos veikos subjektas apibūdinamas kaip asmuo, padaręs nusikalstamą veiką ir remiantis įstatymu galintis būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn⁵³². LR BK nustato, kad baudžiamosios atsakomybės subjektu gali būti fizinis asmuo, o už kai kurias veikas baudžiamąja tvarka atsako ir juridinis asmuo.

Požiūrį į baudžiamosios atsakomybės bei nusikalstamos veikos subjektą radikalčiai pakeitė 2000 m. redakcijos LR BK, nustatęs, kad baudžiamoji atsakomybė už tam tikras nusikalstamas veikas atsiranda ir juridiniam asmeniui, kai tai tiesiogiai numato įstatymas.

Juridinis asmuo atsako tik už nusikalstamas veikas, už kurių padarymą šio kodekso specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė. Kalbant apie nusikaltimus žmogaus gyvybei, reikia pažymėti, jog visų šių nusikalstamų veikų subjektas gali būti tik fizinis asmuo, išskyrus vieną – neatsargų gyvybės atėmimą pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. BK 132 str. 4 d. nustatyta, jog už šią veiką atsako ir juridinis asmuo.

Pagal baudžiamosios teisės doktriną nusikaltimo subjektu pripažįstamas toks fizinis asmuo, kuris yra pakaltinamas ir sulaukęs baudžiamojo įstatymo nustatyto amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė.

Dėmesį nusikaltimo subjekto sąvokai skiria ir užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai. Ukrainos BK nusikaltimo subjektas yra apibrėžiamas 18 str. 1 d.. Joje nurodoma, jog nusikaltimo subjektas yra pakaltinamas fizinis asmuo, nusikalstamą veiką padaręs būdamas tokio amžiaus, kurio sulaukus

---

⁵³² *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas / Pavilionis V. et al. Vilnius: Eugrimas, 2003, P. 195.*

pagal Baudžiamąjį kodeksą gali kilti baudžiamoji atsakomybė⁵³³. RF BK nusikaltimo subjekto sąvoka formuluojama 19 str. Remiantis šio straipsnio nuostatomis, baudžiamojon atsakomybėn gali būti traukiamas pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs Baudžiamąjo kodekso nustatyto amžiaus⁵³⁴. Tiek Rusijos, tiek Ukrainos baudžiamuosiuose įstatymuose nėra numatyta juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė, todėl nuostata, kad nusikaltimo subjektas gali būti tik fizinis asmuo, šių valstybių baudžiamųjų įstatymų prasme, tinka kalbant apie bet kurios BK numatytos nusikalstamos veikos subjektą.

Vienas iš pagrindinių subjekto požymių – kaltininko amžius⁵³⁵. Paprastai šis požymis nėra aprašomas BK Specialiosios dalies straipsnių dispozicijoje. Jis įtvirtinamas atskirame BK bendrosios dalies straipsnyje (pavyzdžiui, LR BK 13 str., Lenkijos BK 10 str.). Teisinėje literatūroje nurodoma, kad subjekto amžiaus nustatymo pagrindas yra nepilnamečio sąmoningumo lygis. Tai asmens gebėjimas suvokti objektyvaus pasaulio įvykius ir, atsižvelgiant į tai, apgalvotai bei teisingai elgtis arba daryti vienokius ar kitokius veiksmus⁵³⁶. Įstatymų leidėjas nustato konkrečią amžiaus, kurio sulaukus pripažįstama asmenį galint suvokti savo veiksmų pavojingumą ir kartu būti už juos atsakingą, ribą. Nustatant nepilnamečio atsakomybės ribas, sankcijų pobūdį bei numatant atleidimo nuo atsakomybės ir bausmės galimybes, visada atsižvelgiama į paauglio amžiaus ypatumus.

Kai kurie autoriai teigia, jog subjekto amžius ir pakaltinamumas (ribotas pakaltinamumas) nepriskirtini nusikaltimo sudėties požymiams, o yra sąlyga baudžiamajai atsakomybei atsirasti: „amžius ir pakaltinamumas yra tik subjektyvios baudžiamosios atsakomybės prielaidos. Baudžiamasis įstatymas numato bausmę kaltininkui ne dėl to, kad jis sulaukė tam tikro amžiaus ir yra

---

⁵³³ *Ukrainos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-12]. Prieiga per internetą*

<http://www.legislationline.org/upload/legislations/2e/4b/e7cc32551f671cc10183dac480fe.htm>

⁵³⁴ *Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-12] Prieiga per internetą <http://www.russian-criminal-code.com/>*

⁵³⁵ *Kai kurie mokslininkai subjekto amžių bei kitus jo specialiuosius požymius priskiria prie objektyviųjų, o ne subjektyviųjų požymių (žiūr. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2006. P. 181.)*

⁵³⁶ *Павлов В. Г. Субъект преступления . Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001, P. 59.*

pakaltinamas, o už padarytą nusikalstamą veiką, su sąlyga, kad jis sulaukė atitinkamo amžiaus ir yra pakaltinamas⁵³⁷. Tokia pozicija grindžiama gana įtikinamais argumentais. Bet kokia nusikalstama veika, įskaitant ir nužudymą, nepraranda pavojingumo vien todėl, kad ją padarė mažametis ar nepakaltinamas asmuo. Tai tik pašalina kaltininko patraukimo baudžiamojon atsakomybėn galimybę. Autoriaus nuomone, šios pozicijos šalininkai neatkreipia dėmesio į tai, jog subjekto amžius ir pakaltinamumas yra neatsiejami nuo būtinojo subjektyviosios pusės požymio – kaltės.

Baudžiamoji atsakomybė neatsiranda ne todėl, kad kaltininkas nesulaukė atitinkamo amžiaus ar yra nepakaltinamas, o dėl tos priežasties, kad įstatymo leidėjas preziumuoja, jog atitinkamo amžiaus nesulaukęs ar nepakaltinamas asmuo nesuvokia arba ne visiškai suvokia savo veiksmų esmę ir negali jų kontroliuoti, todėl veikia be kaltės. Visos nusikalstamos veikos yra pavojingos, tačiau ne visos pavojingos veikos yra nusikalstamos. Taigi nusikaltimo sudėties nebuvimą veikoje lemia tai, jog ji nėra nusikalstama, bet ne tai, kad ji nepavojinga.

Tarptautiniuose dokumentuose konkreti amžiaus, nuo kurio taikoma baudžiamoji atsakomybė, riba nėra numatyta. Vaiko teisių konvencijos 40 str. 3 d. yra tik įtvirtinama šią konvenciją ratifikavusių valstybių pareiga nustatyti minimalų amžių, kurio nesulaukę vaikai laikomi negalinčiais pažeisti baudžiamuosius įstatymus⁵³⁸. Jungtinių Tautų Standartinių minimalios nepilnamečių justicijos įgyvendinimo taisyklių, kurios žinomos Pekino taisyklių vardu (toliau – Pekino taisyklės), 1 d. 4 p. nurodoma, kad „teisinėse sistemose, kuriose pripažįstamas amžius, nuo kurio galima nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė, minimali šio amžiaus riba neturi būti nustatoma labai žema, turint omenyje emocinį, dvasinį ir intelektualinį subrendimą“⁵³⁹. Taisyklėse pažymima, kad problemos sprendimo esmę sudaro vaiko sugebėjimo išgyventi

⁵³⁷ Бородин С. В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Москва: Юристъ, 1994, P. 22.

⁵³⁸ Lietuvos Respublikos Įstatymas Dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos ratifikavimo // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-1501.

⁵³⁹ Jungtinių Tautų standartinės minimalios nepilnamečių justicijos įgyvendinimo taisyklės (Pekino taisyklės). // Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro tinklapis: www.nplc.lt [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 02 15].

su baudžiamąja atsakomybe susijusius moralinius ir psichologinius aspektus nustatymas. Kitaip tariant, vaiko galimybę atsakyti už aiškiai prieštaraujantį visuomenės normoms poelgį reikia numatyti atsižvelgiant į individualiąsias jo supratimo savybes. Jei amžiaus, nuo kurio išskyla baudžiamoji atsakomybė, riba yra labai žema, atsakomybės samprata tampa beprasmė, nes vaikai, nepasiekę tam tikro amžiaus, negali išgyventi moralinių ir psichologinių atsakomybės aspektų. Baudžiamoji atsakomybė nepilnamečiams gali būti taikoma tik pasiekus tokį asmenybės vystimosi lygį, kuriam esant jie gerai įsisąmonina draudimus ir liepimus, kaip tam tikrus visuomenės reikalavimus, ir pajėgia valdyti savo elgesį.

LR BK 13 str. yra išskirtos dvi amžiaus, kurio sulaukus atsiranda baudžiamoji atsakomybė, ribos. 16 metų – tai bendroji amžiaus, kurio sulaukus, asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už bet kurios BK kriminalizuotos nusikalstamos veikos padarymą, riba. Antrąją BK numatytą amžiaus ribą galima įvardinti kaip išimtinę, nes sulaukus minėto amžiaus baudžiamoji atsakomybė kyla tik už atskirų nusikaltimų padarymą. Įtvirtindamas žemiausią subjekto amžiaus ribą įstatymo leidėjas pirmiausia atsižvelgė į 14 metų paauglio sąmoningumo ir socialinės brandos lygį, jo gebėjimą suvokti daromų veikų pavojingumą bei galimybę įvertinti atitinkamus baudžiamosios teisės draudimus.

Remiantis BK 13 str. nuostatomis, subjekto amžius diferencijuojamas priklausomai nuo nužudymo rūšies. Už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių bei kvalifikuotą nužudymą, numatytus LR BK 129 str. 1 ir 2 d., baudžiamojon atsakomybėn traukiamas fizinis asmuo, kuriam iki nusikaltimo padarymo buvo suėję 14 metų. Už privilegijuotus nužudymus, numatytus LR BK 130 ir 131 str. (nužudymą labai susijaudinus ir naujagimio nužudymą), asmuo atsako nuo 16 metų amžiaus. 1961 m. redakcijos BK tiek už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, tiek už kvalifikuotą bei privilegijuotą nužudymą asmuo buvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nuo 14 metų.

Skirtingose šalyse amžiaus minimumas nėra vienodas. Jis svyruoja nuo 8 iki 21 metų. Pagal Latvijos, Rusijos, Japonijos ir Vokietijos baudžiamuosius įstatymus, amžius, nuo kurio iškyla baudžiamoji atsakomybė, yra analogiškas numatytam Lietuvoje – 14 metų. Vokietijoje 14 metų amžiaus riba nustatyta neatsitiktinai, nes šioje valstybėje mažametystė siejama su „amžiaus nepakaltinamumo“ kategorija⁵⁴⁰. Pagal Vokietijos BK 19 str. nepakaltinamu laikomas asmuo, kuriam veikos padarymo metu nėra sukakę 14 metų. Taigi, Vokietijoje asmens, galinčio atsakyti baudžiamąja tvarka, amžius yra 14 metų.

Pagal RF BK asmuo už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių ar kvalifikuotą nužudymą atsako nuo 14 metų, o už privilegijuotą – nuo 16 metų (analogišką amžiaus ribą nustato ir daugelio kitų valstybių, pavyzdžiui, Baltarusijos⁵⁴¹, Latvijos BK ir t.t.). Lenkijos BK minimali subjekto amžiaus riba už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių bei kvalifikuotą nužudymą yra 15 metų, už privilegijuotą – 17 metų.

Švedijos, Suomijos ir Danijos baudžiamieji įstatymai įtvirtina 15 metų minimalią subjekto amžiaus ribą. Estijos BK, taip pat numatydamas minimalią 15 metų amžiaus ribą, nustato išimtį. Už atskirų nusikalstamų veikų, taip pat už nužudymo padarymą, asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, kai jam sukanka 13 metų. Kai kuriose užsienio valstybėse pagal bendrąją (precedentinę) teisę baudžiamoji atsakomybė iškyla itin jauno amžiaus asmenims (pvz., Anglijoje – nuo 10 metų, Islandijoje – nuo 7 metų)⁵⁴².

Lietuvos įstatymų leidėjas daro prielaidą, kad paauglys, sulaukęs 14 metų, jau suvokia tyčinės veikos, kuria neteisėtai atimama kito žmogaus gyvybė, pavojingumą ir galimų padarinių sunkumą, todėl už tokią veiką gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

---

⁵⁴⁰ Wessels J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. - Vilnius: Eugrimas, 2003, P. 228

⁵⁴¹ Baltarusijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-09]. Prieiga per internetą <http://www.levonevski.net/pravokodeksy/uk/>

⁵⁴² Павлов В. Г. *Субъект преступления*. Санкт - Петербург: Юридический центр Пресс, 2001, P. 60.

N. I. Zagorodnikovas teigė, kad kai kaltininkas kėsinaisi į tokias vertybes, kurias turi ir pats, jis iš esmės visiškai pajėgia suvokti, kokią daro žalą⁵⁴³. Viena vertus, įstatymų leidėjo sprendimas nustatyti 14 metų amžiaus ribą yra pakankamai pagrįstas, nes tokio amžiaus paauglys gali suvokti, kad žmogaus gyvybė yra reikšmingiausia vertybė, ir suprasti tokios nusikalstamos veikos, kaip kito žmogaus gyvybės atėmimas, pavojingumą bei būti atsakingas už savo veiksmus. Kita vertus, atsižvelgiant į greitesnį nei ankstesniais metais šiuolaikinių paauglių fizinį ir intelektualinį vystymąsi, jų socialinės brandos tempą, į tai, kad vis daugiau labai sunkių nusikalstamų veikų padaro itin jauno amžiaus paaugliai, reikėtų spręsti klausimą, ar neverta įstatyme dar labiau diferencijuoti asmens amžių ir numatyti galimybę už kai kurių labai sunkių nusikaltimų (pirmiausia tų, kuriais kėsinamasi į aukščiausią teisinį gėrį – žmogaus gyvybę) padarymą patraukti baudžiamojon atsakomybėn dar jaunesnio amžiaus asmenis.

Autoriaus manymu, šiuolaikinis paauglio intelektualinis vystimasis, emocinė ir socialinė branda leidžia pakankamai anksti suvokti ypatingą nužudymo, o taip pat ir kai kurių nusikaltimų žmogaus sveikatai (sunkaus sveikatos sutrikdymo) smerktinumą bei žalingumą, todėl tikslinga svarstyti, ar baudžiamoji atsakomybė už nužudymus ir sunkius sveikatos sutrikdymus neturėtų iškilti jaunesniam negu 14 metų amžiaus asmeniui. Siūlytina svarstyti klausimą, kad už nusikalstamų veikų, numatytų BK 129 ir 135 str. 2 d. 3, 6, 7 ir 9 p. padarymą, būtų nustatyta 12 metų amžiaus riba. Kita vertus, šis klausimas turėtų būti sprendžiamas konstruktyviai bendradarbiaujant psichologams, sociologams, pedagogams ir teisininkams bei atsižvelgiant į šiuolaikinę paauglių intelektualinę ir socialinę brandą bei jos vystimosi tendencijas.

Būtinasis nusikalstamos veikos subjekto teisinis požymis yra jo pakaltinamumas. Pakaltinamumo sąvoka LR BK nėra pateikiama, tačiau išplaukia iš nepakaltinamumo sąvokos. Pagal LR BK 17 str. 1 d. asmuo yra nepakaltinamas, jei darydamas nusikalstamą veiką jis dėl psichikos sutrikimo

---

⁵⁴³Загородников Н. И. Преступления против здоровья. Москва: Юридическая литература, 1969. Р. 33

negalėjo suvokti jos pavojingumo ar valdyti savo veiksmų (panašią sąvoką pateikia ir Lenkijos BK bei RF BK). Baudžiamosios teisės doktrinoje pakaltinamumas suprantamas kaip fizinio asmens sugebėjimas suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti⁵⁴⁴. Nepakaltinamumą apibūdina du kriterijai: medicininis, kurių gali sudaryti tik įvairių ligų sukelti psichikos sutrikimai, bei juridinis, apibrėžiamas tokiu psichinės veiklos sutrikimo sunkumu, kuris atima sugebėjimą suprasti savo veiksmų esmę arba sugebėjimą juos valdyti.

Pakaltinamu laikomas asmuo, kuris darydamas nusikalstamą veiką suvokė savo veiksmų pavojingumą ir galėjo juos valdyti. Ribotai pakaltinamu pagal LR BK 18 str. pripažįstamas asmuo, kuris darydamas nusikalstamą veiką dėl psichikos sutrikimo (medicininis kriterijus), kuris nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu, negalėjo visiškai suvokti pavojingo tokios veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų (juridinis kriterijus).

Baudžiamoji atsakomybė už bet kurios nusikalstamos veikos, taip pat ir nužudymo, padarymą iškyla pakaltinamam fiziniam asmeniui. Nužudymo subjektu pripažįstamas pakaltinamas ir ribotai pakaltinamas fizinis asmuo. Pakaltinamu baudžiamosios teisės teorijoje laikomas žmogus, turintis normalias protines ir valines savybes, dėl kurių jis „sugeba sąmoningai priimti išorinio pasaulio poveikį smegenims, kritiškai vertinti savo poelgius, protingai suprasti reikalavimus, suformuluotus visuomeninio elgesio taisyklėse“⁵⁴⁵.

LR BK 17 str. numatyta nepakaltinamumo apibrėžimo įstatyminė formuluotė leidžia išskirti du nepakaltinamumo kriterijus: medicininį (biologinį) ir juridinį (psichologinį), kurių visuma apibūdina asmens psichinę būklę nusikalstamos veikos padarymo metu. Dėl tokios asmens būklės baudžiamoji atsakomybė pagal įstatymą yra negalima.

Ir baudžiamosios teisės teorijoje, ir šios teisės šakos normas taikant praktiškai, vienareikšmiškai pripažįstama, kad už bet kokios nusikalstamos veikos padarymą arba dalyvavimą ją padarant baudžiamoji atsakomybė neiškyla nepakaltinamam asmeniui, nes toks asmuo neturi pagrindinio subjekto

---

⁵⁴⁴ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras / Bieliūnas E. et al. - Vilnius: Mintis, 1989. P. 26

⁵⁴⁵ Орлов В. С. Субъект преступления. - Москва: Знание, 1958. P. 31

požymio – pakaltinamumo⁵⁴⁶. Nepakaltinamas asmuo neatsakys net ir už tokios itin pavojingos nusikalstamos veikos kaip nužudymas padarymą, nes žalą kito žmogaus gyvybei jis padaro nekaltai. Kita vertus, reikia pritarti V. E. Kvašiui, kuris pažymi, kad nekaltai padaryti veiksmai nepraranda pavojingumo visuomenei ir jos nariams, nes sukelia žalos padarymą ir nukentėjusio „atsiradimą“⁵⁴⁷.

Kaip tiesiogiai nurodo baudžiamasis įstatymas, nepakaltinamu pripažintas asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tačiau jam gali būti taikomos priverčiamosios medicinos priemonės (LR BK 17 str. 2 d.). Tai nėra kriminalinė bausmė, tačiau nuo įprastinio psichiatrinio gydymo skiriasi priverčiamuoju pobūdžiu, kuris išreiškia dvejopą šių priemonių tikslą: psichikos sutrikimų gydymą ir visuomenės apsaugą nuo galimo pakartotinio nusikalstamų veikų darymo.

Asmens nepakaltinamumas yra konstatuojamas konkrečios nusikalstamos veikos padarymo metui, tačiau praktikoje pasitaiko, kad asmuo, darydamas nusikaltimą, buvo pakaltinamas, tačiau iki išnagrinėjant baudžiamąją bylą iš esmės ir priimant nuosprendį suserga psichine liga, dėl kurios negali suvokti savo veiksmų ir jų valdyti. Kriminalinės bausmės paskyrimas tokiam asmeniui neatitiktų baudžiamosios teisės humanizmo principo ir šalintų galimybę pasiekti bausmės tikslus. Tokiam asmeniui įstatymas taip pat numato priverčiamųjų medicinos priemonių taikymą. Jei vėliau asmuo pasveiksta, kitaip nei nepakaltinamumo atveju, jam gali būti taikoma kriminalinė bausmė.

Greta pakaltinamumo ir nepakaltinamumo sąvokų, asmens, kaip nusikaltimo subjekto, statusui yra reikšmingas ribotas pakaltinamumas. Riboto pakaltinamumo idėją XIX amžiuje teoriškai pagrindė baudžiamosios teisės sociologinės mokyklos atstovai (F. Listas, A. Prinsas). Jie teigė, kad tarp normalios ir nenormalios žmogaus reakcijos į konfliktines situacijas nėra

---

⁵⁴⁶ Drakšienė Anna. *Pakaltinamumas kaip nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės prielaida* // *Teisė*. 2006. Nr. 58. P. 55 – 59.

⁵⁴⁷ Квашин В. Е. *Основы виктимологии. Проблемы защиты прав потерпевших от преступления*. - Москва: Проспект, 1999. P. 132-133.

griežtos ribos, todėl būtinas riboto pakaltinamumo institutas. Kriminologiniu požiūriu ribotas pakaltinamumas siejamas su asmenimis, turinčiais psichines anomalijas, t. y. įgimtus arba įgytus smegenų funkcinius arba organinius pasikeitimus, kurie daro įtaką socialiai vertingam žmogaus elgesiui. Riboto pakaltinamumo institutas baudžiamuosiuose įstatymuose pirmą kartą paminėtas Skandinavijos valstybėse XIX amžiaus pabaigoje. Šiuolaikinių valstybių baudžiamajoje teisėje ribotas pakaltinamumas yra suprantamas trejopai: kaip pagrindas švelninti bausmę (Suomija, Vokietija), nuo jos atleisti (Švedija) arba atsakomybę lengvinanti aplinkybė (buvusios TSRS ir VDR)⁵⁴⁸. Kai kurių valstybių, pavyzdžiui, Anglijos baudžiamoji teisė ribotą pakaltinamumą numato kaip specialią taisyklę. 1957 m. Nužudymų aktas įtvirtina specialią nusikaltimo sudėtį - nužudymą, padarytą ribotai pakaltinamo asmens⁵⁴⁹.

LR BK 18 str. numatyta, jog, kitaip nei nepakaltinamas, ribotai pakaltinamas asmuo dėl turimo psichikos sutrikimo nusikalstamos veikos darymo metu negali visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų. Iš šios įstatymo normos galima padaryti tokias išvadas: 1) ribotas pakaltinamumas yra siejamas su tam tikru psichikos sutrikimu ar psichikos anomalija 2) dėl šio sutrikimo nusikalstamą veiką darantis asmuo negali visiškai suvokti savo veiksmų (neveikimo) faktinių požymių arba pavojingumo visuomenei 3) ribotas pakaltinamumas nešalina baudžiamosios atsakomybės. Atsižvelgiant į tai, įstatymas (BK 20 str. 2 d.) numato, jog ribotai pakaltinamam asmeniui gali būti švelninama bausmė arba taikomas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, paskiriant priverčiamąsias medicinos priemones. Tokia alternatyva netaikoma padarius sunkų ir labai sunkų nusikaltimą. Šios kategorijos nusikaltimus padariusiam asmeniui gali būti skiriamos tik švelnesnės bausmės, tačiau ne atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Ribotai pakaltinamam asmeniui, padariusiam nužudymą, teismas, vadovaudamasis BK 59 str., gali švelninti bausmę.

---

⁵⁴⁸ Švedas G. *Riboto pakaltinamumo problema // Teisė. 1995. Nr. 29. P. 132-140.*

⁵⁴⁹ *Card, Cross and Jones. Criminal law. Twelfth edition. – London, Dublin, Edinburg, 1992. P. 138.*

Riboto pakaltinamumo sąvoka yra atskleidžiama ir Lietuvos teismų praktikoje. Štai LAT baudžiamojoje byloje, kurioje M. J. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas pagal 1961 m. redakcijos LR BK 104 str. už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, 2004 m. birželio 29 d. priimtoje kasacinėje nutartyje pažymėta: „BK 18 str. 1 d. nustatyta, kad asmenį teismas pripažįsta ribotai pakaltinamu, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką asmuo dėl psichikos sutrikimo, kuris nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu, negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų⁵⁵⁰.

Baudžiamosios teisės prasme ribotas pakaltinamumas vertinamas pagal medicininių ir juridinių kriterijus: „Iš byloje esančio 2003 m. gegužės 29 d. – birželio 5 d. teismo psichiatrinės, psichologinės, narkologinės ekspertizės akto Nr. 10 matyti, kad nusikalstamos veikos darymo metu M. J. buvo frustracijos būsenoje, jis negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ir valingai kontroliuoti savo veiksmų. Remdamasis šiuo ekspertizės aktu teismas pagrįstai pripažino nuteistąjį M. J. ribotai pakaltinamu“⁵⁵¹.

Kitoje byloje LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija nurodė: „Teismo medicinos ekspertizės akto išvadosse konstatuota, kad G. U. serga nepagydomomis ligomis (širdies, kraujagyslių ir kt.), tačiau, kaip matyti iš byloje esančių duomenų, G. U. ilgą laiką gydėsi ir ligoninės psichiatrijos skyriuje, kur jam nustatyta liga, įvardyta kodiniu numeriu. Dėl šios ligos jis negalėjo atvykti ir į 2003 m. gruodžio 2 d. apeliacinės instancijos teismo posėdį. Esant tokioms aplinkybėms, apeliacinės instancijos teismas turėjo iširti ir įvertinti ne tik teismo medicinos ekspertizės akto išvadas, bet ir atlikti atitinkamus procesinius veiksmus siekdamas išsiaiškinti, ar G. U. nėra sutrikusi psichika, nes tai yra aplinkybės, turinčios reikšmę sprendžiant klausimą dėl BK 76 (atleidimas nuo bausmės dėl ligos) ir 18 (ribotas pakaltinamumas) str. taikymą“⁵⁵².

---

⁵⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-325/2004

⁵⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-325/2004

⁵⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-184/2004.

Analizuojant nužudymo subjekto problematiką būtina aptarti ir atsakomybę už nusikalstamą veiką, padarytą apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.

Girtavimas, narkomanija, toksimomanija – tai socialinės blogybės, kurios tiesiogiai siejasi su nusikalstamumu. Pastarųjų metų kriminologiniai tyrimai rodo, jog vartojant alkoholinius gėrimus padaroma 40-45 procentai tokių nusikaltimų kaip nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai, chuliganizmas, plėšimas. Apie 70-80 procentų šių atvejų nusikalstamą veiką padaręs asmuo yra fiziologinio girtumo būsenoje.

Fiziologinio girtumo laipsnis būna įvairus. Neretai asmenys, padarę nusikalstamas veikas būdami fiziologinio girtumo būsenos, argumentuoja, jog neprisimena, kaip padarė nusikaltimą ir kas sąlygojo tokį jų elgesį. Piktnaudžiavimas alkoholiu ir narkotinėmis medžiagomis mažina asmens savikontrolę, skatina agresyvumą, didina savanaudišką elgesio motyvaciją. Apgirtęs asmuo savo antisocialinių tikslų neretai siekia nesirinkdamas priemonių. Dėl to kyla asmens, kuris nusikalstamą veiką padarė būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų, pakaltinamumo ir galėjimo būti baudžiamosios atsakomybės subjektu klausimas. LR BK 19 str. yra įtvirtintas bendrasis principas, jog fiziologinis girtumas, nepriklausomai nuo jo laipsnio, nešalina baudžiamosios atsakomybės. Tokia įstatymo leidėjo pozicija turi principinės reikšmės nusikaltimų, padaromų esant neblaiviam, profilaktikai ir užkardymui. Ji aiškintina tuo, jog fiziologiniu girtumo atveju neegzistuoja medicininis kriterijus – psichikos sutrikimas, todėl nėra pagrindo pripažinti asmenį nepakaltinamu. Fiziologinis girtumas nesukelia tokių esminių pakitimų asmens psichikoje, kurie būdingi psichikos sutrikimui. Praktika liudija, jog stipraus fiziologinio girtumo būsenoje asmuo visiškai nepraranda gebėjimo suprasti atliekamų veiksmų pobūdžio ir juos kontroliuoti. Priešingas požiūris į fiziologinį girtumą sąlygotų nemažos dalies kaltininkų atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės. Pavyzdžiui, nebūtų galima baudžiamojon

atsakomybèn patraukti vairuotojo, kuris būdamas neblaivus sukėlė eismo įvykį bei eismo dalyvių žūtį.

Fiziologinio girtumo atveju nėra nei medicininio, nei juridinio nepakaltinamumo kriterijaus, tačiau nepakaltinamumą gali įtakoti patologinis girtumas. Chroninis alkoholizmas gali sukelti sunkius psichikos sutrikimus, dėl kurių asmuo negali suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti. Jis gali būti pripažintas nepakaltinamu.

LAT baudžiamojoje byloje⁵⁵³, kurioje A. Ž. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal 1961 m. redakcijos BK 104 str., priimtoje nutartyje nurodė, jog remiantis su galiojančiais baudžiamaisiais įstatymais fiziologinis girtumas nepašalina baudžiamosios atsakomybės. Tai pažymi BK 13 str. 1 d. nuostatos. Baudžiamoji atsakomybė kyla padarius baudžiamajame įstatyme numatytą veiką ir esant lengvame, vidutiniame ar sunkiame girtumo laipsnyje. Faktas, kad asmuo dėl girtumo praranda normalų kontaktą su aplinka, nesuvokia savo veiksmų esmės ir vėliau neprisimena ką darė, nešalina baudžiamosios atsakomybės, nes fiziologinis girtumas neeliminuoja nei pakaltinamumo, nei kaltės. Nepakaltinamumo būseną BK 12 str. sieja su psichikos sutrikimais, kurių grupės išvardytos BK 12 str. pateiktame nepakaltinamumo apibrėžime. Šiuos psichikos sutrikimus jungia tai, kad jie kyla nepriklausomai nuo žmogaus valios. Psichikos sutrikimai, dėl kurių asmuo gali prarasti normalią orientaciją, savo veiksmų suvokimą ir kontrolę, gali atsirasti ir dėl alkoholio vartojimo. Esant stipriam girtumo laipsniui asmuo gali iš tikrųjų nesuvokti savo veiksmų pobūdžio bei pavojingumo ir prarasti jų kontrolę. BK 12 str. dispozicija tarp psichikos sutrikimų, kurie sudaro medicininį nepakaltinamumo kriterijų, nemini fiziologinio girtumo. Fiziologinis girtumas nėra pagrindas laikyti asmenį nepakaltinamu dėl to, kad daromų veiksmų pavojingumo nesuvokimas ir kontrolės praradimas vyksta dėl sąmoningos ir kryptingos asmens veikos. Asmuo savo valia, suprasdamas, kad dėl didelio išgerto alkoholio kiekio gali nesuprasti savo veiksmų pobūdžio, prarasti jų kontrolę, ir numanydamas, kad dėl to gali padaryti nusikalstamą veiką, sąmoningai vartoja

---

⁵⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2001.

alkoholį ir taip priveda save prie tariamo nepakaltinamumo būsenos, ko pasekoje, būdamas tokios būklės padaro nusikaltimą.

Asmens nepakaltinamumas gali būti siejamas tik su pataloginio girtumo būseną. Pataloginis girtumas atitinka BK 12 str. įvardytą nepakaltinamumo požymį („kitokia pataloginė būseną“). Pataloginio girtumo būsenos asmuo praranda normalią orientaciją ir santykį su supančia aplinka, dėl ko gali padaryti pavojingą veiką. Pataloginis girtumas atsiranda nepriklausomai nuo išgerto alkoholio kiekio. Kaip pripažįsta psichiatrai, jis kyla persipynus keliems išoriniams ir vidiniams faktoriams, veikiantiems organizmą. Pataloginis girtumas turi specifinių požymių, padedančių jį atriboti nuo fiziologinio girtumo (gilus miegas po veikos padarymo, visiškas veikos aplinkybių neprisiminimas, pasimetimo būseną ir kiti požymiai, kuriais vadovaujasi medikai konstatuodami pataloginį girtumą)⁵⁵⁴.

Nusikalstamos veikos, kaip ir bet kokios žmogaus veiklos, negalima nagrinėti atskirai nuo veiklos subjekto – žmogaus asmenybės.

Pažymėtina, kad bendri kaltininko asmenybės bruožai būdingi ir subjektui, padariusiam tyčinį nužudymą.

Darbo autoriaus atliktas apygardų teismuose nagrinėtų nužudymų baudžiamųjų bylų tyrimas leidžia suformuoti daugiau mažiau tipinį fizinį – socialinį kaltininko ir nukentėjusiojo nužudymų bylose paveikslą. Trumpai pristatysime šio tyrimo rezultatus.

Iš tyrimui atrinktų bylų, 92 proc. nužudymų padarė vyrai. Didžiausioji kaltininkų dalis (32 proc.) priklauso 40-49 metų amžiaus grupei, tačiau nemažai šios rūšies nusikaltimų padaro asmenys, priklausantys 18-24 metų amžiaus grupei (24 proc.). Dažniausiai nusikalsti linkę pereinamojo amžiaus grupėms priklausantys asmenys. Išsilavinimo ir socialinės padėties atžvilgiu, didžiausią asmenų, pripažintų kaltais padarius nužudymus, grupę sudarė nedirbantys asmenys, turintys vidurinį (50 proc.) arba pagrindinį išsilavinimą (30 proc.). Atsižvelgiant į tyrimų rezultatus, matyti, jog mažiausiai nusikalsti linkę asmenys, turintys aukštąjį universitetinį arba neuniversitetinį išsilavinimą

---

⁵⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 2K-538/2001.

(atitinkamai po 2 proc. nužudymus padariusių asmenų). Kur kas dažniau nusikalsta viengungiai (42 proc.) bei išsituokę asmenys (26 proc.)

Nužudymas yra smurtinis nusikaltimas, todėl jį padariusio subjekto asmenybei būdingos ypač neigiamomis charakterio savybėmis. Baudžiamųjų bylų analizė rodo, kad darant minėtas veikas išryškėja tokios neigiamos kaltininko savybės kaip egoizmas, žiaurumas, neapdairumas, atsakomybės jausmo už poelgius neturėjimas, kitų žmonių gyvybiškai svarbių interesų nepaisymas ar net niekinimas.

Kaltininko asmenybės analizė labai svarbi ne tik tiriant bylą ar individualizuojant kaltininkui bausmę, bet nustatant pagrindines priežastis, lėmusias nusikaltimo padarymą. Tik išsami ir įvairiapusiška nužudymą padariusio kaltininko asmenybės analizė suteikia galimybę ieškoti efektyvių poveikio priemonių, galinčių užkirsti kelią analogiškomis nusikalstamoms veikoms ir formuoti pozityvias socialines asmens nuostatas.

Keletas žodžių turėtų būti pasakyta apie specialiuosius nužudymo subjekto požymius. Šie požymiai turi lemiamos reikšmės nužudymo pavojingumo laipsniui nustatyti ir teisingam veikos kvalifikavimui. Tačiau, tai labiau reikalinga analizuojant privilegijuotąsias ir kvalifikuotąsias nusikalstamas veikas, bet ne pagrindinę (be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių) nužudymo sudėtį. Pavyzdžiui, pagal LR BK 129 str. 2 d. 3 p. tėvystė gali būti nužudymą kvalifikuojantis požymis, tuo tarpu motinystė gali būti tiek kvalifikuojantis (129 str. 2 d. 3 p.), tiek privilegijuojantis (131 str.) požymis.

4. Subjektyvioji nužudymo pusė

Subjektyvioji nusikalstamos veikos sudėties pusė – tai visuma požymių, apibūdinančių visuomenei pavojingą veiką ir dėl jos kilusius nusikalstamus padarinius. Šios pusės požymiais laikomi: kaltė, nusikalstamos veikos padarymo motyvas ir tikslas. Kiekvieno iš jų baudžiamoji teisinė reikšmė yra skirtinga, tačiau tik subjektyviųjų požymių visuma parodo asmens sąmonės ir valios ryšį su pavojinga veika bei padariniais, atspindi darant pavojingą veiką asmens viduje vykstančius psichinius procesus⁵⁵⁵.

4.1. Kaltė

LR BK 2 str. įtvirtintas bendrasis baudžiamosios atsakomybės principas, kad asmuo pagal baudžiamąjį įstatymą atsako, jei yra kaltas dėl nusikalstamos veikos padarymo ir iš jo buvo galima reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio.

LR BK 14 str. įtvirtina baudžiamosios atsakomybės tik esant kaltei principą: asmuo pripažįstamas kaltu padaręs nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, jeigu jis šią veiką padarė tyčia ar dėl neatsargumo. Būtina paminėti svarbų, drauge su 2000 m. redakcijos BK įsigaliojimu, susiformavusį baudžiamosios atsakomybės principą, jog asmuo yra baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik atskirais, paties BK Specialiojoje dalyje numatytais atvejais (BK 16 str. 4 d.). Tendencija laikytis šitokios nuostatos pastebima ir baudžiamosios teisės doktrinoje: „Šiandien kur kas labiau negu praeity [...] įsitvirtina taisyklė, kad kiekvieno nusikaltimo sudėtyje yra tyčia, išskyrus išimtinius atvejus, kai nusikaltimas laikomas padarytu dėl neatsargumo ar nerūpestingumo“⁵⁵⁶. Šis principas įtvirtintas daugelio užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (pvz., Vokietijoje, Austrijoje, Šveicarijoje, Švedijoje). Manytina, kad

⁵⁵⁵ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis papildytas leidimas. / Abramavičius A. et al. - Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 200.*

⁵⁵⁶ *Pradel J. Lyginamoji baudžiamoji teisė. [Iš prancūzų kalbos vertė D. Arbačiauskas, E. Bieliūnas, T. Gulbinas]. Vilnius: Eugrimas, 2001, P. 240-241.*

nuoseklus jo įgyvendinimas žymiai palengvins daugelio nusikalstamų veikų kvalifikavimo procesą.

Asmens veika (veikimas ar neveikimas), kaip ir kiekvienas žmogaus poelgis, yra psichofizinis reiškinys, jungiantis dvi tarpusavyje susijusias puses: „išorinę, pasireiškiančią, kokiais nors judesiais, veiksmais, operacijomis, ir vidinę, pasireiškiančią psichiniu aktyvumu“⁵⁵⁷. Baudžiamosios teisės teorijoje pabrėžiama, kad bet kuri žmogaus veika, taip pat nusikalstama, kiekvienas asmens veikimas arba neveikimas yra ir sąmoningo jo poveikio išoriniam pasauliui forma, ir poelgis, išreiškiantis asmens valią. Psichologijos mokslas valią apibrėžia kaip žmogaus „gebėjimą sąmoningai, tikslingai, be išorinės prievartos atlikti vienus veiksmus ir susilaikyti nuo kitų“⁵⁵⁸. Valia, kaip žmogaus elgesio ypatybė, turi lemiamą reikšmę ne tik veikos, bet ir kaltės, kaip būtino baudžiamosios atsakomybės pagrindo, sampratai.

G. Švedas, nagrinėdamas principo *nullum crimen sine culpa* (nėra nusikaltimo be kaltės) turinį, nurodo, kad „žmogaus galimybė valdyti savo elgesį remiasi jo sugebėjimu kontroliuoti tiek įgimtas, tiek dėl socialinės aplinkos kylančias paskatas bei priimti sprendimus atsižvelgiant į socialiai įpareigojančias normas bei vertybių suvokimą. Kaltės pagrindą sudaro žmogaus gebėjimas savarankiškai ir valingai nuspręsti, kas yra teisinga (teisėta) ir neteisinga (neteisėta)“⁵⁵⁹.

Baudžiamojoje teisėje kaltė suprantama kaip asmens psichinis santykis su daroma pavojinga veika (veikimu ar neveikimu) ir padariniais. Teorija išskiria bendruosius kaltės požymius: asmens sąmonės (intelektinį momentą) ir valios (valinį momentą) ryšį su daroma pavojinga veika ir jos padariniais. Kita vertus, kaltė yra glaudžiai susieta ir su objektyviaisiais nusikaltimo požymiais, nes nesant pavojingos veikos, nekyla kaltės klausimas.

Tiriant baudžiamąsias bylas, kuriose asmenys yra kaltinami padarę nužudymus, kaltės nustatymas sudaro vieną iš sudėtingiausių ikiteisminio

---

⁵⁵⁷ Apanavičius M. Pavilonis V. *Nusikaltimų kvalifikavimo procesas ir jų atribojimas*. - Vilnius: Mintis, 1983. P. 78-79

⁵⁵⁸ *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. 12 t. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1984, P. 32

⁵⁵⁹ Švedas G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 109

tyrimo uždavinių, nes teisingas nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei kvalifikavimas priklauso ne tik nuo kilusių nusikalstamų padarinių, bet ir nuo subjektyviosios nagrinėjamų nusikaltimų pusės. Teorinė subjektyviosios pusės požymių analizė aktuali tuo, kad tiriant ir nagrinėjant teisme baudžiamąsias bylas, neretai pasitaiko atvejų, kai nepakankamai išnagrinėjus kaltininko tyčios turinį ir kryptį, veikos padarymo tikslus ir motyvus bei teisingai neatribojus tyčinės ir neatsargios kaltės, padaromos esminės nusikalstamų veikų kvalifikavimo klaidos, susijusios su nužudymo ir atskirų jo rūšių bei neatsargaus gyvybės atėmimo atribojimu. Tai suponuoja ir LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 5 p. esantis nurodymas, jog „baudžiamoji atsakomybė už nužudymą pagal BK 129 str. kyla tada, kai žmogaus gyvybė atimama veikiant tiesiogine ar netiesiogine tyčia“⁵⁶⁰. LAT senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimo Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ 3.1.8 p. teismams išaiškinta, kad apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis. Teismo išvados turi būti pagrįstos įrodymais, neginčijamai patvirtinančiais kaltinamojo kaltę padarius nusikalstamą veiką ir kitas svarbias bylos aplinkybes⁵⁶¹.

Traukiant kaltininką baudžiamojon atsakomybėn, būtina nustatyti ne tik faktą, kad padaryta nusikalstama veika ir atsiradę nusikalstami padariniai yra kaltininko „rankų darbas,“ bet ir tai, kad veika bei padariniai yra jo sąmonės bei valios veikimo rezultatas. Kitaip tariant, kad būtų galima patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, teisėsaugos institucijos privalo įrodyti, jog kaltininko veika atitinka baudžiamojo įstatymo nustatytus konkretaus nusikaltimo sudėties objektyviusius ir subjektyviusius požymius⁵⁶².

Baudžiamosios teisės teorijoje subjektyviųjų nusikaltimo požymių nustatymas yra suprantamas kaip „baudžiamajame įstatyme nurodytų tyčios ar

---

⁵⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

⁵⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“. *Teismų praktika*. 2003. Nr. 19.

⁵⁶² Piesliakas V. *Kaltė ir jos nustatymas // Socialistinė teisė*. 1986. Nr. 6. P. 36

neatsargumo požymių nustatymo subjekto veikoje procesas, tyčios turinio ir kryptingumo, neatsargumo turinio, nusikaltimo motyvų, tikslų ir kitų subjektyviųjų nusikaltimo sudėties požymių išsiaiškinimas bei asmens, padariusio nusikalstamą veiką, kaltės laipsnio nustatymas⁵⁶³. Nustatyti subjektyviuosius nusikaltimo požymius yra gana sudėtinga, nes čia susiduriama ne su objektyviais išorės reiškiniiais, o su žmogaus sąmonėje vykstančiais psichiniais procesais.

Subjektyvieji nusikaltimo požymiai apibūdina vidinę nusikaltimo pusę, parodo vidinį psichinį kaltininko santykį su padaryta nusikalstama veika ir jos sukeltais padariniais. Objektyvieji nusikaltimo sudėties požymiai pasireiškia išoriškai, yra matomi iš šalies ir palieka tam tikrų pėdsakų aplinkoje, o jų fiksavimas bei įrodinėjimas nekelia didelių sunkumų (pvz., žmogaus sužalojimo, gyvybės atėmimo faktą gali patvirtinti liudytojai, padarytos žalos mastą nustato teismo ekspertai). Nustatyti subjektyviuosius nusikaltimo požymius yra kur kas sudėtingiau, nes pamatyti jų paprasta akimi negalima. Jie negali būti tiesiogiai stebimi nei nukentėjusiojo, nei liudytojo, nei tuo labiau baudžiamosios bylos tyrėjo ar teismo⁵⁶⁴. Minėti faktoriai lemia nusikalstamų veikų kvalifikavimo problematiką, todėl baudžiamosios teisės taikymo praktikoje ir baudžiamosios teisės teorijoje turi būti skiriamas didelis dėmesys subjektyviųjų požymių analizei.

Vokietijos baudžiamosios teisės moksle nužudymo sudėties subjektyvioji pusė yra įvardinama kaip subjektyvioji sudėtis. A. E. Žalinskis, analizuodamas Vokietijos BK § 211 įtvirtinto tyčinio mirties sukėlimo (*Totschlag*), pagal turinį labiausiai priartėjančio prie LR BK 129 str. 1 d. numatyto nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, sudėtį ją apibrėžia kaip tyčinį mirtinų padarinių sukėlimą suvokiant visus objektyviosios veikos sudėties požymius ir nurodo, jog netiesioginė tyčia galima kaip žemutinė riba⁵⁶⁵. Literatūroje nurodoma apie aukštą subjekto

---

⁵⁶³ Дагель П. С., Михеев Р. И. Установление субъективной преступления. Владивосток: ДВГУ, 1972, Р. 4.

⁵⁶⁴ Piesliakas V. Kaltė ir jos nustatymas // *Socialistinė teisė*. 1986. Nr. 6. P. 36

⁵⁶⁵ Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. - Москва: Проспект, 2004.

aktyvumo laipsnį tyčia sukelti mirtį⁵⁶⁶. Priešingumas teisei ir kaltė yra nustatomi remiantis jų samprata pagal baudžiamosios teisės bendrąją dalį ir laikant, kad nėra aplinkybių, atitinkamai šalinančių kaltę ir veikos priešingumą teisei.

Didžioji dauguma valstybių nužudymu laiko tik tyčinį neteisėtą gyvybės kitam žmogui atėmimą ir tik nedaugelis (Italija, Portugalija, Ispanija) nužudymu įvardina veiką, pasižyminčią analogiškais objektyviosios pusės požymiais (neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui), tačiau besiskiriančią pagal subjektyviosios pusės požymius, o būtent – kaltės formą (neatsargumas). Disputas šiuo klausimu išlieka aktualus ir baudžiamosios teisės teorijoje. Kai kuriais atvejais jo neužbaigia net tai, kad baudžiamasis įstatymas nužudymu laiko tik tyčinę veiką. Tokia situacija susidariusi Rusijos baudžiamosios teisės doktrinoje: RF BK nužudymu laiko tik tyčinę veiką, tačiau kai kurie Rusijos baudžiamosios teisės teoretikai tvirtina, jog nužudymu reikėtų vadinti ir neatsargų gyvybės kitam žmogui atėmimą.

Kaltė gali pasireikšti dviem formomis: tyčia ir neatsargumu. Pagal LR BK nužudymas gali būti padaromas tik tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Šią nuostatą patvirtina ir minėtasis LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46, kurio 2 p. nurodoma, jog nužudymas yra tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas, o 5 p., kad baudžiamoji atsakomybė už nužudymą pagal BK 129 str. kyla tada, kai žmogaus gyvybė atimama veikiant tiesiogine ar netiesiogine tyčia⁵⁶⁷. Nagrinėjant nužudymo sudėtį aktuali yra vienintelė kaltės forma – tyčia, todėl neatsargi kaltės forma šiame darbe detaliau aptariama nebus.

Tyčia – kaltės forma, kai asmuo suvokia veikos pavojingumą, numato pavojingus jos padarinius ir šių padarinių siekia arba sąmoningai leidžia kilti⁵⁶⁸. Kaip minėta, baudžiamoji atsakomybė už nužudymą pagal LR BK 129

---

⁵⁶⁶ Wessels J., Hettinger M. *Op. cit.* P. 121.

⁵⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.

⁵⁶⁸ *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas // Pavilonis V. et al. - Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 205.*

str. kyla, kai žmogaus gyvybė atimama veikiant tiesiogine ar netiesiogine tyčia⁵⁶⁹.

Nužudymas laikomas padarytu veikiant tiesiogine tyčia, jei kaltininkas suvokė, jog savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę ir siekė tokių padarinių. LAT senatas nurodo, jog nužudymas yra padarytas tiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui ir norėjo ją atimti⁵⁷⁰.

Pavyzdžiui, LAT nurodė: „Pagal pirmosios instancijos teismo nustatytas bylos aplinkybes V. V. ir M. J. 2004 m. liepos 23 d., apie 22.00 val., būdami apsvaigę nuo alkoholio, veikdami bendrininkų grupe, turėdami tikslą pagrobti V. V. Z. turtą, pastarajam dėl stipraus apsvaigimo nuo alkoholio esant bejėgiškos būklės, panaudojo prieš jį fizinį smurtą, t. y. abu nunešė nukentėjusį į statomą pastatą ir sudavė pagaliu bei kumščiais apie 67 smūgius į galvą, krūtinę, kitas kūno vietas, taip padarė kraujosrūvas galvos, krūtinės ląstos, nugaros, kojų srityse, paviršinius daugybinius odos nubrozdinimus, krūtinkaulio bei dešiniųjų IV, V, VI, VII, VIII, taip pat kairiųjų VI, VII, VIII šonkaulių lūžius, krūtininio III stuburo slankstelio ištiestinių lūžį. Dėl to išsiliejo kraujas dešiniojoje krūtinplėvės ertmėje ir po minkštaisiais galvos smegenų dangalais, nutrūko nugaros smegenys ir, išsivysčius trauminiam šokui bei ūmiai mažakraujystei, nukentėjusysis mirė. Šie sužalojimai patvirtina, kad nukentėjusysis mirė nuo padarytų sužalojimų visumos, o smurtą prieš jį naudojo abu – V. V. ir M. J. (abu mušė ne tik kumščiais, bet ir pagaliu į įvairias, tarp jų ir į gyvybiškai svarbias, kūno vietas. Taigi, jie suvokė

---

⁵⁶⁹ Tokių nuostatų randame Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime, tačiau baudžiamosios teisės doktrinoje kai kurie autoriai skiria tris tyčios formas: ketinimą, tiesioginę ir netiesioginę tyčią. Ketinimas (kaip aukštesnė tiesioginės tyčios forma) yra, kai kaltininkas tiesiogiai siekia, kad atsirastų veikos sudėtyje numatytų padarinių arba siekia sukurti aplinkybes, kurių įgyvendinimas pagal įstatymą siejamas su konkrečiais ketinimais (žiūr. Wessels Johannes. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. - Vilnius: Eugrimas, 2003, P. 83.)

⁵⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. Teismų praktika. 2004. Nr. 21.

pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl tokių veiksmų gali kilti sunkūs padariniai ir jų siekė, t. y. veikė tiesiogine tyčia)⁵⁷¹.

Pažymėtina, jog ir 1961 m., ir 2000 m. redakcijos BK, apibrėždamas santykį tarp kaltininko padarytos veikos ir sukeltų padarinių, kai veikiama tiesiogine tyčia, vartoja terminą „jų norėjo.“ Tuo akcentuodamas kaltininko noras, tačiau ne padarinių atsiradimo siekis. Baudžiamosios teisės literatūroje ši įstatymo leidėjo vartojama formuluotė kritikuojama. J. Nocius pažymi, jog vargu, ar žodis „norėjo“ visada tinka tiesioginei tyčiai nusakyti. Įmanoma situacija, kai asmuo, siekdamas nukentėjusiojo mirties, iš esmės jos nenori, bet dėl tam tikrų priežasčių yra priverstas taip veikti, siekia jos šantažuojamas, paveiktas grasinimų, kitų valios⁵⁷². Kiti autoriai pažymi, jog „norimi yra ne tik padariniai, kurie asmeniui suteikia pasitenkinimą, bet ir tie, kurių atžvilgiu asmuo yra nusiteikęs neigiamai, tačiau jie jam reikalingi siekiant realizuoti nusikalstamą sumanymą“⁵⁷³. Taigi, ši formuluotė laikytina ydinga, nes noras (norėjimas) reiškia tam tikros pozityvios asmens valios pastangas, o neigiamas vidinis nusiteikimas turėtų būti traktuojamas kaip nenoras. Kaltininko ir padarinių santykį įvardinant kaip „norą“, reikštų, kad yra norimi ir tokie padariniai, kurių kaltininkas iš tiesų nenori. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad tikslesnė būtų formuluotė – „siekiama padariniai“.

Nužudymas yra padaromas netiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir, nors ir nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti⁵⁷⁴. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2008 m. vasario 26 d. nuosprendžiu D. M. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto su A. B. metu, bute Vilniuje, rankomis ir kojomis suduodamas ne mažiau kaip tris smūgius į nukentėjusiojo krūtinės ir nugaros sritis ir ne mažiau kaip šešiolika smūgių A. B. į galvą, padarydamas pastarajam sužalojimus, kurie komplikavosi galvos

⁵⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2006.

⁵⁷² Nocius J. *Cit. op. P. 10.*

⁵⁷³ *Namų advokatas / Prapiestis J. et al. - Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002, P. 892.*

⁵⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, Nr. 46. *Teismų praktika. 2004. Nr. 21.*

smegenų pabrinkimu ir ūmiu kvėpavimo ir širdies veiklos sutrikimu, nuo ko nukentėjusysis mirė. A. B., numatydamas nukentėjusiojo mirtį, jos nenorėjo, bet sąmoningai leido kilti, pasišalino iš buto ir paliko nukentėjusįjį sumušimo vietoje.

Nuosprendyje nurodoma, kad kaltinamojo D. M. veiksmai prieš nukentėjusįjį įgalina teigti, kad naudodamas labai intensyvią smurtą nukentėjusiojo atžvilgiu, spardydamas jį į gyvybiškai svarbią kūno dalį (galvą) kaltinamasis numatė, jog dėl jo veiksmų nukentėjusysis gali mirti. Byloje nėra duomenų, kad pirmiau kaltinamasis ir nukentėjusysis būtų turėję kokių nors santykių, konfliktas įvyko girtavimo metu. Šios aplinkybės ir kaltinamojo veiksmai kitą rytą, kai jis labai anksti atėjo pas A. K. ir, sužinojęs apie nukentėjusiojo mirtį, prašė nutylėti jo buvimą įvykio vietoje išvakarėse, leidžia spręsti, kad tokių padarinių jis nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems kilti. Taigi, kaltinamasis D. M. nužudė nukentėjusįjį A. B. veikdamas netiesiogine tyčia⁵⁷⁵

⁵⁷⁶

---

⁵⁷⁵ Vilniaus apygardos teismo 2008-02-26 nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-99/2008.

⁵⁷⁶ Šiaulių apygardos teismo 2007-05-16 nuosprendžiu baudžiamojoje byloje R. J. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad buto virtuvėje, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio ginčo metu, tyčia sudavė smūgius kumščiais ir kojomis V. R. į įvairias kūno vietas, padarydamas jam kūno sužalojimus, dėl kurių V. R. įvykio vietoje mirė. Taip R. J. tyčia nužudė V. R.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas šią bylą kasacine tvarka, nurodė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai teisingai įvertino bylos aplinkybes ir pagrįstai, nenukrypdami nuo teismų praktikos, pripažino, kad nusikalstamą veiką R. J. įvykdė veikdamas netiesiogine tyčia. Nors kasatorius teigė, kad mirtį nukentėjusiajam sukėlė iš esmės tik vienas tiesioginis smūgis į pilvo sritį, o toks smūgis suaugusiam normalaus išsivystymo žmogui negali sukelti mirties ir todėl jis negalėjo nei suvokti, kad jo veika kelia pavojų V. R. gyvybei, nei numatyti, kad dėl jo veikos nukentėjusysis gali mirti, šis jo teiginys prieštarauja byloje nustatytoms faktinėms bylos aplinkybėms. Iš teismo medicinos specialisto išvados, specialisto parodymų teisme matyti, kad nukentėjusiam iš viso buvo suduotas 41 tiesioginis smūgis skirtingais kietais bukais daiktais, greičiausiai rankomis ir kojomis. Dauguma minėtų smūgių buvo suduota nukentėjusiam į vietas, kuriose yra gyvybiškai svarbūs žmogaus organai, t.y. į galvą, krūtinės sritį. Kolegijos nuomone, R. J., naudodamas intensyvią smurtą, smūgiuodamas rankomis ir kojomis į gyvybiškai svarbias nukentėjusio kūno vietas, nutraukdamas smurtą tik tada, kai nukentėjęs sukniubo ir nesikėlė, negalėjo nesuprasti, kad tokia jo veika yra pavojinga V. R. gyvybei, ir negalėjo nenumatyti, kad dėl jo veikos V. R. gali mirti. Nors kasatorius neigė, kad sąmoningai leido V. R. mirti, motyvuodamas tuo, kad kvietė į pagalbą kitus asmenis, galinčius nukentėjusiu pasirūpinti, tačiau, kolegijos nuomone, šios aplinkybės nesuteikia pakankamo pagrindo išvadai, kad jis norėjo išvengti V. R. mirties. R. J. buvo žinoma, kad prieš V. R. buvo panaudotas intensyvus fizinis smurtas, po kurio pastarajam pasidarė labai blogai, tačiau nepaisydamas šios aplinkybės kasatorius nepasirūpino, kad nukentėjusiam būtų suteikta veiksminga medicinos pagalba, kurios būtinybė dėl anksčiau paminėtų aplinkybių jam turėjo būti akivaizdi, o paliko stipriai sužalotą ir negalintį savimi pasirūpinti nukentėjusįjį vieną įvykio vietoje. Paties nukentėjusio V. R., kitų asmenų, atvykusių į įvykio vietą netrukus po įvykio, veiksmai ir tai, kaip jie suvokė situaciją, neturi reikšmės sprendžiant R. J. veikos kvalifikavimo klausimą, nes jų veiksmai ir

LAT nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2006 taip pat pateikiamas nužudymo, padaryto veikiant netiesiogine tyčia, pavyzdys. Ir pirmosios, ir apeliacinės instancijos teismas teisingai konstatavo, kad D. M. veikė netiesiogine tyčia – suvokė, kad, suduodamas smūgius kumščiu B. Z. į galvą – gyvybiškai svarbią kūno dalį - kėsinaisi į jo gyvybę, numatė, kad gali atimti jam gyvybę, ir nors to nenorėjo, bet sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti⁵⁷⁷. Taigi, pagal Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kasacinių nutarčių motyvus ir išvadas tais atvejais, kai kaltininkas tiesioginiais smūgiais į gyvybiškai svarbias kūno vietas padaro nukentėjusiajam mirtį sukėlusius sužalojimus, sprendžiama, kad jo veikoje yra tyčinė kaltė⁵⁷⁸.

LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 sąmoningas leidimas atsirasti padariniams netiesioginės tyčios atveju aiškinamas kaip kaltininko abejingumas galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui. Pavyzdžiui, LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-477/2006, Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija atmetė nuteistosios D. P. argumentą, jog pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai neteisingai nustatė jos kaltę ir atsisakė perkvalifikuoti nuteistosios veiką iš BK 129 str. 1 d. į BK 132 ir 135 ar 138 str. sutaptį. Teismai tinkamai kvalifikavo D. P. nusikalstamą veiką pagal BK 129 str. 1 d. Kolegijos nuomone, apeliacinės instancijos teismas D. P. nusikalstamoje veikoje nustatė tiek objektyvius, tiek subjektyvius požymius: veiką, pasireiškusią trauminiais poveikiais į nukentėjusiojo B. E. pilvą, padarinius – nukentėjusiojo mirtį ir priežastinį ryšį tarp nusikalstamos veikos ir jos padarinių, taip pat kaltę, kuri pasireiškė netiesiogine tyčia – D. P., suduodama smūgius nukentėjusiajam B. E. į pilvą ir ant jo šokinėjusi, suprato, kad tokiu objektyviai pavojingu būdu kėsinaisi į jo gyvybę, ir nors nesiekė jam atimti gyvybės, bet sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti⁵⁷⁹,⁵⁸⁰.

---

mintys neturėjo įtakos tam, kaip R. J. suvokė bylos aplinkybes ir kur buvo nukreipta jo valia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56/2008).

⁵⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-381/2006.

⁵⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamosios bylos Nr. 2K-786/2003, 2K-567/2003, 2K-297/2004.

⁵⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-477/2006.

Teismų praktika rodo, jog nustatant kaltės formą veikoje, kuria kėsinamasi į kito žmogaus gyvybę, yra daroma klaidų. Tai, jog teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai kyla sunkumų atskiriant nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių (pagrindinę nužudymo sudėtį) nuo neatsargaus gyvybės atėmimo, patvirtina šis pavyzdys iš Kauno apygardos teismo praktikos. Kauno apygardos teismo 2001 m. sausio 22 d. nuosprendžiu G. Ž. nuteistas pagal BK 109 str. 2 d. už tai, kad kaime, vykstant folkloro šventei, būdamas N. policijos komisariato inspektorius ir kartu su kitais policijos darbuotojais patruliuodamas Š. kaime bei palaikydamas viešąją tvarką, sulaukė A. L. bei pastarajam priešinantį dėl sulaikymo, G. Ž., sąmoningai nesilaikydamas atsargumo taisyklių, sudavė tris smūgius žibintuvėliu A. L. į sprando ir galvos sritį, ko pasekoje A.L. mirė nuo sprando dešinės pusės sumušimo, pasireiškusio odos nubrozdinimu, kraujosrūva sprando raumenyse bei slankstelinės arterijos intrakranialinės dalies plyšimu su kraujo išsiliejimu po minkštaisiais galvos smegenų dangalais pamatiniame paviršiuje, pereinančiu į abiejų momeninių bei smilkinių skilčių sferinius paviršius ir prasiveržusiu į galvos smegenų skilvelius, t.y. nužudė A. L. dėl neatsargumo, taigi padarė nusikaltimą, numatytą LR BK 109 str. 2 d.

---

⁵⁸⁰ *Kauno apygardos teismo 2006-03-31 nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-100-493/2006 J. Ž. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad jis tyčia nužudė žmogų, o būtent: būdamas neblaivus, tarpusavio konflikto metu tyčia sudavė smūgį kumščiu V. Ž. į veidą ir galvos sritį, taip padarydamas nosies kaulų lūžimą bei galvos sumušimą, dėl to įvyko kraujo išsiliejimas po kietuoju ir minkštaisiais galvos smegenų dangalais, galvos smegenų suspaudimas ir pabrinkimas. Nuo šių sužalojimų V. Ž. mirė.*

Pagal BK 129 str. baudžiamoji atsakomybė už kito žmogaus gyvybės atėmimą kyla tada, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir padarinių (nukentėjusiojo mirties) yra priežastinis ryšys, t. y. nukentėjusiojo mirtis – dėsningas, neatsitiktinis kaltininko veikos rezultatas. Nors kaltininkas nenorėjo atimti gyvybės nukentėjusiajam, tačiau pasirinko tokį veikimo būdą (smūgį į gyvybiškai svarbią kūno vietą), kad sunkių padarinių kilimo tikimybė buvo akivaizdi. Byloje nustatyta, kad J. Ž. tarpusavio konflikto metu kumščiu sudavė nukentėjusiajam V. Ž. smūgį į veidą (tarpakio sritį) ir šie jo veiksmai turėjo tiesioginį priežastinį ryšį su pasekmėmis – V. Ž. mirtimi.

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, nagrinėdama bylą kasacine tvarka, sutiko su kasatoriaus argumentu, kad jis neturėjo tikslo nužudyti V. Ž., nesiekė jo mirties. Byloje nustatytos aplinkybės leidžia spręsti, kad J. Ž., suduodamas smūgį vyresniam ir fiziškai silpnesniam asmeniui į gyvybiškai pavojingą kūno vietą (tarpakio sritį), suprato pavojingą savo veiksmų pobūdį, numatė, kad gali atimti jam gyvybę, ir sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti, t. y. gyvybę kitam žmogui atėmė veikiant netiesiogine tyčia. Teismų praktikoje išaiškinta, kad nužudymas yra padarytas netiesiogine tyčia, jei kaltininkas suprato, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numatė, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir nors nenorėjo atimti gyvybės, sąmoningai leido tokiems padariniams atsirasti (kasacinės bylos Nr. 2K-469/2007, 2K-481/2006, 2K-675/2006 ir kt.) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-281/2008).

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija G. Ž. veiką perkvalifikavo iš BK 109 str. 2 d. į BK 104 str., nes nustatė, jog pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą kvalifikuodami G. Ž. veiką kaip nužudymą dėl neatsargumo. Teismai, pripažindami G. Ž. veikoje neatsargią kaltę, nevysiškai atskleidė jo veikos subjektyvinės pusės turinį. Kai kurie argumentai, kuriais grindžiamas G. Ž. daromos veikos suvokimas, paremti ne konkrečiais faktais, o prielaidomis. Motyvuojant neatsargią kaltę, vartojamos ir tyčinės veikos sąvokos. Kvalifikuodamas veiką, teismas nepakankamai įvertino esminius ir reikšmingiausius faktinius duomenis. Nustatydamas nusikaltimo subjektyviają pusę, teismas pirmiausia privalėjo remtis objektyviaisiais veikos duomenimis, kurie rodo, jog sužalojimas A. L. padarytas panaudojant įrankį – metalinį žibintuvėlį, sudotas ne vienas, o trys stiprūs staigūs smūgiai, koncentruoti į nedidelę gyvybiškai svarbią kūno sritį. Visos šios aplinkybės rodo, kad smūgiai į galvos ir sprando sritį buvo ne atsitiktiniai, kaip teigiama nuosprendyje, o valingi veiksmai. Tai patvirtinama ir nuosprendyje išdėstytais įrodymais. Liudytojų parodymais byloje nustatyta, jog G. Ž. sudavė smūgius A. L. tuo metu, kai šį už parankių laikė du policijos darbuotojai, todėl jis negalėjo, kaip teigiama nuosprendyje, keisti kūno padėties ir stipriai muistytis. Iš to ir seka išvada, jog G. Ž. sudavė smūgius A. L. į dešinę sprando ir galvos sritį ne atsitiktinai, o sąmoningai ir valingai. Šią aplinkybę patvirtina smūgių lokalizacija nedidelėje sprando ir galvos srityje ir žymesnių sužalojimų nebuvimas kitose kūno vietose. Įvertindama paminėtas aplinkybes kolegija laikė, jog suduodamas tokio pobūdžio smūgius G. Ž. suvokė savo veiksmų pavojingumo laipsnį, numatė pavojingus padarinius. Taigi, jo veikos subjektyvinėje pusėje buvo tyčios intelektinis elementas.

Ši aplinkybė netiesiogiai pripažįstama ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžio motyvuose, kur teigiama, jog G. Ž. tyčia nebuvo nukreipta į A. L. gyvybės atėmimą. Iš tiesų, G. Ž. tyčioje nėra siekimo atimti gyvybę A. L. (valinis elementas). Jo tyčia yra neapibrėžto pobūdžio, t. y., G. Ž. numatė savo

veikos pavojingus padarinius jų nekonkretizuodamas. Todėl kolegija nusprendė, jog G. Ž. nusikaltimą padarė veikdamas netiesiogine tyčia⁵⁸¹.

Kitas pavyzdys iš Šiaulių apygardos teismo praktikos susijęs su priešinga situacija, kai asmuo, esant neatsargiai kaltei gyvybės atėmimo atžvilgiu, yra nepagrįstai pripažįstamas kaltu padarius tyčinį nužudymą. Šiaulių apygardos teismo 2006 m. liepos 20 d. nuosprendžiu Ž. Ž. nuteistas pagal BK 129 str. 1 d. už tai, kad įsibrovęs į butą, tyčia sudavė ranka vieną smūgį P. P. į kairįjį skruostą ir suko ranką, tuo padarydamas P. P. šiuos sužalojimus: kraujosrūvą kairiojo skruosto poodyje ir minkštuosiuose audiniuose, trauminį kraujo išsiliejimą po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, poodines kraujosrūvas kairiame žaste ir kairėje plaštakoje. Nuo tiesioginio smūgio į P. P. kairįjį skruostą įvykus rotaciniam galvos judesiui bei dėl to išsiliejus kraujui po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu, P. P. mirė, t. y. Ž. Ž. tyčia nužudė P. P.

LAT teisėjų kolegija Ž. Ž. veiką perkvalifikavo į BK 135 str. 1 d. ir BK 132 str. 1 d. Tokį sprendimą kasacinės instancijos teismas motyvavo tuo, kad gyvybės atėmimas nėra dėsningas vieno smūgio į veidą padarinyš. Kaltininkas paprastai nesuvokia, kad tokia veika pavojinga kito žmogaus gyvybei ir nenumato tokių padarinių kaip gyvybės atėmimas. Nenumatydamas šių padarinių, jis jų ir nenori. Jei asmuo nesuvokė daromos veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei, nenumatė padarinių, susijusių su gyvybės atėmimu, padariniai negali būti jam inkriminuoti kaip padaryti esant tyčinei kaltės formai, kuri reikalauja konkretaus daromos veikos pavojingumo suvokimo, konkrečių padarinių (gyvybės atėmimo) numatymo ir jų norėjimo ar sąmoningo leidimo jiems kilti.

Žemesniųjų instancijų teismai pripažino kasatorių kaltu dėl tyčinio nužudymo ir konstatavo, kad nužudymas padarytas netiesiogine tyčia. Tačiau netiesioginė tyčia nužudyti yra tada, kai kaltininkas suvokė daromos veikos pavojingumą kito žmogaus gyvybei, numatė, kad taip veikdamas gali atimti

---

⁵⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla 2K-647/2001.

kitam žmogui gyvybę ir, nors nenorėjo, bet sąmoningai leido tokiems padariniams kilti. Netiesioginės tyčios valinis momentas suponuoja kaltininko abejingumą galimiems padariniams. Tuo tarpu iš minėtos bylos medžiagos tokios išvados padaryti negalima, nes pats kasatorius niekada nepripažino norėjęs nužudyti nukentėjusiąją. Iš bylos aplinkybių neišplaukia, kad jis buvo abejingas galimam gyvybės atėmimui. Atvirkščiai, jis buvo suinteresuotas gauti iš nukentėjusiosios buto raktus ir kad ji kuo greičiau išsikraustytų iš buto, todėl teismo išvada dėl netiesioginės tyčios nužudyti neišplaukia nei iš bylos medžiagos, nei iš Ž. Ž. parodymų.

Ž. Ž. smūgį ranka sudavė sąmoningai, tačiau normalios psichikos žmogus, suduodamas vieną smūgį ranka, paprastai suvokia savo veiksmų pavojingumą sveikatai. Taigi galima daryti pagrįstą išvadą, kad kasatorius suduodamas ranka smūgį į veidą, suvokė, kad tokia veika stato į pavojų P. P. sveikatą. Tai suvokdamas, jis numatė, kad savo veiksmais gali padaryti nukentėjusiai sveikatos sutrikdymą, kuris yra dėsningas smūgio ranka į galvos sritį sudavimo padarinys, todėl kasatoriui šis padarinys inkriminuotinas, kaip padarytas esant tyčinei kaltės formai. Be to, kasatoriaus tyčia buvo neapibrėžta, nes jis savo parodymuose negalėjo detalizuoti, kokį sveikatos sutrikdymą norėjo padaryti.

Jei asmuo nesuprato savo veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei ir nenumatė, kad dėl jo veikos bus atimta gyvybė, tačiau suprato ir numatė, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata ir taip veikdamas padarė sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį, veika kvalifikuotina pagal BK 132 ir 135 ar 138 str. numatytų nusikaltimų sutaptį, jeigu dėl žmogaus gyvybės atėmimo yra neatsargi kaltė. Tuo tarpu kitas dėl veikos kilęs padarinys - gyvybės atėmimas - inkriminuojamas kaip padarytas neatsargiai dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Kaltininkas nesuprato, kad jo smūgis pavojingas nukentėjusiosios gyvybei, nenumatė, kad dėl jo veikos nukentėjusioji gali mirti, mirties nenorėjo, tačiau atsižvelgiant į kaltininko amžių, jo profesiją, kūno sudėjimą, o taip pat į nukentėjusiosios amžių,

sveikatos būklę, jis turėjo ir galėjo numatyti nukentėjusiosios mirtį ir išvengti tokio stipraus smūgio⁵⁸².

Baudžiamosios teisės teorijoje tiesioginė tyčia pagal kaltininko padarytos nusikalstamos veikos padarinių konkretizavimo laipsnį dar diferencijuojama į apibrėžtą (konkretizuotą) ir neapibrėžtą (nekonkretizuotą) tyčią. Kai kurie autoriai⁵⁸³ išskiria alternatyviąją tyčią, esančią tokiais atvejais, kai kaltininkas numatė ir norėjo vieno iš dviejų galimų padarinių atsiradimo. Kiti mokslininkai laikosi nuomonės, jog alternatyvi tyčia yra ne atskira tyčios rūšis, bet ta pati neapibrėžta tyčia, kuriai esant kaltininkas numato galimų padarinių rūšį, pobūdį, tačiau jų nekonkretina⁵⁸⁴. Autoriaus nuomone pastaroji pozicija yra labiau pagrįsta.

Apibrėžtoji tyčia klasifikuojama į paprastąją ir alternatyviąją. Paprastąją apibrėžta tyčia yra, kai kaltininkas numato ir siekia vieno, konkretaus nusikalstamo padarinio arba sąmoningai leidžia jam kilti (pavyzdžiui, šauna į nukentėjusįjį, siekdamas sukelti jo mirtį). Alternatyviosios apibrėžtos tyčios esama tuomet, kai asmuo numato ir vienodai pageidauja arba sąmoningai leidžia kilti vienam iš dviejų individualizuotų nusikalstamų padarinių (pavyzdžiui, padarant durtinę žaizdą krūtinės ląstoje galima siekti tiek nukentėjusiojo mirties, tiek sunkaus jo sveikatos sutrikdymo).

Baudžiamosios teisės literatūroje nurodoma, kad apibrėžtos (konkrečios) tyčios atveju kaltininko veika kvalifikuojama pagal jos kryptingumą ne tik, kai nusikalstamas tikslas pasiekiamas, bet ir kai jis lieka neįgyvendintas. Jeigu padariniai nepasiekiami dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko, veika turi būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas sukelti padarinius, kurių buvo siekiama⁵⁸⁵.

---

⁵⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-354/2007.

⁵⁸³ Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. / Apanavičius M. et al. - Vilnius: Mintis, 1972. P. 164.

⁵⁸⁴ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. - Vilnius: Justitia, 2006, P. 366.

⁵⁸⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 109.

Požiūris į apibrėžtos ir neapibrėžtos tyčios koncepciją baudžiamosios teisės teorijoje yra nevienareikšmis. Vieni autoriai⁵⁸⁶ tyčios diferencijavimą pagal kaltininko numatomų nusikalstamų padarinių konkretizavimo laipsnį kritikavo, kiti⁵⁸⁷ manė, kad toks diferencijavimas yra būtinas ir turi didelę reikšmę veikos kvalifikavimui. Autoriaus nuomone, palaikytina pastaroji pozicija, nes apibrėžtos ar neapibrėžtos tyčios nustatymas leidžia išvengti nužudymo kvalifikavimo klaidų baudžiamųjų įstatymų taikymo praktikoje.

Apibrėžtosios ir neapibrėžtosios tyčios rūšių nustatymas turi itin didelę reikšmę norint teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką ir tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą. Šiuo atveju tai aktualu atibojant pasikėsinimą nužudyti nuo tyčinio sveikatos sutrikdymo kaip panaudoto smurto padarinių.

LAT senatas 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 taip pat vartoja tiesioginės apibrėžtosios ir neapibrėžtosios tyčios sąvokas. Šio nutarimo 6 p. pažymima, kad nužudymas gali būti padarytas tiesiogine apibrėžta tyčia, kai veikiama siekiant atimti gyvybę, ir neapibrėžta tyčia, kai veikiama siekiant arba sutrikdyti žmogaus sveikatą, arba atimti gyvybę.

Esant neapibrėžtai tyčiai kaltininkas galimybę atsirasti įvairiems pavojingos veikos padariniams (nukentėjusiojo sveikatos sutrikdymu ar net jo mirčiai) numato bendrai, sąmonėje jų nedetalizuoja ir vienodai nori bet kurio iš jų atsiradimo⁵⁸⁸. Pavyzdžiui, LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2004 pažymėjo, jog „iš aplinkybių, kad nuteistieji nukentėjusį intensyviai mušė rankomis ir spardė, o paskui pervežė į kitą vietą – prie autobusų stotelės, neišplaukia, jog jie turėjo tikslą nukentėjusį nužudyti, tačiau patvirtina, kad nuteistųjų tyčia buvo neapibrėžta. Byloje nustatyta sužalojimų lokalizacija (žmogaus gyvybei svarbi kūno vieta – galva), smurto pobūdis ir intensyvumas (daug kartų stipriai smūgiuota rankomis ir kojomis) visiškai patvirtinta, kad jie veikė tiesiogine neapibrėžta tyčia. Numatė, kad savo veiksmais gali sukelti

---

⁵⁸⁶ Орехов В. В. Борьба с телесными повреждениями по советскому уголовному праву. - Москва: Юридическая литература, 1960. P. 109

⁵⁸⁷ Филиановский И. Г. Социально-психологическое отношение субъекта к преступлению. - Ленинград: ЛГУ, 1970. P. 72

⁵⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ // Teismų praktika, 2004. Nr. 21.

įvairaus sunkumo sveikatos sutrikdymus ar net mirtį ir norėjo bet kurio iš šių padarinių atsiradimo⁵⁸⁹.

Labai svarbu nustatyti tyčios rūšį ir jos turinį atibojant sunkų sveikatos sutrikdymą nuo pasikėsavimo nužudyti. 1999 metais LAT teisėjų senatas nutarime Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“⁵⁹⁰ išaiškino, kad kūno sužalojimo, kuris 2000 m. redakcijos LR BK įvardinamas kaip sveikatos sutrikdymas, padarymas esant apibrėžtai tyčiai nužudyti kvalifikuojamas kaip pasikėsavimas nužudyti. Ši pozicija nekito ir LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“⁵⁹¹, kuriame nurodoma, kad „tyčinis sveikatos sutrikdymas, padarytas esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai atimti gyvybę, kvalifikuojamas kaip pasikėsavimas nužudyti pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str., 130 ar 131 str.“. Esant neapibrėžtai (nekonkretizuotai) tyčiai, kaltininkas numato ar suvokia bet kokių padarinių sukėlimo nukentėjusiajam galimybę, todėl veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius, t. y. kaip nužudymas arba sveikatos sutrikdymas. Pagal atsiradusius padarinius nusikalstama veika kvalifikuojama ir tada, kai nustatoma, jog sunkaus sveikatos sutrikdymo metu apibrėžta tyčia peraugo į neapibrėžtą.

Taigi veika gali būti kvalifikuojama kaip pasikėsavimas nužudyti tik esant apibrėžtai kaltininko tyčiai atimti gyvybę. Tyčinis sveikatos sutrikdymas, padarytas esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai atimti gyvybę, kvalifikuojamas kaip pasikėsavimas nužudyti pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str., 130 ar 131 str. Taip pat kvalifikuojama veika, nesukėlus jokių padarinių (šovė ir nepataikė), jei ji tyčia buvo nukreipta kito žmogaus gyvybei atimti. Kai yra tiesioginė neapibrėžta tyčia, veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius kaip nužudymas ar sveikatos sutrikdymas. Pagal atsiradusius padarinius veika kvalifikuojama veika ir nustačius, kad kaltininkas veikė netiesiogine tyčia.

---

⁵⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-378/2004

⁵⁹⁰ LR AT senato nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“ // *Teismų praktika*. 1999. Nr. 11

⁵⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ // *Teismų praktika*, 2004. Nr. 21.

Štai Lietuvos apeliacinis teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-403/2006, apeliacine tvarka peržiūrėdamas Kauno apygardos teismo 2006 m. gegužės 31 d. nuosprendį, kuriuo S. G. pripažintas kaltu ir nuteistas už pasikėsinimą nužudyti (BK 22 str. 1 d., 129 str. 1 d.), atmetė apelianto - (nuteistojo) gynėjo argumentą, jog veika padaryta tiesiogine neapibrėžta arba netiesiogine tyčia turi būti kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius. Pasak apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijos, kvalifikuojant veiką ir siekiant atriboti tyčinį sunkų sveikatos sutrikdymą nuo pasikėsinimo nužudyti, lemiamą reikšmę turi tyčios rūšies nustatymas. Veika gali būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti tik esant apibrėžtai tyčiai atimti gyvybę. Esant kaltininko apibrėžtai tyčiai nužudyti, kūno sužalojimas kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas nužudyti. Apie kaltininko tyčios turinį teismas sprendžia atsižvelgdamas į visas padaryto nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, prieš nusikaltimą ir po jo.

Iš byloje surinktų duomenų nustatyta, kad S. G. supyko dėl nukentėjusiojo noro nutraukti su juo artimus santykius. Iš bylos medžiagos matyti, kad S. G. atėjo į nukentėjusiojo butą, bendravo su A. P. ir išgirdęs, kad šis turi kitą draugą, pradėjo jo atžvilgiu vartoti fizinį smurtą - atsineštu peiliu daug kartų dūrė jam į įvairias kūno vietas, o nukentėjusysis nuo tokių veiksmų gynėsi. Kai pirmasis peilis sulūžo, S. G. iš stalčiaus išsitraukė kitą ir vėl puolė nukentėjusįjį. Iš teismo medicinos ekspertizės akto matyti, kad nukentėjusiajam buvo padarytos devynios durtinės - pjautinės žaizdos abiejose plaštakose, krūtinės kairėje ir dešinėje pusėse, nugaroje, krūtinės laštos kairėje pusėje ties raktikauliu. Nustatyta, kad šios žaizdos padarytos aštriu duriančiu - pjaunančiu įrankiu, o krūtinės laštos sužalojimas sukėlė nukentėjusiajam sunkų sveikatos sutrikdymą. Apeliantas teigė, jog S. G., žalodamas nukentėjusįjį A. P., padarinių nedetalizavo ir neturėjo tikslo jo nužudyti, tačiau Lietuvos apeliacinio teismo kolegija šį argumentą atmetė, nes pirmosios instancijos teismas nuosprendyje išanalizavo nuteistojo nusikalstamos veikos tyčios turinį

ir kitaip vertinti tyčios kryptingumą nėra pagrindo. Kaip matyti iš byloje surinktų įrodymų, nuteistasis į įvairias nukentėjusiojo kūno vietas sudavė ne vieną smūgį, o ne mažiau vienuolikos. Antra vertus, vienas iš nuteistojo padarytų sužalojimų į krūtinės ląstos kairę pusę kvalifikuojamas kaip sunkus sveikatos sutrikdymas. Normalaus protinio išsivystymo ir intelekto žmogus, kokiu pripažintas S. G., neabejotinai suvokia, kad toks smūgis peiliu į krūtinę gali sukelti pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Tai suvokdamas asmuo numato, kad toks veiksmas gali sutrikdyti nukentėjusiojo sveikatą, kartu sukelti ir pavojų gyvybei, dėl kurio pastarasis gali mirti. Taigi kaltininkui, darančiam tokią veiką, yra suprantami priežastinio ryšio dėl padarytos veikos vystimosi dėsninumai. Jis numato, kaip vystysis priežastinis ryšys ir kad tokia jo veika gali sukelti net gyvybės atėmimą. Nuteistasis S. G., ateidamas pas nukentėjusįjį, turėjo su savimi peilį, kuriuo pradėjo žaloti nukentėjusįjį, o šiam sulenkus peilį, nuteistasis paėmė dar vieną. Iš nukentėjusiojo parodymų matyti, kad S. G. pasakė, jog „aš tave myliu, tačiau vienas iš mūsų turi mirti“. Aukščiau išvardytų aplinkybių visuma akivaizdžiai įrodo nuteistojo tyčios kryptingumą – apibrėžtą tyčią nužudyti nukentėjusįjį A. P.⁵⁹².

Pasitaiko atvejų, kai kaltininko, veikusio netiesiogine tyčia, veika ikiteisminio tyrimo metu neteisingai kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti, todėl teismo nagrinėjimo stadijoje iškyla būtinybė veiką perkvalifikuoti. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2006 m. birželio 13 d. nuosprendžiu V. P. nuteistas pagal BK 135 str. 1 d. už tai, kad atlikdamas bausmę Alytaus pataisos namų kieme, konflikto su nuteistuoju V. K. metu, būtines paskirties peiliu vieną kartą tyčia dūrė V. K. į krūtinę, padarydamas kiauryminę durtinę kairės pusės krūtinės ląstos žaizdą ir tuo sunkiai sutrikdydamas nukentėjusiojo V. K. sveikatą.

Kaltinamojo V. P. nusikalstama veika ikiteisminio tyrimo metu buvo kvalifikuota pagal LR BK 22 str. 1 d., 129 str. 2 d. 9 p. kaip pasikėsinimas nužudyti dėl savanaudiškų paskatų.

---

⁵⁹² Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-403/2006.

Išnagrinėjus bylą teisme, šio nusikaltimo sudėties požymiai nepasitvirtino, nes nukentėjusysis V. K. buvo sunkiai sužalotas asmeninio ginčo metu, o byloje nebuvo pakankamai įrodymų, kuriais remdamasis teismas galėtų padaryti neabejotiną išvadą, jog V. P. pasikėsino V. K. nužudyti ir veika nebuvo baigta dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių.

Iš teismo medicinos specialisto išvados nustatyta, kad V. K. kiauryminė durtinė krūtinės ląstos kairės pusės žaizda su kairio plaučio pažeidimu, kraujo ir oro susikaupimu kairėje krūtinplėvės ertmėje padaryta vienu trauminiu poveikiu. Nei pats nukentėjusysis, nei liudytojai nenurodė, kad po to, kai V. P. ištraukė peilį iš V. K. krūtinės, jis būtų užsimojęs peiliu ir toliau jį puolęs, siekdamas nužudyti. Nors iš įvykio eigos matosi, kad po V. P. dūrio V. K. nuo jo traukėsi atbulas, o V. P. tuo metu sulaukė kiti nuteistieji, kurie nenustatyti, liko neištirta aplinkybė ar šių asmenų įsikišimas buvo veiksmų nutraukimo priežastis, ar pats V. P. norimą rezultatą jau buvo pasiekęs ir V. K. nužudyti nesikėsino. Išnaudojus visas galimybes ir nepavykus jų pašalinti abejonių, visos abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai (*in dubio pro reo*). Vien aplinkybė, kad peiliu durta į krūtinės ląstą (gyvybiškai svarbų organą) nėra pakankama pripažinti, kad V. P. veikė tiesiogine tyčia, t.y. buvo numatęs V. K. nužudyti, to norėjo, tačiau nukentėjusysis nemirė dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jo valios. Taigi, teismas priėjo išvados, kad nusikaltimas buvo padarytas netiesiogine tyčia, todėl V. P. nusikalstama veika kvalifikuotina pagal atsiradusius padarinius⁵⁹³.

Būtinybė perkvalifikuoti kaltinamojo veiką, kuri ikiteisminio tyrimo metu buvo kvalifikuota kaip pasikėsinimas nužudyti, kilo ir Panevėžio apygardos teismui baudžiamojoje byloje Nr. 1-34-491/2006, kurioje M. K. ikiteisminio tyrimo metu buvo kaltinamas pagal BK 22 str. 1 d. 129 str. 2 d. 9 p., kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, S. N. bute, turėdamas tikslą pagrobti svetimą turtą pareikalavo iš S. N. jo automobilio, o nukentėjusiajam atsisakius automobilį duoti, peiliu smogė S. N. į kairės krūtinės ląstos sritį, padarydamas

---

⁵⁹³ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-108-401/2006.

jam durtinę pjautinę kairės krūtinės laštos pusės kiaurinę žaizdą, taip dėl savanaudiškų paskatų sunkiai sutrikdė jo sveikatą bei atėmė galimybę jam priešintis, o nukentėjusiajam iš buto išbėgus, pagrobė svetimą – S. N. turta.

Panevėžio apygardos teismo teisėjų kolegija nuosprendyje nurodė, kad pagal LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 6 p. veika kaip pasikėsinimas nužudyti gali būti kvalifikuojama tik esant tiesioginei apibrėžtai kaltininko tyčiai atimti gyvybę. Šioje byloje tokių įrodymų nebuvo. Atsižvelgus į tai, kad iki 2005 m. spalio 26 d. M. K. ir S. N. realiai nekonfliktavo ir buvo mažai pažįstami; kaltinamasis S. N. peiliu dūrė tik vieną kartą; tai padarė pačiam sau netikėtai ir staigiai; panaudojo peilį, kuris buvo toje pačioje virtuvėje ant stalo, o ne kokį nors kitą atsineštą įrankį; po dūrio peiliu turėdamas realią galimybę atimti nukentėjusiajam gyvybę jo nesivijo, nepersekiojo, jokių kitokių sužalojimų jam nepadarė, padaryta išvada, kad M. K. nesiekė žudyti S. N. Todėl jo veika kvalifikuotina pagal atsiradusius padarinius kaip sunkus sveikatos sutrikdymas, t.y. teismas ją perkvalifikavo iš BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 2 d. 9 p. į BK 135 str. 2 d. 9 p.⁵⁹⁴.

Tuo tarpu kitoje byloje LAT konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nuteistosios J. R. veiką buvo teisingai kvalifikavęs pagal 1961 m. redakcijos LR BK 16 ir 104 str. kaip pasikėsinimą nužudyti, o apeliacinės instancijos teisme veika perkvalifikuota nepagrįstai. J. R. Kauno apygardos teismo pagal 1961 m. BK 16 str. ir 104 str. nuteista už tai, kad pasikėsino tyčia nužudyti V. Š., o būtent, vairuodama automobilį ir siekdama nužudyti nukentėjusiąją, V. Š. tyčia išvažiavo į priešingą savo judėjimo kryptį kelio pusę ir automobiliu partrenkė kelkraščiu einančią V. Š. Nukentėjusiajai parkritus, J. R. išlipo iš automobilio ir peiliu sudavė smūgį V. Š. į kaklo kairę pusę, padarydama sužalojimus, tačiau V. Š. aktyviai pasipriešinus ir nulūžus peilio geležtei, nusikaltimo nebaigė ir iš įvykio vietos pabėgo. Apeliacinės instancijos teismas, pakeisdamas pirmos instancijos teismo nuosprendį ir

---

⁵⁹⁴ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1–34–491/2006.

perkvalifikuodamas J. R. veiką į 2000 m. BK 138 str. 1 d., konstatavo, kad ji veikė neapibrėžta tyčia, kuri apėmė tiek kūno sužalojimo padarymą, tiek ir gyvybės atėmimą, todėl veika kvalifikuotina pagal kilusius padarinius⁵⁹⁵.

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija patenkino Lietuvos generalinio prokuroro pavaduotojo kasacinį skundą ir panaikino apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, palikdama galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendyje pateikta objektyviųjų požymių analizė ir padaryta išvada, kad J. R. veikė tiesiogine tyčia siekdama V. Š. mirties, yra teisinga. Tokia teismo išvada pagrįsta tuo, kad J. R. buvo priešiška V. Š. dėl nesėkmingai susiklosčiusių santykių su jos vyru. LAT kolegijos nuomone, pirmosios instancijos teismo išvada dėl J. R. veiksmų kryptingumo yra pagrįsta išsamiau visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu. Tuo tarpu, apeliacinės instancijos teismo išvada apie nusikalstamos veikos tikslą ir motyvus yra pagrįsta vien subjektyviais nuteistosios J. R. įvykio aiškinimais⁵⁹⁶.

Taigi kvalifikuojant tyčinio nužudymo atvejus ypač svarbu nustatyti kaltininko tyčios turinį ir kryptį. Kai tiriant baudžiamąją bylą nustatoma, kad kaltininko tyčia yra tiesioginė, apibrėžta ir nukreipta į gyvybės kitam žmogui atėmimą, bet faktiškai atsirado lengvesnė žala, t. y. buvo sutrikdyta nukentėjusiojo sveikata, tuomet kaltininko veika turi būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti, nes būtent į šiuos padarinius nukreipta kaltininko tyčia. Kai yra tiesioginė neapibrėžta tyčia, veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius kaip nužudymas ar sveikatos sutrikdymas.

Baudžiamosios teisės doktrinoje, o taip pat ir praktiškai taikant baudžiamosios teisės normas išskiriama ir daugiau tyčios rūšių. Pagal tyčios susiformavimo momentą skiriamos dvi jos rūšys: iš anksto apgalvota ir staiga atsiradusi (pastaroji tyčios rūšis turi dar vieną atmainą – afektinę tyčią)⁵⁹⁷. Iš

⁵⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-586/2004.

⁵⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-586/2004.

⁵⁹⁷ Afektinė tyčia yra būdinga privilegijuotai nužudymo sudėčiai, t. y. BK 130 str. numatytam nužudymui didžiai susijaudinus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275/1999 nurodė, jog: „Veikos kvalifikaciją pagal 1961 m. redakcijos BK 113 str. sąlygoja: a) nukentėjusiojo veiksmai, pasireiškiantys sunkiu įžėidimu ar priešingo įstatymams smurto pavartojimu;

anksto apgalvotai tyčiai yra būdinga išankstinė kaltininko psichinė veikla iki nusikalstamos veikos pradžios. Tai reiškia, kad kaltininko sąmonėje per tam tikrą laiką iki nusikalstamos veikos pradžios suformuojamas motyvas, numatomas tikslas, veikos padarymo aplinkybės, būdas bei siekiami padariniai. Iš anksto apgalvota tyčia parodo antisocialinį asmenybės kryptingumą, todėl tokia asmens veika yra laikoma pavojingesne⁵⁹⁸.

Staiga atsiradusia laikoma tyčia, kuriai esant ketinimas padaryti nusikalstamą veiką kaltininkui kilo staiga, spontaniškai ir buvo nedelsiant įgyvendintas (pvz., dėl viešoje vietoje padarytos nukentėjusiojo pastabos apie kaltininko elgesį pastarasis sudavė smūgį nukentėjusiajam į veidą ir sužalojo jam akį, sukeldamas sunkų sveikatos sutrikdymą). Tokiais atvejais kaltininkas, kurio psichinis santykis su veika ar jos padariniais susiformuoja staiga, paprastai pripažįstamas mažiau pavojingu, nes veika yra ne iš anksto apgalvotas, kryptingas, asmens inicijuotas, bet netikėtai, staiga, dažniausiai dėl paties nukentėjusiojo sąlygotų aplinkybių kilęs intelekto ir valios išreiškimas⁵⁹⁹. Esant afektinei tyčiai nužudymas pripažįstamas privilegijuotu (padarytu labai susijaudinus), už kurį baudžiamoji atsakomybė numatyta BK 130 str.

Darbo autoriaus atlikto tyrimo metu išanalizavus kalnę, kaip subjektyviosios nusikaltimo sudėties pusės požymį, išreiškiantį kaltininko psichinį santykį su daroma nusikalstama veika, nustatyta, jog tiesioginei tyčiai

---

b) staiga kilęs didelis susijaudinimas dėl nukentėjusiojo veiksmų, t.y. afektinės tyčios buvimas; c) nedelsiant įvykdytas atsakas.“ Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2004 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad: „Atribojant tyčinį nužudymą nuo nužudymo staiga labai susijaudinus lemiamą reikšmę veikos kvalifikacijai turi tyčios kryptingumas. Veikos kvalifikacija pagal 2000 m. BK 130 str. (skirtingai nei pagal 1961 m. BK 104 str.) reikalauja papildomai nustatyti afektinės tyčios buvimą, kuri dėl nukentėjusiojo neteisėtų veiksmų apribojo kaltininko galimybes kontroliuoti savo elgesį.“

⁵⁹⁸ Pavyzdžiui baudžiamojoje byloje Nr. 2K-70/2001 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė: „Teismo psichiatrinės, psichologinės, narkologinės ekspertizės akto išvados, nustatyta įvykių eiga patvirtinta, kad darydamas nusikaltimą A. T. nebuvo staiga didžiai susijaudinęs dėl nukentėjusiojo pavartoto priešingo įstatymams smurto ar sunkaus įžeidimo. Pirma, vien tik ginčo dėl skolos grąžinimo negalima laikyti sunkiu įžeidimu. Antra, į šį tariamą įžeidimą nuteistasis sureagavo ne tuoj pat. Nustatyta, kad po ginčo jis įėjo į savo namą, o tik po to sugalvojo pasivyti ir sumušti nukentėjusįjį, pasivijo jį jau netoli pastarojo namų. Nustatytas nukentėjusiajam padarytų kūno sužalojimų skaičius, jų lokalizacija, panaudotas nusikaltimui įrankis patvirtina, kad A. T. suvokė savo veiksmų pavojingumą, numatė galimus jų padarinius ir šių padarinių norėjo, t. y. veikė tiesiogine tyčia.“

⁵⁹⁹ Abramavičius A.; et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 108

ir kitoms tyčinės kaltės rūšims tenka apytiksliai po pusę visų tyrimo metu išnagrinėtų nužudymo atvejų. Už nužudymus, padarytus tiesiogine tyčia, asmenys buvo pripažinti kaltais ir nuteisti 50 proc. visų analizuotų baudžiamųjų bylų. Tiesioginę tyčią pagal susiformavimo momentą klasifikuojant į apibrėžtą ir staigiąją, tyrimo duomenimis, atveju, kai nužudoma esant staigiai tyčiai, skaičius yra daugiau nei dvigubai didesnis nei nužudymų, padaromų apibrėžtą tyčia (atitinkamai 20 ir 44 proc.). Nužudymų, padarytų netiesiogine tyčia, nei kiek ne mažiau negu jų įvykdyta tiesiogine tyčia (46 proc. visų išanalizuotų bylų).

4.2. Motyvas ir tikslas

Nusikalstamos veikos padarymo motyvas – tai subjektyvi veikos priežastis, lemianti asmens pasiryžimą padaryti nusikalstamą veiką. Nusikalstamos veikos tikslas – tai asmens įsivaizduojami objektyvios tikrovės pasikeitimai, kurie turi atsirasti padarius nusikalstamą veiką⁶⁰⁰. Paprastai kaltininko nusikalstamą elgesį paskatina ne vienas, bet keletas motyvų. Teisiškai vertinant nusikaltimą, reikia nustatyti pagrindinį (lemiamą) motyvą.

Nužudymo motyvas ar motyvai turi reikšmės kvalifikuojant nusikalstamą veiką bei skiriant bausmę. Pavyzdžiui, LR BK kvalifikuotu laiko nužudymą dėl savanaudiškų arba chuliganiškų paskatų, Vokietijos BK – nužudymą dėl troškimo, noro žudyti (vok. *Mordlust*) ir pan. Tuo tarpu pagal Lenkijos BK privilegijuotu laikomas nužudymas iš gailėsčio.

Baudžiamosios teisės teorijoje pagal veikos motyvą visi nužudymai skirstomi į kelias gana skirtingo pavojingumo laipsnio kategorijas⁶⁰¹: 1) nužudymus, padarytus esant negatyvioms kaltininko paskatoms⁶⁰² (pvz.: muštynių, šeimyninių ar kitokių buitinių konfliktų metu, iš keršto, pavyduliavimo, pavydo) 2) nužudymus, padarytus esant neutralioms kaltininko

⁶⁰⁰ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. / Pavilionis V. et al. Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 214.

⁶⁰¹ Abramavičius A. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: paskaitų medžiaga. Vilniaus Universiteto Teisės fakultetas, 2003.

⁶⁰² Dar vadinami nužudymais dėl žemų, blogų, gėdingų paskatų.

paskatoms (pvz.: peržengiant būtinosios ginties ribas, sulaikant nusikalstamą veiką padariusį asmenį, darant mokslinį eksperimentą); 3) nužudymus iš altruistinių paskatų (iš pasigailėjimo, nukentėjusiojo prašymu).

Nužudymo tikslas kiekvienu konkrečiu atveju yra skirtingas. Kartais jis turi didelės reikšmės kvalifikuojant nusikalstamą veiką bei skiriant bausmę. Pavyzdžiui, tikslas nuslėpti kitą nusikaltimą arba įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles pagal LR BK laikomi nužudymą kvalifikuojančiais požymiais.

IV. BAUSMĖS UŽ NUŽUDYMĄ SKYRIMO TEISMŲ PRAKTIKOJE YPATUMAI

Žmogaus gyvybės apsauga baudžiamosios teisės normomis susijusi ne tik su teisingu veiku, kuriomis neteisėtai atimama kito žmogaus gyvybė (taip pat nužudymu), kvalifikavimu, bet ir bausmių, atitinkančių šio aukščiausio teisinio gėrio vertę, įtvirtinimu bei tinkamu paskyrimu nusikaltusiems asmenims.

Šiame darbe bausmės už nužudymą skyrimo klausimams didelis dėmesys skiriamas dėl keleto priežasčių. Pirma, teisingos bausmės paskyrimas – vienas iš svarbiausių ir atsakingiausių uždavinių, kurį įstatymų leidėjas iškėlė baudžiamąsias bylas nagrinėjančiai institucijai – teismui. Antra, šis klausimas turi išskirtinę reikšmę kaltinamajam ir didele dalimi nulemia tolimesnį jo likimą. Spręsdamas bausmės paskyrimo klausimą teismas privalo atidžiai ir atsakingai įvertinti visą eilę reikšmingų aplinkybių: nužudymo pavojingumo laipsnį, nusikalstamos veikos baigtumą, kaltininko atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir kt. Atkreiptinas dėmesys, kad aptariant pastarąjį reikšmingą faktorių, autorius darbe plačiau analizavo kaltininko atsakomybę lengvinančias aplinkybes, o iš sunkinančiųjų – tik vieną (veikos padarymą esant apsvaigusiam nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų). Tokį sprendimą sąlygojo tai, kad dalis kaltinamojo atsakomybę sunkinančių aplinkybių, numatytų LR BK 60 str. 1 d., yra nužudymą kvalifikuojantys požymiai, kurių inkriminavimo kaltininkui ypatumai jau buvo aptarti analizuojant kvalifikuotų nužudymų sudėtis. Be to, autoriaus nagrinėtos atsakomybę sunkinančios aplinkybės (apsvaigimo nuo alkoholio ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, jei tai turėjo įtakos nusikaltimo padarymui) nustatymo kaltininko veikoje klausimas teismų praktikoje iškyla dažniausiai ir tam verta skirti daugiau dėmesio.

Bendriausia prasme baudžiamajame įstatyme nustatyta bausmė turi būti proporcinga nusikalstamos veikos pavojingumui ir teisingai individualizuota, atsižvelgiant į konkrečios nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, šią veiką

padariusio kaltininko asmenybę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. Kaip rodo kriminologiniai tyrimai, neteisingos (t. y. akivaizdžiai per švelnios arba griežtos) bausmės neretai veda prie priešingų, nei siekiama, rezultatų – nusikaltimų recidyvo arba baudžiamojo įstatymo devalvacijos⁶⁰³.

Visi tyčiniai nužudymai, už kuriuos baudžiamoji atsakomybė, numatyta LR BK 129 str., pagal sankcijas yra priskiriami pavojingiausioms nusikalstamoms veikoms ir laikomi labai sunkiais nusikaltimais. Atsižvelgiant į tai, už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių LR BK 129 str. 1 d. sankcijoje yra numatyta vienintelė bausmės rūšis – terminuotas laisvės atėmimas nuo septynerių iki penkiolikos metų, o už kvalifikuotą šios veikos sudėtį gresia griežčiausia bausmė. LR BK 129 str. 2 d. sankcijoje greta terminuoto laisvės atėmimo nuo aštuonerių iki dvidešimties metų yra numatytas laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

LR BK 129 str. 1 d. sankcijoje numatytos laisvės atėmimo bausmės minimalią ir maksimalią ribą skiria 8 metai. Tokių plačių sankcijos ribų nustatymą baudžiamajame įstatyme dera aiškinti tuo, kad šia norma kriminalizuojamos įvairaus pavojingumo nusikalstamos veikos, kuriomis kėsinamasi į žmogaus gyvybę. LAT, apibūdindamas nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių sudėtį pažymėjo: „[...] BK 129 str. 1 d. nurodyta veika – tyčinis nužudymas. Ši nusikaltimo sudėtis pagal sunkumo laipsnį laikoma nužudymu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių. Teismų praktikoje nužudymu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių pripažįstami tyčiniai nužudymai šeimyninių, kitų buitinių ar asmeninių kivirčų metu, abipusių muštynių metu. Veikos motyvai gali būti įvairūs: vieni nulemti negatyvių paskatų – keršto, pavydo, pavyduliavimo, kiti neutralių – peržengus būtinosios ginties ribas, nusikaltėlio sulaikymo sąlygas ir pan.“⁶⁰⁴.

Veikos, kurios vienodai kvalifikuojamos pagal tą pačią LR BK 129 str. 1 d., gali iš esmės skirtis savo pavojingumo laipsniu, todėl teismui,

⁶⁰³ Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A. *Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė.* – Vilnius, 2008. P. 8.

⁶⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-685/2006.

nagrinėjančiam nužudymo byla, suteikiama plati diskrecijos teisė įvertinti nužudymo pavojingumo laipsnį ir paskirti kaltininkui teisingą individualizuotą bausmę.

Kai kurių užsienio valstybių įstatymų leidėjai suteikia galimybę tinkamai įvertinti nužudymo pavojingumą kvalifikuojant veiką. Tai pasiekama įtvirtinant nužudymų klasifikavimą į kategorijas ar laipsnius. Lietuvos įstatymų leidėjas byla nagrinėjantį teismą įpareigoja šį tikslą realizuoti per bausmės individualizavimą. Tokiu būdu, tinkamas bausmės individualizavimas ir teisingos, kaltininko padarytą nusikalstamą veiką atitinkančios bausmės paskyrimas yra ne kas kita kaip negatyvaus įstatymų leidėjo ir visuomenės požiūrio į teisės normų neatitinkantį kaltininko elgesį išraiška.

Bausmės skyrimas nėra savitikslis procesas. Bausmė skiriama siekiant baudžiamajame įstatyme numatytų bausmės tikslų, kurių objektas yra žmogus. Šiuo atveju bausmė gali pasiekti jai keliamus tikslus tik, kai ji bus individualizuota, t. y. paskirta ne tik įvertinus nusikaltimo pavojingumą ir pobūdį, bet ir atsižvelgus į kaltininko asmenybės bruožus bei resocializacijos poreikius⁶⁰⁵.

Teismų praktikos analizė rodo, jog skiriant bausmes už nužudymą ne visada teisingai įvertinamas veikos pavojingumas, jos ypatumai. Pasitaiko neteisingo BK normų, reguliuojančių bausmių skyrimą, interpretavimo. Netinkamai įvertintas konkretaus nužudymo pavojingumo laipsnis sudaro prielaidas paskirti įvykdytai nusikalstamai veikai neadekvačią bausmę.

Šios disertacinio darbo dalies uždaviniai yra giliau paanalizuoti:

- su kokiais ypatumais teismai susiduria skirdami bausmę už nužudymą taikydami bendruosius kriminalinių bausmių skyrimo pagrindus (LR BK 54 str. 2 d);
- į kokius momentus būtina atkreipti ypatingą dėmesį vertinant nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, stadiją, charakterizuojant kaltininko asmenybę, nustatant veikoje

---

⁶⁰⁵ Švedas G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje.*- Vilnius, 2006. P. 176.

esančia baudžiamąją atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes;

- pateikti pagrindinius LAT formuojamos vieningos teismų praktikos skiriant bausmę už nužudymą brožuus ir pristatyti dažniausiai teismų daromas klaidas, nukrypimus nuo minėtos praktikos.

LAT senatas 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 30 p. yra pažymėjęs, kad „skirdami bausmes kaltinamiesiems pagal BK 129 str., teismai turi atsižvelgti į tai, kad nužudymas yra labai sunkus nusikaltimas, sukeltis negrąžinamus padarinius ir ypatingą žalą visuomenei“. Tai principinė nuostata, kurios esmę sudaro tai, jog baudžiamosios teisės normomis saugomų teisinių gėrių sistemoje teisė į gyvybę užima prioritetinę vietą, todėl asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas, kuriomis kėsinama į šį teisinį gėrį, neturėtų būti skiriamos pernelyg švelnios, padaryto nusikaltimo bei kaltininko socialinio pavojingumo neatitinkančios bausmės. Kita vertus, neturi būti skiriamos ir per griežtos bausmės.

Neteisinga būtų teigti, jog LAT senato nutarime yra išsamiai įvardintos nužudymo padarymo aplinkybės, į kurias teismai turėtų atsižvelgti individualizuodami ir paskirdami teisingą bausmę asmenims, padariusiems tyčinį nužudymą

Nereti atvejai, kai teismai, sprenddami kaltininkui skirtinos bausmės klausimą ir motyvuodami jos rūšį bei dydį, gana formaliai nurodo, kad padaryta nusikalstama veika sukėlė nepataisomus, negrįžtamus padarinius, ypatingą žalą visuomenei, jog padarytas labai sunkus nusikaltimas. Sukelti nusikalstami padariniai, nusikaltimo sunkumas, skiriant bausmę už tyčinį nužudymą negali būti vieninteliai vertinantys kriterijai sprendžiant dėl konkretaus nužudymo pavojingumo. Pirma, nužudymas yra materialioji nusikaltimo sudėtis, todėl kiekvieno baigto nužudymo atveju atsiranda tie patys nusikalstami padariniai – atimama kito žmogaus gyvybė. Tas pats pasakytina apie nusikaltimo sunkumą. Kiekvienas tyčinis nužudymas yra priskiriamas

labai sunkių nusikaltimų kategorijai. Pavyzdžiui, LAT pažymėjo, jog nėra jokio pagrindo teigti, kad įstatymo leidėjas, nustatydamas bausmes už nužudymą, neatsižvelgė į tai, jog šio nusikaltimo padariniai yra nepataisomi. Tai reiškia, kad individualizuodamas bausmę už nužudymą, teismas privalo vertinti kitas aplinkybes, lemiančias nusikaltimo pavojingumo laipsnį⁶⁰⁶.

Teismo nuosprendyje nurodant vien tai, kad padarytas nužudymas sukėlė nepataisomus padarinius, o kaltininkas padarė labai sunkų nusikaltimą, kaltininkui skiriama bausmė nėra tinkamai motyvuojama. Būtina plačiau analizuoti pagrindinius kriterijus, kurie apsprendžia kriminalinės bausmės už tyčinį nužudymą dydį.

Kaip ir skirdamas bausmę už bet kurią kitą nusikaltimą, taip ir bausdamas už tyčinį nužudymą, teismas privalo atsižvelgti į tas aplinkybes, kurios yra išvardintos LR BK 54 str. 2 d.: padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, kaltės formą ir rūšį, veikos motyvus ir tikslus, stadiją, kaltininko atsakomybę, asmens, kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes.

---

⁶⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-427/2006.

1. Nužudymo pavojingumo laipsnio įvertinimas

LAT praktikoje teigiama, kad nusikaltimo pavojingumo laipsnio kategorija apibūdina kiekvieno konkretaus nusikaltimo, jo padarymo aplinkybių pavojingumą. Teismų praktikoje tai įvertinama palyginant nusikaltimo pavojingumą su kitų tos rūšies nusikaltimų pavojingumu⁶⁰⁷.

Vertinant kiekvienos konkrečios nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį teismų praktikoje įprasta atsižvelgti į kėsinimosi dalyko vertingumą, nusikaltimo padarymo būdą, laiką, vietą, panaudotus įrankius ar priemones, padarytos žalos dydį ir mastą, kaltės formą, nusikaltimo tikslus ir motyvus. Taigi jau sprendamas dėl nusikaltimo pavojingumo laipsnio, teismas privalo atsižvelgti bei įvertinti keletą LR BK 54 str. 2 d. nurodytų aplinkybių: kaltės formą ir rūšį, veikos motyvus bei tikslus.

Nužudymo pavojingumo laipsnį nulemia į šios nusikalstamos veikos sudėtį įeinančių požymių išreikštumas, kiekybinė jų išraiška. Skiriant bausmę už nužudymą ir įvertinant veikos pavojingumo laipsnį minėtų nužudymo sudėties požymių vertinimas turi tam tikrų ypatybių. Pavyzdžiui, nužudymo atveju įtakos veikos pavojingumui neturi nukentėjusiojo asmeninės savybės⁶⁰⁸ (amžius, lytis, išsilavinimas, socialinė padėtis), nes kiekvieno žmogaus gyvybei įstatymas teikia vienodą vertę ir ją gina. Esama atvejų kai teismai nuosprendžiuose užsimena apie tokias nukentėjusiojo savybes kaip, pavyzdžiui, jo amžius. Tam negalima teikti reikšmės darant išvadą apie nužudymo pavojingumo laipsnį. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismas 2006 m. sausio 26 d. nuosprendyje, kuriuo B. S. nuteistas laisvės atėmimu 13 metų pagal LR BK 129 str. 1 d., nurodė, kad skiriant bausmę kaltinamajam, teismas, be kita ko, atsižvelgė į tai, kad nužudytas jaunas žmogus. Ši aplinkybė neturi jokios reikšmės sprendžiant apie padaryto nusikaltimo pavojingumo laipsnį, kadangi baudžiamasis įstatymas vienodai sergsti tiek ką tik gimusio kūdikio, tiek mirštančio žmogaus gyvybę. Taigi, nukentėjusiojo ypatybės

⁶⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamosios bylos Nr. 2K-420/2006, Nr. 2K-201/2007.

⁶⁰⁸ Atskiros asmeninės nukentėjusiojo savybės (mažametystė, bejėgiška būklė) turi įtakos kvalifikuojant neteisėtą gyvybės atėmimą kaip kvalifikuotą nužudymą.

neturi reikšmės sprendžiant apie padaryto nužudymo pavojingumo laipsnį, tačiau nuorodos į nukentėjusiojo amžių teismų nuosprendžiuose nužudymų bylose sutinkamos ne taip retai. Pavyzdžiui, LAT teigė, jog kasatorius esantis teisas, kad skiriant bausmę kaltinamajam D. K. buvo būtina įvertinti tai, kad padarytas labai sunkus nusikaltimas ir dėl menkavertės dingsties, iš žemų paskatų nužudytos dvi jaunos merginos. Galima sutikti su tuo, kad menkavertė nusikaltimo dingstis ir menkavertės paskatos, pastūmėjusios kaltinamąjį nusikalsti, yra reikšmingos aplinkybės sprendžiant apie padaryto nužudymo pavojingumo laipsnį, tačiau nukentėjusiųjų jaunumas nėra kriterijus, apsprendžiantis veikos pavojingumą ir skirtinos bausmės dydį⁶⁰⁹. Kiti nusikaltimo sudėties požymiai - kaltės rūšis, nusikaltimo tikslas, motyvai (paskatos), pastūmėję kaltininką atimti kito žmogaus gyvybę, yra reikšmingi sprendžiant klausimą, kokio dydžio laisvės atėmimo bausmė turėtų būti paskirta kaltinamajam.

Visų pirma, aptartina kaltės (nužudymo atveju – tyčios) rūšies įtaka bausmės individualizavimui. Baudžiamosios teisės teorijoje tyčia, remiantis įvairiais kriterijais, gali būti skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę, apibrėžtąją ir neapibrėžtąją, iš anksto apgalvotą ir staigiąją bei kt.

Nemaža dalis nužudymų be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių yra padaromi veikiant netiesiogine tyčia, todėl atvejai, kai nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių padaromas suprantant savo veiksmų reikšmę ir siekiant konkrečių nusikalstamų padarinių – nukentėjusiojo mirties, reikalauja atitinkamo įvertinimo.

Nemažos dalies užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose atvejai, kai kaltininkas veikia iš anksto apgalvota tyčia, iš anksto suplanavęs atimti nukentėjusiojo gyvybę (premeditacija), sudaro kvalifikuotą nužudymo sudėtį ir neretai laikomi pačia pavojingiausia ir sunkiausia nusikalstama veika, kuria kėsinama į žmogaus gyvybę. Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai panašaus nužudymą kvalifikuojančio požymio nenumato, todėl pareiga įvertinti išskirtinį tokios veikos pavojingumą tenka teismui,

---

⁶⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-576/2006.

realizuojančiam savo diskrecijos teisę individualizuoti ir paskirti bausmę. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismas jau minėtu 2006 m. sausio 26 d. nuosprendžiu pripažino B. S. kalto padarius nusikaltimą, numatytą LR BK 129 str. 1 d. ir nuteisė jį 13 metų laisvės atėmimo bausme. Bausmės, viršijančios straipsnio sankcijos vidurkį, paskyrimą teismas pagrįstai motyvavo tuo, kad kaltinamasis turėjo išankstinę tikslą nužudyti nukentėjusįjį M. D., nužudymas buvo iš anksto suplanuotas. Pavojingesniu už nužudymą, padarytą esant netiesioginei tyčiai, ar tiesioginei staigiai tyčiai, pripažintinas toks nužudymas be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, kuris padaromas veikiant tiesiogine iš anksto apgalvota tyčia.

Nemažą reikšmę individualizuojant ir skiriant bausmę už nužudymus gali turėti ir kiti subjektyvieji šio nusikaltimo požymiai, o ypač tikslai ir motyvai, pastūmėję nužudymą. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas 2006 m. gegužės 22 d. nuosprendžiu nuteisė A. P. pagal LR BK 129 str. 1 d. už nukentėjusiojo K. L. nužudymą ir paskyrė bausmę, kuri yra ženkliai mažesnė nei LR BK 129 str. 1 d. sankcijos vidurkis. Išsamiai susipažinus su bylos medžiaga, tenka padaryti išvadą, jog apygardos teismas kaltinamajam paskyrė nepagrįstai švelnią bausmę. Netinkamai įvertintas padaryto nužudymo pavojingumo laipsnis, neatsižvelgta, kad nukentėjusiojo K. L. gyvybė atimta dėl menkavertės dingsties ir žemų paskatų – nukentėjusįjį kaltinamasis nužudė tik dėl to, kad šis nesutiko eiti kartu išgerti.

Reikšmės vertinant nužudymo be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių pavojingumo laipsnį gali turėti objektyvūs šio nusikaltimo požymiai. Teismas privalo įvertinti veikos (dažniausiai veikimo), kuriuo atimama nukentėjusiojo gyvybė, pobūdį, kaltinamojo panaudoto smurto intensyvumą. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas kaltinamąjį N. B. pripažino kalto padarius nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, numatytą LR BK 129 str. 1 d. ir nuteisė 9 metams laisvės atėmimo. Skirdamas bausmę pagrįstai akcentuota, kad byloje nustatytos kaltinamojo atsakomybę sunkinančios aplinkybės kaip tai, kad nusikaltimą jis padarė būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, taip pat tai, kad kalto neprisipažino,

nesigailėjo dėl padaryto nusikaltimo, o atsakomybę lengvinančių aplinkybių nebuvo, sąlygojo pakankamai griežtos laisvės atėmimo bausmės skyrimą. Kita vertus, vertinant nužudymo pavojingumo laipsnį pagrįstai buvo atsižvelgta ir į momentą, kad atimdamas gyvybę kaltinamasis nenaudojo grėsmingo įrankio, intensyviai nežalėjo nukentėjusiosios, jo smurtavimas nebuvo intensyvus⁶¹⁰.

Įtakos sprendžiant apie nužudymo pavojingumo laipsnį ir skiriant bausmę gali turėti ir kiti objektyvieji nužudymo požymiai. Pavyzdžiui, nusikaltimo padarymo vieta. Antai, minėtame 2006 m. sausio 26 d. nuosprendyje Klaipėdos apygardos teismas, skirdamas bausmę kaltinamajam B. S., visiškai pagrįstai atsižvelgė į aplinkybę, kad didesnis kaltinamojo padaryto nužudymo pavojingumas, be kita ko, pasireiškia ir nusikaltimo padarymo vieta. Suplanavęs nužudyti nukentėjusįjį M. D., kaltinamasis jį pakvietė atvykti į daugiabučio namo kiemą. Nuosprendyje pabrėžta, kad nužudymas yra padarytas demonstratyviai, šalia daugiabučių gyvenamųjų namų. Taigi, nužudymas, padarytas atvirai, viešoje vietoje, liudija apie didesnę veikos ir kaltininko asmenybės socialinį pavojingumą.

Visoms BK 54 str. 2 d. nurodytoms aplinkybėms, į kurias atsižvelgtina skiriant bausmę, skiriama vienoda reikšmė. Vertindamas nužudymo pavojingumo laipsnį, teismas iš karto atsižvelgia į keletą bausmei skyrti reikšmingų aplinkybių, numatytų LR BK 54 str. 2 d. (kalte, veikos tikslus ir motyvus), todėl priimant sprendimą dėl kaltininkui skirtinos bausmės, būtent nužudymo pavojingumui turi būti skiriamas reikiamas dėmesys. Šiai aplinkybei turi tekti adekvatus svoris skiriamos bausmės dydyje. Tokios pozicijos laikomasi ir LAT praktikoje. Pavyzdžiui, panaikindamas Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendžio dalį, kuria už dviejų merginų nužudymą nuteistajam D. K. buvo paskirta 20 metų laisvės atėmimo bausmė ir palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kurio D. K. buvo nuteistas laisvės atėmimu iki gyvos galvos, LAT pažymėjo, kad nužudymo pavojingumo laipsnio, ypač žiauraus nusikaltimo padarymo mechanizmo ir būdo, apibrėžtos tyčios ir žemų paskatų negali neutralizuoti (ar sumenkinti)

---

⁶¹⁰ *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-89/2006.*

teigiama nuteistojo asmenybė, į kurią mažindamas bausmę atsižvelgė apeliacinės instancijos teismas⁶¹¹.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad išsamiai įvertintas nužudymo pavojingumo laipsnis yra tinkamo bausmės individualizavimo sąlyga, nes vertinant pavojingumo laipsnį atsižvelgiama į daugelį bausmės skyrimui reikšmingų aplinkybių. Priimant galutinį sprendimą dėl bausmės, jos dydis turi būti proporcingas nužudymo pavojingumui.

---

⁶¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-576/2006.

2. Nusikalstamos veikos stadijos įtaka bausmės skyrimui

LR BK 54 str. 2 d. 4 p. įpareigoja teisną, skiriantį bausmę, atsižvelgti į padarytos nusikalstamos veikos stadiją. Kai kurių valstybių (pavyzdžiui, Rusijos, Italijos) baudžiamieji įstatymai nustato konkretesnes bausmės skyrimo nuostatas, jei byloje nustatomos tam tikros lengvinančios aplinkybės. Pavyzdžiui, jei nusikaltimas nebuvo baigtas ir pan. Pagal Rusijos BK bausmė rengimosi padaryti nusikaltimą atveju negali viršyti pusės, o pasikėsینimo - trijų ketvirtųjų maksimalaus bausmės, numatytos BK straipsnio sankcijoje už baigtą nusikaltimą, dydžio⁶¹².

Lietuvos teismų praktikoje už rengimąsi ir pasikėsینimą padaryti nužudymą dažniausiai skiriamos švelnesnės bausmės nei už baigtą nusikaltimą. Savo dydžiu jos neviršija sankcijos vidurkio. Baudžiamajame įstatyme nėra imperatyvaus reikalavimo už rengimąsi ar pasikėsینimą padaryti nusikalstamą veiką skirti švelnesnę bausmę nei už baigtą nusikaltimą. Teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai tai, kad nužudymas nebuvo baigtas, yra laikoma esmine aplinkybe, apsprendžiančia skirtinos bausmės dydį. Tokia praktika netinkama, nes LR BK 57 str. 1 d. nurodoma, kad bausmės už rengimąsi ir pasikėsینimą padaryti nužudymą turi būti skiriamos bendra tvarka. LR BK 54 str. 2 d. nusikalstamos veikos padarymo stadija minima tik kaip viena iš aplinkybių, į kurią teismas privalo atsižvelgti skirdamas kaltininkui bausmę, todėl jai negali būti teikiamas prioritetas prieš kitas šiuo požiūriu reikšmingas aplinkybes. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas 2006 m. lapkričio 17 d. nuosprendžiu nuteisė S. J. pagal LR BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 1 d. laisvės atėmimu 9 metams. Paskirdamas bausmę, kuri buvo mažesnė nei BK 129 str. 1 d. sankcijos vidurkis, teismas visų bausmės skyrimui reikšmingų aplinkybių kontekste nepagrįstai sureikšmino nusikaltimo padarymo stadiją, bet visiškai ignoravo aukštą padaryto nusikaltimo pavojingumo laipsnį, kurį sąlygoja tyčios apibrėžtumas, žemos, amoralios nusikaltimo padarymo paskatos

---

⁶¹² Šulija G. Bausmių skyrimo nuostatų konkretinimo problemos naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Teisė. 2003. Nr. 48. P. 167.

(nukentėjusioji nepakluso amoraliam ir neteisėtam kaltinamojo reikalavimui nusirengti), socialinį kaltininko asmenybės pavojingumą (anksčiau teistas keturis kartus, paskutinį kartą už tyčinį savo motinos nužudymą), sukeltus padarinius (nukentėjusiajai padarytą sunkų sveikatos sutrikdymą).

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad skiriant bausmę už rengimąsi ar pasikėsinimą padaryti nužudymą, nepakanka nurodyti, jog veika nutrūko pasikėsinimo stadijoje. Juo labiau nepakankama nuoroda, kad skiriant bausmę atsižvelgiama į tai, jog nusikaltimas nebuvo baigtas dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo kaltininko valios. Jei nusikaltimas nebaigiamas dėl aplinkybių, priklausančių nuo kaltininko valios, sprendimas ne baudžiamumo už nebaigtą nusikaltimą, o savanoriško atsisakymo pabaigti nusikaltimą klausimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. apžvalgoje „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54-64 str.)“ 6 p. pabrėžta, jog teismai, skirdami bausmes, „įvertina, kiek nusikalstamas ketinimas įgyvendintas (ar nusikalstama veika nutrūko rengiantis, kėsinantį ją padaryti ar ji buvo baigta) ir „jei nusikalstama veika nebuvo baigta, - į jos nebaigimo priežastis.“

Skiriant bausmę už nebaigtą nusikaltimą, svarbu, kokia apimtimi buvo įgyvendintas kaltininko nusikalstamas ketinimas atimti gyvybę. Šiuo atveju reikia įvertinti kaltininko aktyvumą siekiant nusikalstamų padarinių ir aplinkybes, sukliudžiusias jiems kilti. Pavojingesne ir griežčiau baustina laikytina veika, kai kaltininkas atlieka visus padariniams kilti būtinus veiksmus, o nukentėjusysis nemiršta dėl laiku suteiktos kvalifikuotos medicininės pagalbos. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas L. S. nuteisė pagal BK 22 str. 1 d. ir 129 str. 1 d. 7 metams laisvės atėmimo bausmės skyrimo motyvuose visiškai nenurodydamas apie nusikaltimo padarymo stadijos reikšmę bausmės individualizavimui. Iš baudžiamosios bylos medžiagos matyti, kad kaltininkas atliko pakankamai veiksmų, kad nusikalstamas ketinimas būtų realizuotas – 3 kartus pjovė peiliu nukentėjusiajai kaklo srityje per gerklę, uždėjo ant veido pagalvę ir dusino,

dūrė žirkklėmis į krūtinės sritį. Iš šių aplinkybių matyti, kad kaltinamasis nukentėjusiąją žalojo gyvybiškai pavojingose kūno srityse, tuo padarė jai sunkų sveikatos sutrikdymą, o nusikalstami padariniai neatsirado, nes kaltinamąjį sulaikė policijos pareigūnai, o nukentėjusiajai suteikta kvalifikuota medicininė pagalba⁶¹³.

Skiriant ir individualizuojant bausmę būtina įvertinti, kokius faktinius padarinius kaltinamojo atliktas kėsinimasis sukėlė nukentėjusiajam. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2006 m. gegužės 31 d. nuosprendžiu nuteisė S. G. pagal BK 22 str. 1 d., 129 str. 1 d. 8 metų laisvės atėmimo bausmę už tai, kad, kerštaudamas dėl nutrūkusios draugystės, jis pasikėsino nužudyti A. P., tyčia, apie vienuolika kartų durdamas peiliu A. P. į įvairias kūno vietas. Paskirtosios bausmės dydį apygardos teismas motyvavo tuo, kad neatstatomų padarinių – gyvybės atėmimo pavyko išvengti tik dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios, nes nukentėjusysis aktyviai pasipriešino kaltinamojo pavartotam smurtui ir jam laiku suteikta medicinos pagalba. Lietuvos apeliacinis teismas S. G. apygardos teismo paskirtą bausmę sumažino iki 5 metų ir 6 mėnesių atsižvelgdamas į visas aplinkybes, iš esmės teigiamai charakterizuojančias nuteistąjį, ir ypač į tai, kad nukentėjusiajam A. P. neliko rimtų sveikatos sutrikimų.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad skirdamas ir individualizuodamas bausmę už nebaigtą nužudymą, teismas privalo išsamiai nustatyti, koku mastu kaltinamajam pavyko realizuoti nusikalstamą ketinimą bei ypač kruopščiai įvertinti aplinkybes, dėl kurių neatsirado nužudymui būtini nusikalstami teisiniai padariniai. Griežtesnė bausmė skirtina tais atvejais, kai kaltinamojo atlikti smurtiniai veiksmai buvo pakankami atimti gyvybę, bet tai neatsitiko tik dėl laiku suteiktos profesionalios medicininės pagalbos arba kaltininko smurtas prieš nukentėjusįjį buvo nutrauktas įsikišus tretiesiems asmenims, policijos pareigūnams ir pan.

---

⁶¹³ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-39-135/2006.

3. Kaltinamojo asmenybės įtaka bausmės už nužudymą individualizavimui ir skyrimui

Reikšminga bausmės individualizavimo sąlyga yra kaltinamojo asmenybės įvertinimas.

Skiriant bausmes už nužudymą, kaltinamojo asmenybė ne visuomet yra įvertinama išsamiai ir visapusiškai. Vertinant kaltininko asmenybės pavojingumą bei parenkant bausmės dydį, atsižvelgtina į tai, ar nužudymas padarytas dėl kitų asmenų įtakos arba nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių, ar kaltininko antvisuomeninės nuostatos jau buvo susiformavusios, o nusikaltimas- tai nuoseklus gyvenimo būdo ir ankstesnio elgesio padarinys.

Neretai teismai, motyvuodami skiriamą bausmę, atsižvelgia tik į aplinkybes, charakterizuojančias kaltinamąjį iki padarant nusikaltimą (ankstesnius teistumus, administracines nuobaudas), remiasi įgaliotų institucijų į bylą pateikiama kaltinamojo charakteristika, kuri nuosprendyje išdėstoma formaliai, nenurodant kaltinamojo asmenybę charakterizuojančių aplinkybių reikšmės skiriamai bausmei. Asmenybę reikia vertinti atsižvelgiant į kaltinamojo elgesį iki nusikaltimo padarymo, nusikaltimo darymo metu ir po jo. Šių kriterijų svarba pabrėžiama LAT praktikoje⁶¹⁴ ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. apžvalgos „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54-64 str.)“ 7 p., kuriame nurodoma, jog „kaltininko pavojingumą nulemia požymiai, apibūdinantys jį iki nusikalstamos veikos padarymo (ankstesnės nusikalstamos veikos ar kiti teisės pažeidimai, polinkis į girtavimą, narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimą, vertybinė orientacija, požiūris į šeimą, darbą, mokslą ir pan.), nusikalstamos veikos metu (ar apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių medžiagų, ar blivus, ir pan.) ir po nusikalstamos veikos padarymo (atvykimas ir prisipažinimas, gailėjimasis, padėjimas išaiškinti nusikalstamą veiką ir kitus bendrininkus, žalos atlyginimas ir pan.)“. (Pažymėtina, kad

---

⁶¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamosios bylos Nr. 2K-61/2006, Nr. 2K-420/2006, Nr. 2K-7-576/2006).

tokios nuostatos reiškiamos ir baudžiamosios teisės teorijoje⁶¹⁵). LAT kasacine nutartimi byloje Nr. 2K-7-576/2006 panaikino Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendžio dalį, kuria kaltinamajam D. K. buvo paskirta 20 metų laisvės atėmimo bausmė ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo paskirtą griežtesnę laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę. Tokią poziciją kasacinis teismas motyvavo tuo, kad nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme ir paskiriant švelnesnę bausmę, teismas išimtinai atsižvelgė tik į aplinkybes, charakterizuojančias kaltinamąjį iki nusikaltimo padarymo (D. K. anksčiau buvo neteistas, mokyklos charakterizuojamas teigiamai). Kaltinamojo elgesys po nusikaltimo padarymo liko neįvertintas, neatkreipta dėmesio, kad po nukentėjusiųjų nužudymo kaltinamasis elgėsi ramiai, abejingai ir net ciniškai. Iš karto po nusikaltimo įvykdymo per kelis kartus pagrobė nužudytųjų daiktus, savo motinai bandė parduoti pavogtą televizorių.

Kaip ir visų kitų aplinkybių, į kurias turi būti atsižvelgiama skiriant ir individualizuojant bausmę, kaltinamojo asmenybės charakteristikos negalima absoliutinti ar sureikšminti, o kitas bausmei svarbias aplinkybes ignoruoti. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2006 m. sausio 5 d. nuosprendžiu nuteisė A. R. pagal LR BK 129 str. 1 d. laisvės atėmimu penkeriems metams už brolio J. R. nužudymą asmeninio konflikto metu. Skirdamas bausmę, apygardos teismas atsižvelgė į tai, kad pats nukentėjęsysis įžeidinėdamas kaltinamąjį išprovokavo jo nusikalstamus veiksmus, taip pat į ypač sunkią kaltinamojo sveikatos būklę (1-os grupės invalidas, kuriam kas antrą dieną atliekama hemodializė), ankstesnį neteistumą, gerą charakterizavimą buityje. Lietuvos apeliacinis teismas bausmę nuteistajam sugriežtino iki 7 metų ir 6 mėnesių, nes pirmosios instancijos teismas pernelyg sureikšmino kaltinamojo asmenybės įtaką bausmės dydžiui kartu ignoruodamas kitas LR BK 54 str. 2 d. numatytas aplinkybes. Nebuvo atsižvelgta į veikos pobūdį ir pavojingumo laipsnį, kaltės formą, tai, kad ikiteisminio tyrimo ir teismo bylos nagrinėjimo metu kaltinamasis savo poelgio neigiamai nevertino, nesikrimto

---

⁶¹⁵ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga.* – Vilnius, 2008. P. 273.

dėl padarytos veikos, nesistengė sušvelninti jos padarinių, neatsiprašė nukentėjusiosios.

Minėta, jog charakterizuojant kaltinamojo asmenybę ir sprendžiant apie jos įtaką skirtinai bausmei, teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai pakankamai formaliai ir siaurai remiasi pateikta kaltinamojo asmenybės charakteristika kaip vieninteliu įrodymų šaltiniu, o kitus bylose surinktus įrodymus ignoruoja. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2006 m. vasario 9 d. nuosprendžiu R. I. nuteistas pagal LR BK 129 str. 1 d. laisvės atėmimu 10 metų. Skirdamas bausmę, teismas atsižvelgė į tai, kad kaltinamasis charakterizuojamas teigiamai, tačiau visiškai nevertino byloje surinktų liudytojų parodymų, iš kurių matyti, kad ir iki nusikaltimo padarymo R. I. nuolat smurtaudavo nukentėjusiosios atžvilgiu, dažnai ją stipriai sumušdavo, nukentėjusiajai tekdavę bėgti iš namų nuo smurtaujančio sugyventinio.

Skirdami bausmę teismai taip pat atsižvelgia ir į kitus, vadinamuosius socialinius - demografinius kaltinamojo asmenybę apibūdinančius požymius: amžių, šeimyninę padėtį, sveikatos būklę. Paprastai jaunas kaltininko amžius, jo išlaikomi nepilnamečiai vaikai, liga yra pripažįstami pagrindu paskirti kaltinamajam švelnesnę bausmę, tačiau jie turi būti vertinami visų kitų aplinkybių, charakterizuojančių kaltinamojo asmenybę, kontekste. Teismai šį kontekstą ne visuomet įvertina tinkamai, o atskirais atvejais padaro neadekvačias išvadas. Štai Kauno apygardos teismas, kaltinamajai I. G. paskirdamas 9 metų laisvės atėmimo bausmę už nužudymo be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių padarymą, pažymėjo, kad skiriant bausmę būtina atsižvelgti į tai, kad kaltinamoji turi mažametį sūnų, todėl paskyrus ilgalaikę laisvės atėmimo bausmę, nutrūktų jos ir sūnaus tarpusavio ryšys, nepilnametis liktų be artimo žmogaus priežiūros ir dėmesio. Šiuo atveju socialinį kaltinamosios asmenybę apibūdinantį požymį, kad ji turinti nepilnametį sūnų, teismas traktavo neatsižvelgdamas į bylos duomenis, neigiamai charakterizuojančius kaltinamąją: šeimos buitimi kaltinamoji

nesirūpino, girtaudavo, sūnumi daugiausia rūpinosi senelė, jam buvo nustatyta laikinoji globa⁶¹⁶.

Viena iš svarbių kategorijų, turinčių reikšmės skiriant kaltinamajam bausmę, yra ankstesnis jo teistumas. Šiuo atveju atskirtinos dvi situacijos. Pirmoji jų, kai teistumas nėra išnykęs. Šiuo atveju teismas, vadovaujantis LR BK 97 str. 1 d., į teistumą atsižvelgia skirdamas bausmę už naujai padarytą nusikalstamą veiką. Baudžiamosios teisės teorijoje yra pareikšta nuomonė, kad BK nuostatos tam tikra prasme iškreipia recidyvo esmę, nes recidyvistu asmuo tampa padaręs bent du tyčinius nusikaltimus nepriklausomai nuo jų pobūdžio ir sunkumo. Tačiau skiriant bausmę už nužudymą gali būti nesilaikoma Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos „Dėl bausmių skyrimo nuoseklumo“ D p. reikalavimo, jog ankstesnis asmens teistumas nebūtų mechaniškai pripažįstamas kaltininko padėti sunkinančiu veiksniumi (ypač, jei praėjo nemažas laiko tarpas tarp nusikaltimų, anksčiau arba dabar padaryti nusikaltimai nėra labai pavojingi, kaltininkas yra jaunas žmogus)⁶¹⁷. Antroji situacija, kai teistumas yra išnykęs. Šiuo atveju, remiantis LR BK 97 str. 1 d., asmuo laikomas neteistu ir tai kaltinamajam negali sukelti jokių teisinių padarinių. Šias dvi situacijas būtina tinkamai įvertinti bausmės individualizavimo ir skyrimo aspektu. Pavyzdžiui, nuteistasis savo kasacinį skundą LAT motyvavo tuo, kad bausmės dydis nuosprendyje neteisėtai grįstas jo teistumu už tyčinį nužudymą, nors teistumas už šį nusikaltimą jau buvo išnykęs. LAT kasacinėje nutartyje šį kasatoriaus argumentą atmetė kaip nepagrįstą motyvuodamas tuo, jog teismo nuosprendyje buvo įvertintas išnykusio teistumo faktas ir teistumas nelaikytas kaltinamojo E. P. atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Kita vertus, į ankstesnius išnykusius teistumus, ypač tais atvejais, kai asmuo anksčiau buvo teistas už nužudymus ar kitus smurtinius nusikaltimus, teismas atsižvelgia remdamasis LR BK 54 str. 2 d. 5 p., kuris įpareigoja teismą skiriant bausmę atsižvelgti į kaltininko asmenybę. Tokios

---

⁶¹⁶ *Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-205-274/2006.*

⁶¹⁷ *Švedas G. Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje. – Vilnius, 2006. P. 176, 187.*

aplinkybės kaip ankstesni išnykę teistumai, neabejotinai neigiamai apibūdina kaltinamojo asmenybę, rodo didelį jo asmenybės socialinį pavojingumą⁶¹⁸.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinė problema, susijusi su kaltinamojo asmenybės įvertinimu skiriant bausmę, teismų praktikoje yra ta, jog teismai į kaltinamojo asmenybę neretai atsižvelgia formaliai, byloje surinktus įrodymus, iš kurių galima apie tai spręsti, vertina vienpusiškai. Siekiant išsamiai ir visapusiškai įvertinti kaltinamojo asmenybę ir tinkamai individualizuoti bausmę, būtina:

- vertinti kaltinamojo elgesį iki veikos padarymo, nusikaltimo darymo metu ir po jo;
- kaltinamojo elgesį iki nusikaltimo padarymo vertinti ne tik remiantis byloje esančiomis kompetentingų institucijų pateiktomis išvadomis, bet ir remiantis visais byloje surinktais parodymais;
- ypač atidžiai įvertinti kaltinamojo ir nukentėjusiojo tarpusavio santykių iki nusikaltimo padarymo pobūdį, nes teigiamai charakterizuojamas darbovietėje ar mokslo įstaigoje, santykiuose su šeimos nariais, namiškiais, pažįstamais kaltinamasis vis dėlto gali būti į smurtavimą linkusi, agresyvi asmenybė.

Analizuojant kaltininko asmenybės vertinimo problematiką skiriant ir individualizuojant bausmes, atskirai dera panagrinėti bausmės už nužudymą skyrimo nepilnamečiams ypatumus. Skirdamas nepilnamečiui bausmę už veikų, numatytų LR BK 129 str. 1 ir 2 d. padarymą, teismas vadovaujasi ne tik bendraisiais bausmių skyrimo pagrindais, numatytais LR BK 54 str. 2 d., tačiau ir bausmių individualizavimo ypatumais, numatytais LR BK XI skyriuje (BK 91 str.).

Šiomis nuostatomis įstatymų leidėjas siekė suteikti teismui tokią diskreciją, kad, įvertinęs visas bylos aplinkybes, kiekvienu konkrečiu atveju nepilnamečiui jis galėtų parinkti bausmę, atitinkančią ne tik jo socialinę, fizinę ir psichologinę brandą, bet ir nusikaltimo aplinkybes, jo sunkumą, taip pat viešąjį interesą, bei sudarčią prielaidas nepilnamečio asmenybės korekcijai ir

---

⁶¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-82-2006.

resocializacijai⁶¹⁹. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai teisės normos, reglamentuojančios nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumus, taikomos ir kaltininko nepilnametystės įtaka baudžiamajai atsakomybei traktuojama netinkamai.

Vienas tokių atvejų gali būti, kai nepilnametystė yra laikoma pagrindu neskirti maksimalaus atitinkamo straipsnio sankcijoje numatyto laisvės atėmimo bausmės dydžio. Toks pavyzdys yra Kauno apygardos teismo 2006 m. rugsėjo 14 d. nuosprendis, kuriuo R. J. nuteistas pagal LR BK 129 str. 1 d. aštuoneriems metams laisvės atėmimo. Nuosprendyje teismas pažymėjo, kad kaltinamajam maksimali laisvės atėmimo bausmė neskirtina atsižvelgiant į tai, kad nusikaltimą jis padarė būdamas nepilnametis. Šios praktikos ydingumas pasireiškia tuo, kad apygardos teismas nepilnametystės faktą sureikšmino visiškai ignoruodamas kitas aplinkybes, kurios turi esminės reikšmės apibūdinant kaltinamojo asmenybę, o būtent tai, kad jis anksčiau teistas ir charakterizuojamas neigiamai⁶²⁰.

Esama atvejų, kai nepilnametystė traktuojama kaip aplinkybė, turinti svarbiausios reikšmės skiriant bausmę bei apsprendžianti laisvės atėmimo trukmę. Su tuo sutikti negalima, nes LR BK 54 str. 2 d. ir 91 str. 2 d. išvardintos aplinkybės privalo būti įvertintos kaip visuma. Visoms joms teikiama vienoda reikšmė, nenustatomi prioritetai ir nei viena neišskiriama kaip svarbiausia. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2007 m. vasario 9 d. nuosprendžiu B. M. nuteisė pagal LR BK 129 str. 1 d. laisvės atėmimu trejiems metams ir sankcijos minimumui artimą bausmę išimtinai motyvavo tuo, kad inkriminuojamą nusikaltimą kaltinamasis padarė būdamas nepilnametis ir vos sulaukęs amžiaus, nuo kurio apskritai kyla pareiga atsakyti pagal baudžiamuosius įstatymus⁶²¹.

Pasitaiko atvejų, kai nepilnametystė yra besąlygiškai traktuojama kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė. Kategoriškai tokios praktikos

---

⁶¹⁹ *Drakšienė A. Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Teisė. 2003. Nr. 48. P. 72-73.*

⁶²⁰ *Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-155-133/2006.*

⁶²¹ *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-85/2007.*

kritikuoti negalima, nes LR BK 59 str. neįtvirtina baigtinio baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių sąrašo, o šio straipsnio 2 d. nustatyta, kad teismas atsakomybę lengvinančiomis gali pripažinti ir kitas aplinkybes, nenurodytas straipsnio 1 d. Kita vertus, kad nepilnametystė būtų pripažinta kaltininko atsakomybę konkrečioje baudžiamojoje byloje lengvinančia aplinkybe, autoriaus nuomone, teismas privalo jos įtaką nusikalstamos veikos padarymui įvertinti per LR BK 91 str. 2 d. išvardintų kriterijų prizmę, t. y. atsižvelgti į nepilnamečio gyvenimo ir auklėjimo sąlygas, sveikatos būklę, socialinę brandą, anksčiau taikytas poveikio priemones ir jų veiksmingumą, elgesį po nusikaltimo. Kai kurie teismų praktikos pavyzdžiai rodo, jog pripažindami nepilnametystę atsakomybę lengvinančia aplinkybe, teismai nurodytų kriterijų išsamiai neanalizuoja. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2006 m. sausio 12 d. nuosprendžiu V. K. nuteisė pagal LR BK 129 str. 2 d. 11 p. laisvės atėmimu aštuoneriems metams ir nuosprendyje nurodė, kad kaltininko atsakomybę sunkinančių aplinkybių nenustatyta, o atsakomybę lengvinanti aplinkybė yra jo nepilnametystė. Motyvai, kodėl nepilnametystė laikyta atsakomybę lengvinančia aplinkybe, nuosprendyje nepateikti.

Analizuojant tai, kaip teismų nuosprendžiuose traktuojama LR BK 91 str. 2 d. išvardintų aplinkybių reikšmė skirtinos bausmės dydžiui, reikia pastebėti, kad pasitaiko neadekvataus jų vertinimo, deklaratyvaus išvardijimo atvejų ar situacijų, kai teismas atsižvelgia tik į bendruosius bausmių skyrimo pagrindus, o nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumus ignoroja.

Tokie pavyzdžiai gali būti du Panevėžio apygardos teismo nuosprendžiai bylose, kuriose asmenys nuteisti pagal LR BK 129 str. Štai 2006 m. kovo 31 d. nuosprendžiu M. B., nuteistam už tyčinį nužudymą pagal LR BK 129 str. 1 d., paskirdamas už sankcijos vidurkį žemesnę šešerių metų laisvės atėmimo bausmę, teismas LR BK 91 str. 2 d. išvardintų aplinkybių įtakos bausmės dydžiui tyrimą atliko formaliai, jas paprasčiausiai išvardindamas: iki veikos padarymo kaltinamasis nesimokė ir nedirbo, bet buvo registruotas Darbo biržoje, augo nepilnavertėje šeimoje, kur trūko tėvų priežiūros. Nuosprendyje nurodyta, kad išvardintos aplinkybės turėjo įtakos

nepilnamečio nusikalstamam elgesiui. Kaip ši įtaka pasireiškė ir kaip tai nulemia kaltinamajam paskirtos bausmės dydį teismas nemotyvavo.

Atskirais atvejais formaliai vertinamos ir nepilnamečio gyvenimo bei auklėjimo sąlygos. Teismai linkę pabrėžti šeimos, kurioje užaugo nepilnametis kaltinamasis, formą, bet ne jos turinį. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas, 2005 m. lapkričio 7 d. nuosprendžiu pagal LR BK 129 str. 2 d. 6, 11 p. nuteisęs nepilnametį V. F. devyneriems metams laisvės atėmimo, aptardamas bausmę individualizuojančias aplinkybes pažymėjo, kad kaltinamojo tėvas miręs, V. F. užaugo nepilnoje šeimoje, tačiau visiškai neužsiminė apie „turiningą“ kaltinamojo šeimines aplinkos pusę, t. y. kokį pavyzdį kaltinamasis matė šeimoje, kokios vertybės ir požiūriai joje buvo diegiami ir pan.

Apibendrinant nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų taikymo problemas skiriant nepilnamečiams kaltinamiesiems bausmes už tyčinį nužudymą reikia pasakyti, jog teismai yra linkę sureikšminti nepilnametystės faktą, teikti jam prioritetą prieš kitus bendruosius bausmių skyrimo pagrindus, nors nepilnametystė yra tik viena iš aplinkybių, charakterizuojančių kaltinamojo asmenybę. Pastebima ir tai, jog atskirais atvejais nepilnametystė vertinama kaip besąlygiškas pagrindas skirti kaltinamajam švelnesnę bausmę, neskirti maksimalaus BK straipsnio sankcijoje numatyto bausmės dydžio ar traktuojama kaip neginčijama atsakomybę lengvinanti aplinkybė. Nuosprendžiuose neretai nenurodoma, kokią įtaką ir dėl kokių priežasčių nepilnametystės faktas turėjo padarant nusikalstamą veiką.

4. Bendrininkavimo įtaka bausmės individualizavimui ir skyrimui

LR BK 54 str. 2 d. 6 p. nurodo, jog skirdamas bausmę teismas atsižvelgia į asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį. Vadovaujantis BK 58 str. 1 d., bausmė nužudymo bendrininkams skiriama bendra tvarka, atsižvelgiant į kiekvieno iš bendrininkų rūšį, jų vaidmenį nužudyme ir veiksmų pobūdį, bendrininkavimo formą. Baudžiamasis įstatymas nenustato, kuris iš bendrininkų yra pavojingesnis ir turėtų būti baudžiamas griežčiau nei kiti bendrininkai. Baudžiamosios teisės teorijoje teigiama, jog paprastai vykdytojo veiksmai yra atskaitos taškas, pagal kurį vertinamas organizatoriaus, kurstytojo ir padėjėjo pavojingumas. Laikytina, kad organizatorius, esant analogiškomis teisiškai reikšmingoms aplinkybėms, yra pavojingesnis nei vykdytojas, todėl turėtų būti baudžiamas griežčiau. Kurstytojas ir padėjėjas – mažiau pavojingi nei vykdytojas, todėl turėtų būti baudžiami švelniau⁶²².

Nužudymo bylose dažniausi atvejai, kai bendrininkai atlieka bendravykdytojų vaidmenis. Teismų praktikoje griežtesnės bausmės paprastai skiriamos nužudymo bendravykdytojams, kurie intensyviau naudojo smurtą prieš nukentėjusįjį arba tiems, kurie be vykdytojo vaidmens atliko ir kitus LR BK 24 str. nurodytus bendrininkų vaidmenis (organizatoriaus, kurstytojo, padėjėjo). Kita vertus, teismų nuosprendžiuose ne visuomet išsamiai atskleidžiamas bendrininko indėlis į bendrą nusikalstamą rezultatą, skiriamas nepakankamas dėmesys kiekvieno iš bendrininkų veiksmų pobūdžiui, nors LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. apžvalgos „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54-64 str.)“ 11 p. pažymėta, jog teismai „atsižvelgia į kiekvieno bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką rūšį (vykdytojas, organizatorius, kurstytojas, padėjėjas), jo vaidmenį (veiksmų reikšmingumas ir indėlis), pobūdį (veiksmų intensyvumas, aktyvumas), bendrininkavimo formą (bendrininkų ar organizuota grupė).“ Pavyzdžiui,

---

⁶²² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). – Vilnius, 2004. P. 320.

Kauno apygardos teismas 2006 m. lapkričio 9 d. nuosprendžiu A. K. ir G. J. nuteisė pagal BK 22 str. 1 d., 129 str. 1 d. laisvės atėmimu po 12 metų už tai, kad veikdami bendrai, atlikdami laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę, pasikėsino nužudyti nuteistą iki gyvos galvos A. V. Nuosprendyje apygardos teismas apskritai neatsižvelgė į kiekvieno iš bendrininkų vaidmenį nužudyme ir bausmių neindividualizavo⁶²³. Lietuvos apeliacinis teismas, kuris išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka 2007 m. sausio 19 d. nutartimi atmetė nuteistųjų skundus, pažymėjo, jog nors pasikėsinant nužudyti aktyvesnis buvo A. K., tačiau G. J. pirmasis puolė nukentėjusį, vėliau žalojo jį bendrais veiksmais su A. K., todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai abiem nuteistiesiems paskyrė vienodo dydžio laisvės atėmimo bausmes⁶²⁴.

LAT praktikoje akcentuojama, kad skiriant bausmes keliems asmenims, kurie bendrininkavo padarant nusikaltimą, principinė reikšmė tenka teisingumo principo įgyvendinimui. Atskirais atvejais teisingumo principo pažeidimas gali būti išvelgiamas palyginus keliems bendrininkams už nužudymą paskirtas bausmes, tačiau pažymėtina, jog vienodų bausmių paskyrimas bendrininkams, kurių vaidmuo ir atliktų veiksmų pobūdis nukentėjusiojo gyvybės atėmimo procese skiriasi, *ipso facto* nereiškia bausmės individualizavimo ir teisingumo principų pažeidimo. Bendrininkavimo forma ir rūšis negali būti vertinama atskirai nuo kitų bausmės individualizavimui svarbių aplinkybių visumos. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas 2005 m. gegužės 23 d. nuosprendžiu D. R. ir A. M. nuteisė po 17 metų laisvės atėmimo už nusikaltimą, numatytą LR BK 129 str. 2 d. 9 p., nes veikdami bendrininkų grupėje, iš anksto susitarę, dėl savanaudiškų paskatų, t. y. siekdami užvaldyti nukentėjusiojo turtą, nužudė V. B.⁶²⁵. Kasaciniame skunde nuteistasis D. R. teigė, kad teismas pažeidė bausmių individualizavimo principą paskirdamas jam tokią pačią laisvės atėmimo bausmę, kaip ir A. M., kuris pasiūlė padaryti nusikaltimą. LAT nuteistojo kasacinį skundą atmetė pripažindamas, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai motyvavo savo sprendimą abiem kaltinamiesiems paskirti vienodo

⁶²³ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-167-383/2006.

⁶²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-87/2007

⁶²⁵ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-63-64/2005.

dydžio laisvės atėmimo bausmes. Nukentėjusį V. B. kaltinamieji nužudė veikdami kartu, D. R. anksčiau buvo teistas ir išvadų iš to nepadarė, bet nuo pat tyrimo pradžios davė nuoseklius parodymus ir taip padėjo tyrimui bei teismui. Tuo tarpu A. M., nors anksčiau ir nebuvo teistas, pasiūlė įvykdyti nusikaltimą, įviliojo nukentėjusį į nusikaltimo padarymo vietą (gyvenamojo namo rūsi), t. y. veikė kaip organizatorius ir kurstytojas.

Skiriant bausmę nužudymo bendrininkams būtina dėmesingai įvertinti kiekvieno iš jų veiksmų pobūdį nužudymo padaryme, ypač pamatuotai skirti bausmes bendravykdytojams, kurie buvo aktyvesni naudojant smurtą ar be vykdytojo atliko ir kitus bendrininkų vaidmenis.

5. Bausmės skyrimas atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes

Bausmės skyrimas esant asmens, kalto dėl nužudymo, atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių susijęs su tam tikrais sunkumais, pasitaikančiais teismų praktikoje. Pasitaiko atveju, kai kaltininko atsakomybę sunkinančios aplinkybės painiojamos su nužudymą kvalifikuojančiais požymiais, numatytais LR BK 129 str. 2 d. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas pripažino kaltinamąjį kaltu pagal LR BK 129 str. 1 d. ir skirdamas bausmę nurodė, kad kaltinamojo baudžiamąją atsakomybę sunkinančia aplinkybe laikytina tai, jog nusikalstama veika padaryta prieš bejėgiškos būklės asmenį. Tuo tarpu LR BK 129 str. 2 d. 2 p. bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas numatytas kaip kvalifikuoto nužudymo rūšis⁶²⁶. Taigi šiuo atveju kyla netinkamo veikos kvalifikavimo klausimas.

Problemų esama ir atskiriant asmens, nusikaltusio nužudymu be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, atsakomybę lengvinančias aplinkybes nuo veiką privilegijuojančių požymių. LAT pažymėjo, kad BK bendrojoje dalyje numatyta kaltininko baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė, jog veika padaryta dėl didelio susijaudinimo, kuri nulėmė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai, nužudymo, kvalifikuojamo pagal LR BK 129 str., atveju nėra laikoma kaltininko atsakomybę lengvinančia aplinkybe, nes tai yra privilegijuoto nužudymo sudėties požymis (BK 130 str.)⁶²⁷. Teismų praktikoje vis dar pasitaiko klaidų, susijusių su netinkamu veikos kvalifikavimu pagal LR BK 129 str. 1 d. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2006 m. balandžio 28 d. nuosprendyje pažymėjo, kad kaltinamosios K. B. didelio susijaudinimo būseną sukėlė nevienkartiniai nukentėjusiojo I. D. priešingi teisei veiksmai, besitęsiantys iki nusikalstamos veikos padarymo, nusikaltimas padarytas iškart po paskutinio tokio pobūdžio nukentėjusiojo veiksmo, todėl K. B. atsakomybę lengvinančia aplinkybe pripažintina tai, kad nusikalstamą veiką ji padarė dėl

⁶²⁶ *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-137/2006.*

⁶²⁷ *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-161/2007*

didelio susijaudinimo, kurį nulėmė neteisėti nukentėjusiojo veiksmai. Šiuo nuosprendžiu K. B. pripažinta kalta pagal LR BK 129 str. 1 d. ir nuteista 6 metams laisvės atėmimo. Akivaizdu, kad teismas, kvalifikuodamas kaltinamosios veiką, netinkamai taikė LR BK 129 str. 1 d. ir ignoravo veiką privilegijuojantį požymį, nepagrįstai teigė jį esant atsakomybę lengvinančia aplinkybe⁶²⁸.

LR BK 61 str. 1 d. įpareigoja teismą skiriant bausmę atsižvelgti į tai, ar yra nustatyta tik atsakomybę lengvinančių, ar tik atsakomybę sunkinančių aplinkybių, ar yra ir atsakomybę lengvinančių, ir sunkinančių aplinkybių bei įvertinti kiekvienos iš jų reikšmę. Nors šioje normoje pabrėžiama atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių reikšmė paskiriant bausmę, būtina įvertinti tai, kad to paties straipsnio 2 d. numato, jog bausmės rūšį ir dydį teismas parenka įvertinęs ne tik atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes, jų kiekį, pobūdį, tarpusavio santykį, bet ir kitas aplinkybes, išvardintas BK 54 str. 2 d. LAT taip pat pabrėžė, jog skiriant bausmę vienodą reikšmę turi visos BK 54 str. 2 d. nurodytos aplinkybės, o ne tik atsakomybę lengvinančios ar sunkinančios⁶²⁹. Nei vienai iš paminėtų aplinkybių negalima teikti prioriteto⁶³⁰. Pastebėtina, kad ir baudžiamosios teisės teorijoje teigiama, jog teismas, skirdamas bausmę, privalo įvertinti (t. y. pripažinti teisiškai reikšmingomis ir nustatyti jų lyginamąjį reikšmingumą) atsakomybę lengvinančias ir (arba) sunkinančias aplinkybes, jų pobūdį ir tarpusavio santykį⁶³¹.

Praktikoje nereti atvejai, kai skirdami bausmes už nužudymą be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių, teismai šių reikalavimų nesilaiko arba įgyvendina juos formaliai, deklaratyviai išvardindami aplinkybes, į kurias atsižvelgia skiriant bausmę, tačiau konkretaus jų turinio bei reikšmės skiriami bausmei neatskleidžia, nenusako šių aplinkybių tarpusavio santykio. Tokios netinkamos praktikos pavyzdys - Kauno apygardos teismo

⁶²⁸ *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-117/2006*

⁶²⁹ *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-201/2007*

⁶³⁰ *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-576/2006*

⁶³¹ *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). – Vilnius, 2004. P. 345.*

2006 m. balandžio 14 d. nuosprendis, kuriuo S. Z. nuteistas pagal LR BK 129 str. 1 d. už R. L. nužudymą. Skirdamas kaltinamajam 8 metų laisvės atėmimo bausmę teismas nurodė, kad atsižvelgia į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį ir laipsnį (padarytas labai sunkus nusikaltimas), kaltės formą (netiesioginė tyčia), nusikaltimo sukeltus padarinius, kurie yra neatstatomi ir todėl kaltinamajai paskyrė už sankcijoje numatytą bausmės vidurkį švelnesnę bausmę⁶³².

Deklaratyvus aplinkybių, turinčių reikšmės skiriant bausmę, išvardinimas neretai nulemia netinkamą jų vertinimą. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas, nekeisdamas Kauno apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo nuteistiesiems pagal LR BK 22 str. 1 d., 129 str. 1 d. A. K. ir G. J. buvo paskirtos bausmės po 12 metų laisvės atėmimo, pripažino naikintiniais tokius bylos aplinkybių neatitinkančius pirmosios instancijos teismo teiginius, kuriais motyvuotas paskirtosios bausmės dydis, kaip tai, kad abu kaltinamieji anksčiau eilę kartų teisti, nors eilę kartų teistas tik vienas iš kaltinamųjų – A. K, taip pat, kad kaltinamieji yra charakterizuojami neigiamai, nors iš tiesų, būdami Lukiškių TIK, jie ne kartą skatinti.

Ne visuomet paisoma reikalavimo nuodugniai įvertinti visas LR BK 54 str. 2 d. aplinkybes: teismai linkę sureikšminti atsakomybę sunkinančias ar lengvinančias aplinkybes, o nepakankamai vertina kaltininko asmenybės ypatumus, padaryto nusikaltimo pavojingumo laipsnį. Pavyzdžiui, LAT pabrėžė, jog kaltininko R. L. atsakomybę lengvinanti aplinkybė (prisipažino padaręs nusikaltimą ir nuoširdžiai gailėjosi) ir sunkinančių aplinkybių nebuvimas buvo lemiamas argumentas (*ultima ratio*) nustatant bausmės dydį. Kiti bendrieji bausmės skyrimo pagrindai pirmosios instancijos teismo nuosprendyje tik deklaratyviai išvardinti, neatskleidžiant konkretaus jų turinio bei reikšmės bausmei. Teismas visiškai nevertino kaltinamojo R. L. asmenybę charakterizuojančių duomenų, kad jis, būdamas jauno amžiaus, yra padaręs ne

---

⁶³² Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-60-493/2006

vieną nusikalstamą veiką, teistumas neišnykęs, charakterizuojamas ypač neigiamai, slėpėsi nuo teisėsaugos pareigūnų ir kt.⁶³³

Teismų praktikoje skiriant bausmes visiškai pagrįstai atsižvelgiama į tokias aplinkybes, kurios LR BK 54 str. 2 d. *expressis verbis* nėra įtvirtintos kaip bendrieji bausmės skyrimo pagrindai, tačiau nulemtos bendrųjų teisės principų kaip teisingumas, humaniškumas. Pavyzdžiui, LAT pabrėžia, jog teisingumo principo įgyvendinimas skiriant kriminalinę bausmę – tai ne tik nusikalstamos veikos, jos padarymo aplinkybių, kaltininko asmenybės įvertinimas, bet ir nuo nusikalstamos veikos nukentėjusių asmenų interesų suvokimas⁶³⁴. Tinkama tokia teismų praktika, kai skiriant bausmę atsižvelgiama į nuo nusikaltimo nukentėjusiųjų asmenų interesus, tačiau būtina pažymėti, jog bausmė yra teisinga, kai ją paskiriant įvertinami tiek kaltininko, tiek nukentėjusiojo interesai, bet nei vieniems iš jų nesuteikiama prioritetinga reikšmė.

Iš teismų nuosprendžių matyti, jog skirdami bausmę už nužudymus teismai tam tikrais atvejais įvertina nužudytojo artimųjų, giminaičių nuomonę. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas 2006 m. sausio 3 d. nuosprendžiu nuteisė A. T. pagal LR BK 129 str. 1 d. 7 metams laisvės atėmimo ir nuosprendyje nurodė, jog skirdamas bausmę atsižvelgia į tai, jog yra kaltinamojo atsakomybę sunkinanti (nusikaltimą padarė būdamas apsvaigęs nuo alkoholio) ir lengvinanti (prisipažino ir nuoširdžiai gailisi) aplinkybė bei į tai, kad praeityje kaltinamasis neteistas, o žuvusiojo artimieji jam atleido ir prašo griežtai nebausti. Atsižvelgimas į nukentėjusiųjų nuomonę dėl kaltininkui skirtinos bausmės dydžio yra galimas, tačiau nagrinėjimo teisme dalyvių siūlymai dėl kaltinamajam skirtinos bausmės teismo neįpareigoja. Bausmę teismas privalo skirti remdamasis išsamiau bylos aplinkybių išnagrinėjimu ir vadovaudamasis įstatymu.

Autoriaus nuomone, skirdamas kaltininkui bausmę, kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, teismas privalo ne tik atskirai įvertinti

---

⁶³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-455/2005.

⁶³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-7-576/2006.

kiekvienos iš jų reikšmę kaltininko atsakomybei, bet taip pat nustatyti šių aplinkybių tarpusavio santykį bei jų nesureikšminti, nes bausmė paskirtina įvertinus ir kitus LR BK 54 str. 2 d. numatytus bendruosius pagrindus.

6. Konkrečių kaltinamojo baudžiamąją atsakomybę lengvinančių bei sunkinančių aplinkybių reikšmė skiriant bausmes už nužudymus

Kaltininko baudžiamąją atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, kurių sąrašus įtvirtina LR BK 59 ir 60 str., nustatymas yra viena iš tinkamo bausmės individualizavimo ir paskyrimo sąlygų. Kai kurių iš jų konstatavimo nužudymų bylose problematika bus aptarta plačiau.

6.1 Kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamąjį įstatymo numatytą veiką ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo išaiškinti šią veiką ar joje dalyvavusius asmenis

LR BK 59 str. 1 d. 2 p. kaltininko atsakomybę lengvinančia aplinkybe laiko kaltininko prisipažinimą padarius baudžiamąjį įstatymo numatytą veiką ir nuoširdų gailėjimąsi arba padėjimą išaiškinti veiką ar joje dalyvavusius asmenis. LAT, aiškindamas šios atsakomybę lengvinančios aplinkybės nustatymo kaltinamojo veiksmuose tvarką, pažymėjo, kad ji konstatuojama, kai teismas nustato du momentus: kaltininko prisipažinimą ir gailėjimąsi arba padėjimą išaiškinti veiką ir jos dalyvius⁶³⁵. Šie momentai yra tarpusavyje susiję, vienas kitą papildo, todėl nustačius kelias jų kombinacijas, tai traktuojama kaip viena lengvinanti aplinkybė.

Nepaisant LAT išaiškinimų, kada galima pripažinti esant aptariamą atsakomybę lengvinančią aplinkybę, teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai nepagrįstai sureikšminamas kuris nors vienas iš dviejų aukščiau minėtų momentų, o antrojo apskritai nenustačius nepagrįstai konstatuojama esant kaltinamojo atsakomybę lengvinančią aplinkybę. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2006 m. lapkričio 17 d. nuosprendžiu A. M. ir M. P. nuteisė pagal LR BK 129 str. 2 d. 6 p. 12 metų ir 6 mėnesiams laisvės atėmimo už J. S. nužudymą. Kaltininkų atsakomybę lengvinančia aplinkybe teismas pripažino tai, jog kaltinamieji prisipažino fiziškai smurtavę nukentėjusiojo J. S. atžvilgiu. Akivaizdu, jog tokia teismo išvada yra nepagrįsta, nes byloje nebuvo nustatyta

---

⁶³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-201/2007.

nei nuoširdaus gailėjimosi, nei padėjimo išaiškinti nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes.

Pasitaiko atvejų, kai teismai pripažįsta esant šią atsakomybę lengvinančią aplinkybę net, kai negalima padaryti vienareikšmiškos išvados dėl kaltininko prisipažinimo. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismas nuteisė A. K. pagal LR BK 129 str. 1 d. ir pripažino esant jo atsakomybę lengvinančią aplinkybę, kad jis pats pranešė apie padarytą nusikaltimą ir taip padėjo jį greičiau išaiškinti. Bylos medžiaga atskleidžia priešingą situaciją, kad kaltinamasis ikiteisminio tyrimo metu ir vėliau teisiamajame posėdyje keitė parodymus, pradėjus ikiteisminį tyrimą teigė, kad nukentėjusiosios tyčia nežudęs, o užviręs ant jos epilepsijos priepuolio metu ir koja užspaudęs kaklą, vėliau prisipažino smurtavęs, tačiau teisiamajame posėdyje vėl kartojo pirminę savo pateiktą įvykio versiją, kuri buvo paneigta liudytojų parodymų⁶³⁶.

Kaip matyti iš praktinių pavyzdžių, pranešimo apie nužudymą svarba konstatuojant atsakomybę lengvinančias aplinkybes kai kada perdėtai sureikšminama ne tik pirmosios instancijos teismų, bet ir apeliacinės instancijos teismo praktikoje. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas M. M. nuteisė pagal LR BK 129 str. 1 d. 11 metų laisvės atėmimo už R. V. nužudymą grumtynių metu. Kaltininko atsakomybę lengvinančių aplinkybių pirmosios instancijos teismas nenustatė, nes kaltinamasis kaltu prisipažino tik iš dalies, t. y. pripažino, kad sudavė nukentėjusiajam peiliu į nugarą, tačiau tai neva padarė gindamasis⁶³⁷. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka, nutarė atsakomybę lengvinančia aplinkybe laikyti padėjimą išaiškinti nužudymą, nes, teismo nuomone, galimi atvejai, kai kaltininkui nors iš dalies pripažįstant kaltę ir atvykstant į valstybės instituciją, ženkliai padedama išaiškinti nusikaltimo padarymo aplinkybes⁶³⁸. Apeliacinės instancijos teismas ypatingą dėmesį šioje byloje skirdamas pranešimui apie nusikaltimą, visiškai nepaisė to, kad kaltinamasis ne padėjo išaiškinti nusikaltimą, bet tyrimo eigoje

---

⁶³⁶ *Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-79-458/2006.*

⁶³⁷ *Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-154-317/06.*

⁶³⁸ *Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-88/2007.*

klaidino teisėsaugą, davė melagingus parodymus apie veikimą būtinios ginties situacijoje, kuriuos nuosprendyje teko paneigti kitais įrodymais.

Kita vertus, paaiškinimo reikalauja ir tai, ar teismui kaltininko elgesyje nustačius tik vieną iš minėtų elementų (pranešimą apie padarytą nusikaltimą, nuoseklių parodymų davimą ar gailėjimąsi), kurie pavieniui negali būti traktuojami kaip kaltinamojo atsakomybę lengvinanti aplinkybė, jie lieka visiškai neįvertinti ir neatsispindi skiriamos bausmės dydyje. Pavyzdžiui, pagal bylos medžiagą negalima konstatuoti esant kelių faktų sudėtį (prisipažinimą ir gailėjimąsi arba prisipažinimą ir padėjimą išaiškinti nusikaltimo padarymo aplinkybes), kuri leistų pripažinti esant kaltinamojo atsakomybę lengvinančią aplinkybę. Tai nereiškia, jog asmens prisipažinimas padarius nusikaltimą ir nenustačius kitų būtinų šios lengvinančios aplinkybės turinio elementų skiriant bausmę lieka teisiškai neįvertintas. Prisipažinimas padarius nusikalstamą veiką turėtų būti vertinamas kaip viena iš aplinkybių, charakterizuojanti kaltinamojo elgesį po nusikaltimo padarymo. Tai patvirtina ir LAT praktika. Pavyzdžiui, LAT atmetė kasatoriaus – nuteistojo D. R. prašymą dėl jam paskirtos bausmės sušvelninimo ir nurodė, kad nors pirmosios instancijos teismas jo elgesyje nenustatė LR BK 59 str. 1 d. 2 p. numatytos atsakomybę lengvinančios aplinkybės, skiriant bausmę atsižvelgta, kad nuo pat tyrimo pradžios kasatorius davė nuoseklius parodymus ir padėjo tyrimui⁶³⁹.

Kaltininko prisipažinimui padarius nusikalstamą veiką, kaip vienam iš baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės turinio elementų, LAT praktikoje yra keliami trys kriterijai: savanoriškumas, savalaikiškumas bei prisipažinimo išsamumas. Teismų praktikoje jų ne visuomet paisoma. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas 2006 m. lapkričio 17 d. nuosprendžiu kaltinamojo S. J. atsakomybę lengvinančia aplinkybe pripažino jo prisipažinimą padarius nužudymą ir nuoširdžiai gailėjusis, tačiau iš bylos medžiagos matyti, jog smurtas nukentėjusiosios atžvilgiu buvo nutrauktas tik

---

⁶³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-142/2006.

įsiveržus į kambarį policijos pareigūnams. Prisipažinimo savanoriškumo požymio kaltinamojo veikoje nebuvo⁶⁴⁰.

Prisipažinimo savalaikiškumu laikomas ne konkretus laiko tarpas, bet tai, ar teisėsaugos iki institucijoms pradedant atlikti atitinkamus proceso veiksmus buvo žinoma apie padarytą nusikaltimą. Išimtiniais atvejais prisipažinimą galima konstatuoti, kai jo atžvilgiu pradėjus proceso veiksmus, asmuo prisipažįsta padaręs nusikalstamą veiką. Iš esmės prisipažinimo savalaikiškumo požymį apsprendžia jo savanoriškumas. Jeigu teisėsaugos institucijos neturi tikrų žinių apie padarytą nusikalstamą veiką, prisipažinimas laikomas savanorišku ir savalaikiu. Antra vertus, pradėjus baudžiamąjį procesą, kaltinamojo parodymai, duoti dėl byloje surinktų įrodymų, kurie patvirtina jo kaltę, nėra laikomi prisipažinimu. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teisme kaltinamasis V. V. parodė, kad nukentėjusysis, t. y. kaltinamojo 3 mėnesių amžiaus sūnus J. V., pats nukrito nuo lovos ir atsitrenkė galva į grindis. Atsižvelgiant į šiuos parodymus, baudžiamoji byla buvo nutraukta, tačiau vėliau pagal V. V. sugyventinės pranešimą atnaujinta, nes kaltinamasis pradėjo smurtauti ir prieš dukterį, gimusią 2003 m., už ką jis nuteistas 2005 metais⁶⁴¹.

Skiriant bausmę kaltininko baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe laikytinas ne bet koks prisipažinimas. Įtakos bausmės griežtumui turi tik atvejis, kai asmuo pripažįsta esmines savo veikos, kuria atimama nukentėjusiojo gyvybė, aplinkybes. LAT yra pabrėžęs, jog kaltininko atsakomybę lengvinančia aplinkybe baudžiamasis įstatymas pripažįsta ne kaltės pripažinimą, bet kaltininko prisipažinimą padarius konkrečią nusikalstamą veiką⁶⁴². Kita vertus, remiantis LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. apžvalgos „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54-64 str.)“ 13 punktu ir baudžiamosios teisės teorija⁶⁴³, kaltininko prisipažinimas aiškintinas kaip esminių kvalifikacijai reikšmingų objektyvių

⁶⁴⁰ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-63-64/2006.

⁶⁴¹ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-43/2006.

⁶⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-420/2006.

⁶⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). – Vilnius, 2004. P. 324-326.

padarytos nusikalstamos veikos aplinkybių pripažinimas. Tokiu būdu, įstatymas nereikalauja, kad asmuo pripažintų kaltę visoje kaltinimo apimtyje. Asmuo turi teisę gintis nuo jam pareikšto kaltinimo vadovaudamasis asmeniniu faktinių inkriminuoto nusikaltimo aplinkybių suvokimu, todėl šios teisės negalima varžyti remiantis atsakomybę lengvinančios aplinkybės nepripažinimu.

Šią atsakomybę lengvinančią aplinkybę kaltininko veikoje reikėtų pripažinti ir, kai kaltinamasis iš esmės prisipažįsta vartojęs smurtą prieš nukentėjusį, nors dalį veikos požymių neigia. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2006 m. kovo 6 d. nuosprendžiu K. Š. nuteisė pagal LR BK 129 str. 1 d. 8 metams laisvės atėmimo už nukentėjusiosios J. P. nužudymą. Kaltinamasis pripažino mušęs nukentėjusiąją rankomis ir keptuve, tačiau kaltu prisipažino dėl mažesnio smūgių skaičiaus, t. y. savo kaltę pripažino iš dalies. Teismas kaltinamojo prisipažinimą traktavo kaip jo atsakomybę lengvinančią aplinkybę, nes jis patvirtino sudavęs nukentėjusiajai smūgius į gyvybiškai svarbius organus (galvą), nuoširdžiai gailėjosi dėl padarytos nusikalstamos veikos ir atsiprašė nukentėjusiosios⁶⁴⁴.

Nuo dalinio kaltės pripažinimo reikia atiboti situaciją, kai neigdamas dalį objektyviųjų nusikaltimo sudėties požymių kaltinimasis turi tikslą sušvelninti baudžiamąją atsakomybę ar jos išvengti. Šiuo atveju negalima pripažinti esant atsakomybę lengvinančią aplinkybę. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas dalinio kaltės pripažinimo nelaikė kaltinamojo M. M. atsakomybę lengvinančia aplinkybe, nes kaltinamasis pripažino sudavęs nukentėjusiajam peiliu, tačiau primygtinai teigė, jog tai padarė gindamasis nuo užpuolimo⁶⁴⁵. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs nuteistojo apeliacinį skundą, sutiko su apygardos teismo nuomone, jog negalima laikyti esant kaltinamojo atsakomybę lengvinančią aplinkybę, nes teigdamas buvus būtinosios ginties situaciją kaltinamasis sąmoningai klaidino teisėsaugos organus ir sunkino jo veikos baudžiamumo bei baudžiamosios atsakomybės

---

⁶⁴⁴ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-110-114/2006.

⁶⁴⁵ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-154-317/2006.

klausimų sprendimą. Toks elgesys pagrįstai traktuotas kaip nesuderinamas su prisipažinimu ir padėjimu išaiškinti nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes bei nelaikytas atsakomybę lengvinančia aplinkybe.

Teismų praktikoje keblumų kyla nustatant kaltininko nuoširdaus gailėjimosi dėl padaryto nužudymo faktą. Iš esmės gailėjimasis yra psichologinis aktas, apibūdinantis vidinius kaltininko išgyvenimus bei jo požiūrį į padarytą nusikaltimą, tačiau teismas, konstatuodamas, jog kaltininkas gailisi dėl padaryto nusikaltimo, privalo nustatyti, kaip tai pasireiškia objektyviai. Objektyviai gailėjimasis gali pasireikšti tokiais veiksmais kaip stengimasis atlyginti žalą, atsiprašyti nukentėjusiojo artimųjų. Reikia skirti situaciją, kai kaltininkas gailisi ne dėl padarytos veikos ir jos sukeltų padarinių, bet dėl iškilusios baudžiamosios atsakomybės, kuri reiškia jo teisių suvaržymus. Teismų praktika nėra iki galo vieninga traktuodama santykį tarp nuoširdaus gailėjimosi ir kitų baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių. Pavyzdžiui, kai kaltininkas pats suteikia nukentėjusiajam pagalbą ir taip siekia išvengti sunkesnių padarinių atsiradimo, atlygina žalą. Esama teismų praktikos pavyzdžių, kai tokie byloje nustatyti faktai nėra laikomi savarankiškais atsakomybę lengvinančios aplinkybėmis, o kaltininko gailėjimosi dėl padaryto nusikaltimo išraiška. Kita vertus, esama ir priešingos pozicijos, kuri, autoriaus nuomone, labiau pagrįsta. Antai Kauno apygardos teismas 2006 m. vasario 9 d. nuosprendžiu K. Š. nuteisė pagal LR BK 129 str. 1 d. 8 metams laisvės atėmimo ir skirdamas bausmę atsižvelgė į keletą atsakomybę lengvinančių aplinkybių, kurias traktavo kaip savarankiškas. Kaltinamojo atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis pripažinta tai, kad jis prisipažino padaręs nusikaltimą ir nuoširdžiai gailėjosi, atsiprašė nužudytosios artimųjų. Be to, kaltinamojo sesuo atlygino nukentėjusiajam A. M. materialinę žalą dėl motinos J.P. laidotuvių, nes pats kaltinamasis, būdamas sulaikytas policijos pareigūnų ir paskyrus kardomąją priemonę – suėmimą, to padaryti negalėjo⁶⁴⁶.

---

⁶⁴⁶ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-110-114/2006.

6.2. Kaltininkas suteikė nukentėjusiajam asmeniui pagalbą arba kitais aktyviais veiksmais išvengė ar bandė išvengti sunkesnių padarinių

LR BK ši kaltininko baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė yra numatyta 59 str. 1 d. 1 p. Jos turinys atskleidžia LAT, teigiantis, jog pripažįstant aptariamą atsakomybę lengvinančią aplinkybę turi būti konstatuoti aktyvūs kaltininko veiksmai, kuriais jis siekė įsiterpti į įvykių eigą taip, kad padarinių visai neatsirastų, arba, jeigu jie iš dalies jau buvo atsiradę, nepadaugėtų⁶⁴⁷. Praktikoje šią atsakomybę lengvinančią aplinkybę teismai konstatuoja, kai kaltininkas, aktyviai veikdamas, stengiasi užkirsti kelią nukentėjusiojo mirčiai. Nors didesnių sunkumų taikant šią BK normą nekyla, tam tikrais atvejais nepagrįstai atsisakoma pripažinti šios atsakomybę lengvinančios aplinkybės egzistavimą. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2006 m. vasario 13 d. nuosprendžiu nuteisęs A. A. pagal 1961 m. redakcijos LR BK 104 str. už R. A. nužudymą suduodant į galvą smūgį metaline beisbolo lazda tarpusavio konflikto metu 7 metams ir 6 mėnesiams laisvės atėmimo, kaltinamojo atsakomybę lengvinančių aplinkybių byloje nenustatė.⁶⁴⁸ Iš bylos medžiagos matyti, kad kaltinamasis tikslo žudyti nukentėjusįjį neturėjo, smūgį beisbolo lazda sudavė po smurtinių nukentėjusiojo veiksmų, kuriuos šis atliko pirmasis, o po to mėgino iškviesti greitąją medicinos įstaigą, skubiai nugabeno nukentėjusįjį į medicinos įstaigą.

Pagalbos nukentėjusiajam suteikimo fakto nedera pervertinti. Teismų praktikoje šiai pagalbai yra keliami du reikalavimai. Pirma, nereikšminga yra formalus pobūdžio pagalba, neturinti realios įtakos nužudymo padarinių raidai. Antai LAT kaip kaltinamojo V. Š. atsakomybę lengvinančios aplinkybės nevertino fakto, jog jis dėjo prie nukentėjusiojo žaizdos rankšluostį⁶⁴⁹. Tokio veiksmo efektyvumas yra iš anksto akivaizdžiai niekinis nusikalstamų padarinių atsiradimo atžvilgiu. Juo labiau, kad greitąją medicinos pagalbą ir policiją iškviėtė ne kaltinamasis, o kitas asmuo.

⁶⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-39/2007

⁶⁴⁸ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-17-397/2006.

⁶⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-39/2006.

Antra, pagalba turi būti suteikta laiku. Kaltininko atsakomybę lengvinančia aplinkybe nepripažįstama, jeigu iš pradžių apie nukentėjusiajam padarytus sužalojimus jis nepraneša ir leidžia vystytis nužudymo padariniams, tačiau vėliau vis dėlto kreipiasi pagalbos. Pavyzdžiui, LAT nepripažino kaltininko atsakomybę lengvinančios aplinkybės, numatytos LR BK 59 str. 1 d. 1 p., nes sužalojęs nukentėjusiąją (savo žmoną), iki ateinant liudytojai I. R. ir taip pat pastarajai esant kaltinamojo namuose apie sužalojimą nieko nesakė, tik užsiminė, kad žmona esanti girta. Tik vėliau, liudytojai I. R. grįžus į savo namus, atbėgęs kaltinamasis pasakė, jog žmonai blogai⁶⁵⁰. Taigi šiuo konkrečiu atveju pagalbos buvo kreiptasi nelaiku.

6.3. Kaltininkas savo noru atlygino arba pašalino padarytą žalą

Remiantis LR BPK 28, 109 ir 110 str., nusikalstama veika padarytą žalą sudaro fiziniai, turtiniai ar moraliniai nusikalstamos veikos padariniai. Nusikaltimu padarytą žalą dera suprasti ir kaip turtinę, ir kaip neturtinę. Šios pozicijos laikomasi ir oficialiai skelbtoje LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgoje „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai)“, kurioje nurodoma, jog pripažįstant šią atsakomybę lengvinančią aplinkybę, būtina nustatyti, kad pats kaltinamasis ar jo pavedimu kiti asmenys atlygino visą žalą, kuri buvo padaryta nusikalstama veika⁶⁵¹. Pastebėtina, jog LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. apžvalgoje „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54-64 str.)“ buvo pabrėžta, jog „kai vienas ar keli kaltininkai ar jų valia kiti asmenys atlygina ar pašalina visą grupės asmenų padarytą žalą, atsakomybę lengvinanti aplinkybė pripažįstama tik visą žalą atlyginusiems ar pašalinusiems bendrininkams arba bendrininkams, kurių valia kiti asmenys atlygino ar pašalino visą grupės asmenų padarytą žalą.“

Teismų praktikoje atvejai, kai nužudymų bylose iki priimant nuosprendį atlyginama visa nusikaltimu padarytoji žala, yra itin reti. Dažniausiai teismai

⁶⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-284/2005.

⁶⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ 2007. Nr. 27. P. 270-319.

kaltininko atsakomybę lengvinančią aplinkybę pripažįsta, kai kaltininkas ar jo valią vykdančys kiti asmenys atlygina turtinę žalą, pasireiškiančią nukentėjusiojo gydymo bei laidojimo išlaidomis. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas 2006 m. lapkričio 23 d. nuosprendžiu nuteisęs kaltinamąjį V. V. pagal LR BK 129 str. 1 d. 8 metams laisvės atėmimo už R. S. nužudymą tarpusavio konflikto metu, jo atsakomybę lengvinančia aplinkybe laikė tai, kad jis nužudytojo motinai atlygino turtinę žalą. Atsakomybę lengvinančią aplinkybę apygardos teismas konstatavo esant nepaisant to, kad byloje buvo pareikštas civilinis ieškinys ir nuosprendžiu nukentėjusiojo motinai priteista 10 000 litų neturtinei žalai atlyginti⁶⁵². Lietuvos apeliaciniam teismui išnagrinėjus bylą apeliacine tvarka, iš nuteistojo priteistos dar didesnės sumos neturtinei žalai atlyginti nukentėjusiojo motinai bei dukteriai, tačiau ši žala atlyginta nebuvo.

Teismų praktika, kai konstatuoti aptariamą atsakomybę lengvinančią aplinkybę pakanka to, jog yra atlyginta visa turtinė žala, yra nusistovėjusi ir, autoriaus nuomone, vertintina teigiamai dėl keleto priežasčių. Pirmą, nužudymu padaryta turtinė žala tampa aiški jau iki pirmosios instancijos teismui baudžiamojoje byloje priimant nuosprendį. Neturtinės žalos dydis neretai yra didelių teisinių ginčų objektas ir galutinai paaiškėja net ne kai nuosprendį priima apygardos teismas, o kai byla apeliacine tvarka išnagrinėjama Lietuvos apeliaciniame teisme ir galutinai nusprendžiama dėl byloje pareikštų civilinių ieškinių. Kaltinamasis iš esmės neturi objektyvių galimybių iki pirmosios instancijos teismui priimant nuosprendį atlyginti nužudymu padarytą neturtinę žalą, nes ji dar nėra nustatyta. Antra, dera įvertinti ir tą aplinkybę, jog reikalaujamos atlyginti neturtinės žalos sumos dažnu atveju yra kelis ar net keliasdešimt kartų didesnės nei turtinės, todėl kaltinamasis neturi finansinių galimybių tokią žalą atlyginti iš karto, t. y. iki priimant nuosprendį.

Taigi darytina išvada, jog nuostata, kurios šiuo metu laikomasi teismų praktikoje, o būtent, kad baudžiamąją atsakomybę lengvinančiai aplinkybei pripažinti pakanka visiško turtinės žalos atlyginimo, yra racionali. Priešingu

---

⁶⁵² *Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-93-154/2006.*

atveju LR BK 59 str. 1 d. 3 p. norma taptų sunkiai įgyvendinama, praktikoje taikoma išimtinai retai ir iš esmės „mirusia.“ Laikantis pozicijos, jog baudžiamąją atsakomybę gali lengvinti tik visiškas žalos atlyginimas, tokios normos praktiškai reikėtų atsisakyti.

6.4. Veikos padarymui įtakos turėjo provokuojantis ar rizikingas nukentėjusiojo elgesys

LR BK 59 str. 1 d. 6 p. numato kaltininko atsakomybę lengvinančią aplinkybę, susijusią su nusikalstamos veikos padarymo sąlygomis. Tai provokuojantis ar rizikingas nukentėjusiojo elgesys. Tam, kad nukentėjusiojo elgesys būtų pripažintas provokuojančiu ar rizikingu, pagal susiklosčiusią teismų praktiką, LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. birželio 28 d. apžvalgos „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54-64 str.)“ 16 p. ir baudžiamosios teisės teoriją⁶⁵³ jis turi būti:

- iš esmės prieštaringas moralės normoms, smurtinis ar kitaip pavojingas, įžeidžiantis kaltininką ar jo artimą asmenį;
- sukeliantis kaltininkui emocinę įtampą, nepasiekiančią fiziologinio afekto lygio;
- formuojantis ar stiprinantis nusikalstamos veikos padarymo motyvą.

Dažniausiai teismų praktikoje provokuojančiu elgesiu laikomis fizinio smurto naudojimas prieš kaltininką, jo garbės ir orumo žeminimas bei įžeidimas. Pripažindamas nukentėjusiojo elgesį provokuojančiu ar rizikingu, teismas privalo įvertinti nukentėjusiojo bei kaltininko tarpusavio santykius, jų asmenybės bruožus, nukentėjusiojo elgesį prieš nusikaltimo padarymą ir anksčiau. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas, 2006 m. spalio 16 d. nuosprendžiu nuteisdamas kaltinamąją O. L. pagal LR BK 129 str. 1 d. 5 metų

---

⁶⁵³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). – Vilnius, 2004. P. 328.

laisvės atėmimo bausme už buvusio vyro J. L. nužudymą, jos atsakomybę lengvinančia aplinkybe pripažindo provokuojantį ir rizikingą nukentėjusiojo J. L. elgesį. Teismas atsižvelgė į ankstesnius konfliktiškus buvusių sutuoktinių santykius, taip pat ankstesnį neigiamą nukentėjusiojo elgesį, pasireiškusį smurtavimu prieš kaltininkę ir jos mažametį sūnų, o taip pat į J. L. elgesį prieš pat nusikaltimo padarymą, o būtent tai, kad jis pats atvyko į kaltinamosios namus, sukėlė naują barnį, smurtavo prieš O. L.⁶⁵⁴.

Ypač kruopštaus bylos aplinkybių įvertinimo reikia siekiant įvykdyti teismų praktikoje keliamą reikalavimą nustatyti, ar provokuojantis arba rizikingas nukentėjusiojo elgesys buvo tokio intensyvumo laipsnio, kuris paskatintų padaryti tyčinį nužudymą. Sprendžiant šį klausimą reikia ne tik pagal objektyvius kriterijus įvertinti nukentėjusiojo elgesį, t. y. nustatyti, kiek jis priešingas visuotinai priimtoms moralės normoms ir dorovės principams, bet ir atsižvelgiant į subjektyvias asmenines kaltinamojo savybes atsakyti į klausimą, kokį poveikį jam padarė nukentėjusiojo veiksmai ar pasisakymai.

Teismų praktikoje dar pasitaiko atvejų, kai įvertinus netinkamą nukentėjusiojo elgesį ir nenustačius, kad jis sukėlė minėtą kaltinamojo būseną, nepagrįstai nesvarstomas jo atsakomybę lengvinančios atsakomybės pripažinimo klausimas. Pavyzdžiui, A. K. Kauno apygardos teismo 2006 m. sausio 4 d. nuosprendžiu buvo nuteistas pagal LR BK 129 str. 2 d. 3 p. 10 metų ir 6 mėnesiams už savo sūnaus nužudymą nušaunant tarpusavio konflikto metu. Lietuvos apeliaciniam teismui patektu skundu nuteistasis A. K. ginčijo veikos kvalifikaciją ir prašė jo nusikalstamą veiką perkvalifikuoti į LR BK 130 str. kaip nužudymą labai susijaudinus. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad tam nėra pagrindo, o nustatė kaltinamojo atsakomybę lengvinančią aplinkybę – nukentėjusiojo elgesys konflikto metu buvo provokuojantis, nors didelio kaltininko susijaudinimo nesukėlė.

---

⁶⁵⁴ *Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-159/2006.*

6.5. Veiką padarė asmuo, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jeigu šios aplinkybės turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui

LR BK 60 str. 1 d. 9 p. ši atsakomybę sunkinanti aplinkybė įtvirtinama ją siejant su dviem viena kitą nulemiančiomis sąlygomis. Pirma, nusikaltimas padarytas kaltininkui esant apsvaigusiam nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Antra, apsvaigimas įtakojo nusikalstamos veikos padarymą. Pripažindami esant šią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, teismai ne tik privalo konstatuoti kaltininko apsvaigimo (girtumo) būseną nusikalstamos veikos padarymo metu, tačiau nustatyti, ar ši būseną turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui.

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. apžvalgos „Dėl teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54 – 64 str.)“ 30 p. pabrėžiama, kad „teismai atsakomybę sunkinančią aplinkybę nustato tada, kai kaltininkas buvo apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir apsvaigimas turėjo realios įtakos nusikalstamai veikai padaryti (pvz., sustiprino kaltininko pasiryžimą padaryti nusikalstamą veiką, nulėmė neatsargų kaltininko elgesį) ir ši aplinkybė nėra įstatyme numatyta kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis.“

Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, jog atsakomybę sunkinančios aplinkybės nėra, kai asmuo nugirdomas ar apsvaiginamas prieš jo valią⁶⁵⁵.

Įrodymai, patvirtinantys kaltinamojo apsvaigimą nusikalstamos veikos padarymo metu, paprastai gaunami ištyrus kraują arba atlikus specialų tyrimą apsvaigimo (girtumo) būsenai nustatyti, o šių įrodymų nesant – liudytojų ar paties kaltinamojo parodymais.

Nors įstatymas reikalauja ne tik nustatyti kaltininko apsvaigimą (girtumą) nusikaltimo padarymo metu, tačiau taip pat ir konstatuoti, kad būtent ši asmens būseną įtakojo nusikalstamos veikos padarymą, teismų praktikoje

---

⁶⁵⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). – Vilnius, 2004. P. 340.

esama atveju, kai atsakomybę sunkinanti aplinkybė pripažįstama nustačius tik pirmąjį faktą. Manytina, jog asmens apsvaigimo (girtumo) nustatymas yra pakankamas tokiais atvejais, kai šios kaltininko būsenos įtaka nužudymui yra akivaizdi. Pavyzdžiui, nužudymas padaromas girtaujant, konfliktuojant išgertuvių metu. Kitais atvejais teismas, pripažindamas atsakomybę sunkinančią aplinkybę, privalo nuosprendyje nurodyti, kaip apsvaigimas paskatino nužudyti. Pavyzdžiui, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio kaltinamasis spontaniškai, neadekvačiai reagavo į provokuojantį nukentėjusiojo elgesį, nors anksčiau nebuvo linkęs smurtauti ir pan. Būtinumą nustatyti apsvaigimo įtaką nusikaltimo padarymui savo praktikoje akcentuoja ir Lietuvos apeliacinis teismas, kuris 2007 m. kovo 28 d. nuosprendyje⁶⁵⁶, pakeičiančiame Vilniaus apygardos teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nuosprendį⁶⁵⁷, pašalino nuteistojo P. M. baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog nužudymą jis padarė būdamas apsvaigęs nuo alkoholio. Toks procesinis sprendimas motyvuotas tuo, kad atsakomybę sunkinančios aplinkybės konstatavimui reikia nustatyti ne tik apsvaigimo nuo alkoholio faktą, bet ir tokios būsenos įtaką nusikalstamai veikai. Minėtoje baudžiamojoje byloje pastaroji sąlyga nebuvimo išpildyta nei ikiteisminio tyrimo metu, nei nagrinėjant bylą teisiama jame posėdyje pirmosios instancijos teisme, kuriame kaltinamasis teigė, kad išgertas alaus kiekis įtakos nusikalstamų veiksmų padarymui neturėjo.

Būtent tokios praktikos laikėsi Kauno apygardos teismas, kuris 2006 m. balandžio 14 d. nuosprendyje pažymėjo, jog kaltinamajame akte nurodyta kaltinamojo S. Z. atsakomybę sunkinanti aplinkybė, jog nusikaltimą jis padarė būdamas apsvaigęs nuo alkoholio ir tai turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, šalintina, nes kaltinamasis teisiama jame posėdyje tvirtino, jog įvykio metu buvo išgėręs kelias taureles degtinės, nesijautė apsvaigęs, liudytojos D. P. parodymai šioje dalyje nebuvo nuoseklūs, o liudytoja R. M. patvirtino, jog S. Z. įvykio metu buvo išgėręs, tačiau neatrodė girtas, todėl

---

⁶⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-60-493/2006.

⁶⁵⁷ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-60-493/2006.

byloje nesama duomenų, jog S. Z. nusikalstamus veiksmus sąlygojo apsvaigimas nuo alkoholio⁶⁵⁸.

Kita vertus, pripažįstant šią atsakomybę sunkinančią aplinkybę teismas turi atsižvelgti į nusikaltimo padarymo aplinkybių visumą, nuosprendyje pateikiamų šios aplinkybės pripažinimo ar atsisakymo ją pripažinti motyvų neapriboti vien kaltinamojo parodymais, nes šie gali būti duodami siekiant išvengti griežtesnės bausmės. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas, 2006 m. birželio 23 d. nuosprendžiu nuteisęs A. K. pagal LR BK 129 str. 1 d. devynerių metų laisvės atėmimo bausme, pašalino kaltinamojo baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kad nužudymą jis padarė būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, nes kaltinamasis teisiamojo posėdžio metu paaiškino, kad esant tokioms įvykio aplinkybėms jis ir būdamas blaivus elgtųsi taip pat⁶⁵⁹. Tuo tarpu iš bylos medžiagos matyti, jog į tai, kad nužudytoji A. K. sugyventinė R. S. kėlė kaltinamąjį iš miego, jis reagavo visiškai neadekvačiai – sudavė sugyventinei daugybinius smūgius rankomis, spyrė kojomis, padarydamas mirtinus sužalojimus. Taigi, akivaizdu, kad tokį neadekvatų kaltinamojo A. K. elgesį sąlygojo neblaivumo būseną.

---

⁶⁵⁸ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-60-493/2006.

⁶⁵⁹ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-111-274/2006

7. Švelnesnės negu įstatymo numatyta bausmės skyrimas nužudymų byloje

Švelnesnės negu įstatymo numatyta bausmės skyrimas tyčinių nužudymų byloje yra gana retas reiškinys teismų praktikoje. Tai apsprendžia trys pagrindinės priežastys. Pirmoji – tai pakankamai plačios LR BK 129 str. 1 ir 2 d. sankcijų ribos, sudarančios teismams visas galimybes tinkamai individualizuoti bausmę (taip pat ir jos švelninimo linkme). Antroji priežastis, kai kurių teisėjų ir mokslininkų⁶⁶⁰ nuomone, yra tai, kad „praktiškai sunku pritaikyti BK 62 str., nes švelnesnės, nei įstatymo nustatyta, bausmės skyrimui keliami per griežti (kai kurių respondentų nuomone, „drakoniški“) reikalavimai. Trečioji priežastis yra ta, kad retus švelnesnės nei įstatymo numatytoji bausmės skyrimo atvejus lemia išskirtinė žmogaus gyvybės, kaip baudžiamojo įstatymo ginamos vertybės, svarba bei ypatingas tyčinio nužudymo, kaip nusikalstamos veikos, pavojingumas. Konstitucinėje jurisprudencijoje yra suformuotas principas, jog švelnesnės nei įstatymo numatyta bausmės skyrimo instituto taikymas privalo būti išimtinio pobūdžio, t. y. tokia bausmė turėtų būti skiriama esant išskirtinėms atsakomybę lengvinančioms aplinkybėms, dėl kurių įstatyme nustatytos bausmės paskyrimas būtų akivaizdžiai neteisingas. Net teismui konstatavus byloje esant LR BK 62 str. nustatytas sąlygas švelnesnei nei įstatymo numatyta bausmei paskirti, tai *ipso facto* nereiškia, kad būtent taip teismas ir privalo pasielgti. LAT pabrėžė, kad tai esanti diskrecinė teismo teisė, kuri realizuojama atsižvelgus į visas bylos aplinkybes⁶⁶¹.

Teismų praktikoje baudžiamojo įstatymo normos, reglamentuojančios švelnesnės negu įstatyme numatyta bausmės skyrimą, nėra taikomos tinkamai. Pasitaiko atveju, kai teismas švelnesnę nei įstatymo numatyta bausmę skiria nenustatęs visų LR BK 62 str. 2 d. numatytų sąlygų. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2006 m. vasario 20 d. nuosprendžiu R. J. nuteisė pagal LR

⁶⁶⁰ Dapšys A., Misiūnas J., Čaplinskas A. *Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė.* – Vilnius, 2008. P. 62.

⁶⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-321/2006.

BK 28 str. 3 d., 129 str. 1 d. ir paskyrė jam švelnesnę bausmę nei numatyta LR BK 129 str. 1 d. sankcijoje. Procesinis sprendimas buvo motyvuotas dviem aplinkybėmis, t. y. kad kaltinamasis išlaiko mažamečius vaikus bei, kad veika padaryta peržengiant būtinąsias ginties ribas. Tuo tarpu LR BK 62 str. 2 d. švelnesnės negu įstatymo nustatyta bausmės skyrimui kelia kur kas daugiau sąlygų. Tai ne mažiau kaip dviejų atsakomybę lengvinančių aplinkybių buvimas, bent iš dalies atlyginta arba pašalinta turtinė žala bei bent viena iš LR BK 62 str. 2 d. nurodytų šešių aplinkybių.

Netinkamai baudžiamojo įstatymo normas, reglamentuojančias švelnesnės nei įstatymo numatyta bausmės skyrimą, taikė ir Kauno apygardos teismas nuteisęs G. M. pagal LR BK 22 str. 1 d. 24 str. 5 d. 129 str. 2 d. 9 p.⁶⁶². Tik Lietuvos apeliaciniam teismui iš naujo apeliacine tvarka išnagrinėjus bylą buvo konstatuota, jog pagrindo skirti švelnesnę nei įstatymo numatytoji bausmę nebuvo, nes byloje nustatyta tik viena G. atsakomybę lengvinanti aplinkybė (sunkios ir nepagydomos ligos) ir tai padaryta nepagrįstai. Teismo medicininės ekspertizės metu nustatyta, jog kaltinamoji serga nepagydomomis, tačiau kontroliuojamomis ligomis, kurios nesutrukdė padaryti labai sunkų nusikaltimą, todėl sveikatos būklė negali būti pripažįstama atsakomybę lengvinančia aplinkybe.

Netinkama švelnesnės nei įstatymo numatytoji bausmės skyrimo už nužudymą praktika reikėtų laikyti ir atvejus, kai teismai paskiria švelnesnę nei įstatymo numatyta bausmę prieš tai neapsvarstę mažesnės apimties nei BK straipsnio sankcijoje numatytos, tačiau laisvės atėmimo bausmės skyrimo. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d. nuosprendžiu K. P. buvo nuteistas pagal LR BK 129 str. 1 d. dvejiems metams laisvės apribojimo. Nuosprendyje teismas atsižvelgė į nužudymo pavojingumo laipsnį (kaltinamojo pavartotas smurtas nebuvo intensyvus, nukentėjusiajai sudavė keturis smūgius, veika padaryta netiesiogine tyčia, esant susijaudinimo (gilioji frustracijos) būsenoje, todėl tik iš dalies galėjo valdyti savo veiksmus), į tai, kad nusikaltimas padarytas susiklosčius nepalankiai ir iki tol nebuvo

---

⁶⁶² Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-39-133/2006.

situacijai (nukentėjusioji visus šeimos tikslams skirtus pinigus išleido pirkdama svaigalus), įvertino kaltinamojo asmenybę (dirbantis, anksčiau neteistas ir nebaustas, charakterizuojamas teigiamai, užaugino tris sūnus, ir toliau prižiūri nužudytosios motiną). Išnagrinėjus bylą kasacine tvarka, LAT savo nutartyje pažymėjo, kad nors Lietuvos apeliacinis teismas LR BK 54 str.3 d. nuostatas kaltinamojo atžvilgiu taikė tinkamai, neįvertinti liko itin sunkūs nusikalstamos veikos padariniai, kurie sudaro pagrindą skirti nors ir mažesnės apimties nei BK straipsnio sankcijoje numatyta, tačiau vis dėlto laisvės atėmimo bausmę⁶⁶³.

Apibendrinant galima teigti, kad, viena vertus, išimtinio pobūdžio švelnesnės nei įstatymo numatyta bausmės skyrimo institutas baudžiamosiose bylose, kuriose asmenys kaltinami tyčinių nužudymų padarymu, yra taikomas retai atsižvelgiant į išskirtinį šios nusikalstamos veikos pavojingumą ir ja pažeidžiamų teisinių gėrių vertę, o taip pat į tai, kad plačios BK 129 str. sankcijos ribos suteikia galimybes tinkamai individualizuoti bausmę. Kita vertus, nedažnai taikant šį institutą, pasitaiko, jog teismai švelnesnę nei įstatymo numatytoji bausmę skiria nepagrįstai, nenustatę visų LR BK 62 str. 2 d. išvardintų sąlygų. Kartais neapsvarstyta lieka trumpesnės nei BK straipsnio sankcijoje numatytos minimalios laisvės atėmimo bausmės skyrimo galimybė, o paskiriama bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu.

---

⁶⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-594/2005.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Nužudymas visada yra tik neteisėta, tyčinė veika. Neatsargus gyvybės atėmimas nelaikomas nužudymu siekiant pabrėžti mažesnę tokios veikos pavojingumą, ir tokia pozicija pagrįsta. Be to, nuo BK 129 str. numatyto nusikaltimo ši veika skiriasi pagrindiniais sudėties požymiais (kaltės forma). Tokia koncepcija nekritikuotina, tik tenka pastebėti, kad teismų nuosprendžiuose dar kartais vartojamas perteklinis terminas „tyčinis nužudymas“.

2. Sprendžiant nužudymo objekto klausimą, racionaliausia ir išsamiausia reikėtų laikyti nuomonę, kuri žmogaus gyvybę traktuoja kompleksiskai, t. y. ne tik kaip teisės normomis saugomą subjektinę teisę, bet ir kaip savarankišką biologinę, dvasinę bei socialinę vertybę.

Nužudymo dalykas – nukentėjęs žmogus, todėl paprastai šiuo atveju vartojama ne dalyko, o nukentėjusiojo sąvoka. Žudomas žmogus turi būti gyvas, fiziologiškai funkcionuojantis, jau gimęs ir dar nemiręs.

3. Žmogaus gyvybės pradžios momentas kelia daug diskusijų, tačiau siejamas su tam tikrais gyvybingumo kriterijais ir nepriklauso nuo to, ar vaisius apsigimęs. Teisinėje literatūroje kol kas yra išskiriamos trys pagrindinės žmogaus gyvybės pradžios teorijos: gyvybę asmuo turi nuo vaisiaus pradėjimo momento, nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento arba nuo gimimo momento. Kiekviena iš šių teorijų turi savo privalumų ir trūkumų, jos yra viena kitą papildančios, tačiau vienos, kuri būtų universali ir tinkama nustatant gyvybės pradžios momentą, nėra.

4. Siūlytina pradiniu žmogaus gyvenimo momentu laikyti visišką kūdikio atsiskyrimą nuo motinos iščių, nepriklausomai nuo to, ar perkirpta virkštelė ir atsiskyrė placenta, ir kai yra pastebėtas kvėpavimas ar kiti gyvybės požymiai – širdies plakimas, virkštelės pulsavimas ar raumenų judėjimas. Jeigu naujagimio nužudymas yra padaromas autoriaus apibrėžtu pradiniu gyvenimo momentu, veikoje yra nužudymo sudėtis. Jeigu kūdikis gimė be gyvybės

požymių, tačiau motina ar kiti asmenys mano, kad jis gimė gyvas, tai veika, kuria siekiama atimti gyvybę, kvalifikuotina kaip pasikėsinimas nužudyti.

5. Žmogaus mirties momentu derėtų laikyti visišką ir negrįžtamą visų galvos smegenų (įskaitant ir kamieną) funkcijų nutrūkimą, kai šio nutrūkimo negrįžtamumas yra konstatuotas teisės aktų nustatyta tvarka. Pabrėžtina, kad tik visų smegenų negrįžtama žūtis sudaro pagrindą konstatuoti žmogaus mirtį.

6. Nužudymo sampratos kontekste aptariant santykį tarp pagrindinės (be pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių) ir kvalifikuotos tyčinio nužudymo sudėties, reikia pažymėti, jog esama ir tokių valstybių, kurių baudžiamieji įstatymai minėtų veikų kvalifikavimą palieka baudžiamąją bylą nagrinėjančio teismo diskrecijai, o baudžiamajame įstatyme nėra jokių gairių, pagal kurias būtų galima atriboti šias dvi nusikaltimų sudėtis.

7. Baudžiamosios teisės teorijoje nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių dažnai vadinamas nužudymu be sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių. Autoriaus nuomone, toks apibūdinimas nėra visiškai teisingas. Tikslingiau būtų jį vadinti nužudymu be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių arba nužudymu be kaltininko baudžiamąją atsakomybę kvalifikuojančių ir privilegijuojančių požymių.

8. Privilegiuotas nužudymas – tai nužudymo rūšis, kurios sudėtis yra formuluojama įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomus požymius, mažinančius veikos pavojingumą. Pažymėtina, kad kai kurių šalių baudžiamieji kodeksai (pvz., Prancūzijos BK) tokių nužudymų rūšių nenumato.

Kvalifikuotas nužudymas - tai nužudymo rūšis, kurios sudėtis yra transformuojama įtraukiant į pagrindinę sudėtį papildomus požymius, didinančius nusikalstamos veikos pavojingumą. Kai kuriose valstybėse skirtumas tarp nužudymą be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių ir kvalifikuoto nužudymo yra toks ryškus, jog pabrėžiant pastarojo pavojingumą, jam apibrėžti vartojamas kitas terminas.

9. Nužudymas iš pavydo, keršto ar kitokių paskatų, kilusių dėl kaltininko ir nukentėjusiojo asmeninių santykių, kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 1 d. Apie šią nužudymo be jo pavojingumą didinančių ir mažinančių aplinkybių rūšį kalbėti galima tik tuomet, kai nėra nusikaltimo, numatyto LR BK 129 str. 2 d. 10 p., požymių, t. y., kai kaltininkas kerštuoja dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo, jo priimtų sprendimų ne kaltininko naudai ir pan.

10. Kvalifikuojant nužudymą pagal BK 129 str. 2 d. 2 p. (bejėgiškos būklės asmens nužudymas) svarbus pats faktas, kad nukentėjusysis buvo bejėgiškoje būklėje ir kad kaltininkas tuo pasinaudojo jį nužudydamas. Tuo tarpu priežastys, nulėmusios nukentėjusiojo bejėgišką būklę, kvalifikavimui reikšmės neturi. Į jas gali būti atsižvelgiama tik individualizuojant bausmę.

11. Kai kaltininkas ne vienu metu nužudo kelis asmenis ir neįrodoma vieninga tyčia, kiekvienas nužudymas kvalifikuojamas atskirai pagal LR BK 129 str. 1 d. Tokiu atveju galima svarstyti problemą, ar nereikėtų šio nužudymą kvalifikuojančio požymio interpretuoti plačiau - veiką kvalifikuoti kaip kvalifikuotą nužudymą taip pat ir tais atvejais, kai vieningo nusikalstamo sumanymo nėra, nes praktikoje kyla problemų, kai nužudomi keli žmonės, tačiau, nesant vieningo sumanymo ir kitų nužudymą kvalifikuojančių požymių, kaltininko veika kvalifikuojama kaip nužudymas be jo pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių pagal LR BK 129 str. 1 d.

12. Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų gali būti padarytas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Būtinasis subjektyviosios pusės požymis aptariamo nusikaltimo atveju yra savanaudiškos paskatos, kurios turi būti susiformavusios iki nužudymo pradžios arba gali kilti kėsinimosi į kito žmogaus gyvybę metu. Jei sumanymas kaltininkui kilo ir buvo realizuotas po to, kai nukentėjusysis buvo nužudytas, veika turi būti kvalifikuojama pagal BK 129 str. 1 d. (jei nebuvo kitų kvalifikuojančių požymių) ir pagal BK straipsnius, reglamentuojančius baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus nuosavybei (pvz. vagystę, plėšimą ir pan.).

13. Praktikoje kvalifikuojant nužudymus, padarytus neveikimu, labai aktualus kaltės nustatymo klausimas. Nužudymas yra tyčinis nusikaltimas, todėl norint patraukti baudžiamojon atsakomybėn už šį nusikaltimą, būtina nustatyti, kad neveikdamas (neatlikdamas savo pareigos) kaltininkas supranta, kad dėl tokio neveikimo nukentėjusysis mirs ir tokių padarinių siekia (tiesioginė tyčia) arba nors ir nesiekia, bet sąmoningai leidžia jiems kilti (netiesioginė tyčia).

14. Padariniai - žmogaus mirtis - yra būtinas nužudymo požymis. Tik žmogaus mirties sukėlimas reiškia, jog nužudymas yra baigtas.

15. Nukentėjusiojo mirtis turi būti dėsningas, o ne atsitiktinis kaltininko veikos padarinys. Sprendžiant priežastinio ryšio buvimo ar nebuvimo klausimą, turi būti nustatyta, kad tik kaltininko padaryta veika sukėlė ir sąlygojo padarinių atsiradimą. Paprastai ši aplinkybė nustatoma remiantis teismo medicinos specialisto ar eksperto išvadomis dėl nukentėjusiojo mirties priežasties.

16. Teismų praktika formuojama taip, kad jei smurtą prieš nukentėjusį naudojo keli asmenys ir šis mirė nuo padarytų sužalojimų visumos, tai pagal BK 129 str.1 d. atsako visi sužalojimus padarę asmenys. Jei tokiu atveju nukentėjusiojo mirtį sukėlė vienas ar keli padaryti sužalojimai ir nustatyta, kad ne visi asmenys smurtą naudojo turėdami tyčią nužudyti, tai už nužudymą atsako tik tie asmenys, kurių padaryti kūno sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis. Jei nukentėjusiojo mirtį sukėlė nors ir vienas padarytas sužalojimas, bet nustatyta, kad smurtą naudojo keli asmenys, o smurto pobūdis ir intensyvumas liudija apie tyčią nužudyti arba apie neapibrėžtą tyčią, kuri apima ir gyvybės atėmimą, tai už nužudymą atsako ne tik tie asmenys, kurių padaryti sužalojimai buvo nukentėjusiojo mirties priežastis, bet ir kiti asmenys, tiesiogiai dalyvavę atimant gyvybę.

17. Autoriaus manymu, šiuolaikinis paauglio intelektualinis vystymasis, emocinė ir socialinė branda leidžia jam pakankamai anksti suvokti ypatingą nužudymo, o taip pat ir kai kurių nusikaltimų žmogaus sveikatai (sunkaus sveikatos sutrikdymo) smerktinumą bei žalingumą, todėl būtų tikslinga svarstyti klausimą, ar baudžiamoji atsakomybė už nužudymus ir sunkius

sveikatos sutrikdymus neturėtų iškilti jaunesniam negu 14 metų amžiaus asmeniui. Siūlytina svarstyti klausimą, kad už padarytas nusikalstamas veikas, numatytas BK 129 ir 135 str. 2 d. 3, 6, 7 ir 9 p., būtų nustatyta 12 metų amžiaus riba.

18. Kvalifikuojant tyčinio nužudymo atvejus, ypač svarbu nustatyti kaltininko tyčios turinį ir kryptį. Tais atvejais, kai tiriant baudžiamąją bylą nustatoma, kad kaltininko tyčia yra tiesioginė, apibrėžta ir nukreipta į gyvybės kitam žmogui atėmimą, bet faktiškai atsirado lengvesnė žala, t. y. buvo sutrikdyta nukentėjusiojo sveikata, kaltininko veika turi būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti, nes būtent į šiuos padarinius buvo nukreipta kaltininko tyčia. Kai yra tiesioginė neapibrėžta tyčia, veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius – kaip nužudymas ar sveikatos sutrikdymas.

19. Teismų praktikos skiriant bausmes už nužudymą analizė rodo, jog ne visada teisingai įvertinamas veikos pavojingumas, kaltininko asmenybė, sureikšminamas nepilnametystės faktas, kartais neteisingai interpretuojamos BK normos reguliuojančios bausmės skyrimą. Taigi netinkamai įvertintos minėtos aplinkybės sudaro prielaidas neteisingai bausmei už konkretų nužudymą skirti.

Albertas Milinis

**CRIMINAL LIABILITY FOR MURDER WITHOUT
CIRCUMSTANCES AGGRAVATING AND MITIGATING ITS
GRAVITY (PART 1 ART. 129 OF THE CRIMINAL CODE)**

S U M M A R Y

Relevance of the theme. Restoration of independence of the Republic of Lithuania on 11 March 1990 *ipso facto* represented also the beginning of the new, this time authentic Lithuanian legal system. Restoration of independence during the interwar period didn't determine cardinal reform of the legal system but only reception and adaptation of laws of other states valid by then on the territory of Lithuania because restoration of independence then didn't mean creation of completely new fundamentals of economic and social life of the society.

In 1990 the situation was different – transition from command to market economy, from police state to democratic state based on human rights and their respect, meant vital changes both in the state and society life. This is visibly reflected in the Constitution of the Republic of Lithuania (further called as “the Constitution”), which specifies necessity to create such legal system that would guarantee effective protection and defence of human rights and freedoms as one of the most significant tasks of the state.

The right to life is the essential and absolute inherent right on which realisation of every other personal right in civil, social and economic spheres depend. International documents declare a significant importance of the human right to life. The Universal Declaration of Human Rights (further called as “the Declaration”) proclaims this right as the first of all human rights and freedoms. It is specified in Art. 3 of the Declaration that everyone *has the right to life*, liberty and security of *person*. There is a regulation proclaimed in Art. 6 of the *International Covenant on Civil and Political Rights* that *everyone's right to*

life shall be **protected by law**. Art. 2 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (further called as “the ECHR”) also states that *everyone’s right to life* shall be **protected by law** and it is specified there that no one can deliberately take anyone’s life.

Significance of human life is clearly revealed in national legal acts as well. It is provided in Art. 19 of the Constitution - the supreme law of our country - that the human right to life is protected by law. The state must guarantee a possibility to everyone to realise constitutional and universally recognised right to life in the very beginning of life and to become a full-fledged member of the society. One of the ways to realise such guarantee is imposition of criminal liability for killing in the Criminal Law of our country.

The state takes various measures to protect human right to life, however the highest place in the hierarchy of these measures take criminal laws regulating judicial liability for unlawful taking of human life. Upon creating a system of legal measures directed at protection of human life, institutions having the right of legislative initiative must seek for as consistent realisation of the principle of equality of people before the law as possible and guarantee legal regulation safeguarding equal protection of life throughout the lifetime irrespective of age, state of health, sex, social position, etc.

Protecting human rights to life the criminal law criminalises certain acts and creates conditions to consider a certain personal action or inaction dangerous for a life of other person as a criminal act (a crime).

Criminal acts are a kind of law offences. They are distinguished from other offences of law because human rights and freedoms as well as other values protected and defended by the Constitution are rudely violated by committing criminal acts. The purpose of the state as a political organisation of the whole society is to safeguard human rights and freedoms and guarantee public interest thus its functions directed to the main goal, i.e. safeguarding and protecting public interests, supposes the state’s duty to safeguard protection of human rights and freedoms, other good protected and defended by the Constitution of the Republic of Lithuania, efficient protection of every person

and society *in corpore*. Such functional purpose of the state is also emphasised in the jurisprudence of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania (further called as “the Constitutional Court”), which certifies that not only personal rights and freedoms, other values protected and defended by the Constitution are violated by committing criminal acts but also living conditions and a level of human life are negatively impacted, attempt are made on fundamentals of the state and society life. Thus criminality, as a negative social phenomenon, threatens not only interests of individual persons but also of all society and the state.

There are independent structural parts (chapters, articles) in the criminal laws of most states that regulate liability for criminal acts the object of which is a human being and goods and values immediately related to and inseparable from him (i.e. for crimes against human life, health, personal immunity, freedom and dignity). Not rarely just a place itself falling on crimes against a human being in the structure of the criminal law, testifies that criminal law of a lot of countries consider these human rights as the most significant and guarantees the priority protection for them. The second factor telling the significance showed by the publisher of laws to crimes against a human being and mostly against the human life is the severity of sanctions: certain kinds of murders are punishable without exceptions with the most severe sentences provided for in the Criminal Law of all states.

Most often extremely heavy felonies are the main reason through which even in criminal sentencing systems of democratic legal states e.g. of the United States of America, a death sentence is not refused though it meets with a lot of criticism in the aspect of humanity of the right and conflict to absoluteness of human rights. An attitude to consider crimes against a human being as the heaviest crimes of extreme gravity is completely understandable because one of the main purposes of the criminal laws is protection of a human being, his values and interests, and crimes against a human being are specific because they are attempting a crime against a human being, the creation of nature, his main, inborn values.

Murder in the context of criminal acts as well as in the context of crimes against a human being is the heaviest crime of extreme gravity according to its nature and caused consequences, not only roughly violating subjective rights of the other person but altogether denying a possibility to exercise any other rights and freedoms in future. Objective and subjective attributes of *corpus delicti* (the body of crime) proclaim severity of murder and level of its gravity. It should be noted that in the Criminal Law Doctrine and judicial practice a lot of problems arise upon revealing objective and subjective attributes of murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity by defining their content, dissociating the main body of murder from qualifying and privileging *corpus delicti*. There are rather active discussions both in theoretical and practical levels on whether *corpus delicti* of murder without qualifying and preferred attributes is not too “elastic”, able to comprise rather unlike criminal acts according to their severity, gravity, content of the subjective side.

Comprehensive analysis of attributes of the body of murder, their universal assessment as well as qualification of criminal act in the practice of courts and pre-trial investigation institutions determine realisation of a number of tasks of the state and a justice system organised by it such as equal interpretation and application of criminal laws, realisation of legality and justice, finally safeguarding protection of the inborn right to life. Avoidance to look at *corpus delicti* and elements of the criminal act more thoroughly and deeply in the level of the criminal law doctrine supposes mistakes when qualifying a crime, imposing wrong sentences for committed criminal acts and deviation from criminal liability that occurs according to the law and is applied strictly observing the principle of its purport (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Thus in each case *in concreto*, in order to determine legally precisely and estimate properly the culprit’s act for committing of which a criminal liability is imposed, and to impose a fair sentence, it is necessary to establish all attributes of *corpus delicti*, properly comprehend content of the standards of criminal laws, establishing liability for murder, to interpret and apply these standards equally in the practice of pre-trial investigation and courts. ***Publius***

Iuventius Celsus, one of the most famous lawyers of the Ancient Rome, has emphasised that understanding laws is far from knowing their text; it is necessary to grasp their meaning, purpose and range of activity: *”Scire leges nos est verba earum tenere sed vim ac potestatem”* (D. 1,3,17). We think that this antique sentence completely suits for brief description of the relevancy of this dissertation study.

In short, relevance of the completed scientific investigation consists of necessity to reveal content of criminal laws regulating liability for murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity more widely and comprehensively in the Criminal Law Science of Lithuania as well as problems of their interpretation and application.

Object of the research. The theme of this dissertation reflects also the object of scientific research consisting of murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity as well as theoretical and practical problems of qualifying this criminal act.

Subject of the research. Subject of the dissertation research – analysis of the body of murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity provided for in Part 1 Art. 129 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania (further called as “the CC”) as well as analysis of theoretical and practical problems that arise upon qualifying these criminal acts.

Aiming to analyse subject of the dissertation consequently and comprehensively there is a general description of crimes against human life presented, comprising analysis of the concept of crimes against human life in the context of national law, laws of individual foreign states and international law as well. Comparative aspect is significant with the respect that there is not the only and unambiguous answer to the question what cases of taking human life are considered as murder from the point of view of criminal laws of different states and from a position of opinions expressed in the doctrine of the criminal law. Through this reason a great attention in the dissertation is given to the concept of the murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity, comprehensive reveal of which won't be possible without studying

criminal laws regulating liability for this criminal act in Lithuania, historical development of criminal liability for murder and failing to discuss different kinds of murders for committing of which there is a liability provided in the criminal law.

Revealing content of the concept of crimes against human life and specifically the concept of murder a great attention is paid to such problematic aspects as a conception of life, problems of determining moments of beginning and end of human life and a system of crimes against human life, consolidated in the valid Criminal Code and in criminal laws of some foreign states.

It won't be possible to carry out the chosen dissertation research without a comprehensive analysis of all elements of the body of unlawful deliberate killing of a human being (murder) thus there is an object of the investigated crime and a victim, objective party, subject and subjective party discussed separately in the research, features of criminal legal regulation of foreign states are reviewed in the comparative aspect and also certain specific examples from judicial practice are given.

The subject of the dissertation study is immediately related to the main body of murder (murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity provided for in Part 1 Art. 129 of the CC of the Republic of Lithuania) thus it is tried in the dissertation to systemise all criminal acts sufficiently different in their motivation qualified by the institutions of pre-trial investigation and judicial practice according to the said article of the CC and to divide them into different kinds. On the other hand, identification of the body of murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity is not possible without finding out what murder cases are considered heavier or easier than the main body. Besides, attention should be drawn to the fact that attributes qualifying and preferring the crime are not equal in the criminal law of different states and this also determines a different concept of murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity. With this aim in view attributes qualifying this criminal act are comprehensively reviewed in the research, conditions of incriminating these attributes on the guilty person

are revealed and also problems occurring in the law application practice related to that are raised and also ways of their solution are suggested reasoned by positive examples from the judicial practice and criminal law doctrine. With the same aim in view attributes preferring murder are also analysed in the dissertation.

Except of analysis of laws regulating liability for murder, the subject of the research consists of the topic of judicial practice in murder cases. The Criminal Process Code of the Republic of Lithuania (further called “the CPC”) assigns murder cases to Regional Courts for hearing in first instance as felony cases (Part 1 Art. 225 of the CPC). Depending on that, practice of all five regional courts of the Republic of Lithuania in murder cases (namely Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai and Panevėžys) was collected and analysed upon starting to prepare doctoral dissertation in 2002⁶⁶⁴. The focal attention was given to those criminal cases where questions of re-qualification of the act were raised in the stage of proceedings and problems related to dissociation of murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity from qualifying and privileging *corpus delicti*. In order to analyse judicial practice, a questionnaire was prepared and distributed to all judges of regional courts asking to provide information about murder cases occurred in their practice where there were difficulties in qualifying a criminal act, determining one or another attribute of the body of crime in the act of the culprit. Having summarised the results of the questionnaire the valuable information was received on the grounds of which conclusions were drawn about social characteristics of the accused, and a victim in murder cases, most common ways, motives, purposes, etc. of committing a crime. It was gone deep into practice of the Supreme Court of Lithuania (further called “the SCL”) in hearing murder cases following the cassation procedure, attention was directed towards the cases when, decisions in murder cases of the courts of first

---

⁶⁶⁴ It was familiarised with material of 400 criminal cases in total heard at first instance in regional courts, where people were charged with committing murders.

² Taking into consideration that in given cases solution of certain legal problems is revealed in the documents of the Cassation Court, a case number given by LSC but not the one from the court of first instance is specified upon giving examples from judicial practice.

instance or courts of appeal were changed through incorrect qualification of criminal act, improper sentencing etc. after hearing of the case in accordance with the cassation procedure.⁶⁶⁵

Delimitating the subject of the dissertation research it is necessary to certify that unlawful deliberate taking of human live may not just form the body of murder but also be an attribute of a number of other criminal acts, that fall under categories of crimes against humanity (genocide), war crimes (inhuman treatment of people forbidden by International Law, killing of people, who are protected by International Humanitarian Law), crimes against the state (atentate), against public security (e.g. act of terror). Killing as an attribute of the body of other criminal acts will not be analysed in the given dissertation because the said *corpora delicti* can make a research subject of a separate dissertation.

Goal of the research. The goal of this research is to reveal a concept of murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity where punishment is imposed in accordance with Part 1 Art. 129 of the CC of the Republic of Lithuania, to analyse attributes of this criminal act, *to raise theoretical and practical problems of qualification of the analysed criminal act and to make proposals for solution of these problems.*

Tasks of the research. In order to reach the goals of the research the following tasks are raised:

- to reveal the concept, essence and system of crimes against human life;
  - to reveal the concept of murder in the criminal laws of Lithuania and foreign states;
  - to discuss aspects of historical development of criminal liability for murder;
  - to carry out comprehensive analysis of the body of murder. In order to realise this task an object, subject (a victim), objective foresight, subject and subjective foresight of a murder are analysed separately;
-

- to dissociate murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity (the body of murder) from other interfacing *corpora delicti*;
- to analyse attributes qualifying murder that aggravate liability for committing the criminal act;
- to analyse attributes preferring murder that mitigate liability for committing the criminal act;
- to carry out a comparative study of regulating liability for murder with similar legal standards provided for in criminal laws of other foreign states;

Defended statements:

1. *Murder is always unlawful deliberate **taking** of another person 's life.*

Manslaughter is not considered as murder aiming to emphasize less gravity of this act. Besides, this act differs from the crime provided in Art. 129 of the CC with its main corpore delicti (form of guilt).

2. *One of the elements of the body of murder provided in Part 1 art. 129 of the CC of the Republic of Lithuania - the object is considered to be a human life which is treatable not only as a natural biological process of existence of a human being but as a certain part of social relations existing in the society.*

3. *It is suggested to stick to the following criterion for establishment of an initial moment of a human life: an initial moment of a human life should be considered a complete separation of a baby from the mother's venter (irrespective of whether a navel-cord is cut or placenta has separated) and when breathing or other signs – heart beating, pulsation of the naval-cord are noticed or when there is muscle tonus. Thus when killing of newborn is committed at the initial moment of its life determined by the author, there is a corpus delicti in the said act. If a baby was born without any signs of life but its mother or other people think that he was born alive then the act intended for taking life is to be qualified as an attempt to murder.*

4. *A moment of human death should be considered complete and irreversible end of all brain activity (including brain stem) when this is irreversibly stated following the order provided for in legal acts. Only irreversible death of all brain makes grounds to state a person's death.*

5. *Analysis of the judicial practice of imposing sentences for murder shows that upon imposing sentences for murders not always gravity of the act is assessed correctly, sometimes incorrect interpretation of the standards of the CC that regulate imposing of sentences occur. Improper assessment of circumstances of the specific murder case presumes imposition of incorrect sentence.*

Sources of the research. The main sources of the research is the Constitution of the Republic of Lithuania, Criminal Code of the Republic of Lithuania and other laws and legal acts, international legal acts and legal acts of the European Union, literature on the criminal law and criminology in Lithuanian language and languages of other foreign states. There are decisions of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, decisions of the Senate of the Supreme Court of Lithuania (further called as “SCL”) related to the analysed topic used in the research. Upon writing the dissertation legal acts of the Grand Duchy of Lithuania, interwar and soviet periods were used as well as special literature, works of the specialists in the criminal law doctrine from foreign countries and examples from the judicial practice for substantiation of theoretical propositions.

Upon analysing the object of the research and in order to achieve the said goals mostly works by A. Abramavičius, G. Švedas, J. Prapiestis, J. Nocius, A. Pėstininkas, K. Jovaišas, A. Klimka, R. Drakšas, A. Drakšienė, V. Piesliakas, R. Aliukonienė, A. Schönke, H. Schröder, R. Card, J.C. Smith, B. Hogan, J. Pradel, S.V. Borodin, M.D. Shargorodsky, V.N. Kudriavcev, N.I. Zagorodnikov, E.F. Pobegailo, V.F. Karaulov, A. Marek, K. Daszkiewicz, and studies by other researche.

Methods of the research. The following complex of the scientific research methods was employed upon realising the raised tasks of the

dissertation: historical, logical-analytical, systemic analysis, comparative and linguistic.

Historical method was applied seeking to reveal how a murder and attributes describing it were interpreted in different epochs, social and state formations, how the system of crimes against human life and a concept of murder varied and evolved in the national law of Lithuania.

Logical-analytical method was applied upon finding out a content of legal standards, summarising and drawing conclusions. Most of the propositions contained herein are checked by presenting additional substantiating statements.

Method of systemic analysis was applied upon dealing with problems that are impossible to solve without taking into consideration systemic connections of criminal law.

Variety of a concept of murder was revealed with the help of comparative method as well as features of the system of crimes against life existing in criminal laws of different foreign states. This method is used also to compare analysed things in the doctrines of Lithuanian and foreign criminal law.

The linguistic method was employed for comparing attributes of the *corpus delicti* of murder without circumstances aggravating and mitigating its gravity to the attributes *corpore delicti* of interfacing criminal acts also for analysis of the meaning of analogous concepts used in specific article of the CC.

Novelty of the research. Having realised reform of Criminal Law in Lithuania and after coming into force of the new CC of the Republic of Lithuania on 1 May 2003 a new concept of murder was finally consolidated which differs from the one previously valid in criminal legislation. First time after coming into force of the CC of the Republic of Lithuania composition of murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity is thoroughly and complexly analysed in the dissertation.

Issues regulating murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity analysed in this dissertation were studied rather broadly in the Criminal Law Doctrine of Lithuania till now, for instance by the scientist of the Institute of Law, Dr. Karolis Jovaiša or more orienting towards didactic goals as in the work of the Lector Juozas Nocius from the Faculty of Law of Vilnius University “Crimes against human being”.

Crimes against human life as well as a murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity were analysed rather thoroughly by not a few representatives of criminal law from other states: J. Klotter, P.H. Robinson - in the US; R. Card, W. Cairns, Mc Kean, J.C. Smith, B. Hogan – England; W. Jeondidier, R. Merle, A. Vitu, J. Pradel – in France; A. Schonke, H. Schroder, J. Wessels – in Germany; N.I. Zagorodnikov, M.D. Shargorodsky, S.V. Borodin, E.F. Pobegailo, V.I. Tkachenko, V.F. Karaulov et al. – in Russia; K. Daszkiewicz, A. Marek et al. – in Poland. Besides attributes of the body of murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity were analysed in course books of a special part of Criminal Law of Lithuania and foreign states as well as in official comments of criminal legislation. On the other hand admitting contribution of foreign authors in analysing issues of liability for murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity it is necessary to consider the fact that criminal legislation of every state except of general goals, principles and tendencies of criminal law also reflects features of national legal system, attitudes of national law doctrine. In our opinion it is necessary to look at the body of murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity, the problems of qualifying this criminal act as well as features of criminal liability for the said act through the prism of Lithuanian criminal legislation and judicial practice, herewith also referring to and comparing with the experience of foreign states. This is expedient also through the reason that a major part of Lithuanian scientific literature on the analysed subject was prepared prior to coming into force of the new CC of the Republic of Lithuania.

Attributes qualifying murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity as well as other kinds of murders are discussed in decisions of the Senate of the SCL however scientific works analysing particular attributes of the body of murder are very few.

Any reform of law and especially the one realised in such relatively stable and little changing branch of law as the Criminal Law, determines certain difficulties related to application of new laws and qualification of crimes according to them. It takes time to form an appropriate uniform practice of courts and institutions of pre-trial investigation thus first of all new legal standards are interpreted and recommendations of their application are formulated in the Law Doctrine. Purpose of this research consists of analysis of one of the most severe crimes of particular gravity – murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity in the new CC of the Republic of Lithuania.

Practical significance of the research. Practical significance of the dissertation is that this research can be used as a methodical measure by subjects applying standards of criminal law in their activities: officials of pre-trial investigation, prosecutors, judges and other practicing lawyers. It is supposed that it would facilitate a process of qualifying acts which make an attempt on somebody's life, would simplify dissociation of interfacing bodies of crimes against human life, and would enable avoidance of mistakes that are most often met while solving issues related to qualifying of murders. Features regulating liability for murder in criminal legislation of foreign states and progressive tendencies, conclusions drawn by the author as well as proposed suggestions could be taken into consideration in the process of creating laws, upon correcting legal standards providing criminal liability for murder without circumstances aggravating or mitigating its gravity by national legislator. A part of the dissertation material related to analysis of elements of the body of murder and dissociation of separate kinds of murders can be treated as a comment of articles in Chapter XVII of the valid CC of the Republic of Lithuania. Moreover, the doctoral dissertation could also be used for lecturing

a course of a special part of Criminal Law for university students and students of higher schools as well as for comparative law studies in the field of criminal material law.

Approval of the research results. The author has prepared three articles published in Lithuanian journal of research publications “Law” where he has introduced the most significant aspects of the research and main conclusions.

Structure of the study. The structure of this study was determined by the goals of the research. The dissertation consists of the introduction, four recitation – investigative parts consisting of seventeen inter-relative and complementary chapters as well as conclusions and proposals formulated as the result of the research. The end of the study contains a list of sources used for the research and a list of author’s academic publications related to the subject of dissertation.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

1. Murder is always a deliberate and illegal act. It is considered that unintended killing is not regarded as murder in order to emphasize smaller gravity of such act, and such a position is substantiated. Besides, this act differs from the one specified in the article 129 of the Criminal Code by the main features of the things that constitute the crime (form of guilt). Such conception should not be criticized, however it should be noted that sometimes the excess term “willful murder” is used in the sentences of the trials.

2. When the issue of the subject of murder is being discussed, the opinion that treats the human life in the complex mode should be the most rational and comprehensive, i.e. not just as the subjective right that is protected by legal norms, but also as an independent biological, spiritual and social value.

The subject of murder is a person, thus usually not the concept of the “subject”, but of the “victim” is used. The person being killed is to be alive, physiologically functioning, already born and still not dead.

3. Although the starting point of the human life is widely discussed, but it is still related to certain criteria of vitality and does not depend on the fact whether the fetus is malformed or not. The legal literature distinguishes three main theories on the starting points of human life so far, i.e. the person has life from the very moment when the fetus was conceived, from certain development moment of the fetus, or from the moment of birth. Each theory has its advantages and disadvantages, they supplement each other, but there is no sole theory that would be universal and suitable to determine the starting point of the life.

4. It is suggested to regard the initial moment of human life as the complete separation of the baby from the mother’s womb, and it does not depend, whether the umbilical cord was cut, the placenta has separated, or the respiration was noticed together with other vital features – heartbeat, pulsation of the umbilical cord or muscular movement. In such a case if the baby is murdered during the initial life moment defined by the author, the act constitutes a crime. If the baby was born without vital signs, but the mother or other persons thinks that it was born alive, then the act, by which the life is attempted to be taken, shall be qualified as an attempt to kill.

5. The moment of human death shall be considered the moment when all the encephalic (including the stem) functions are discontinued completely and irreversibly, and when such irreversibility is stated in the legal order. It should be noted that only the irreversible death of all the brains forms the ground to state the human death.

6. Within the context of the conception of murder, when the relation between the main (without the circumstances aggravating and mitigating gravity) and qualified constitution of willful murder is discussed, it should be noted that that there are such states, the criminal laws of which leave the qualification of the said acts to the discretion of the court examining that

criminal case, and the criminal laws do not contain any guidelines at all, which would help to separate these two constitutions of the crimes.

7. The theory of the criminal law often calls the murder without the circumstances increasing or reducing its gravity a murder without aggravating or mitigating circumstances. In the author's opinion, such definition is not completely correct because in practice there are no crimes, which would not have any circumstances mitigating or aggravating liability. It would be more advisable to call it a murder without the circumstances mitigating or aggravating its gravity or a murder without the features qualifying and privileging the criminal liability of the perpetrator.

8. The privileged murder is the sort of murder, when the additional features reducing the gravity of the act are included into the main constitution of the crime. It should be noted that the criminal codes of certain countries (e.g., French CC) do not determine such sorts of murders.

The qualified murder is the sort of murder when the additional features increasing the gravity of the act are included into the main constitution of the crime. It should be said that certain countries have very big differences between the murder without the circumstances mitigating or aggravating its gravity and the qualified murder, thus when the gravity of the latter is stressed, another term is used to define it.

9. Murder out of jealousy, revenge or other incentives resulting from personal relations of the perpetrator and victim is qualified, according to the Criminal Code, art. 129 p. 1. It is possible to speak about this sort of murder without the circumstances mitigating or aggravating its gravity only when there are no features of the crime specified in the Criminal Code of the Republic of Lithuania, art. 129 p. 2 clause 10, i.e. when the perpetrator revenges because of the performance of official or civil duties of the victim, the decisions he has made not for the benefit of the perpetrator, etc.

10. When the murder is qualified, according to the Criminal Code, art. 129 p. 2 clause 2 (murder of the helpless person), it is important that the victim was in helpless condition and the perpetrator used this to kill him. The reasons

that have caused the helpless condition of the victim are not important for the qualification. They could be taken into consideration only when the sentence is individualized.

11. When the perpetrator murders several persons not at the same time and the unanimous intention is not proved, each murder is qualified separately following the Criminal Code of the Republic of Lithuania, art. 129 p. 1. In such a case we can discuss a problem, whether this feature qualifying the murder should not be interpreted wider, namely the act should be qualified as the qualified murder also when there is no unanimous criminal intention because the practical problems arise when several persons are killed, and in absence of unanimous criminal intention and other features qualifying the murder, the act of the perpetrator is qualified as the murder without the circumstances mitigating or aggravating its gravity, according to the CC RL art. 129 p. 1.

12. The murder by sordid intentions could be committed by direct or indirect intention. The necessary feature of the subjective side in case of the discussed crime is sordid motives, which should have been formed before the crime or could appear during the attempted murder of another person. If the perpetrator formed the plan and implemented it after the victim had been murdered, the act should be qualified, according to the CC art. 129 part 1 (if no other qualifying features are present) and according to certain CC articles that regulate criminal liability to property (e.g. theft, robbery, etc.).

13. In practice when the murders caused by omission are qualified, the issue of the determination of guilt is very important. The murder is a deliberate crime, thus in order to prosecute for murder it is necessary to determine that the perpetrator, who omits to act (does not perform his duty) understands that the victim is going to die because of such omission and endeavors for such circumstances (direct intention) or consciously allows them arise even if he does not strives for them (indirect intention).

14. The death of the person is the obligatory consequence constituting a murder. In such a way only the causation of the human death means that the murder is complete.

15. The death of the victim should be the regular and not the incidental result of the perpetrator's act. When the question of the presence of the causality is discussed, it is necessary to determine that only the acts caused by the perpetrator resulted and conditioned the consequences. Usually this circumstance is determined on the basis of the conclusion of forensic specialist or expert about the cause of the victim's death.

16. The precedents are formed in such a way that if several persons have used violence against the victim, who died because of total injuries, the all the persons, who have caused bodily injuries, shall be liable, according to the CC article 129 part 1. If one or several injuries have caused the death of the victim and it is determined that not all persons have used violence with the intention to kill, then only the persons, who made the bodily injuries that resulted in death of the victim, shall be liable for the murder. However if the victim's death was caused by one injury, but it was determined that several persons had used violence and its character and intensity testify the intention to kill or the undefined intention that covers also the taking of life, then not only the persons, who made the bodily injuries that resulted in death of the victim, but also the persons, who were directly participating in the killing process, are liable for the murder.

17. The author considers that the contemporary intellectual development of the adolescent, his emotional and social maturity allow him perceiving quite early the special reprehensibility and malignancy of the murder and some crimes to human health (grievous bodily harm), thus it would be meaningful to discuss whether the persons under 14 years old should not be held criminally liable for murders and grievous bodily harm. It is recommended to discuss the question regarding the determination of the limit of 12 years for the criminal acts specified in the CC arts. 129 and 135 p. 2 d. 3, 6, 7 and 9.

18. When the cases of willful murder are qualified, it is especially important to determine the contents and direction of the perpetrator's intention. When the criminal investigation determines that the perpetrator's intention is direct, defined and directed to the killing of other person, but the smaller harm

has been caused actually, i.e. the health of the victim has been harmed, then the perpetrator's act should be qualified as the attempt to murder, because his intention was to achieve such consequences. When the direct undefined intention is present, the act should be qualified, according to the formed consequences – as a murder or bodily harm.

19. According to the analysis of the precedents of sentences, the gravity of the act and personality of the perpetrator are not always evaluated correctly, the facts of minority are given prominence, and sometimes the CC norms regulating the sentencing are interpreted incorrectly. Thus the improper evaluation of the aforementioned circumstances forms preconditions for incorrect sentence for certain murder.

NAUDOTŲ TYRIMO ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000/6 364/01)
// Official Journal of the European Communities.
2. 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40 – 987.
3. 1983 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Šeštasis protokolai // *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 61 – 1978.
4. 2002 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Tryliktasis protokolai // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 77-2663.
5. 1948 m. Jungtinių Tautų Visuotinė žmogaus teisių deklaracija // *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 9–244.
6. 1966 m. Jungtinių Tautų Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių paktas // *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33–1014.
7. 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 60–1501.

Įstatymai ir kiti teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33–1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89 – 2741
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67, 129, 135, 138 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 72-1, 72-2 straipsniais įstatymas // *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 73-2796
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129, 135, 138 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 59-2200

5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 109 straipsnio pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 15-516
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256-1, 257-1 straipsniais įstatymas // *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 81-3309
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 141-5401
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 228-1 straipsniu įstatymas // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 108-4030
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 1 straipsnio papildymo bei kodekso papildymo 9-1, 123-1 straipsniais ir priedu įstatymas // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 72-2492
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 233, 235 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 54-1835
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198-1 ir 198-2 straipsniais įstatymas // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 25-760
12. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3423
13. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143,

- 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 39-1 ir 306-1 straipsniais įstatymas // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 38-1733)
14. *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Penktas papildytas leidinys*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1999.
  15. *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Septintoji laida*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
  16. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105, 111 ir 112 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 41–993.
  17. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 22, 24, 42, 43, 49, 50, 54¹, 71, 75, 105, 227¹, 227³ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 115–3238.
  18. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas*. Vilnius: Saulužė, 2002.
  19. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74 – 2262.
  20. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo // *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 55 – 1358
  21. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos // *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33–1015.
  22. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo // *Valstybės žinios*, 1990, Nr. 9–224.
  23. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 13 dėl mirties bausmės panaikinimo visais atvejais ratifikavimo // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 77-2654.
  24. Lietuvos Respublikos 1993 metų Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje ratifikavimo įstatymas // *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 101–2550.

25. *Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas*. Vilnius: Lietuvos TSR AT prezidiumas, 1961.
26. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43–1602.
27. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas // *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 33–807 (aktuali redakcija – 2008 06 28, Nr. X-672).
28. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66–2130 (aktuali redakcija – 2008 10 18, Nr. X – 1742).
29. Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas // *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 55 – 1886.
30. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo įstatymas // *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 43–1601.
31. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymo pakeitimo įstatymas // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1601
32. *Уголовный кодекс Латвийской Республики*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2001.
33. *Уголовный кодекс Польши*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2001.
34. *Уголовный кодекс Российской Федерации*. Москва: Эксмо, 2004.
35. *Уголовный кодекс Швейцарии*. Москва: „Зерцало“, 2000.
36. *Уголовный кодекс Украины*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2001.
37. *Уголовный кодекс Франции*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2002.
38. *Уголовный кодекс ФРГ*. Москва: „Зерцало“, 2000.
39. *Уголовный кодекс Эстонской Республики*. Таллинн: <<Vi – Info>>, 2001.
40. *Уголовный кодекс Японии*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2002.

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, Armanas. *Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies europeizacijos problemos. Teisė*, 2005, Nr. 54.
2. ABRAMAVIČIUS, Armanas; MICKEVIČIUS, Darius; ŠVEDAS, Gintaras. *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 53 – 62
3. ABRAMAVIČIUS, Armanas; *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Antrasis papildytas leidimas. Vilnius: EUGRIMAS, 1998.
4. ABRAMAVIČIUS, Armanas; *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Trečiasis papildytas leidimas. Vilnius: EUGRIMAS, 2001.
5. ABRAMAVIČIUS, Armanas; *et al.* *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vadovėlis. Antrasis papildytas leidimas. Vilnius: EUGRIMAS, 2001.
6. ABRAMAVIČIUS, Armanas. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis: paskaitų medžiaga*. Vilniaus Universitetas Teisės fakultetas, 2003.
7. ABRAMAVIČIUS, Armanas; *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
8. ALIUKONIENĖ, Rita; MILINIS, Albertas. *Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. Teisė*, 2006, Nr. 59.
9. ANDRIULIS, Vytautas. *Pamedės Teisyno (1340 m.) baudžiamoji teisė ir procesas // Socialistinė teisė*, 1978, Nr. 1.
10. ANDRIULIS, Vytautas; *et al.* *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002.
11. APANAVIČIUS, M.; PAVILONIS, V. *Nusikaltimų kvalifikavimo procesas ir jų atribojimas*. Vilnius: Mintis, 1983.
12. APANAVIČIUS, M. ; *et al.* *Tarybinė baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Mintis, 1972.

13. BIELIŪNAS, Egidijus; *et al.* *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
14. BLACHUT, J.; GABERLE, A.; KRAJEWSKI, K. *Kryminologia*. Gdansk, 2000.
15. BLUVŠTEINAS, J. *Kriminologija*. Vilnius: Pradai, 1994.
16. BOCK, M. *Kriminologie*. Munchen: Verlag, Franz, Vahlen, 2000.
17. CAIRNS, W.; Mc KEON. *Introduction to French Law*. London, 1995.
18. CAMPBELL, R. J. *Psychiatric dictionary*. Ed. R. J. Campbell. 7 th ed. New York: Oxford University Press. 1996.
19. CARD, Richard. *Criminal law. Twelfth edition*. London, Dublin, Edinburgh: Card, Cross & Jones, 1992.
20. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Lietuvių kalbos instituto IV leidimas. Vilnius: Mokslo enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
21. CIEŚLIAK, M. *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowe, 1990.
22. DALKE. *Strafrecht und Strafprozess*. Berlin, 1935.
23. DAPŠYS A., MISIŪNAS J., ČAPLINSKAS A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos. Baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. Vilnius, 2008.
24. DASZKIEWICZ, Krystyna. *Przestępstwa z afektu w polskim prawie karnym*. Warszawa, 1982.
25. DASZKIEWICZ, Krystyna. *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2000.
26. DAVID, G. MAYERS. *Psichologija*. Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2000.
27. DICKSON, B. *Introduction to French Law*. London, 1994.
28. *Dictionary of Law. Fifth edition*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
29. DOCKA, P. *Nuo aborto iki žmogžudystės. Justicija*, 1999, Nr. 3.

30. DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties bausmė ir kiti teisėto gyvybės atėmimo pagrindai*. *Teisė*, 1999, Nr. 33 (4).
31. DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos*. Monografija. Vilnius: EUGRIMAS, 2002.
32. DRAKŠAS, Romualdas. *Svarbesni nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės klausimai*. Vilnius: EUGRIMAS, 2005.
33. DRAKŠIENĖ, Anna. *Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Teisė*, 2003, Nr. 48.
34. DRAKŠIENĖ, Anna. *Pakaltinamumas kaip nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės prielaida // Teisė*, 2006, Nr.58.
35. DRAKŠIENĖ, Anna. *Vaiko teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimas nacionalinėje baudžiamojoje teisėje // Teisė*, 2005, Nr. 54.
36. DRESSLER, U. und NAUNDORF, M. *Verbrechen gegen die Person*. Berlin, 1957.
37. *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių teisių apsaugos konvencija. Žmogaus teisės ir laisvės. Lietuvos Respublikos įstatymų ir 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos suderinamumo problemos*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 1995.
38. GALLIGAN, J. *Smurto prevencija*.- Vilnius: Eugrimas, 2002.
39. GARMUS, Antanas; KURAPKA, Egidijus; CĖPLA, Antanas. *Teismo medicina*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2000.
40. GASTON, S.; GEORGES, L.; BERNARD, B. *Droit penal general*. Paris, 1992.
41. GODA, Gintaras; *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I–IV dalys (1–220 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
42. GORNIÓK, Oktavia; *et al.* *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2004.

43. HERRING, Jonathan. *Criminal Law. Text, Cases and Materials. Second Edition*. Oxford: University Press, 2006.
44. HOHMANN, O., SANDER, G. M. *Strafrecht. Besonderer Teil II*. 2. Aufl, Munchen: C. H. Beck, 2000.
45. JANULAITIS, A. *Kazimiero teisynas 1468 metais*. In SKIRSNIUS, J.; ŠAPOKA, G. *Iš Lietuvos teisės ir valstybės istorijos*. Straipsnių ir mokslinių darbų ištraukos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
46. JANULAITIS, A.; JURGINIS, J. *Kazimiero teisynas (1468 m.)*. Vilnius: Mintis, 1967.
47. JASPERS, K. *Allgemeine Psychopathologie*. 9 Aufl. Berlin, New York: Springer– Verlag. 1973.
48. JEANDIDIER, W. *General Criminal Law. 2 Ed*. Paris, 1991.
49. JESCHECK, Hans–Heinrich. *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil*. 4 Auflage. Berlin, 1988.
50. JOVAIŠAS, Karolis. *Baudžiamųjų įstatymų komentaras. 111 str. // Teisės problemos*, 1997, Nr. 2.
51. JOVAIŠAS, Karolis. *Baudžiamųjų įstatymų komentaras // Verslo ir komercinė teisė*, 1999, Nr. 4 – 5.
52. JOVAIŠAS, Karolis. *Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui // Teisės problemos*. 1997. Nr.2.
53. JUOZAS, T.; et al. *Visuotinė Lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo enciklopedijų leidybos institutas*, 2002.
54. JURGINIS, J.; et al. *Kazimiero teisynas*. Vilnius: Mintis, 1967.
55. KAISER, Gunther. *Kriminologie. Ein Lehrbuch*. Heidelberg: C. F. Muller Verlag, 1996.
56. KASPRZYCKI, J. *Baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai pasikeitimai Lenkijos baudžiamojoje teisėje // Teisė*, 2001, Nr. 41.
57. KAVOLIS, Martynas; BIELIACKINAS, S. *Baudžiamasis Statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytas iš*

- Rusijos senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų.* Kaunas: D. Gurmano knygynas, 1934.
58. KAVOLIŪNAITĖ E. *Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos // Teisės problemos*, 2005. Nr. 2(48).
59. KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai.* Vilnius: Mintis, 1964.
60. KLOTTER, J. *Criminal law. Third edition.* Cincinnati, 1990.
61. Kodeks karny. Komentarz / pod red. O. Górniok. – Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.
62. Kodeks karny. Komentarz / Bojarski Marek, Filar Marian et al. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexisTM, 2004.
63. KURAPKA, E.; et al. *Kriminalistikos technikos pagrindai.* Vadovėlis. Vilnius: EUGRIMAS, 1998.
64. KURZINGER, J. *Gewaltkriminalitat.* Heidelberg, 1995.
65. *Legislative Responses to Organ Transplantation.* Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1994.
66. LESIŃSKI, Bogdan, ROZWADOWSKI, Władysław. *Historia prawa.* - Warszawa – Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1985.
67. LIESIS, Mantas. *Baudžiamosios atsakomybės už aktyviają eutanaziją ir padėjimą nusizudyti reglamentavimas Lietuvos, Vokietijos ir Olandijos Baudžiamuosiuose kodeksuose // Teisė.* 2005. Nr. 54.
68. *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. 12 t.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1984.
69. *Lietuvių kalbos žodynas.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1986.
70. LISOWSKI, A. *Przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu. Orzecznictwo Sądu Najwyższego.* Toruń, 1994.
71. MACHOVENKO, Jevgenij. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai: mokomoji priemonė.* Vilnius: Justitia, 2000.
72. MAKSIMAITIS, Mindaugas. *Užsienio teisės istorija.* Vilnius: Justitia, 1998.

73. MAKSIMAITIS, M.; VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1997.
74. MARCINKOWSKI, T. *Medycyna sądowa dla prawników*. Warszawa, 1975.
75. MAREK, Andrzej. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II*. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005.
76. MERLE, R.; VITU, A. *Traite de droit criminel, droit penal special*. Paris, 1982.
77. MIKELĖNAS, Valentinas; et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002.
78. MIKELĖNAS, Valentinas; et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002.
79. MILINIS, Albertas. *Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje // Teisė, 2006, Nr. 59*.
80. MORKŪNIENĖ, J. *Socialinė filosofija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002.
81. NEZABITAUSKIS, L. *Vokietijos valstybės baudžiamojo įstatymo knyga: 1871 m. gegužės mėn. 15 d. redakcija*. - Kaunas, 1935.
82. NIEBURG, H. L. *Uses of Violence. Journal of Conflict Resolution*. Mart, 1963, vol. VII – I.
83. *Namų advokatas / Prapiestis Jonas et al.* - Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2002.
84. NEKROŠIUS I., V. NEKROŠIUS, S. VĖLYVIS. *Romėnų teisė*. Kaunas: Vijusta, 1996.
85. NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
86. PAVILONIS, Vladas. *Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus (teorija ir praktika) // Justicija, 1997, Nr. 1*.
87. PAVILONIS, Vladas. *Lietuvos Respublikos konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras. 19 str. Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas // Teisės problemos, 1999, Nr. 1–2*.

88. PAVILONIS, V.; BIELIŪNAS, E. *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugumai ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai*. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1984.
89. PAVILONIS, Vladas; MERKEVIČIUS, Remigijus. *Būtinoji gintis: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 1999.
90. PĖSTININKAS, Aristidas. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius: Mintis, 1984.
91. PIESLIAKAS, Vytautas. *Kaltė ir jos nustatymas // Socialistinė teisė*, 1986, Nr. 6.
92. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
93. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos // Teisės problemos*, 1996, Nr. 4.
94. PIESLIAKAS, Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas, 1996.
95. PLAWSKI, S. *Przestępstwa przeciwko życiu*. Szarawa: PWN, 1963.
96. PRADEL, Jean. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. [Iš prancūzų kalbos vertė D. Arbačiauskas, E. Bieliūnas, T. Gulbinas]. Vilnius: Eugrimas, 2001.
97. PRAPIESTIS, Jonas; et al. *Namų advokatas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.
98. ROBINSON, Paul H. *Fundamentals of Criminal Law*. Boston, Toronto, 1998.
99. RUDOLPHI, H. J.; HORN, E.; SAMSON, E. *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch: Band 2. Besonderer Teil*. Berlin: Neuwid, 1994.
100. SCHÖNKE, ADOLF; SCHRÖDER, HORST. *Strafgesetzbuch. Kommentar*. 26 Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2001.
101. SEAGO, P. *Criminal law. Twelfth edition*. London: Sweet & Maxwell, 1989.

102. SKIRSNIUS, J.; ŠAPOKA, G. *Iš Lietuvos teisės ir valstybės istorijos. Straipsnių ir mokslinių darbų ištraukos.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
103. SMITH, J. C.; HOGAN, B. *Criminal law.* Seventh Edition. London, Dublin and Edinburgh: Butterworth and Co (Publishers) Ltd, 1992.
104. STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos.* Kaunas, 1925.
105. ŠULIJA, G. *Bausmių skyrimo nuostatų konkretinimo problemos naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Teisė, 2003, Nr. 48.*
106. ŠVEDAS, Gintaras. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
107. ŠVEDAS, Gintaras. *Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai // Teisė, 2006, Nr. 59.*
108. ŠVEDAS, Gintaras. *Laisvės atėmimo bausmė: baudžiamosios politikos, baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
109. ŠVEDAS, Gintaras. *Riboto pakaltinamumo problema // Teisė, 1996, Nr. 29.*
110. ŠVENTASIS RAŠTAS. SENASIS IR NAUJASIS TESTAMENTAS. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1998.
111. ŚWIDA, WITOLD. *Prawo karne.* Warszawa, 1989.
112. TILBERG, H.; STERZEL, F.; CRONHULT, P. *Swedish Law.* Stockholm, 1994.
113. TAMOŠAITIS, A., KAIRYS, J. *Hamurapio teisynas.* - Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1938.
114. VAITKEVIČIŪTĖ, Valerija. *Tarptautinių žodžių žodynas. A – K.* Vilnius: „Žodynas“, 1999.
115. VALIKONYTĖ, J.; LAZUTKA, S.; GUDAVIČIUS, E. *Pirmasis Lietuvos Statutas (1529m.).* Vilnius, 2001.
116. VANSEVIČIUS, Stasys. *Lietuvos Baudžiamoji teisė ir procesas 1919–1940 m.* Vilnius, Justitia, 1996.

117. VANSEVIČIUS, Stasys. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai 1919–1940 metais. *Teisė*, 1993, T. 27.
118. VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai: pagal 1529, 1566, 1588 m. Lietuvos Statutus*. Vilnius: Mintis, 1981.
119. VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija nuo XVI amžiaus antrosios pusės iki XVIII amžiaus pabaigos*. Vilnius: Vilniaus V. Kapsuko universiteto Leidybinis skyrius, 1974.
120. VANSEVIČIUS, Stasys. *Nusikaltimai ir bausmės Lietuvos Statutuose*. Vilnius: Mintis, 1989.
121. VANSEVIČIUS, Stasys. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000.
122. VASILIAUSKAS, V. *Užsienio teisės istorijos chrestomatija*. - Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999.
123. WALTHER, Donald E. *Taming a Phoenix: The Year-and-a-Day Rule in Federal Prosecutions for Murder // The University of Chicago Law Review*, 1992, Vol. 59, No. 3.
124. WĄSEK, Andrzej. *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Tom 1*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2004.
125. WENNBERG, S. *Swedish criminal law*. Stockholm, 1993.
126. WESSELS, Johannes. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. [Iš vokiečių kalbos vertė A. Abramavičius, G. Goda]. Vilnius: EUGRIMAS, 2003.
127. WESSELS, J. *Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte*.- Heidelber:C.F. Müller juristischer Verlag, 1994.
128. WILLIAMS, Glanville . *The Sanctity of Life and the Criminal Law*.- London: Faber &Fabe, 1958.
129. WOŁODKIEWICZ, Witold; KRZYNÓWEK, Jerzy. *Lacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*. – Warszawa: Liber, 2001.

130. WOLTER, W.; *et al.* *Kodeks karny z komentarzem.* Warszawa, 1973.
131. ZOLL, Andrzej.; *et al.* *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117 – 277 Kodeksu karnego.* Krakow: Kantor Wydawniczy Zakamycze, 1999.
132. *Žmogaus teisės. Jungtinių Tautų dokumentai.* Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000.
133. *Žmogaus teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys.* Vilnius: Mintis, 1991.
134. ŽUKAUSKIENĖ, Rūta. *Kriminalinio elgesio psichologija.* Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
135. АБЕЛЬЦЕВ, С. *Личность преступника и проблемы криминального насилия.* Москва: Юнити–Дана, 2000.
136. АВДЕЕВ, М. И. *Судебная медицина.* Москва: Медицина, 1969.
137. АДЕЛЬХАНЯН, Р. А. *Умышленное причинение тяжкого вреда здоровью при отягчающих обстоятельствах.* Москва: МЗ Пресс, 2003.
138. АНДРЕЕВА, Л. А. *Квалификация убийств, совершенных при смягчающих обстоятельствах.* СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 1998.
139. АНДРЕЕВА, Л. А.; КОНСТАНТИНОВ, П. Ю. *Влияние жестокости преступного поведения на уголовную ответственность.* СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2002.
140. АНДРЕЕВА, Л. А.; РОГАЧЕВСКИЙ, Л. А. *Расследование убийств и тяжких телесных повреждений совершенных в состоянии сильного душевного волнения (вопросы квалификации и доказывания).* Ленинград, 1988.
141. АНИЯНЦ Н. К. *Ответственность за преступления против жизни по действующему законодательству союзных республик.* Москва, 1964.
142. АНТОНЯН., Ю. М. *Преступная жестокость.* Москва, 1994.

143. БЕЛЯЕВ, В. Г.; СВИДЛОВ, Н. М. *Вопросы квалификации убийств*. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1984.
144. БОЙКО, А. И. *Преступное бездействие*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2003.
145. БОРЗЕНКОВ, Г. Н.; *et al.* *Курс уголовного права. Особенная часть. Т. 3*. Москва: Зерцало, 2002.
146. БОРИСОВ, В. И.; КУЦ, В. Н. *Преступления против жизни и здоровья и вопросы квалификации*. Харьков, 1995.
147. БОРОДИН, С. В. *Квалификация преступлений против жизни*. Москва: Юридическая литература, 1977.
148. БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Москва: Юристь, 1994.
149. БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2003.
150. БОЯРОВ, С. *Проблемы определения начала жизни человека в уголовном праве. Уголовное право, 2004, № 4*.
151. ВОЛОДИН, Д.; ПОПОВ, А. *Сон и сильное опьянение как обстоятельство, свидетельствующее о беспомощном состоянии потерпевшего при убийстве. Уголовное право, 2002, № 3*.
152. ВОРОБЕВА, В.; САНТАЛОВ, А. *Квалификация умышленного убийства, совершенного в связи с выполнением потерпевшим служебного или общественного долга. Советская юстиция, 1988, № 23*.
153. ГАУХМАН, Л. Д. *Насилие как средство совершения преступления*. Москва: Юридическая литература, 1974.
154. ГАУХМАН, Л. Д.; МАКСИМОВ, С. В. *Уголовное право. Особенная часть: Учебник*. Москва: Эксмо, 2004.
155. ГЛИНКМАН, С. ГЛИТИН, В. К. *Проблема правовой охраны общественных отношений*. Ленинград, 1979.
156. ДАГЕЛЬ, П. С.; МИХЕЕВ, Р. И. *Установление субъективной стороны преступления*. Владивосток: ДВГУ, 1972.

157. ДЕМИДОВ, И. А. *Человек – объект уголовно правовой охраны // Советское государство и право.* 1972.
158. ДОРОНИНА, Е. Б., *Беспомощное состояние потерпевшего в структуре состава убийства: теория, закон, практика.* Екатеринбург: Издательство Уральского государственного университета, 2004.
159. ДОЖДЕВ, Д. В. *Римское частное право.* Москва: Норма, 2004.
160. ДУБИНИНА, М. И. *Уголовная ответственность за преступления, совершенные в состоянии сильного душевного волнения: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук.* Москва: Московский государственный университет, 1971.
161. ДУРМАНОВ, Н. Д. *Стадии совершения преступления по советскому уголовному праву.* Москва: Госюриздат, 1955.
162. ЖАЛИНСКИЙ, А. Е. *Современное немецкое уголовное право.* Москва: Проспект, 2004.
163. ЖИЖИЛЕНКО, А. А. *Преступления против личности.* М. – Л., 1927.
164. ЗАГОРОДНИКОВ, Н. И. *Понятие объекта преступления в советском уголовном праве // Труды Военно – юридической академии.* 1951. Т. XIII.
165. ЗАГОРОДНИКОВ, Н. И. *Преступления против жизни.* Москва: Юридическая литература, 1961.
166. ЗАГОРОДНИКОВ, Н. И. *Преступления против здоровья.* Москва: Юридическая литература, 1969.
167. ИГНАТОВ, А. Н.; *et al.* *Уголовное право России: учебник для вузов в 2-х томах. Том 2. Особенная часть.* Москва: Издательство „НОРМА“, 2000.
168. ИГНАТОВ, А. Н.; КОЗОЧКИНА, И. Д. *Уголовное право буржуазных стран. Общая часть.* Москва: Юристъ, 1990.

169. КАДНИКОВ, Н. Г. *Объект преступления по уголовному праву России*. Москва, 2000.
170. КВАШИС, В. Е. *Основы виктимологии. Проблемы защиты прав потерпевших от преступления*. Москва: Проспект, 1999.
171. КИРИЧЕНКО, В. Ф. *Значение ошибки по советскому уголовному праву*. Москва: 1952.
172. КОВАЛЁВ, М. И. *Правовые проблемы защиты жизни, здоровья и генетического достоинства человека*. – Москва, 1998.
173. КОЗАЧЕНКО, И. Я.; et al. *Уголовное право. Общая часть*. Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 2001.
174. КОЗАЧЕНКО, И. Я.; КУРЧЕНКО, В. Н.; ЗЛОЧЕНКО, Я. Н. *Проблемы причинной связи в институтах общей и особенной частей отечественного уголовного права*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2003.
175. КОНДРАШОВА, Т. В. *Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности*. Екатеринбург: Гуманитарный университет, 2000.
176. КОРОБЕЕВ, А. *Простое убийство и сложности его квалификации // Уголовное право*. 2001. № 2.
177. КОРОБЕЕВ, А. И. *Убийство лица заведомо для виновного находящегося в беспомощном состоянии. Уголовное право XXI века*. Москва: Проспект, 2002.
178. КРАСИКОВ, А. Н. *Уголовно правовая охрана прав человека в России*, 1996.
179. КРИЛОВА, Н. Е. *Основные черты уголовного кодекса Франции*. Москва: <<Юрид колледж МГУ>>, 1996.
180. КРИЛОВА, Н. Е.; СЕРЕБРЕННИКОВА, А. В. *Уголовное право зарубежных стран* Москва: <<Юрид колледж МГУ>>, 1996.
181. КРИВОШЕН, П. *Убийство матерью новорожденного ребенка // Уголовное право*. 2005. Но.2.

182. КРИГЕР, Г. А. *К вопросу о понятии объекта преступления в советском уголовном праве* // Вестник МГУ. 1955. № 1.
183. КРУГЛИКОВ, А. Н. *Преступления против личности*. Ярославль: Ярославский гос. Университет, 1998.
184. КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Объективная сторона преступления*. Москва: Госюриздат, 1960.
185. КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *О соотношении объекта и предмета преступления* // Советское государство и право. 1951. № 8.
186. КУДРЯВЦЕВ, С. В. *Конфликт и насильственное преступление*. Москва, 1991.
187. КУДРЯВЦЕВ, В. Н.; ЭМИНОВ, В. Е. *Личность преступника*. СПб.: << Юридический центр Пресс >>, 2004.
188. КУДРЯВЦЕВ, В.Н. *Уголовное право России. Особенная часть*. Москва: Юрист, 2000.
189. КУЗНЕЦОВА, Н. Ф. *Значение преступных последствий*. Москва: Изд-во МГУ, 1958.
190. КУЗНЕЦОВА, Н. Ф. *Ответственность за приготовление к преступлению и покушение на преступление по советскому уголовному праву*. Москва: Госюриздат, 1958.
191. КУЗНЕЦОВА, Н. Ф.; ВАЛЦЕЙ, Л. *Уголовное право ФРГ*. Москва, 1980.
192. КУЗНЕЦОВА, Н. Ф.; *et al.* *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Зерцало, 1998.
193. ЛАСТОЧКИНА, С. Г.; ХОХЛОВА, Н. М. *Сборник постановлений пленумов верховного суда Российской Федерации (СССР, РСФСР) по уголовным делам*. Издание второе, переработанное и дополненное. Москва: Издательство „Проспек“, 2000.
194. ЛЕОНТЬЕВ, А. Н. *Деятельность, сознание, личность*. Москва, 1975.
195. ЛИСТ, Ф. *Учебник уголовного права. Особенная часть*. Москва, 1905.

196. ЛЯПУНОВ, Ю. Соотношение хулиганства и преступлений против личности. *Советская законность*, 1980, № 9.
197. МАЛИНИН, В. Б. *Причинная связь в уголовном праве*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2000.
198. МАРЦЕВ А. И. *Общие вопросы учения о преступлении*. Омск: Юрид. ин – т МВД РФ, 2000.
199. МЕНЬШАГИН, В. Д.; *et al.* *Советское уголовное право. Особенная часть*. Москва: Изд – во МГУ, 1971.
200. НАУМОВ, А. В. *Мотивы убийств*. Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1973.
201. НАУМОВ, А. В.; *et al.* *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Юристь, 2000.
202. НИКИФОРОВ, А. С. *Квалифицированное убийство в современном европейском континентальном и англо – американском уголовном праве* // Журнал российского права. 2001.
203. НИКИФОРОВ, Б. С. *Примерительный уголовный кодекс (США)*. Москва: Юридическая литература, 1969.
204. НОВОСЕЛОВ, Г.П. *Учение об объекте преступления*. – Москва, 2001.
205. *Новый уголовный кодекс Франции*. Москва: Юрид. колледж МГУ, 1993.
206. ОРЕХОВ, В. В. *Необходимая оборона и иные обстоятельства, исключающие преступность деяния*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2003.
207. ОРЛОВ, В. С. *Субъект преступления*. Москва: Знание, 1958.
208. ПАВЛОВ, В. Г. *Субъект преступления*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2001.
209. ПАВЛОВ, В. Г. *Субъект преступления и уголовная ответственность*. СПб.: „Лан“, 2000.
210. ПАНОВ, Н. И. *Уголовно правовое значение способа совершения преступления*. Харьков, 1984.

211. ПИОНТКОВСКИЙ, А. А. *Объект преступления // Советское уголовное право: Часть общая.* Москва, 1959.
212. ПИОНТКОВСКИЙ, А. А. *Преступления против личности.* Москва, 1938.
213. ПИОНТКОВСКИЙ, А. А. *Учение о преступлении.* Москва: Госюриздат 1961.
214. ПИОНТКОВСКИЙ, А. А.; МЕНЬШАГИН, В. Д. *Курс советского уголовного права. Особенная часть. Т. 1.* Москва: Госюриздат., 1955.
215. ПИОНТКОВСКИЙ, А. А.; РОМАШКИН, П. С.; КРИГЕР, Г. Л. *Курс советского уголовного права. Особенная часть. Т. 5.* Москва: Наука, 1971.
216. ПЛАКСИНА, Т. А. *Основания повышения ответственности за убийство лица, заведомо для виновного находящегося в беспомощном состоянии // Правоведение, 2005, №. 1(258).*
217. ПОБЕГАЙЛО, Э. Ф. *Преступления против жизни и здоровья.* In *Уголовное право России. Т. 2. Особенная часть.* Москва: Норма–Инфра, 1998.
218. ПОБЕГАЙЛО, Э.Ф. *Умышленные убийства и борьба с ними* - Воронеж, 1965.
219. ПОДОЛЬНЫЙ, Н. *Сильное душевное волнение и аффект // Законность, 2000, №. 3.*
220. ПОПОВ, А. Н. *О начале уголовно правовой охраны жизни в новом тысячелетии.* In *Уголовное право в XXI веке.* Москва, 2002.
221. ПОЗНЫШЕВ, С. В. *Особенная часть русского уголовного права.* - Москва, 1909.
222. ПОЗНЫШЕВ, С. В. *Очерк основных начал науки уголовного права. Особенная часть.* – Москва, 1925.
223. РАРОГ, А. И. *Проблемы субъективной стороны.* Москва: МГУ, 1991.

224. РАРОГ, А. И. *Российское уголовное право. Особенная часть. Т. 2.* Москва: Профобразование, 2003.
225. РАРОГ, А. И. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть.* Учебник. Москва: <<ИНФРА-М>>, 2005.
226. РЕШЕТНИКОВ, Ф. Н. *Особенная часть уголовного права зарубежных стран.* Москва, 1976.
227. РОГАЧЕВСКИЙ, Л. А. *Эмоции и преступление.* Ленинград: Изд. Знание, 1984.
228. РУБИНШТЕИН, С. Л. *Основы общей психологии.* Москва, 1946.
229. РУДИНСКИЙ, М. О. *Покушение с негодными средствами и над негодным объектом по взглядам теории и по русскому праву.* Москва, 1877.
230. САЛЬНИКОВ, В. П.; СТЕЦЕНКО, С. Г. *Общие принципы правового регулирования трансплантации органов и тканей человека // Юрист, 2000, № 6.*
231. САРЫЕВ, Б. С. *Преступления против жизни и здоровья.* Ашхабад, 1973.
232. СЕРЕБРЕННИКОВА, А. В. *Преступные деяния против жизни по УК ФРГ. Вестник Московского Университета. Серия 11. Право, 1997, № 3.*
233. СКЛЕРОВ, С. В. *Вина и мотивы преступного поведения.* СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2004.
234. СКУРАТОВ, Ю. И. ; ЛЕБЕДЕВ, М. В.; *et al.* *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации.* Изд. 5-е, изм. и доп. Москва: Изд. Норма, 2002.
235. СТАШИС, В. В.; БАЖАНОВ, М. М. *Личность под охраной закона.* Симферополь, 1996.
236. СТАШИС, В. В.; БАЖАНОВ, М. М. *Уголовно-правовая охрана личности.* Харьков: Изд-во «Виша школа», 1976.
237. СУХАРЕВ, А. Я.; *et al.* *Юридический энциклопедический словарь.* Москва: << Советская энциклопедия >>, 1984.

238. СТРАМИЛОВА, Т. П. *Уголовная ответственность за простое убийство*. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.08 – уголовное право и криминология уголовное исполнительное право. Академия налоговой полиции федеральной службы налоговой полиции Российской Федерации. Москва, 2002.
239. ТАГАНЦЕВ, Н. С. *Лекции по русскому уголовному праву. Часть особенная*. Изд. 2–е. Санкт–Петербург, 1894.
240. ТАГАНЦЕВ Н. С. *О преступлениях против жизни по русскому праву*. - Санкт-Петербург, 1870.
241. ТЕР–АКОПОВ, А. А. *Бездействие как форма преступного поведения*. Москва: Юридическая литература, 1980.
242. ТЕРЕНТЬЕВ, Е. И. *Бред ревности*. Москва, 1991.
243. ТИШКЕВИЧ, С. И. *Квалификация преступлений против жизни*. Минск, 1991.
244. ТКАЧЕВСКИЙ, Ю. М. *Уголовная ответственность за оскорбление*. Законодательство, 2000.
245. ТКАЧЕНКО, В. И. *Квалификация преступлений против общественного порядка*. Москва: ВЮЗИ, 1982.
246. ТКАЧЕНКО, В. И. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья по советскому уголовному праву*. Москва: Юридическая литература, 1977.
247. ТКАЧЕНКО, В. И. *Ответственность за умышленные преступления против жизни и здоровья, совершенные в состоянии аффекта*. Москва: Юридическая литература, 1979.
248. ТРАЙНИН, А. Н. *Состав преступления по советскому уголовному праву*, 1951.
249. ТЯЖКОВА, Ю. М. *Неосторожные преступления с использованием источников повышенной опасности*. СПб.: <<Юридический центр Пресс>>, 2002.

250. Уголовный кодекс Дании / под ред. Виляева С. П. – Санкт - Петербург, 1999.
251. ФИЛАНОВСКИЙ, И. Г. *Социально–психологическое отношение субъекта к преступлению*. Ленинград: ЛГУ, 1970.
252. ФИЛАНОВСКИЙ, И. Г. *Ревность как мотив преступления*. // Соц. законность. 1973. № 2.
253. ФЛЕЧЕР, Дж., НАУМОВ, А.В. *Основные концепции современного уголовного права*. - Москва: Юрист, 1998.
254. ЦЕРАТЕЛИ, Т. В. *Причинная связь в уголовном праве*. Москва: Госюриздат, 1963.
255. ЧЕЧЕЛЬ, Г. И. *Жестокий способ совершения преступлений против личности*. Нальчик: Нарт, 1991.
256. ШАРАПОВ, Р. *Начало уголовно правовой охраны жизни человека: опыт юридического анализа* // Уголовное право, 2005, № 1.
257. ШАРАПОВ, Р. *Физическое насилие в уголовном праве*. СПб: <<Юридический центр Пресс>>, 2001.
258. ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Преступления против жизни и здоровья*. Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948.
259. ШЕСТАКОВ, Д. А. *Супружеское убийство как общественная проблема*. Санкт – Петербург, 1992.
260. ШНАЙДЕР, Г. Й. *Криминология*. Москва: Университет, 1994.
261. ЯЦЕНКО, С. С. *Уголовный кодекс Украины Научно практический комментарий. 3 – е изд.* Киев: „А.С.К.“, 2004.
262. ЯКОБСОН, П. М. *Психология чувств*. Москва, 1958.

Teismų praktika:

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Mc Cann ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*

2. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Pretty prieš Jungtinę Karalystę*
3. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Makaratzis prieš Graikiją*
4. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Paul ir Audrey Edwards prieš Jungtinę Karalystę*
5. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Isajeva, Jusupova ir Bazejeva prieš Rusiją*
6. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Nachova ir kiti prieš Bulgariją*
7. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Juozaitienė ir Bikulčius prieš Lietuvą*
8. Europos Žmogaus teisių teismo byla *Ilhan prieš Turkiją*
9. Europos Žmogaus teisių teismo byla *Öneryıldız prieš Turkiją*
10. Lietuvos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 109–3004.
11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 57–2552.
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcija), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 1–7.
13. LR Aukščiausiojo Teismo plenumo 1991 m. gegužės 10 d. nutarimas Nr. 3. „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus“. // *LR Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarimai (1991–1993)*. Vilnius. 1994.

14. LR AT senato nutarimas Nr.18. Dėl teismų praktikos nužudymo bylose. *Teismų praktika*, 1999, Nr. 11.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“. *Teismų praktika*, 2003, Nr. 19.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21.
17. Lietuvos Aukščiausio Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 53 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų procesą apeliacinės instancijos teisme“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23.
18. *Lietuvos teismų praktika. Apžvalgos, konsultacijos, nutarimai, sprendimai. Baudžiamoji teisė ir baudžiamasis procesas 1991–1998*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1998.
19. *Lietuvos teismų praktika. Apžvalgos, konsultacijos, nutarimai, sprendimai. Baudžiamoji teisė ir baudžiamasis procesas 1991 01 17–2000 06 16. Trečias papildytas leidimas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2001.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalga „Dėl bausmių skyrimo (BK 54-64 str.)“. *Teismų praktika*, 2007, Nr. 27.
21. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-70/2001
22. LAT byla Nr. 2K-516/2001
23. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2001
24. LAT baudžiamoji byla 2K-647/2001
25. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-370/2003
26. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-398 / 2003
27. LAT baudžiamoji byla 2K-567/2003k
28. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K - 770/2003
29. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-786/2003

30. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-184/2004
31. LAT baudžiamoji byla 2K-297/2004
32. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-322/2004
33. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-325/2004
34. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-378/2004
35. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-443/2004
36. LAT baudžiamoji byla Nr. 2 K-534 /2004
37. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-586/2004
38. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-133/2005
39. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-162/2005
40. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-183/2005
41. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-276/2005
42. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-284/2005
43. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K- 324/2005
44. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-431/2005
45. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-455/2005
46. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-472/2005
47. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-594/2005
48. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-39/2006
49. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-61/2006
50. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-82-2006
51. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-142/2006
52. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-276/2006
53. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-288/2006
54. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-381/2006
55. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-420/2006
56. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-423/2006
57. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-427/2006
58. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-477/2006
59. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-7-576/2006
60. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-685/2006

61. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-39/2007
62. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-134/2007
63. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-161/2007
64. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-201/2007
65. LAT baudžiamoji byla Nr. 2K-354/2007
66. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 2A-417/2001
67. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla 1A-60-493/2006
68. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-340/2006
69. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-403/2006
70. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-87/2007
71. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-88/2007
72. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-159/2007
73. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-198/2008
74. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-221/2008
75. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-107/2003
76. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-125/2003
77. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-130/2003
78. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-98/2004
79. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-189/2005
80. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-43/2006
81. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-113/2006
82. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-117/2006
83. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-137/2006
84. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-159/2006
85. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-85/2007
86. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-71/2003
87. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-17-397/2006
88. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-39-133/2006
89. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-60-493/2006
90. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-93-154/2006
91. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-110-114/2006

92. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-111-274/2006
93. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-154-317/2006
94. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-155-133/2006
95. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-167-383/2006
96. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-205-274/2006
97. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-79-458/2006
98. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr.1-42-210/2005
99. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-63-64/2005
100. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-15-210/2006
101. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-63/2006
102. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-99/2007
103. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-221/2008
104. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-34-491/2006
105. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr.1-59-511/2006
106. Kelmės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr.1-14-496/2006
107. Skuodo rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-19-41/2007
108. Šiaulių rajono apylinkės teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1-23-776/2008
109. Trakų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-93-735/2006
110. Vilniaus rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 57–2–035/98

Elektroniniai šaltiniai:

1. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas // <http://www.autoinfo.lt/webdic/> [Žiūrėta 2008-12-11]
2. Baltarusijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus] // <http://www.levonevski.net/pravo/kodeksy/uk/> [Žiūrėta 2007-03-09].

3. Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas [interaktyvus] // <http://2ni2.com/juridico/penal/codigopenal.htm> [Žiūrėta 2007-03-09].
4. Italijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus] // <http://studiocelentano.it/codici/cp/codicepenale002a.htm> [Žiūrėta 2007-03-09].
5. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo byla Rogers v. Tennessee // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=US&navby=case&vol=000&invol=99-6218> [Žiūrėta 2007-04-12]
6. Jungtinių Tautų standartinės minimalios nepilnamečių justicijos įgyvendinimo taisyklės (Pekino taisyklės) // Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro tinklapis: www.nplc.lt [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006 01 05].
7. 1966 m. Jungtinių Tautų tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006–03–30]. Prieiga per internetą http://www.hrmi.lt/downloads/structure//Tarptautinis_ekonominiu,_socialiniu_%20ir_kultu_riniu_teisiu_paktas.pdf; <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm#AIIIipropf>;
8. Katalikų bažnyčios katekizmas <http://katekizmas.lcn.lt/kbk1996p2003/index.html> [Žiūrėta 2007-06-14].
9. Kanados baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. http://laws.justice.gc.ca/en/showdoc/cs/C-46/bo-ga:l_VIII/en#anchorbo-ga:l_VIII [Žiūrėta 2007-03-09].
10. Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas 118 straipsnis [interaktyvus] // // <http://www.ttc.lv/New/lv/tulko-jurni/E0032.doc> [Žiūrėta 2007-03-09].
11. Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. // <http://prawo.interia.pl/kodeksy/?aid=7717> [Žiūrėta 2007-03-09].

12. Law Reform (Year and a Day Rule) Act 1996 // <<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1996/1996019.htm>> [Žiūrėta 2007-04-12]
13. Portugalijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus] // <http://www.giea.net/legislacao.net/>. [Žiūrėta 2007-03-09].
14. Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm [Žiūrėta 2007-03-09].
15. ROME TV NEWS AGENCY REPORTS. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2007-03-16]. Prieiga per internetą. <<http://www.ostatniaszuflada.pl/content/view/205/63/>>
16. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006-09-22]. Prieiga per internetą http://www.hrmi.lt/downloads/structure//Tarptautinis_ekonominiu,_socialiniu_%20ir_kulturiniu_teisiu_paktas.pdf>.
17. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006-09-22]. Prieiga per internetą <http://www.hrmi.lt/downloads/structure//TARPTAUTINIS_PILIETINIU_IR_POLITINIU_TEISIU_PAKTAS.pdf>.
18. Ukrainos baudžiamasis kodeksas. [interaktyvus] // <http://www.legislationline.org/upload/legislations/2e/4b/e7cc32551f671cc10183dac480fe.htm> [Žiūrėta 2007-03-09].
19. Уголовный кодекс Российской Федерации [interaktyvus] // <http://www.hro.org/docs/rlex/uk/> [Žiūrėta 2007-03-09].
20. Užregistruoti sunkūs sveikatos sutrikdymai (vidutiniškai per vienerius penkmečio metus) http://www.nplc.lt/stat/nus/nus_12.htm [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 01 05].
21. Užregistruota sunkių sveikatos sutrikdymų (atitinkamai pagal senojo BK III str. ir naujojo BK 135 str.) http://www.nplc.lt/stat/nus/nus_12.htm [interaktyvus]. [Žiūrėta 2007 01 05].

22. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006–09–22]. Prieiga per internetą<http://www.hrmi.lt/downloads/structure//VISUOTINE_ZMOGAUS_TEISIU_DEKLARACIJA.pdf>.
23. Vokietijos Federacijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus] // <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm> [Žiūrėta 2007-03-09].
24. World Scripture. A Comparative Anthology of Sacred Texts / edited by Andrew Wilson // <http://www.tparents.org/Library/Unification/Books/World-S/WS-09-03.htm>. [Žiūrėta 2007-04-15]

**AUTORIAUS DISERTACIJOS TEMA PASKELBTŲ MOKSLINIŲ
STRAIPSNIŲ SĄRAŠAS**

1. *Milinis A. Nužudymo kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu // Teisė. 2003. Nr. 48;*
2. *Milinis A. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje // Teisė. 2006. Nr. 59;*
3. *Aliukonienė R., Milinis A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis // Teisė. 2006. Nr. 59.*

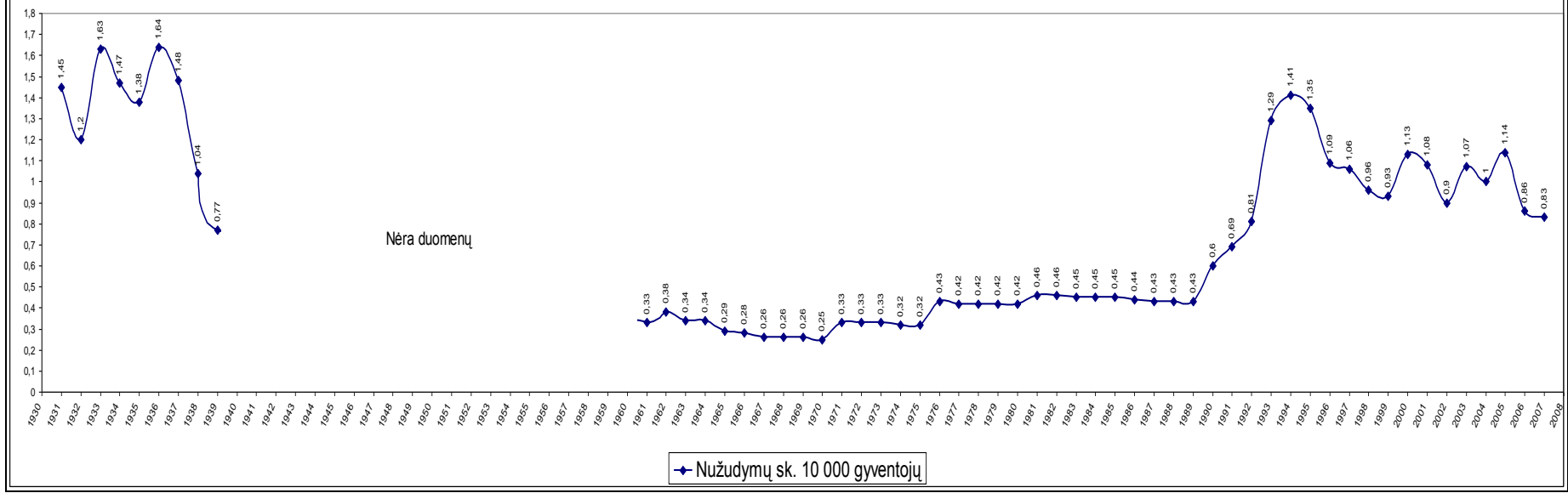
Priedas Nr. 1

Tyčinių nužudymų Lietuvoje skaičius 10 000 gyventojų 1930 m. – 2007m.

Metai	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940-1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	
Nužudymų sk. 10 000 gyventojų	1,45	1,2	1,63	1,47	1,38	1,64	1,48	1,04	0,77	Nėra duomenų	0,33	0,38	0,34	0,34	0,29	0,28	0,26	0,26	0,26	0,25	0,33	0,33	0,33	0,32	0,32	0,43	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,46	0,46	0,45	0,45	0,45

0,44	0,43	0,43	0,43	0,6	0,69	0,81	1,29	1,41	1,35	1,09	1,06	0,96	0,93	1,13	1,08	0,9	1,07	1	1,14	0,86	0,83
1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007

Tyčinių nužudymų Lietuvoje skaičius 10 000 gyventojų 1930--2007m.

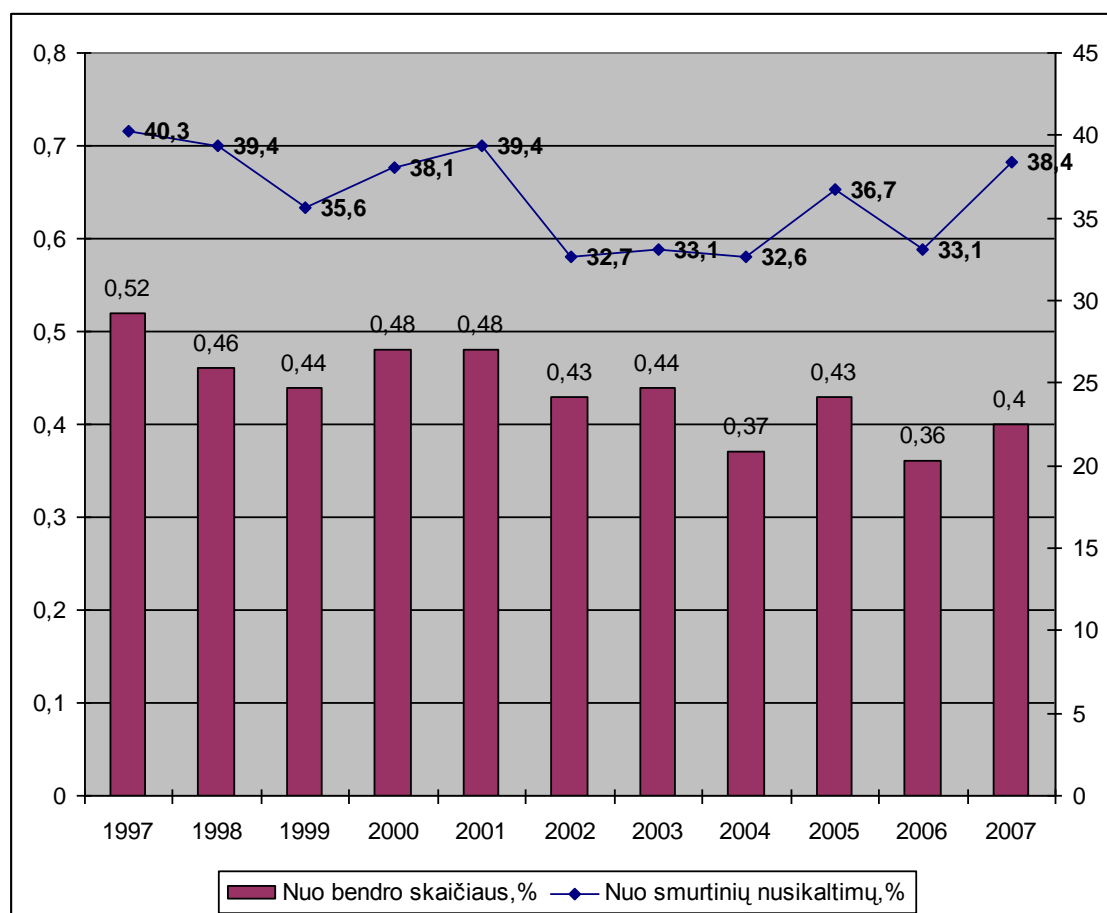

Priedas Nr. 2

Nužudymų dalis bendroje ir smurtinių nusikaltimų struktūroje, (%) pokyčiai Lietuvoje 1997 m. – 2007 m.

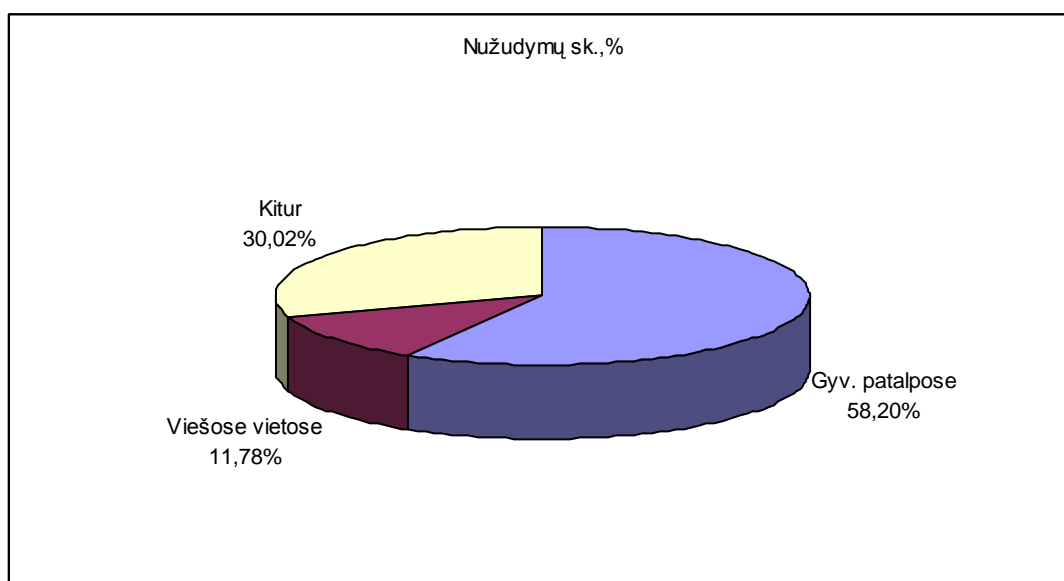
Metai	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nuo bendro skaičiaus,%	0,52	0,46	0,44	0,48	0,48	0,43	0,44	0,37	0,43	0,36	0,4
Nuo smurtinių nusikaltimų,%	40,3	39,4	35,6	38,1	39,4	32,7	33,1	32,6	36,7	33,1	38,4

Priedas Nr. 3

Nužudymų pasiskirstymas pagal tikslią vietą Lietuvoje 2007 metais

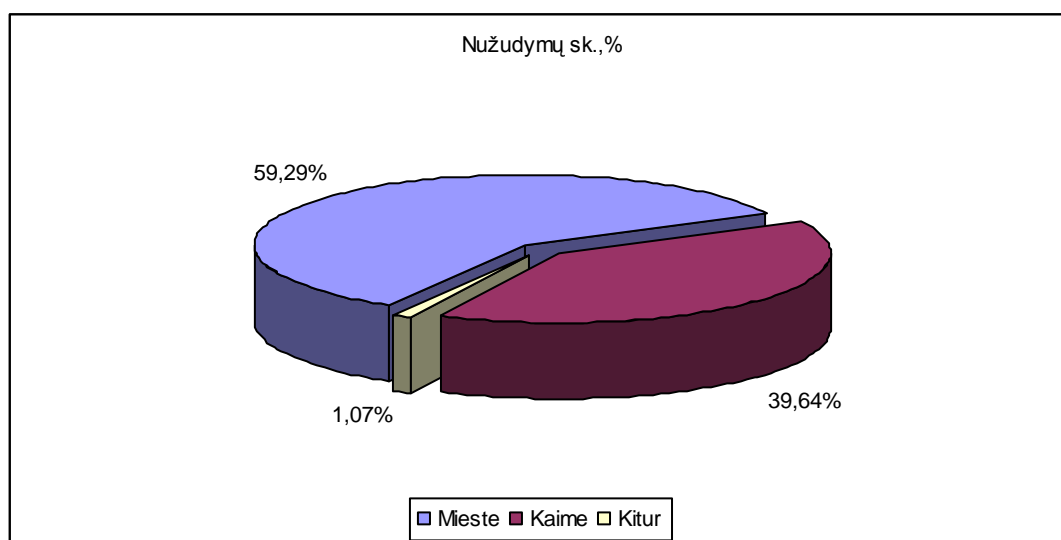
Vieta	Nužudymų sk.,%
Gyv. patalpose	58,2
Viešose vietose	11,78
Kitur	30,02

Priedas Nr. 4

Nužudymų pasiskirstymas pagal padarymo vietovę Lietuvoje 2007 metais

Vietovė	Nužudymų sk.,%
Mieste	59,29
Kaime	39,64
Kitur	1,07

APIE AUTORIŲ

Albertas Milinis gimė 1957 m. spalio 8 d. Panevėžio rajone.

Išsilavinimas :

1975 m. baigė Ramygalos vidurinę mokyklą, Panevėžio rajone.

1975 -1980 m. studijos Vilniaus universiteto Teisės fakultete.
Įgyta teisininko kvalifikacija.

2002-2009 m. neakivaizdinės doktorantūros studijos Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisė katedroje.

Mokslinės stažuotės :

2003 - 2005 m. Maskvos Lomonosovo vardo universiteto, Teisės fakultetas.

2006 - 2009 m. Sankt-Peterburgo valstybinis universitetas, Teisės fakultetas .

Profesinė veikla:

1980-1983 m. Teisingumo ministerijos Teisės propagandos ir teisinio piliečių auklėjimo skyriaus vyresnysis konsultantas.

1983-1995 m. Kauno rajono apylinkės teismo teisėjas, o nuo 1987 metų ir šio teismo pirmininkas.

1995 m. iki dabar – Kauno apygardos teismo teisėjas, šio teismo pirmininkas.

Kita veikla:

Lietuvos Teisėjų tarybos narys

Lietuvos Teisėjų Asociacijos narys, o nuo 2000 metų – pirmininko
pavaduotojas